

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ : ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20

1932

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ : ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20

1932

μῆς, διερχομένης δι' αὐτῆς. Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς τῶν Μετροῶν ἦτο ἐξ ὀλοκλήρου ἑλληνικὸς, ἀλλὰ μετὰ τὸν ὡσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, μετηνάστευσαν αὐτόθι πάμπολλοι Τοῦρκοι λόγῳ καὶ τῆς ἐκ Μετροῶν διαβάσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἦδη δὲ μετὰ τὴν κατοίαν τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς γενομένην ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν, Ἕλληνες πλέον αὐτόθι δὲν ὑπάρχουσιν. Ὁ Μετροῶν καὶ Ἀθύρων, ἑδρεύων ἐν Τσατάλτζα, εἶχε τελευταῖον ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν 300 λιρῶν Ὄθωμανικῶν (1).

Ὁ ἐξ Ἄνδρου ἱερομόναχος Νεῖλος Μηντρινὸς ἐψηφίσθη ἐπίσκοπος Μετροῶν τὴν 19 Φεβρουαρίου 1697, καθ' ἣν ἡμέραν ἀκριβῶς ὁ τέως Μετροῶν Μακάριος προήγετο εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου. Ἄλλ' οἱ κάτοικοι Ἄρτης ἀντέστησαν εἰς τὴν ἐκεῖ μετάβασιν τοῦ Μακαρίου καὶ ὁ Πατριάρχης Καλλίνικος Β' ὁ Ἀκαρνὰν ἠναγκάσθη νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀκύρωσιν τῶν κανονικῶν ψήφων τῆς ἐκλογῆς ὡς μητροπολίτου Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου τοῦ Μακαρίου. Ἀπεφάνθη δ' ὅτι ἐδικαιούτο οὗτος νὰ λάβῃ ἐτέραν ἀνεξάρτητον ἐπισκοπὴν ἀντὶ τῆς τῶν Μετροῶν, εἰς ἣν παρέμεινεν ἐπίσκοπος ὁ Νεῖλος.

Τὸ ὄνομα τοῦ Νείλου ὡς ἐπισκόπου Μετροῶν σημειοῦται εἰς δύο ἀναγραφὰς ἀρχιερέων, ἀκμασάντων ἐν τέλει τῆς ΙΖ' καὶ ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος, ὧν μία μὲν ἐκδέδοται ἐν τῷ ΙΙ' τόμῳ τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ Φαβρικού, κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ 1726, ἐτέρα δὲ ὑπὸ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως ἐν τῷ Γ' τόμῳ τοῦ «Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος» (σ. 468—478). Ἐν τῇ δευτέρῳ ταύτῃ ἀναγραφῇ σημειοῦνται ὡς ἐπίσκοποι Μετροῶν κατὰ σειρὰν Γεδεῶν, Μακάριος, Νεῖλος. Ἀναφέρεται δ' ὁ Νεῖλος ὡς ἐπίσκοπος Μετροῶν καὶ εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς κώδικας.

Ἀναγράφεται δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Μετροῶν καὶ Ἀθύρων Νείλου μεταξὺ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τῆς ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει ἱερᾶς Μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας (2). Εἰς τὴν Μονὴν δὲ ταύτην καὶ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν πολιῷ γήρατι. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ εὐαγεῖ ταύτῃ μονῇ μετέστη ὡσαύτως πρὸς Κύριον καὶ ὁ ἐπίσης ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου οἰκουμενικὸς πατριάρχης Διονύσιος Γ' ὁ Βαρδαλῆς (3).

1) Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Μετροῶν καὶ Ἀθύρων μετῴτω ὁ φιλόσοφος ἀναγνώστης γενικώτερον Χρ. Κνήτη, Συμβολαὶ εἰς τὸν κατάλογον ἐπισκόπων Μετροῶν καὶ Ἀθύρων, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως, τ. ΚΗ', σ. 407, — *Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτου* (νῦν μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος), ἼΙ Ἐπισκοπὴ Μετροῶν, ἐνθ. ἀν., τ. Α' (1910), ἀρ. 2.—*Μ. Ἰ. Γεδεῶν*, Οἱ ἐπίσκοποι Μετροῶν καὶ Ἀθύρων, ἐνθ. ἀν., ἀρ. 3—4.

2) *Γερασίμου Σμυρνάκη*, Τὸ Ἅγιον Ὄρος, σ. 397.

3) *Μακαρίου Τριγώνη*, Προσκυνητῆριον Λαύρας, σ. 9-10.—*Μανουὴλ Ἰ. Γε-*

Κατὰ σημείωμα σωζόμενον ἐν τῷ Κώδικι τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς Παναχράντου, ὃ ἀρχιερεὺς Νεῖλος ἐδώρησατο τῷ 1708 εἰς τὴν μονὴν ταύτην σταυρὸν ἀργυροῦν, εἰκονίζοντα ἔνθεν μὲν τὴν Σταύρωσιν, ἐτέρωθεν δὲ τὴν Θεοτόκον καὶ κάτωθεν τοὺς δώδεκα ἀποστόλους. Ἐν ἐτέρῳ σημειώματι τοῦ Κώδικος τῆς ἰδίας μονῆς Παναχράντου ἀναγινώσκονται :

«1705. Ἐφέρθησαν ὑπὸ Νεΐλου ἀρχιερέως πρώην Μετρῶν καὶ Ἀθύρας τὸ ἐπίθετον αὐτοῦ Μηντινὸς δύο κιβώτια ἀσημένια, γράφουν δὲ καὶ τὸ ὄνομά του ἀπάνω· ἔτι δύο ἑξαπταίρουγα ἀσημένια· αὐτὰ εἶναι τοῦ ἱεροῦ· δύο εὐαγγέλια, καθημερινὸν ἓνα, καὶ ἕτερον· καὶ ἀσημένιον σταυρὸν τοῦ μπακαρίου, τὸν ὁποῖον βιάζουσι εἰς τὸ προσκυνητάρι ταῖς ἑορταῖς» (1).

Ὁ ἀρχιερεὺς Νεῖλος ἐμεγέθυσε καὶ ἐκαλλώπισε τὸ 1713 καὶ τὴν Τράπεζαν τῆς ἐν Γαυρείῳ τῆς Ἄνδρου μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Ἁγίας καὶ ἐπέστρωσε τὸ δάπεδον αὐτῆς διὰ μαρμάρων, καθ' ἃ ἀναφέρει σημεῖωμα σωζόμενον ἐν τῷ Κώδικι τῆς μονῆς ταύτης καὶ ἔχον ᾧδε :

«† ἀψιγ' ἑμαρμαροστρώθη ἡ τράπεζα διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Νεΐλου ἀρχιερέως τοῦ ἔξ Ἄνδρου».

Περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μετρῶν καὶ Ἀθύρων γενομένων εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναχράντου ἀφιερωμάτων σώζεται τὸ ἔξῃς ἀνέκδοτον πατριαρχικὸν γράμμα :

«† Κοσμάς ἑλέφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Εἴθισται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ καλῶς εἴθισται, τὸ κατοχυροῦν γράμμασι τὰς κατὰ καιροὺς αὐτῶν ὑποθέσεις καὶ συμφωνίας· δηλωτικὰ καὶ γὰρ εἰσι τῶν πραγμάτων τὰ γράμματα, καὶ κατὰ πάντα καιρὸν παραστατικὰ τῶν διαταχθέντων καὶ προαχθέντων· ἄλλως γὰρ δίχα τῆς τῶν γραμμάτων ὑπομνήσεως οὐκ ἔνεστι διαμνημονευόμενα τὰ πράγματα σώζεσθαι καθὰ διετάχθησαν καὶ ἐπράχθησαν.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν διαφορὰν ἐσχηκότες πρὸς ἀλλήλους ὅ,τε θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος πρώην Μετρῶν καὶ Ἀθύρων κύριος Νεῖλος, καὶ οἱ πατέρες τοῦ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἄνδρου ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς Παναχράντου περιτινων ἱερῶν σκευῶν, ἦτοι δύο εὐαγγελίων ἀργυροκοσμημένων, καὶ δύο κιβωτίων ἀργυρῶν, καὶ σταυροῦ τοῦ παγκαρίου, καὶ λοιπῶν εἰδῶν προαποσταλέντων παρὰ τοῦ κυρίου Νεΐλου εἰς τὸ ῥηθὲν μοναστήριον τῆς Παναχράντου, συμπαρέστησαν ἐπὶ συνόδου ἔμπροσθεν τῆς ἡμῶν μετριότητος, καὶ ὁ μὲν κύριος Νεῖλος ἐξῆτει ἐπαναλαβεῖν τὰ ῥηθέντα ἱερὰ σκευή, ἅτε ἀποστείλας, φησὶν, εἰς τὸ μοναστήριον πρὸς φύλαξιν, σκοπὸν ἔχων παραγενέσθαι ἐκεῖσε,

δεῶν, Ὁ Ἄθως. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, φωπέ', σ. 159-160. Περὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ Διονυσίου τοῦ Γ' ὁ γράφων ἐφιλοπόνθησεν ἰδιον φρόντισμα, ἀπομένον εἰσέτι ἀνέκδοτον.

1) Κώδικος μονῆς Παναχράντου σ. 172.

καὶ ἐὰν εὐαρεστηθῆ τότε ἀφιερῶσαι τῷ μοναστηρίῳ τῆς Παναχράντου τὰ σκεύη ταῦτα, καὶ ποιῆσαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ. Ἀπελθὼν δὲ καὶ μὴ εὐαρεστηθεὶς ἐζήτηε ἐπαναλαβεῖν αὐτά· οἱ δὲ πατέρες τοῦ μοναστηρίου ἀπολογούμενοι ἔλεγον, ὡς ἀφιερῶσατο ὁ κύριος Νεῖλος τῷ ἱερῷ αὐτῶν μοναστηρίῳ ταῦτα, καὶ ἐν τάξει ἀφιερωμάτων ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτά, τὰ δ' ἐκκλησιαστικὰ ἀφιερῶματα, ἅπαξ ἀφιερωθέντα, εἰσὶ τοῦ λοιποῦ ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα· κἀντεῦθεν διαφερομένους ἀλλήλοις, καὶ τῶν προβαλλομένων παρ' ἑκατέρου μέρους μὴ ὄντων καθαρῶς διευκρινισμένων, ἐκρίθη εὐλογον καὶ ἀπεφάνθημεν συνοδικῶς, τὰ μὲν θηθέντα σκεύη μένειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Παναχράντου ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα, διδόναι δὲ τοὺς πατέρας τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου τῷ κύριῳ Νεῖλῳ κατ' ἔτος ἅνα τριάκοντα γρόσια. Καὶ ἐν ὕψῳ μὲν τοι καιρῷ διατρίβει καὶ κατοικεῖ καὶ εὐρίσκειται ὁ κύριος Νεῖλος ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρω, ἐν τοσοῦτῳ λαμβάνειν αὐτὸν παρὰ τῶν πατέρων τῆς Παναχράντου τὰ ἄνω τριάκοντα γρόσια κατ' ἔτος πρὸς μερικὴν αὐτοῦ περίθαλψιν καὶ ζῴσκειαν· ἀναχωρήσαντος δὲ τούτου ἐκεῖθεν, ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου δηλονότι, καὶ ἀλλαχόθι μεταβάντος καὶ μετοικήσαντος, μηκέτι ὀφείλειν τοὺς πατέρας τῆς Παναχράντου διδόναι αὐτῷ κατ' ἔτος τὰ τριάκοντα γρόσια. Τούτου χάριν γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ ὑπερετίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ γενομένη εὐλογοφανὴς συνοδικὴ ἀπόφασις περὶ τῶν προειρημένων ἱερῶν σκευῶν ἔχει τὸ κύριος καὶ μένει ἀδιασάλευτος καὶ ἀμετάτρεπτος, καὶ κατ' αὐτὴν τὰ μὲν θηθέντα σκεύη μένειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Παναχράντου ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα, ὀφείλουσι δὲ οἱ πατέρες τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου παρέχειν κατ' ἔτος τὰ συνοδικῶς διορισθέντα καὶ ἀποφασισθέντα τριάκοντα γρόσια τῷ κύριῳ Νεῖλῳ, ἐν ὅσῳ καιρῷ δῆλα δὴ εὐρίσκειται καὶ κατοικεῖ ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρω, ὀψέποτε δ' ἂν θελήσῃ ἀναχωρῆσαι ἐκεῖθεν καὶ μεταβῆναι τε καὶ κατοικῆσαι ἀλλαχοῦ πάσηςθαι τὴν πρὸς τοῦτον κατ' ἔτος δόσιν τῶν τριάκοντα γροσίων, μενόντων εἰς τὸ ἐξῆς τῶν πατέρων τοῦ μοναστηρίου ἀκαταζητήτων καὶ ἀνενοχλήτων ὑπ' αὐτοῦ. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐπιβεβαιωτικὸν γράμμα καὶ ἐπεδόθη τοῖς πατράσι τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς Παναχράντου. αψιε', ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ κη'».

Εἶνε δ' ἡ οἰκογένεια Μηντρινοῦ, ἐξ ἧς ὁ περὶ οὗ τὸ μετὰ χεῖρας φρόντισμα ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Νεῖλος, ἐκ τῶν ἐν Ἄνδρῳ παλαιότερων. Ἐν ἐγγράφῳ ἐπὶ μεμβράνης τοῦ ἔτους 1572, Ἰανουαρίου 30, Ἰνδικτικῶνος ιε', συντεταγμένῳ εἰς τὸ ἐν Ἄνδρῳ χωρίον Λάμυρα ὑπὸ τοῦ νοταρίου Ἰωάννου Στρατηγοπούλου, γίνεται μνεία τοῦ κύριου Μαρῆ τοῦ ποτὲ μαῖστορος Νικολάου Μηντρινοῦ (1). Ὑπῆρξε δὲ συγχρόνως ἡ οἰκογένεια Μηντρι-

1) Δ. Π. Πασχάλη, Ὁ Σπαρτιάτης Στρατηγόπουλος, δημόσιος ὑπὸ βασιλικῆν

νοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ λευιτικῶν. Δύο ἔχομεν ἐκ ταύτης ἱεράρχας, τὸν περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα ἐπίσκοπον Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Νεῖλον καὶ τὸν μητροπολίτην Προύσης Κωνστάντιον τὸν ἐπιλεγόμενον Καλογεράν⁽¹⁾. Πλὴν τούτων ὁ γράφων, ἀναδιφῶν κονισαλέα χειρόγραφα καὶ ἀνατρέχων καὶ εἰς ἄλλας πηγάς, ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ὑπαρξιν καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης κληρικῶν, ὧν κυριώτεροι οἱ ἑξῆς :

— *Γερμανὸς Μηνητρινός*, ἡγούμενος τῆς ἐν Ἄνδρῳ ἱερᾶς μονῆς τῆς Παναχράντου, τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὁποίου διεπιστώσαμεν ἐκ τοῦ ἑξῆς σημειώματος σωζομένου ἐν κώδικι χαρτῶν τοῦ ις' αἰῶνος τῆς ὡς εἴρηται μονῆς : «*Τὸ παρῶν μιναιῶν ἰπάρχι τῆς μονῆς τῆς Παναχράντου ἐν τῷ Καταφίγι ἐν τῷ Ἄντρο καὶ εἰτις τῷ ἀποξενόσι ἐξ αὐτῆς τῆς μονῆς νὰ ἔχι τὰς ἀράς τον πατέρων. Καθηγούμενος τῆς Παναχράντου Γερμανὸς ἱερομόναχος τῷ ἐπίκλι Μηνητρινός*»⁽²⁾.

— *Λεονάρδος Μηνητρινός*. Οὗτος κατὰ παλαιὸν γράμμα τοῦ Ἄνδρου Μακαρίου (1626—1630) ἀναγνωρίζεται ὡς ἐκ προγόνων κεκτημένος τρεῖς ἐκκλησίας κειμένας εἰς τὸ χωρίον Ἀψηλοῦ, τὴν Κοίμησιν τῆς Παναγίας, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον καὶ τὸν Μέγαν Βασίλειον τὸν Οὐρανοφάντορα⁽³⁾.

— *Παπᾶ Ἀδξέντιος Μηνητρινός*. Ἐζη ἐν ἔτει 1697, ὅτε κληθεὶς ἐξετίμησε τὴν ἀξίαν διαφόρων χωραφίων.

— *Παπᾶ Νικολὸς Μηνητρινός*, ὑπογραφόμενος ἐν ἐγγράφῳ τοῦ ἔτους 1713⁽⁴⁾.

— *Ἰγνάτιος ἱερομόναχος Μηνητρινός*. Ἦκμασε τελευτῶντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ὑπῆρξεν υἱὸς τοῦ παπᾶ Λεονάρδου Μηνητρινοῦ. Οὗτος ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου βιβλιογράφων, γράψας ἐν ἔτει 1785 Ἀνθολόγιον σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου⁽⁵⁾.

ἔξουσαν νοτάριος ἐν Ἄνδρῳ. Εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Ἄνδρῳ νοταρίων ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας ἐν περιόδ. «Byzantinisch—Neugriechische Jahrbücher», Athen 1930, σ. 87-98.

1) *Δ. Π. Πασχάλη*, Κωνσταντῖνος Δ. Καλογεράς, μητροπολίτης Προύσης (1801-1870), ἐν Ἀθήναις 1927.

2) *Δ. Π. Πασχάλη*, Χριστιανικὴ Ἄνδρος, τεύχ. Β', ἐν Ἀθήναις 1925, σ. 11.

3) *Δ. Π. Πασχάλης*, ἐνθ. ἀν.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀναγραφή χρονολογικὴ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ ἀπὸ Ζωΐλου (362) μέχρι Μητροφάνου (†1889) καὶ εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ αὐτῶν, ἐν περιόδ. «Θεολογία», τ. Δ' (1926), σ. 362.

4) *Δ. Π. Πασχάλης*, ἐνθ. ἀν.

5) *Δ. Π. Πασχάλη*, Ἄνδραιο βιβλιογράφοι καὶ κωδίκων κτήτορες κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 10-11.

— Πρωτοσύγκελος Ἰγνατίος Μηνηρινός. Ἐν τῇ ἐν Ἄνδρῳ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Ἁγίας σφίζεται μικρὰ ἀργυρᾶ πυξίς ἐν σχήματι καρπού χειρός, ἐν ἣ εὔρηται προσηρμοσμένη ἡ χεὶρ τοῦ Ἁγίου Κηρύκου. Φέρει ἡ πυξίς αὕτη καὶ 7 λίθους. Ἐπὶ τοῦ κάτωθεν αὐτῆς μέρους ἀναγινώσκεται ἡδε ἡ ἐπιγραφή :

Ουτη η χιρα του αγιου μαρτυρος Κυρικου εστι του μοναστηριου Ανδρου της Ζωοδοχου Πηγης τον Γαβριον Αγιας και επωληθη υπο Ναθαναηλ εις τον μητροπολιτην Δαρισσης και την ηγορασεν ο πρωτοσυγγελος Ιγνατιος Μηνηρινος δια γροσια 320. Ετος 1708 (1).

Πιθανῶς ὁ πρωτοσύγκελος Ἰγνατίος Μηνηρινός νὰ εἶνε ὁ αὐτὸς μὲ τὸν προαναφερθέντα ὀμώνυμόν του ἱερομόναχον.

— Ὁ εὐλαβέστατος ἐν ἱερεῦσι παπᾶ κῆρ Ἀντώνιος Μηνηρινός, ἀναφερόμενος ἐν ἐγγράφῳ τοῦ ἔτους 1768 (2).

— Παπᾶ Ἰωάννης Μηνηρινός (3).

— Παπᾶ Δημήτριος Μηνηρινός. Δαπάνη τούτου κατεσκευάσθη ἐν ἔτει 1763 κρήνη θολοσκεπῆς εὐρισκομένη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τοῦ χωρίου Ὑψηλοῦ εἰς Μεσσαθούριον, ἀφ' ἧς διὰ διπλῶν μαρμαρίνων κρονηῶν ῥεεὶ ἀπαύστως καὶ ἀμειώτως χειμῶνός τε καὶ θέρους ὕδωρ πηγαῖον ἀφθονώτατον καὶ διαυγέστατον.

— Παπᾶ Λεονάρδος Μηνηρινός, ἱερεὺς ἐν ἔτει 1785 τῆς ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἄνδρου ἐκκλησίας Παναγίας Θεοσκεπάστης. Οὗτος ὢν ἰδιοκτήτης τῆς μικρᾶς παλαιᾶς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας «κειμένης ἔξω ἀπὸ τὸ κάστρον τῆς Ἄνδρου, κάτω εἰς τὸν πύργον τοῦ ἀγᾶ», ἀφιέρωσε ταύτην τῇ 3 Ἰουνίου 1790 «διὰ νὰ γίνῃ μετόχιον τοῦ Σινᾶ Ὁρους», ὑπὸ τὴν ἀπαράβατον ὑποχρέωσιν «νὰ γίνῃται εἰς αὐτὴν τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον δύο φοραῖς κοινὴ λιτανία κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν, μία τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἄλλη τῆς διακαινισίμου, ἡτις κοινῇ ψήφῳ καὶ γνώμῃ θέλουν νὰ γίνῃται εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα, χωρὶς τινος ἐνοχλήσεως ἢ προφάσεως τοῦ κατὰ καιρὸν πρωτοσυγγέλλου σιναΐτου, ὡσάν ὁποῦ ὁμοφώνως ἅπαντες τῇ γνώμῃ τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου ἀνδρου κυρίου κυρίου διονυσίου ἠθέλησαν νὰ ἀφιερῶθῃ εἰς τὸ Σινᾶ ὄρος μὲ τοιαύτην ὑπόσχεσιν». Τὸ ἀφιερωτικὸν γράμμα συνέταξεν ὁ ἐν Ἄνδρῳ πρωτοσύγκελλος σιναΐτης Ἰωαννίκιος Μπίσιτης, ὅστις καὶ ὑπέγραψεν αὐτὸ ἀποδεχθεὶς τὸν ὄρον τῆς τελέσεως ἐτησίως τῶν δύο

1) Δ. Π. Πασχάλη, Μεσαιωνικῶν καὶ μεταγενεστέρων ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Ἄνδρου συμπλήρωμα, ἐν «Ἐπετηρῇ δι τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τ. 5' (1929), σ. 206-7.

2) Δ. Π. Πασχάλη, Ἀναγραφή χρονολογικὴ τῶν ἐν Ἄνδρῳ ἀρχιερατευσάντων, περιόδ. «Θεολογία», τ. Ε' (1927) καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, σ. 12.

3) Δ. Π. Πασχάλης, ἔνθ. ἀν., σ. 12 καὶ 13.

λιτανειῶν κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν Ἄνδρῳ παλαιὰν συνήθειαν καὶ παρέδωσε τὸ συνταχθὲν ἀφιερωτικὸν ἔγγραφο «τοῖς εὐγενεστάτοις ἄρχουσι καὶ πρωεστῶσι τῆς νήσου Ἄνδρου εἰς διηνεκὴ τὴν ἀπόδειξιν». Τῷ 1835 δ' ἀπὸ Σιναίου οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντῖος ἐδώρησε τὴν ἐκκλησίαν ταύτην εἰς τὴν τότε συνιστωμένην Καίρειον Σχολήν, ὅπως οἱ ἐν αὐτῇ διατώμενοι μαθηταὶ ἀκροῶνται τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, ἥτις ἔκειτο πλησιέστατα εἰς τὸ Καίρειον Ὁρφανοτροφεῖον (1) Βραδύτερον ἢ ἐκκλησία αὕτη μεγεθυνθεῖσα ἐγένετο ἐνοριακὴ, μεταφερθέντων εἰς αὐτὴν τῶν σκευῶν καὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ ξυλογλύπτου τέμπλου τῆς διαλυθείσης γυναικείας μονῆς τῆς Ἁγίας Μαρίνης τῶν Ἀποικίων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὕτη κατεδαφίσθη καὶ ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν αὐτῆς ὑψώματος ἀνηγέρθη νέα μεγάλη μετὰ τροῦλλου κατ' ἀτυχῆ βυζαντιακὴν ἀπομίμησιν ἐκκλησία, τὸ δὲ λαμπρὸν ξυλόγλυπτον τέμπλον ἀντεκατεστάθη ἀπειροκάλως ὑπὸ ἄλλου μαρμαρίνου. Αἱ δύο ἐτήσια λιτανεῖαι ἀπὸ πολλοῦ ἔπαυσαν τελούμεναι, εἰς ἣν δὲ θέσιν ἦτο ἡ παλαιὰ ἐκκλησία τῆς Παναγίας εἶναι σήμερον κήπος μετ' ἀναβουτηρίου.

— Ἁγαθὰγγελος Μηντηρινός. Ἐν τῷ ἱεροῦ ναῷ τῆς ἐν Ἄνδρῳ εὐαγοῦς μονῆς τῆς Παναχράντου ἀνάκειται εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, πέριξ τῆς ὁποίας παρίστανται διὰ χειρὸς καλλιτέχνου οἱ δώδεκα μεγάλοι προφῆται. Ἡ εἰκὼν φέρει βαρῦτιμον ἀργυρῆλατον καὶ ἔγχρυσον πλαίσιον, λίαν καλαισθήτως ἐργασμένον, ὑπάρχει δ' ἐπ' αὐτοῦ ἐγχάρακτος ἡ ἐξῆς ἀνορθόγραφος ἐπιγραφή:

† Ἐγκαικοσμήθι ἡ υπεραγία κόν τῆς θαιοτόκου διὰ ἐξόδου του πανοσιωπάτου προηγουμένου Κρη. Ἁγαθαγγέλου Μηντηρινοῦ 1795, Ἰουνίου 11.
† Διὰ χειρὸς Ἀντωνίου Παροῦσι.

Ἐπὶ εἰκόνος δὲ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ αὐτῷ ὡσάντως ναῷ ἀνακειμένης καὶ φερούσης ἐπίσης πλουσιώτατον κόσμον ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, εὔρηται κεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ ἀργυρῆλατου πλαισίου τὸ ἔτος 1796 καὶ τὸ ὄνομα τοῦ προηγουμένου Ἁγαθαγγέλου Μηντηρινοῦ, κάτωθεν δ' ὁμοίως τὸ ὄνομα τοῦ καλλιτέχνου τορευτοῦ Ἀντωνίου Παροῦσι, ὅστις, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ ἐπωνυμίου του, ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, Τήνιος τὴν πατρίδα.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω πρέπει νὰ καταλέξωμεν καὶ τὸν εἰκονογράφον *Νικόλαον Μηντηρινόν*. Ἠκμασεν οὗτος τὴν ΙΗ' ἐκ. καὶ ἦτο ἐξ Ἀποικίων τῆς Ἄνδρου. Τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἀληθῆ καλλιτεχνήματα, φέρουσι χρονολογίαν, καὶ τὸ μὲν κυριώνυμον αὐτοῦ ὀλογράφως, τὸ δ' ἐπιώνυμον διὰ τοῦ μονογράμματος: Ἔργα τοῦ καλλιτέχνου τούτου σώζονται εἰς τὰς ἐξῆς ἐν Ἄνδρῳ ἐκκλησίας: Τὴν *Σάριζαν τῶν Ἀποικίων* (Γενέσιον τῆς Θεοτόκου), τὴν *Καταστροφὴν* (Κοίμησιν τῆς Θεοτό-

1) Δημητρ. Π. Πασχάλη, Θεόφιλος Καίρης, ἐν Ἀθήναις 1928, σ. 55.

κου), ἔνθα ὠραία εἰκὼν αὐτοῦ τοῦ Παντοκράτορος, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μεσαρίας *Παναγία Βουργάρα*, ἔνθα δύο εἰμεγέθεις πίνακες αὐτοῦ εἰκονίζοντες τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου καὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Προδρόμον, καθὼς καὶ εἰς τὸν κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς Καμάρας τοῦ Κάτω Κάστρου τῆς Ἄνδρου ναὸν τῆς Ἁγίας Βαρθάρας, ἔνθα εἰκὼν αὐτοῦ τῆς Θεοτόκου βροφοκομούσης. Δυστυχῶς, παρὰ τὰς κατ' ἐπανάληψιν γενομένας ὑποδείξεις καὶ παραστάσεις, οὐδεμία λαμβάνεται πρόνοια πρὸς διάσωσιν τῶν ἔργων τούτων, ὁσημέραι ἀφανιζομένων διὰ τε τὴν ἐπήρειαν τῶν καιρῶν καὶ τὴν ἀγροικίαν τῶν ἐπιτρόπων τῶν ναῶν, οἵτινες χάριν χυδαίας ἐπιδείξεως δὲν ὀκνοῦσι νὰ ἀντικαθιστῶσι τὰ παλαιὰ σεπτὰ καὶ εὐτεχνα τῶν ναῶν κειμήλια διὰ συγχρόνων βανουσορρημάτων τῆς ἐσχάτως ἀπειροκαλίας.

Σημειωτέον ἐν τέλει, ὅτι οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοι τῶν Μηνηρινῶν μετέβαλον κακοζήλως τὸ ἐπώνυμον αὐτῶν εἰς Μενδρινός, πιθηκίζοντες ἄλλα ξενικὰ τοιαῦτα ἐπωνύμια. Ἔτσι ἀσυναίσθητως ἐχώρισαν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν προγόνων των, οἱ ὅποιοι ἐπὶ αἰῶνας ἐτίμησαν τὸ ὄνομά των ἄνευ κηλίδος καὶ ψόγου.

B'

Μεσημβρίας Γρηγόριος Περάκη Σπυρίδος

Ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἀπατούρια τῆς Ἄνδρου, υἱὸς ὄν τοῦ ἐκ τῶν προκρίτων τῆς νήσου Περάκη Σπυρίδου, τῆς γνωστῆς ἐν Ἄνδρῳ ἀρχοντικῆς οικογενείας, ἣτις εἶχε διακλαδώσεις ἐν Κάτω Κάστρῳ, ἐν Μεσαρίᾳ καὶ ἐν Ἀποικίαις τῆς ἰδίας νήσου. Ὁ Περάκης Σπυρίδος εἶχε τέσσαρας υἱούς, τὸν περὶ οὗ πρόκειται μητροπολίτην Γρηγόριον, δύο ἱερομονάχους, τὸν Λεόντιον καὶ Νικόδημον, καὶ ἓνα κοσμικόν, τὸν Μιχαήλ, οὐτινος υἱὸς ἦτο ὁ Γεώργιος Σπυρίδος ὁ ἐπιλεγόμενος Πουγγίας, ἐκ τῶν ἐντίμως μεθεξάντων εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα τοῦ 1821 (1). Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1678 καὶ 1699 ἀναφέρεται ὁ ἀφέντης Περάκης Σπυρίδος, τῷ δὲ 1800 μνεία γίνεται τοῦ ἐκ τῶν προυχόντων τοῦ Κάτω Κάστρου Ζανῆ Σπυρίδου τοῦ ἐπιλεγομένου Καζανόβα. Γνωστὸς ὡσαύτως εἶναι ἐκ τῆς οικογενείας ταύτης ὁ Ἄντ. Σπυρίδος, διατελέσας συμβολαιογράφος κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος.

Μητροπολίτης ὄν Δρύστρας ὁ Γρηγόριος μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Μεσημβρίας τῷ 1801. Ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ε' (1806—1808) εὗρίσκομεν τὸν Μεσημβρίας ἐνδημοῦντα εἰς Κωνσταντινού-

1) Βλ. Δ. Π. Πασχάλη, Ἡ Ἄνδρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων. Ἐν Ἀθήναις 1930, σ. 84.

πολιν ὡς συνοδικόν, ὡς τοιοῦτος δὲ φέρεται συνυπογεγραμμένος μεταξὺ τῶν λοιπῶν συνοδικῶν κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1806 ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν Ἐνδρου γυναικείας οἰκογενειακῆς αὐτοῦ μονῆς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης σ.γιλλίῳ, δι' οὗ ἡ μονὴ αὕτη καθίσταται σταυροπηγιακὴ, καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1807 ἐν σιγγιλιώδει γράμματι «περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τοῦ κειμένου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀθηναίων τοῦ ἐπιλεγομένου τοῦ Πετράκη» (1).

Τῷ 1808 παραιτηθεὶς ὁ Γρηγόριος τῆς Μητροπόλεως Μεσημβρίας μετέβη εἰς Ἐνδρον, ὅπως ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν διεύθυνσιν τῆς εὐαγοῦς καὶ ἱεραῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνήγειρεν ὁ ἀδελφός του ἱερομόναχος Λεόντιος Περάκη Σπυρίδος, εἶχε δὲ τὴν ἐπιστασίαν ταύτης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεοντίου ὁ ἀδελφός του ὠσαύτως ἱερομόναχος Νικόδημος. Ἀλλὰ θανόντος καὶ τούτου καὶ τῆς μονῆς, ἥτις ἦτο γυναικεία καὶ εἶχε ἀναχθῆ εἰς μεγάλην ἀκμὴν, ἐχούσης ἀνάγκην αὐστηραῆς ἐποπτείας, ἠναγκάσθη νὰ μεταβῆ εἰς Ἐνδρον πρὸς τοῦτο ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος, εἰς ὃν ἡ μονὴ αὕτη εἶχε περιέλθει μετὰ τῶν πολλῶν κτημάτων τῆς κληρονομικῆς δικαιοῦμα μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν του, ἐχόντων κτητορικὸν ἐπ' αὐτῆς δικαίωμα. Μετ' ἀσκητικῆς δ' ὄντως αὐστηρότητος διηύθυνε ὁ Γρηγόριος τὰ τῆς μονῆς ταύτης, ἐν ᾗ καὶ κατέλυσε τὸν βίον μετὰ τὸ 1820 (2).

Τὸ ὄνομα τοῦ Μεσημβρίας Γρηγορίου μνημονεύεται ἐν ἐπιγραφῇ ἐν τῷ ναῷ τῆς ὡς εἴρηται μονῆς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἄνωθεν τῆς ἀριστεραῆς θύρας τοῦ τέμπλου. Εἶνε δ' ἡ ἐπιγραφὴ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας γεγλυμμένη διὰ κεφαλαιωδῶν γραμμάτων κατὰ τὸ βυζαντιανὸν ἰδιότυπον, καὶ ἔχει κατὰ κοινὴν μεταγραφὴν ὧδε :

† *Ἡ μὲν ἐκ βάθρων ἀνέγερσις τοῦ ναοῦ τούτου ᾠκοδομήθη παρὰ Λεοντίου ἱερομονάχου αψιζ', ὁ δὲ καλλοπισμὸς αὐτοῦ νῦν ἀπαρτίσθη διὰ προτροπῆς καὶ ἰδίας δαπάνης τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Μεσημβρίας Κυρίου Γρηγορίου κατὰ τὸ αὐτῶν (1806).*

Ἐν τῷ χωρίῳ *Κυπρίνα* τῆς Ἐνδρου, τὴν ἐπίκλησιν λαβόντι ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ μοῦ υδρίου τοῦ Ἁγίου Κυπριανοῦ, ἐγείρεται ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος, πάλαι ποτὲ ἐνοριακός. Ἔχει ὁ ναὸς οὗτος τέμπλον ξυλόγλυπτον, ἐφ' οὗ σὺν ἄλλοις ἀνάκειται εἰκῶν, δεξιᾶς χειρὸς ἔργον, φέρουσα χρονολογίαν 1804. Ἐν Μηναίῳ δὲ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, ἔχοντι ἀποκεκομμένην τὴν πρώτην σελίδα, ἀνέγνωμεν πρὸ τινων ἐτῶν τὸ ἑξῆς ἐν τῷ τελευταίῳ παραφύλλῳ σημεῖωμα :

«Καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν τοῖς κτήμασι πέφυκε τῆς μονῆς τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Εἰρήνης, ἅτινα μὲ τὸ νὰ εὐρέθησαν πεπαλαιωμένα

1) Β. Α. Μυστακίδης, ἐν περιοδ. «Παρνασσῶ», τ. Θ' (1885), σ. 293.

2) Δ. Π. Πασχάλη, Μονὴ Ἁγίας Εἰρήνης, ἐν Ἀθήναις 1930.

καί σεσαθρωμένα ἐσταχώθησαν καὶ ἐδιορθώθησαν διὰ προτροπῆς καὶ ἐξόδων τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου ἁγίου Μεσημβρίας κυροῦ Γρηγορίου Σπυρίδου, κατὰ τὸ «ωζ'».

Γ'

Μεσημβρίας Ἰωσήφ Λεφάκης

Ἄνδριος τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς ἐν Χώναις τοῦ Κορθίου ὁ Ἰωσήφ Λεφάκης, προήχθη, ἐπώνυμος ὢν ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς, εἰς τὴν Μητροπολιν Μεσημβρίας τῷ 1814. Ἐρομόναχος ὢν κατελέγετο ἐν τοῖς διακριθεῖσι διδασκάλοις τῆς περιωνύμου σχολῆς τοῦ Μεγάλου Ρεύματος (Ἀρναούτσιοι) Κωνσταντινουπόλεως (1), ὡς τοιοῦτος δ' ἐχειροτονήθη ἐν αὐτῷ τῷ πατριαρχικῷ ναῶ εἰς ἐπίσκοπον τιτουλάριον Μελιτηνῆς (2) κατ' Αὐγούστον τοῦ 1809 ἐπὶ Καλλινίκου Β' τοῦ ἀπὸ Νικαίας «κατὰ θεομὰς δεήσεις καὶ παρακλήσεις τῶν ἐκεῖ κατοικούντων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐπὶ τῷ ἀποκατασταθῆναι προσετώτα ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τῶν Παμμεγίστων Ἱαξιαρχῶν» (3) Καθ' ἣ δὲ σημειοῦται ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀσωμάτων τοῦ Μεγάλου Ρεύματος, ὁ ἅγιος Μελιτηνῆς ἐπλήρωσε 1440 γρόσια ἐμβυτικά μηνῶν δεκαοκτῶ καὶ ἡμερῶν δεκαεπτὰ, ἐξ ὧν τὰ μὲν 440 διὰ τοὺς παρελθόντας ἐξ ἡμῶν καὶ 17 ἡμέρας, τὰ δὲ 1000 διὰ τὸ ἐλευσόμενον νέον ἔτος, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς α' Μαυτίου τοῦ αὐτῆς ἔτους (4). Βραδύτερον ὁ Μελιτηνῆς ἐχοροστάτει εἰς τὴν ἐν Τζουπαλῆ, ἐνορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὸ σχολεῖον αὐτῆς τὰ ἑλληνικά.

Τῷ 1813 ὁ Ἰωσήφ ἐγκατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἄνδρον, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας γὰρ συστήσῃ ἐν Κορθίῳ, τῇ ἰδιαιτέρᾳ πατρίδι του, σχολεῖον καὶ διδάξῃ ἐν αὐτῷ. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ πρὶν ἢ γείνη ἀρχιερεὺς ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὴν ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Ἄνδρου Διονυσίου Β' συσταθεῖσαν ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἄνδρου σχολὴν ἑλ-

1) Β. Α. Μυστακίδης, ἐν περιοδ. «Παρνασσῶ», τ. Θ', σ. 291.—Φαίδωνος Κουκουλέ, Ἱστορικά σημειώματα περὶ τῶν σχολῶν Μεγάλου Ρεύματος, ἐν περιοδ. «Ξενοφάνει», τ. Ε' (1907), σ. 453-465 καὶ τ. Σ' (1909), σ. 87-93 καὶ 110-117.

2) Ἡ Μελιτηνὴ ἦν πόλις ἐπίσημος τῆς Καππαδοκίας, ἐν αὐτῇ δ' ἐγεννήθη ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ὁ Μέγας καὶ ἐμμετόρησεν ὁ ἅγιος Πολύευκτος, ὑπῆρξε δὲ καὶ πατρις Μελετίου τοῦ θεσπεσίου πατριαρχοῦ Ἀντιοχείας. Κατεστράφη τὸν 18 αἰῶνα.

3) Ἀβασανίστως ἔγραψάν τινες, ὅτι ἐχειροτονήθη ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου τοῦ Ε' Ἀλλ' ὁ μὲν Ἰωσήφ ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς τὸν Αὐγούστον τοῦ 1806, ὁ δὲ Γρηγόριος ἀνέλαβε τὸ δεύτερον τὴν πατριαρχεῖαν ἀρχομένου τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους τούτου. Μ. Ἱ. Γεδεών, Πατριαρχικοί Πίνακες, σ. 680.

4) Κώδικος σ. 124.

ληνικῶν γραμμάτων, ὡς τεκμαίρεται ἐξ ἀλληλογραφίας μεταξὺ ἀμφοτέρων, σωζομένης παρὰ τῷ γράφοντι (1).

Ἄλλ' ἐνῶ ἅμα τῇ ἀφίξει του, φέροντος μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ δεκάδα ὑποτρόφων μαθητῶν, τῷ ἐγένετο λαμπρὰ ἐν Κορθίῳ δεξίωσις καὶ προσεφέρθη μάλιστα εἰς αὐτὸν ὅπως ἐγκατασταθῆ εὐπρεπῶς ὁ ἐν Κορθίῳ πύργος τοῦ Καμπάνη τοῦ ἐπιλεγομένου Σταθακοπούλου, βραδύτερον ἐπῆλθε ρῆξις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν προκρίτων τοῦ Κορθίου, ἀξιούτων ὅπως ἡ Σχολὴ ἀνεγερθῆ ἐν Μοσχίῳ, ἐνῶ ὁ ἅγιος Μελιτηνῆς ἐπέμενε νὰ συστήσῃ αὐτὴν εἰς τὸ γενέθλιον χωρίον του Χώναις. Ἐνεκα δὲ καὶ ἀνεπαρκείας τῶν προσφερομένων εἰς αὐτὸν ἐν Κορθίῳ μέσων, ἰδίως μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἐξ Ἀηδονίων τοῦ Κορθίου κοιζάμπαση Ἰωάννου Καμπανάκη διὰ τοῦ ἐκ Κάτω Κάστρου Δημητρίου Π. Καμπάνη, ἐξηναγκάσθη ὁ Μελιτηνῆς, πιεζόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ νέου κοιζάμπαση, νὰ μεταβῆ ἐκὼν ἄκων εἰς Κάτω Κάστρον καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν 7 Ἰουνίου 1813 διὰ συμφωνητικοῦ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ τὴν ἐπιστασίαν τῆς ἀνεγειρομένης διὰ τὴν Σχολὴν ταύτην νέας οἰκοδομῆς ἐπὶ ἑτησίῳ μισθῷ 1200 γροσίων, ὑποχρεούμενος ὅπως διὰ τούτων πληρῶν καὶ τὸν μισθὸν ἐνὸς ὑποδιδασκάλου βοηθοῦ του.

Ὁ μισθὸς δὲ αὐτοῦ, καθὼς καὶ τὰ πρὸς ἀνάγεργον τῆς σχολῆς ἀναγκαιούντα χρήματα, θὰ κατεβάλλοντο εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν συναφθεῖσαν συμφωνίαν ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων τῆς σχολῆς, εἰς οἷς εἶχεν ἀνατεθῆ καὶ «ἡ σύναξις τῶν συνδρομῶν διὰ τὰ ἔξοδα τῆς οἰκοδομῆς». Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς ὑπεσχέθη ἀφ' ἑτέρου ἐν τῷ ἰδίῳ ἀπὸ 7 Ἰουνίου 1813 συμφωνητικῶ νὰ ἀφιερῶσιν ὑπὲρ τῆς σχολῆς ταύτης τοῦ Κάτω Κάστρου δέκα χιλιάδας γροσίων, τὰς ὁποίας εἶχε δανεισμένας ἐπὶ τόκῳ εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Συντεχνίαν τῶν Γουναράδων, ὅπως ἐκ τοῦ τόκου αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀφιερουήτος λαμβάνῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ ὁ κατὰ καιροὺς διδάσκαλος τῆς σχολῆς.

Ἦρχισε δὲ τακτικὴ ἡ διδασκαλία τοῦ Μελιτηνῆς, μετ' ἐνθέου ζήλου ἐργαζόμενος, καὶ προσέβαιναν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καὶ ἡ οἰκοδομὴ τῆς σχολῆς, τῆς ὁποίας ὁ ΒΑ τοῖχος ὑψώθη μέχρι τῶν θυρωμάτων (2). Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ συλλεγέντες ἔρανοι δὲν ἀντεπεκρίνοντο πρὸς τὰς ἀπαιτουμένας διὰ τὴν οἰκοδομὴν δαπάνας οἱ ἐπίτροποι τῆς σχολῆς δὲν ἐφαίνοντο συνεπεῖς πρὸς

1) Πρβλ. *Δημητρ. Π. Πασχάλη*, Ἡ ἐν Κάτω Κάστρῳ τῆς Ἀνδρου Σχολὴ Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ ἡ ἐν Κορθίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Τουρκοκρατίας) ἐν «Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος», τ. Θ' (1926), σ. 222-268 καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχευ.

2) Ἐπὶ τῶν θεμελίων τῆς σχολῆς ταύτης ἀνήγειρε τὸ Ὄρφανοεργοπεῖόν του ὁ Θεόφιλος Καίτης.

τάς ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις των. Ἐπῆλθεν οὕτω ἔντασις τῶν σχέσεων μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Μελιτηνῆς, ἣτις ἐφθασεν μέχρι ῥήξεως ἐκ τοῦ ἐξῆς ἀναφνεύτος ἐπεισοδίου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τῆς σχολῆς μαθητῶν ἦτο καὶ τις ἱεροδιάκονος Μακάριος Δαπόντες Μάκολας, ἱκανῶς μὲν προηγμένος τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ σφόδρα φυγόπνοος, ἀνυπότακτος καὶ θρασύς. Καὶ ποτε ὁ ἄλλως εὐόργητος Μελιτηνῆς ἐξαφθεις διὰ τὴν αὐθάδειαν τοῦ διακόνου μαθητοῦ ἔδειρεν αὐτὸν ἀνηλεῶς διὰ τῆς διδασκαλικῆς ῥάβδου, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ «ἔστρωσεν εἰς τὸν φάλαγγα», τιμωρίαν αὐστηροτάτην μὲν, ἀλλ' ἐκ τῶν συνήθων σωφρονιστικῶν μέσων τῶν ἐν χρήσει εἰς τὰ ἐπὶ τουρκοκρατίας σχολεῖα.

Ἐπειδὴ δὲ συνεπεῖα δριμυτείων παραπόνων τοῦ πατρὸς τοῦ δαρέντος διακόνου, ὅστις ἦτο ὄχι μόνον ἐκ τῶν σημαίνοντων ἀρχόντων, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ «καρικός» τῆς Ἰουστρίας», πολὺς ἐδημιουργεῖτο θόρυβος ὑπὸ τῶν θεωρησάντων ἑαυτοὺς ὡς προσβεβλημένους ἀρχόντων τῆς νήσου, ὁ μητροπολίτης Ἄνδρου Διονύσιος ἠναγκάσθη νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν Μελιτηνῆς ἔγγραφον, ἐν ᾧ ἐχαρακτήριζεν ὡς ἀνάρμοστον τὴν ποινὴν καὶ ἄνευ τινὸς δικαιώματος ἐπιβληθεῖσαν, διότι ὁ τιμωρηθεὶς ἦτο μὲν μαθητῆς, ἀλλὰ πρωτίστως ἱεροδιάκονος, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τοιαύτην ἐξευτελιστικὴν τιμωρίαν καὶ ὅστις ἄλλως ὑπήγετο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κανονικοῦ ἐπισκόπου του, μόνου ἀρμοδίου νὰ τιμωρήσῃ αὐτὸν παρεκτρεπόμενον κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν κανόνων κελευόμενα, ὁ Μελιτηνῆς, ἔχων καὶ ἄλλας ἀφοριμίας, διότι τελευταῖον ἐπέζετο ὄχι μόνον ἱκανὸν μέρος τοῦ ἰδίου μισθοῦ νὰ καταλείπῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ προκαταβῆ μάλιστα τὰ ὑποσχεθέντα μετὰ θάνατον δεκαμισχίλια γόρσια τῆς ἰδιαίτης περιουσίας του διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ σχολείου, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τῷ ἀπεδίδοιτο ταῦτα βραδύτερον, ἀνεχώρησεν ἐξαπίνης δι' ἐπὶ τούτῳ ναυλωθέντος ὑπ' αὐτοῦ πλοίου εἰς Χίον, ὅθεν ἀπέστειλε πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἄνδρου τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν :

Τῷ πανιερωτάτῳ καὶ θεοπροβλήτῳ μητροπολίτῃ ἀγίῳ ἄνδρου κυρίῳ μοι κῶ διονυσίῳ τῷ σεβαστῷ μοι δεσπότη

εἰς ἄνδρον

προσκυνητῶς

Τὴν σεβαστὴν μοι αὐτῆς πανιερότητα προσκυνῶ ὡς εἰκός.

— Ἐγώ, δεσπότη μοι, σήμερον ἐκ Χίου κινῶ διὰ τὴν πόλιν, πρὸς ἣν ὑπάγω νὰ θεωρήσω μερικὰς ὑποθέσεις μου, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπιστρέφω· δὲν εἶπον τινὸς αὐτοῦ ὅτι πηγαίνω εἰς βασιλεύουσαν, διότι μὲ ἐμπόδιζαν μὲ πολλοὺς φοβερισμοὺς φυλακῆς, καὶ δαρυῶν, κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ὁρμὴν παρακαλῶ νὰ προστάξετε τὸν γεωργάκην γούναρην πελοποννήσιον νὰ πάρῃ ὅλα τὰ πράγματά μου εἰς τὸ ὀσπήτιόν του νὰ τὰ φυλάξῃ ἕως νὰ ἐπιστρέψω· ὁ σεραφεῖμ ἄς ἔχῃ τὴν φροντίδα τῶν μαθητῶν καθὼς

τοῦ παρήγγελια· ἐγὼ ἄφ' οὗ τελειώσω τὰς ὑποθέσεις ἐπιστρέφω· ταῦτα καὶ μένω ὕλως πειθήνιος εἰς τὰς προσταγὰς τῆς πανιερότητός της.

αωιγφ Ἰουνίου ιε.

Ὁ Μελιτηνῆς

Πάντας τοὺς ἄρχοντας
προσαγορεύω· τὰ γὰρ τὰ λά-
φυρα διὰ τοὺς . . . λέγει ὁ ὁ-
μηρος.

Ἄλλ' ὁ Μελιτηνῆς μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς Ἄνδρον. Παρακαλούμενος δὲ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ἀναλάβῃ καὶ αὐθις τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς, ἔγραφε τῇ 30 Ἀπριλίου 1814 εἰς τὸν μητροπολίτην Ἄνδρου Διονύσιον, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ σιέξῃ εἰς τοῦτο, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἱκανοποιεῖτο ἐπαρκῶς δι' ὅσα ἔπαθεν ὕβρισθεις καὶ ζημιωθεῖς. Παρεπονεῖτο δὲ καὶ κατὰ τοῦ Μιχαὴλ Καίρη, ἀδελφοῦ τοῦ ὑποδιδασκάλου Σεραφεῖμ Πέτρου Καίρη, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὗτος ἔλαβεν ἐκ τοῦ σχολείου διάφορα πράγματα του, τὰ ὅποια αὐθαιρέτως κατεκράτει, καὶ ἤπειλει τοῦτον δι' ἀφορισμοῦ, ἐὰν δὲν τοῦ ἀπέστελλεν αὐτὰ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἄλλὰ πρὶν ἢ παρέλθῃ δίμηνον ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἔγραφε τὴν τελευταίαν ταύτην πρὸς τὸν Ἄνδρου Διονύσιον ἐπιστολὴν ὁ Μελιτηνῆς Ἰωσήφ Λεφάκης ἐξελέγετο μητροπολίτης Μεσημβρίας τὸν Ἰούλιον τοῦ 1814, τῶν κανονικῶν ψήφων τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ γενομένων ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου ζ' τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῶ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, τῷ μεταξὺ Κουρούτσεσμε καὶ Ἀρναούτκιοι κατὰ τὴν παραλίαν καιμένῳ, ὅστις κοινότερον ἐλέγετο τοῦ Σεράφ Μπουρνοῦ, πλησίον τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ἐαρινὸν ἦτο ἄλλοτε πατριαρχεῖον (1).

1) Β. Α. Μυστακίδης, Περὶ τῶν ἐν τοῖς ναοῖς τοῦ Κουρούτσεσμέ χειροτονιῶν, μεταθέσεων κλπ., «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» Κωνσταντινουπόλεως, ἔτ. 1885, σ. 454-462.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρούτσεσμέ, σ. 77 καὶ ἐν περιοδ. «Παρνασσῶ», τ. Θ', σ. 293.—*Φαίδανος Κουκουλέ*, Περὶ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν Μεγάλου Ρεύματος ἀπὸ τοῦ 1750 μέχρι τοῦ 1850, ἐν περιοδ. «Ξενοφάνει», τ. Γ' (1905), σ. 410 κ. ἐ.—*Τοῦ αὐτοῦ*, Ἱστορικὰ σημειώματα περὶ τῶν σχολῶν Μεγάλου Ρεύματος, ἐνθ. ἀν., τ. Ε' (1907), σ. 453-465 καὶ τ. Σ' (1909), σ. 87-93 καὶ 110-117.—*Σπ. Π. Δάμπρου*, Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου Ἀγίῳ Νικολάφ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου, σ. 4, ἐνθα ἐσφαλμένως ἐν ἐπιστολῇ Ἰω. Τέντε ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Μελιτηνῆς Ἰωάσαφ ἀντὶ τοῦ ὄρθου Ἰωσήφ.—*Ἐῤυσταθίου Ἀθανασιάδου*, Προσάλασι γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Ἐρμουπόλει Συλλόγου τῶν Ἄνδρῶν τῇ 14 Σεπτεμβρίῳ 1884, σ. 9, ἐνθα ἐξ ἀσυγγνώστου ἀνεπιστάσιας ὁ Μελιτηνῆς ἀναφέρεται ὡς ὀνομαζόμενος Μελέτιος ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ Ἰωσήφ.

Περὶ τῆς δράσεώς του ὡς μητροπολίτου Μεσημβρίας οὐδεμίαν εἶδησιν ἔχομεν. Ὅτι μόνον γινώσκομεν περὶ αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἦτο μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀπὸ τοῦ 1818 μεμνημένος, καὶ ὅτι ἀπέθανε κατὰ Μάϊον τοῦ 1821. Ἐκ τοῦ χρόνου δὲ τοῦ θανάτου του, συμπίπτοντος πρὸς τὰ δραματικά συμβάντα τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἐξεφράζομεν ἄλλοτε τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὁ Ἰωσήφ Λεφάκης εἶνε λίαν ἐνδεχόμενον νὰ ὑπῆρξεν ἐκ τῆς ἀγίας χορείας τῶν ἐθνομαρτύρων τοῦ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος ἱεροῦ ἀγῶνος, τοὺς ὁποίους ἠγνόησεν ἀτυχῶς ἡ ἱστορία διὰ τὴν ἐκ τῶν ἀνωμάτων καιρῶν ἔλλειψιν εἰδήσεων καὶ οἷτινες δὲν εἶνε οὔτε οἱ ὀλιγαριθμότεροι, οὔτε ἴσως οἱ ὀλιγώτερον συνεργήσαντες, εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν. Καὶ ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν αὕτη ἐξηλέγχθη εἰς τῶν ὑστέρων ὄχι ἀβάσιμος, διότι ἐκ νεωτέρων ἡμῶν ἐρευνῶν ἠρυσθημεν τὴν ἀναμφήριστον πληροφορίαν, ὅτι ὁ εὐπαιδευτος τῆς Μεσημβρίας μητροπολίτης, μεταφασόμενος ὑπὸ στρατιωτικὴν συνοδείαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀποπειραθεὶς νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τοῦ χανίου, ἐν ᾧ εἶχον διανυκτερεύσει, ἐπυροβολήθη καὶ εἶτα ἐκρεμάσθη διὰ βρόχου ἀπὸ τινος κατὰ τὴν ὁδὸν δένδρου.

Ἐν Ἄνδρῳ, Μαΐου φθίνοντος 1931.

Δημήτριος Π. Πασχάλης.

Ο ΑΠΟ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΪΣΙΟΣ (*)

§1) Ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος κοινότης Φιλιππουπόλεως ἠτύχησε κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας (1363-1878) νὰ ἔχη μητροπολίτας διαπρέψαντας ἐπὶ παιδείᾳ, σωφροσύνῃ καὶ διοικητικαῖς ἀρεταῖς, ὧν τινες ἀνῆλθον καὶ εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, οὐκ ὀλίγοι δὲ ἐποίμαναν εὐδοκίμως καὶ ἄλλας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ κλίματος ἐπαρχίας. Μεταξὺ τούτων συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ ἀπὸ Τρίκκης μὲν τῆς Θεσσαλίας καταγόμενος, ἀπὸ Σηλυβρίας δὲ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἀναρρηθὲς ἄκων ὑπὸ τῆς ἱεράς Συνόδου πατριαρχεύοντος τοῦ Κυρίλλου ἀρχιερέως Παΐσιος, ὅστις ἐποίμανε τὴν Κοινότητα περινούστατα κατὰ τοὺς ταραχωδεστάτους αὐτῆς χρόνους, νοσήσας δὲ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Φιλιππουπόλει φθίνοντος τοῦ ἔτους 1821⁽¹⁾. Ὁ οἰκονόμος Κωνσταντῖνος¹ ἱερέως Φι-

(*) Ὁ Μ. Ι. Γεδεών ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ὁ Κώδιξ τοῦ Παΐσιου 21 ἐπιστολάς καὶ ἀρκετὰς περὶ αὐτοῦ πληροφορίας εἰς τὸν Θ' τόμον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας (1888) σελ. 4 καὶ ἐξῆς. Ἀναφέρει ὅτι ἔγραψε ἐπιγράμματα καὶ στίχους πολλοὺς περὶ διαφόρων μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξεδόθησαν 18 στίχοι καὶ τὸ Προσκυνητῆριον τοῦ βα Α ἐλ. μοναστηρίου τοῦ Δοχειαρίου τοῦ ἐν τῷ Ἁγιωνύμφῳ ὄρει ἐν Βουκουρεστίῳ 1843 καὶ μετέφρασε εἰς τὴν δημοτικὴν τὰ περὶ συστάσεως τοῦ ἐν Κων]πόλει σεβασμίου οἴκου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Καλλίστου Ξανθοπούλου ἐκδοθὲν τὰ ἐν Κων]πόλει τῷ 1812. Ἀναφέρει ὅτι ἀπέθανε τῷ 1821.

1) Ἡ χρονολογία τοῦ θανάτου του δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὑμῖν γνωστή. Τὸ ἐν τῷ κώδικι τῆς ἱεράς μητροπόλεως (1781-1845) τελευταῖον πρακτικὸν τὸ φέρον τὴν ὑπογραφὴν του εἶναι τῆς 8ης Ἀπριλίου τοῦ 1821 (σελ. 7α'). Ἐπειδὴ ὅμως ἀκολουθοῦσι ἔτερα δύο πρακτικά, τὸ μὲν διαζυγίου ἀπὸ Αὐγούστου 29, τὸ δὲ κληρονομικοῦ συμβιβασμοῦ ἀπὸ Ὀκτωβρίου 14 τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀνυπόγραφα μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀλλὰ συντεταγμένα τῇ ἰδίᾳ χειρὶ, αὐτοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1822 ἀρχιερατεύει ὁ Σαμουὴλ (Γσουκαλά, ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, 1851, σελ. 84), ὅστις οὐδὲν πρακτικὸν κατέλιπεν ἐν τῷ κώδικι, διότι ταῦτα ἄρχονται πάλιν ἐπὶ τοῦ Νικηφόρου ἀπὸ τοῦ 1824, εἰκάζεται ὅτι ὁ Παΐσιος ἀπέθανε φθίνοντος τοῦ 1821 ἢ ἀρχομένου τοῦ 1822.

λιππουπολίτης καὶ διευθυντῆς τῆς ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς ἀφιερῶν εἰς τὸν Παΐσιον τὸ τύποις ἐν Βιέννῃ ἐκδοθὲν ἐγχειρίδιόν του περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως πρὸς ἄλλοις γράφει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀφιερώσει του ἀπὸ μηνὸς Μαΐου 1891 καὶ τάδε: «...Αὐτὸς καὶ γὰρ νεύσει τοῦ κρείττονος πατῆρ ἐν Χριστῷ καὶ ποιμὴν κατὰ πάντα χριστομίμητος ταυτησί τῆς ἐπαρχίας εἶναι κεκλήρωσαι. Ἐνθεν τοι καὶ προνοεῖς ἐκάστοτε ἐμφρόνως τὴν τῶν λογικῶν σου προβάτων βελτίωσιν, ποδηγετῶν ἡμᾶς ἅπαντας ἐπὶ νομᾶς σωτηρίου, αἱ κατὰ τὸν διπλοῦν ἡμᾶς ἄνθρωπον ἀπαρτίζουσι. Δέος δέ με κατεῖχε καθορῶντα τὸ ἀνάβημα λιτὸν ὄν πάννυ καὶ ἀνάξιον, μὴ ὅτι γε τῷ ὑμετέρῳ πανιέρῳ σηκῷ ἀνατεθῆναι, ἀλλ' οὐδ' εἰς ὕψιν τῆς ὑμετέρας μεγαλοφύας ἔλθειν.»⁽¹⁾.

§ 2) Ἡ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος κοινότης Φιλιππουπόλεως συνεστήθη πιθανῶς ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπὸ τῶν ἐναπομεινάντων καὶ τῶν καταφυγόντων εἰς αὐτὴν ἄλλοθεν χριστιανῶν ἀντικαταστήσασα τὴν πόλιν, ὅθεν ἐκλήθη πολιτεία Φιλιππουπόλεως⁽²⁾. Οἱ τῶς ἐλεύθεροι χριστιανοὶ μεταπεσόντες εἰς δούλους (ραγιαῖδες) τῶν κατακτητῶν συνηδελφώθησαν καὶ συνησπίσθησαν περὶ τὰς μόνυς ἐπιτραπείσας αὐτοῖς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, εἰς ἃς κατέφευγον πρὸς λύσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν ποικίλων κοινωνικῶν καὶ οἰκογενειακῶν τῶν ὑποθέσεων. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς βασιλευούσης ἀναγνωρισθέντος ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Μωάμεθ Βου τοῦ οἰκουμενικῷ πατριάρχου ὡς ἐκκλησιαστικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ ὀρθοδόξων χριστιανῶν (Ρωμαίων) μετὰ τῶν γνωστῶν προνομίων ἀπεστάλη μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ὁ ἀπὸ Πελοποννήσου Διονύσιος, μαθητῆς Μιάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, πατριαρχεύσας βραδύτερον..⁽³⁾ Οὗτος ἀναλαβὼν τὰ ἐκκλησιαστικὰ του καθήκοντο προφανῶς χρώμενος ταῖς χορηγηθείσαις ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τῇ ἐκκλησίᾳ προνομίαις, ἀνέλαβε καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας, ἀντιπροσωπεύων αὐτὴν πρὸ τῶν τοπικῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, καὶ ὢν ὑπεύθυνος αὐταῖς διὰ τὴν νομιμοφροσύνην καὶ ὑποτέλειαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ του ποιμνίου. Ἐκ τούτου τὸ κύρος καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκκλησίας ὡς ἀνεγνω-

1) *Οἰκονόμου Κωνσταντίνου ἱερέως*, περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, ἔτος 1819, σελ. 6.

2) Ἐν τοῖς κώδιξι τῆς ἱεράς μητροπόλεως, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων, τὸ ὄνομα *πολιτεία* ἀντὶ τοῦ ἡ κοινότης, ἅπαντᾶ μέχρι τῶν ἀρχῶν σχεδὸν τῆς δευτέρας πεντηκονταετίας τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ ἅπλοῦς λαὸς τῆς τε Φιλιππουπόλεως καὶ τοῦ Στενιμάχου μετεχειρίζετο μέχρι ἐσχάτων τὴν λέξιν *πολιτεία* ἀντὶ τοῦ πόλις.

3) Πατριαρχικῆς ἱστορίας Κωνπόλεως 1454-1588, σελ. 107, ἐκδ. Βόννης.—Κ *Κούμα*, ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τόμ. VII, σελ. 436 καὶ ἐξῆς, Βιέννη 1831.—*Τσουκαλά Γ.* αὐτόθι, σελ. 82.

ρισμένης ἐπισήμου ἀρχῆς ἀπέβη ἀκλόνητος πλέον παρὰ τοῖς μέλεσι τῆς κοινότητος. Ὁ μητροπολίτης πρὸς διοικήσιν τῶν εἰς τὴν μητρόπολιν του ὑπαγομένων εὐαγῶν ἰδρυμάτων καὶ πρὸς ἀπονομὴν εὐθυδικίας εἰς τοὺς αἰτουμένους παρ' αὐτοῦ τοιαύτην κατήρτισε περὶ ἑαυτὸν συμβούλιον ἐκ τῶν προκρίτων (ἀρχόντων) τῆς πολιτείας καὶ τῶν σεβασμιωτέρων κληρικῶν. Οὕτω κατηρτίσθη ἡ πρώτη διοικητικὴ τῆς πολιτείας ἀρχὴ ἐν τῇ μητροπόλει ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ, πάντως κληρικοῦ, κωλυομένου τοῦ μητροπολίτου. Αὕτη συνερχομένη ἐν τακταῖς ἡμέραις τῆς ἐβδομάδος συνεσκέπτετο περὶ τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας καὶ ἀπεφάσιζε περὶ τῶν ὑποβαλλομένων τῇ μητροπόλει ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὑποθέσεων των γινομένου πρακτικοῦ καὶ καταχωριζομένου ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως, συνυπογραφομένου δὲ ὑπὸ πάντων τῶν παρισταμένων κατὰ τὴν ἀπόφασιν καὶ ἐπιβεβαιουμένου ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου.

Τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου δὲν ἦσαν αἰρετά, ἀλλ' ὠνομάζοντο ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ἐφ' ὄρου ζωῆς, ἀποθνήσκοντα δὲ ἢ ἀποχωροῦντα ἀντικαθίσταντο ὑπὸ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, ἐκ τούτου ἐδημιουργήθη ἀριστοκρατικὴ τις κοινωνικὴ εὐγενῶν περὶ τὴν μητρόπολιν τάξις ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς τουρκοκρατίας χρόνων, ἢ τῶν ἀρχόντων. Εἶχον δὲ οὗτοι καὶ τίτλους παραμείναντας ἀπὸ τῆς βυζαντινοκρατίας, μεθ' ὧν αἰέποτε συνυπεγράφοντο. Οἱ τίτλοι των ἦσαν ἀρχῶν *λογοθέτης, ρήτωρ, δικαιοφύλαξ, διερχομηνεύς, σκευοφύλαξ, χαρτουλάριος, ρεφερενδάριος* καὶ *ὀστιάριος*. Ἐφ' ὅσον δὲ προΐόντος τοῦ χρόνου ἡ πολιτεία ἐπληθύνετο διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως νέων μελῶν εἰς τὴν πόλιν καὶ αἱ συντεχνίαι (ρουφέτια) διοργανωθεῖσαι προώδευον καὶ καθίσταντο οἰκονομικῶς ἰσχυραὶ καὶ ἐρείσματα τῆς πολιτείας, ἐπὶ τοσοῦτον τὸ ἔργον τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐγίνετο πολυσχιδέστερον καὶ σπουδαιότερον, διὸ ὁ μητροπολίτης ἤρξατο προσκαλῶν ὡς μέλη καὶ τοὺς πρωτομαίιστορας τῶν πλουσιωτέρων ρουφετίων ἢ διατελέσαντας τοιοῦτους καὶ ἀπολαύοντας φήμης καὶ σεβασμοῦ παρὰ τοῖς πολίταις. Οὗτοι ἦσαν συνήθως οἱ εὐδοκίμησαντες ἐν τῷ ἐπαγγέλματι των, ἰδίως ἐκ τῶν ἀμπατζήδων, καυταντζήδων καὶ γουναράδων. οἵτινες ἐγνώρισαν καὶ ἄλλας χώρας ἀποδημήσαντες δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις των καὶ ἐπλουτίσθησαν, φιλοτιμούμενοι δὲ ν' ἀνέλθωσι κοινωνικῶς ὑψηλότερον, συνηνώθησαν μετὰ τῶν εὐγενῶν καὶ οὕτω ἡ τάξις αὐτῶν ἠϋξήθη προστεθέντων αὐτῇ καὶ τῶν ζαπλοῦτων μεγληκτζήδων. Οὕτω δὲ διηρέθησαν τὰ μέλη τῆς πολιτείας εἰς δύο τάξεις, τὴν τῶν εὐγενῶν (ἀρχόντων - προκρίτων—τσελεμψήδων—τζορπατζήδων) καὶ τὴν τῶν ἐπαγγελματιῶν, τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ ρουφέτια (πατριῖκοι—πληβεῖοι).

Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἡ κοινότης (πολιτεία) διηθύνετο ὑπὸ τοῦ προειρημένου συμβουλίου τῶν προκρίτων καὶ κληρικῶν,

ὅπερ ἐπὶ τῶν προσαγομένων αὐτῷ πρὸς ἐκδίκασιν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων ἐπεῖχε τόπον ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου· ὅθεν καὶ ὁ τύπος τοῦ πρακτικοῦ ἐπὶ οἰασδήποτε ἀποφάσεως αὐτοῦ ἦτο· «Διὰ τοῦ παρόντος ἀποδεικτικοῦ καὶ ἔμμεαρτύρου γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι παραστάς ἢ παραστάντες ἔμπροσθεν ἡμῶν (τοῦ μητροπολίτου) ἢ ἔμπροσθεν τῆς ταπεινότητος ἡμῶν καὶ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς πολιτείας ὁ... ἢ οἱ...» ἐν δὲ τῷ τέλει· «Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἔμμεαρτύρον γράμμα ἐπιβεβαιώσει τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος καὶ μαρτυρία τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς πολιτείας καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ...καταστρωθὲν καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως» ἀπὸ δὲ τοῦ 19ου αἰῶνος «ἵνα ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης».

§ 3) Ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννικίου τοῦ Βυζαντίου (1809—1816), ἀνδρὸς λογίου μέν, ἥκιστα δὲ διοικητικοῦ, τὰ ρουφέτια, πρωτοστατοῦντος τοῦ τῶν ἀμπατζήδων, ἠξίωσαν ὅπως τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον, τὸ ἐκδικάζον τὰς ὑποθέσεις τῶν μελῶν τῆς πολιτείας, ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἐκ μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν ρουφετίων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου καὶ οὐχὶ ἐκ μελῶν ἐκ τῶν προκρίτων, διοριζομένων ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου. Ἡ τοιαύτη ἀξίωσις δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τε τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν εὐγενῶν ἐκ φόβου πιθανῶς μὴ ὀχλοκρατηθῆ βαθυδὸν ἢ πολιτεία καὶ ἐντεῦθεν ἠρξάντο αἱ ἔριδες καὶ αἱ ῥαδιουργίαι μεταξὺ τῶν δύο προμνημονευθειῶν τάξεων. Ἐπειδὴ δέ, ὡς φαίνεται, ὑπὲρ τῶν ρουφετίων ἐτάχθη ὁ λαοφιλὴς σακκελλάριος τῆς μητροπόλεως κύρ Μανουὴλ καὶ ὑπελήφθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν ὡς ἡ πέτρα τῶν σκανδάλων, κατ' αἴτησιν τοῦ μητροπολίτου καὶ τοῦ συμβουλίου καθηρέθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου. Τὸ τοιοῦτον ἐξηρέθισεν ἐπὶ πλέον τὴν λαϊκὴν τάξιν καὶ ἐκορίφωσε τὰ πάθη καὶ τὰ μίση μεταξὺ τῶν ρουφετίων καὶ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ὀπαδῶν των, ὥστε αὐτὸς ὁ μητροπολίτης πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ ποιμνίου του ἠναγκάσθη νὰ συστήσῃ εἰς τὸ πατριαρχεῖον τὴν γενομένην ἀναφορὰν πάντων τῶν ρουφετίων ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ προμνημονευθέντος σακκελλαρίου, εἰς τὸ ἱερατικόν του ὑπουργεῖον, ὡς μετανοήσαντος καὶ ὑποσχομένου ὅτι δὲν θ' ἀναμηνύηται τοῦ λοιποῦ εἰς πράγματα ἀλλότρια τῶν καθηκόντων του. Τὸ πατριαρχεῖον ἀποκατέστησε διὰ συνοδικοῦ γράμματος τὸν καθαιρεθέντα σακκελλάριον εἰς τὸ ἱερατικὸν αὐτοῦ ὑπουργεῖον μεθ' ὅλων τῶν προτέρων δικαιωμάτων του, συγχρόνως δὲ ἐν τῷ αὐτῷ γράμματι ἐξέπεμψεν ἀφορισμὸν κατὰ τῶν ταραξιῶν τῆς κοινότητος ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ ἐπήρχετο οὕτω ἢ ποθητῆ γαλήνῃ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ δευτέρου μέρους τοῦ συνοδικοῦ τούτου γράμματος, ὅπως καταδειχθῆ εἰς ποίαν κατάστασιν περιῆλθεν ἡ κοινότης τότε,

«Κύριλλος ἐλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως, νέας Ρώμης καὶ οἰκου-
μενικὸς πατριάρχης... Ἐπεὶ δὲ ἐμάθμεν ὅτι ἐξ ἐπιρθείας τοῦ μισοκάλου
δαίμονος διατρέχουσιν ἔριδες, διχόνοια καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάθη σατανικά
μεταξὺ τινῶν εἰς τὰ αὐτόθι καὶ ἐκ τούτων πολλάκις ἀναφύονται καὶ πρὸς
ἀλλήλους καταδρομαὶ καὶ συσκευάζονται ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύσιφ σκευωρία
διὰ τε γραμμάτων καὶ τρόπων ἄλλων διαφόρων ἐναντίον ἀδελφῶν Χρι-
στιανῶν, χρῆος ἐκπληροῦντες ἐκκλησιαστικὸν πρῶτον μὲν ἐντελλόμεθα καὶ
ἐπιτάττομεν πᾶσιν ὑμῖν, ἵνα διήγητε πρὸς ἀλλήλους ἐν ὁμοιοῖα ἀδελφικῇ
καὶ ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ χωρὶς τρόπων πεισμονικῶν καὶ ἐκδικήσεων μήτε κοι-
νῶς μήτε μερικῶς, καθότι τὰ τοιαῦτα καὶ τῷ χριστιανικῷ χαρακτῆρι ἀνάρ-
μοστά εἰσι προφανῶς καὶ καταντῶσι πολλάκις εἰς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν
ψυχικὸν ἅμα καὶ σωματικὸν τῶν κακοβούλως αὐτὰ ἐργαζομένων· παγίδι γὰρ
ρησί, ἀλώσονται οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ πτώσει εὐσεβῶν καὶ ὀδύνη κατανα-
λώσει αὐτόθι πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν. Ταῦτα προηγουμένως παραγγέλλο-
μεν, ἵνα προσέχητε σύμπαντες καλῶς, εἰδότες ὅτι γνωστοὶ γενόμενοι ὀνο-
μαστί οἱ ἐπιχαιρέκακοι οὗτοι ἐκτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ δορυμνιάτης πολι-
τικῆν ὑποστήσονται παιδείαν.

Εἶτα δὲ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, ἵνα, ὅσοι καὶ ὅποιοι τῶν χριστιανῶν
ἐρωμένοι ἢ λαϊκοί, μικροὶ ἢ μεγάλοι, ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ, ἀθετοῦν-
τες τὰς πατρικὰς ἡμῶν ἐντολὰς ταύτας ἐπιμένωσι τῇ σατανικῇ πεισμονῇ
αὐτῶν καὶ κακοβούλῳ προαιρέσει, καὶ εἴτε ἐξ ἰδιοπαθείας εἴτε ἐξ ἄλλης
τινὸς αἰτίας κινηθῶσι κρυφίως ἢ φανερῶς πρὸς ἐκδίκησιν καὶ καταδρομὴν
τινος τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν χριστιανῶν καὶ συρράψωσι κατ' αὐτῶν διαβολὰς
καὶ κατηγορίας εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως, ἔργον ἀσυνειδήτως τὴν βλάβη
καὶ ζημίαν τοῦ πλησίου ποιοῦμενοι, οἱ τοιοῦτοι, ὡς κακόβουλοι, δόλιοι,
μισᾶδελφοί, κακεντρεχεῖς καὶ πολέμοι τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ ὁμοιοῖας, ἀφω-
ρισμένοι ὑπάρχουσιν ἀπὸ θεοῦ καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ
θάνατον ἄλυτοι καὶ τυμπανιαῖοι καὶ πέτρα καὶ σίδηρος λυθείησαν, αὐτοὶ δὲ
μηδαμῶς, κληρονομήσειαν τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα
στένοντες εἶεν καὶ τρέμοντες ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὁ Κάιν, σχισθεῖσα ἡ γῆ κατα-
πίοι αὐτοὺς ὡς τὸν Δαθᾶν καὶ τὸν Ἀβειρῶν, ἄγγελος κυρίου καταδιώξας
αὐτοὺς ἐν πυρίνῃ ἑομφαίᾳ, ἡ ὁργὴ τοῦ θεοῦ εἶη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ
προκοπὴν μήποτε ἴδοιεν μηδὲ πρόσωπον θεοῦ ἔχοντες καὶ τὰς ἀορὰς πάντων
τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων καὶ τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων τῆς ἐκκλησίας πατέ-
ρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων συνόδων, ἀν μὴ ποιήσωσιν, ὡς
γράφομεν ἐξ ἀποφάσεως.

αωιέ', ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ Ἰνδικτιόνος δη.

Καισαρείας Φιλόθεος, Ἡρακλείας Μελέτιος, Νικαίας Ἰωαννίκιος, Τουρ-
νόβου Μακάριος, Ἐλασσῶνος Ἀνθιμος, Νύσσης Μελέτιος, Χαλκηδόνος Γε-
ράσιμος»

·Ὁ Φιλιππουπόλεως Ἰωαννίκιος ὑποβεβαιοῖ ὅτι ἴσον ἐστί (1)

Δυστυχῶς ὁ συνοδικὸς ἀφορισμὸς δὲν ἐπενήργησε πρὸς καθυσύχασιν τῆς κοινότητος, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξεπληροῦτο ἡ ἀξίωσις τῶν ρουφειῶν. Ἡ δὲ ἀπρονοησία τοῦ Ἰωαννικίου ἐπετράχυνε τὴν κατάστασιν. Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν ἀμπατζήδων ὁ μητροπολίτης τῆ βοηθεία τοῦ ναζιῶν (διοικητοῦ) τῆς πόλεως περιώρισε πρὸς σωφρονισμὸν ταραξίας τινὰς ἐκ τῶν μαϊστόρων εἰς τὴν δίωρον ἀπέχουσαν τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἡ πρῶξις του αὕτη συνήνωσεν ἅπαντα τὰ ρουφέια κατ' αὐτοῦ, ἅτινα διεμαρτυρήθησαν πρὸς τὸν διοικητὴν καὶ τὴν ἐπομένην Κυριακὴν περὶ τοὺς 500 μαϊστόρους ἐπεσκέψαντο δι' ἵππων, ἁμαξῶν καὶ ἄλλων ὑποζυγίων ἐπιδεικτικῶς τοὺς περιορισμένους ἐν τῇ μονῇ, οὓς καὶ ἐπανάγαγον εἰς τὴν πόλιν. Μετὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἰωαννίκιος ἐξεδιώχθη ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, διωρίσθη δὲ πάλιν μητροπολίτης ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὁ κληρικὸς Φιλιππουπολίτη Εὐγένιος, διδάσκαλος ἐν τῇ κεντρικῇ σχολῇ, ὅστις προηγουμένως δις ἠρχιεράτευσεν ἐπὶ τινὰ χρόνον τῷ 1807 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίλλου, ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγγιάλου ἐπιβήτορος Ἰωάσαφ καὶ τῷ 1809 καθαιρεθέντος τούτου ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας μετὰ δεκαοκτῶ μηνῶν ἀρχιερατεῖαν ἅμα τῇ πτώσει ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ προστάτου του βεζύρου μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀπὸ Ἐλασσῶνος ἀναδειχθέντος μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως Ἰωαννικίου (2). Ἡ μεγάλη ἐκκλησία συναισθημένη ἐπὶ τέλος ὅτι ἡ Κοινότης Φιλιππουπόλεως, ὅπως ἠσυχάζη, χρῆζει στιβαρᾶς καὶ σώφρονος διοικητικῆς χειρὸς, ἀνέδειξε μητροπολίτην αὐτῆς τῷ 1810 τὸν ἀπὸ Σηλυβρίας Παῖσιον, γέροντα σεβάσιμον, διακριθέντα ἄλλοτε ὡς ἔξαρχον ἐν τῇ ταρασσομένῃ Πελοποννήσῳ καὶ ἐν ἄλλαις ὑπηρεσίαις, ὅστις ἀφικόμενος εἰς τὴν πόλιν τῇ 21ῃ Μαΐου ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πάσης φιλοφροσύνης καὶ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ συμπάντων τῶν πολιτῶν.

§ 4) Πρῶτον μέλημα τοῦ Παΐσιου ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει εἰς τὴν μητροπόλιν ἦτο ἡ συναδέλφωσις τοῦ διΐσταμένου ποιμνίου του· ὅθεν μελετήσας καλῶς τὴν κατάστασιν καὶ συζητήσας αὐτὴν μετὰ τε τῶν προκρίτων καὶ τῶν πρωτομαϊστόρων τῶν ρουφειῶν, κατώρθωσε συμβουλείων καὶ κατηγῶν νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς πάντας, ἐπιτρέψας νὰ συστηθῇ ἐπταμελὲς συμβούλιον, ἐκλεγόμενον κοινῇ γνώμῃ ὑπὸ πάντων τῶν ρουφειῶν, ὅπερ ὄφειλε συιερχόμενον εἰς τὴν μητροπόλιν δις τῆς ἐβδομάδος μετὰ τοῦ οἰκονόμου καὶ σακκελλίου νὰ θεωρῇ ἐκκλησιαστικῶς τὰς μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὑπαρχούσας κρισολογίας καὶ διαφοράς. Οὕτω δὲ πρὸς τῷ μονίμῳ διοικητικῷ συμβουλίῳ τῆς κοινότητος συνεστήθη καὶ τὸ αἰρετὸν λαϊκὸν δικαστήριον. Βραδύ-

1) Κώδικος ἱερᾶς μητροπόλεως (1781—1845) σελ. 91.

2) Τσουκαλά Γ. αὐτόθι, σελ. 83.

τερον δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἀρχιερατείας Νικηφόρου τοῦ Λεσβίου τοῦτο σιωπηλῶς ἐξ ὀλιγοφρίας τῶν πολιτῶν κατηγορήθη⁽¹⁾ παρέμεινε δὲ περὶ τὸν μητροπολίτην διοικητικὸν συμβούλιον, ὑπερ᾿ ἀπετέλεσε τὴν δημογεροντίαν τῆς κοινότητος, ἔχουσαν ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἀείποτε τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου ἢ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ τὴν διαχείρισιν τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἐκδίκασιν κατὰ τὴν διακείμενισιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων τῶν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν διαφορῶν. Εἰ καὶ δὲ ἡ δημογεροντία ἦτο πλέον αἰρετή, οἱ πλείονες τῶν δημογερόντων ἐξελέγοντο ἐκ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πλουσίων, οἵτινες πολλαχῶς φαινόμενοι ὠφέλιμοι καὶ ἀρωγοὶ εἰς τὴν κοινότητα εἶχον ἀείποτε τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ λαοῦ (τῶν ρουφετίων), οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν ἐκ τῶν πρωτομαϊστόρων τῶν κυριωτέρων ρουφετίων.

Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ πρακτικὸν τῆς συμφιλίωσης τῶν μελῶν τῆς κοινότητος καὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἑπταμελοῦς λαϊκοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου συνταχθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου Παΐσιου.

Διὰ τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ συμφωνητικοῦ γράμματος δηλοποιεῖται ὅτι φθόνῳ καὶ συνεργείᾳ διαβολικῇ μὲ τὸ νὰ ἦτον ἐχθροπάθεια ἀναμέσον τῶν ἐντιμοτάτων προϋχόντων καὶ δημογερόντων τῆς πολιτείας ταύτης Φιλιππουπόλεως καὶ ἐκ τούτου συνέβαινον πολλάκις ἀλληλομαχίαι καὶ σκάνδαλα καὶ κατηγορίαι ἀνάμεσόν των, ἡ ταπεινότης ἢ ἐμὴ προβλέπουσα ταῦτα μὲ θλίψιν τῆς καρδίας μου ὅτι εἰσὶν ἐναντία τῶν χριστιανῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀλλότρια καὶ θέλουσι φέρει τέλη κακὰ καὶ ἐπιζήμια εἰς τε ἀλλήλους καὶ εἰς ὅλην τὴν πολιτείαν, Θεοῦ βοηθεῖα παραινέσαντες αὐτοὺς τὰ δέοντα τοὺς ἡγαπήσαμεν ἀνάμεσόν τους καὶ ἐφιλιώθησαν ὁμολογήσαντες καὶ ὑποσχόμενοι μὲ τὸ ἐν φόβῳ Θεοῦ, διὰ νὰ φυλάξωσιν ἕως τέλους τὴν τοιαύτην ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, χωρὶς νὰ κατηγορηθῶσιν ἐνώπιον ἐνὸς καὶ ἄλλου, χωρὶς νὰ κατατρεχθῶσι πρὸς ζημίαν τους· εἰς τὸν ὁποῖον σύνδεσμον τῆς ἀγάπης εἰσὶν ὑποσχόμενοι οἱ τε χρησιμώτατοι πραγματευταὶ καὶ τιμώτατοι πρωτομαϊστορες τοῦ Ἰσναφίου τῶν ἀμπατζήδων, καυταντζήδων, γουναράδων καὶ μπακαλήδων καὶ τῶν λοιπῶν ρουφετίων, διὰ νὰ εἶναι ὅλοι ἠνωμένοι καὶ συνδεδεμένοι ὡς μία ἀδελφότης καὶ ἔτι ἐξ αὐτῶν νὰ διορισθῶσι μὲ κοινὴν γνώμην ἐπὶ ὑποκείμενα ἄνδρες τίμιοι, δύο ἐκ τῶν πραγματευτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀμπατζήδων, εἰς ἐκ τῶν καυταντζήδων, εἰς ἐκ τῶν γουναράδων καὶ εἰς ἐκ τῶν μπακαλήδων, διὰ νὰ θεωρῶσι πᾶσαν ἐμπόπτουσαν ὑπόθεσιν τῶν μαχαλέδων των, συνεργόμενοι καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν δις τῆς ἐβδομάδος τῆ τετράδι, ἔστιν ὅτε καὶ τῆ παρασκευῆ ὁμοῦ μετὰ τοῦ οἰκονόμου καὶ σακκελλίου διὰ νὰ θεωρῶνται ἐκκλησιαστικῶς ἐνώπιον αὐτῶν, εἴ τινες κρισολογίαι τύχωσι καὶ

1) Τσουκαλᾶ Γ. Ἡ Βουλγαροσλαβικὴ συμμορία κτλ. ἐν Κων]πόλει, ἔτ. 1859, σ.42.

διαφοραὶ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, αἱ ὁποῖαι ὀφείλουσι θεωρεῖσθαι ἔμπροσθεν αὐτῶν κατὰ τὴν διακέλευσιν τῶν ἱερῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων δικαίως. Εἰ δέ τις φωραθῆ ἡ διαστρέφων ταῦτα ἢ κακίᾳ φερόμενος θελήσῃ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν χριστιανικὴν ταύτην συμφωνίαν ἢ νὰ κινήσῃ γλῶσσαν κατήγορον κατὰ τοῦ ἄλλου ἢ χεῖρα ἄρπαγα καὶ ζημιώδῃ, ὁ τοιοῦτος νὰ εἶναι ὑπόδικος τῇ ἀγανακτήσει καὶ ὀργῇ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ ταῖς ἀραῖς τῶν ἁγίων πατέρων καὶ νὰ κατατρέχῃται ὑπὸ πάντων τῶν λοιπῶν προϋχόντων καὶ δημογερόντων· ὅθεν καὶ ἐγένετο τὸ παρὸν συμφωνητικὸν γράμμα ἡμετέρα προτροπῇ καὶ γνώμῃ καὶ αὐτοβουλήτῳ αὐτῶν προαιρέσει σὺν βεβαιώσει τῶν ἰδίων ὑπογραφῶν ἐπιβεβαιωθὲν συνήθως καὶ παρ' ἡμῶν καὶ καταστρωθὲν ἐν τῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως τοῦ εἶναι εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν.

ῥωιῆ', Ἰουνίου α^{τη}.

ὁ οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ἱερεὺς
 ὁ σακκελλίου Ἰωάννης ἱερεὺς
 ὁ σακκελλάριος Ἐμμανουὴλ ἱερεὺς
 ὁ πρωτονοτάριος Ἰωάννης ἱερεὺς
 Ἰωάννης Θεοδοσίου Σλαβούϊας
 Ἀθανάσιος Χ'' Δημητρίου Γκιου-
 [μούς γκερδάνη
 Δημήτριος Μιχαὴλ Κύρου
 Πέτρος Παπᾶ Σαοῦλ
 Ἀθανάσιος Γοβεδάρογλους
 Πέτρος Γεωργίου Ράνου
 Ἀγγελῆς Ἐμμανουὴλ Κοκόσης
 Ἀργύριος Χ'' Στοίτζου
 Χριστόδουλος Χ'' Στογιάνου
 Ἀθανάσιος Γεωργίου Πολίτογλου
 Χ'' Κυριαῖκος Μελκὼν πρωτομαί-
 [στωρ τῶν ἀμπατζήδων

Χ'' Παῦλος Τζόνη
 Δημήτριος Χ'' Γιαννάκογλους
 Χ'' Κωνσταντῖνος Παπαδημητρίου
 Γιαννάκης Βέλιου πρωτομαίστωρ
 [τῶν καυταντζήδων
 Νιλόλαος Δημητρίου Γιαζιτζῆς
 Κωνσταντῖνος Χρήστου Ἀθναοῦ-
 [τογλους
 Χ'' Σκάρλος Ἰωάννου
 Ἰωάννης πρωτομαίστωρ τῶν γου-
 [ναράδων
 Κωνσταντῖνος Κυριάκου Γούναρης
 Γρηγόριος Παναγιώτης πρωτομαί-
 [στωρ τῶν μπακαλήδων
 Γιαννάκης Κανταρτζῆς»⁽¹⁾

§ 5) Ἐπόμενος ὁ Παῖσιος εἰς τὴν ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, ὁ ἐκάστοτε ἀναγορευόμενος εἰς τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἅμα τῇ ἀναλήψει τοῦ ὑπουργήματός του νὰ σημειοῖ ἰδιοχείρως ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἀναρρήσεως καὶ τοῦ προτέρου του βίου παρέχει ἡμῖν σύντομον αὐτόγραφον βιογραφίαν του μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς εἰς Φιλιππούπολιν ἀφίξεώς του. Ἴδου αὕτη :

«Οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅσα ἐν οὐρανῷ καὶ ὅσα ὑπ' οὐρανὸν ἐπὶ τῆς

1) Κώδικος τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως, σελ. γγ'.

γῆς, ὃ μὴ ὑπόκειται καὶ διεξάγεται τῇ μακαρίᾳ καὶ θειοτάτῃ προνοίᾳ καὶ οὐ μόνον ἐφορευούσα αὕτη οἰκονομεῖ καὶ διέπει ὅσα νοεῶς καὶ λογικῆς ἔχονται δυνάμειος καὶ οὐσίας κτίσματα καὶ ὅσα μόνον ἐμφύχου καὶ φυτικῆς δυνάμειος, ἀλλ' ἐξικνεῖται ἡ αὐτῆς ροπή καὶ ἐνέργεια ἐπὶ τῶν ἀψύχων καὶ ἀναισθητῶν καὶ ἄχρι τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς, μετάλλων λέγω καὶ ὑπογείων ὑδάτων καὶ περιγείων· οὐδὲν γὰρ ἀπρονόητον, οὐδὲν ἡμελημένον. Διὸ καὶ ὁ προφητὰναξ Δαβὶδ βοᾷ λέγων: ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνῶσις σου ἐξ ἔμοῦ, κύριε, καὶ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Τὴν δὲ τοιαύτην θειοτάτην πρόνοιαν καὶ διεξαγωγὴν πολλῶν πλέον ἐκτείνει καὶ ἐνεργεῖ ὁ εἰς τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀγίας τριάδος σωτῆρ ἡμῶν Χριστὸς καὶ Θεὸς ὁ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας ἐπὶ τὴν ἀγιωτάτην καὶ ὁρθόδοξον αὐτοῦ ἐκκλησίαν, ἐχομένως δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς καὶ ἱερούς αὐτοῦ θεράποντας καὶ ὑπουργοὺς κατὰ τὴν ἐν ἱεροῖς εὐαγγελίοις εὐειδεστάτην (;) αὐτοῦ ἐπαγγελίαν εἰδὼν ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος». Ὑπὸ ταύτης τῆς θειοτάτης καὶ μακαρίας προνοίας ἐπισκιαζόμενος καὶ ἐπισκεπτόμενος κἀγὼ ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀρχιερέων καὶ ἁμαρτωλὸς Παῖσιος ὁ ἐκ Τρίκκης ἐξορμώμενος τῆς Θεσσαλίας ἐκ κωμοπόλεως Κλεινόβου καὶ πρότερον ἐν τῷ ἐκεῖσε κλίματι χρηματήσας χρόνους ἱκανοὺς ἐπίσκοπος Σταγῶν, εἶτα ἐκεῖθεν ἀπάρας διὰ πατριαρχικῆς συνοδικῆς προσκλήσεως καὶ ἐπιταγῆς διέπλευσα εἰς τὸ ἀγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἄθωνος, ὅπου κατὰ ἐκκλησιαστικὴν διακέλευσιν καὶ παντὸς τοῦ ἡμετέρου γένους ἐπίκρισιν καὶ ψῆφον ἐσυστησάμεν ἐν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν Καρυῶν πρὸς γύμνασιν καὶ μαθήτευσιν τῶν καλογηροπαίδων καὶ ὑποτακτικῶν καὶ ἄλλων νέων ἔξωθεν ἐρχομένων, ἐπι συλλογῇ ἐράνου καὶ συνδρομῇ παρὰ τε τῶν σεβασμίων μοναστηρίων καὶ παρὰ τῶν ἱερῶν σκήτεων καὶ κελλεῖων εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔτησίου μισθοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ καθηγητοῦ. Καὶ μετὰ τὴν περῶσιν τοῦ τοιοῦτου θεαρέστου ἔργου διακελεύσει ἐκκλησιαστικῇ ἀνήλθον εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων παραμείνας ἐκεῖσε μερικόν τινα καιρόν. Οὐ πολλοῦ μέντοι παραρρυνέντος καιροῦ χρείας κατεπειγούσης καθ' ὑψηλὴν ἐπιταγὴν τοῦ βασιλείου κράτους πρὸς τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἀπεστάλην ἔξαρχος εἰς Πελοπόννησον καὶ Λακωνικὴν, λέγω τὴν Μάνην, καὶ περιῆλθον ταύτας κατὰ πόλεις καὶ κωμοπόλεις δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ ὀρισμοῦ καὶ γραμμάτων πατριαρχικῶν συνοδικῶν διδάσκων καὶ στηρίζων τὸν χριστεπώνυμον λαὸν καὶ ὑποτελῆ ἐπὶ εὐνομίᾳ, εἰρήνῃ καὶ ὀφειλομένη ὑποταγῇ εἰς τὸ βασίλειον κράτος· καθότι τότε ὁ ἐκ γῆς καὶ χαμέρπων ἀνυψωθείς Γάλλος Ναπολλέων Μπονεπάρτης δυνάστης καὶ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἀντινόμως ἀναγορευθεὶς κατεπάτησε καὶ κατεκυρίευσεν ἱκανοὺς τόπους τῶν πέριξ ἐκεῖσε βασιλείων, ἐπέπλευσε δὲ καὶ εἰς Αἴγυπτον· στρατοπαιδεύσας καὶ κρατήσας κἀκείνης καὶ δι' οἰκείων κατασκόπων

καὶ σκευωριῶν ἐνέτεινε τὰ δολερὰ αὐτοῦ δίκτυα τῆς ταραχῆς καὶ ἀποστασίας καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Λακωνίᾳ. Τῆς θείας δὲ προνοίας ἄλλα βουλευομένης τὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἢ ὡς ἐκεῖνος ἠγνόει, εἰρήνη πάλιν καὶ εὐνομία ἐγένετο ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ καὶ Λακωνικῷ λαῷ καὶ ἡ πρόπευσα ὑποταγὴ καὶ φορολογία ἐπὶ τὸ βασιλείον κράτος. Ἐγὼ δὲ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ τοιοῦτου ἐξαρχικοῦ ὑπουργήματος ἀπάρας τῆς Πελοποννήσου ἀνῆλθον εἰς βασιλεύουσαν· κἀκεῖσε παρέμεινα χρόνους δέκα διορισθεῖς ὑπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ τῶν προϋχόντων τοῦ γένους ποτὲ μὲν ἐπὶ τὴν ἐφορίαν καὶ ἐπιτροπὴν τοῦ εἰς Κουρουτσεσμε γενικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ σχολείου, ποτὲ δὲ εἰς τὰ νοσοκομεῖα πόλεως καὶ Γαλατᾶ. Εἶτα ψήφῳ ἐκκλησιαστικῆ ἀρχιερεῦς ἀνεδείχθη τῆς ἱεράς μητροπόλεως Σηλυβρίας, ἐνθα διαμείνας καὶ ἀρχιερατεύσας ἐπὶ μῆνας δεκαοκτὼ εἰρηνικῶς καὶ εὐχαρίστως μετὰ τοῦ ἐκεῖσε χριστεπωνύμου λαοῦ, αἴφνης καὶ παρ' ἐλπίδα δι' ἐξάρχου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικῶν γραμματίων καὶ διασακτῆς ἐπετάχθη ἵν' ἀνέλθω εἰς βασιλεύουσαν ἀμεταθέτως καὶ ἀνυπερθέτως· ὑπέικων δὲ τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἐπιτάγματι κατὰ τὸ ὀφειλόμενόν μοι χρέος καὶ ἀβουλήτως ἀπεδήμησα εἰς πόλιν κἀκεῖ εὖρον ἐκτελεσθείσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ψήφους τῆς μεταθέσεώς μου κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑποτύπωσιν καὶ ἀπόντος μου καὶ ἀντὶ Σηλυβρίας Φιλιππουπόλεως ὅτε παναγώτατος δεσπότης κύριος Κύριλλος θεοσεβῶς καὶ ἀρίστως πατριαρχεῦων καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱερά σύνοδος τῶν σεβαστῶν ἁγίων γερόντων προσεφώνησάν με : καλῶς ἦλθες ἄγιε Φιλιππουπόλεως. Τὸ αἰφνίδιον τοῦ ἀκούσματος καὶ τῆς ἀθρόας μεταθέσεως ἡ πρᾶξις ἔφερε μοι θόρυβον παραχρῆμα καὶ ἀθυμίαν καὶ ἤρξαντο οἱ ὀφθαλμοί μου δακρυροεῖν καὶ κλαίειν στενάζοντος καὶ ἀθυμοῦντος καὶ προσκλαιομένου διὰ τὸ μᾶκρος τῆς ὁδοιπορίας ἄχρι τῆς Φιλίππου ἐν ταύτῃ μου τῇ προβεβηκυῖᾳ ἡλικίᾳ, διὰ τε τὸ πολυφρόντιστον τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ διὰ τὰς ἐκεῖσε τότε ἐμφιλοχωρούσας διχοστασίας τῶν χριστιανῶν καὶ ἔριδας κινήθων κατὰ τοῦ προαρχιερατεύσαντος προκατόχου μου κυρίου Ἰωαννικίου. Ὅθεν ἐκὼν ἄκων ὑπέκλινα δουλικῶς τὸν αὐχένα καὶ ἀνεδεξάμην ταύτην τὴν ἐπαρχίαν Φιλιππουπόλεως μετὰ χρόνους αὐλικῶν πουργίων τριακοσίων ἐξήκοντα· εὐρέθησαν παλαιὰ ἐπὶ τοῦ προκατόχου μου διακόσια ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν προσετέθησαν τὰ νεωστὶ σὺν τῇ γενομένῃ ποσοτικῇ προσθήκῃ τῶν πεντήκοντα πέντε πουργίων ἀπὸ τῆς γενικῆς διανομῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χρέους τοῦ κοινοῦ καθ' ὕλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Τὰ δὲ ἰδιά μου χρέη, ἃ ἐδαπανήθησαν εἰς τακτικὰ δωρίσματα, ἐν πόλει φιλοτιμήματα καὶ ἐλέη κἂν τῇ ἐπαρχίᾳ εἰς δῶρα προϋχόντων ἐξωτερικῶν καὶ ἡμετέρων χριστιανῶν συνεποσώθησαν ἄχρι τῶν πεντήκοντα χιλιάδων.

Καὶ ἀρξαμένης τῆς ὁδοῦ διὰ τὸ φῶς ἔφθασα εἰς Φιλιππούπολιν κατὰ τὴν

εἰκοστὴν πρώτην Μαΐου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ δεκάτου ἡγδού ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων καὶ ἰσαποστόλων Κωνστατίνου καὶ Ἑλένης ὑποδεχθεὶς παρὰ τῶν εὐλογημένων μου χριστιανῶν προκρίτων καὶ ἰδιωτῶν σὺν πίσσῃ φιλοφροσύνῃ καὶ δεξιότητι. Ὁ δὲ πανάγαθος θεὸς γένοιτό μοι ὁδηγὸς τῶν πρακταίων, βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ ἐπὶ τὰ βάρη τοῦ ζυγοῦ μου τὰ τε πνευματικὰ καὶ ὕλικὰ καὶ διατηροῖ ἐν ὁμοιοῖα, εὐτυχία καὶ ἀκυμάντῳ διαγωγῇ πάντας τοὺς εὐλογημένους χριστιανοὺς τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ τέλος ἀξιῶσσι πάντας ἡμᾶς ποιμένα τε καὶ ποιμνιον τῆς οὐρανοῦ καὶ ἀνεκκλήτου μακαριότητος. Γένοιτο, γένοιτο. Ἔτι σωτηρίῳ 1818, Ἰουνίου 18. (1)

οὐ γὰρ χεῖρ, λῶν ἔκω γνηνεμένῳ μνησῆ, χεῖρ ἄμπελαμνίσου.

§ 6) Μόλις ἐκόπασεν ὁ ἔσωτερικὸς τῆς κοινότητος σάλος καὶ νέος κίνδυνος, ἔξωτερικὸς αὐτόξ, ἐπεκροεμάσθη ἐπ' αὐτὴν σοβαρώτερος. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 ἀνηγγέλθη ἡ ἐν Μολδοβλαχία κήρυξις ὑπὸ τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ γένους. Οἱ Φιλιππουπολίται Ἕλληνες, ὧν τινες τῶν ἀποδημούντων δι' ἐμπορικὰς τῶν υποθέσεις εἰς Ρωσσίαν καὶ Αὐστρίαν ἦσαν μεμνημένοι ὑπὸ τῶν ἐκτὶ φίλων τῶν καὶ συμπολιτῶν εἰς τὴν φιλικὴν ἑταιρείαν, ἐπεθύμουν βεβαίως ὡς σύμπαντες οἱ Ἕλληνες τὴν ἀτάσταν καὶ ἀπολύτρωσιν τοῦ ἔθνους τῶν, ζῶντες ὅμως μεταξὺ συμπαγοῦς τουρκικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν οὐδέποτε διενόηθησαν νὰ λάβωσι τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν. Φόβος ὅμως κατέλαβε πάντας μὴ ὑποληφθῶσιν ὡς συνένοχοι ὑπὸ τῶν καχυπόπτων καὶ ἔξαγριωθέντων Μωαμεθανῶν καὶ ἐπαναληφθῶσιν αἱ καταδιώξεις καὶ αἱ σφαγαὶ τοῦ 1769. Εὐτυχῶς ἡ σώφρων διαγωγὴ καὶ ἡ σύντομος ἐνέργεια τοῦ Παΐσιου ἀπεσόβησε τότε τὸν κίνδυνον, πείσασα τὸν τε διοικητὴν καὶ τοὺς χαροδεσπότης Τούρκους περὶ τῆς νομιμοφροσύνης καὶ τῆς πιστῆς καὶ ἀπολύτου ὑπακοῆς τοῦ ποιμνίου του εἰς τὴν κραταίαν αὐτοκρατορίαν. Ἄμα τῇ λήψει τῆς γνωστῆς συ. ὀδικῆς ἐγκυκλίου τῆς ἀποσταλείσης εἰς πάσας τὰς μητροπόλεις τοῦ οἰκουμενικοῦ κλίματος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου

1) Αἱ ἐν τῷ κειμένῳ ἀνορθογραφίαι ὑπογραμμίζονται. Λέξεις τινὲς εἶναι συντεμημένα, ὡς ἀντιγράφων συμπληρῶ. Τὸ ἐπισκεπτόμενος φαίνεται μοι lapsus calami ἀντὶ τοῦ ἐπισκεπόμενος ἐκ παραλλήλου τιθέμενον πρὸς τὸ προτασσόμενον ἐπισκιαζόμενος.— Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος σελ. νε—νε'.

μάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε΄, ὅστις προσεπάθησε νὰ καταστείλῃ τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων εἴτε ἐξ ἐιδομύχου πεποιθήσεως ὅτι πᾶσα βασιλεία εἶναι θεόθεν διωρισμένη καὶ ἡ τῶν Γραικῶν ψυχικὴ σωτηρία ἐξηρητάτω ἀπολύτως ἀπὸ τῆς τυφλῆς εἰς τὰς κρατούσας ἀρχάς ὑπακοῆς (1) εἴτε ἐξ ἀδηρίτου ἀνάγκης ἐπιβεβλημένης ὑπὸ τῶν τότε περιστάσεων, ὁ Παΐσιος ἐνήργησε συντόμως κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς ἐγκυκλίου καὶ προσεῖλκυσε τὴν τῶν Τούρκων ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τὴν κοινότητα τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἴδου τί ἔγραψεν αὐτὸς πρὸς τὸν πατριάρχην περὶ τῆς ἐνεργείας του.

«Δύω θεσπεσίας εὐχετικάς μοι δεσποτικάς αὐτῆς ἐπιστολάς ἐν μιᾷ ἑβδομάδι εὐλαβῶς παρέλαβον, τὴν μὲν διὰ Τατάρως (2) τῆς ὑψηλῆς Πόρτας πρὸ ὀκτῶ ἡμερῶν, τὴν δὲ διὰ Τατάρως τοῦ ἐνδοξοτάτου ναζήρ ἀγᾶ ἐφένδη μας Βελῆ ἀγῆ, τὴν αὐτὴν ἐννοίαν περιεχούσας ἐνεκεν τῆς κακοτροπίας καὶ ἀγνωμοσύνης εἰς τὸ θεοφορούρητον βασίλειον κράτος τῶν δύο ἐκείνων ἀποστατῶν καὶ παραχρῆμα ἕκτοτε ὕλαις δυνάμεσιν ἀνεδυσάμην ταύτην τὴν ὑπόθεσιν μὲ πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἄοκνον ἐπιμέλειαν καὶ μεταφράσας τὰ σταλθέντα μοι συνοδικὰ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα εἰς τὴν βουλγαρικὴν διάλεκτον ἀπέστειλα εἰς ἕκαστον μέρος χρειώδες τῆς ταπεινῆς μευ παροικίας μὲ ἐξεπίτηδες ἀνθρώπους μου καὶ πνευματικούς ταξειδιώτας νὰ ἀναγνωσθῶσιν εἰς ὅλα τὰ μέρη καὶ νὰ γείνωσι διάδηλα καὶ γνωστά τὰ σωτήρια παραγγέλματα τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας εἰς ἅπαντας τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανοὺς καὶ πιστοὺς ραγιάδες τῆς κραταιότητος καὶ ἀητιήτου βασιλείας καὶ νὰ γείνωσι πασίδηλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ χαρεκέτια (3) τῶν κακοβούλων ἐκείνων καὶ νὰ φυλαχθῶσιν οἱ χριστιανοὶ ὡς ἀπὸ πυρᾶς ἀπὸ τὰ τοιαῦτα ὀφιδιουργήματα καὶ ἐπιβλαβέσιμα ἐπιχειρήματα καὶ ζημιώδη ἀποτελέσματα ψυχῆ τε καὶ σώματι. Καὶ ἕκτοτε πάραυτα ἐσύναξα καὶ πάντας τοὺς ἐνταῦθα ἐγκριτωτέρους χριστιανοὺς τοὺς ἐν Φιλιππουπόλει ἀναγνώσας καὶ ἐπ’ ἐκκλησίας τὰ συνοδικὰ γράμματα, ἔλαβον παρ’ αὐτῶν τὰ πιστὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις αὐτῶν ἐγγυήσεως, οἵτινες εἶναι ὅλοι πιστοὶ ραγιάδες καὶ σκλάβοι τοῦ ὑψηλοτάτου δουβλετίου καὶ φυλάττουσιν ὡς δόγμα πίστεως τὴν πρέπουσαν εὐπίθειαν καὶ πᾶσαν ὑποταγὴν καὶ τὸ σατακάτι (4) εἰς τὸν γαληνότατον, δικαιοτάτον, κραταιότατον καὶ εὐσπλαχνικώτατον ἡμῶν ἄνακτα, ὡσὼν ὁποῦ ἐν ταύτῃ τῇ ἐποχῇ ζῶσιν ἐν ἀνέσει καὶ ἐλευθερίᾳ εἰς ὅλα τοὺς τὰ χρειώδη.

1) Ἴδε, Κ. Κόμμα, αὐτοῦθι, τόμ. XII, σελ. 515.

2) Ὁ Βασιλικὸς ταχυδρόμος. Διότι Τατάροι ἦσαν κατ’ ἀρχάς οἱ ταχυδρόμοι ἱππεῖς, οἵτινες διέτρεχον τὰς κυριωτέρας ὁδικὰς ἀρτηρίας τῆς Τουρκικῆς αυτοκρατορίας. Ἐξ αἰτίας τούτων σαθαμευάντων παρὰ τῆ ἀρχαίᾳ Βησσαπάρᾳ συνκρίσθη τὸ Τατάρ—παζαρεζήκ παρὰ τῆ ἄνω Ἐβρωφ

3) Ἡ λ. τουρκικὴ=κινήσεις.

4) Ἡ λ. Τουρκικὴ=πίστις.

Διὸ καὶ ποιήσας κοινήν ἀναφορὰν ἐνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον ὑπέδειξα αὐτὴν τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἁγῶ ἐφένδη μας ναζήρ ἁγῶ ὁμιλήσας μετ' αὐτοῦ τὰ δέοντα καὶ τοῦ παρευρεθέντος κριτοῦ μουλᾶ ἐφένδη, (ὅτις κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀναχωρεῖ διὰ τὰ αὐτόθι περαιοθεσίας τῆς διορίας του) καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν αὐθεντοτόπων μπέιδων, οἱ ὅποιοι ἅπαντες ὡμολόγησαν ὅτι ἀπὸ τὸν ραγιάν τους ἐνταῦθα εἶναι εὐχάριστοι καὶ ἀνύποπτοι λίαν, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ναζήρ ἁγῶς ἐφένδης μας γράφει ἰδίως εἰς τὴν ὑψηλὴν πόρταν, ἀποδεικνύων τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ πᾶσαν ὑποταγὴν εἰς τὸ σατακάτι τῶν ἐνταῦθα πιστοτάτων ὑπηκόων· ἢ ὅποια κοινὴ ἀναφορὰ μετὰ τοῦ γραμματος τοῦ ἐνδοξοτάτου ναζήρ-ἁγῶ ἐφένδη μας Βελῆ ἁγῶ διὰ τοῦ ἰδίου Τατάρεῶς του προφθάνει ἐντὸς ὀλίγου εἰς βασιλεύουσαν μετὰ καὶ τοῦ ἐκδοθέντος ἱλαμίου (1) παρὰ τῆς βασιλικῆς κρίσεως. Ταῦτα μὲν δουλικῶς εἰς ἀπάντησιν τῶν θεσπεσιῶν εὐχαιτικῶν μοι πατριαρχικῶν γραμμάτων· αἱ δὲ πανάγια καὶ θεοπειθεῖς ὑμῶν εὐχαὶ εἶησαν κἀμοὶ ἐν γήρατι ἤδη διατελοῦντι βαθεῖ καὶ σωματικῶ παθήματι φυλακτήριοι καὶ ὁδηγοὶ διὰ βίου παντός.

Ἐν Φιλιππουπόλει ἄνωκα Ἀπριλίου η'.

Τῆς Ὑμετέρας θεοσεβεστάτης καὶ σεβασμιωτάτης μοι Παναγιότητος δούλου εὐλαβέστατος καὶ ὑποκλινέστατος Φιλιππουπόλεως Παῖσιος» (2).

§ 7) Τελευτῶν ἀντιγράφῳ καὶ τὴν ἐγγυητικὴν κοινήν πρὸς τὸν πατριαρχὴν Γρηγόριον τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἐπιστολὴν : (3)

«Ἐδεξιόμεθα μεθ' εὐλαβείας τὴν εἰς ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς ραγιαδες τῆς Φιλιππουπόλεως σταλεῖσαν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἐπιταγὴν, διακελεύουσαν ἡμῖν περὶ τοῦ καθήκοντος χρέους τοῦ ραγιαλικίου ἡμῶν· ἐφ' ᾧ καὶ χάριτας ὁμολογοῦμεν τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ὅτι ὡς κοινὴ μήτηρ νουθετεῖ καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς αὐτῆς δούλους καὶ συμβουλεύει τὰ δέοντα. Ὅθεν διὰ τῆς παρουσίας ἡμῶν κοινῆς ἀναφορᾶς κατὰ χρέος ἀποδιδόντες τὰς δουλικὰς ἡμῶν προσκυνήσεις τῇ ὑμετέρῳ θειοτάτῃ παναγιότητι καὶ τοῖς σεβασμιωτάτοις ἀγίοις γέροσιν, τοῖς τε πανεκλαμπροτάτοις καὶ τιμιωτάτοις προῦχουσιν καὶ προκρίτοις τοῦ γένους ἡμῶν ἀναφέρομεν ταπεινῶς, ὅτι ἀφοῦ ἔφθασαν ταῦτα τὰ ἱερὰ γράμματα ἀνυπερθέτως ἀνεγνώσθησαν ἐπ' ἐκκλησίας καὶ ἐδόθη εἰς ὅλους αὐτῆ ἢ εἶδησις καὶ κοινῶς καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ καὶ ἔρουναν μετὰξὺ ἡμῶν ἐποιήσαμεν καὶ ἐγγυήσει τῇ μετ' ἀλλήλων κατησφαλίσθημεν, ἀλλὰ θείῳ ἔλεει διὰ τῶν ὑμετέρων παναγιῶν εὐχῶν ὅλοι ἀπλῶς μικροὶ τε καὶ μεγάλοι ὡς εὐσεβεῖς ἀνέκαθεν καὶ ὁρθόδοξοι

1) λ. Τουρκικὴ=ἀπόφασις γραπτῆ.

2) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος, σελ. ια'. «Ἔσον τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐπιστολῆς σταλείσης πρὸς τὸν πατριαρχὴν» Φιλίπ. Παῖσιος.

3) Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος, σελ. ξθ'—Δ. «Ἔσον τῆς ἐπιστολῆς ἐγγυητικῆς κοινῆς πρὸς τὸν πατριαρχὴν κύριον Γρηγόριον».

καὶ πτωχοὶ μὲν, ἀλλὰ πιστοὶ καὶ σατικανέ (1) ραγιάδες τῆς κοινῆς ἡμῶν εὐ-
 εργέτιδος κραταιᾶς βασιλείας ὡς δόγμα πίστεως ἀσφαλῶς φυλάττομεν τὴν
 εἰς τοὺς κρατοῦντας ἡμῶν χρεωστουμένην ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν καθότι
 εἰς τὸ ἐά μου (2) (;) τοῦτο τοῦ κραταιοῦ δεβλετίου πλουσιοπαρόχως καθ'
 ἐκίστην ἀπολαμβάνομεν τὰ βασιλικά ἐλέη ὑπὸ μηδενοῦς διόλου ἐνοχλούμε-
 νοι οὔτε εἰς τὰ μικρὰ ὑποστατικά ἡμῶν οὔτε εἰς τὴν τιμὴν οὔτε εἰς τὴν
 θρησκείαν, ἀλλὰ ζῶντες διὰ πάντα ἐν πάσῃ ἀνέσει καὶ ἡσυχίᾳ καὶ μάλιστα
 εἰς τὰς λαμπρὰς καὶ εὐτυχεῖς ἡμέρας τοῦ νῦν κραταιοτάτου, δικαιοτάτου
 καὶ εὐσπλαχνικωτάτου ἡμῶν ἀνακτος. Ὅθεν ὅλοι ὁμοῦ σὺν γυναιξὶ καὶ τέ-
 κνοις οὐ παύομεν νύκτα καὶ ἡμέραν καθικετεύοντες αὐτὸν τὸν ἐπουράνιον
 καὶ πολυέλαιον θεὸν ὑπὲρ τῆς μακροχρονίου ζωῆς καὶ ὑγείας τοῦ κράτους
 καὶ ἵνα διαιωνίῃ τὸ κράτος αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ τελείᾳ πανευδαιμόνως καθυ-
 ποπιτίτων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. Οὐχ' ἦττον
 δὲ ἐσμὲν εὐχάριστοι καὶ δοατζήδες (3) εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, καθότι ἠλέησεν
 ἡμᾶς τὸν φακίρ φονκαρᾶν (4) ραγιάν αὐτοῦ τῇ ἀποστολῇ εἰς τὸν τόπον ἡμῶν
 ἐνὸς τοιοῦτου φρονίμου, φιλοδικαίου καὶ φιλοπτώχου διοικητοῦ καὶ ἡγεμό-
 νος τοῦ ἐνδοξοτάτου ναζήρ ἡμῶν Βελῆ ἀγᾶ καπητζήμπαση, ὅστις ὡς σαδι-
 κανές (5) τῆς κραταιᾶς βασιλείας εὐθύς, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὸν τόπον μας,
 πρώτην φροντίδα ἀνέλαβε τὸ σιανέτι ἡμῶν τῶν πτωχῶν ραγιάδων φρον-
 τίζων κατὰ πάντα διὰ τὴν κοινὴν ἡμῶν ἀνεσιν καὶ ἡσυχίαν. Ταῦτα μὲν δου-
 λικῶς· αἱ δὲ πανάγια καὶ θεοπειθεῖς αὐτῆς εὐχαὶ εἴησαν πᾶσιν ἡμῖν σκέπη
 διὰ βίου καὶ σωτηρία.

αἰκα', Ἀπριλίου α^η.

Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης καὶ σεβασμιωτάτης ἡμῖν παναγιότητος

† Φιλιππουπόλεως Παῖσιος

Δούλοι ταπεινότατοι.

† Ο οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ἱ-

[ερεὺς

† Ὁ σακκελλάριος Ἐμμανουήλι-

[ερεὺς

† Ὁ σακκελλίου Ἰωάννης ἱερεὺς

† Ὁ πρωτονοτάριος Ἰωάννης ἱ-

[ερεὺς

Ὁ ἱερομνήμων Βασίλειος ἱερεὺς

Οἱ ἐκ κωμοπόλεως Στενιμάχου

Χ' Νικόλαος Κωνσταντίνου

Χ' Κοσμᾶς Ἀγγέλου

Χρυσάφης Ἀγγέλου

Ἀναστάσιος Χρυσάφη

Ἰωάννης Θεοδοσίου Σκλαβούης

Δημήτριος Μιχαὴλ Κύρου

Πέτρος Παπᾶ Σαοῦλ

Πέτρος Γεωργίου Ράνου

Στουγιάννης Θεοδώρου

Ἀγγελῆς Κοκόσης

Δημήτριος Χ' Γιαννάκη».

Εἶτα ἀκολουθοῦσιν ὑπογραφαὶ
 τῶν ἐπισημοτέρων κατὰ ρουφέτια
 μαϊστόρων προῦπογράφοντος τοῦ
 πρωτομαϊστορος ἐκάστης συντε-
 χνίας.

1) ἢ λ. Τουρκικὴ

2) ἢ λ. Τουρκικὴ

3) ἢ λ. Τουρκικὴ—εὐχέται.

4) ἢ λ. Τουρκικὴ—δυστυχεῖ, πτωχόν.

5) ἢ λ. Τουρκικὴ—πιστός.

Οὗτω φέρονται τοῦ ἑσναφίου τῶν ἀμπατζήδων 9 ὑπογραφαὶ μαϊστόρων, τοῦ τῶν καυταντζήδων 6, τοῦ τῶν γουναράδων 7, τοῦ τῶν μπακάληδων (παντοπωλῶν) 10, τοῦ τῶν κοιμτζήδων (χρυσοκόων) 2, τοῦ τῶν καζαντζήδων (χαλκουργῶν) 6, τοῦ τῶν ραπτάδων 5, τοῦ τῶν δολγκέρεδων (κιτιστῶν) 4, τοῦ τῶν ἀσταρτζήδων (ὑφαντῶν) 2, τοῦ τῶν ψωμάδων (ἀρτοποιῶν) 3, τοῦ τῶν καζάσηδων (μεταξουργῶν) τοῦ τῶν παπουτσήδων 3, τοῦ τῶν μουμτζήδων (κηροποιῶν) 3, τοῦ τῶν μπακτζεβάνηδων (κηπουρῶν) 4, τοῦ τῶν ταχτατζήδων (ξυλεμπόρων) 2 καὶ 2 τῶν τζορμπατζήδων τῶν ἐν τῇ πόλει Παυλικιάνων.

§ 8) Ὁ Παῖσιος, γέρον ἤδη, νοσήσας πιθανῶς ἐκ τῶν συγκινήσεων καὶ κόπων, εἰς οὓς ὑπεβλήθη κατὰ τοὺς ἀνωμάλους χρόνους τῆς ἐν Φιλίππουπόλει ἀρχιερατείας του, ἀπέθανε, διάδοχος δὲ αὐτοῦ ἐγένετο τῷ 1822 ὁ Σαμουήλ, ὅστις ἐλθὼν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰς ἐπιχωρίους τουρκικὰς διοικητικὰς ἀρχάς, (1), αἵτινες ἤρξαντο καταδιώκουσαι τοὺς Φιλίππουπολίτας ὡς μεμνημένους εἰς τὴν φιλικὴν ἔταιρείαν, προέβησαν δὲ μάλιστα καὶ εἰς ἀπαγοχονισμούς τινων ὡς τοῦ Χ' Σκάρλου Ἰωάννου (2), πάππου τοῦ ἐν Ὀδησσῷ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γρηγορίου Μαρασλῆ, καὶ γενόμενος ὑποπτος καὶ κινδυνεύων ἀνεκλήθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπου ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ψηφισθέντος μητροπολίτου τῇ 26ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1824 τοῦ Νικηφόρου Λεσβίου. Οἱ Φιλίππουπολίται, οἵτινες ἠγάπησαν τὸν Σαμουήλ διὰ τὴν καλὴν του καὶ ἔμφρονα ποιμαντικὴν διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς ἐξήτησαντο παρὰ τοῦ πατριαρχείου τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν. Ἀντίγραφον τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, συνταχθείσης ὑπὸ τοῦ οἰκονόμου Κωνσταντίνου ἱερέως περιεσώθη ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως (νῦν Βουλγαρικῆς), ἧς ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Τὴν ὑμετέραν θειοτάτην καὶ σεβασμιωτάτην ἡμῖν παναγιότητα σὺν τῇ περὶ αὐτὴν ἀγία καὶ ἱερᾶ συνόδῳ τῶν σεβασμιωτάτων ἀγίων γερόντων δουλικῶς προσκυνοῦμεν καὶ τὴν χαριτόβρυτον αὐτῆς δεξιὰν πανευλαβῶς ἀσπαζόμεθα, ἣν διατηροῖ τὸ θεῖον ἐν ἀκροτάτῃ ὑγείᾳ καὶ διηνεκεῖ εὐημερία μετὰ μακροζωίας καὶ ἀκλονήτου διαμονῆς ἐπὶ τοῦ παναγίου καὶ οἰκουμενικοῦ αὐτῆς θρόνου πρὸς σύστασιν καὶ καταρτισμὸν παντός τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος, καύχημά τε καὶ σκέπην ἡμῶν τῶν εὐτελῶν αὐτῆς δούλων. Μετὰ τὴν δουλικὴν ἡμῶν ἐδαφιαίαν προσκύνησιν ἱκετικῶς ἀναφέρομεν τῇ κοινῇ ἡμῶν μητρὶ ἀγιωτάτῃ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦ σεβασμιωτάτου ἡμῶν ἀρχιερέως ἀγίου Φιλίππουπόλεως κυρίου Σαμουήλ, ὅτι

1) Τσουκαλᾶ, Γ. αὐτόθι σελ. 84.

2) Ἐν πρακτικῇ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως, κώδικ. σελ. 55 ὑπογράφεται Χ' Σκάρλας Μαρασλῆς.

ὅλοι ἀπλῶς οἱ ἐπαρχιῶταί του καὶ ταπεινοὶ δοῦλοι της, μικροῖ τε καὶ μεγάλοι, εἴμεθα κατὰ πάντα εὐχαριστημένοι ἀπὸ τῆς αὐτοῦ πανιερότητος, ὡσαύτως καὶ ἡ πανιερότης ἀφ' ἡμῶν. Διὸ παρὰ πάντων κοινῶς τιμᾶται καὶ ἀγαπᾶται ὡς πνευματικὸς ἡμῶν πατήρ καὶ νόμιμος καὶ κανονικὸς ἡμῶν ἀρχιερεὺς διὰ τὴν καλὴν αὐτοῦ καὶ ἔμφρονα ποιμαντικὴν, ἣν ἔδειξε καὶ δεικνύει πάντοτε ἐπαγρουπνῶν καὶ φροντίζων ὑπὲρ τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου κοινῶς τε καὶ ἰδίᾳ ὑπὲρ ἑνὸς ἐκάστου καὶ μὴ διαλείπων καθ' ἡμέραν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ διδάσκειν ἡμᾶς τὰ πρὸς σωτηρίαν καὶ ὅσα καθήκοντα εἰς τὸ πιστὸν ραγιαλίκιον· ἀλλὰ καὶ οἱ ταπεινοὶ δοῦλοι της, παναγιώτατε καὶ σεβασμιώτατε αὐθέντα καὶ δεσπότα, ὡς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι ἀνέκαθεν, καὶ πτωχοὶ μὲν, ἀλλὰ πιστοὶ ἐκ προγόνων καὶ σαδικανῆ ραγιαῖδες τῆς κοινῆς ἡμῶν τροφοῦ καὶ εὐεργέτιδος κραταιᾶς βασιλείας ὡς δόγμα πίστεως φυλάττομεν ἀκριβῶς τὴν εἰς τοὺς κρατοῦντας ἡμῶν χρεωστομένην κατὰ πάντα ὑποταγὴν καὶ εὐλείθειαν. Ὅθεν καὶ ἀπαξάπαντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις οὐ παύομεν νίκτα καὶ ἡμέραν καθικετεύοντες αὐτὸν τὸν ἐπουράνιον καὶ πολυέλεον Θεὸν ὑπὲρ τοῦ κραταιοτάτου, δικαιοτάτου καὶ εὐσπλαχνικωτάτου ἡμῶν ἄνακτος (οὗ τὸ κράτος εἶη ἀήττητον καὶ θριαμβεῦον εἰς τοὺς αἰῶνας), καθότι ἀφθονα καὶ πλουσιοπάροχα ἀπολαμβάνομεν καθ' ἑκάστην τὰ βασιλικά αὐτοῦ ἐλέη, οὐχ ἦττον δὲ καθότι ἐπεσκέψατο καὶ ἠλέησεν ἡμᾶς τὸν φακίρ φουκαρᾶν ραγιᾶν του, ἐξαποστείλας εἰς τὸν τόπον ἡμῶν ἕνα τοιοῦτον σεβάσιμον γέροντα, φρόνιμον κατὰ πάντα, φιλοδίκαιον καὶ φιλόπρωχον διοικητὴν καὶ ἡγεμόνα, τὸν νῦν ἐνδοξότατον ναζήρην μας Χ' Ὅσμᾶν ἀγά, ὅστις, ὡς σαδικανὲς καὶ πιστὸς καθ' ὅλα τῆς κραταιᾶς βασιλείας, φροτίζει ὅλως δι' ὅλου διὰ τὴν ἄνεσιν καὶ ἡσυχίαν παντὸς τοῦ τόπου, ἐξαιρέτως δὲ διὰ τὸ σιανέτι τοῦ φακίρ φουκαρᾶ ραγιαῖ, προσπαθῶν καὶ πάντα τρόπον διὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν μὲ διαφόρους εὐποιίας καὶ χαίριτια (1). Ταῦτα μὲν δουλικῶς· ἐπειδὴ δὲ εἶναι ὑποψία μήπως τινὲς ἰδιόρρυθμοὶ ἔγραψαν αὐτόσε εἰς τὴν ἀγιωτάτην τοῦ Χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν κατὰ τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν κάποια ἀνύπαρκτα, θέλοντες νὰ ταράξωσιν τὴν ἡσυχίαν ἡμῶν τε καὶ τῆς ἐκείνου πανιερότητος, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν θερμῶς, εἰ ἔστι τι τοιοῦτον, τὸ γράμμα ἐκεῖνο, ἂν εἶναι ὀρισμὸς τις νὰ σταλῆ πρὸς ἡμᾶς τοὺς δούλους της διὰ νὰ ἐξελέγξωμεν κατὰ πρόσωπον τοὺς τοιοῦτους φιλοταράχους καὶ νὰ παύσωσι τὰς κακοηθείας των. Οὕτω παρακαλοῦμεν καὶ αὐτοὺς, αἱ δὲ πανάγια καὶ θεοπειθεῖς εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι εἶησαν ἡμῖν διὰ βίου παντὸς σκέπη καὶ σωτηρία.—Τῆς ὑμετέρας θειοτάτης καὶ σεβασμιωτάτης ἡμῖν παναγιότητος δοῦλοι ταπεινότατοι.—αωκδ^ο Ἰουλίου θ'».

1) λ. Τουρκικὴ=χαίριτας.

*Προσθήκαι καὶ συμπληρώματα εἰς τὰ περὶ τοῦ
μητροπολίτου Παΐσιου.*

Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν γαλήνην παρὰ τῆ κοινότητι Φιλιππουπόλεως ὁ Παΐσιος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ἑλληνικὴν κεντρικὴν σχολὴν καὶ τὸ νοσοκομεῖον (ὀσπιτάλια) τῆς κοινότητος. Ὅθεν τῆ 15ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1819 ἐν γενικῇ τῶν πολιτῶν συνελεύσει ἐξέλεξε καὶ διώρισεν ἐκ τῶν προκρίτων καὶ εὐπολήπτων πολιτῶν ἑπταμελῆ μὲν ἐπιτροπεῖαν διὰ τὴν σχολὴν, πενταμελῆ δὲ διὰ τὸ νοσοκομεῖον: «Σὺν θεῷ ἀγίῳ γνώμη κοινῇ πάντων τῶν ἐν Φιλιππουπόλει εὐσεβῶν χριστιανῶν διωρίσθησαν τῆ ἡμετέρα ἐκλογῇ καὶ συναινέσει ἐπίτροποι τῆς μὲν ἐν Φιλιππουπόλει ἑλληνικῆς σχολῆς οἱ τιμιώτατοι κύριοι.... τοῦ δὲ ἐν Φιλιππουπόλει νοσοκομείου οἱ τιμιώτατοι....»,⁽¹⁾ ὅπως ἔχῃσι τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν διαχειρίσιν τῶν κεφαλαίων αὐτῶν πρὸς προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν ἀμφοτέρων τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων. Θεωρηθέντος δὲ καὶ ἐλεγχθέντος τοῦ λογαριασμοῦ ὄλων τῶν κεφαλαίων τῆς χρηματικῆς καταστάσεως τῆς τε σχολῆς καὶ τοῦ νοσοκομείου τῆ 2 Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἅτινα ἦσαν ὑπὸ ἐτήσιον τόκον δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐν ὁμολογίαις παρὰ ταῖς κοινότησι τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῖς ρουφετίοις τῆς πόλεως συμποσούμενα εἰς γρ, 39564:26 ἀπηύθυνε πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικόν του ποίμνιον τὴν δε' τὴν ἐγκύκλιον: «Ἐντιμώτατοι κληρικοί, εὐσεβέστατοι ἱερεῖς οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις τῆς πολιτείας ταύτης καὶ χρησιμώτατοι πραγματευταὶ καὶ τιμιώτατοι πρωτομάστορες τῶν ρουφετίων καὶ λοιποὶ πάντες εὐλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, χάρις εἴη ὑμῖν ἀπὸ θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐχὴ, εὐλογία καὶ συγχώρησις. Ἐκ πάντων τῶν ἔργων καὶ πράξεων, ὅσα συντείνουσι καὶ ὠφελοῦσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ μέγιστον καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι ἡ παιδεία καὶ ἡ μάθησις, ὡς ἂν ὁποῦ ὠφελεῖ καὶ κοσμεῖ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὰ δύναι καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα· καθότι ἡ ψυχὴ διὰ τῆς θείας διδασκαλίας, νοθεσίας καὶ σοφῆς παραινέσεως τῶν διδασκάλων μεταπλάττεται ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ ἀπ' ἀγριοπλάστου ἐγκεντρίζεται εἰς καλύπλαστον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· κατὰ δὲ τὸ σῶμα ὠφελεῖ, καθότι κάμνει τὸν ἄνθρωπον ἔμπειρον, πρακτικὸν καὶ ἄξιον εἰς καθὲν ἐπιχείρημα, εἴτε πολιτικὸν εἴτε πραγματικόν· διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Σολομῶν ταύτην τὴν σοφίαν καὶ μάθησιν ὑπερεπαινῶν τὴν ὀνομάζει ὅτι ἐστὶ τιμιωτέρα χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν, καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει: σοφίας οὐ κατισχύσει ποτὲ κακία· καθότι διὰ τῆς μαθήσεως καὶ σοφίας περιφράττει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτὸν του καὶ διαφυλάττει ἀπὸ τὰς κακίας

1) Κώδικ. ἱερᾶς μητροπόλεως (1794-1856) σελ. 56.

καὶ τὰς ἐνέδρας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ εἰς ὅσας πολιτείας καὶ χώρας καὶ κωμοπόλεις ἐμφιλοχωρεῖ ἡ τοιαύτη σοφία καὶ μάθησις καὶ φήμην ἔχουσιν αἱ τοιαῦται πόλεις παρὰ πᾶσι καὶ εὐτυχίαν μεγάλην. Διὸ καὶ ἡμεῖς ἐπιθυμοῦντες καὶ τὴν πρόοδον ὑμῶν τῶν πνευματικῶν τέκνων μας θέλομεν νὰ ἐνεργῆται ἀκαταπαύστως ἐν ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ ἢ μάθησις καὶ ἡ παιδεία εἰς τὰ φίλτατα τέκνα σας· διὸ ἀναλαμβάνοντες φροντίδα ὑπὲρ συστάσεως καὶ καλλιέργειας τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδιωρίσαμεν ἐπιτρόπους τούτου μὲ κοινὴν γνώμην καὶ οὐναισιν τὸν τε κύρ Ἰωάννην Σλαβουῖα, τὸν κύρ Ἀθανάσιον Γεωργίου Πολίτογλου, τὸν Χ' Κωνσταντῖνον Παπα-Δημητρίου, τὸν κύρ Νικόλαον Γιαζιτζῆν, τὸν κύρ Γρηγόριον Δόντζογλου, οἱ ὅποιοι ὄντες καλοπροαίρετοι καὶ φιλογενεῖς θέλουσιν ἔχει πᾶσαν πρόνοιαν καὶ φροντίδα, ὑπὲρ συστάσεως καλῆς οἰκονομίας καὶ βελτιώσεως τοῦ αὐτοῦ σχολείου καὶ προκοπῆς τῶν ἐν αὐτῷ μαθητευόντων. Ἀλλ' ἐπειδὴ παραγγελίαν εὐαγγελικὴν (ἔχομεν) διὰ νὰ προνοοῦμεθα καὶ νὰ ἐπισκεπτόμεθα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς μας χριστιανοὺς ἀσθενεῖς καὶ πτωχοὺς, ξένους καὶ ἀπόρους, ὅπου εὐρίσκονται ἐν τοῖς νοσοκομείοις κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ρῆσιν: «ἀσθενῆς ἤμην καὶ ἤλθετέ πρός με», καθότι ἡ εὐσπλαχνία καὶ ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς τοὺς τοιούτους, εἶνε ὑπερτέρα πασῶν τῶν ἀρετῶν, διὰ τοῦτο λαβόντες φροντίδα ἐδιωρίσαμεν καὶ ἐν αὐτοῖς ἐπιτρόπους κατ'ἰδίαν εὐαρέστησιν τοὺς ἐντιμωτάτους κύρ Χ' Παῦλον Τζόνου, κύρ Γιαννάκην Βελίου πρωτομαῖστορα, κύρ Λιαμαντῆν Γούναρην καὶ κύρ Γιαννάκην Κανταρτζῆν καὶ κύρ Χριστόδουλον Νακαχιζόγλου διὰ νὰ ἔχωσι φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἐκεῖσε διακειμένων χριστιανῶν, πτωχῶν καὶ ξένων, ἀγωνιζόμενοι μετ' ἐπιμελείας καὶ προθυμοποιούμενοι διὰ τὴν κυβέρνησιν καὶ καλὴν κατάστασιν τῶν νοσοκομείων. Ὁ δὲ πανάγαθος Θεὸς ἀποδώσῃ τοῖς ἀνωθεν εἰρημένους ἐπιτρόπους τοῦτε Ἑλλ. σχολείου καὶ τοῦ νοσοκομείου ἕνεκα τῶν ἐκδουλεύσεων καὶ κόπων αὐτῶν τὴν ἀντιμισθίαν ἀνωθεν ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ὅποιος δὲ ἔχει ἀφιέρωμα νὰ προσφέρῃ εἴτε εἰς τὸ σχολεῖον εἴτε εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἰδιαιτέρως τοῦ μὲν σχολείου ἐδιωρίσθη σακουλλάριος ὁ κύρ Ἀθανάσιος Γεωργίου Πολίτογλου, τοῦ δὲ νοσοκομείου ὁ κύρ Χ' Παῦλος Τζόνου καὶ εἰς αὐτῶν τὰς χεῖρας νὰ δίδῃ ἕκαστος ὅ,τι βούλεται καὶ θέλει νὰ ἀφιερῶσιν. Οὕτω γινώσκετε πάντες· ἡ δὲ εὐχὴ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἐπιτροπὴ Φιλιππουπόλεως Παΐσιος ὑποκυροῖ» (1).

Περὶ τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει θανάτου τοῦ Παΐσιου καὶ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Σαμουὴλ ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος εἴδησις:

1) Κώδικ. ἱερ. μιτροπόλεως (1794—1856) σελ. 86—87.

«Τοῦ πανιερωτάτου ἀγίου Φιλιππουπόλεως κυρίου Παῖσιου γήρα πῖονι καὶ ἀσθενείᾳ τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίας μονὰς μεταστάντος, ψήφοις κανονικοῖς καὶ ἐκλογῇ τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ἐψηφίσθη καὶ ἐχειροτονήθη ὁ ἤδη εὐκλεῶς ἀρχιερατεύων πανιερώτατος καὶ σεβασμιώτατος ἅγιος Φιλιππουπόλεως κύριος κύριος Σαμουήλ καὶ ἔλαβε τὴν πηδαλιουχίαν καὶ πνευματικὴν ποιμαντορίαν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας· ἐξ οὗτου καὶ ἄρχονται καταγράφεσθαι ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι ἅπασαι αἱ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς αὐτοῦ σεβασμιότητος συμπίπτουσαι ὑποθέσεις, τὰ τε ἐξοφλητικὰ καὶ ἐπιτροπικὰ καὶ ὅσα ἂν ἔθος ἦν καὶ γράφεσθαι καὶ φυλάττεσθαι. αὠκβ', Ἰανουαρίου κε'» (1).

---

1) Κώδικ. ἱερῶς μητροπόλεως (1794—1856), σελ. 89.

ΧΙΟΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Ο ΒΙΖΥΗΣ ΠΛΑΤΩΝ ΣΚΟΥΔΙΚΙΑΗΣ

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1806 ἐν τῷ χωρίῳ Βασιλεώνικον τῆς Χίου. Οἱ γονεῖς του ὠνομάζοντο Θεόδωρος καὶ Μαρία. Ἦτο ἀδελφὸς τῆς ἐν Χίῳ Νέας Μονῆς. Νεώτατος ὢν μετέβη εἰς Σῦρον παρὰ τῷ θείῳ του Μητροπολίτῃ Σύρου Δανιὴλ τῇ συστάσει τοῦ ὁποίου ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ σοφῷ διδασκάλῳ Νεοφύτῳ Βάμβῃ. Ἐπανεληθὼν εἰς Χίον διετέλεσε ἐπὶ τριετίαν Ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολίτου Χίου Σωφρονίου καὶ εἶτα μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν προσελήφθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ Ἐξ Μάρμαρα ὑπὸ τῶν Χίων καὶ εἶτα εἰς τὴν ἐν Γαλατᾶ ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, ὡς Προϊστάμενος. Ὁ τότε Πατριάρχης Κων)πόλεως Ἰωακείμ ὁ Β' παρέλαβε τὸν Πλάτωνα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Πατριαρχείων καὶ μετὰ παρέλευσιν μικροῦ διαστήματος προήγαγεν εἰς Πρωτοσύγγελον τῶν Πατριαρχείων. Διατέλεσεν ὡς τοιοῦτος ἐπὶ τριετίαν. Τῇ 27 Φεβρουαρίου 1863 ἐκλέγεται Μητροπολίτης Βιζύης ἀντὶ τοῦ θανόντος Ματθαίου καὶ χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἰωακείμ τοῦ Β'. Μετὰ δεκαπενταετῆ σχεδὸν ποιμαντορίαν ἐν Βιζύῃ ἀσθενήσας κατῆλθεν εἰς Κων)πολιν διαμένων εἰς Χαλκιδόνα ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 1880. Ἦτο εὐθύς τὸν χαρακτῆρα καὶ μειλίχιος.(¹)

Ο ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΘΥΡΩΝ ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΙΔΗΣ

Κατήγετο ἐκ Χίου. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης τὸ 1868 ἐκλέγεται μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κρήτῃ ἐπισκοπῆς Ἱερᾶς καὶ Σιτείας, ἀλλὰ παραιτηθεὶς ἐφησύχαζεν εἰς Κων)πολιν. Τῇ 18 Αὐγούστου 1888 ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς ἐν Ραιδεσιτῶ συνελθούσης Συνόδου τῶν ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡρακλείας τελούντων ἐπισκόπων, ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ Ἀθύρων ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν Μητρόπολιν Κῶου προαχθέντος Ἀθανασίου. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1890 ἔνεκα τῶν κατ' αὐτοῦ παραπόνων τῶν Χριστιανῶν Μετρῶν παραιτεῖται τῆς ἐπισκοπῆς ἐπὶ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γερμανοῦ καὶ ἔλθων εἰς Κων)πολιν ἀποστέλλεται ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου τῶν Πατριαρχείων τῆς Κων)πόλεως εἰς Νεοκαισάρειαν, ὡς βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτου Κωνσταντίνου. Διαμείνας ἐν αὐτῷ ἐπὶ τι διάστημα ἐπανῆλθεν εἰς Κων)πολιν ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὸ 1898 ὡς πρῶην Μετρῶν καὶ Ἀθύρων.(²)

1) Ἴδε ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ ἔτ. Β' 1882 σ. 483.

2) » » » ἔτ. Γ' 1890 σ. 90, 193.

Ο ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1836 ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι Κων)πόλεως ἐκ γονέων Χίων. Μαθὼν αὐτόθι τὰ πρῶτα γράμματα μετέβη εἰς Σμύρνην τὸ 1853 εἰσαχθεὶς χάριν εὐρυτέρων σπουδῶν εἰς τὴν αὐτόθι Εὐαγγελικὴν Σχολήν. Ἀποχωρήσας ἔξ αὐτῆς τὸ 1856 μετέβη εἰς Κων)πολιν καὶ διορίσθη διδάσκαλος εἰς τὴν Σχολὴν Βελιγραδίου Κων)πόλεως ἐκτελῶν συγχρόνως καὶ χρέη διακόνου ἐν τῇ αὐτόθι Ἐκκλησίᾳ. Ἀκολουθῶς ἐδίδαξεν ἐν τῇ Σχολῇ Πασᾶ Μπαξὲ τοῦ Βοσπόρου. Τὸ 1860 προσελήφθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως Ἰωακείμ τοῦ Β' ὡς διάκονος ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τὸ δὲ 1863 τῇ συνδρομῇ τοῦ φιλογενοῦς Βερνουδάκη τοῦ Χίου ἀποστέλλεται εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν ἔξ ἧς ἀπεφοίτησε τὸ 1867. Εἶτα φοιτήσας ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, μεταβαίνει εἰς Ρωσσίαν καὶ εἰσάγεται εἰς τὴν ἐν Μόσχᾳ Πνευματικὴν Ἀκαδημίαν ἔξ ἧς ἀπεφοίτησε τὸ 1873 μετὰ διπλώματος Κανδιδάτου. Τόσον ἐξετιμήθη ὁ Γερμανὸς ὑπὸ τῶν ἐν Ρωσσίᾳ, ὥστε διορίζεται διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὸ ἐν Βίλνα Σεμινάριον, ἀλλὰ μόλις ἔτος ἐδίδαξεν ἐν αὐτῷ. Ἐλθὼν εἰς Κων)πολιν διορίσθη ἐν Μεγ. Ρεύματι κατ' ἀρχὰς μὲν ἱερατικὸς Προϊστάμενος καὶ εἶτα ἀρχιερατικὸς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β' ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψιάσης ἐπισκοπῆς Εἰρηνοῦπόλεως. Τὸ 1877 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου προάγεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Μογλενῶν καὶ τῇ 4 Νοεμβρίου 1881 εἰς τὴν Μητρόπολιν Σηλυβρίας ἀντὶ τοῦ θανόντος προέδρου αὐτῆς Κυρίλλου. Ἐνταῦθα πλεῖστα θεάρεστα εἰργάσατο καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου ταμείου μάλιστα εἰσενεγκὼν πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ αὐτόθι Βυζαντινοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἀπεβίωσε τῇ 7 Ἀπριλίου 1892 ἐν Κων)πόλει ταφεὶς ἐν Μπαλουκλί.

Ἐχορημάτισε συνοδικὸς ὡς Μογλενῶν τὸ 1880 ἐπὶ Πατριάρχου Κων)πόλεως Ἰωακείμ τοῦ Γ', τὸ 1889 ἐπὶ Πατριάρχου Λιονουσίου τοῦ Ε' καὶ ὡς μέλος τοῦ Α.Ε.Μ. Συμβουλίου τῶν Πατριαρχείων. Ἐπίσης Πρόεδρος τοῦ Ἰωακείμιου Παρθεναγωγείου καὶ ταμίας τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.⁽¹⁾

Ο ΜΥΡΙΟΦΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΦΩΤΕΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1814 ἐν τῷ χωρίῳ τῆς νήσου Χίου Θεολοποτάμι. Νεώτατος ὢν μόλις διεσώθη ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1822 γενομένης ἐν τῇ νήσῳ σφαγῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ ἐν Χίῳ Νέᾳ Μονῇ, ἔνθα προσελήφθη ὡς ὑποτακτικὸς τοῦ ἡγουμένου Νεοφύτου

1) Ἴδε ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ Ἔτ. ΙΒ' 1892 σ. 43, Ἐφημερὶς Νεολόγος Κων)πόλεως ἔτος 1892 ἀριθ. 6808.

Γιομέλου, καὶ κατόπιν ἔνεκα τῆς καταστροφῆς τῶν σχολείων τῆς νήσου μετέβη εἰς Κων]πολιν καὶ διήκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν τῇ παλαιγενῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ εἶτα τὰ Γυμνασιακὰ ἐν Ἐρμουπόλει τῆς Σύρου ἐπὶ Σερούιου. Τὸ 1833 δεκαεννεαετῆς ὢν χειροτονεῖται διάκονος ἐν τῷ ἐν Χίῳ ἱερῷ ναῷ τῆς Παναγίας Κουρονᾶς καὶ τῷ 1846 μετὰ τὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν σπουδὰς του ἱερέως ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἀθηνῶν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῇ 29 Ἰουνίου. Ἐνταῦθα διέμενε ἐπαγγελλόμενος τὸν ἱερέα καὶ διδάσκαλον. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ὡς ἐφημέριος καὶ ἐν τῇ ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικῇ Ὁρθόδοξῳ Κοινότητι προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν αὐτόθι ἐγκατεστημένων Χίων, καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἱεροκῆρυξ καὶ διδάσκαλος τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς Χίου διδάξας ἐπὶ πολλὰ ἔτη αὐτά. Ἐνταῦθα διήλθε τὸν πλεῖστον του βίον, ἀπολαύων τῆς ἀμερίστου ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν Χίων ἀνεξαορτήτως φυλῆς καὶ θρησκείματος. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης ἐν Ἄνδρῳ καὶ μαθητῆς τοῦ Καίρη. Ἀδελφὸς ὢν τῆς ἐν Χίῳ Νέας Μονῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου ἰδρυθείσης, διετέλεσεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἡγούμενος αὐτῆς, ἐργασθεὶς ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῆς. Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς ταύτης, συντάξας β' βιβλίον τῶν Νεαμονησίων, τὸ ὁποῖον συνεξέδωκε τὸ 1864 μετὰ τοῦ α' βιβλίου τοῦ ἀειμνήστου Νικηφόρου τοῦ Χίου, τοῦ συγγραφέως τοῦ ἱεροῦ Λειμωναρίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ Νεαμονήσια». Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὁ Γρηγόριος Φωτεινὸς ἐνεσωμάτωσεν ὅλας τὰς ὑφισταμένας ἐν Χίῳ παραδόσεις περὶ τῆς Νέας Μονῆς καὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς· ἐξέδωκε δὲ καὶ τὰ τοῦ ἀρχιεοφυλακίου αὐτῆς ἔγγραφα μεγίστην παρασχὼν τῇ ἱστορικῇ ἐπιστήμῃ ὑπηρεσίαν. Τῷ 1864 ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κων]πόλεως Σωφρονίου ἔξαρχος εἰς Πάτμον καὶ ἅμα τῇ ἐπανόδῳ του εἰς Κων]πολιν χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου Ἀρχιμανδρίτης. Τὸ 1870 ἐπὶ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ζ' ἀπεστάλη τὸ δεύτερον ἔξαρχος γενικὸς εἰς Κρήτην ἐφ' ὅλης τῆς νήσου καὶ μετὰ διετῆ περίπου ἔξαρχίαν ἐπανελθὼν εἰς Κων]πολιν ἀποστέλλεται καὶ πάλιν ὡς τοιοῦτος εἰς Θεσσαλίαν ἐπὶ Πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ ζ'. Ἐπανελθὼν εἰς Κων]πολιν διορίζεται ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου διευθυντῆς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς διαδεχθεὶς τὸ 1872 τὸν τότε Ἀγγιάλου καὶ εἶτα Σμύρνης Βασίλειον. Συμμετέσχεν ἐπίσης καὶ τῆς Μεγάλῃς Συνόδου κατὰ Βουλγάρων. Τὸν Μάϊον τοῦ 1881 ἐκλέγεται βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου Χίου Ἀμβροσίου ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτιέ διαλαμφάσης ἐπισκοπῆς Σιών καὶ χειροτονεῖται ἐν τῷ κατὰ Γαλατᾶν ἱερῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων ἐπίσκοπος καὶ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1882 προτάσει τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γρηγορίου προάγεται εἰς ἐπίσκοπον Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως. Τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην ἐποίμανε θεοφιλῶς μέχρι τοῦ 1890 ὁπότε παραιτη-

θεις ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του Χίου ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὸν Μάρτιον τοῦ 1900. Περιερχόμενος τὰ χωρία τῆς ἐπισκοπῆς του συνεβούλευε καὶ περὶ διασώσεως τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ εἰάν τι συνήθριζε, διέσωζεν ἐν τῷ νεωτέρῳ κώδικι τῆς ἐπισκοπῆς καταστραφέντι τῇ 27 Ἰουλίῳ 1912 ὑπὸ τοῦ τότε γενομένου φοβεροῦ σεισμοῦ. Εὐτυχῶς τὰ κυριώτερα τῶν μεταγραφομένων πέμπων πρὸς τὸν Μ. Γεδεῶν ἔσωσεν οὕτω παρ' αὐτῷ. Κατὰ τὸ 1886 συν-οδικῇ ἀποφάσει ἀπυστέλλεται ἕξαρχος εἰς Χίον πρὸς ἑξακρίβωσιν καὶ διευθέτησιν τῶν τῆς Νέας Μονῆς ζητημάτων καὶ ἰδίως τὸ τῶν Ἀποτρίτων.

Αὐτόγραφος βιογραφία τοῦ Γρηγορίου Φωτεινοῦ σώζεται ἐν τῇ ἐν Χίῳ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ εἰς ἐξώφυλλον ἐνὸς τετραδίου ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται ποίημα ὑπὸ τοῦ ἰδίου ποιηθέντος «Ὑμνος πρὸς τὸν Θεόν» καὶ ἐκδοθέντος τὸ 1842 ἐν Ἐρμουπόλει εἰς γλῶσσαν ἀρχαίζουσαν, καὶ ἀρχετὰ ἐκτενοῦς ὄντος. Τὸ τετράδιον τοῦτο ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐν Μυριοφύτῳ εὐρισκόμενος, καθότι ἄνωθεν ὑπάρχει ἡ σημείωσις «Βιβλίον τῶν ἐπιχορηγήσεων ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1882», ἐπιχορηγήσεις ὅμως δὲν ἀναφέρονται οὐδαμοῦ τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ μόνον, ὡς εἶπομεν, ὁ «Ὑμνος πρὸς τὸν Θεόν».

Ὁ Γρηγόριος Φωτεινὸς ἦτο εἰς τῶν ἐπὶ πολυμαθείᾳ καὶ θεολογικαῖς γνώσεσι διακρινομένων ἀρχιερέων, ἐγκρατέστατος ἰσῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, καθὼς καὶ τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας. Ἐφησυχάζων ἐν Χίῳ καὶ τεκμηριῶν τὴν πρὸς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης ἀγάπην του, ἀπέστειλε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1896 διὰ τοῦ τότε Ἀρχιεποφύλακος τῶν Πατριαρχείων Ἀρχιμανδρίτου Ἰωακείμ Φοροπούλου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἀνθίμων τὸν Ζ' τρεῖς χειρογράφους κώδικας, ἀξιῶν, ὅπως δωρηθῶσιν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐκ τούτων ὁ μὲν πρῶτος εἶναι Εὐαγγελιάριον ἐπὶ μεμβράνης τοῦ Ι' περίπου αἰῶνος, ὁ δὲ δεῦτερος ὁ Δαυϊτικὸς ψαλτῆρ εἰς στίχους μεταπεφρασμένος ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συγγραφέως τοῦ Δ' αἰῶνος Ἀπολλιναρίου τοῦ Λαοδικείας καὶ ὁ τρίτος τὸ Νόμιμον Μανουήλ τοῦ Μαλαξοῦ ἀκμάσαντος κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα περιέχων καὶ τινα ἀνέκδοτα. Τοὺς κώδικας τούτους περιέγραψε λεπτομερῶς ὁ Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ: «ἀπὸ Σηλυβρίας μέχρι Καλλιπόλεως» δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ Παράρτημα τοῦ ΙΖ' τόμου (1886) τοῦ ἐν Κων]πόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

Ἐξ ἀντιγράφου τοῦ χειρογράφου τοῦ εὐρισκόμενου πρὸς τῷ σεβαστῷ κυρίῳ Ἀναστασίῳ Σταμούλῃ, τῷ ἐκ Σηλυβρίας, μανθάνομεν, ὅτι ὁ Γρηγόριος Φωτεινὸς συνέταξε τὸ μέχρι τοῦ 1922 ψαλλόμενον ἐν Ἰπρακλίτσα τῆς Θράκης ἀπολυτίκιον τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος, τὸ ὁποῖον εἶνε γεγραμμένον εἰς τὸ τέλος τῆς χειρογράφου ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος, γραφείσης κατὰ τὴν ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι αὐτῆς σημείωσιν τὸ 1855 καὶ ἔχον οὕτως:

Τὸν τάφον σου Σωτήρ.

«Ἀστὴρ φωτολαμπῆς ἐκ Λαμφάκου τῆς κώμης, ἐφάνης ἐπὶ γῆς, ἀδαμάντινε Τρύφων, καὶ γὰρ ἐκ νεότητος ἠξιώθης τῆς χάριτος τῶν ἰάσεων, καὶ καθ' ἑκάστην παρέχεις τοῖς τελοῦσί σου τὴν πανσεβάσμιον μίμησιν καὶ πόθῳ τιμῶσί σε».

(ὑπογ.) Ὁ Μυριοφύτου Γρηγόριος Φωτεινός
1889.»

Ὁ υἱὸς τοῦ σεβαστοῦ κ. Ἀναστασίου Σιαμούλη Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως κ. Σωφρόνιος, ὅστις πάννυ προθύμως καὶ εὐγενῶς παρεχώρησέ μοι τοῦτο, εἶνε τῆς γνώμης, ὅτι ἴσως τὸ ὄλον καὶ ἡ ὑπογραφή νὰ εἶνε αὐτόγραφον τοῦ ἀειμνήστου Γρηγορίου Φωτεινοῦ. Εἰς τὴν ἐν Χίῳ Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ σώζονται πλεῖστα τούτου χειρόγραφα, ὡς καὶ παρὰ τῷ κ. Ἀλεξ. Ν. Παχῶ. Ἐπίσης εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Χίου ὑπὸ Γ. Ι. Ζολώτα γραφεῖσαν, δημοσιεύονται ἀποσπάσματά τινα τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γρηγορίου, διὰ τῶν ὁποίων οὗτος διεκτραγωδεῖ μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὰ κατὰ τὸ 1822 καὶ 1827 συμβάντα ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ καὶ τὰ τῆς διασώσεως αὐτοῦ ὡς καὶ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ κακουχιῶν του. (1)

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ἐν συντόμῳ ὁ ἀειμνήστος Γρηγόριος Φωτεινός.

---

1) Τόμ. Γ' Μέρ. Β' σελ. 627-674. Ἴδε περὶ αὐτοῦ Ἑκκλ. Ἀληθ. ἐτ. Β' 1881-82 σ. 243, Κ' 1908 σελ. 110, ΔΒ' 1912 σελ. 414.

Περὶ Δωροθέου Πρωίου.

Ἐπιτραπήτω μοι νὰ προσθέσω τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς ὅσα ἔγραψεν ὁ Καθηγητὴς Κ. Ἄμαντος εἰς τὸ Ἑκτακτον τεῦχος τῶν Θεολογικῶν σελ. 192-195 περὶ Δωροθέου Πρωίου.*)

Οὗτος κατὰ κόσμιον ὀνομάζετο Θεόδωρος καὶ καρεῖς μοναχὸς μετωνομάσθη Δωροθέος. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν Χίῳ, τὰ δὲ ἐγκύκλια ἐν Πάτρῳ παρὰ Δανιὴλ τῷ Κεραμεῖ.⁽¹⁾ Ἐν Χίῳ διδάσκων ἔχαιρε μεγάλης φήμης διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ συνέρρεον ἔκ τε τῶν γειτνιαζουσῶν νήσων καὶ τῆς Ἀσιατικῆς καὶ Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀκροασθῶσι τοῦ Δωροθέου, διδάσκοντος τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰδίως τὰ φυσικομαθηματικά, διότι εἰς κανένα ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν ἕτερον ὑπῆρχεν ἔκτος ἢ Γραμματικῆ καὶ ὀλίγα τινὰ μαθηματικὰ τοῦ Μπαλάνου καὶ τὰ φιλοσοφικὰ τοῦ Βλεμμύδου καὶ τοῦ Κορυδαλέως.⁽²⁾ Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1793) μετέφρασεν ἐν Χίῳ τὴν Λογικὴν τοῦ Ἀββᾶ Γενουηνοῦ καὶ ἔγραψεν εἰς πολλοὺς, ὅπως ἐνισχύσωσι τὸ ἔργον του.⁽³⁾

Ὁ Δωροθέος ὡς Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ὑπογράφει εἰς τὸ ἐπὶ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ζ' τὸ 1813 ἐκδοθὲν συγγίλιον περὶ τῆς Σχολῆς Ἐδιρνεῖ Καποῦ⁽⁴⁾ εἰς τὸ συνοδικὸν Ὑπόμνημα κατ' Αὐγουστον τοῦ 1813 ἀφορῶν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀντιοχείας Σεραφεῖμ λαβοῦσαν χώραν ἐν τῷ ἐν Ξηροκρήνη Ναῶ τοῦ Τιμίου Προδρόμου⁽⁵⁾ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ Σούτσου καὶ λοιπῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκδοθέντα Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν ἀφορισμὸν ἐπὶ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. τῇ 23 Μαρτίου 1821.⁽⁶⁾ καὶ εἰς τὰς κατὰ Μάρτιον τοῦ 1821 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ χριστιανοὺς ἐκδοθείσας προτρεπτικὰς ἐγκυκλίους, δι' ὧν ἀποκηρύττεται ἡ ὑπὸ τινων γενομένη

(*) Ὁ Σεβαστὸς φίλος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἄμαντος πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως δηλοῖ ὅτι εἰς τὸ παράρτημα τοῦ Γ' τόμου τῶν Θεολογικῶν ἔγραψε μόνον περὶ τοῦ Δωροθέου Πρωίου (σελ. 192-195) οὐδὲν δ' ἄλλο καὶ ὅτι μάλιστα εἰς τὰς ἰδικὰς του σημειώσεις εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀνωτέρω ἐθνομάρτυρος παρενεβλήθησαν καὶ τινες παρατηρήσεις τοῦ ἐπιστατήσαντος εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν Θεολογικῶν. Τὴν δὴλωσιν αὐτὴν κάμνει διότι πιθανὸν νὰ νομισθῇ ὅτι καὶ τὰς πρὸ τοῦ Δωροθέου Πρωίου βιογραφίας ἔγραψεν αὐτός (ΣΔΘ).

1) Δ. Καμπούρ. Μελέτη περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Πατρ. Γερμανοῦ σελ. 18 Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. Κων/πόλεως ΙΓ' σελ. 211-212).

2) Ἑκκλ. Ἀλήθ. Ἔτ. Γ' 1883 σ. 474. Μ. Γεδ. Χρον. Πατρ. Ἀκαδημ.

3) Ἑλλην. Φιλ. Σύλλ. Κων/πόλεως Τόμ. ΙΙ' σ. 209.

4) Μ. Γεδ. Ἔορτ. Κων/του σ. 382.

5) Μ. Γεδ. Πατρ. Πίν. σ. 296.

6) Ι. Φιλίμ. Δοκ. Ἑλλην. Ἐπαν. Τόμ. Β' σ. 314.

ἐπανάστασις καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Πατριαρχείου εἰς αὐτὴν καὶ προτρέπονται οἱ ἀρχιερεῖς «εἰς τὴν ἀναστολὴν τῶν καταχρήσεων καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν πλανηθέντων» (1)

Τοῦ Δωροθέου Πρωίου ἡ ἀρχιερατικὴ μίτρα σώζεται εἰς τὴν ἐν Χίῳ Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ τοποθετημένη παρὰ τῇ ἀνηρημένῃ ἐν αὐτῇ εἰκόνι του καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς «κτῆμα Δωροθέου Μ Φιλαδελφείας τοῦ Πρωίου αὐξ'» δωρηθεῖσα εἰς τὴν Κοινότητα Χίου ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Κων)πόλεως Κωνσταντίνου τοῦ Ε', τοῦ Βασιάδου, εὐρόντος αὐτήν, καθ' ἣν ἡμέραν ἐξετίθεντο εἰς δημοπρασίαν ἀρχιερατικὰ ἄμφια, εἰς εἴθισται, ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἐξελέγη τῇ 11 Ὀκτωβρίου 1805 ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Ἰακώβου καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς ὑπὸ τοῦ τότε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου.(2)

Ὁ ἀοίδιμος Κωνσταντίνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων εἰς τὸν πρὸς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε' ἐκφωνηθέντα λόγον του, ἀναφέρει καὶ περὶ τοῦ Δωροθέου τὰ ἐξῆς. «Καὶ σὺ ὁ μετ' αὐτοῦ (Γρηγορίου δηλ.) συγχρόνως συναθλήσας ἀοίδιμε Δωρόθεε Πρωίε, ἡ δόξα τῆς Χίου, ὁ κατακοσμήσας διὰ τῆς σοφῆς ποιμαντορίας σου τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Φιλαδέλφειαν πρότερον, καὶ ἔτι πρότερον διοικήσας τὴν ἐν Κων)πόλει φιλοσοφικὴν τοῦ Γένους Σχολήν, παιδεύμα τῆς θείας σοφίας καὶ κάλλιστε διδάσκαλε τῆς Ἑλλάδος.» (Ἐκκλ. Λόγοι σ. 48).

Ὁ Βιζύης Γρηγόριος Κωνσταντινίδης

Ἐγεννήθη τὸ 1795 ἐν τῷ χωρίῳ τῆς νήσου Χίου «Κοινὴ» κατὰ κόσμον ὀνομαζόμενος Γεώργιος. Ὁ πατὴρ του Κωνσταντίνος, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπώνυμον Κωνσταντινίδης ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ καὶ εἶχε θεῖον καὶ ἀδελφὸν Μητροπολίτας Κύπρου. Ἐλθὼν δὲ εἰς Χίον ἐπαγγελομένης τὸν διδάσκαλον, ἐνυμφεύθη εἰς τὸ ρηθὲν χωρίον Κοινὴ ἔνθα καὶ ἐγέννησε τὸν Γρηγόριον. Ὁ Γρηγόριος ἐνηλικιωθεὶς ἦλθεν εἰς Κων)πολιν, ὅπως ὑπηρετήσῃ τὸν κερδῶν Ἑρμῆν. Ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα ἐπροτίμησε τὸ κληρικὸν στάδιον καὶ χειροτονεῖται διάκονος τοῦ ἐν Γαλατᾷ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου Πατριαρχικῇ ἐπινεύσει διορίζεται Τριτεῦον τῶν Πατριαρχείων καὶ ἀποστέλλεται ὡς ἕξαρχος εἰς Κρήτην καὶ εἰς ἄλλα μέρη ἐκπληρώσας εὐδοκίμως τὰ τῆς ἀποστολῆς του. Τὸ 1829 μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως ἐν Χίῳ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν διασωθέντων ἐκ τῆς καταστροφῆς Χίων εἰς τὴν

1) Σπ. Τριζ. Ἰστ. Ἑλλην. Ἐπαν. Τόμ. Α'. σ. 254—263 Ἔκδ. Γ'.

2) Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Κων)πόλεως Τόμ. ΙΓ' 1880 σ. 251.

νήσον, ἐκλέγεται ὁ Γρηγόριος κατὰ Ἰούνιον τοῦ ἔτους τούτου Μητροπολίτης Χίου καὶ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1837 μετατίθεται εἰς τὴν Μητρόπολιν Βιζύης, τὴν ὁποίαν ἐποίμανε μέχρι τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1855, ὅτε μετατίθεται καὶ πάλιν εἰς Χίον, ἔνθα μετὰ δεκαεννέα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς Χίον διακυβέρνησιν ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον τὴν 9 Ἀπριλίου 1856 εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα καὶ ἑνὸς ἔτους.

Ἐπὶ τῆς σωζομένης μέχρι σήμερον ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως Χίου ἐπιταφίου μαρμαρίνης πλακῶς εἶνε ἐγκεχαραγμένα τὰ ἐξῆς:

« Ἀρετῆρ Γρηγόριος
 Κωνσταντινίδης Κοι-
 νῆς κλῆν λιγὸς τῆδ'
 ἔμὸν λίππον σκῆνος
 ὀκτῶ προέστην ἔτη Χίοιο
 Πάτρης, ὀκτῶ καὶ δέκα
 Βιζώης ἀρχιπόντου
 Χίον δ' αὐτ' ἑνὸς τῆς ἐξήκον-
 τούτης ποθητὸς ποιμὴν
 ἀλλ' ὦ φεῦ ματαιότης·
 Αἴφνης γὰρ ἦοῦς μετ' ἐν-
 νέα πρὸς δέκα παμμέδων
 ἦρε πρὸς δόμους
 μ' Ὀλυμπίους

Τὴν 9 Ἀπριλίου 1856.»

Ὁ Γρηγόριος ἦτο προσέτι καὶ βαθῆς γνώστης τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

Θ Ρ Α Κ Ι Κ Α (*)

Ἐποβοηθῶν, κατὰ τὸ ἐμοὶ ἐνταῦθα δυνατόν, τῷ ἱερῷ σκοπῷ τῶν *Θρακικῶν*, ἅτινα θεωρῶ, τό γε νῦν, *ταμείον* τῶν περὶ τῆς Θράκης καὶ τῶν κατὰ τὴν Θράκην καθόλου πραγμάτων, συνεχίζω κατὰ τὸ αὐτὸ πρόγραμμα τὴν δημοσίευσιν νέων σημειωμάτων θρακικῶν καὶ δὴ τῶν εἰς τὴν Αἴνον καὶ τὸν Ἔβρον ἀφορώντων ὑπὸ τὰ στοιχεῖα IV καὶ V. Προσεπάθησα ἵνα περισυλλέξω ἐν ἰδίαις § § μετ' ἰδίας παραπομπὰς πρὸς ἔλεγχον τεσσαράκοντα ἐν ὄλφ. Ὡς ὁ εὐμενὴς καὶ ὑπομονητικὸς ἀναγνώστης παρατηρήσει, ποικίλης ὕλης εἰδήσεις ἐν ταῖς § § ταύταις περισυλλέγονται καὶ τίθενται βάσις μελλούσης γενικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ἐργασίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Θράκης· ἐντεῦθεν δὲ ὁ λόγος ἀτονώτερος ἀλλὰ καὶ πολυμερὴς περὶ μονῶν, σχολείων, ἐκκλησιῶν, παρεκκλησιῶν, συντεχνιῶν (ἐσναφίων), εὐεργετῶν, πεσόντων ὑπὲρ πατρίδος κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἐπιγραφῶν, ἀναμεικτων σημειώσεων ἐκ κωδίκων, ἐπισήμων Αἰνίων, λχθυοτροφίας κλ. κλ. Καὶ ταῦτα μὲν ἄλλις καὶ τῷ θεῷ ἡμῶν χάρις.

Ἄλλὰ : ἐπιτραπήτω μοι ἵνα τὰ μικρὰ ταῦτα μελετήματα ἀφιερῶσω διαπρεπεστάτῳ καὶ ἐλλογιμωτάτῳ καθηγητῇ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Φραιβούργου, τῷ φίλῳ κ^ο Ο. Imptish μυστικοσυμβούλῳ καὶ ἐπιτίμῳ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου τῶν Γερμανῶν καθηγητῶν τῶν Γυμνασίων, ὅστις, εἰ καὶ ἐξ ἀλληλογραφίας, μόνον γνώριμος, ὡς ἄλλοι συμφράδιμονες αὐτῷ, μετὰ τὴν ἐκ Κ)πόλεως εἰς τὸ ἐνταῦθα ἀναχωρητήριόν μου ἀποχώρησιν εὐνούστερον ἐμοὶ διατεθεὶς καὶ τὰς δημοσιεύσεις μου παρακολουθῶν τελευταῖον μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν καὶ ἐν τῷ πρὸ τούτου τεύχει τῶν *Θρακικῶν* προλόγου μου (σ. 296) μεταξὺ ἄλλων συγκινούντων με βαθύτατα γράφων κατέληγε «mit herzlicher Bewegung lese ich Jhr Vorwort: möchten die ὄρνιθες Jhnen freundliche omina bringen und erfüllungreiche . . Jhr O. J...».

Οἶα ψυχικὴ ἀνακούφισις ἐκ μέρους ξένων!

Νέον Κουρί, Θεσσαλονίκης, 19 Σεπτεμβρίου 1930.

(*) Ὅρα I, II καὶ III ἐν τῷ προηγουμένῳ τόμῳ (1929).

IV.

Ἐν τῷ μέρει τούτῳ κρίνω εὐλογον ἵνα ἀπαξ διὰ παντός σημειωθῶσι:

§ 1. α. Ὅτι: Διὰ τὴν διαρρῦθμισιν τῶν ἐπαρχιῶν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπάρκειαν τῶν τῆς Αἴνου μητροπολιτικῶν ἀναγκῶν ὑπὸ θρησκευτικὴν τε καὶ πολιτικὴν ἔποψιν κατὰ τὸ 1885 προσηρητήθησαν τῇ μητροπόλει Αἴνου τὸ *Δεδέ-αγάτς* (ἔδρα ὑποδιοικήσεως ὑψωθεῖσα μετὰ ταῦτα εἰς *διοίκησιν* ὑπὸ τὴν *γενικὴν* τοιαύτην (βιλαέτιον) τῆς Ἀδριανουπόλεως), ὅπου μετηνέχθη καὶ ἡ μητροπολιτικὴ ἔδρα, ἅμα δὲ καὶ *δέκα τέσσαρα* ἄλλα χωρία, ἀποσπασθέντα τῆς μητροπόλεως Μαρωνείας. Περὶ τὸ *Δεδέ-αγάτς* κυρίως μετὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον συνφκίσθησαν χωρία ἐκ Τουρκῶν καὶ Βουλγάρων. Οἱ τελευταῖοι ἐνισχύοντο ἔξωθεν ἐπὶ πολιτικῷ προγράμματι ἵνα ἐπιδειχθῇ ἐν μέλλοντι καιρῷ ὅτι καὶ τὰ μέρη ταῦτα εἶναι βουλγαρικά...⁽¹⁾ καὶ δὴ καὶ σχισματικὰ βουλγαρόφωνα.

β. ὅτι ἐκ τῶν *τριῶν* μοναστηρίων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἴνου.

Πρῶτον τοῦ *ἀγίου Παντελεήμονος* παρὰ τὸ χωρίον *Ματίτρο* εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως Αἴνου ἔμεινε προσηρητημένον τῇ κεντρικῇ σχολῇ τῆς πόλεως, ὅτε κατὰ τὸ 1847 ἐπιδιωρθώθη, καθὼς καὶ ὁ ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς σχολῆς ὑπάρχων βυζαντινὸς τρουλλωτὸς ναῖσκος τοῦ *ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου* ὀλίγον τι ἐπεσκευάσθη. ⁽²⁾ Ἡ Σχολὴ ἦτο κτίριον στερεὸν, εὐρὺ, διώροφον μετὰ μεγάλων αἰθουσῶν δύο, δωματίων διὰ παραδόσεις πέντε ἐν τῇ ἄνω ὀροφῇ, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ δημοτικὸν τμήμα ἀνέτως ἐστεγαίζετο, τοῦ παρθεναγωγείου ἐν ἑτέρᾳ οἰκοδομῇ περιοριζομένον. Διὰ τὴν ἱστορίαν ὀφείλω ἵνα παραδώσω εἰς ἱερὰν μνήμην τὰ ὀνόματα τῶν εἰς τὴν ἐκ βάθρων σχεδὸν ἀνοικοδόμησιν τῆς σχολῆς κατὰ τὸ 1847 τιμίως ἐργασθέντων ἐφόρων. ⁽³⁾ Εἶναι δὲ ταῦτα: *X. Χαρίλαος*, *Ἐ-*

1) ἡ καὶ σχισματικὰ. Ἐν ταῖς ἀνεκδότοις σημειώσεσί μου ἀναφέρω τὸ *Δερεβέντι*, (180 οἰκογ.) τὸ *Δογὰν Ἀσσάε* (200 οἰκ.), τὸ *Νδομούζ-δερέ* (2ωρον, 3ωρον, 4ωρον ἀπέχοντα τοῦ Δεδέαγατς) καὶ τὸ *Λούδζο-κιοι*, Πρβλ. νῦν ἐμὰ Γεωγραφ.: Ἀτακτα ἐν *Ἐκκλ. Ἀληθείας* (1920) τελευταίους φύλλους.

2) καὶ *Προδρόμου*: ὄρα σημείωσιν ἐν σ. 49—50 τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ παρελθόντος ἔτους (1929).

3) Ἡ σχολὴ ἔφερε τὸ ὄνομα ἀνέκαθεν *Ἀθηνᾶ* τὸ δὲ νεοσύστατον *Ἀναγνωστήριον* περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐν σ. 312 τῶν *Θρακικῶν* τοῦ 1929 μνησ.α, τὸ ὄνομα *Ἐυαγγελισμός*. Ἐν τῇ Σχολῇ κατὰ τὸ 1831 μέχρι τοῦ 1841 ἐξ Ἀρτάκης προσελθὼν ἐδίδαξεν ὁ ἐκ Μουδανίων *Ἰωάννης Φιλαλήθης*, ὁ κατοπιν εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γένους Σχολῇ κληθεὶς. Ὁ μακαρίτης καὶ ἐμοῦ ἀκόμη διδάσκαλος ὑπῆρξε σὺν τῷ γεραῷ *Ἀντωνίῳ τῷ Χαριλάῳ*. Οἱ δύο οὗτοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους θεωροῦνται οἱ τελευταῖοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἐν τοῖς γραιμματικοῖς παραδόσεως τῆς γεραῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημείας, καθ' ἣ λίαν ὀρθῶς λέγει καὶ ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἐν τοῖς *Χρονικοῖς. Π. Α.* σ. 157.

λευθέριος Μήρτζου, Χατζή Λασκαράκης, Χατζή Ἀνδρέας, Χατζή Μανώλης, Χατζή Ἀντώνιος καὶ Ἀγγελος Συρόπουλος, ταμίαις, ἐνεργήσας δραστηριῶς εἰς τὴν τελείαν καὶ ἀπρόσκοπον τοῦ ἔργου συντέλεσιν, θεῖος τοῦ καὶ κατὰ τὸ 1880 82 ἐφορεύσαντος μακαρίτου Συροπούλου Συροπούλου (1).

Ἡ Σχολὴ εἶχε καὶ Βιβλιοθήκην πλουτισθεῖσαν πολλοῖς βιβλίοις καὶ δ.ὰ τῶν βιβλίων τοῦ αἰοιδίμου Κ. Κουτσουρέλη, ἀνδρὸς Αἰλίου, ἱατροῦ, προξένου ἐν Ἱερουσαλήμ, θανόντος τῷ 1879 καὶ κληροδοτήσαντος ταῖς σχολαῖς τῆς ἐκτουτοῦ πατρίδος χιλίας χρ. λίρας, ὅπως λαμβάνονται οἱ τόκοι τοῦ ποσοῦ τούτου. Τὸν εὐεργέτην Κουτσουρέλην δὲν ἐγνώριζον ἐν Αἴνῳ, ὅτε ἦλθε τὸ ἄκουσμα τοῦ σπουδαίου κληροδοτήματος μάλιστα ἐν στενοῖς οἰκονομικοῖς χρόνοις· εἶχε πρὸ 52 ἐτῶν καταλίπει τὴν Αἴνον καὶ εἰς Ἑλλάδα κατελθὼν κατέλαβε δημοσίας θέσεις μάλιστα ἐπὶ Ὀθωνος καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ καὶ διὰ παρασῆμου τοῦ Σωτήρος ἐτιμήθη. Ὁ μακαρίτης ἄγαμος μείνας κτετέθηκε εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τραπέζαν ἀναποσπάστως τὸ ἄνω πρὸς καὶ παρήγγειλε τοῖς ἐπιζῶσιν ἀδελφοῖς αὐτοῦ, ἐὰν καὶ οὗτοι τὴν ἀγαμίαν προτιμήσωσι μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἀναγκῶν τῆς γεννητείας αὐτῶν. Ἐφ' ᾧ καὶ κατ' ἔτος μνημόσυνον τελεῖται κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

—Ἐτερον οὐχ ἦττον σπουδαῖον κληροδότημα, οὐ τοῖς τόκοις ἐβοηθοῦντο αἱ σχολαί, εἶναι καὶ τὸ τοῦ αἰοιδίμου Ἰωβ. Χρηστὸν καὶ ὁ μακαρίτης Ἰωβ τέκνον τῆς Αἴνου, μακρὰν τῆς πατρίδος τραφεῖς καὶ παιδευθεῖς, δευτερεύων ἀρχιδιάκονος ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τὸ 1830, ἀπεστάλη εἰς Αὐστρίαν πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν ὑπὲρ τοῦ παναγίου Τάφου... Ἀποθνήσκων κατέλιπε διὰ διαθήκης ἀναπαλοτριώτως ἐν τῇ Ρωσικῇ Τραπέζῃ περὶ τὰς 1300 λ. Τ. ὑπὲρ τῶν σχολῶν. Ὁ τόκος ἐλαμβάνετο ἐξ Ἱεροσολύμων, ηὐτύχησε δὲ ὁ γράφων ταῦτα, ἢ μᾶλλον ὁ ἐκ σημειωμάτων ταῦτα συναπαρτίζων, ὅπως παρὰ τοῦ ἐν Κ)πόλει ἀντιπροσώπου τοῦ Π. Τάφου μητροπολίτου Σκυθουπόλεως Γερασίμου, τοῦ μετὰ ταῦτα καὶ πατριάρχου Ἱεροσολύμων, συνάξω καθυστερουμένας δόσεις τόκων καὶ ἐπιδώσω τῇ ἐφο-

(1) Περὶ Συροπούλου οἴκου Πρβλε. ἐμὰ ἐν *Θρακικοῖς*, 1929 σ. 51 καὶ 59 Ἐπιγραφήν ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἔστω καὶ ἐν ὑποσημειώσει, ἵνα καταθέσω καὶ τὴν κάτωθι σημείωσιν οὐχὶ ἄχρηστον, ὡς φρονῶ. Συρόπουλος ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ ναΐσκου τῶν ἁγίων Ἀναργύρων παρὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστορίας. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ναΐσκου τούτου, ἀναγινώσκειται... ἀνηγέρθη κατὰ τὸ 1736... ἐξόδοις τοῦ... καὶ ἀνιστορηθῆν ἐξόδοις τῶν ἐντιμοτάτων ἀρχόντων κ. Συροπούλου ἐκ τῆς Ἀηδονοχώρου [ἐγγὺς τῶν Σεργῶν] καὶ τοῦ Παναγιώτου Ντεσίμου ἐκ... τῷ 1750 Μαΐου 18. Ὅρα: *Ἐκκλησ. Ἀληθείας*, 1900 σ. 319 ἐνθα ἐκτενὴς πραγματεία περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστορίας ἱερῶν μονῶν τοῦ νῦν Γέροντος Ἡρακλεῖας κ. Φιλαρέτου, τότε Καστορίας.

ρεία (1) ἤτις ἀμέσως εἰς διορθώσεις ἐλλείψεων προέβη. Ἐτήσιον μνημόσυνον ἐτελεῖτο ἐν μονοκλησίᾳ δι' ἀρχιερατικῆς λειτουργίας ἐν τῷ ναύκῳ τῶν Σχολῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, καθ' ὃ κατὰ σειρὰν ἐμνημονεύοντο τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τοῦ Νοσοκομείου—Γηροκομείου.(2)

Δι' ἄλλο κληροδότημα διατεθὲν ὑπὲρ τῶν σχολῶν ὄρα § 17 κατωτέρω.

Δεύτερον τὴν σειρὰν μοναστήριον ἔρχεται :

Τὸ 1ης Παναγίας, τῆς Σκαλιωτῆς, ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ Καλογιάννη, κατὰ τὸ 1140 ἀνεγερθὲν ἀπέχον εἰκοσάλεπτον τοῦ χωρίου Ἀμυγδαλιά, ἔνθεν διὰ δυσβίου καὶ ἀνωφεροῦς ὁδοῦ ἀνέρχεται τις. Θεὰ ἀπλετος, θαυμασία· ἐξ αὐτῆς βλέπει τις τὸν φανὸν τοῦ Δεδε-ἀγάτς, τὴν Σαμοθράκην, τὴν Ἰμβρον, τὴν Θάσον καὶ τοὺς φανοὺς ἀκόμη τῶν φρουρίων τῶν Δαρδανελλίων, καιροῦ ἐπιτρέποντος. Τὸ μοναστήριον διετήρησε τὴν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν ἀρχῆθεν, διεσώζοντο δὲ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου τέσσαρα σιγίλλια πατριαρχικά, ὧν τὸ ἀρχαιότερον ἐπὶ Νεοφύτου τοῦ Β' τῷ 1609 ἀπολυθὲν μνημονεύει καὶ παλαιότερον ἔτι, ἅτινα δυστυχῶς ἀπώλοντο· ἐφ' ἅπαξ ταῖς Σχολαῖς τῆς Αἴνου προσηλωθὲν κατὰ τὸ 1832 ἀπεσπάρθη βραδύτερον μετὰ δεκαπενταετίαν ἐπὶ Ἀνθίμου τοῦ Σ' κατὰ τὸ 1847.

(3) Καλὸν ἵνα ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἀναγνωσθῶσι καὶ αἱ ὀλίγα

(1) Ἐκ σημειώσεων τοῦ ἔτους 1881. Οἱ ἀδελφοὶ Κ. Κουτσουρέλη ὀνομάζονται Ἰωάννης καὶ Γρηγόριος. Παραπέμπονται οἱ πλείονα ζητοῦντες, ἵνα πληροφορηθῶσιν εἰς τὸ σπουδαιότατον βιβλίον τοῦ κ. Ζαβιτσάνου, εἴαν τι σχετικὸν ὑπάρχῃ, ἐμοὶ ἐνταῦθα διατρέβοντι ἄγνωστον.

(2) Τὸ Νοσοκομεῖον ἐφ' ὑψηλοῦ ὄροπεδίου πρὸ τῶν ὄχθων τοῦ ἔβρου εἶχεν ἐξ ἀρχῆς δέκα καὶ τέσσαρα δωμάτια, ὧν μόλις τὰ ἡμίση κατὰ τὸ 1880 διετηροῦντο ἐν καλῇ καταστάσει. Περιθάλποντο ἀσθενεῖς καὶ εὐρισκὸν ἀνάπαυσιν γέροντες. Εἶχε τρεῖς περιβόλους τεταξιωμένους ἀπὸ τοῦ 1868 καὶ ὡς νεκροταφεῖα χρησιμεύοντας καὶ ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Κατὰ τὴν ἐπέτειον καὶ λειτουργίαν ἐτελεῖτο, μνημονευομένων πάντων, εὐεργετῶν, κειτόρων. Μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν τὸ πλῆθος ἐξεχύνετο εἰς τὴν πεδιάδα καὶ ἦγεν ἐν συνεχείᾳ πανήγυριν δι' ἀγώνων, οἷς ἔπαθλα ἢ ἐφορεία συνήθως ὄριζεν ἐν ἁγρίῳ καὶ δύο αἰγ΄δια. Πολὺ πλῆθος χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων ἐκ τῶν πέριξ παρηκολοῦθαι τοὺς ἀγῶνας (πάλην, πεζοδρομίαν, ἵπποδρομίαν) αἱ δὲ φαγητοσοσίαι ἐν τυμπάνοις καὶ χοροῖς μέχρις ἑσπέρας διήκουν. Περὶ τῶν ἀγώνων ἔγραψα εἰς ἀλληλογραφίαν τοῦ Νεολόγου, 1881 ἐξ Αἴνου κατὰ τὴν 10]22 Μαΐου καὶ εἰς τὴν Ἑβδομάδα τοῦ φιλετάτου ἀκαδημαϊκοῦ κ. Α. Γρ. Καμπούρογλου.

(3) Ἐν τῷ περυσινῷ τόμῳ βλέπε παρακομπὰς σ. 48—49, διόρθου δὲ καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς κτίσεως 1040 ἀντὶ 1140, λάθος εὐτυχῶς εὐκαλότατα νοούμενον ἐκ τῆς παρὰ τὴν χρονολογίαν μνεΐας τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐτοκρατορος. Τὰ κατὰ τὴν Μονὴν καὶ τὸν σταυροπήγιον σταυρὸν τοῦ ἐπὶ τοῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Μιχαὴλ τοῦ ἁγιοτάτου καὶ οὐλομενικοῦ πατριαρχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον δοθέντα εἶδον κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπίσκεψιν καὶ ἐδημοσίευσά ἐν ἐκτενεῖ ἀλληλογραφίᾳ τοῦ

σειραι, ἃς προσέθηκα ἐν τῇ Ἑκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ (1920) γράφων *Θρακικὴν* Γεωγραφίαν περὶ τῶν κατὰ τὴν Μονὴν ταύτην, ἧς ἀγνοῶ νῦν ἂν καὶ ἐρείπια διασφύζονται! Διὰ τὴν ἱστορίαν ὅμως τῆς Ἑκκλησίας πρέπει ἵνα κατατεθῶσιν ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὅτι τῆς ὥραίας θέσεως τῆς Μονῆς *διπλωματικά* καὶ *ἐκκλησιαστικά* διαπραγματεύσεις ἐμνήσθησαν. Ἐξηγοῦμαι. Ὡς ἀνεκοινώσατό μοι ὁ ἀπὸ Αἴνου μητροπολίτης Χαλκηδόνος μακαρίτης Ἰωακείμ, ἀποφάσει τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου ληφθεῖση κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 8 Ἰουνίου τοῦ 1902 ἐκρίθη, ἡ χειροτονία τοῦ ἐψηφισμένου Σκοπεῖων *Φιρμιλιανοῦ* ἐν τῇ μονῇ τῆς Σκαλωτῆς ἐν Αἴνῳ ἵνα τελεσθῇ. Κατὰ τὴν 12 λοιπὸν Ἰουλίου ἐτελέσθη ἐν λίαν στενῇ ὁμηγύρει θείᾳ λειτουργίᾳ καὶ χειροτονία τοῦ *Σκοπεῖων Φιρμιλιανοῦ*, τελεταρχοῦντος τοῦ μητροπολίτου *Χίου Κωνσταντίνου* συλλειτουργούντων τῶν ἁγίων Βοδενῶν *Νικολήμου* καὶ *Λιτίσης Νικηφόρου*.⁽¹⁾ Κατὰ διαταγὴν πατριαρχικὴν καὶ κυβερνητικὴν συναίνεσιν προσῆλθον εἰς τὴν Μονὴν καὶ παρῆσαν ἐν τῇ χειροτονίᾳ ὁ ἐν Θεσσαλονικίᾳ γεν: προξένος τῆς Ρωσίας, ὁ τῆς Σερβίας, ὁ ἀναπληρωτῆς τοῦ ἐν Δεδε-ἀγάτς Ἕλληνας προξένου μετὰ τῶν κλητῆρων τῆς *μητροπόλεως Σκοπεῖων*, ἧτις ἦν ἀπὸ τινων ἐτῶν τὸ μῆλον ἐκκλησιαστικῶν φιλονικιῶν, ὡς γνωστὸν. Προσῆλθε καὶ ὁ τῆς Αἴνου μητροπολίτης μακαρίτης *Γερμανός* (Θεοτοκάς) καὶ στρατιωτικὴ ὑπὸ χιλιάρχον κουστωδία, «ἵνα προφυλάσῃ τοὺς παρεστῶτας εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους τῆς Μονῆς» καὶ αὐτὸς ὁ ὑποδιοικητής, ὅστις καὶ ἐν τῇ μονῇ διενευκτέρευσε κατ' ἀνωτέρας διαταγὰς τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ φιλοφρόνως παρασχῶν.

(²) Ἡ ἐπίσκεψις αὕτη τῶν ἁγίων συνοδικῶν καὶ ἡ χειροτονία μένει καὶ μενεῖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἡ τελευταία αἰγλήεσά πως λάμψις....

Ἐν ἰδίῳ μέρει τῆς μεγάλης οἰκοδομῆς ὑπῆρχε καὶ *καίδιον* (ἀγία Γραῖς), ἐνῶ ὡς ἐν σκευοφυλακίῳ δῆθεν τὰ σπουδαῖα ἔγγραφα σιγίλλια καὶ τὰ τίμια σκεύη, ἐὰν ἐσώζοντο, ἐφυλάσσοντο.

Νεολόγον 1882 ἀρ. 3934, 3937. Ὅρα Παρατηρήσεις ἐν σ. 9 τῆς *Θρακικῆς Ἐπετηρίδος* (1895) ὑπὸ τοῦ φιλτάτου Κεραμέως. Ὁ τιμώτατος Σταυρὸς ἐξ ὀρειχάλκου ὄν πρῶτος εἶδον καὶ περιέγραψα, ποῦ ἀράγε ἀναπαύεται;

(1) Ὁ Βοδενῶν *Νικολήμος* εἶναι ὁ μετὰ ταῦτα Βάρνης καὶ νῦν Προύσης, συνοδικός. Ὁ *Λιτίσης Νικηφόρος* εἶναι ὁ νῦν Μεσημβρίας.

(2) Ἐκθεσις τῆς ἐπισήμου ταύτης, εἰς τὴν ἡρειπωμένην σχεδὸν παλάμαχον Μονὴν ἐπισκέψας ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ *Ἑκκλ. Ἀληθείᾳ*, τοῦ 1902 σ. 324—326 οὐδὲν τι νέον παρέχουσα. Ὁ μακαρίτης Λαμπάκης, ὁ καὶ τὴν Μονὴν ἐπισκεψάμενος ὡς ἀνακοινουῖται μοι εὐμενῶς εἰς τὴν ἐρώτησίν μου ἀποκρινόμενος ὁ σεμνὸς φίλος κ. Μ. Σταμούλης, γεροσιαστής, κατεχώρισεν τὰ ἔγγραφα τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ἐπεισοδίου ἐν τῷ Η' τεύχει τοῦ *Χρ: Α. Ἐταιρίας*, (1909, σ. 35-37) ὅπερ εὐτυχῶς!!! εὐρέθη ἐν Ἀθήναις.

Ἐπισημειωθήτω ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὅτι :

—τὸ *Μαῖστρο* ἦτο ἄμιγές χωρίον. Ἐκκλησία: ἅγιος Γεώργιος.

—ἡ *Ἀμυγδαλιά*, ἐπίσης ἄμιγές. Ἐκκλησία: Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

§ 2. Ὡς παρατηρεῖται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκίας καὶ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν λαμβάνουσι τὸ ὄνομα καὶ αἱ συνοικίαι ἐν τῷ ἐπισήμῳ τοῦ κράτους καταλόγῳ, εἴτε αὐταὶ εἶναι καταφικημένοι, εἴτε οὐ. Ἡ πόλις κατὰ συνοικίας ἠκολούθει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν. Ἐὰν ἀναφέρω ἐν τῷ ἔδαφίῳ τούτῳ τὴν τῆς (Κοιμήσεως) *Παναγίας*, ὁ λόγος ἰδιαιτέρως ὅτι, ὁ εἰς ἄργυρᾶ σκεύη (πολυέλαιος..) καὶ εἰς ἐπαργύρους εἰκόνας πλοῦτος τοῦ ναοῦ μετὰ τὴν πυρπόλησιν (12 Αὐγ. 1867) μετὰ τινα ἔτη κατὰ γενικὴν τῶν ἐνοριτῶν ἀπόφασιν διὰ πρακτικῶν ληφθεῖσαν κατὰ μέρος ἐν Κ)πόλει ἐπωλήθη καὶ τὸ εἰσπραχθὲν ποσὸν ἀσφαλῶς ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῶν σχολῶν κατετέθη.

Ἡ φερώνυμος ἱερὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μετακομισθεῖσα ἔφερεν ὀκτὼ ὀκιάδων ἀργύρου ἐπίβλημα, καὶ ἡ τοῦ πυρποληθέντος ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ἡ ἐκκλησία εἶχε καὶ παρεκκλήσιον ἐπὶ τιμῇ τοῦ ἁγίου *Σπυρίδωνος*.

§ 3. Τῷ ἀφορῶντι εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τῆς Σκαλωτῆς ἔδαφίῳ τούτῳ προσοράπτω καὶ τὸ περὶ ἐκλογῆς *Νικομηδείας* ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροίας γενόμενον ὑπόμνημα, ὅπερ ἀντέγραψα ἐκ τῆς *Νομικῆς Συλλογῆς* τοῦ Δοσιθέου, τῆς ἐν τῷ ἱ. Μετοχίῳ τοῦ Π. Τάφου φυλασσομένης (σ. 353), καὶ τοῦτο, διότι ἐν τοῖς ὑποψηφίοις καταλέγεται καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς ὁ *Γαβριήλ*. Τὸ ὑπόμνημα ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ τῆς μητροπόλεως Νικομηδείας δίχως ἀρχιερέως ἐναπομεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κύρ Νεοφύτου παραίτησιν οἰκειοδεληῆ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου, ὡς ἀντικρὸν φαίνεται ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι» ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες ἀρχιερεῖς προστάξει τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροίας, ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς διὰ τὴν μητρόπολιν αὐτήν, ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν τῷ νέῳ πατριαρχείῳ, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὀσιώτατον ἱερομόναχον κύρ *Κυρίλλον*, δεύτερον τὸν ἱερομόναχον κύρ *Φιλόθεον* (οὕτω) καὶ τρίτον τὸν πατῆρ *Γαβριήλ ἡγούμενον Σκαλωτῆς*. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1639, Μαῖῳ στ' ἰνδικτ : ζ !» (1).

1) Ἐπὶ μητροπολίτου Αἴνου *Παρθενίου*. Πρβλ. ὅσα σημειοῦμαι ἐν σελ. 303 τῶν *Θρακικῶν* τοῦ ἔτους 1929.

Ἐπισημειωθήτω ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὅτι :

—τὸ *Μαΐστρο* ἦτο ἀμιγῆς χωρίον. Ἐκκλησία: ἅγιος Γεώργιος.

—ἡ *Ἀμυδαλιά*, ἐπίσης ἀμιγῆς. Ἐκκλησία: Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

§ 2. Ὡς παρατηρεῖται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκίας καὶ ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν λαμβάνουσι τὸ ὄνομα καὶ αἱ συνοικίαι ἐν τῷ ἐπισήμῳ τοῦ κράτους καταλόγῳ, εἴτε αὐταὶ εἶναι κατοικημένα, εἴτε οὐ. Ἡ πόλις κατὰ συνοικίας ἠκολούθει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν. Ἐὰν ἀναφέρω ἐν τῷ ἔδαφίῳ τούτῳ τὴν τῆς (Κοιμήσεως) *Παναγίας*, ὁ λόγος ἰδιαιτέρως ὅτι, ὁ εἰς ἀργυρᾶ σκεύη (πολυέλαιος...) καὶ εἰς ἑπαργύρους εἰκόνας πλοῦτος τοῦ ναοῦ μετὰ τὴν πυρπόλησιν (12 Αὐγ. 1867) μετὰ τινα ἔτη κατὰ γενικὴν τῶν ἐνοριτῶν ἀπόφασιν διὰ πρακτικῶν ληφθεῖσαν κατὰ μέρος ἐν Κ)πόλει ἐπωλήθη καὶ τὸ εἰσπραχθὲν ποσὸν ἀσφαλῶς ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῶν σχολῶν κατετέθη.

Ἡ φερώνυμος ἱερὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μετακομισθεῖσα ἔφερεν ὀκτὼ ὀκτάδων ἀργύρου ἐπίβλημα, καὶ ἡ τοῦ πυρποληθέντος ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου.

Ἡ ἐκκλησία εἶχε καὶ παρεκκλήσιον ἐπὶ τιμῇ τοῦ ἁγίου *Σπυρίδωνος*.

§ 3. Τῷ ἀφορῶντι εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τῆς Σκαλωτῆς ἔδαφίῳ τούτῳ προσοράπτω καὶ τὸ περὶ ἐκλογῆς *Νικομηδείας* ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βεροῦίας γενόμενον ὑπόμνημα, ὅπερ ἀντέγραψα ἐκ τῆς *Νομικῆς Συλλογῆς* τοῦ Δοσιθέου, τῆς ἐν τῷ ἱ. Μετοχίῳ τοῦ Π. Τάφου φυλασσομένης (σ. 353), καὶ τοῦτο, διότι ἐν τοῖς ὑποσηφίοις καταλέγεται καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς ὁ *Γαβριήλ*. Τὸ ὑπόμνημα ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ τῆς μητροπόλεως Νικομηδείας δίχως ἀρχιερέως ἐναπομεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κύρ Νεοφύτου παραίτησιν οἰκειοδεληῖ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου, ὡς ἀντικρὺ φαίνεται ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι» ἡμεῖς οἱ καθυρεθέντες ἀρχιερεῖς προστάξει τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βεροῦίας, ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς διὰ τὴν μητροπολιν αὐτήν, ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν τῷ νέῳ πατριαρχείῳ, ἐν αἷς πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὀσιώτατον ἱερομόναχον κύρ *Κύριλλον*, δεύτερον τὸν ἱερομόναχον κύρ *Φιλόθεον* (οὕτω) καὶ τρίτον τὸν παπᾶ *Γαβριήλ ἡγούμενον Σκαλωτῆς*. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν κατεστρώθη καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1639, Μαΐῳ στ' ἰνδικτ : ζ !» (1).

1) Ἐπὶ μητροπολίτου Αἴνου *Παρθενίου*. Πρβλ. ὅσα σημειοῦμαι ἐν σελ. 308 τῶν *Θρακικῶν* τοῦ ἔτους 1929.

Ἑλληλογραφία Ἑρακλείας Ἰγνατίου καὶ Κυζίκου Ματθαίου

διὰ τὸ ἐν Αἴνω μετόχιον τῆς μονῆς Σκαλωτῆς (1).

§ 4. Ἐπὶ τῇ διαφορᾷ, ἣτις περὶ τοῦ ἐν Αἴνω μετοχίου τῆς μονῆς τῆς Σκαλωτῆς ἀνεφύη μεταξὺ τοῦ ἡγουμένου Ἀνθίμου, ἅτε προπωλήσαντος αὐτὸ «ἀνευ ἐρωτήσεως καὶ εἰδήσεως» τοῦ προσεχοῦς αὐτῷ γείτονος Μεγαλιῶν (Ἀργυροπούλου) εἰς τὴν Ραλιὸν, σύζυγον Δημητρίου Μαλκδόζη παρὰ τοὺς νόμους, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ προηγουμένῳ τόμῳ τῶν *Θρακικῶν* γράμμα τοῦ ο. πατριάρχου Ἀνθίμου ὑπὸ χρονολ. δ'. Ἀπριλίου *αἰωκδ'*. Κατὰ τὴν πατριαρχικὴν διαταγὴν ἔπρεπε καὶ δικαίως ἵνα προτιμηθῇ κατὰ τὴν προωλησίαν ὁ Μεγαλιὸς καὶ ἵνα ἐπέλθῃ ἄμεσος συμβιβασμός, προτιμωμένου τοῦ γείτονος καὶ οὐχὶ ξένου (2).

Ἐπὶ τούτῳ καὶ ἑλληλογραφία διεξήχθη φαίνεται ἐνδιαφερομένων ὥστε καὶ ὁ μητροπολίτης Ἑρακλείας Ἰγνάτιος ὁ ἀπὸ Λέρον ἐγραφε κατὰ Σεπτέμη τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1824) εἰς τὸν Κυζίκου Ματθαῖον, τὸν ἐξ Αἴνου καὶ Αἴνου χρηματίσαντα (3) περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης. «Εἶδον, γράφει ὁ Ἰγνάτιος τῷ Ματθαίῳ, τὰς ἀδελφικὰς ἀξιώσεις τῆς περὶ τοῦ ἐν Αἴνω μετοχίου... «ἐγράψα» ἀμέσως πρὸς τὸν ἡγούμενον Σκαλωτῆς Ἀνθίμον διὰ νὰ καταπέσῃ τὴν »γυναῖκα (τὴν Ραλιὸν) νὰ τὸ πωλήσῃ εἰς τὸν κατὰ πνεῦμά μοι περισπού» δαστον ἀντάδελφον τῆς κῆρ Μεγαλιὸν καὶ ἐλπίζω . . . κλ. (3). (Ἔορα κατωτέρω § 22 Ἀργυροπόπουλοι).

§ 5. *Τρίτον*. Τὸ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ *Ἐσαδῆρι*, πεντάκρον ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχον, καλῶς ἐκτισμένον εὐρὺ καὶ αὐτὸ ἀρχαῖον, πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν ἐπισκευασθὲν καὶ ρυθμισθὲν, ἔχει φυσικὰ πλεονεκτήματα, οὗ περιστοιχεῖται ὑπὸ δασῶν εὐδένδρων, μαγευτικῶν, ἡμέρων, ἐν οἷς πρὸς τῷ μικρῷ ἀλλὰ ζωηρῷ κυνηγίῳ λαγῶν, δορκάδων καὶ πτηνῶν καὶ καλλικελάδων ἀηδόνων φωλεὰς ἀπαντᾷ. Ἦγεν ἐόρτιον πανηγύριν τῇ 2 Μαΐου ἐκάστου ἔτους, καθ' ἣν ἐκ τῶν πέριξ πολλοὶ προσήρχοντο προσκυνηταὶ καὶ

1) *Θρακικῶν* τ. Β'. (1929) σ. 319-321.

2) Ἔορα περὶ Ματθαίου Αἴνου, ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 307-309.

3) Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἑρακλείας πρὸς τὸν Κυζίκου, ἣ περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης, δημοσιεύεται ἐν σ. 274 τοῦ *Ἀρχείου Ἐκκλησ. Ἱστορίας* (1911) τοῦ κ. Γεδεῶν, ὅπερ κατὰ τῷ συγγραφεὶ ἀπέθη ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσιν ἀτελές. Mr Gedeon, γράφεται ἐν *Echos d'Orient* (1914 σ. 159) ἀκριβῶς ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *Ἀρχείου*,

»est habitué à ces sortes de surprises. Fasse le ciel que ces trois premiers (Fascisc) ne soient pas les derniers. Si cela arrivait le public savant n'en serait pas trop étonné».

ἀφιερωταί. Ἐκ τῶν 57 Σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, ἅτινα κατὰ τὸ 1887 κατειλέχθησαν τὸ τοῦ Τσαδῆρι, 18 τὴν σειρὰν μετὰ τὴν Σκαλωτὴν ἀνεγράφετο, ἵνα μετὰ τινα ἔτη πρὸ τοῦ πολέμου ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἀποτεφρωθῆ σχεδὸν μέχρι θεμελίων.

Καὶ τὰ τοῦ μοναστηρίου τούτου σιγίλλια, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ἐδημοσίευσα ἀλλὰ ποῦ καὶ πότε ἀκριβῶς ἀγνοῶ. Ἐπὶ Διονυσίου τοῦ Δ΄. τὸ δευτέρον πατριαρχοῦντος (1676—79) ἐξεδόθη σιγίλλιον τῷ 1678.

B'

Ἐπιστολὴ μητροπολίτου Κυρίλλου.

§ 6. Τιμιώτατε κύριε Κωνστὴ Κούταβε. Εὐχόμεθά σε ἐκ ψυχῆς ἐν κυρίῳ. Περιχαρῶς ἐδεξάμεθα τὴν ἀπὸ 10: τοῦ παρελθόντος σεσημειωμένην τιμίαν σου, καὶ ὑπερήσθημεν ἐπὶ τῇ δηλώσει τῆς περισπουδάστου ἡμῖν ἀγαθῆς υγείας σου. Ἐλάβομεν καὶ δύο κεφάλαια τυροῦ, παρὰ τοῦ κυρίου Ἀσμιῆ, καὶ εὐχαριστοῦντες σὲ ἐπευχίθημεν ἐκ μέσης ψυχῆς. Εἶδομεν τὰ ὅσα μᾶς σημειοῖς παρὰ τῆς μεταξὺ τῆς πανθεράς σου ὑποθέσεώς σου, ὅθεν καὶ ἀπαντῶτες σοι εἰδοποιοῦμεν ὅτι ἔκτοτε ἐθεωρήθη ἡ ὑπόθεσις, καὶ τὸ μὲν ὁσκήτιον ἐδόθη ἀμέσως εἰς τὴν κυριότητα τῆς συζύγου σου, τὰ δὲ λοιπὰ ὅσα ἐκρίθησαν εὐλογον ἐνώπιον τοῦ πληρεξουσίου ἐπιτρόπου σου, θέλει τὰ κάμει ἐμπροθέσμως καὶ ἐλθούσης τῆς διορίας ἐλπίζομεν νὰ λάβῃ αἴσιον πέρασ ἢ ὑπόθεσις αὐτῆ. Ἐπεθυμοῦμεν νὰ σε γράψωμεν διὰ νὰ μᾶς προβλέψῃς αὐτόθεν μερικὸς χουρμάδες, πλὴν βλέποντες ὅτι ὕσας παραγγελίας καὶ ἂν στείλῃς δὲν λαμβάνεις τιμὴν, διὰ τοῦτο καὶ δὲν θέλομεν εἰς τὸ ἔξῃς νὰ μᾶς στείλῃς τίποτε. Ταῦτα ἐν συντόμῳ πρὸς πληροφορίαν σου καὶ μένι μεν διάπυρος πρὸς θεὸν εὐχέτης.

1837: Ἰανουαρίου 22.

καὶ ἰὼ γ' εὐχέτης

Ἡ αὐτόγραφος ἐπιστολὴ τοῦ Αἴνου Κυρίλλου, τοῦ μετὰ ταῦτα καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ μονοφύλλου χάρτου χρώμ. ὑποκιτρίνου (ὑψ. 0,24 ἐκ × πλ. 0,21 ἐκ.) καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς δεκαπέντε πληροῖ σειράς: πλὴν τῶν τῆς χρονολογίας καὶ τῆς ὑπογραφῆς ἄλλων δύο.

1) Ἐκκλησ. Ἀληθ. τ. Η' σ. 161 καὶ Θεσμικῶν 1929, σ. 307.

Γ'

Παρεκκλήσια, έξωκλήσια.

§ 7. *Παρεκκλήσια* υπάρχουν πολλά ἐν Αἴτῳ· εἶναι αἱ μικραὶ ἐκεῖναι ἐκκλησίαι (ναῦσκοι) αἱ μὴ ἔχουσαι ἰδίαν ἐνορίαν λειτουργούμεναι τακτικῶς μὲν κατὰ τὴν μνήμην αὐτῶν ἢ κατὰ παραγγελίαν εὐλαβείας χάριν ὑπὸ τινος τῶν Ὁρθοδόξων οἰκογενειῶν.

Πλὴν τοῦ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου (καέντος) καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς ἑλληνικῆς Σχολῆς τοῦ *Τιμίου Προδρομοῦ καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου*, τοῦ καὶ ἐπ' ὀνόματι *Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου*, περὶ οὗ ἐν οἰκείῳ μέρει τὰ δέοντα ἐλέγχθησαν, καὶ τοῦ ἁγίου *Γεωργίου* τοῦ πάλαι νοσοκομείου καὶ γηροκομείου·

σημειοῦμαι μεταξὺ ἄλλων (1):

τὸ ἐν τῇ ἀργῇ ἐνορίᾳ τοῦ προφήτου *Ἡλιοῦ*, τῆς ἁγίας *Φανερωμένης* ἐντὸς βράχου ὑποκάτωθεν ὁδοῦ ἀγούσης πρὸς τοὺς μύλους, οἵτινες καὶ ἐντεῦθεν ἐν τῇ πόλει γνωρίζονται.

τὸ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς *Μεταμορφώσεως* ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ ναοῦ, τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*, ὅπερ ἐλειτουργεῖτο τῷ σαββάτῳ τῆς, μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Κυριακῆς.

τὸ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς ἁγίας *Κυριακῆς*, τῶν Ἀρχιστρατήγων.

τὸ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς *Παναγίας τῆς Ταξιδαριάς* (διὰ τοὺς ταξιδεύοντας). Τοῦτο ἄγει ἑορτὴν τῇ 3ῃ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα.

τὸ τῆς ἁγίας *Μαρίνης* καὶ

τὸ τοῦ ἁγίου *Κωνσταντίνου* κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ὀδηγοῦσαν πρὸς τοὺς Τρεῖς Μύλους, οἵτινες καὶ ἐντεῦθεν προσωνυμοῦνται. Ἐπεσκευάσθη κατὰ τὸ 1871.

τὸ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῶν *Τριῶν Ἱεραρχῶν* εἰς τὸν κάτω *Μαχαλᾶν* τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καὶ

τὸ τῆς *Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας*, περὶ ὧν πέρουσιν ὠμίλησα (2).

τὸ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς *Παναγίας τῆς (Κε) Χαριτωμένης* [τῶν Εἰσοδίων τῆς Π.] (3) τῆς ἁγίας *Τριάδος*. Εἰς τοῦτο κατέρχεται τις διὰ βαθμίδων δέκα,

1) Εἰς τὴν ἀργὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου *Γρηγορίου τοῦ Νεοκαισαρείας* (Κάστρου) ὑπάρχει τὸ ἱστορικώτατον τῆς *Ζωοδόχου Πηγῆς*, περὶ οὗ ὠμίλησα ἐν σ. 49 *Θρακικῶν* τοῦ ἔτους, 1929 ὡς καὶ τὸ τῆς *Παντοβασιλίσσας* (Παναγίας), περὶ οὗ ἐπίσης αὐτόθι σ. 305.

2) Περὶ αὐτῶν βλέπε τὰ ἐν σ. 62 τοῦ Β' τόμου τῶν *Θρακικῶν*.

3) Ἐμνημόνευσα τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς κατ' ὄνομα μόνον ἐν σ. 49 τοῦ Β' τόμου ἐπὶ τῇ σειρᾷ τῶν *κοσμητικῶν* τῆς Παναγίας, χωρὶς τινὸς σημειώσεως. Ἦτο οὐχὶ εὐρύχωρος, ἐντὸς εὐρέως περιβόλου περιτετειχισμένου δι'

διότι εἶναι κεχωσμένοι ὑπὸ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἔξω τοῦ τείχους. Κρύπτεται ἐντὸς περιβόλου, ἄγει δ' ἑορτὴν τῆ 4^η ἡμέρα τοῦ Πάσχα.

§ 8. Οἱ ὀρθόδοξοι ἐθεώρουν ὑπαγόμενον εἰς τὴν ἐνορίαν τοῦ ἁγίου *Λημητρίου* (Κάτω Μαχαλά) τοῦ ἁγίου *Ἐὐπλου* μικρὸν εὐκτήριον βυζαντινοῦ ρυθμοῦ παρὰ τὴν παραλίαν, ὅπερ μετεβλήθη εἰς *μεδζήτιον* (τεκὲ *Γιοννοὺς μπαμπᾶ*). Διετήρει τὸν μικρὸν τροῦλλον, καὶ θωράκιον βυζαντινὸν τελευταίας περιόδου, εἶχεν ἓν μέσῳ τάφον τούρκου. Κατὰ τὸ 1880—82 ἔμεινε κλειστὸν, οὐδενὸς δερβίσου μείναντος, βοήθειά δὲ τῶν ὀρθοδόξων τὸ εὐκτήριον τοῦτο περιετειχίσθη. Οἱ ὀρθόδοξοι, ἔξωθεν κατὰ τὴν 11 Αὐγούστου, μνήμην, τοῦ ἁγίου, ἐτέλουν λιτανεῖαν, παρακολουθούτων πολλὰκις καὶ τῶν Τούρκων (1).

§ 9. Πρὸς τοῖς *παρεκκλησίοις* ὑπάρχει καὶ *ἐξωκλήσιον* ἧτοι ἐκκλησίδιον ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς πόλεως, τὸ τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*. Τοῦτο ἐπισκευασθὲν κατὰ τὸ 1811 κεῖται ἐν πεδιάδι ἐπιρροῦτῳ ἄλλ' ἀδένδρῳ παρὰ τὴν θάλασσαν, περιστοιχίζεται δὲ ὑπὸ εἰκοσάδος μεγάλων ἀνεπτυγμένων δένδρων (δρυῶν), ἅτινα ἀκριβῶς καὶ τὴν ἀπαραίτητον διὰ τοὺς πανηγυρίζοντας σκιὰν προσκομίζουσι· δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς πόλεως (ἡμίσειαν ὥραν) παρὰ τὸ ἰχθυοτροφεῖον ἄγει δὲ ἑόρτιον πανήγυριν τῆ δευτέρῃ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς, καθ' ἣν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐξ ὄλων τῶν πέριξ χωρίων καὶ τῆς πόλεως προσέρχονται μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν καὶ πανηγυρίζουσι πολλοί, τρώγοντες πίνοντες ἐν ὀργάνοις καὶ χοροῖς.

Ἐκτὸς τούτου ἐν τινι μεγάλῳ καὶ ὀγκώδει τεμαχίῳ βράχου ἀπεσπασμένῳ ἐν ἐπικαίρῳ πεδιάδος καὶ θαλάσσης μέρει πλησίον τοῦ ἰχθυοτροφεῖου καὶ φρέατος ποσίμου ὕδατος, τελεῖται κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας *Παρασκευῆς* ἐπιβάλλουσα παράκλησις. Φέρεται ἡ ἁγία εἰκὼν καὶ τίθεται ἐν τόπῳ ἐπὶ τούτῳ τῆς πέτρας πρὸς προσκύνησιν τῶν προσερχομένων.

Ἐπίσης εἰκονοστάσιον τῆς ἁγίας *Δικατερίνης* εὐρίσκεται ἐν τῷ κτιρίῳ

ὑψηλοῦ τείχους, ὅπερ κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐν καιροῖς στενοχώροισ. Διετήρει τὴν χαμηλὴν ξυλίνην στέγην, εἶχε δ' ἐπιδιορθωθῆ κατὰ τὸ 1802.

1) *Ἐὐπλος* μεγαλομάρτυς διάκονος, ἐκ Σικελίας.

» ὑπάρχει καὶ μάρτυς —30 Μαΐου.

Δὲν εὔρηται παρ' ἐμοὶ ὁ πολῦτιμος τοῦ Δουκᾶκη Συναξαριστής, τούτου ἕνεκα δὲν ἀποκρύπτω τὴν σημείωσιν τὴν δε.

Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς *Αὐτ. Παλαιστινείου Ἐταιρείας* (τόμῳ XIX) καὶ τῷ πρώτῳ τεύχει: *Συλλογῆς* Παλαιστινῆς καὶ Συριακῆς Ἁγιολογίας, τῇ ὑπὸ τοῦ Κεραμέως συνυφασμένη μετὰ ρωσικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ *Λατιτσέφ*, εὔρηται τὸ *Μαρτύριον τῶν ἁγίων ἐνδόξων μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ* ἐξήκοντα τριῶν..... συλληφθέντων-μαρτυρησάντων τῇ 21 Ὀκτωβρίου... συγγραφέν ὑπὸ *Συμεῶν* τοῦ *πρεσβυτέρου*. Μεταξὺ τῶν μαρτύρων τούτων ἐν σελ. 162 ἀπήντησα καὶ τὸν *Ἐὐπλον* καταλύσαντα τὸν βίον ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει. Ἐν Πιερουπόλει, 1907.

τοῦ παρθεναγωγείου. Κατὰ τὴν μνήμην τῆς ἁγίας ἐτελεῖτο κατ' ἔτος παρὰ κλησιν. Τελευταῖαι πληροφορίες βεβαιοῦσιν ὅτι ἕνεκα τῆς σαθρότητος τοῦ παλαιοῦ κτιρίου, τὸ παρθεναγωγεῖον ἐγκατεστάθη εἰς ἄλλο παρὰ τὴν Σχολὴν τῶν ἀρρένων οἴκημα, ἡ δὲ ἁγία εἰκὼν μετεκομίσθη εἰς τὸν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Σχολῆς ναῖσκον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, περὶ οὗ ἐν οἰκείοις τόποις ἀνωτέρω λόγος ἐπαρκῆς ἐγένετο.

Ἐπίσης ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς μύλους τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ὁδοῦ ἐπὶ μικροῦ ἀνδῆρου περιβάλλοντος κύκλῳ δένδρον κακκαβιάς ἐντὸς θήκης μόλις ἐνὸς μέτρου ὕψους ὑπάρχει τὸ εἰκόνημα τῆς ἁγίας *Εὐρήνης*.

Ἐπίσης ἐπισημειωθῆτω καὶ ἡ ὑπαρξίς ἄλλης τινός ἱερᾶς θεωρουμένης στάσεως, ἣτις λέγεται τῆς ἁγίας *Τζήρας*. Ἐντὸς βράχου ὑπὸ τοὺς μύλους τῆς ἁγίας Φανερωμένης οὐ μακρὰν τῆς λίμνης τῆς κοινῶς γνωστῆς *Δαμπῆ*, ἐπὶ θέσεως δίκην παραθύρου ὑπῆρχε εἰκόνημα τῆς ἁγίας *Ἀννης*, ὅπερ οἱ διαβᾶται προσεκύνουν, ὡς καὶ οἱ Αἴνιοι διερχόμενοι....

Ἐπὶ τὸ ὄνομα *Τζήρα* ὑποκρύπτεται τὸ ὄνομα *Ζηροβία* (Ὀκτωβρ. 30); ἐπέχω. Ἄλλοι ἀσχοληθήτωσαν. Ἄξιον ὅμως ἵνα ὑπομνήσω ὅτι ἄλλοτε ἐν τῷ *Δελτίῳ* τῆς I. E. E. ἔγραφον. Ἐν Αἴνῳ ἐπεκράτουν γυναικῶν βυζαντινὰ ὀνόματα, *Ζηροβία*, *Πελαγία* (=Παλουγιῶ) *Εὐρήνη* (Ἐρηνη) κλ.

Δ'.

§ 10. Ἐν τῷ Β'. τόμῳ τῶν *Ἑλληνικῶν* (Ἀθηνῶν) ὁ σ. πρόην Λεοντοπόλεως κ. Σ. Εὐστρατιάδης (1) δημοσιεύει τὸ περιεχόμενον δύο κωδίκων τηρουμένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὑπὸ στ. Α. καὶ Β. δι' οὗ ἀνακοινοῦται ἡ ὑπαρξίς σπουδαιοτάτων ἐγγράφων παντὸς εἶδους καὶ πάσης ἐποχῆς, ὡς λέγει.

Ἐν τῷ κώδ. Β. τῷ καὶ σπουδαιοτέρῳ ἀναφέρεται ἐν οἰκείᾳ σφραῖ (σε') πρόσταγμα διὰ τὸ Μετόχιον τῆς *Αἴνου* τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐπικεκλημένου τῶν *Ὀμβροκλάδων*.

»...Καὶ περὶ τὸ Κάστρον τὸν *Κισσὸν* ἕτερον μονίδιον εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ ἕτερον περὶ τὸ *Μεγαρίσιον* κατέχειν ταῦτα μετὰ πάντων τῶν προσόδων αὐτοῖς, ἦτοι παροίκων, γῆς, ἀμπελίων, ὅλλα δὲ καὶ περὶ τὴν τοιαύτην πόλιν τὴν Αἴνον *Παλαιοστάσια* τινὰ ἀπὸ τοῦ *Αἴνου* καδίου μέχρι καὶ τῶν *Μουταλῶν* καλουμένων. Ἐπίσης κλπ... κατέχειν ταῦτα τὴν Λαύραν.

Οὐδὲν πλέον γινώσκω, ἀφίεμαι ἄλλοις τὰ παραιτέρω, ἀφορμὴν διδοῦς

(1) σ. 363 Σ. *Εὐστρατιάδου*: Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ Ἄθω. σ. 333—334.

καὶ πρὸς τοπογραφικὴν ἐξέτασιν (1) ὡς ἔγραψα ἄλλοτε διὰ τὰ περὶ αὐτὴν ταύτην τὴν Αἶνον, τὴν Σκαλωτὴν.

Ε΄.

§ 11. Ἐν τῇ Ἀπαριθμήσει τῶν ὀνομαστῶν ναῶν καὶ μονῶν τῆς «Παναγίας» τῇ ποιηθείῳ ὑπὸ τοῦ Κ. Δαπόντε, δημοσιευθεῖση δὲ δαπάνη τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημείας ὑπὸ τοῦ Α. Π. Κεραμέως (2) ἀναγράφονται :

...στ. 375 «περῶ ἀπ' τὴν Σηλυβριά, βλέπω τὴν Παναγίαν
ἐξακουσμένην δυνατὰ διὰ θαυματουργίαν
καὶ τῆς ἁγίας Ξένης δὲ λείψανον μπροστά της
καθὼς ἡ δούλη στέκεται μπροστά εἰς τὴν κυρά της.

στ. 395 Πάγω στὴν Αἶνον καὶ θωρῶ ἐδῶ τὴν Παναγίαν
εἰς μίαν καὶ θαυματουργὴν κεῦμορφην Ἐκκλησίαν (3)

§ 12. Ἐν περιεκτικῷ Κανόνι περὶ πολλῶν ἐξαιρετικῶν πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ Σκοπελίτου Δαπόντε ἀναγινώσκονται :

«τῆς Αἶνον καὶ τοῦ Μεσολογγίου τὰ ψάρια, οἱ τζίροι τῆς Ἀρετζιοῦ
» ξιφίως ὁ πολίτικος, ξηρόχι Ἀζακίσιο καὶ παστουρμαῶς Καισαρείας
» ὄντως ἐξαιρετα πράγματα». (4)

Σ

ΧΑΔΖΗ - ΒΙΣΒΙΖΑΙΝΑ ΔΟΜΝΑ

§ 13. Ἡτύχησα ἵνα ἐπικαίρως φέρω εἰς φῶς Κατάλογον ἑβδομήκοντα, καὶ τριῶν ἐν συνόλῳ Αἰνίων φιλοπατρίδων, οἵτινες ἔπεσον κατὰ τὸν ὑπὲρ, τῆς Ἀνεξαορτησίας καὶ Ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀγῶνα, καὶ ἔγγραφα ἐπίσημα, δι' ὧν πιστοῦται ἡ τῶν γεγονότων ἀκρίβεια. (5) Ἐν τοῖς ἔγγρα-

1) Ὅρα διὰ τοπογραφικὸν μέρος περὶ τὴν Τραϊανούπολιν-Αἶνον τοῦ ἐν τῷ Τυπικῷ ἐπὶ Κοσμοσωτείρας, ἅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ μακαρίτης ἀρχιεπίσκοπος Petit P. Ἀρχ. Ἰνστ. Κπόλεως, 1908. Καὶ ἐγὼ τὰ ἰδιαίτατα ἐν Ἐκκλησ. Ἀλήθ. 1920 (Γεωγραφικά Ἄτακτα).

2) *Hiermitzaki, Documente*, XIII σ. 288. Ἑλληνικὰ κείμενα χεῖρισμα τῆ Ἰστ. τῆς Ρουμανίας συλλεγένητα καὶ ἐκδοθέντα μετὰ... ὑπὸ Α. Π. Κεραμέως, Βουκουρεστίω, 1909, 4ον.

3) Ἡ κατὰ τὸ 1867 καίσα. Ἰδιαίτατα οἱ Αἴνιοι ἠὲλαβοῦντο τὴν Παναγίαν. Ὅρα: *Θρακικῶν* τ. Β' (1929) σ. 49 καὶ 60. διὰ τὰ κοσμικὰ. Νῦν δὲ κ.Φ. Κουκουλέ «Ἁγίων Ἐπίθετα ἐν Ἡμερολ. Μεγάλης Ἑλλάδος σ. 387.

4) Γ. Σοφοκλέους, Κῆπος Χαρίτων τοῦ Δαπόντε, ἐν Κπόλει 1880 σ. 287. φδ. γ'. κατὰ τὸ σὸς Ὑμνολόγους. Δὲν λήσμονεῖ καὶ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος τὸν οἶνον: Κρασί Σκοπελίτικο... σ. 286.

5) *Θρακικῶν*, τ. Β' (1929) σ. 50-60.

φοις ἐκείνοις πολὺς γίνεται λόγος περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ *καπετὰν Ἄντ. Βισβίζη* καὶ τῶν μετὰ θάνατον συμφωνιῶν ἐπὶ τῇ ἐξακολουθήσει τοῦ ἱεροῦ ἁγῶνος διὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ πλοίου, συμφωνιῶν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανόντος κατὰ τὴν 21 Ἰουνίου τοῦ 1822. (1) Ἐλησμόνησα ὅμως ἐν τῇ ἀναγραφῇ ἢ εὐκρινέστερον εἰπεῖν ἠγνόησα ὅτι ἡ συζυγος αὐτοῦ ἡ *Χαδὶνῆ Βισβίζαινα ἢ Δόμνα* τάσσεται μετὰ τῶν τεσσάρων μεγάλων ἡρωίδων τῆς Ἐπαναστάσεως ἐφάμιλλος τῇ *Μπουμπουλίνα*. Τῷ 1821 μήτηρ αὐτῆ καὶ πολλῶν τέκνων ἀκολουθεῖ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, οὗτος καταλείπει ὅλην τὴν ἐν Αἴνῳ περιουσίαν αὐτοῦ, παραλαμβάνει σὺν τῇ συζύγῳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ ὅσα χρήματα, κοσμήματα εἶχε καὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας, ἐπιβαίνει εἰς τὸ ἰδιόκτητον αὐτοῦ *βρίκιον* καὶ ἀνάγεται εἰς τὸ πέλαγος, ἐνοῦται μετὰ τῶν Ψαριανῶν καὶ μετέχει μετὰ θάρρους καὶ μετὰ συγκινήσεως ὄλων τῶν ναυτικῶν τοῦ ἁγῶνος ἐπιχειρήσεων ἐκεῖ, ὅπου ἐτάχθη.... Ἐν τοῖς Καταλόγοις τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ καταλέγεται.... πλοῖα τόσα.... ἓνα τῆς Αἴμου καὶ ἓνα τῆς Αἴνου. «*Αὐτὸ τὸ πλοῖον εἶναι τὸ βρίκι τοῦ Βισβίζη καὶ τῆς Δόμνας*».

«Τὸ καράβι του τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸ γένος» (2). Τὰ περὶ τῆς ἡρωίδος Δόμνης ἀναφέρονται ἐν συνόψει.

§ 14. *Αἴνιοι* πολῖται φονευθέντες κατὰ τὴν ἐν Μιτυλήνῃ ἐπανάστασιν τῷ 1821 τῇ 27 Μαΐου, ἡμέρᾳ Πέμπτη, μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων (ρωμηῶν) φέρονται κατὰ σημείωσιν τῆς καντζελαρίας Μιτυλήνης οἱ ἐξῆς τρεῖς:

ὁ Δούκας Αἰνίτης,
 ὁ Στρατῆς »
 ὁ Στρατῆς » (3)

Προστεθήτωσαν τὰ ὀνόματα ταῦτα εἰς τὸν Κατάλογον τὸν δημοσιευθέντα ἤδη ὑπ' ἐμοῦ ἐν σ. 51 κ. ἐ. τῶν *Θρακικῶν* τοῦ ἔτους 1929.

§ 15. Ἐν *Αἴνῳ* ἔμεινε διασωθεὶς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, ὅψ' ἦν ἔζησε πλησίον τῶν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ (Σαρουχάν) Σελδζουκιδῶν, ἰατρὸς Λέσβιος τηρήσας τὴν ἀνωνυμίαν, ἐν ἣ ἔγραψε περὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἐν ὀλιγοστίχῳ ἀλλὰ σπουδαίῳ ὑπομνήματι.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἐκ χαρτίνου κώδικος ὑπ' ἀρ. 36 τοῦ ἐν Μιτυλήνῃ γυμνασίου κατεχώρισεν ὁ μακαρίτης Π. Κεραμεὺς ἐν σ. 72-73 τοῦ *Παραρτήματος* τοῦ Ἑλλ. Φ. Συλλόγου ὑπ' ἀρ. 17 (*Μανροκορδ. Βιβλιοθήκης*) ἀλλὰ διὰ τὸ ἀτυχῆς τῆς ἐκδόσεως, ὡς αὐτὸς ὁ ἐκδοὺς ὀμολογεῖ, μετεξέ-

1) *Θρακικῶν*, τ. Β'. σ. 54, καὶ ἐξῆς.

2) *Αὐτόθι* σ. 57.

3) σ. 377 τῶν Documente—Hurmuzaki Ἑλληνικά Κείμενα.....Κεραμέως.

δωκε διωρθωμένον ἐν τῇ Ἐφημερίδι (1) τοῦ Ρωσικοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας (Μαΐου 1910). Τοῦ γράμματος τούτου ὑπόθεσις εἶναι ἡ αἰχμάλωσία τοῦ ἱατροῦ κατὰ τὴν εἰς Λέσβον ἐπιδρομὴν τῶν Σαρουχανιδῶν [*Μαγνησία*, πρωτ.].

Ὁ ἱατρὸς ἀπήχθη ἐκ τῆς λαφυραγωγηθείσης νήσου εἰς Φώκαιαν ἀλλὰ χάρις τῇ ἱατρικῇ αὐτοῦ τέχνῃ ἠλευθερώθη, προσεπέμφθη δ' ἐκεῖθεν εἰς Τένεδον *κάντεῦθεν εἰς Ραΐκηλον, ἄλλως Αἴνον τὴν Θρακίαν* ἐνῶ καὶ παρέμεινε.

«Εἰς *Ραΐκηλον* διεπεφραϊώθη, ἐπιλέγει, καὶ μετὰ τῶν Εὐρωπαίων γέγονα. Ὅδε ὁ τρόπος τῆς ἐμῆς ἀναρρώσεως καὶ δόξα τῷ θεῷ, τῷ οὕτως ἐὺδοκήσαντι.»

Ὁ ἱατρὸς ἦτο βαθὺς ἑλληνιστής, ἔζησε κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα.

Ἄξιοσημείωτον τὸ ὄνομα τῆς Αἴνου: «*Ραΐκηλος* πορὰ Λυκόφρονι ἢ Αἴνος πόλις» (2) καὶ ἡ ἀθησαύριστος λέξις *δασκαντοπετής* (γονυλετής)(3).

Η'

Συντεχνίαι

§ 16. *Ἐσθάρια, ρουφέτια*, ἦτοι συντεχνίαι ἐν Αἴῳ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐργασθεῖσαι ἀναφέρονται αἱ ἐξῆς:

Διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τῶν εὐσεβῶν καὶ εὐλογημένων γεωργῶν καὶ τουρκικώτερα *ριντζηπέριδων*—ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου τῆς ἁγίας Κυριακῆς.

αψοδ, δεκεμβ. δ.

Διὰ... τῶν εὐσεβεστάτων *κηπουρῶν* καὶ τουρκικώτερα *μαπατσεβάνιδων*

αψβ' κατ' ἀπρίλιον

ἔπισθεν τοῦ ξυλογλύπτου προσκυνηταρίου (κατὰ *Λαμπάκη*)

—*καραβοκνραίων* ἐν ἁγία Κυριακῇ 1782.

Διὰ... τῶν εὐσεβεστάτων καὶ εὐλογημένων *μαράδων μαγαζητζήδων*.

αψπ' ἀπριλ ια'

ἐπὶ εἰκόνας τῆς Ἀναστάσεως ἐν τῇ Μητροπόλει (κατὰ *Λαμπάκη*)

(1) σ. 22^ο—285.

(2) Πρβλε: καὶ παρὰ Στεφ: τῷ Βυζαντῶ, ἐκδ. Μείνεκε—*Ρά(ι)κηλος*... καὶ παρ' *Ἐσθάρτιω*... Ἡ Αἴνος ὀνομάζετό ποτε καὶ *Ἀψινθος* καὶ *Πολτυομβρία* ἅπερ δὲν ἀνέφερα, ἅτε γνωστά ἐκ τῶν Λεξικῶν.

Ἐν τῇ τοῦ Lentz ἐκδ: τοῦ *Ἡρωδιανοῦ* τ. Α' σ. 316 ἀνέγγων «ἡ γὰρ Αἴνος κεῖται κατὰ τὴν πρότερον Ἀψινθίδα. νῦν δὲ Κορσιλικὴν λεγομένην».

(3) *Χαριτωνίδου* «*Ποικίλα Φιλολογικά*» Κόντσα, ἐνῶ περὶ τῶν ἀπὸ τὸ *πίπτω* καὶ *πέτομαι* συνθέτων.

Πρβλε καὶ *Μυστακίδου* «Οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ οἱ ἐν Κ)πόλει λόγιοι» 1907 σ. 72.

- τιμιωτάτων *γουνναράδων* [τοῦ εὐεργετικοῦ τούτου τῷ ἔθνει συστήματος] ὑπὸ εἰκόνα Ἑπτὰ Ἱεραρχῶν *αψξ'*
- Δέησις *τουλκέριδων* (ναΐσκος τῆς Σχολῆς) *αωκα'* κάτωθεν εἰκόνας Ἰωσήφ πρὸς φύλαξιν παραλαμβάνοντος τὴν Θεοτόκον.
- τιμιωτάτων *ἀλπάτιδων* (=πεταλωτῶν) ὑπὸ εἰκόνα τῆς Μεταμορφώσεως ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Βλασίου. 29 Μαΐου, 1836. (1)
- εὐλογημένων *ἀμπελουργῶν* κατὰ τὸ 1846.
- *τσουκαλάδων* ἑδραία συντεχνία διὰ τοὺς μεγάλους πίθους τοὺς διὰ τὴν τῶν ἑπαρχιῶν ἐλαιοπαραγωγὴν ἰδίως ζητουμένους. (2)

Ἐν διαφοροῖς δὲ σημειώσεσι καταστίχων ἔτυχεν ἵνα παρατηρήσω καὶ συντεχνίας *ραπτῶν, μπεζάσηδων, καπάδων, καβετζήδων, μπακάληδων, ἄμα δὲ καὶ ἀρτοποιῶν*, οἵτινες ἐτέλουν τῇ 18 Ἰανουαρίου ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τὴν ἑορτὴν κατ' ἔτος, τῷ προσηρμοσμένῳ τῷ ναῷ τῶν Ἑπτὰ Ἱεραρχῶν. (3)

Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι καὶ ἄλλαι συντεχνίαι ὑπῆρχον, ὃν ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀγνοῶ τὴν ὑπαρξίν ἢ τὴν δοῦσιν ἐκ *γραπτοῦ* μνημείου.

Θ'

Αἴνιοι ἐπίσημοι

Ἐξελεξάμην ὀνόματα τάδε :

§ 17. Ἐν *Φιλοστράτου* (4) *Β. Σ.*

ἅπαντῶ τόδε :

- » Ἀθηνόδοτος δ' ὁ σοφιστὴς τὸ μὲν εἰς πατέρα ἦκον ἐπιφανέστατος
- » ἦν τῶν κατὰ τὴν Αἴνον, τὸ δὲ εἰς διδασκάλους καὶ παιδευσιν φανερώ-
- » τatos τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἀριστοκλέους μὲν γὰρ ἤκουσε καὶ Χρήστου.....
- » Ὅθεν ἐπ' ἀμφοῖν ἐκρίθη τὴν γλῶσσαν ἀττικίζων τε καὶ περιβολῆς
- » ἑρμηεύων.

§ 18. Καὶ Ἀλκαῖος Ἡραίου *Αἴνιος* «εὐνοίας ἕνεκα τῆς εἰς τὸν δῆμον
» τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς βασιλεῖς Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον ἐτιμήθη
» ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων.» (5)

Ἐπειδὴ δὲ δὲν γνωρίζω ἕαν που διωρθωμένη.. κατετέθη ἐν τοῖς *Σώμασι* τῶν Ἐπιγραφῶν ἢ ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 17 Νοεμβ. τοῦ 1890 (ἀρ: 260)

1) *Όρα 46 Ἑρακιῶν τοῦ 1929.

2) *Αὐτόθι* σ. 48.

3) *Περὶ*: καὶ ἐν σελ. 62 Ἑρακιῶν 1929.

4) *Vit: Sophist.* βιβλ. Β' § 14.

5) *Ἀρχ: Ἐφημ:* περίοδ. Α', 1031—*Παραβῆ.* Antiquités Hellèn. II, 438.

τῆς «Κ» πόλεως» ἐπιγραφή ἢ ἐν τῇ Ἑπιωνείᾳ ἀκτῇ τοῦ λιμένος Πειραιῶς εὔρεθεισα μεταξὺ ἄλλων ἀναθηματικῆ στήλῃ ἐν ἣ ἀναγινώσκεται

...Θεόπομπος Αἴνιος. (1)

ἀναγράφω ταύτην ἐν τῷ μέρει τούτῳ. (2)

§ 19. Ὁ κάλλιστος γάλλος ἀρχαιολόγος A. Dumont ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῆς Inscriptions et Monuments Figurés de la Thrace συνέλεξε καὶ ἐπιγραφὰς ὑπ' ἀριθ: 101, 102, 103, 104, 104α' καὶ β. 105 συμπεριέλαβε δὲ μόνον δύο ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Στέφ. Κομμανοῦδη δημοσιευθεισῶν (Ἑπιγραφ: Ἑπιτάφιοι, σ. 177 ἐπίτα. (3) Ἐκ τούτων ἡ μείζονος λόγου ἀξία εἶναι ἢ ὑπ' ἀριθ. 103, ἣτις πρότερον μελετηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Deville καὶ Miller κεῖται ἐν ἣ θέσει εὔρον καὶ ἐγὼ αὐτήν ἐν τῷ κήπῳ οὐχὶ τοῦ Loualaki, ἴσως κατὰ λάθος ἐγράφη ἀντὶ τοῦ Jovanaaki, περιελθόντα ἐξ ἀγορᾶς εἰς τὸν Ἕλληνα πολίτην καὶ πρόκριτον τῆς πόλεως τὸν μακαρίτην I. Νιώτην. (4) Ἐν τῇ ἐπὶ ὀγκώδους μαρμάρου ἐπιγραφῆς ταύτη:

ἀναφέρεται «*Ἀδρηλῖος ναυκλῆρος θεραπευτῆς τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὰ σοι λεγόμενα ταῦτα [αὐτὰ] ἀποθάνης οὐκ ἀπέθανες κλ.κλ. ἢ δὲ ψυχὴ σου...*

Γράμματα συνδεδεμένα τὸ σχῆμα Ζ' ἀλλάσσει κατὰ τὴν θέσιν, ἐν ἣ χαράσσονται. Ὅφιν ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς σύμβολον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, διότι ὁ λόγος περὶ *θεραπευτοῦ* τοῦ φιλανθρώπου τούτου θεοῦ, ἦτοι ἱερέως θανόντος εἰ ταῦτα [Αἴνῳ] ὀνόματι *Ἀδρηλίου* τὴν τέχνην δὲ *ναυκλήρου*.

Ὁ Miller δικαίως ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἰδέαν τὴν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τὴν Γραφικὴν »*ὅταν ἀποθάνης δὲν ἀπίθανες...* Παραπέμπεται ὁ βουλούμενος διὰ τὰ παραίτηρα εἰς τὰ Comptes rendus de l' Acad: d' Inscriptions 1873 20 Ἰουνίου καὶ εἰς τὴν Rev: Archéol. τοῦ αὐτοῦ ἔτους σ. 84 τοῦ II τόμου.

§ 20 Δι' οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις δημοσιεύονται εἰς τὰ Acta τοῦ Miklosich-Müller (5) πατριαρχικαὶ-συνοδικαὶ ἀποφάσεις. Ἐνδιαφέρονται ἐν

1) Καὶ δι' «Αἴνας», ὅρα Κομμανοῦδη: Ἑπιγρ. Ἑπιτ. 1416 κ. ε. καὶ C. I. G. 813.

2) Οἱ Αἴνιοι ἐβοήθουν τοῖς Ἀθηναίοις, πρβλε: τὰ παρὰ Θουκυδ. Δ. 28. Ὁ Κλέων στοὺς Ἀθηναίους καὶ Ἰμβρότους τοὺς παρόντας καὶ πελταστὰς, οἳ ἦσαν ἐκ τε [διορθ: τῆς] Αἴνου βεβρηθηκότας κατὰ τὰς σημειώσεις μου, ὡσαύτως καὶ Ζ, 57 «...Αἴνιοι ὑποτελεῖς»

3) Τὰς ἐν τοῖς Σόμασι τῶν Ἑπιγραφῶν δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν. Ἐσημείωσα τὴν ἐν τῷ Annuaire de l' assoc: pour l' encouragement des études grecques en France 1873 ἐν Θεσσαλονίκῃ 1929 σ. 63 Πρβλε. καὶ C. I. G. 813.

4) Τοῦ μακαρίτου Νιώτη ὁ υἱὸς Ἀχιλλεὺς (Νιώτης) μαθητῆς μου χρηστὸς ἐχρημάτησε καὶ ἑφορὸς τῶν σχολῶν κατὰ τὸ 1903 καὶ 1904, ὅτε καὶ ἀντηλλάξαμεν ἐπιστολάς διὰ τὰ σχολικὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

5) Βιέννη, τ: Α σ. 132 κ. ε.

τῷ πρώτῳ ἔγγράφῳ ὁ ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Αἴνου Ἰωάννης ὁ Μαγκλαβίτης καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἄρχοντος τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀργυρός..

Ἐν τῷ δευτέρῳ πάλιν,

« Ὁ ἀπὸ τῆς θεοσώπτου πόλεως ἱερομόναχος Ἰγνάτιος καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ *Κυδοκία ἢ Γλύκαινα* (1).

§ 21. Ἐξ Αἴνου κατήγετο ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης διαδεξάμενος τὸν σοφώτατον Χρυσάνθον ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων *Μελέτιος* πολλὰ μοχθήσας διὰ τὰ πανάγια προσκυνήματα(2) «Χρόνους ἐννεά» πατριαρχήσας (3) γέρον ὦν παρητήσατο διάδοχον καλέσας τὸν ἐξ Ἀθηνῶν *Παρθένιον* κατὰ τὸ 1737.

Ὁ *Μελέτιος* κατὰ τὸ 1729 ἔγραφεν ἐξ Ἀδριανουπόλεως τῷ Χρυσάνθῳ Ἱεροσολύμων ὅτι θὰ μετεβαινεν εἰς Αἶνον καὶ ἀπὸ τὴν Αἶνον εἰς Χίον, καὶ ἐκεῖ *ἐὰν εἴρη παρτίδο* σκοπεύει νὰ ὑπάγῃ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν *Γ'εδεῶν*: Γράμματα ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως (1689—1729) Κ)πόλεως 1913 σ. 63.

Τὰ γεγονότα ἐπὶ *Μελετίου* καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ὅπως, τὰ τῶν Ἀρμενίων περὶ διακατοχῆς τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων φερμάνια ἐξουδετερώσῃ βοηθεία τοῦ μεγάλου διερχομένου Ἀλεξάνδρου Γκίκα καὶ ἀνατρέψῃ ὄρα καὶ ἐν σι: φξή—φοά τῆς *Ἱστορίας τῆς Ἀγίας Πόλεως*.

§ 22 Ἐξ Αἴνου ἦτο καὶ: Ἰωάσαφ *Μαυρομάτης* ἀρχιμανδρίτης (1831-1867) ἱερατεύσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἑλλην. ὀρθοδόξου κοινότητος ἐν Βουδαπέστη, λόγιος καὶ σεμνὸς λευίτης ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν *Μισκόλτσα* ἀκμάζον ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ἦτο καὶ συγγραφεὺς δύο βιβλίων ἐν Πέστη τυπωθέντων 1832 καὶ 1866. Γέρον ὀγδοηκοντούτης ἀπεβίωσε ἀξιώσας ἵνα γραφῇ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ, ὅπερ οὗτος τῇ προτεραίᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπηγόρευεν εἰς τὸν καθηγητὴν γραμματέα τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενίου Γεώργιον Πύλιον ἐξαίρετον ἐπίγραμμα.

*Ὡδε κεῖται Ἰωάσαφ Μαυρομάτης ἀρχιμανδρίτης
ὁ ξένος ἐξ Αἴνου ἐν ξένην διὰ ξένους.*

22 α' Ἀργυρόπουλοι. Ὁ πατριάρχης Ἀνθιμος κατ' Ἀπρίλ: τοῦ 1824 ἔγραφε τῷ μητροπολίτῃ Αἴνου *Γρηγορίῳ* περὶ ἀγοραπωλησίας, εἰς ἣν ἐνδιαφέρετο ὁ ἐξ Αἴνου ἀγαπητὸς κατὰ πνεῦμα υἱὸς *μεγαλὸς Ἀργυρόπουλος* (Θρακικῶν τ: Β. σ. 320—).

1) Ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα χρονολογοῦνται μηνὶ καὶ ἡμερησίῳ (8) τοῦ ἔτους 6333=1325.

2) *Κεραμέως*—Ἱεροσόλ: Βιβλιοθήκην τ: Γ' σ. 74.

3) *Κεραμέως*—Αὐτόθι σ. 131.

Εὐρίσκω νῦν καὶ (*Αργυρόπουλον Δημήτριον* εἰς Ἄλμυρον μεταβαίνοντα διὰ περιουσίας ζητήματα. Ἐν ἰδιογράφῳ ἐπιστολῇ τοῦ Π. Κ]πόλεως *Χρυσάνθου* (1824-26) πρὸς τὸν Σηλυβρίας *Διονύσιον* συστατικὴν δι' αὐτοῦ (Ἐκκλησι. Ἄλφθ: σ. 492 τοῦ 1905) Βιβλιοθ. τῆς ἐν Ἄλμυρῷ Φιλαρχαίου Ἐταιρείας Ὀθρουο.

Γ'.

§ 23. Ἐν τῷ βίῳ *Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου* ὡς θαυματουργοῦ, ὅστις δημοσιεύεται ἐν τοῖς *Ἀγιολογικοῖς Μνημείοις* τοῦ Θεοφίλου Ἰωάννου (1) ἀναφέρεται:

« . . . ὁ ὅσιος τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου διαπλεύσας προσωρμίσθη τῇ *Αἴνῳ* ἐν ἧ νεανίας ἐκ τινος τύχης ὑπαντιάζει αὐτῷ *θυμωθεὶς* ἐκτύπησεν αὐτὸν καὶ εἶτα ἠρώτησε « τίς εἶ καὶ ποίας δόξης τυγχάνεις » καὶ τότε ὁ νεανίας, ὅτε ἔμαθε ὅτι ἦτο χριστιανός, τὸ ἀγριαῖον ἦθος ὑποβαλὼν ἰκέτης τῷ δασίῳ γίνεται . . .

« Ἐξ *Αἰνόθεν* » δὲ εἰς Χριστόπολιν καὶ τέλος εἰς Θεσσαλονίκην κατῆλθε.

§ 24. Εὐγένιος Ἰβηροίτης ἐξ *Αἴνου*: ἀνῆκεν εἰς τὸν ἱερομόναχον τοῦτον Στιχηράριον χαριῶνον τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ὑπ' ἀριθ. 499 πατριαρχ. Ἱεροσολύμων (2).

§ 25. Θεόδωρος *Αἰνίτης*, ὁ Ζαβός, ἔγραψε τῷ 1785 ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου Στιχηράριον πλήρης Γερμανοῦ Ν. Πατρῶν (3).

§ 26. Ὁ *Ἱερόθεος*, διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ τοῦ *Αἴνου* (Ὁμιλία Ιζ) κῶδ: Μ. Βατοπεδίου ὑπ' ἀριθ. 595 ΙΘ αἰῶνος.

§ 27. *Μανουὴλ Σοφριανός* ἐν *Αἴνῳ* διατρίβει (4).

§ 28. Νεκτάριος ὁ ἀπὸ *Αἴνου* ἀλληλογραφεὶ πρὸς *Γεράσιμον* τὸν Ζακύνθιον (5).

§ 29. Ἀναστάσιος *Μουσπιώνης* ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, ὁ καὶ ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐν Κ]πόλει ζήσας, μετὰ δὲ τὸ 1765 τὴν Θράκην καὶ ἄλλας χώρας ὡς διδάσκαλος καὶ ἱεροκῆρυξ περιοδεύσας ἐν *Αἴνῳ* τρία ὅλα ἔτη διέτριψε. († τὸ 1801) (6).

1) Βενετία, 1884 σ. 140.

Ὅρα καὶ σ. 289 τοῦ ΚΣΤ τ: Ἑλλ. Φ. Συλλόγου (1896).

2) *Κεραμέως*, Ἱεροσολ: Βιβλιοθ. τ: Α'. σ. 454.

3) Κατάλογος Σ. *Ἐστρατιαδου* πρ: Ἀσποντοπόλεως καὶ § § 40v

4) *Δάμπρον* Ἑλληνομ. τ. Ζ'. διὰ τὰ περιετέρω.

5) Κῶδ: χαρτ: τῆς μονῆς Λεσημῶνος ὑπ' ἀριθ. 118 Μαυροκορδ. Βιβλιοθ. Παράρτ: 170 Ἑλληνομ. Φ. Συλλόγου σ. 88.

6) *Σάθα*—Νεοελλην: Φιλολογ: σ. 565-6.

§ 30. Γεώργιος δήτωρ μητροπόλεως Αΐνου (1).

§ 31. Ξάνθος Αϊνίτης ἐκ τῆς κόμης Ἀμυγδαλιᾶς 1799 ἔγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 33 χαρτ: χειρόγραφον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ρωμουνικῆς Ἀκαδημίας(2).

§ 32. Εἰς Αἶνον ἦλθεν ὁ Ἀλεξανδρείας πατριάρχης Παΐσιος ἐπανακάμπτων διὰ Μολδοβλαχίας ἐκ Μόσχας, ἐνθα εἶχε μεταβῆ εἰς σύνοδον διὰ τὰς καινοτομίας τοῦ Νίκωνος (Μοσχοβίας) κατὰ τὸ 1667-68. Ἐξ Αἶνου δὲ εἰς Αἴγυπτον(3).

§ 33. Εἰς Αἶνον ἐξωρίσθη κατὰ διαταγὴν σουλτανικὴν ὁ κατὰ τοὺς Λακικοὺς πολέμους στρατηγὸς Μεχμέδ(Σαδῆ) πασσᾶς, ὅστις κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου 1738 εἶχεν ἐκ Βραΐλας ἔλθει εἰς Βενδερὸς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τουρκικῶν δυνάμεων. Ἄλλ' ἐκ τῆς Αἶνου ἔπειτα ἐνεκλείσθη εἰς Καβάλλαν.(4)

Ἔορα καὶ ἐξορίαν εἰς Αἶνον κατὰ τὸ 1767 τοῦ Ἰωαννίνων Γρηγορίου(5).

Τοῖς ἀνωτέρω προστεθείσθωσαν

§ 34. Καὶ ὁ τῆς Ἀλώσεως ἱστορικὸς Γ: ὁ Φραντζῆς, ὁ πρωτοβεστιάριος ὁ τοῖς Παλαιολόγοις πιστότατα ὑπηρετήσας περιγράφων τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν ἐαντῶ καὶ τῇ οἰκογενεῖα αὐτοῦ δυστυχήματα, μόλις ἀνακτῆσας τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον μεταβάς ἔμεινεν εἰς Πάτρας παρὰ τῷ δεσπότη Ἰωακίμ. Ἰτοιμάσθη κατὰ διαταγὴν τοῦ δεσπότη ἵνα μεταβῆ εἰς Σερβίαν τῷ 1455, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Προθητὴς ἐξεκίνησε «κατὰ τῆς Σερβίας ἐκ Πατρῶν ἦλθε εἰς τὴν Αἶνον.» ἵνα καιρὸν τινα διαβιβάσῃ ἀποκρύφως ἕως οὗ ἐπανακάμψῃ ὁ Σουλτάνος εἰς Ἀδριανούπουλιν. Ἀνέμεινεν, ὑπέ-

1) — Χειρόγραφον ὑπ' ἀριθ. 82 τῆς ἐν Μηλεᾶς Βιβλιοθήκης, ἧς κινάλογον συνέταξεν ὁ Κεραμεύς-Λόγος Μαργουινίου.

— Καὶ ἐν Καταλόγῳ τῶν ἐν τοῖς Βιβλιοθ. ἀγίου ὄρους ἑλλην: κωδίκων Σπ. Δάμπρον (Ἀθήναις 1888 σ. 40 καὶ 4), τοῦ 1Ζ' αἰῶνος. «Ἀποφθέγματα καὶ... τῶν ἀγίων ἐρμηνευθέντα εἰς περὶ τὴν φράσιν παρὰ Γεωργίου ρήτορος Αἶνου ὑπ' ἀρ. 24 σκήτης τῆς ἀγίας Ἄννης. Ὑπ' ἀριθ. 27 Ἀποφθέγματα. . . . μαζομένα ἐκ τοῦ παταρινοῦ καὶ τῶν βίων τῶν ἀγίων ἐρμηνευθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (* * *).

(* *) Ἐνδοθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ Γρηγορίου τοῦ Νεοκαισαρείας τοῦ ἐν τῷ Κάστρῳ «Δεῖσει τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Γρηγορίου ἱερέως καὶ διδασκάλου τοῦ Ψαλτήρος» Διέφυγε ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη τὴν παρατηρητικότητα τοῦ μακαρίτου Λαμπάκη:

2) Ἔορα Litzica, Bucuresti, 1900, 4o.

3) Α. Π. Κεραμεύς: Ἀνάλεκτα. Ἱεροσ. Βιβλ. τ. Α' σ. 273-274.

4) Legrand S, Darroulès-Ephémér: Daces (1736-1739) Γεγονότα τεσσάρων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Κ. Δαπόντε γραμματικῶς τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου διὰ τὸν πόλεμον τῶν Τουρκομετζορρῶσων. τ. Β' σ. 93 καὶ 155.

Σημειωθῆτω ἐνταῦθα ὅτι κατὰ σημείωσιν αὐτόθι ἡ Αἶνος εἶχεν ἐπτὰ χιλιάδας Κ: καὶ un magnifique chateau fort byzantin, décoré d' inscriptions monumentales [τὸ κοινῶς Κάστρῳ].

5) Ἐν Ἐθρακικοῖς 1929, σ. 306.

μεινε, μετέβη ἐκ τῆς Αἴνου εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ κατώρθωσεν ἵνα ἐξαγοράσῃ τὴν σύζυγον αὐτοῦ...

§ Τὰ περαιτέρω ἀναγνωσθήτωσαν παρ' αὐτῶ. ᾠεκδ. Βόννης 1838.

§ 34 α Ἐν τῷ ναῶ τοῦ ἁγίου Νικολάου (νῦν ἁγίου Βλασίου) ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,

«Δαπάνη τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν καὶ συνδρομῆ τοῦ κῦρ Παλαιολόγου καὶ κῦρ Νικολάου ἀποθ' (1779) Αὐγούστου κη', ὡς καὶ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἐπίσης τοῦ ἁγίου Νικολάου τῷ αὐτῶ ἔτει Ὀκτ: λ: —.

(Δαμπάκη, Δελτίον Χ.Α.Ε τ. Η σ. 14)

Οἶκος Συροπούλου

§ 34 β'. Ἐν μεμβρανίῳ Εὐαγγελίῳ ἀποκειμένῳ ἐν τῷ ἱερῷ ναῶ τῆς Νέας Παναγίας ἐνταῦθα [=ἐν Θ)νίκῃ] κεχροτισμένῳ δὲ ἔτει ςς.ιδ. ιδ. (=6914 α.κ.κ.) εἰς τὴν πρώτην σελίδα τοῦ πρώτου φύλλου, ὡς ἐσημείωσα τὸ 1896.

Ἐπὶ τὴν εἰκονογραφίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὕψος 0,20 X πλ. 0,16) ἀνέγγων.

» μνήσθητι κε τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Χριστοφόρου ἱερομονάχου
» τοῦ σηροπούλου τοῦ ἀνακαινίσαντος τὴν ἱερὰν βίβλον ταύτην :— ἐν φύλ-
» λῳ 1 β.

Ἐπίσης ἐν σελ. 68α ἐνθεν ἄρχεται τὸ κατὰ Λουκᾶν καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, γέγραπται.

» † μνήσθητι κε καὶ συγχώρησον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Χριστο-
» φόρου τοῦ Σηροπούλου, τοῦ ἀνακαινίσαντος τὴν ἱερὰν βίβλον ταύτην.»

Ἄξιοσημείωτος καὶ ἡ ὀρθογραφία τοῦ ὀνόματος Σηρόπουλος. Βεβαίως ἀνήκει εἰς τὴν εὐγενῆ οἰκογένειαν τῆς Αἴνου. Ἐὰν τὸ Εὐαγγέλιον διασώζε-
ται δὲν ἐξήτασα.

V

ΑΙΝΟΣ, ΕΒΡΟΣ

ΑΛΙΚΑΙ — ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ

Α'

§ 35. Κατὰ τὴν Ἐπέτειον τοῦ ἁγίου Δημητρίου μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας ἱερουργίας ἐν τῷ φερωνύμῳ καὶ τοῦ Κάτω Μαχαλά οἱ ἐκκλησιαζόμενοι μειέβαινον εἰς τὸ ταλιάνι (θυννοσκοπεῖον), πρὸ τοῦ ὁποίου ἐτελεῖτο ἁγιασμός· διότι ἡ ἡμέρα τοῦ ἁγίου ἦτο καθωρισμένη διὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ ἰχθυοτροφείου, ἦτοι διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἁλιείας. Αἱ εὐχαὶ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τούτῳ μετ' ἰδιαιτέρας ὄλως χαρᾶς ἠκούοντο διὰ πλουσίαν ἄφραν καὶ ἀφθονίαν τοῦ ὕλικου τῶν ἰχθυοτρόφων ὑδάτων. Ἐπεκράτει μάλιστα ἔθιμον καθ' ὃ οἱ ἀρμόδιοι (ἐπίτροποι ἢ ἐκμεταλλευταί) ἐκ τοῦ κελλίου τῆς ἐκκλησίας ἐμοίραζον, εἰνάσσον εἰς τὸ συνηγμένον πλῆθος καὶ μεγάλην ποσότητα μικρῶν ἰχθύνων ἵνα προκαλέσωσι καὶ δικαίως εὐφημίας καὶ εὐχὰς ἐπὶ τῇ ἀρχομένη νέα περιόδῳ ἐκμεταλλεύσεως «διὰ τὴν φθίνουσαν τοῦ βίου, τὴν ἐπάρκειαν τῆς παραγωγῆς, ἵνα χορηγήσῃ οἱ πληθυσμοὶ ἀπὸ ψάρια ἠσπύδα, ἀλίπαστα κλ. γίνῃ δὲ καὶ ἐπαρκῆς ἐξαγωγή εἰς τὸ ἐξωτερικόν».

Ἡ ἁλιεία, ἡ θαλασσία, ἦτο λίαν περιορισμένη παρὰ τοῖς ἐντοπίοις (τράτες, ἀνεμότράτες) τοῦναντίον δὲ ἡ ἁλιεία τῶν γλυκῶν ὑδάτων, τῶν ὑφαλυμύρων, τοῦ ποταμοῦ δι' ἰδίων μέσων, τὰ ὅποια ὅμως καὶ δὲν ἐξήτασι, ἢ μᾶλλον δὲν ἐσκέφθη ἵνα ἐξετάσῃ. Ὑπῆρχε ψαράδων μαγαζαδζήδων ἐσ' ἀφίον κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, ἀλλὰ τὰ κατ' αὐτὸ ἀγνοῶ. Ἐὰν ὑπῆρχε συστηματικὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία διὰ τὰ τῆς Αἴνου καὶ τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως καθόλου ἰχθυοτροφεία—ὄψαροτόπια—τοὺς ἀντάδες (=ἐλώδεις λάκκους) ὅταν δὲν ξηραίνωνται—βεβαίως μεγάλη καὶ πλουσία ἢ διαφορὰ· διότι καὶ τινα, ὡς ἡ Δράνα σχεδὸν ἠλλάξαν βίον. Τὰ ἐν τῷ ἰχθυοτροφείῳ τὰ Πέσσω,(;) εἶδη τῶν ψαριῶν, ἅτινα, ἐσημείωσα καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ εὐπατρίδου Συροπούλου καὶ γενικωτάταις γραμμαῖς περιγραφῆν. (1)

Ἄλλως τε οἱ Αἴνιοι ἰχθυοτροφῆν ἐπαρκεῖν ὡς ἄριστα μαρτυροῦντα μαρινᾶτα π. χ.

1) Τὸν κατάλογον δυστυχῶς αἴφνης πρὸ ἡμερῶν ἀπώλεσα. Τοῦ Βαρδαρί(ο)υ τοῦ περιπότου ἀνέμου πνοῇ εἶδες τὰ δύο μικρὰ φύλλα ἀπροφύλακτου καὶ ἀπέσπασε... λυπούμαι μόνον ὅτι ἐν τῷ καταλόγῳ καὶ ἐνός ἢ δύο ἐπὶ ψαριῶν ἐκλεκτῶν δίστιχα ἐν παρομοιώδει χρήσει συναπώλοντο.

§ 36. Τὰ [αἰ]ρίτικα, οἱ λυκουρῖνοι, τὰ κεφαλόπουλα, τὰ κοινῶς δηλονοῦν *καπμισιὰ* τῆς Αἴνου ἦσαν ἀνέκαθεν⁽¹⁾ περιζήτητα, ἰδίως δὲ ἐτύγχανον παρασκευῆς καὶ συσκευῆς ὑπὸ ἄρμοδιων προσώπων *καλῶν* ἐξ οἰκογενειακῆς διδασκαλίας καὶ κατηγήσεως ὅπως δῆποτε ἀσκηθέντων εἰς τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀλιείας, ὡς ἐγίνετο εἰς τὰ παρῴλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης, τοῦ Βοσπόρου⁽²⁾ τῆς Προποντίδος, τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τινων ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ. Εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν *ταλιανίων* τούτων προσηρομίζετο ἐν Τουρκίᾳ οἰονεὶ ζώνη τις ἀπαγορευτικῆ μικρῆς ἀκτῖνος, εἰς ἣν οὐδεὶς μὴ ἐνδιαφερόμενος εἶχε τὸ δικαίωμα, ἵνα ἀλιεύσῃ, πρὸ πάντων ξένος. Εὐνόητον ὅτι ἕνεκα τῆς ἀσυστηματοποιήτου καὶ ἐν τισιν προχείρου ἀλιείας, τῆς προσχώσεως τῶν στομιῶν ἢ τῶν παραλίων ἐν γένει, τῆς ἰλύος, ἣτις συνεχῶς δὲν παύει κατερχομένη ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἢ ἔλλειψις ἰδίως φροντίδος περὶ καθαρισμοῦ διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ μηχανημάτων, ἢ ἐπαγγελματικῆ πρόοδος περιστάλη, περιορίσθη, ἐν ᾧ, ὡς τὰ ἀναφερόμενα παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἐπίτηδες κατωτέρω περὶ Αἴνου καὶ Ἐβρου, ἄλλος ἦτο ὁ πλοῦτος *παρτοδαπῶν ἰχθίων μειζόνων τε καὶ μειόνων*. Ὁ τοῦ Ἐβρου ροῦς κατὰ τὰ στόμια αὐτοῦ ἤλλαξε μορφὴν καὶ οἱ ἐν αὐτῷ εὐφρεῖς πρὸς τὴν θάλασσαν τόποι κατὰ τὰς ἐκβολὰς μετέβαλον ὄψιν (νησιῖδες) ἀναλόγως τῶν καιρῶν καὶ τῶν πλημμυρῶν τῶν συμβαλλόντων αὐτῷ (πλημμυρίδες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος). Τὰ ψάρια τὰ τῆς ἐλληνικῆς θαλάσσης ἤρχιζον ἵνα φεύγωσιν ἀναζητοῦντα ἀλλαγῆς που καταφύγια⁽³⁾ ἐνῷ ἄλλοτε προσήρχοντο καὶ εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ εἰς τὰ παρὰ τὴν πόλιν ἀγκυροβόλια καὶ αὐτὴ ἢ *μουρούνα* (μύραινα), ἵν' ἀφήσῃ τὸ πολύτιμον *μαῦρο χαβιάρι*—περιζήτητον τὸ τῆς Αἴνου καὶ γλυκύτατον—*πρόβλε* καὶ *ῶσταρίχον*⁽⁴⁾. Ἐν οἰκείῳ

1) *Νήτικα*, περὶ ὧν καὶ οἱ αὐθένται τῆς Αἴνου ὀμλοῦσιν, οἱ *Γατελοῦζοι*. Ὁρα *Λάμπρον*, Ν. Ἑλληνομνημ: 1910—1911.

2) Ἀπὸ τοῦ Κατακτητοῦ οἴκος *Γεωργίου Πάλλη*, οὔ ἀπόγονοι καὶ σήμερον ἐν Χαλκηδόνι (Κ/π) διὰ φριμανίου εἶχε τὸ προνόμιον τῆς ἀλιείας τῶν ἄ: παραλίων τοῦ Βοσπόρου ἀνανεωθέντος ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου *Σελῆμ τοῦ Γ'*. Περὶ τούτων ἐπραγματεύθη ὁ μακαρίτης Παρυνίκας ἐν τῷ IB' τ. τοῦ Ἐ. Φ. Συλλόγου. Δυστυχῶς οὔτε ὁ εἰδικῶς «περὶ Ραούλ» συγγράφας λογιώτατος κ. Χατζῆς ἐσημείωσε τοῦτο, οὔτε ὁ Σπ. Λάμπρος ὁ δὲ—καὶ ἀσυχώρητον ἴσως—οὔτ' ἐγὼ ὁ ταῦτα γράφων ἐνεθυμήθην ἅμα τῇ εἰς τὸ ἀναχωρητήριόν μου ἐνταῦθα ἐκ Κ)πόλεως καθόδῳ ἵνα προσθέσω εἰς τὴν περὶ *Pal(λ)ῶν* μελέτην μου τὴν ἐν τῇ *Ἐπετηρίδι* τῶν Β. Σπουδῶν (τ. Ε. 1928) δημοσιευθεῖσαν ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ σημειωμάτων.

3) Κάλλιστα διὰ τὰς ἐκβολὰς καὶ τὸν ροῦν τοῦ Ἐβρου εἶναι τὰ τοῦ *Choiseul Gouffier: Voyage Pittoresque de la Grèce* τ. Β'. σ. 109 καὶ 209 καὶ pl: XIII καὶ ἀξιοσφόστατα... Ἐπίσης καὶ τοῦ *Griesbach—Reise in Rumelien* τ. I. σ. 144 κ. ἔ. ὅπερ ὑπέδειξα καὶ πρὸς μετάρρασιν ἐπὶ ὑποβολῇ εἰς διαγωνισμὸν σὺν ἄλλοις.

4) Ἐσημείωσα ἤδη ἐν ὑποσημ: τῆς 48 σ. τοῦ Β' τ. τῶν *Θρακικῶν* ὅτι ὡς σημεῖον πνευματικῆς ὑποταγῆς τῷ πατριαρχεῖῳ ἐν πατριαρχικῷ σιγίλλῳ καὶ δόσις κατ' ἔτος *μῆς ὀκτῶς ῶσταρίχον* ἀναγράφεται.—Σπανιώτατον καθ' ὃν χρόνον (1880—81) ἐσημειούμην ταῦτα ἦτο.

μέρει τῶν Θρακικῶν πέρουσι (B' σ. 48) ἐμνημόνευσα ὅτι ὁ Κατακτητῆς ἐπέτρεψε τῷ ἡγεμόνι [Δημητρίῳ τῷ Παλαιολόγῳ, ἀδελφῷ τοῦ μακαριστοῦ Κωνσταντίνου] Αἶνον πόλιν ἔχειν καὶ πρόσοδον ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ἀλικῆς καί... εἰς ἐξήκοντα μυριάδας ἀργυρίου (1).

Πρὸς τὰ καπνιστὰ ὑπῆρχον καὶ τὰ ἀκάπνιστα τὰ μελίπαστα, ἤτοι τὰ μὴ διὰ τοῦ εἰδικοῦ καπνίσματος... παρασκευαζόμενα καὶ τὸ φυσικὸν χρῶμα αὐτῶν διατηροῦντα.

Νὰ φᾶς ἀχέλι νίτικο
νὰ αἰῆς κρασί τῆς Μάκρης
καὶ νὰ φιλήσης Ξανθιανή
ποτὲ νὰ μὴ πεθιάνης.

§ 37. Τὸν λόγον περὶ τῆς ἰχθυοτροφίας ἐν τῇ Αἶνῳ καὶ τῷ ποταμῷ Ἐβρωῶν κρατῶν, ἀπαραίτητον θεωρῶ ἵνα παραθέσω αὐτούσια χωρία Κριτοβοῦλου τοῦ Ἰμβρίου, Ἑλληνοῦ ἱστορικοῦ, τοῦ πρώτου ὑπάρχου Ὀθωμανοῦ πολίτου, *ραγιά*, ὅστις συνέγραψε τὰ κατὰ τὸν Πορθητῆν, ἰδίας αὐτοῦ εὐνοίας ἀξιωθεὶς, χωρία μὴ ἀξιωθέντα προσοχῆς (2).

« Αἶνος γὰρ ἦν μὲν τὸ παλαιὸν πόλις μεγίστη τῶν Αἰολίδων, ἐπὶ τε δόξῃ καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ μέγα φρονουῦσα, ξυμπάσης τε τῆς κατ' αὐτὴν παραλίας κρατοῦσα, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν νήσων ἐνίων. Κεῖται γὰρ ἐν καλλίστῳ τῆς παραλίας Θράκης τε καὶ Μακεδονίας μέρει. Ἐκ μεσημβρίας μὲν ἔχουσα τό τε Αἰγαῖον καὶ τὰς παρακειμένας Ἰμβρον καὶ Λῆμνον καὶ τὰς λοιπὰς καὶ τὴν ἀπὸ τούτων ἐμπορίαν δαψιλῶς καρπουμένη· ἀπὸ δὲ ἄρκτου Ἐῤῥον ποταμὸν, ὅς ἔκ τε τῆς ἄνω Μυσίας καὶ τοῦ Αἴμονος ὄρους τὰς πηγὰς ἔχων ρεῖ διὰ τῆς μεσογείας Θράκης τε καὶ Μακεδονίας, κατὰ μεσημβριαν ἀεὶ πορευόμενος, προῖὼν δὲ κατὰ μικρὸν καὶ τὴν Ἀδριανοῦ παραρρέων μέγας τε γίνεται καὶ ναυσὶ περατός, δεχόμενος καὶ ἐτέρους ποταμοὺς, ἔσβ' ἰλλοντας εἰς αὐτόν, τὸν τε Κοντιάεσδον καὶ Ἀγριάνην καὶ Τέαρον

1) Χαλκοκοנד: ἐκδ. Βόννης σ. 483 *πρβλε* καὶ σ. 494. Ἀνάγνωθι, εἰ βούλει, καὶ τὰ ἐν τῇ Πολιτικῇ Ἱστορίᾳ (*Γενεογραφία*, σ. 13 καὶ 19) ταῦτά καὶ τὴν ἄσποτον ζωὴν ἀμέσως ἢν ἐβίου ἐν σπατάλῃ καὶ κνηνησεῖσι, χεῖρον ποιῶν ἢ ὅσα ἐπραττεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ σ. 20.

2) Περὶ τοῦ Κριτοβοῦλου τοῦ διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ καταπνίξαντος τὴν ὀργὴν ἀνακόψαντος τὴν ὀρμὴν τοῦ Πορθητοῦ καὶ διασώσαντος Ἑλληνικὰς νήσους καὶ τὴν Αἶνον (βιβλ. Α, § LXXV ἀνάγνωθι εὐθὺς ἠλευθέρωντο τοῦ τότε κινδύνου αἱ νῆσοι) καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας ὄρα: *Ἱστ. Βυζ. Λογοτεχνίας* Krumbacher *μτφρ.* Σωτηριάδου τ: Α' σ. 624.

Ἐν τόμῳ V τῶν *Fragm. Histor. Graecorum* ὑπὸ C. Müller Pars altera, βιβλ.

B § XII.

Ἱστορία τῶν ἐτῶν 1451-1467.

ὅς δὴ Τέαρως ἔκ τε τοῦ παρακειμένου ὄρους μεταξὺ Ἡραίου καὶ Ἀπολλωνίας τῆς πρὸς Ἐδέξειν πόντῳ τὰς πηγὰς ἔχων ἐκ Πέτρας ρεούσας καὶ κίλλιστόν τε καὶ ποτιμώτατον ἀλλὰ δὴ καὶ ὠφελιμώτατον ἐν πολλοῖς ὕδωρ ἀπάντων ἔχει μαρτυρεῖται παρὰ τε τῶν ταύτῃ προσχώρων καὶ δὴ δι' ὄσων ρεῖ.

§ 33. Ὁ δ' οὖν *Εὐρος* (1) κτιών τε καὶ πρὸς τῷ Δορίσκῳ γινόμενος καὶ παραρρέων αὐτοῦ ἔξεισι πρὸ τοῦ λιμένος Αἴνου εἰς τὴν ταύτῃ θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου *Τρέφει δὲ γένη τε παντοδαπῶν ἰχθύων πολλά, μειζόνων τε καὶ μειόνων*, ἀλλὰ δὴ καὶ πόνων· παρέχει δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει δι' αὐτοῦ πλοίοις φορητοῖς τὰς ἐμπορίας ποιῆσθαι εἰς τε τὴν μεσόγειον καὶ τινὰς τῶν ἐν αὐτῇ πόλεωσι πλησιοχώρους αὐτῷ. Εἰσὶ δὲ καὶ πρὸ τῆς πόλεως λίμναι καὶ ἕτεραι πέριξ αὐτῆς, αἱ δὴ καὶ χερρόνησον [ποιουσί] ἀλλὰ καὶ ἕτεραί τις λίμνη μεγάλη ἐμβύλλουσα εἰς αὐτὰς ὀπισθεν τοῦ πρὸ τῆς πόλεως ὄρους, κειμένη πρὸς βορρᾶν ἄνεμον, *Στεντορίς* καλουμένη τὸ παλαιὸν τρέφουσαι καὶ αὐταὶ *ἰχθύων τε γένη πολλά καὶ κύκνων ἀγέλας καὶ πτηνῶν ἄλλων* ἐδωδίμων, λίμναις ἐνδαιτωμένων καὶ ποταμοῖς· ἔξῳ ἀπάντων ἀφθονίαν εἶχε τὸ παλαιὸν ἢ πόλις αὕτη, καὶ νῦν ἔχει πάντων καλῶν.

Τὸ δὲ δὴ μείζον καὶ τῷ πάσας σχεδὸν τὰς γειτονούσας, νικᾷ μεθ' ὑπερβολῆς τῇ τε χρημάτων καὶ προσόδων φορᾷ, οἱ ἐν αὐτῇ γινόμενοι ἄλες πλεῖστοι καὶ κάλλιστοι τῶν ἀπανταχοῦ, οὓς ἀνὰ πᾶσαν Θράκην καὶ Μακεδονίαν διαδιδούσά τε καὶ διατιθεμένη ὅτι πλεῖστον συλλέγει χρυσὸν καὶ ἄργυρον· καὶ ὡς ἀπὸ πηγῶν οὕτως ἢ πόλις αὕτη τὸ ἐξ ἀρχῆς εὐδαίμων τε ἦν καὶ πλουτοῦτον ἀφθονον εἶχε καὶ δύναμιν πλείστην καὶ δόξαν περιεβέβλητο καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἀκόμη καλοῖς.

Τῷ χρόνῳ δὲ καὶ αὕτη μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεωσι πεσοῦσα τε καὶ διαφθαρεῖσα ἔμεινεν ἀοίκητος μέχρι πολλοῦ, χρόνῳ δ' ὕστερον δι' ἀρετῆν τῆς χώρας ἐπολίσθη μέρος τι ταύτης. . . . τὸ πρὸς τῷ λιμένι καὶ κατακίσθη. . . . εὐθηνουμένη πᾶσι καλοῖς.»

— Ἀριστον μέρος διὰ μονογραφίαν περὶ Αἴνου

1) Ἡ γραφὴ *Εὐρος* καὶ ἐν τῇ ἐκδ. Λευρίας Ἄννης τῆς Κομνηνῆς. Ἐν σ. 256 γεωγραφεῖται ὡς ἔξης. «ρεῖ οὗτος ἀπὸ τῶν περᾶτων αὐτῶν τῆς Ροδόπης καὶ πολλὰς ποιούμενος ἔλικας καὶ καμπὰς παραμείβει τὴν Ἀδριανοῦ πολλῶν καὶ ἄλλων» εἰς ταῦτο ποταμῶν συνεμβεβληκότων καὶ περὶ τὴν Αἴνον πόλιν ἐκδίδωσιν εἰς τὴν θάλασσαν.»

ΕΒΡΟΣ, ΡΟΜΒΟΣ (1)

ΒΟΤΑΝΗ, ΚΥΠΡΙΝΟΣ

§ 39. "Εβρος ποταμός ἐστὶ τῆς Θράκης τὴν προσηγορίαν εὐληφώς ἀπὸ τῆς συστροφῆς τῆς καταφορᾶς τοῦ ὕδατος. Κάσανδρος δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν τόπων, γήμας Κροτονίκην ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς υἱὸν Ἐβρον ἀποταξάμενος δὲ τῇ συμβιώσει τῆς προτέρας γυναικὸς ἐπέγημε τῷ τέκνῳ Δαμασίπην τὴν Ἄτρακος· ἣτις εἰς ἐπιθυμίαν ἔμπεσοῦσα τοῦ προγόνου λόγους αὐτῷ περὶ συνόδων ἀπέστειλεν. Ὁ δὲ ὡς Ἐρινὺν φυγῶν τὴν μητριαν προσηυκαίρει κνηγεσίαις. Ἀποτυχοῦσα δὲ τῆς προαιρέσεως ἡ ἀσελγῆς κατεψεύσατο τοῦ σώφρονος, ὡς βιάσασθαι αὐτὴν θελήσαντος. Κάσανδρος δέ... σπασάμενος τὸ ξίφος ἐδίωκε τὸν υἱόν, ὡς ἐπίβουλον τῶν πατρῶων γάμων. Ὁ υἱὸς περικατάληπτος γενόμενος ἑαυτὸν ἔρριψεν εἰς ποταμὸν Ρόμβον, ὃς ἀπ' αὐτοῦ Ἐβρος μετωνομάσθη.

...Γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῷ βοτάνῃ παρόμοιος ὀριγάνῳ, ἣς τὰ ἄκρα δρεψάμενοι Θραῖκες ἐπιτιθέασιν πρὸς μετὰ τὸν κόρον τῆς δημητριακῆς τροφῆς καὶ τὴν ἀναφερομένην ἀναθυμίασιν δεχόμενοι ταῖς ἀναπνοιαῖς καροῦνται καὶ εἰς βαθὺν ὕπνον καταφέρονται.⁽²⁾

—Ἐκ τῶν τροφωμένων ἐν τῷ Ἐβρῳ ἰχθύων ἐνθυμοῦμαι τὸ κοινότατον καὶ εὐθηνότατον *σαζάνι* (τουρκ.) οὗ τὸ βίαιος μέχρις ὀκτὼ ὀκτῶν ποικίλλει.. Λέγεται κοινῶς *Γρεβάδι*—Γρηβάδι, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ ἀπλοελληνικῷ Λεξικῷ τοῦ μακαρίτου *Σκαρλάτου* (ἔκδ. 1857). Παρ' ἑλληνιστῶν λέγεται *κυπρίνος* ὄνομα ὄπερ διετηρήθη παρὰ τοῖς μικρασιάταις Τούρκοις κλυομπρίν.

* *

Οἱ Ψυχολόγοι τὸν λόγον περὶ ψαριῶν ἔχοντες καὶ οἱ ἐν Αἴνῳ πολλοὶ ἐν κοινῇ παροιμίᾳ λέγουσι :

—Τὸ ψᾶρ' ἀπὸ τὸ κεφάλι βρωμᾶ,

(1) *Plutarchi, Libellus de Fluviiis*, ἔκδ: Λειψίας 1859 ὑπὸ R. Hercher, σ. 43
Τὴν ἔκδοσιν ταύτην μεταχειρίζομαι.

(2) Ὅρα περὶ τῆς τῷ παρακαλειμένῳ Παγγαίῳ ὄρει βοτάνης, ἣτις καλεῖται *Κιθάρα*, καὶ δι' ἣν αἰτίαν, *Αὐτόθι* σ. 41.

Περὶ Ἐβρον (Δορῆσκου) ὄρα, Seure ἐν B. C. Hell: 1900 σημειώσεις σελίδων 149 καὶ 152.

Ἐβρος, κοινῶς *Μαρίτσα*. Λυποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι ἴν' ἀναγράψω ἐκ τοῦ σπουδαιωτάτου, ὕσον καὶ σπανιωτάτου βιβλίου τοῦ Belon du Mans τὰ τῆς ἰχθυολογίας ἐν γένει καὶ τὰ περὶ *Χρυσόφρου* ἄμμου τοῦ Ἐβρον or trouné avec sablon σ. 63 ἔκδ. τοῦ 1555, 40 καὶ τὰ τῆς ἀλειείας ἐν τῇ Προποντίδι κ. ἐ, καίτοι ἔχω τὸ βιβλίον.

Καὶ τὸ τουρκικὸν, «μπαλὶκ μπαστὰν κοκόρ» κατὰ μίφ: πιστὴν,
—καὶ ἡ γάτα σὰν δὲν φθάνει τὰ ψάρια
λέγει ὅτι βρωμοῦν.

Ἡ ἔρμηνεῖα γνωστὴ.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸ ἐκλεκτὸν ψάρι τὴν *χρυσόφα* (χρυσόφους χρυσῶπις) ἣτις
ἐν Αἴνῳ καὶ *κότσα* ὀνομάζεται, λέγεται τὸ δίστιχον.

ὅταν ἔχῃς κότσα
ὄλα τὰ ψάρια κλώτσα

ΕΒΡΟΣ, ΤΕΑΡΟΣ ΚΑΙ ΛΑΡΕΙΟΣ Α'.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙ ΣΚΥΘΑΣ ΣΤΡΑΤΕΙΑΝ ΑΥΤΟΥ

(Ἡροδότου Δ'. 89-92.)

§ 40. Λαρεῖος δὲ ὡς διέβη τὸν Βόσπορον κατὰ τὴν σχεδίην, ἐπορεύετο
διὰ τῆς Θρηάκης, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ *Τεάρου ποταμοῦ* τὰς πηγὰς ἐστρατο-
πεδεύσατο ἡμέρας τρεῖς. Ὁ δὲ Τέαρὸς λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων εἶναι
ποταμῶν ἄριστος τὰ τε ἄλλα τὰ εἰς ἅκεσιν φέροντα καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ
ἵπποισι *ψώρη* ἀκέσασθαι. Εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ δυὰν δέουσαι τεσσαρά-
κοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς ῥέουσαι· καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραὶ, αἱ δὲ
θερμαί. Ὀδὸς δὲ ἐπὶ αὐτὰς ἐστὶ ἴση ἐξ Ἡραίου τε πόλεως τῆς παρὰ Πε-
ρίνθου καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δυῶν ἡμερέων ἑκα-
τέρῃ. Ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Τέαρὸς οὗτος εἰς τὸν *Κοντάδεσδον* ποταμὸν, ὁ δὲ
Κοντάδεσδος εἰς τὸν *Ἀργιάνην*, ὁ δὲ Ἀργιάνης εἰς τὸν *Ἔβρον*, ὁ δὲ εἰς
θάλασσαν τὴν παρ' Αἴνῳ πόλιν. Ἐπὶ τοῦτον ὦν τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ὁ
Λαρεῖος ὡς ἐστρατοπεδεύσατο, *ἠσθεῖς τῷ ποταμῷ στήλην* ἔστησε καὶ
ἐνθαῦτα, *γράμματα* ἐγγράψας λέγοντα... κλ.

1) Ποῦ ἔκειντο αἱ πηγαὶ τοῦ *Τεάρου*, ποῦ ἔστησεν ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς
Λαρεῖος ἀναμνηστικὴν στήλην τῆς στρατείας αὐτοῦ *ὄρα* νῦν τὴν καθορῆζουσαν τὸ
πρᾶγμα σαφῶς μελέτην τοῦ φιλότου ἀσσυριολόγου καθηγητοῦ ἐν Βερολίνῳ κ. Ε.
Κ. Unger, τέως ἐν τοῖς Μουσείοις Κ) πόλεως συναδέλφου ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Da-
riusstelle am Tearos» μετὰ λεπτομερειῶν καὶ εἰκόνων ἐν *Archäologischen Anzeiger*,
I τοῦ 1915. Παρὰ τὸ *Μπουγονὴ Κάμερα*, εἰς Γένναν παρὰ τὸ *Βουνὰρ Χισσὰρ*
(σ. 10 τοῦ ἀποσπάσματος καὶ ὁ χάρις).

(Ὡστε αἱ γενόμεναι ἐν τῷ *Νεολόγῳ* Κ/Π. ἀρ. 6554 καὶ τῇ *Κ/πόλει* ἀρ. 119
(1891) συζητήσεις περὶ τοῦ Τεάρου, Κονταδέστου βιβλιογραφικὴν ἀξίαν ἔχουσι.
Πρβλ. ἠθῆσαν καὶ τὰ ἐν σ. 88 τῶν *Θρακικῶν Μελετῶν* Λαμπουσιάδου.) Καὶ
περὶ τῆς γλώσσης τῆς Ἐπιγραφῆς λόγος γίνεται, δι' ἣν προστίθεται καὶ ἡ μικρὰ

Καὶ πάλιν ἡ Μητρόπολις Ἐπερω (1)

§ 41. Ἐπερω μητροπολίτου *Μιχαήλ* μετὰ τὸν Αἰνίου ὑπογραφόμενον ἀπήντησα ἐν ἐπιστολῇ Νικηφόρου πατριάρχου Κ/Π. περὶ τοῦ μητροπολίτου Τραπεζοῦντος - 1260 ἐν σ. 167-68 τοῦ VIII τ. τοῦ Ρωσ: Ἀρχαιολ. Ἰνστιτ. Κ)πόλεως—1903 Σοφίᾳ—δημοσιευόμενα ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἀρχ.: L. Petit. Ὡστε γίνονται 14 ὄλοι οἱ γνωστοὶ Μητροπολίται Ἐπερω.

Εἰς τὸν ἐν Πύργῳ Ἀγχιάλου Ἱερὸν Νεὸν.

§ 42. Ἐκ σημειώσεως *ἰδιογράφου* τοῦ μακαρίτου ἐν Ἱεράρχαις σεβαστοῦ μοι φίλου Σμύρνης Βασιλείου ποιμάναντος ἐν Χριστῷ καὶ τὴν ἐπαρχίαν Ἀγχιάλου κατέχω τάδε:

Εἰς τὸν ἐν Πύργῳ τῆς Ἀγχιάλου ἐκ βάρθρων ἀνακαινισθέντα ναὸν τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*, ὅστις τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1868, καθ' ἣν ἡμέραν στεγασθεὶς ἤρξατο κεραμιδοῦσθαι, κατέπεσεν ἐρειπωθεὶς ἐξ ἐπισκέψεως κερρανοῦ περὶ τὸ ἑσπέρας γενομένης φρικτῆς θυέλλης μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν.

Πιστοὶ ὅσοι πέλετε Τριάδος σεπτῆς θεράποντες,
 Κλησιν ἀπ' ὀρθονόου δ' ἴσχετε δοξασίης,
 Εὐξόμενοι ἱερῷ ἐνὶ οἴκῳ Θειοτόκοιο
 Ἡματ' ἀγείρεσθε πάντα νόῳ καθαρῷ.
 Τῷ γὰρ ἔπ' ἐνναέται Πύργου τοῦδ' Ἀγχιάλιο
 Ὡς περικαλλέα μιν ζήλω ἐϋσσεβίης
 Καίνισαν ἐκ βαθρόθων Βασιλείου ἐπ' ἀρχιερέης,
 Δις γ' ὀρθωσάμενοι, σκηπτῷ ἐπεὶ τ' ἔριπε.
 Πρόφρων δ' Ἀγνοτόκεια ὄν υἷα λίσσεται Ἄνακτα
 Εὐχομένους δόμενα ἐσθλὰ ἐπουράνια.

Ἐν ἔτει 1869. Δεκεμβρίου 3.

ἐπισημείωσις τοῦ Weissbach F. αὐτόθι, μαρτυρεῖται δὲ αὐθις (neuer Beweis) ἀξιοπιστία τοῦ Ἡροδότου. Καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ ὅμοις τοῦ Pauly - Wissner-Kroll ἐν τῷ *Δευτέρῳ Παραρτ.* (Στουτγάρτη, 1923 τοῦ H' τόμου), ἐνῶ ὁ λόγος περὶ Ἡροδότου καὶ περὶ τῆς ἐπὶ Σκύθας ἐκστρατείας τοῦ Λαρσίου (AV, 1-144) ἐν σ. 433 λέγεται περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Τεάρου (90, 91 καὶ 92) «die Autopsie kaum zweifelhaft (ἡ αὐτοψία μολὶς ἀμφισβητήσιμος.)

1) Ὅρα Θεολογικῶν Τόμ. Β: σελ. 39-43 καὶ 323.

ΣΥΛΛΑΒΟΣ

τῶν κυριωτέρων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

	§		§
Ἄγχιάλου Μητροπολίτης	42	Μεχμεδ Σαδι Πασᾶς	33
Αἴνιοι πολῖται,	14	<i>Μητροπολίται</i>	
» ἐπίσημοι	17, 18	<i>Αἴνου</i> Γερμανός	2
Αἰνίτης	25, 31	Κύριλλος	6
Αἴνος	37	Ματθαῖος	4
Αἴνου βιβλιοθήκη, σχολή	1	Ἄπρω Μιχαήλ	41
γηρο-νοσοκομείου	»	Ἡρακλείας Ἰγνάτιος	33
Εὐεργέται	»	Ἰωαννίνων Γρηγόριος	4
ψάρια-άλεια	11, 35	Κυζίκου Ματθαῖος	2
ὀνόματα: ὄρα <i>Ραΐκηλος</i>		<i>Σκοπείων</i> Φιρμιλιανός	2
ἀνάμικτα	23	<i>Μοναί</i> { ἄ. Ἀθανασίου ἄ. Παντελεήμονος Παναγ. Σκαλωτῆς }	1-3
[αἰ]νίτικα	35	<i>Νήτικα</i>	36
ἀρχιερεῖς. Ὅρα <i>Μητροπολίται</i>		<i>Ξένης</i> λείψανον	11
Ἄπρω: ὄρα <i>Μητροπολίται</i>		<i>Πατριάρχαι</i> Ἄνθιμος	22
Ἀργυρόπουλος Δημήτριος	21α	» <i>Μελέτιος</i>	21
» Μεγαλιός	4	» <i>Παΐσιος</i> Ἀλεξανδρ.	32
Βισβίζη Δόμνα	13	<i>Παρεκκλήσια</i>	7 καὶ 17
Γεδεών Μ.	4	<i>Πύργος</i> (Θράκης)	42
Γλύκαινα	20	Ραΐκηλος	15
Δαπόντε	11-12, 33	Ραλιό	4
Δαρεῖος Α'.	40	Ράλλης	36
Δεδέ-ἀγάτς	1	Σαρουχαν (ίδαι)	15
Ἔβρος	35, 36, 39	Συντεχνία Αἴνου	16
Ἐξωκλήσια	9	Συρόπουλος Σ.	2, 35
Ἐπιγραφικά	19	Τέαρος -Στήλη Δαρεῖου	37, 40
Εὐεργέται	1-2	Φιλαλήθης Ι.	1
Εὐπλος	8	Φραντζῆς ὁ Ἰστορικός	34
Εὐρος (Ἔβρος)	28	Χωρία { Ἀμυδαλιὰ } { Μαῖστρο }	1, 10 1, 2, 31
Ζήνα (Τζίνα)	9		καὶ § 10
Ἠγουμένοι: Ἄνθιμος-Γαβριήλ	3	<i>Δέξεις</i>	
Ἰχθυοτροφεία Αἴνου, Ἔβρου	35	<i>ὀασκαντοπετιῆς</i>	§ 15
Κούταβος	6		
Κριτόβουλος Ἰμβριος	37		
Μαγκλαβίτης Ἰω.	20		
Μαλκόδξης	4		

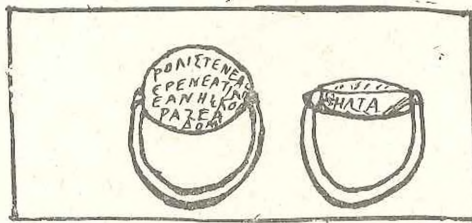
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ

Γ'ατροῦ, Βουλευτοῦ Ἐβρου

Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ
ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ ΔΑΚΤΥΛΙΔΙΟΥ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΕΖΕΡΟΒΟ

«Ἀπόδειξις ἦδε, ὡς μὴ ἔργα, τὰ μὲν
Ἑλλῆσι τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα,
ἀκλέα γένηται». (Ηροδ. Α, 1.)

Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων τῆς βορείου Θράκης ἐξαιρετικῆς ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος θεωρεῖται χρυσοῦν δακτυλίδιον εὑρεθὲν κατὰ τὸ 1912 εἰς τάφον ἀρχαιότατον εἰς τὸ χωρίον Ἐζέροβο τῆς περιφερείας Βορισσογράδσκο, μεταξὺ τῶν πόλεων Χάσκοβο καὶ Φιλιππουπόλεως. Ἡ περιφέ-

ρεια αὕτη γεωγραφικῶς ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ βορειότερον τμήμα τῆς μεγάλης Θρακικῆς χώρας Σαπατικῆς ἢ μᾶλλον μὲ τὸ νοτιώτερον τμήμα τῆς χώρας τῶν Βησσοῶν Θρακῶν.

Ἐπὶ τῆς ἄνω στοργύλης πλοκὸς τοῦ δακτυλιδίου εἶναι χαραγμένη ἐπιγραφή μὲ Ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀπλούστατα ἀραδιασμένοι πλησίον ἀλλήλων, χωρὶς δηλαδὴ νὰ εἶναι ἡ ἐπιγραφή διακεκριμένη καὶ ξεχωριστὴ εἰς λέξεις, ὡς ἐξῆς κατὰ παράταξιν—

Ρολιστεναςπρενεατιλιεανηθοαραζεδομεαν
τιλεζυπταμηραζηλτα.

Εὐνόητον δέ, ὅτι ἐκίνησε ζωηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν σοφῶν γλωσσολόγων, ιστορικῶν καὶ ἀρχαιολόγων τῶν διαφόρων ἐθνῶν. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐχαρακτήρισαν αὐτὴν ὡς γραμμένην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν

ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Θρακικὴν θεωρήσαντες αὐτήν, οἱ τελευταῖοι, ὅτι εἶνε τὸ πρῶτον μέχρι τοῦδε μνημεῖον ἐκ τῶν ἀνθυρεθέντων, γραμμένον μὲν με ἐλληνικοὺς χαρακτῆρας, ἀλλὰ εἰς τὴν Θρακικὴν γλῶσσαν.

Ἐκ τῶν Βουλγάρων καθηγητῶν ἔγραψαν σχετικῶς περὶ αὐτῆς ὁ Detshew καὶ ὁ Béchewliew ἐπικρίνων τὴν γνώμην τοῦ ἐκ Φιλιππουπόλεως φιλολόγου Κοσμᾶ Μυρτίλλου Ἀποστολίδου, ὅστις εἶχε γράψει ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶναι συντεταγμένη εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν.

Ὁ παλαιὸς μου φίλος κ. Κ. Μ. Ἀποστολίδης ἀπάντησε εἰς τὸν καθηγητὴν Béchewliew διὰ μιᾶς του μονογραφίας ἐκ 39 σελίδων εἰς τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν μὲ τὸν τίτλον: «Pak za nadpissa varhou pristena ot selo Ezerobo»—Πάλιν διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τοῦ δακτυλιδίου ἐκ τοῦ χωρίου Ἐζέροβο. Ἐκδ. Sofia 1930.

Ὁ Ἀποστολίδης θεωρεῖ τὴν ἐπιγραφὴν ὡς δίστιχον δακτυλικὸν ἐξάμετρον ἐπίγραμμα, γραμμένον εἰς τὴν Ἑ λ λ η ν ι κ ἠ ν γλῶσσαν, συμπληρῶναι δὲ αὐτὸ εἰς τὸ Ἴωνικὸν ἀλφάβητον καὶ μὲ πλήρη ὀρθογραφίαν κατ' αὐτὸν εἶνε ὡς ἑξῆς:

Ῥωλισθε(ι)νεὰς Νερενεῖα Τιλτεανή, σκώ·

Ἄραζεῖα δομεὰν Τιλέζυπτά με ἱερά ζήλτα.

Παραδέχεται δὲ ὡς τελικὸν συμπέρασμα, ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ ἐπιγράμματος κ α θ' ὀ λ ο κ λ η ρ ῖ α ν Ἑ λ λ η ν ι κ ο ῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἐπακριβῶς καθωρισμένην διάλεκτον, ἀπὸ τὰς γνωστὰς μέχρι τοῦδε εἰς ἡμᾶς ἐλληνικὰς διαλέκτους. Οὕτως ἡ διάλεκτός της εἰμπορεῖ νὰ ληφθῆ μᾶλλον ἀπὸ τὴν μυκτὴν γλῶσσαν μὲ τὸ ἀττικὸν στοιχεῖον, μὴ ἀπηλλαγμένην ἀπὸ ἰδιωτισμοῦς (μυσοβάρβαρον), καθὼς δηλαδὴ ἦτο ἡ διάλεκτος τῶν Παμφυλίων, κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΔ, 4, 3/).

Καὶ ὅτι, προκειμένου περὶ ἐπιγραφῆς γραφείσης, ὡς εἶνε φανερὸν ἀπὸ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, κατὰ τὸν πέμπτον π. χ. αἰῶνα—ὡς φρονεῖ καὶ ὁ βούλγαρος καθηγητῆς Philow—δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ ζητήσωμεν ξεχωριστὴν καθαρὰν ἐλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θράκης καὶ εἰς τοὺς Θρακίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθόσον πρὸ τῆς διαδόσεως τῆς κ ο ι ν ἠ ς ἐλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν πλειονότητα τοῦ Θρακικοῦ πληθυσμοῦ, ὡς καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ Θρακίαι, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ὡς μητρικὴν τῶν γλῶσσαν μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐλληνικὰς διαλέκτους, εἶχον μάθει τότε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν διὰ τοῦ συγχρωτισμοῦ τῶν μὲ τοὺς Ἕλληνας ἀποίκους καὶ τῆς συναλλαγῆς μὲ τοὺς ἐμπόρους οἱ ὁποῖοι διέτρεχον τὴν χώραν τῶν προερχόμενοι ἀπὸ τὰς πολυαριθμοὺς ἐλληνικὰς ἀποικίας καὶ μέσον τῶν ἐμπορικῶν ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸν Εὐξείνιον ἀγορῶν, συνεπῶς οὗτοι ὠμίλουν πρὸς αὐτοὺς εἰς ὅλας τὰς ἐλληνικὰς διαλέκτους, ἐπειδὴ ἦσαν Λαοεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνες ἐκ διαφόρων πόλεων καὶ νήσων, Ἀθηναῖοι, ὡς ἐκ τούτου ἀ-

νάμικτοι. Ἐπομένως, οἱ Θράκες ἐπειδὴ δὲν ἐδιδάχθησαν συστηματικά, ὡς ἀλλόγλωσσοι, μίαν ὠρισμένην διάλεκτον, ὠμίλουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὲ ἰδ ι α ι τ ε ρ ο υ ς ἰ δ ι ω τ ι σ μ ο ὕ ς, ἓνα κρᾶμα ἀπὸ διαλέκτους καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς προσπιπτούσης εἰς αὐτοὺς γλώσσης, μὲ βαρβαρισμοὺς καὶ σολοικισμοὺς, τοὺς ὁποίους εἰρωνεύεται ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης.

Ὁ Ἀποστολίδης εὐρίσκει ἕμμετρον, ὡς εἶπομεν, τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἀπὸ τὴν μ η τ ρ ι κ ῆ ν ἀνάγνωσίν τῆς καθορίζει τὴν ὀρθογραφίαν τῆς, ἐντεῦθεν δὲ ὀδηγούμενος ξεχωρίζει αὐτὴν εἰς λέξεις, ὡς ἄνωτέρω, παραδεχόμενος τὰς λέξεις: *Ρωλιστε (ι) νέας, Νερανεία, σκω, Ἀραζεία, Φιερά* καὶ *με* (ᾄντι τοῦ *μι*), διὰ τὰ ὁποῖα προσάγει διάφορα παραδείγματα ἀπὸ κείμενα συγγραφέων ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἀπὸ ἐπιγραφάς.

Ὁ Kretschmer πρῶτος, λέγει ὁ Ἀποστολίδης, ἀνέγνωσε *Ρολιστενέας* ἀντὶ *Ρω λ ι σ θ ε ι ν ε ἰ ἄ ς* (ἦ), τὸ κύριον ὄνομα *Νερενέα* ἀντὶ *Νερενεία* ἢ *Νερενία*, ὡς πατρωνυμικὸν ὄνομα, *Τιλέζυπτα* (ἦ) ὡς κύριον ὄνομα. Ἀραζεία (ἦ) ὡς ἐθνικὸν ὄνομα ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Θράκης Ἄραζον (ὡς Στέφανος Βυζάντιος ἐν λέξει), ἀντὶ Ἀραζία καὶ *δομεαν* ἀντὶ *δόμεφαν*—δόμον, ὡς οὐσιαστικὸν ὄνομα, δηλαδὴ ἐννοεῖ *Ἀραζία τὸν δόμον*—Ἀραζία τὴν πατρίδα.

Ὁ δὲ Detschew παραδέχεται τὸ *Τιλτεὰν* ὡς ἐθνικὸν, ἰσοδύναμον μὲ τὸ *Τιλαταῖος*, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ Ἀποστολίδης παρεδέχθη προελθὼν τὸ *Τιλτεανῆ* (ἦ) ἀντὶ τοῦ *Τιλαταία*, ἐκ βραχύνσεως, ἀπὸ τὸ *Τιλατέφα*, ἰσοδύναμον ἐπίσης μὲ τὸ *Τιλαταία*.

Τὸ δὲ Ἀραζέα ὁ Detschew παραδέχεται καὶ ὡς πατρωνυμικὸν ὄνομα ἀπὸ τὸ θρακικὸν ὄνομα Ἀραζής.

Ἐπίσης ὁ Ἀποστολίδης παραδέχεται τὸ Ἀραζέα ὡς πατρωνυμικὸν καὶ ἐπομένως *Ἀραζέα δομεὰν*—Ἀραζέα τὸν δόμον (=τὸν οἶκον.)

Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Kretschmer, τὸ ἦ — σκω = ἦσκω = esco (εἰμί.)

Τοῦτο ὁ Ἀποστολίδης θεωρεῖ ὡς δωρικόν, ὄχι τόσον διότι εἰς αὐτὸ εὐρίσκειται τὸ στοιχεῖον *σκ*, ἀλλὰ μόνον διότι εὐρίσκειται τὸ *η*, διότι ὁ φθόγγος οὗτος ἀπαντᾷ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ρήματος *εἰμί* μόνον εἰς τὴν δωρικὴν διάλεκτον (Θεόκριτος, Ἀριστοφάνης, Μεγαρικὴ διάλεκτος). Ὁ τύπος *ἦσκω* (ἔσ-μί, ἐμ-μί, εἰμί) εἶνε δωρικός, διότι ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἦμεν (καὶ ἦμες), ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη καὶ τὸ ρῆμα ἦ—σκω, ἐξ οὗ ἀορ. ἦσκον, ὡς εἰς τὸν ποιητὴν Ἀλφειάνα: «ἦσκέ τις Καφεὺς ἀνάσσων».

Ὁ Detschew, ἀπ' ἐναντίας, παραδέχεται τοῦτο ὡς Κύριον ὄνομα Ἡσκος (δ καὶ ἦ), ἀντὶ δηλαδὴ Οἴσκος—Ἴσκος—Ἡσκη. Ὁ δὲ G. Socuer ἀντὶ τοῦ Οἴσκη(ν).

Ὁ Ἀποστολίδης παραδέχεται εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τό; *σκω*, ὅπερ μνημο-

νεύεται ἀπὸ τὸν Ἡσύχιον καὶ ἀποδίδεται ἀπὸ τὴν ἀττικὴν λέξιν *παιδίσκη*, διότι ἡ λέξις αὕτη πράγματι, κατ' αὐτόν, χαρακτηρίζει τὴν ἰδιοκτήτριαν τοῦ δακτυλιδίου, τὸ ὅποιον ἀπεθαύμασε ἡ σεβαστὴ καὶ ἀξιότιμος Τιλέζυπτα.

Τὸ δὲ *μὲ* ὁ Ἀποστολίδης λέγει, ὅτι κεῖται ἀντὶ *με* (ἐμέ!).

Τοιουτοτρόπως ὁ Ἀποστολίδης συμπληρῶνει τὸν πρῶτον στίχον τοῦ ἐπιγράμματος

Ῥωλισθε(ι)νεάς Νερενεΐα Τιλτεανὴ σκῶ,
 μὲ τὴν ὑπονοουμένην φράσιν: «Κυρία εἰμὶ τοῦδε», ὡσὰν γὰ ἦτο «Ῥωλισθε(ι)νεάδος Νερενεΐας Τιλτεανῆς σκουῖς» (ἐστὶ τόδε) = Ἐπιτοιο τὸ ἀντικείμενον εἶνε τῆς Ῥωλισθινειάδος, θυγατρὸς τοῦ Νερενεά, Τιλτεανῆς παιδίσκης.

Ὁ δὲ δεῦτερος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς σημειώνει σημαντικόν τι γεγονός εἰς τὸν βίον τῆς κατόχου, θαυμασιὸν καὶ στοργὴν πρὸς τὴν ἱερὰν Τιλέζυπταν, τὸ ὅποιον γεγονός ἡ Ῥωλισθινειὰς χαράσσει εἰς τὸ ἀγαπημένον της δακτυλίδιον, εἴτε ὡς ἰδικόν της, εἴτε ἀφιέρωμα πρὸς τὴν Τιλέζυπταν ὡς ἐνθύμιον (*souvenir*). Ἐπομένως ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶνε ἀ ν α μ ν η σ τ ι κ ῆ .
 Ἡ δὲ σημασία της εἶνε :

Ῥωλισθινειὰς Νερενεΐα Τιλτεανὴ σκῶ
 ὑπ' Ἀραζείας δομεάν Τιλεζύπτῃς ἱερᾶς ἐξηλώθην
 ἦτοι :
 Ῥωλισθινειὰς Νερενεΐα θυγάτηρ, Τιλτεανὴ νεάνις,
 ἡγαπήθην ἀπὸ τὴν ἱερὰν Τιλέζυπταν.

*
 * *

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀνέγνωσαν καὶ ἐξήγησαν οἱ περὶ αὐτῆς ἀσχοληθέντες ὡς ἑξῆς :

Ὁ Detschew ἀνέγνωσε :

Ῥολιστενεας Νερενεα, Τιλτεαν Πσκοαρα ζεα,
 δομεαν Τιλεζυπτα, μη εραζηλτα

καὶ ἐξήγησε :

Ῥολιστενεάς (ὁ) Νερεναίου Τιλταταῖος ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τοῦ ποταμοῦ Ἰσκου κάτοικος ἀπὸ Τιλάζυπτα μὲ κατεσκεύασε διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Ὁ Kretschmer ἀνέγνωσε:

Ῥολισθινειὰς (ἡ) Νερενεΐα Τιλτεαν ἦσκω,
 Ἀραζία δόμεαν Τιλεζύπτα μη εραζήλτα

καὶ ἐξήγησε :

Ῥολισθινειὰς Νερενεΐα τὸ γένος εἶμαι Ἀραζία τὴν πατρίδα Τιλέζυπτα μὲ κατασκεύασε ἢ μὲ ἐδώρησε.

‘Ο ἴδιος κατ’ ἄλλον τρόπον :

Ρολισθενειᾶς Νερενεῖα τὸ γένος εἶμαι, ἀλλὰ Ἄραζία τὴν πατρίδα, ὁ Τιλέζυπτα (ἀνήρ) μὲ ἐνυμφεύθη.

‘Ο Detschew ἐκ δευτέρου ἀνέγνωσε:

Ρολιστενέας Νερενεά τίλταν, Ἦσκω Ἄραζία
δόμειαν, Τιλεζύπτα μίη ἐραζήλτα.

καὶ ἐξήγησε :

Ρολιστενέας (ὁ) Νερενέου τὸ γένος, μὲ (ἐμέ, τὸ δακτυλίδιον) κατεσκεύασεν εἰς Τιλεζύπταν διὰ τὴν Ἔσκον, Ἄραζίαν τὴν πατρίδα.

Ἦ κατ’ ἄλλον τρόπον:

Ρολιστενέας Νερενεά τίλταν, Ἦσκω Ἄραζία, δόμεαν Τιλεζύπτα, μίη ἐραζήλτα

καὶ ἐξήγησε:

Ρολιστενέας (ὁ) Νερενέου τὸ γένος μὲ κατασκεύασε διὰ τὴν Ἔσκον Ἄραζίαν (θυγατέρα τοῦ Ἀράζου), Τιλεζύπταν τὸν οἶκον (καταγωγήν).

‘Ο G. Socrue ἀνέγνωσε :

Ρολιστενεας Νερενεα Τιλταν, Ἦσκο Αραζεα
Δομειαν, Τιλεζυπτα Μιηερα Ζηλτα.

ἀντί

Ρωλιζένης Νερένη Τιλτηνός Οἶσκω(ν) Ἀράζη
Δωμηγός, Τιλεζύπτα Μιονέρα Ζειλτεινή

καὶ ἐξήγησε:

Ρωλιζένης τοῦ Νερένη [υἱός] Τιλτηνός [ἀπὸ τὴν πόλιν Τίλταν] Οἶσκων Ἀράζου [υἱός], Δωμηγός [ἀπὸ τὴν πόλιν Δωμέαν], Τιλεζύπταν Μιονέρα [θυγατέρα] ἀπὸ τὴν πόλιν Ζήλταν [κατεσκεύασε ἢ ἐδώρησε εἰς τινα τὸ δακτυλίδιον.]

‘Ο Ribezzo ἀνέγνωσε:

Ρόλις Τειέας νερένεα Τιλτεάνης κοαράζεα
δὸ Μέαντι λεζυπταμίηε ραζήλτα

καὶ ἐξήγησε:

Ρόλις Τενέα θυγάτηρ, Τιλτεάνου σύζυγος, διὰ Μέαντα Λεζυπταμίου [υἱόν] καιεσκεύασε.

Ἦ κατ’ ἄλλον τρόπον

Ρόλις, Τενέας νερένεα, Τιλτεανῆς κοαράζεα
δομέαντι Λεζυπτάμιηε ραζήλτα

καὶ ἐξήγησε:

Ρόλις Τενέα θυγάτηρ ἢ σύζυγος (ἢ) Τιλτεανῆ παρόνομος σύζυγος ἔκαμε δῶρον εἰς Λεζυπταμέαν.

Οἱ δὲ Basanavicius καὶ Adalbert ἀνέγνωσαν:

Rolis tenetas vereneva tilte an Esko a ra zeado meantile Zv-
ptamyje eraz Hlta,

ὅπερ ἐξήγησαν μὲ ἀντιστοίχους λέξεις εἰς τὴν Λιθουανικὴν γλῶσσαν
ὡς ἐξῆς:

Rólis ténès nérinéjo tilteí an Esko á re
ziédo mentile Dzírptamyje ítéze Elta,

δηλαδή:

Ρόλις ἐξέλεξε διὰ γέφυραν παρόχθιον εἰς τὸν ποταμὸν Ἴσκον
τόπον, μὴ ἀπειλουμένην ἀπὸ τὸν ροῦν του, ἀλλὰ ἢ ἐν λόγῳ ἐπὶ
τοῦ δακτυλιδίου ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἐδῶ εἰς
Ζύπταμα Ἡλτα.

*

**

Κατὰ τὸν Ἀποστολίδην, ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε μὲν γραμμὴν εἰς τὴν Ἑλλη-
νικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' εἰς ἀπροσδιόριστον διάλεκτον, ἥτις ὠμιλεῖτο ἰδιωμα-
τικῶς ἀπὸ ἀλλόγλωσσον Θοῤῃκα, ὅστις ἔμαθε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σχε-
τισθεὶς μὲ Ἕλληνας διαφόρων ἑλληνικῶν φύλων. Οὕτως ὥστε, ἐὰν ληφθῆ
ὡς βάσις ἡ ἄττικὴ διάλεκτος—διότι οἱ ἄττικοὶ τύποι πλεονάζουν εἰς αὐτήν,
ὡς: Ρωλισθενείας, Νερενεεία, Τιλτεανή, Ἀραζεία, Τιλέζυπτα, ἱερά—τὰ λοι-
πά, ἐκτὸς τοῦ Τιλτεανή καὶ ἱερά, εἶνε κοινὰ καὶ εἰς τὰς δωρικὰς καὶ αἰολι-
κὰς διαλέκτους, πρὸ πάντων δὲ εἶνε διαλεκτικὰ ἰδιώματα τὰ: *Νερενεεία*
ἀντὶ Νερένου (θυγατήρ), κατὰ τὸ ὅποιον ἐσχηματίσθη καὶ τό: *Ἀράζεία*
δομεάν καὶ *μι* ἀντὶ *με* τὰ ὅποια εἶνε *αἰολισμοί*.

Τὸ δὲ *ζῆλτο* εἶνε ἀρχαῖος μέσος ἀόριστος δευτέρου τοῦ μὴ παραδο-
θέντος εἰς ἡμᾶς ρήματος *ζήλομαι* ἢ *ζέλλομαι*, ἰσοδυναμοῦντος μὲ τὸ *ζηλῶ*
ἢ μὲ τὸ ἀτελὲς τοῦ ἰδίου ρήματος *ζήλομαι* ἀπὸ βαρβαρισμὸν μὲ τὴν σημα-
σίαν τοῦ ἀορίστου. Τὸ δὲ *σκω* εὐρίσκεται εἰς ἀπροσδιόριστον διάλεκτον,
ἀλλὰ γενικὸν τύπον εἰς ὅλας τὰς διαλέκτους.

Δομεά, τύπος σχηματισμένος κατ' ἀναλογίαν θηλυκῶν ὀνομάτων, τὰ ὅ-
ποια λήγουν εἰς *εα* (ὡς λ. γ. γενεά)—δόμος, οἶκος καὶ *δομεά* ἢ *δόμεια* (αἰο-
λισμός), συνεπεῖα ἀτελοῦς γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἡ δὲ *κατάληξις τα* ἀντὶ *το* εἰς τὸ ρῆμα *ζῆλτα* εἶνε βαρβαρισμὸς ὡς ἐκ
τῆς πιθανῆς ἐπιδράσεως τῆς θορακικῆς γλώσσης καθὼς καὶ τὸ *στε* ἀντὶ *σθε*
εἰς τὸ ὄνομα *Ρολιστενεάς*, ἀν τὸ τοιοῦτον δὲν εἶνε αἰολισμός.

Ἐντεῦθεν εἶνε δυνατόν νά καθορισθῆ ἡ διάλεκτος τῆς ἐπιγραφῆς ὡς ἀ-
νάμικτος, μὴ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ βαρβαρισμούς, καθὼς ἦτο δηλαδή ἢ διά-
λεκτος τῶν Ἑλλήνων τῆς Παμφυλίας.

Ἡ ἐπιγραφὴ συντακτικῶς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀνεξαρτήτους φράσεις

εις στίχους. Ἡ πρώτη φράσις εὐρίσκειται ἀνεξάρτητος ἄνευ ρήματος καὶ σημαίνει τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ δακτυλιδίου με ὀλόκληρον τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ποιόν του (*σκω*), ἀδιάφορον ἂν τὸ δακτυλίδιον ἦτο ἰδιοκτησία ἢ δώρημα, ὑπονοούμενον εἰς τὴν φράσιν τοῦ : «κυρία εἰμὴ τοῦδε». Ἴσως ἡ φράσις θὰ ἦτο κανονική, ἂν ἐξεφράζετο (διετυποῦτο) με γενικὴν πτωσιν καὶ ὄχι με ὀνομαστικὴν, ὑπονοούμενου τότε τοῦ : «τόδ' ἐστὶ» = τὸ δακτυλίδιον τοῦτο εἶνε (τοῦ ἢ τῆς).

Ἡ δευτέρα φράσις εἶνε πλήρης καὶ σημαίνει σπουδαῖόν τι γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐπισυνέβη κατὰ τὸν βίον τοῦ ἰδιοκτήτου, εἰάν τὸ δακτυλίδιον εἶνε κτήμιά του, ἢ αἰτία δὲ τῆς δωρεᾶς του, εἰάν εἶνε δῶρον. Ἐπομένως οὗτος τὸ ἔφερε συνεχῶς εἰς τὸ χέρι του ὡς ἐνθύμιον (*souvenir*) καὶ ἡ ἐπιγραφή, ἢ ὁποία ἔγινε πρὸς δικαιώσιν τοῦ γεγονότος, εἶνε ἀναμνηστικὴ.

Ἐάν δὲ πάλιν τὸ δακτυλίδιον ἦτο προωρισμένον νὰ γίνῃ εὐχαριστήριον ἀφιέρωμα εἰς τινα θεὸν δι' εὐτυχές τι γεγονός κατὰ τὸν βίον τοῦ ἰδιοκτήτου, τότε ὑπονοεῖται τὸ ρῆμα ἀνέθηκα καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ δακτυλιδίου τότε εἶνε ἀναθηματικὴ.

Τοιοτοτρόπως ἡ ἐπιγραφή εἰς μέτρον με τύπον ἰωνικὸν εἶνε :

Ρωλιστεινάς Νερενεῖα Τιλτεανὴ σκώ.

Ἄραξειὰ δομέαν Τιλέζυπτά μι Ριερά ζῆλτα.

Καὶ εἰς πεζὸν λόγον εἰς καθαρὰν ἄττικὴν διάλεκτον εἶνε :

Ρωλισθενεῖας Νερένου (θυγάτηρ), Τιλέζυπτα παιδίσκη.

Ἡ Ἄραξε[ι]ὰς τὸν οἶκον ἱερά Τιλέζυπτα ἠγάσθη με.

*
* *

Ὁμολογῶ, ὅτι αἱ γραμματικαὶ καὶ συντακτικαὶ παρατηρήσεις καὶ τροποποιήσεις, τὰς ὁποίας ἐπὶ τοῦ κειμένου τῆς ἐπιγραφῆς ἐπήνεγκε ὁ φίλος κ. Ἀποστολίδης, ἔγιναν με σπανίαν δεξιότητα καὶ φιλολογικὴν ἐπικαιρότητα. Ἐχω ὅμως τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐπιγραφή πρέπει νὰ ἐξετασθῇ αὐτὸν ὀνομαστικῶς, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ὡς εἶνε γραμμικὴ ἐπὶ τοῦ δακτυλιδίου. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ ἐξετάσεως καὶ γλωσσικῆς ἀναλύσεως, ἐγὼ τοῦλάχιστον ἐξακολουθῶ παρ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ φίλου καθηγητοῦ, νὰ θεωρῶ, ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶνε μὲν γραμμικὴ με ἑλληνικοὺς χαρακτήρας, ἀλλ' εἰς τὴν θ ρ α κ ι κ ἢ ν γ λ ῶ σσαν.

Οἱ θρᾶκες ἀπὸ τῶν πρώτων ἀκόμη χρόνων τῆς χρήσεως τῆς γραφῆς μεχρὶ τῶν τελευταίων ἐπὶ Κότυος Ε' τοῦ Σπαιίου, τοῦ λογίου, ἐμπνευσμένου καὶ ἐστεμμένου ποιητοῦ τῶν Ὀδρουσῶν δὲν εἶχον ἰδικόν των ἀλφάβητον. ὅλα δὲ ἀνεξαιρέτως τὰ Θρακικὰ φῦλα εἰς τὰ νομίσματά των καὶ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς των μετεχειρίσθησαν τὸ Ἑλληνικόν. Εἶχον ὅμως ἰδικὴν των γλῶσσαν, Ἄ ρ ι α ν, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ διασωθέντα γλωσσικὰ μνη-

μεῖα καὶ λείψανα, σ υ γ γ ε ν ῆ μὲ τὴν ἑλληνικὴν, κυριαρχεῖ μάλιστα εἰς αὐτὴν ἢ πρωτογενὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης α ἰ ο λ ι κ ῆ μορφὴ καὶ ὁ αὐστηρὸς π ρ ο δ ω ρ ι κ ὸ ς χαρακτήρ.

Παρ' ὄλον τὸ κῦρος τῆς γνώμης τοῦ Tomaschek, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς τὰς χώρας τῆς Θράκης εἰς πολλαὶν ἐποχῶν, εἶνε ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον καὶ ἀρχαιολογικῶς ἐξηκριβωμένον, ὅτι ὁ ἐξελληνισμὸς τῆς βορειοθράκης—ὅπου καὶ τὸ δακτυλίδιον εὑρέθη—εἶχεν ἀρχίσει ἐπισήμως καὶ συνολικῶς μόνον ἀπὸ τοῦ Φιλίππου.

Καὶ μολαταῦτα τὰ ὄρεινά τῆς Θράκης φῦλα, οἱ Βησσοί, οἱ Ἄγοιᾶ ες καὶ οἱ Δαρδάνιοι, ἥρωικώτατα πολεμήσαντες κατ' ἐπανάληψιν κατὰ τῶν Μακεδόνων καὶ Ρωμαίων οὐδέποτε ὑπετάγησαν οὐσιαστικῶς, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν μέχρι τέλους νὰ εἶνε ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτόνομοι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κατὰ τὴν τετάρτην, ἴσως καὶ τὴν πέμπτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα νὰ ἔχουν ὡς γλῶσσάν των τὴν Θρακικὴν. Ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶχε ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας περιορισθεῖ αὐστηρῶς μόνον εἰς τινὰ κέντρα τῶν ἀπομακρυσμένων ἐπαρχιῶν καὶ ὁ γίωσσιζὸς ἐξελληνισμὸς αὐτῶν συνειελέσθη μετὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα τοῦ ἑλληνικοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Ὁ χαρακτήρ καὶ ὁ τύπος τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε ὠρισμένως τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος. Παρ' ὅλας δὲ τὰς ἀτελεῖς ἡμῶν γνώσεις περὶ τῆς Θρακικῆς γλώσσης καὶ μολονότι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἀκριβῶς τὴν τ ε λ ε υ τ α ί α ν λέξιν τῆς ἐπιγραφῆς, εἶνε προφανὴς—κατὰ τὴν γνώμην μου, βέβαια—ὁ π ρ ο δ ω ρ ι κ ὸ ς καὶ π ρ ο α ι ο λ ι κ ὸ ς—δηλαδὴ ὁ θ ρ α κ ι κ ὸ ς—χαρακτήρ καὶ ἡ θρακικὴ μορφὴ αὐτῆς.

Τὸ δακτυλίδιον, ἄλλωστε, δὲν μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀναθηματικόν, διότι τὸ τοιοῦτον ἀντιβαίνει εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν καὶ τὸν προσρισμὸν τῶν ἀντικειμένων τοῦ εἴδους τούτου. Ἐχῶ τὴν γνώμην, ὅτι εἶνε ἀπλῶς ἀναμνηστικόν. Εἶνε δωρεὰ γαμήλιος ἢ συζυγικὴ Θρακὸς πρὸς τὴν μνηστὴν ἢ σύζυγόν του, Θραῶσαν καὶ αὐτὴν τὸ γένος.

Τὰ ἀραδιασμένα εἰς μικρὰς ἐπὶ τοῦ δακτυλίου σειρὰς γράμματα εἶνε :

«Ρολιστενεαςνερενεατιλτεανησκοαραζεα-
δομεαντιλεζυπταμΗιεραζηηλτα».

Ταῦτα ἡμεῖς χωρίζομεν εἰς λέξεις κατὰ δύο τρόπους :

Ρόλις Τενέας νέρεν εα Τιλτέαν Ἡσκο(ν)
Ἄραζεα δόμεαν Τιλέζυπτα μίη ἐραζῆ'η'ια.

Ἡ κατ' ἄλλον τρόπον :

Ρολιστενεάς Νερενεά Τιλτεάν Ἡσκο(ν)
Ἄραζεα δομεάν Τιζέλυπτα μίη ἐραζῆ'η'ια.

Καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους χαρακτηρίζομεν τὴν ἐπιγραφὴν καθ' ὄλοκληρίαν θ ρ α κ ι κ ῆ ν καὶ θεωροῦμεν ὅλας τὰς λέξεις θ ρ α κ ι κ ᾶ ς.

Ἦδη προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν στοιχείων αὐτῆς :

Ρώλης.

Ρώλης (Ρύλης, Ρόλις) εἶναι ἀπὸ τὰ εἰς λης λήγοντα θρακικὰ κύρια ὀνόματα, ὡς Τράλης, Σαδάλης, Πολλῆς, βασιλεὺς τῶν Ὀδομάντων παρὰ τὸν Στρομόνα ποταμὸν Θρακῶν, σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, κατὰ τὸν Θουκυδίδην. (1)

Ἐπὶ Καίσαρος, ὁ βασιλεὺς τῶν Γετῶν Θρακῶν ΡΩΛΗΣ βοηθήσας τὸν Κράσσον ἐναντίον τῶν Βασταρνῶν καὶ ἐλθὼν κατοπιν εἰς τὴν Ρώμην ὠνομάσθη φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Καίσαρος. (2)

Τενεάς.

Ἐπίσης εἶναι κύριον Θρακικὸν ὄνομα.

Συνηθέστατα εἶνε, κατὰ τὸν κλασικὸν προδορικὸν τύπον, τὰ εἰς ας κύρια θρακικὰ ὀνόματα, ὡς Λαρζάλας, Ρηβούλας, Διζάλας, Ζαντιάλας, Πηρούλας (Πυρούλας), Σαδάλας, Κοζείλας, Δρινσείλας, Πάντας, Σάλας, Τάρσας, Βίστρας, Βισύρας «ἦρος Θραξ». (3)

Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν τό: Ρώλης Τενέα δηλαδὴ Ρώλης ὁ Τενέα (υἱός).

Δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν καὶ ὡς ἓν σύνθετον κύριον ὄνομα: Ρ ω λ ι σ τ ε ν ε ᾶ ς [ὁ], ὁπότε εἶναι: Ρωλιστενέας Νερενεα (=υἱὸς τοῦ Νερενέα.)

Τὰ σύνθετα κύρια ὀνόματα εἶνε συνηθέστατα εἰς τὴν Θρακικὴν γλῶσσαν, ὡς λ.χ. Κετρί-πορις, Αὐλού-ξενης, Αὐλού-σελμυς, Δουλή-ξελμυς, Ζάλμοξις, Κερσο-βλέπτης, Αὐλου-τράλης, Ἄρια-ράθης, Ἄρια-πείθης, Μηδόσακκος, Ἄριό-μαζος, Αὐλου-βεισταβάκης, Δίδα-ζέλμυς, Βενδί-δωρος κτλ. (4)

Ἐὰν τὸ *νερενέα* δὲν τὸ θεωρήσωμεν ὡς κύριον ὄνομα, δυνάμεθα τότε νὰ τὸ χαρακτηρήσωμεν ὡς δύο λέξεις, δηλ. *νέρεν*, *εᾶ*.

Νέρεν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, θὰ σημαίνει καὶ θὰ εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τὸ

1) Θουκ. Ε, 19.

2) Λιων. Κασσ. Τομ. Γ' σελ. 76 καὶ 77.

3) Tomaschek II, 2, 27, —Kretschmer, Einleitung in die geschichte κτλ. σελ. 234—BCH, Τομ. 22 ἔτος 1898, σελ. 486, ἀπὸ ἐπιγρ. τῆς πόλεως Πίνζου βουρείου Θράκης, μεταξύ Φιλιππουπόλεως καὶ Βερόης, ὑπὸ G. Soeure — Ἠουζ. Τομ. Α' σελ. 347.

4) BCH, Τομ. Ε' σελ. 70—RA. 1878. 11, σελ. 194—Tomaschek, σελ. 384—Dumont-Homolle, Mélange κτλ. σελ. 362 κτλ.—Latychew, Τομ. Β' ἐπιγρ. 136—Ἠεροδ. Δ, 76. Ζ, 67—Στραβ. ΙΑ, 517 κτλ—Φιλοστρ. Α, 511—Kretschmer, Einleitung κτλ. σελ. 170,

ἑλληνικὸν ἀνήρ, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται καὶ εἰς ἄλλας συγγενεῖς γλώσσας, ὡς σανσκρ. πατ γεν. πατ-as, Ζενδιβ. πατα. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν ἑλλην. ἦτο ἀρχικῶς ΝΕΡ καὶ μὲ τὸ προθετικὸν α ἔγινε ἀ-νήρ, γεν. ἀνέρ-ος, ἀνρὸς καὶ μὲ τὸ εὐφωνικὸν δ=ζν(δ)ρός. Παραβ. καὶ τὸ ἀρχαϊκὸν ἀνήρης κτλ.

Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Ἀλβανικὴν γλῶσσαν ὑπάρχει τὸ νερί=ἀνήρ καὶ πληθ. νέρες=ἄνέρες [ἄνδρες.]

«Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι προκειμένου περὶ τῆς Ἰλλυρικῆς γλώσσης καὶ τῆς συγγενείας τῶν Ἰλλυριῶν, ἢ Ἀ λ β α ν ι κ ἠ γλῶσσα ἐν ἐλαχίστῳ μέτρῳ καὶ ἐν μέρει κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἰλλυρικῆς, ἔξεταζομένη δὲ εἰς τὰ γνησίως ἐγχώρια στοιχεῖα τῆς κατατάσσεται εἰς τὴν Ἀριαν οἰκογένειαν πάντως εἰς τὴν Ἑλληνοπελασγικὴν (=Ἑλληνοθηρακικὴν, καθ' ἡμᾶς), ἀποτελοῦσα π ρ ο ο μ η ρ ι κ ὀ ν τ ι ἔ λ η ν ι κ ὀ ν γλωσσικὸν ἰ δ ἰ ω μ α»⁽¹⁾.

Ἄλλ' ἀνεξαρκῆτως τῆς γνώμης ταύτης τοῦ ἀειμνήστου ἱστορικοῦ, οἱ Ἰλλυριοὶ ἦσαν ἐθνολογικῶς συγγενέστεροι πρὸς τοὺς Μακεδόνας καὶ Θρακίας ἢ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἐπομένως καὶ γλωσσικῶς τοιοῦτοι. Ἐὰν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν παρατήρησιν τοῦ ἱστορικοῦ J i r e c e k, οὗτος εὐρίσκει πολλὰς Ἰλλυρικὰς ρίζας εἰς τὰ κύρια Θρακικὰ ὀνόματα. Τὸ δὲ εἰ δυνατόν νὰ εἶνε πανάρχαιος τύπος μετοχῆς, ἐών [ῶν]=ἔα.

Κατὰ ταῦτα τὸ νερεν—εἰ εἶναι=ἀνήρ ὦν.

Τιλατεάν.

Ἀρχαιότατος τύπος ἐθνικοῦ ὀνόματος, ἀντὶ τοῦ μεταγενεστέρου Τιλατεῖος, κατὰ τὰ διατηρηθέντα Ἀθαμάν, Τιτάν, Αἰνιάν, Εὐρυτάν, Ἀκαρνάν, ἀλλά, πρὸ πάντων, τὸ θρακικὸν Ἀγριάν. Ἄλλως τε, Ἀγριάνες καὶ Τιλατεῖνες (Τιλαταῖοι) ἦσαν γείτονες, κατοικοῦντες βορείως τοῦ Σκομίου καὶ τῆς Ροδόπης.

Ἴσσκο.

Ἀπὸ Ἴσκον—περιφέρειαν Ἴσκου, Ὀσκίου ἢ Σκίου ποταμοῦ, ὅστις ἀπετέλει ὄριον τῆς χώρας τῶν Τιλαταίων, καθόσον οἱ Τιλαταῖοι μὲ τοὺς Τρηῆρας κατέφικον πρὸς βορρὰν τῶν Ἀγριάνων καὶ τοῦ ὄρους Σκομίου μέχρι τοῦ Ὀσκίου ἢ Σκίου ποταμοῦ, ὅστις ἐχώριζεν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Τριβαλλοὺς χυνόμενος εἰς τὸν Δούναβιν.⁽²⁾

Ἐπῆρχε δὲ καὶ πόλις πλησίον τοῦ Δουνάβεως Θρακικῆ Οἴσκοι ἢ Οἴσκος.⁽³⁾

Ὅθεν, κατὰ ταῦτα, τὸ νερενεατιλεανησκο τῆς ἐπιγραφῆς δύναται νὰ

1) Π. Καρολίδου. Εἰσαγ. εἰς τὴν Ἴστ. Παπαρηγοπούλου σελ. μιστ' καὶ μς'

2) Ἡροδ. Δ, 94.

3) Πτολεμ. Γεωγρ. ὑψηγ. Α' βιβλ. Γ' σελ. 446.

χωρισθῆ : *νέρεν ἔα Τιλτεάν* Ἦσκο (ν) = ἀνήρ ὢν Τιλτεάν (Τιλαταῖος) ἐξ Ἦσκου (Σκίου περιφερείας, ἐξ Οἴσκων.)

Ἄραζέα.

Ἐθνικὸν ὄνομα, αἰολικὸς τύπος (= θρακικός.) Ὅθεν Ἄραζέα = ἡ Ἄραζία, ἡ καταγομένη ἀπὸ τὴν θρακικὴν πόλιν Ἄραζον, ὡς Στέφανος Βυζάντιος ἐν λέξει.(¹)

Δομέαν.

Θρακικὴ ἐπίσης λέξις, γνωστὴ κυρίως ὡς δάμα = πόλις, φρούριον, οἶκος, τόπος, ὡς Οὐσκουδάμα, Ἄφουσειδάμα κτλ.

Τὸ θρακικὸν δάμα εἶναι συγγενὲς μετὰ τὸ ἑλλην. δῶμα, δόμος, τὸ Σανσκρ. dama, τὸ Λατινικὸν domus καὶ τὸ Περσικὸν dam.

Ἐκ τούτου καὶ δομαῖος, δ ο μ ε ο ς — έα = κάτοικος, ἡ καταγομένη, τὴν πατρίδα. Ὅθεν Ἄραζέα δομέαν = ἡ Ἄραζία τὴν πατρίδα, ἡ ἐξ Ἄράζου (πόλεως) καταγομένη.

Τυλέζυπτα.

Κύριον θ ρ α κ ι κ ὸ ν ὄνομα, ἀπὸ τὰ πολλὰ φερόμενα, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, σύνθετα θρακικὰ ὀνόματα, δηλ. Τιλέζυπτα.

Τὸ δευτέρον συνθετικὸν ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ καθαροῶς θρακικὰ κύρια ὀνόματα, ὡς :

Ζυποίτης, Βίθης, Ζιπαῖβου Βίθυς, Ζίβυθις, Ζειπούσης, Ζείπα, Ζεβίλλμιος, Ζιβελσοῦρδος, Ζιβιλέιζης.(²)

«Ζ υ β ο ι θ ἰ δ ε ς, αἱ Θραῖσαι ἢ Θραῖκες γνήσιοι.» (³)

Μίη.

Τὸ μ ἰ η ἐξηγοῦμεν = ἔ μ ή.

Πρβλ. πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὰς συγγενεῖς ἐπίσης γλώσσας τὸ λατιν. meus-meae, τὸ σλαβ. moi-moja.

* *

Κατὰ ταῦτα, συμφώνως πρὸς τοὺς δύο τύπους τῆς ἐπιγραφῆς, τοὺς ὁποίους ἐπαρουσιάσαμεν, διατηροῦντες τὴν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχουσαν ὀρθογραφίαν ἀναγινώσκομεν τὸν πρῶτον στίχον :

Ρόλις Τενέας νέρεν ἔα Τιλτεάν Ἦσκο [ν]

Ἄραζέα δομέαν Τιλέζυπτα μίη ἔραζήλτα

1) Στεφ. Βυζαντ. σελ. 97 ἔκδ. Ἄμστερδαμ 1678. «Ἄραζος, πόλις πρὸς τῷ Πόντῳ, ἀπὸ Ἄράζου τοῦ ἡγησαμένου.»

2) Πανσ. Ε, 12—Tomaschek, O. O, σελ. 40, 11, 39—Conge, Reise auf den Inscr. Thrakischen κτλ. σελ. 27—BCH, Τομ. 24 ἔτος 1900, σελ. 317 ἐπιγραφαι ἐκ Δράμας.

3) Ἦσυχ. Τομ. Β' σελ. 257.

καὶ ἐξηγοῦμεν:

Ρώλης (δ) Τενέα (υἱὸς) ἀνὴρ ὄν Τιλτεὰν (Τιλαταῖος) ἐξ Ἰσκου (Οἴσκου) εἰς τὴν Ἀραζίαν (τὴν πατρίδα) ἐμὴν Τιλέζυπταν τοῦτο τὸ δακτυλίδιον (ἔδωκα).

Καὶ κατὰ τὸν δεῦτερον τρόπον :

Ρωλιστενέας Νερενέα Τιλτεὰν Ἰσκο (ν)
Ἀραζέα δομέαν Τιλέζυπτα μίη ἐραζήλτα

καὶ ἐξηγοῦμεν :

Ρωλιστενέας (δ) Νερενέα (υἱὸς) Τιλαταῖος ἐξ Ἰσκου (Οἴσκου) εἰς τὴν Ἀραζίαν τὴν πατρίδα ἐμὴν (σύζυγον ἢ μνηστὴν ἢ φίλην) Τιλέζυπταν τοῦτο τὸ δακτυλίδιον (ἔδωκα).

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑΣ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Ο ΠΟΛΥΕΙΔΗΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ
(ΕΞ ΑΝΕΚΔΟΤΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ)

Ο ΦΙΑΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Χρῆ θαρρεῖν τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.
Ἡσίοδος.
Θρηϊκίῃ ἐλπιδοφόρῳ γενεῇ αἴσια.
ὁ πονήσας.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Aspice, Germane, spectatum germine civem.
quam dixit, stabili servat amore fidem.
Plurima commendat veterem sapientia Graecum.
Turcicum jam sentit sera propago jugum.
Turca minis totum spirat crudelibus orbem
fune sed et fratres strangulat ipse suos.
Ph. Christophorus Vogt praefectus Serenissimae Nassovicae
In Idstein civitate Nassovicorum. (Ἀναγραφὴ 1).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ :

Βοήθησον, Γερμανέ, τὸν ἐξ ἀκραιφνοῦς αἵματος ἔξοχον πολίτην·
τὴν πίστιν, ἣν ἐκήρυξε, διὰ σταθεροῦ ἔρωτος διασώζει.
Τὰ μέγιστα συνιστᾷ τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνα ἢ σοφία.
Τὸν Τουρκικὸν ἤδη ζυγὸν αἰσθάνεται ἡ νεωτέρα γενεά.
Ὁ Τούρκος σκληραῖς ἀπειλαῖς τρομοκρατεῖ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην·
ἀλλὰ καὶ σχοινίῳ οὗτος στραγγαλίζει τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.

ΓΕΡΩΝ ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΑΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

Ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος Ἀθωνιάδι Ἱερατικῇ Σχολῇ, 10 Μαρτίου
τοῦ σωτηρίου ἔτους 1931.

1) Ἡ προσωπικότης τοῦ Θεοκλήτου Πολυείδου καὶ τὸ Δεύκωμα.

Κατὰ τὸ ἔαο ἱσταμένου ἔτους εὐρισκόμην εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων κατελθὼν ἐκ Καρεῶν. Ὁ φίλος βιβλιοθηκᾶριος προηγούμενος Γεράσιμος παρουσίασέ μοι ἐκ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης κώδικα ὀνομαζόμενον Album. «Ὁ κτήτωρ, μοὶ λέγει, ἀναφέρεται Ἀββάς τις Θεόκλητος Πολυείδης». Αὗται ἦσαν αἱ πρῶται πληροφοροίαι, αἵτινες ἔφερον εἰς τὴν μνήμην τὸν περιφημον ἐκδότην τῶν Χρησμῶν τοῦ Ἀγαθαγγέλου. Μετὰ πολλοῦ τοῦ ἐνδιαφύροντος ἤρξιμα ἐπιμόνως νὰ ἀναγινώσκω τὰς λίαν δυσξυμβλήτους πολυειδεῖς ὄντως ἀναγραφὰς εἰς διαφόρους Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἐπέσθην πλέον περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ κώδικος, καὶ ἐνόμισα αὐτὸν πολύτιμον διὰ τὰς βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ συγγραφέως τῆς Sacra tuba fidei orthodoxae. Ὁ κώδιξ οὗτος εὑρηται ὑπ' ἀριθ. 613 τοῦ ὑπὸ τοῦ μακ. Σ. Λάμπρου ἐκτυπωθέντος καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς μονῆς, ἐνθα καὶ διὰ βραχέων περιγράφεται, χωρὶς νὰ λεχθῆ τι περὶ τοῦ κτήτορος. Εἶναι σχήματος 16ου (0,11×0,18) καὶ ἔχει φύλλα 178, ὧν ἐλάχιστα ἔμειναν ἄγραφα. Μετὰ τριήμερον ἀγωνιώδη ἐργασίαν ἐπανήλθον εἰς Λαίρταν κομίζων πιστὸν τοῦ κώδικος ἀντίγραφον. Κατὰ συγκυρίαν εἶρον τὸ ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι πανηγυρικὸν τεῦχος τῶν Θρακικῶν εὐμειῶς ἀποσταλέν μοι παρὰ τοῦ ἀξιολόμου φίλου Γερούσιαστοῦ Μ. Σταμούλη. Ἐν αὐτῷ ἀνέγγων περὶ Πολυείδου σύντομα βιογραφικὰ σημεῖα ἐραυσιθέντα παρὰ τοῦ πρ. γυμνασιάρχου κ. Τρ. Εὐαγγελίδου μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας (σ. 107—108) (1). Ἐκ τούτων μανθάνομεν, ὅτι ὁ Πολυείδης ἦτο πολὺπλαγκτος κληρικὸς, καὶ δύναται τις ἀμέσως νὰ συμπεράνη, ὅτι ἦν ἀνὴρ δράσεως πολυμεροῦς. Περὶ τῆς ἰδιαιτέρας ὅμως σπουδαίας ἐθνικῆς δράσεως αὐτοῦ, ἣν περιέχει ὁ ἡμέτερος κώδιξ καὶ τῆς διεθνοῦς φήμης καὶ ἀξίας τοῦ Πολυείδου, οὐδεὶς λόγος.

Ὁ ἀρχιμανδρῆτις Θεόκλητος Πολυείδης ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν κληρικῶν ἐκείνων, οἵτινες ἔπὸ τὸ ῥᾶσον ἔκρυπτον τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ, καὶ ὡς ἱεραπόστολοι μετέδιδον φλόγας ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν. Ὀνειροπώλησεν ἐκ τῶν πρώτων τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους, καὶ ἐμόχθησεν, εἶπερ τις καὶ ἄλλος, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λόγῳ τε καὶ ἔργῳ. Προῆλθεν ἐκ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἣτις πρώτη πασῶν ἐδοκίμασε τὸν βαρὺν κλοιὸν τῆς δουλείας, ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Νεαρὸς ἔτι αἰσθανθεὶς τοὺς ἐθνικοὺς παλμοὺς ἰσχυροὺς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ

1) Ταῦτα ἐλήφθησαν κυρίως ἐκ τοῦ Δημητρακοπούλου, εἰς ὃν καὶ παραπέμπομεν ἐφ' ἑξῆς. Τίνα τῶν διατριβῶν, ὧν ὁ κ. Εὐαγγελίδης μέμνηται αὐτόσε, δυστυχῶς παρ' ὅλην τὴν προθυμίαν τοῦ κ. Σταμούλη δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβουλευθῶ καὶ ἰδίως εἰς πηγὰς, ἐνθα παραπέμπει ὁ Ζαβίρας (Νέα Ἑλλάς 320).

ἐλθὼν μετ'εβαπτίσθη εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἐμνήθη ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων εὐαγεῖ μονῇ εἰς τὰ ἀκραιφνή τῆς πίστεως δόγματα καὶ εἰς τὰ μεγάλα τοῦ ἔθνους ἰδεώδη, ὧν ἀπέβη διαπρύσιος κῆρυξ καὶ θεομουργὸς συνήγορος καὶ ὑπερασπιστής. Τὸ σωζόμενον Λεύκωμα μαρτυρεῖ πάντα ταῦτα, καὶ ἀποτελεῖ λαμπρὸν φωτιστέφανον τῶν πολυμόχθων ἀγώνων, εἰς οὓς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ὑπεδύθη. Περιῆλθε τὴν Γερμανίαν δλόκληρον (1), κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν πρὸς συλλογὴν λύτρων ὑπὲρ τῶν ἐν Τουρκίᾳ αἰχμαλώτων καὶ ἐν φυλακαῖς βασανιζομένων Χριστιανῶν, ἀλλ' ὁ κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ἦν νὰ ἐξεγείρῃ σταυροφορίαν κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ καιρὸς ἐφαίνετο εὐθετος. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, οἵτινες εἶχον ἐπικρατήσει σχεδὸν εἰς δλόκληρον τὴν Γερμανίαν, ἐπεδίωκον πάσῃ θυσίᾳ νὰ συνάψωσι μετὰ τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας σχέσεις. Ὑπὸ τοῦ μεγάλου φιλέλληνος Κροουσίου καὶ τῆς κλεινῆς φάλαγγος τῶν Γυβιγγαίων θεολόγων διαπαιδαγωγηθέντες, ἐφαίνοντο διατεθειμένοι νὰ πράξωσι πᾶν, ὅ,τι εἶχεν ἀρνηθῆ ὁ Παπισμὸς ὑπὲρ τῆς Ἀνατολῆς. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὁ ἐνθουσιασμὸς μεθ' οὗ ὑποδέχονται τὸν Πολυεῖδη, οὐχὶ ἄτομα καὶ κοινοὶ πολῖται, ἀλλ' αὐταὶ αἱ ἐπίσημοι ἀρχαὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πολιτείας. Πρίγκηπες, αὐλικὸι καθηγηταὶ πανεπιστημίων ἐπιστήμονες διάφοροι. Συμβούλια αὐλικὰ, διοικητικὰ, δημοτικὰ. Πανεπιστήμια, ἀκαδημαῖα καὶ διάφορα ἐπιστημονικὰ καὶ εὐαγῆ καθιδρύματα, ἀνώτατα ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐπαρχιακὰ συμβούλια, αὐτὰ τὰ κοινοιστόρια, φιλοτιμοῦνται ἐν ἀγαστῇ ἀμίλλῃ νὰ ἐγγραφῶσιν ἐν τῷ Λευκώματι ἐν γλώσσῃ Λατινικῇ καὶ Ἑλληνικῇ, ἀλλὰ καὶ Γερμανικῇ, Γαλλικῇ, Ἰταλικῇ ἔτι δὲ Ἑβραϊκῇ, ἐν στίχοις ἢ εἰς πεζὸν πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ὑπὲρ τῶν πασχόντων Χριστιανῶν αἰσθημάτων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕξαρσιν καὶ θαυμασμὸν τοῦ ἔργου τοῦ Πολυείδου καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγραφῶν ἢ ἀφιερώσεων ἀνέρχεται εἰς 181, ἐπομένως καὶ τόσαι χεῖρες καὶ ποικιλία γραφῶν. Πολλοὶ τούτων τυγχάνουσι εὐανάγνωστοι, ἀλλ' εἷς τινὰς μεγάλως ἐκοπιάσαμεν, καὶ τέλος εἰς τὰς δυσαναγνώστους λέξεις ἐθέσαμεν (*). Πέντε γερμανικὰς δὲν ἠδυνήθημεν οὔτε ν' ἀντιγράψωμεν.

1) Κατὰ τὰ ἔτη 1728—1733 κυρῶς, ἀναγραφαὶ τινες φέρουσι τὸ ἔτος 1727—1737, φαίνεται ἐγένετο διακοπὴ ἐν τῷ μεταξύ τῆς περιόδου, Ἄλλ' αὐτὸς ἐτέθησαν διὰ χρυσογραμίας, τιμῆς ἕνεκεν β, 94, 159 κ. ὅ.

2) Ἴνα βεβαιωθῶ ἔτι κάλλιον περὶ τινων δυσεμβλήτων, διήλθομεν τὸν κώδικα καὶ μετὰ τοῦ φίλου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Χ. Χαριτωνίδου παραθερίζοντος ἐνταῦθα, καὶ ᾧ ἐκφράξω δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας. Ἐπικρατοῦσα διάλεκτος ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς εἶναι ἡ Λατινικῇ, εἴτα ἡ Ἑλληνικῇ. Εἰς Γαλλικὴν (τὸ Στρασβοῦργον κατεῖχτο ὑπὸ Γάλλων) 4 (6, 72, 76, 179) καὶ εἰς Ἰταλικὴν β (δ, 144, 175). Τὰ Ἑβραϊκὰ 2 (φ. 68β καὶ 126β) ἐκ τοῦ ψαλτῆρος ἢ ἑτέρου μετὰ μεταφρ. Λατιν.) δὲν ἀντεγράψαμεν.

Αὐταὶ δὲ στεροῦνται σπουδαιότητος καὶ εἶναι αἱ πλεῖσται δίστιχοι. Ἡ στενότης τοῦ χώρου τοῦ Περιοδικοῦ δὲν ἐπέτρεψε νὰ δημοσιεύσωμεν καὶ μεταφρασιν τῶν σπουδαιότερων τοῦλάχιστον ἀναγραφῶν. Ἐν τούτοις χάριν τῶν μὴ εἰδῶτων τὴν Λατινικὴν συνεπληρώσαμεν τὴν τοιαύτην ἔλλειψιν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἀναλύσαντες ἐπιμελῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ Λευκώματος καὶ τὰ δυσκολώτερα μεταγλωττίσαντες.

Τοιοῦτος ὁ κῶδιξ πλὴν τῶν ἄλλων παρέχει πολλὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Πολυείδου τέως ἀγνώστους. Ἔθος ἦν ὡς φαίνεται τότε διακεκριμένοι ἄνδρες περιηγούμενοι τὰς Εὐρώπας καὶ ἐπίσημον ἐκπληροῦντες ἔντολὴν νὰ φέρωσι τοιοῦτον Λεύκωμα ἀναμνηστικὸν καὶ εἰς βεβαίωσιν τῆς εὐόρου διεξαγωγῆς αὐτῆς. Παρόμοιον γνωρίζω τοῦ *Μητροφάνους Κριτοπούλου* τὴν «*Φιλοθήκην*», ὡς οὗτος ἀποκαλεῖ αὐτό, ἦν ἀπῆρτισεν ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν περιοδείας αὐτοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1617—1628 (1).

2. Γέννησις, ἐκπαιδεύσεις, μοναχ. κούρᾶ καὶ χειροτονία

ἐν ᾠθῶ τοῦ Πολυείδου.

Ὁ Θεόκλητος Πολυείδης τυγχάνει ἐκ τῶν ὀλίγων κληρικῶν, οἵτινες ἔδρασαν πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ὀθωμαν. αὐτοκρατορίας, ὡς τε θεολόγος καὶ ἐθναπόστολος πρόδρομος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους, καὶ ὡς ἀγιορείτης, τοῦ ἰσαποστόλου *Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ*. Τὸ Ἅγιον Ὄρος ἦν τὸ χαλκεντήριον τῆς ἱερᾶς ταύτης καὶ σωτηριώδους ιδέας. Ὁ μοναχὸς ἐθεωρεῖτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὡς ὑπερφυσικὸν ὄν, περιερχόμενος τὴν ὑπόδουλον χώραν ὡς πνευματικὸς καὶ διδάσκαλος ἀνεμίγνυεν εἰς τοὺς λόγους τὰς προφητείας καὶ διαφόρους χρησμούς, δι' ὧν συνήραζε τὰ πλήθη καὶ προπαρασκεύαζεν αὐτὰ εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀπολυτρώσεως (2). Τοιοῦτος παρουσιάζετο καὶ ὁ Θεόκλητος φέρων ὡς ἐγκόλπιον τοὺς Χρησμοὺς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, ὧν *δημιουργὸς* ὑπῆρξεν αὐτὸς οὗτος, ὡς ὁ λόγος δηλώσει. Ὅμοίαν καταγωγὴν φρονῶ ὅτι ἔχει καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ *Πολυείδης*. Ὡς πρὸς τὸν τύπον ἐπικρατεῖ σάλος ἡμεῖς ἠκολουθήσαμεν τῷ *Δημητράκοπούλῳ*, ὅστις ἐξηρεῦνήσε καλλίτερον παντὸς ἄλλου τὰ κατ' αὐτόν (3).

1) Ἐξεδόθη ὑπὸ *Μ. Ρενιέρη*: Μητροφάνης Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι αὐτοῦ (Ἀθήνησιν 1893, 8ον σ. 114 Β' παράρτ. τῆς Ἰστ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρίας).

2) Βλ. τὸ ἄρθρον: Οἱ μοναχοὶ καὶ ἡ Ἐπανάστασις ὑπὸ *Εὐλ. Κουρίλα Λαυριώτου* ἐν τῇ Ἑλλ. ἐπιθεωρήσει ἔτ. ΚΑ' (1930) σ. 6—8, 4ον.

3) Τούτῳ συμφωνεῖ καὶ ὁ κ. *Γεδεῶν* ἐν τῷ «Ἀθωνι» σ. 223 ἐν τῇ προτασομένη τῆς *Sacra tuba* . . . εἰκόνι ΠΟΛΥΕΙΔΗΣ.

Ὁ Ζαβίρας καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Σάθας, Ν. Πολίτης καὶ Φιλ. Βαφειδῆς ὀξυτονοῦσι Πολυειδῆς, ὡς καὶ ὁ Στεφανίτζης ἐκδότης τῶν χρησῶν. Κατὰ κανόνα ὁμοῦ τὸ ὄνομα ὡς προερχόμενον ἐκ τοῦ ἐπιθέτου πολυειδῆς, ἀναβιάζει τὸν τόνον, καὶ οὕτως ἀπαντᾶται καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1). Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἕτερος τύπος *Πολύειδος*, ὡς ἔχει ὁ κατὰ τὸ 1838 ἐκδοὺς τοὺς χρησμοὺς καὶ ὁ Κοντογιάννης (2). Ἐν τῷ Λευκώματι πλεονάζει τὸ Πολυειδῆς, ἦτοι Polyides καὶ Polyidis (3). Πολυειδῆς (4) (καὶ ἅπαξ Πολυκνίδης 99) καὶ Πολυίδης (106).

Ἐγεννήθη ἐν Θράκῃ τελευτῶντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὑπὸ γονέων εὐτυχούντων· ὁ δὲ πατήρ τοῦ Θεοκλήτου μετήρχετο τὸ ἐμπόριον ἐν Ἀδριανουπόλει ἔνθα καὶ ἐξεπαιδεύσε τὸν υἱόν. Οὕτω οὐ μόνον γονεῖς ἔσχεν ἐπισήμους (ὄθεν καὶ ἐν τῇ 117 ἀναγραφῇ λέγεται: *conspicuis nobilitate generis*) ἀλλὰ καὶ παιδείας ἔτυχε λαμπρᾶς, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνύεται, καὶ ἴσως ὁ πατήρ αὐτοῦ μετόκησεν ἐν Ἀδριανουπόλει χάριν τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ υἱοῦ. Ἐν τῷ Λευκώματι ἅπαξ (ἀρ. 99) ἀναφέρεται ὡς πατὴρ αὐτοῦ ἢ Ἀδριανούπολις, καὶ μάλιστα ὀνομάζεται ἐπίσκοπος αὐτῆς, συνήθως ὀνομάζεται Ἀγιορείτης καὶ Μακεδῶν, διότι ἐντεῦθεν ὠρμήθη εἰς τὴν Εὐρώπην (πρβλ. ἀρ. 33 de Monte sancto ex Macedonia, 153 ex Monte sancto Macedonia, 163 in Monte sancto Athon). Ἐν Ἀδριανουπόλει ἀπὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀναφέρεται σχολή, ἥτις 100 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀνιδρῦθη ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς πρωτονοταρίου τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας Ἰωάννου Ζυγομαλά καὶ ἐχορημάτισε κέντρον φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν συζητήσεων. Ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὑπῆρχεν ἀκμαίονσα σχολή, ἐν ἣ ἔδίδαξαν Ἀναστάσιος ὁ Παντοδύναμος, Ἀθανάσιος Κόντης ὁ Βοθρογιάννης, Μάρκος ὁ Λαρισαῖος, Δημήτριος ὁ Διιτζαῖος, ὁ Παπᾶ Σταμάτης, ἴσως δὲ καὶ Νεόφυτος ὁ Κανσοκαλυβίτης (5). Ἄλλ' ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ἐνταῦθα ἐξεπαιδεύθη καὶ ἐδίδαξεν ὁ ἐν τῇ δράσει δμότροπος αὐτῷ ὁ γνωστός Ἀλέξ. Ἑλλάδιος ὁ Λαρισαῖος. Οὐδόλως ἀπίθανον, ὅτι παρὰ τούτου ἐνεπνεύσθη ὁ Πολυειδῆς εἰς

1) Ἐν Poetae Bucolicī (ἐκδ. Dübner, Paris 1851) 1, 8σ. 98, 12' «ἀλλοῖον ὁμοφώνων οὕτω λέγεται παρὰ Πολυειδῆ (γρ. Πολυειδίει) τῷ ἱατρῷ, ἐν ταῖς τῶν φαρμάκων συνωνυμίαις». Ὁμοίως φέρεται καὶ παρὰ τῷ Σοφ. Οἰκονόμου (ψόγος νικητῆς, Βεν. 1876 σ. 21). Ἐν τοῖς κώδιξι ὑπάρχουσιν καὶ οἱ δύο τύποι.

2) Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν Α' ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσσοτουρκ. πόλεμον (Ἀθῆναι 1903) σ. 49 βλ. καὶ Pape-Benseler Wörterbuch der gr. Eigennamen ἐν λ.

3) ἀρ. 12, 19, 52, 104, 106, 163, 180.

4) 110, 129, 130. Βεβαίως ἐκ τοῦ Λατ. δὲν προκύπτει σαφές τὸ συμπέρασμα. Καὶ ἐν τῇ Sacra tuba ἔχει Polyidis.

5) Βλ. Γράμματα ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως (Κ]πολις 1913) σ. 72 ὑπὸ Μ. Γεδεῶν, πολὺς ὁ λόγος περὶ τοῦ Κόντη, βλ. καὶ πρόγραμμα μαθημάτων τῷ 1714 σ. 67 (πρβλ. καὶ Θρακικά τευχ. Πανηγ. σ. 60--61).

τὸ συγγραφικὸν ἔργον καὶ τὴν ἐν γένει δραῖσιν(*). Φαίνεται ὅτι ἡ σχολὴ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπεδίωκε κατὰ σύστημα τὸν ὑψηλὸν τοῦτον σκοπὸν, τὴν δημιουργίαν κοινῆς ἐν Εὐρώπῃ γνώμης προπαγανδίζουσα πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσπάσατο τὸν μονήρη βίον καρεῖς ἐν τῇ κατ' Ἀθῶνα μονῇ τῶν Ἰβήρων καὶ μετονομασθεὶς Θεόκλητος (1). Τῷ δὲ 1713 Μαΐου 20 ἐχειροτονήθη ἐνταῦθα διάκονος ὑπὸ τοῦ πρώην Νεοκαισαρίας Ἰακώβου (2). Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Θεόκλητος εὐγνωμονῶν τῇ πολιούχῳ τῆς μονῆς Πορταίτιση ἐξέδοτο ἐν Λατ. γλώσσῃ τὴν ἱστορίαν ταύτης ὑπὸ τὸν τίτλον: *Origo coenobii Iberorum in Monte sancto erecti et admiranda apparatus beatae virginis, quam Portaitissam vocant. venetiis, typis Antonii Bortoli, superiorum permissu.*

Σχετικῶς πρὸς τὸ προσκυρητάριον τοῦτο ἀναγράφω τούδε τοὺς στίχους (ἐκ κώδικος μονῆς Ἰβήρων 543) οὕτως ἰσχυροῦς ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως(3).

Στίχοι ἰαμβικοί, τὸν ἀριθμὸν δέκα ἔχοντες ἀκροστιχίδα Θεοκλή-
 τ ο υ ς(4) ἀντεγράφησαν κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ ἔξ ἄλλου τινὸς παλαιοῦ βιβλια-
 ρίου, ἔχοντος ἐπὶ τέλος τὴν ἱστορίαν τῆς Πορταίτισης εἰς τὸ ἀπλοϊκώ-
 τερον, τὸ ὁποῖον βιβλίριον ἤδη εὐρίσκεται ἐν τῷ ναῷ τῆς Πορταίτισης,
 καὶ ἐπὶ τέλος τῆς ἱστορίας ἐκείνης, ὅπισθεν τοῦ τελευταίου φύλλου, ἀαφέ-
 ρεται μὲ γράψιμον τοῦ συγγραφέως τοῦ ἐν Καθολικῷ ναῷ Μεγάλου Τυ-
 πικοῦ περὶ τῆς ἰδίας ἐκείνης ἱστορίας τῆς Πορταίτισης ἀπαραλλάκτως:
 φ. 235β «λέγεται ὅτι μετὰ τὸ καταλειφθῆναι τὴν Μονὴν ὑπὸ τῶν Ἰβήρων,
 ἠθέλησαν οἱ ταύτην οἰκήσαντες γραικοὶ μετενεγκεῖν ἐκ τῆς ἰβηρίδος φωνῆς
 εἰς τὴν ἰδίαν διάλεκτον τὸ παρὸν Ὑπόμνημα (ἦτοι τὸ εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλιά-
 ριον) οὐκ ἔτυχον δέ, οὔτε ἐρμηγέως οὔτε συγγραφέως, ὡς ἔδει· ὅθεν μοι
 δοκεῖ ἐν πολλοῖς διαφθορῆναι τὸ σύγγραμμα, οὔτε γὰρ φράσει, οὔτε ἀντι-
 στοίχων ἠθμύροι διωρθώθη δ' οὐδ' ὁμοῦ παρ' ἡμῶν, εἰς δυνατὸν καὶ μετερ-
 ρυθμῆθη εἰς τὸ ἀπλοϊκώτερον ὡς ὁρᾶται ἐνθάδε (ἦτοι ἐκεῖσε, ἐν τῷ βιβλια-
 ρίῳ ἐκείνῳ).

*1) *Παρανίκα* Σχεδιάσμα (σ. 42) καὶ Θεολογικὰ ἐνθ. ἀνωτ: σ. 61.

1) Οὐ μόνον ἡ τῶν Ἰβήρων ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Ξηροποτάμου, Παντοκράτο-
 ρος κ. ἄ. εἶχον μετόχιμα ἐν Ἀδριανουπόλει· ἡ δὲ Λαύρα εἶχεν ἐν τῷ κέντρῳ τὸν
 ἅγιον Στέφανον (ιδρύθη 1694)· ὑπὸ τῶν μοναχῶν τούτων φαίνεται προσηλυτισθεὶς
 ὁ Πολυείδης.

2) *Δημητρακοπούλου*, Προσθήκαι εἰς τὴν Νεοελλ. Φιλολογίαν τοῦ Σάββα
 (Λειψ. 1871) σ. 81.

3) Τὸ παρὸν σημείωμα παρεδόθη μοι ἀγαθότητι πολλῇ παρὰ τοῦ κλεινοῦ
 φίλου Γέροντος κ. Ἰωακείμ Ἰβηρίτου ἄλλοτε ποτε βιβλιοθηκαρίου τῆς μονῆς
 χερματίσαντος *gracia*.

4) Τὸ τελευταῖον ς τοῦ Θεοκλήτους φρονῶ ὅτι ἐξηγεῖται: Θεοκλήτου στίχοι.

- » θεωριῶν ὕψωμα, δογμάτων βάθος.
- » ἐνωτικὸν σύνταγμα διεστηκότων
- » ὄρων ἀμίκτων, συνδρομὴ μίξις ξένη
- » κλίμαξ βροτοῦς ὑψοῦσα γῆθεν εἰς πόλον.
- » λύσις ἀρᾶς μένουσα, χαρᾶς αἰτία.
- » ἡλιακὸν δίσκευμα, τοῦ φωτουργέτου.
- » τόμον προφητῶν, ἡγλαϊσμένον πέρας.
- » ὄρος δι' ὑγρᾶς, στίλος ἄλλος πυρφόρος
- » ὕλασας ἀγνή, λάρα τῶν ἱβηρίων
- » στᾶσιν τιθεῖσα, θυρωροῦ καὶ προστάτου»

Ὁ Θεόκλητος κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὐρίσκετο ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἐν μέσῳ σεμνῆς πλειάδος λογίων μοναχῶν θεολογούντων καὶ φιλολογοούντων, οἳ ἦσαν Ἰερόθεος ὁ ἐν ἀγίοις διδάσκαλος χρηματίσας ἐν Σκοπέλῳ καὶ ἐν μεταφράσει ἐκδοὺς τὰ ἀσκητικὰ τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ καὶ Μελέτιος ὁ Πελοποννήσιος μαθητῆς αὐτοῦ κ.ἀ.(¹) «Πρὸς τοῦτον βιβλιοφύλακα ὄντα τῆς μονῆς γράφει τὰ ἐξῆς ἀξιόλογα περὶ τῆς βιβλιοθήκης ὁ τῆς κληνῆς Ἀθωνιάδος Σχολαρχήσας *Εὐγένιος* ὁ πᾶνν. «Ἐπεικῶς γὰρ Ἐδέμ τις κεκλεισμένη ἐστὶν αὐτοῖς (τοῖς ἀδελφοῖς) ἡ βιβλιοθήκη, ἣτις καὶ ἔστι, θριπῶν μὲν καὶ σητῶν καὶ ἀραχνῶν καὶ τῶν ἄλλων ζουφίων τῶν κατὰ πολλὴν ἄδειαν τὰς βίβλους ἐπιβοσκομένων ἀνάπλευς· ἀνθρώποις δὲ μόνοις τοῖς ἐξ Ἀδάμ, ὅσοις περὶ βιβλία τὸ ζῆν κατατρέβεται. Ἐδέμ αὕτη ἀνεπίβατος καὶ ὄλωσ ἀπρόσιτος· καὶ ταῦτα μετὰ τὸ καὶ τοῖς λησταῖς ἐφεῖσθαι τὴν εἴσοδον» (²). Ὁ Θεόκλητος εἰς τὴν ἐκδοσὶν τοῦ Προσκυνηταρίου εὔρε μιμητὰς τῶν ἐν τῇ μονῇ συναδέλφων *Χριστοφόρον τὸν Ἰωαννίτην* καὶ *Ἰγνάτιον τὸν Κεμίζον* (³). Ὁ δὲ *Παχώμιος Τουρναβίτης* ἔφερεν εἰς φῶς τῷ 1730 τοῦς Μαργαρίτας τοῦ Χρυσοστόμου. Θεόκλητος ἕτερος, *Ραφαὴλ ἱεροδιδάσκαλος Νεόφυτος* καὶ *Ἰωακείμ*, πρὸς οὓς ἀλληλογραφεῖ ὁ Εὐγένιος. Οὗτοι πάντες ἐν τῇ Ἰβήρων ἀπετέλουν τὴν Ἀκαδημίαν, εἰς ἣν ἐμορφώθη θεολογικῶς ὁ ἡμέτερος Θεόκλητος, συμπληρώσας καὶ τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς αὐτοῦ γνώσεις εἰς τὴν εἰρημένην πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην (εἰς πολλὰ βιβλία εὐρίσκομεν σεσημειωμένον καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ). Μετὰ

1) *Γεδεών*. Ἀθῶς σ. 222 ἔ.

2) Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ' (1883) σ. 523—4 πρβλ. καὶ 512. Ὁ *Εὐγένιος* παρεκονεῖτο διὰ τὸ ἀμετάδοτον τῶν τότε, ἡμεῖς θλιβόμεθα διὰ τὴν ἐρημίαν λογίων νῦν, ἐξ οὗ καὶ εἰς χεῖρῳ κατάστασιν εὐρίσκεται ἡ πλουσιωτέρα τῶν τοῦ Ἀθῶ Βιβλιοθηκῶν!

3) Οὗτος ἐπανεκδοὺς τοῦ *Κομνηνοῦ* τὸ Προσκυνητᾶριον τοῦ Ἀθῶ, συνέταξε τοὺς ἐν ἀρχῇ στίχους· ὁ δὲ *Ἰγνάτιος* εἰς ἄλλην ἐκδοσὶν μετεποίησεν αὐτό.

ἐξαιτίαν προϋχειρίσθη εἰς πρεσβύτερον τὴν 10 Μαΐου ἐν τῷ τοῦ Πρωτάτου καθεδρικῷ ναῷ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Λήμνου Ἰωαννικίου (1).

3. *Ἡ δρᾶσις τοῦ Πολυείδου εἰς τὰς ἀπελευθερωτικὰς ἀποπείρας.
Ἡ στάσις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Τουρκίαν. Τὰ σχέδια
τοῦ Μεγ. Πέτρου. Οἱ ἀρχιεπίσκοποι Ἀχριδῶν.*

Εἰς τὸν βαθμὸν ἔτι τοῦ Λιακόνου ὁ Θεόκλητος τελῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ περιορισθῇ ἐν τῷ Ἄθωνι ἢ φλογερᾷ αὐτοῦ φιλοπατρία παρέσυρεν αὐτὸν εἰς ἐθνικοὺς ἀγῶνας καὶ συμμετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων δρᾶσιν τῶν Ἑνετικῶν στρατευμάτων ἐν Εὐβοίᾳ πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ φρουρίου τοῦ Εὐρύπου. *Τοῖς Ἑνετοῖς συνέπραττον ὡς μισθοφόροι καὶ ἐδελονταὶ καὶ Γερμανοί.* Ἐνταῦθα τοίνυν τὸ πρῶτον σχετίζεται ὁ Πολυείδης τοῖς Γερμανοῖς. Χάρις δὲ εἰς τὴν γνωριμίαν ταύτην ἤνοιξεν ἢ πρὸς τὴν Γερμανίαν αὐτῷ ὁδός. Ἔχομεν δύο ἐν τῷ Λευκώματι ἀναγραφὰς βεβαιούσας τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ταύτην (ἀρ. 117 - 118). Ἀλλὰ πρὸς ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἀνάγκη ν' ἀναπολήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τὰς βλέψεις τῶν Ἑνετῶν ἐν Ἀνατολῇ, ὡς καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν πολεμικῶν τούτων ἐνεργειῶν.

Ἡ Εὐρώπη μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐτήρει τὴν ἀμυντικὴν ἢ παθητικὴν στάσιν ἔναντι τῆς Τουρκίας. Πρῶτος ὁ μέγας Πέτρος τῆς Ῥωσσίας ἐξῆλθε τῆς οὐδετερότητος συλλαβῶν τὸ σχέδιον. Εἰκὼν αὐτοῦ χαλκογραφηθεῖσα ἐν Ἀμστελοδάμῳ, ὅπως διανεμηθῇ τοῖς ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοῖς ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν «*Πέτρος πρῶτος Ῥωσσο-γραικῶν αὐτοκράτωρ*». Ἐπὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Μόσχας ἐκνυμίτιζεν ἢ Ῥωσ. σημαία φέρουσα τὰ γράμματα. «*Ἐν τούτῳ νίκα*». Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκφωνήσας λόγον εἰς Ῥίγαν, ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῆς Ἑλλ. σοφίας, διακηρύξας, ὅτι αἱ ἐπιστήμαι καὶ τέχνηαι δέον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν κοιτίδα (2). Οὕτω τὸ φρόνημα τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἀνεπτερώθη, ὅπερ διάφοροι μυστικοὶ ἀπόστολοι ὑπεδαύλιζον ἐπιτηδείως, ἢ δὲ ἐθνικὴ μοῦσα ἤρξατο ψάλλουσα τοὺς παιᾶνας τῆς ἐλευθερίας (3). Κυρίως δὲ τὸ ἔναυσμα ὑπῆρξε προκηρύξις

1) *Δημητρακόπουλος* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 81 περὶ τοῦ ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων ἐφησυχάζοντος ἐναρέτου τούτου ἱεράρχου βλ. Ἐκκλ. Ἀληθ. Ἐτ. Η' (1888) σ. 314-316 καὶ Ἰστ. Ἀσκητισμοῦ ὑπὸ *Ἐδλ. Κουρίλα Δαυριώτου* (Α' Θ)νίκη 1929) σ. 77 σημ. 2. Περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἰβήρων μονῆς βιβλίων τοῦ Πολυείδου ἀναφέρει ὁ *Γεδεών* (Ἄθως σ. 22!).

2) *Σάθα*, Τουρκοζο. Ἑλλάς σ. 448.

3) Πρβλ. τὸ δημῶδες: Ἀκόμα τούτ' τὴν ἀνοιξὴν ραγιαδες, ραγιαδες . . . ὅσο ν' ἀρθῇ ὁ Μόσκοβας . . . αὐτ. 449. Ὁ *Ἑλλάδιος* τὸ σπουδαῖον ἔργον ἀνατίθησιν τῷ μεγ. Πέτρῳ, καὶ προσαγορεύει αὐτὸν *ecclesiae orientalis orthodoxae Graeco-*

τις τοῦ μεγάλου ἐκείνου αὐτοκράτορος πολεμοῦντος κατὰ τῶν Τούρκων καὶ *Καρόλου Β'* τῶν Σουηδῶν πρὸς «πάντας τοὺς πιστοὺς καὶ πάντας τοὺς μητροπολιτάδες...καὶ τοὺς προεστοὺς τῶν κλεπτῶν καὶ τοὺς καπετάνους καὶ τὰ ἄξια παλληκάρια... καὶ πάντας τοὺς παπάδες κτλ.» ἐνθ' ἐπιτίθεται κατὰ τῶν Τούρκων οἵτινες «ἐτσαλαπάτησαν τὴν πίστιν μας καὶ μὲ δόλον ἐπῆραν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοὺς τόπους μας...πόσαις χήραις καὶ ὄρφαναῖς ἐσκλάβωσαν καὶ διεσκόρπισαν, καθὼς ὁ λύκος τὰ πρόβατα...καὶ ὄσους σκλαβώνουν μὲ δυναστείαν τοὺς τουρκεύουν... Λοιπὸν ἐγὼ πηγαίνω εἰς τὴν βοήθειάν σας...» (1). Ἐστάλη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1711, ὀλίγους μῆνας πρὶν ἢ ἀποκλεισθῶσι τὰ Ρωσ. στρατεύματα παρὰ τὸν Προῦθον καὶ ἠττηθῶσιν. Μετὰ τὴν ἠτταν ἐκείνην αἱ ἐλπίδες πάντων ἀπέπησαν, οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ ἐστράφησαν πρὸς *Κάρολον Σ'* τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας (2) (1711—1740), πατέρα τῆς μεγάλης Θηρεσίας. Ὁ *Πατριάρχης Ἀχριδῶν* καὶ ὁ *Πεχίον* διεβεβαίουντο αὐτὸν περὶ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν Χριστιανικῶν πληθυσμῶν ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν Γερμανικῶν ὀπλων ὅπερ ἐπιστεύθη ὑπ' ἐκείνου, ἀλλ' ἐπρότεινε νὰ προσαρτήσῃ τὴν Τουρκίαν ὡς φέουδον. Ὁ Ἀχριδῶν συγκατετίθετο εἰς τοῦτο, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀναγνωρισθῇ αὐτὸς Πάπας τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' ἡ τολμηρὰ αὕτη ἀντιπρότασις ἐξεφόβισε τὸν Κάρολον καὶ περιορίσθη εἰς τὴν ἀποστολὴν μικρᾶς δυνάμεως εἰς τὴν Ἀλβανίαν (3). Οἱ τῆς Ἀχρίδος ἀρχιεπίσκοποι εἶχον ὀπωσδήποτε ἐλευθερίαν εἰς τοιαύτας ἐνεργείας καὶ περιώδευον ἀνὰ τὰς Εὐρωπ. ἀλῆας. Ἀναφέρω τὰς σχέσεις τοῦ ἀπὸ Ἰωαννίνων *Γαβριήλ* πρὸς τὴν Γερμανίαν, καὶ τὴν μετάβασιν αὐτοῦ μετὰ μεγαλοπροποῦς ἀκολουθίας τῷ 1587 (4). Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα μόνον αὐτοὺς ὠφέλησεν ὑλικῶς· οὔτε ἡ Αὐστρία οὔτε ἡ Γερμανία ἠδύναντο νὰ κινηθῶσι τότε κατὰ τῆς Τουρκίας.

---

runque defensorem et υπερασπιστήν (sic) ὁ *Σεβ. Κυμνίτης* τὴν *Δογματικὴν* (Βουκουρέστιον 1703) καὶ ὁ ἐκ Ναούσης *Ἀνάστ. Μιχαήλ* τὸ «Βασιλικὸν Θέατρον» ἐκδοθὲν ἐν Ἀμστελδάμφ τῷ 1710.

1) Ἀπτ. σ. 449—450 Λατινιστὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Alex. Brückner, Peter der Grosse (Berlin 1879 σ. 459).

2) Οὕτως ἐκαλεῖτο τότε ὁ τῆς Αὐστρίας. ὅστις μάλιστα ἔδιδε τὸν νενομισμένον ὄρκον εἰς Φραγκφούρτην τὴν 14 Δεκεμβ. ἐνώπιον τῆς Γερμ. διαίτης (*Ἰόμα* Ἰστ. ἀνθρ. πράξεων τομ. Θ' σ. 77).

3) Hertzberg, Geschichte griech. Mesq. 3 σ. 205.

4) Βλ. *Révue des éd. gr. IV* (Paris 1891) σ. 182—188 καὶ Σωτήρ τομ. ΙΔ' (Ἀθήναι 1891) σ. 267—275 καὶ *Ζερλέντη* *Σημειώματα* ἐκ τῶν τοῦ Κρούσιου (Ἀθήναι 1922) σ. 20—25.

4. Ἀγῶνες τοῦ Μοροζίνη ἐν Πελοποννήσῳ, Ἀθήναις καὶ Εὔριπῳ.
Αἱ Γερμανικαὶ λεγεῶνες.—Ἀνάμνησις τοῦ Βαλδεκινού
πολεμιστοῦ πρὸς Πολυεΐδην.

Ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Πολυεΐδης προσεκολληθῆται εἰς τοὺς Ἑνετοὺς, οἵτινες ἔδρων τότε ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γνωστοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη.

Οὗτος εἶχε τότε ἐλευθερώσει ἀπὸ τῶν Τούρκων τὴν Πελοπόννησον,⁽¹⁾ ὅθεν τῷ 1687 ἀναλαβὼν ἐκ νέου τὴν ἀρχιστρατηγίαν ὑπὸ τὴν τιμητικὴν ἐπωνυμίαν τοῦ *Πελοποννησιακοῦ*, τὴν ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας, καὶ μεθυσθεὶς ἐκ τῆς ἐφημέρου ἐπιτυχίας, ὥρμησε τὴν 9)12 Σεπτ. ἡγούμενος 10000 στρατοῦ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα ἐκδιώξῃ τὴν τσερκ. φρουράν, ἣτις εἶχεν ὀχυρωθῆ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Εἶναι γνωστὸν πῶς ἡ ἄλωσις αὐτῆς ἐστοίχισε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀτιμήτου τῆς τέχνης μνημείου τοῦ Παρθενῶνος, ὅπερ καὶ οἱ τρισβάρβαροι ἐσεβάσθησαν! Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀναγραφάς, ὧν ἡ 117 ἐγράφη ἐν Βαλδέκῃ ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Meckel, ἀναφέρονται ὡς συμπράττοντες τοῖς Ἑνετοῖς καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης Γερμανοὶ *legio secunda Waldecensis* καὶ βεβαίως δὲν ἦσαν μόνον οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων. Ἀπὸ τοῦ 1683 ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατία εἶχε μετακαλέσει ὡς στρατηγὸν τὸν Γερμανοσουηδὸν *Καίσιγμαρκ* (Koenigsmark), ὅστις φίλος ὦν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐγνώριζε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν. Οὗτος προθύμως ὑπακούσας κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα *μετὰ πολλῶν Γερμανῶν καὶ Ἀγνοβερανῶν καὶ Δουνεβουργίων* (5000 περίπου), καὶ διώκησε τὰ Ἑνετ. στρατεύματα ἐν Πελοποννήσῳ, ἔνθα αὐτῷ ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος αἱ ἐπιτυχίαι, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Τοῦτο ἐπικυροῖ καὶ ὁ διάσημος τῆς Δημοκρατίας γεωγράφος Coronelli, εἰς ὃν αὕτη ἀνέθετο, ἵνα συντάξῃ τὸ ἱστορικὸν τῶν τροπαίων καὶ κατακτίσεων αὐτῆς, καὶ ἀφιερῶ τῷ Γερμανῷ στρατηγῷ τὸ ἔργον⁽²⁾. Ἔνεκα τούτου καὶ εἰς τῶν ἀποκατασταθέντων ἐν Ἀθήναις ναῶν (οὓς οἱ Τούρκοι εἶχον μεταβάλει εἰς τζαμιά) παρεχωρήθη τοῖς Γερμανοῖς, ἵνα τελῶσι τὰ τῆς θρησκείας κατὰ τὸ δόγμα τῶν Διαμαρ-

1) Ἡ σύγκλητος τότε τῆς Βενετίας ἐξέδωκε ψήφισμα δι' οὗ ἀντήγειεν αὐτῷ ἀνδριάντα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Francesco Maurogeno Peloponnesiaco adhuc viventi senatus». *Πολυζωΐδου Νεοελληνικά Β'* σ. 71. Σάθα ἐνθ. ἀνωτ. 358.

2) *Memorie istoricogeografiche delli regnidella Morea e Negreponete et luochi adiacenti, descritte e consecrate all' a'tezza Serenissima del seng. Principe Massimiliano Guglielmo duca di Brunsvich, Luneburg etr. generale dell' armi Veneta.... Venezia 1886.*

τυρομένων(1). Ὁ *Μοροζίνης* κύριος γενόμενος τῶν Ἀθηνῶν συνεκρότησε συμβούλιον προϊόντος ἤδη τοῦ χειμῶνος (ὡς λέγει καὶ ἡ ἀναγραφή: *hyberna venit*), καὶ ὑπεστήριξεν, ὅτι πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν Ἀθηνῶν ἐπεβάλλετο πάση θυσίᾳ ἢ κατάληψις τῆς Εὐβοίας. Ἀλλ' ὑπερίσχυσε ἡ γνώμη τοῦ *Καίηνγαρκ* νὰ παρέλθῃ ὁ χειμῶν, ἵνα ἔλθωσι καὶ αἱ ἀναμενόμεναι ἐκ *Γερμανίας* ἐπικουραίαι. Τὸ ἔαρ τοῦ 1688 τὴν 29)10 Ἀπριλίου Ἐνετοὶ καὶ Γερμανοὶ χάριν τῶν κατὰ τῆς Εὐβοίας ἐπιχειρήσεων ἐγκαταλείπουσι τὰς Ἀθήνας καὶ τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες μετὰ τισούτου ἐνθουσιασμοῦ εἶχον ὑποδεχθῆ αὐτούς, εἰς τὸ ἔλεος τῶν Τούρκων. Ὁ μητροπ. *Ἰάκωβος* καθηρέθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, διότι μετὰ τοῦ *Σταμ. Γάσπαρη* καὶ τοῦ *Γ. Δούσμανη* ἐπρέσβευσε εἰς Πύνησον πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς, οἵτινες καὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπανεέλθωσιν(2). Ὁ *Μοροζίνης* ἠρκέσθη μόνον ν' ἀπαγάγῃ ἐκ τοῦ Παρθενῶνος σπουδαῖα λάφυρα τιμαλφῆ μνημεῖα! (3). Ὁ ἀγὼν πρὸς κατάρκτησιν τῆς Εὐβοίας ὑπῆρξε κρατερός καὶ σκληρός ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ διήρκεσε τρεῖς μῆνας πρὸ τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ πορθμοῦ φρουρίων.(4) Ἀλλ' ἡ ἀκάθεκτος ὀρμὴ τῶν ἐπιτιθεμένων ἐθραύσθη πρὸ τῆς ἀναστάσεως τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τινα ἐπίθεσιν ἐπὶ 11)2 ὥραν ἔπεσον 1000 χριστιανοί(5). Καίριον τραῦμα ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἀγῶνος ἐκ πυρετοῦ θάνατος τοῦ *Καίηνγαρκ* καὶ τοῦ μηχανικοῦ *Βερονέδα*(6). Ἰδίως κατὰ τὰς φοδράς ἐκεῖνας ἐπιθέσεις *διεκρίθησαν οἱ Γερμανοί*, αἵτινες εἶχον ἰδίους ἀρχηγούς. Τοιοῦτοι πλὴν τοῦ θανόντος ἥρωος ἦσαν οἱ *πρίγκηπες* τῆς *Βρουναβίκης* καὶ *Δαρμάστης*, ὁ γενναῖος βαρῶνος *Σπάρ*, ὁ ἥρωος *Βαλέριος Οὐβερ*. Ἰδιαιτέρως μνημονεύονται ὡς ἀνδραγαθήσαντες οἱ *Λουνεβούργιοι* καὶ οἱ *Βυτεμβέργιοι*(7).

Βεβαίως τοῦ ἀγῶνος τούτου μετέσχον καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐγγῶριοι ὑπὸ τὸν ὀπλαρχηγὸν *Νικ. Καρυστηνόν*. 5-6 χιλιάδες ἐζήτησαν νὰ σωθῶσιν εἰς τὰ ἀπαίροντα Ἐνετικὰ πλοῖα, ἀλλ' ὀλίγοι ἐγένοντο δεκτοί· ἕτεροι δὲ ἐσώθη-

1) Laborde II σ. 179.

2) *Γενναδίου*. Ὁ *Μοροζίνης* ἐν Πύνησῳ καὶ Ἀθήναις (Ἑλληνισμὸς ΙΘ' σ. 711).

3) *Πολυζώης*, ἐνθ. ἀνωτ. 77-78. *Σάθα*, Τούρκ. Ἑλλάς 362-3 καὶ 366 *Zinkeisen*, *Geschichte des Osman. Reichs* V. 134-135.

4) Βλ. *Σάθαν* σ. 372-381.

5) Αὐτ. σ. 380.

6) Αὐτ. σ. 376 καὶ *Zinkeisen* σ. 133. Οἱ Ἐνετοὶ τιμῶντες τὸν ἥρωα, ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντα ἐν τῷ ναυστάθμῳ τῆς Βενετίας.

7) Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀγωνισαμένων Γερμανῶν ἔγραψαν ὁ *Alex. Ichweeneke* *Geschichte der hannoverschen Truppen in Griechenland 1685-1699* (Annover 1854) καὶ ὁ *Ferd. Pfister*. *Der Krieg von Morea zur Erinnerung an Deutsche Thaten in der Jahren 1687-1688...* (1845. Kassel.) βλ. παρὰ *Zinkeisen* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 130, οὐδεμίαν ἐκ τούτων καὶ τῶν ἄλλων, ὡς οὗτος ἀναγράφει, ἠδυνήθη νὰ συμβουλευθῶ.

σαν διὰ τῶν ἰδίων πλοίων, καὶ οἱ ἑναπολειφθέντες κατεσφάγησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων⁽¹⁾.

Τῶν γεγονότων τούτων ἀνεμνήσθη ἐν τῇ 118 ἀναγραφῇ ὁ φιλόπατρις Γερμανὸς veteranus ἐν ἡλικίᾳ τῶν 64 ἐτῶν, καὶ φέρων ἤδη τὸ ἀξίωμα consiliarius Bridingensis primarius Sieder ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ Ἑλληνος πατριώτου, προτάσων τὸ φιλάλληλον γνωμικὸν ἅμα καὶ πατριωτικόν:

Nemo sibi solum natus, sed patri, patriae et amicis.

Διέσωζε δὲ ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν, ὅτι πρὸ 46 ἐτῶν ἐπολέμησε ὑπὲρ τῆς ἐκπολιορκήσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἴτα εὐρέθη καὶ ἐν Εὐθείῳ inobsidione munimenti fortissimi Negrepondo εἰς τὴν Βαλδεμανὴν λεγεῶνα τελῶν.

5. *Ἡ ἀνάκτησις τῆς Πελοποννήσου, τῆς Κερκύρας καὶ Ἑπειρωτικῶν πόλεων.*—*Ἡ δρᾶσις τῶν Γερμανῶν ὑπὸ τὸν ἥρωα Schuleburg.*—*Ἡ εἰρήνη τοῦ Πασάροβιτς.*

Καὶ μετὰ τὰς τοιαύτας ἀποτυχίας οὐδόλως ἀπηλίπισθησαν οἱ Ἑνετοί. Ἄλλ' ἡ δρᾶσις αὐτῶν εἶναι ἀχαρκτηρίσιτος, τῇ συνδρομῇ τῶν Ἑλλήνων ἐκδιώκουσι τοὺς Τούρκους ἐκ τῶν πόλεων καὶ εἴτα ἐγκαταλείπουν τὸν ἀγῶνα, καὶ οἱ Γούρκοι ἐπανέρχονται ἀγριώτεροι, καὶ οὕτω ἡ δευτέρα πλάνη γίνεται χείρων τῆς πρώτης. Τῷ 1715 δηλ. ἀνακτᾶται καὶ αὐθις ὑπ' αὐτῶν ἡ Πελοπόννησος, πολλῶν ἐκ τῶν κατοίκων συντελεσάντων εἰς τοῦτο (ἐκ μίσους πρὸς τοὺς Ἑνετούς) ἀλλ' ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Τούρκων κατασφαγέτες ἀνηλεῶς καὶ ἐξανδραποδισθέντες πανοικί⁽²⁾. Ἄλλ' οὗτοι δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' ἀπαρτίσαντες στόλον ἐκ δεκαμισμυρίων ἀνδρῶν προσέβαλον τὰς ἑνετοκρατούμενας νήσους καὶ δὴ τὰς Ἰονίους μέχρι τῆς Δαλματίας· ἠγεῖτο δὲ ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς τοῦ Σουλτάνου μέγας Βεζύρης Δαμάτ Ἀλῆ Πασᾶς. Οἱ Ἑνετοὶ ἀπὸ τοῦ 1714 εἶχον καὶ αὐθις ἐπικαλεσθῆ τὴν συνδρομὴν τῶν Γερμανῶν. Ἡ αἴτησις αὕτη ἐλθοῦσα εἰς ἐπίρρωσιν τῆς μνημονευθείσης προτάσεως τοῦ Ἀχριδῶν, ἔπεισε τοὺς Γερμανοὺς νὰ σπεύσωσιν. Ἦδη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν εὐρίσκειται ὁ εὐκλεὴς Σάξων Βασιλεὺς Ματθαῖος von der Schulenberg, ᾧ Κάρολος ὁ 5' τῆς Γερμανίας ἀπένευμε τὸν τίτλον τοῦ Κόμητος, μετὰ τὰς κατὰ Καρόλου IB' τῆς Σουηδίας ἐπιτυχίας αὐτοῦ ἐν Σουηδίᾳ. Οὗτος μετ' ἀπαραιμίλλου τόλμης ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἑνετικῶν στρατευμάτων ἠγω-

1) Σάθας, ἐνθ. ἀνωτ. 380. Ἐν ὀλίγοις καὶ παρ' Ἐψηλάντη, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 183, 189, 191, 199.

2) Ἐπιθε τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων Ἰωάννου Μάνθου, Συμφορὰ καὶ αἰχμαλωσία Μωρέως (Βενετία 1875) καὶ Παπαρηγόπουλον, Τόμ. Ε' (1903) σ. 676-677.

νίσθη γενναιότατα καὶ ἀπέκρουσεν ἄλλεπαλλήλους ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Κερκύρας. Ἄλλ' ἐν τῇ κρισιμωτέρῃ στιγμῇ λιποταξάντων μετὰ τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν μισθοφόρων Ἰταλῶν καὶ Σκλαβούνων, οὗτος μετὰ 800 λογάδων Γερμανῶν καὶ Κερκυραίων⁽¹⁾ προσβάλλει τοὺς Τούρκους εἰς τὰ χαρακώματα (13 Αὐγ. 1715) καὶ ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπωσιν οὐ μόνον τὴν Κέρκυραν, ἀλλὰ καὶ δλόκληρον τὴν Ἑπτάνησον⁽²⁾. Τὸν Schulenburg ὡς σωτήρα αὐτῶν ἐτίμησαν οἱ Κερκυραῖοι διὰ μεγαλοπρεποῦς ἀνδριάντος, ὅστις κοσμεῖ τὴν κεντρικὴν τῆς πόλεως πλατεῖαν. Ἄλλ' οὗτος δὲν ἐπανεπαύθη, ὡς οἱ Ἑνετοὶ ἔπραττον, εἰς τὰς δάφνας ταύτας· ἐξηκολούθησε τὸν ἐπιθετικὸν ἀγῶνα σὺν τῷ ναυάρχῳ *Πισάνη*, καὶ τῷ 1717 καταλαμβάνει τὸν Βουθρωτόν, ἀποβιβάζει 6000 ἄνδρας εἰς τὴν Πρέβεζαν, καὶ τὸν Ὀκτώβριον ἀναγκάζει τὴν Τουρ. φρουρὰν ν' ἀποσυρθῇ εἰς Ἄρταν, παραδίδοται αὐτῷ ἄνευ ἀντιστάσεως ἡ Βόνιτσα, καὶ ἐνῶ ἡ Τουρκία ἠναγκάζετο νὰ συνάψῃ τὴν ἐν Πασάροβιτς συνθήκην, ὁ ἀκάθεκτος ἦρωας προυχώρει νικηφόρος κατὰ μῆκος τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν μέχρι τῆς Δαλματίας. Ὁ μέγας ἱστορικὸς Ranke λέγει, ὅτι οὐ μόνον τὴν Κέρκυραν διὰ τῆς ἀγχινοίας αὐτοῦ ἔσωσεν ὁ Schulenburg, ἀλλὰ μετέβαλε καὶ τὴν ἄμυναν εἰς ἐπίθεσιν, καὶ ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὰ εἰρημένα φρούρια *σινέλαβε τὸ σχέδιον νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Ἀλβανίαν*· ἴστατο πρὸ τοῦ Δουλινίου καὶ ἔμελλε νὰ κυριεύσῃ αὐτό, ὅτε ἔφθασεν ἡ ἀγγελία τῆς εἰρήνης⁽³⁾. Κατὰ τὴν συνθήκην ἐκείνην [10]21 Ἰουλ. 1718] ἐπεδικάσθησαν τῇ Ἑνετίᾳ οὐ μόνον ἡ κατοχὴ τῆς Κερκύρας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐναντι Ἰππειῶ. λωρίδος (κατὰ τὸ uti possidetis).

6. *Ἡ σπουδαιότης τῶν ἀναγραφῶν 117 καὶ 118. — Ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου τοῦ Πολυείδους. — Ἀγαθὴ μνεῖα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Εὐγεν.*

Βουλγάρεως. — Πόσοι Θεόκλητοι Ἰβηρῆται λόγιοι ὑπῆρχον;

Ἐκ τῶν ἀναγραφῶν 117-118 μανθάνομεν κυρίως περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι δράσεως τῶν Γερμανῶν καὶ δὴ τῆς Βαλδεκινῆς λεγεῶνος, καὶ ὅτι οἱ τοῦ Schulenburg ἀγῶνες καὶ μετὰ τὴν συναφθεῖσαν συνθήκην ἐξηκολούθουν πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἔκ τε τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1719, ὅπερ οἱ ἱστορικοὶ δὲν ἀναφέρουσιν ἀλλὰ τερματίζουσιν αὐτούς, ὡς εἶδωμεν, κατὰ τὸ 1718. Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον, ἐκ τούτων γίνεται γνωστὴ καὶ ἡ τοῦ Πολυείδους δραῖσις κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς

1) Τούτων ἠγεῖτο ὁ εὐπατριδῆς στρατηγὸς Μάρκος Ἀντώνιος Σάλλας.

2) *Zinkeisen*, ἐνθ' ἄνωτ. 519-529. *Πολυζωΐδην* σ. 84-89, *Παπαρρ.* Ἐ'. 677.

3) Οἱ Βενετοὶ εἰς Π)νησον, κατὰ μεταφρ. *Π. Καλλιγᾶ*, ἐν Ἑρμανιστῇ (Ἀθήναι 1842) σ. 865-6,

τούτους ἀγῶνας, καὶ δικαίως ἐξυμνεῖται, ὡς τις ὑπερήμητος (superans omnium laudes) διὰ τὴν αὐταπάργνησιν καὶ φιλοπατριάν αὐτοῦ (natus patriae et amicis).

Ἡ δοῦσις αὐτοῦ βεβαίως δὲν ἦτο ἄλλη, εἰ μὴ ἡ τοῦ ἱεροκήρυκος καὶ ἐθναποστόλου, καὶ ἀκριβῶς διακρίνεται ὁ λόγος αὐτοῦ ὡς ἐνθουσιώδης καὶ συναρπάζων ψυχάς, (ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ἀναγραφαί, ἐν αἷς ἐξυμνεῖται ἡ εὐγλωττία τοῦ ἀνδρός) (1). Τοιοῦτοι μνημονεύονται ὁ τε Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης καὶ Νίκων ὁ Μετανοεῖτε, οἱ παραχολουθήσαντες τὸν Νικηφόρον καὶ μεγάλως συντελέσαντες εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης. Κρατῶν εἰς χεῖρας τὸν Σταυρὸν ὡς ἐξεικονίζεται, ἐνεθάρρυνε καὶ παρῶρμα τοὺς μαχομένους τὴν νίκην εὐαγγελιζόμενος. Τοιοῦτος καὶ ὁ Ἐνετὸς πνευματικὸς τοῦ Μοροζίνη, ὅστις εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἱστάμενος ἔπεσε βληθεὶς ὑπὸ σφαίρας. Ἦν δὲ Ἀντώνιος ὁ Ἀτσιμάγος (2).

Κατ' ἀρχὰς θὰ ὑπέθετε τις, ὅτι αἱ χρονολογίαι τῆς 118 ἀναγραφῆς ἀναφέρονται εἰς τὸν Πολυεῖδη, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀρθόν· αὗται ἐφαρμόζονται εἰς τὸν γηραιὸν συναγωνιστὴν αὐτοῦ, ὅστις ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔκρινε καλόν, ὡς ποιοῦσιν πάντες οἱ γέροντες, νὰ ἀπαριθμήσῃ καὶ τὰ ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνας, «εἰ καὶ εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν, διασώζει ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν, λέγει, τῶν πρὸ 46 ἐτῶν συμβάντων ἐν Ἀθήναις καὶ Εὐβοίᾳ». Ἐὰν ὁ Θεόκλητος ἦν τότε 64, τῷ 1732, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔζησεν ὑπὲρ τὰ 100 ἔτη, ὅπερ δὲν φαίνεται ὀρθόν. Οὐδὲ παρίσταται ἀνάγκη νὰ ἐπινοήσωμεν καὶ ἕτερον σύγχρονον τοιοῦτον σπουδαῖον Θεόκλητον Ἰβηροῖτην (τῷ Ζαβίρα καὶ Σάθα ἐπόμενοι) εἰς ὃ οὐδὲ ὁ Δημητρακόπουλος, ὁ ἐρευνητικώτερον περὶ τούτου γράψας, συναινεῖ (3). Οὗτος βεβαίως εἶναι καὶ ὁ τοῦ Εὐγενίου φίλος πρὸς ὃν καὶ τὸν εἰρημνὸν ἱεροδιάσκαλον Ῥαφαὴλ ἐπιστέλλει ἐκθειάζων αὐτούς (4). Περὶ τούτου δὲ γράφει ἀλλαχοῦ ὅτι παρίστατο ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς περὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ κινδυνεύοντος ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τοῦ Διονυσίου τὰ ἑξῆς: «Καὶ ὁ ἀββῶς Θεόκλητος ὁ τῆς ἐν τῇ Μίνορα (5) νήσῳ ἐκκλησίας

1) Οἱ Νασσαυαῖοι π.χ. ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν ἀρχαῖον φίλον καὶ σεβάσιμον συγκοινωνὸν ἐν τοῖς ἀγῶσι (amici et factoris veterani ac popularis venerandi 33).

2) Σάθα, ἐνθ. ἀνωτ. 376.

3) Ἀνωτ. σ. 82 Ὁρθῶς δὲ οὗτος καὶ τὸν Λιάλογον Κόσμος καὶ Ψυχὴ ἀποδίδωσιν εἰς τὸν ἡμέτερον Θεόκλητον, ἐνῶ ὁ Ζαβίρας ἐπινοεῖ ἕτερον, περὶ οὗ λέγει ὅτι ἦν εὐδῆμων τῆς Ἑλλ. καὶ Λατινικῆς διαλέκτου (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 324). Ἀλλὰ καὶ ἕτερος ἐγνώριζε τότε ἐν Ἀθῶν τὴν Λατινικὴν πλὴν τοῦ Πολυείδου. Ἐν Ἀθῶν ἐνθα οἱ Λατινομαθεῖς ἀνεφαίνοντο δίκην κομητῶν.

4) Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ' σ. 510—511.

5) Τῶν Βαλεαρίδων νήσων ἡ σπουδαιότερα.

προστάς, μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων τελευταίαν τῆς νήσου ἄλωσιν, ἅμα τοῖς Γραικοῖς, ἐν οἷς ἦν ἱερατεύων ἐκεῖθεν συνυπεστάς καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος καὶ τὰς συνήθεις ἐρημίας, αἷς ἦν ἐνασκούμενος ἐκ νέων καταφυγῶν, τούτῳ ἐγὼ πολλὴν οἶδα τὴν χάριν τῆς τε ἄλλης περὶ ἐμὲ εὐνοίας, καὶ ὅτι δι' ὅλης μου τῆς ἀσθενείας ταύτης εὐαγγελικῆς ἐμοὶ συνήει ἐπιμελούμενος καὶ ἐπισκεπτόμενος (1).

Πρὸς τὸν ἡμέτερον Θεόκλητον δέον νὰ μὴ ταυτισθῇ ὁ κατὰ αἰῶνα ἀρχαιότερος καὶ νομομαθῆς μοναχός, οὕτινος εὑρηται κώδιξ τοῦ XVII αἰῶνος ἐν τῇ Σκήτῃ Ἀγίας Ἀννας τῆς Λαύρας περιέχων «Σχόλια καὶ παρεκβάσεις εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Θηκαρά» καὶ «ἐρμηνείαν τῆς ἀσκητικῆς ἀκολουθίας, πῶς εἶναι πρέπον νὰ διαβάζεται». Ἐν ἀρχῇ: «Θεόκλητος μοναχός καὶ ἀμελής τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν τοῖς ἐντενυόμενοις χαίρειν»(2). Τῷ 1671 μετέφρασεν εἰς τὸ ἄπλοῦν τὸ «Ἡὑξημένον Πρόχειρον» Βασιλείου, Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου, σωζόμενον ἐν τῇ Ἐθν. βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων(3), καὶ ἐν τῇ τοῦ Βατοπεδίου (τοῦ ἔτους 1685 ἀρ. 496) (4).

Ἀπὸ πολλοῦ εἶχον τάξει τὸν ἐν λόγῳ Θεόκλητον εἰς τὰς σημειώσεις μου περὶ λογίων Ἀγιορειτῶν, χωρὶς νὰ γνωρίζω εἰς τίνα τῶν μονῶν ἀνήκει. Ἐφέτος ἀναδιφῶν ἔνεκα τοῦ Πολυείδου τοὺς κώδικας τῆς μονῆς Ἰβήρων ἐνέτυχον τῷ ὑπ' ἀριθ. 403, ὅστις περιέχει λόγον τινὰ περὶ τῆς κατὰ τὰ μέσα τοῦ XVII αἰῶνος ἀναφύσεως ἐν Ἀθῶν ἔριδος περὶ τῆς θέσεως τῶν μερίδων ἐν τῇ ἱερᾷ Προσκομιδῇ(5). Οὗτος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ἰδίου Θεοκλήτου, ὅστις γράφεται Ἰβηρίτης. «Θεοκλήτον ἐκκλησιάρχον καὶ δομestίχου τῆς ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μεγάλης μονῆς τῶν Ἰβήρων τῆς ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ Ὁρει τοῦ Ἀθῶ κειμένης, Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ τῆς Προσκομιδῆς τοῦ Ἁγίου Ἀρτου, ὅπως τὰ δεξιὰ αὐτοῦ εἰσὶν εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἱερέως, καὶ τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶναι τὸ ἅγιον Ποτήριον, καὶ πῶς πρέπον εἶναι καὶ εὐλογον νὰ θέτεται τῆς Παναγίας ἡ μερίδα εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ἁγίου Ἀρτου, καὶ τῶν ἁγίων εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ τῶν πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ὑποκάτω κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μαρτυρίας τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων. Ἐγράφη δὲ διὰ συνδρομῆς καὶ δεήσεως τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ὁσιωτάτου κυροῦ Ἰωάσαφ καὶ βηματαρίου τῆς αὐτῆς μονῆς».

1) Ἐπιστολὴ πρὸς Κλαίρικον κτλ.

2) Κατάλογος Λάμπρου Α' σ. 17.

3) Mortreuil, histoire du droit Byzantin III σ. 294 (παρὰ Γεδεῶν, Ἀθῶς σ. 215).

4) Εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν τῷ Βατοπεδίῳ καὶ τῇ Λαύρᾳ τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίου εὑρισκομένων κανονικῶν χειρογράφων ὑπὸ Β. Ν. Μπενεσέβιτς [Πετρούπ. 1904], Παραρτ. 2 τοῦ ΙΑ' τόμ. τῶν Βυζαντ. Χρον. σ. 38.

5) Βλ. περὶ ταύτης ἐν Ἀθῶνι τοῦ Γεδεῶν σ. 151 καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς.

Ἀρχή: Θαναμάζω καὶ ἐπαινῶ σε αἰδεσιμώτατε κτλ. Ἐν τέλει: «Ἔτος σωτήριον ἀγξέ» (1). Κατὰ ταῦτα δύο μὲν εἰσι Θεόκλητοι Ἰβηριταὶ λόγιοι, ἀλλ' ὁ πρῶτος ἀρχαιότερος τοῦλάχιστον κατὰ αἰῶνα τοῦ ἡμετέρου (2) (καὶ οὐχὶ ἐκεῖνος ὁ παρὰ Ζαβίρα καὶ Σιάθα σύγχρονος αὐτῷ φερόμενος). Κατὰ τὸν XVII αἰῶνα εἷς καὶ μόνος ὑπῆρξε Θεόκλητος λόγιος Ἰβηρίτης ὁ Πολυείδης.

7. *Ἐπάνοδος τοῦ Πολυείδους εἰς Ἄθω. — Τίνα τὰ αἷτια. — Χειροτονία αὐτοῦ. — Ἐφημέριος εἰς Οὐγγαρίαν. — Οἱ τίτλοι αὐτοῦ μέγας Ἐκκλησιαάρχης, Ἀρχιμανδρίτης.*

Μετὰ τὸ πλήρες σχεδὸν ναυάγιον τῶν ἐν Ἀνατολῇ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἔληξεν, ὡς ἐλέχθη, ὁ Ἐνετοτουρκικὸς πόλεμος. Ἡ Ἐνετία ἠρκέσθη εἰς τὰ μηδαμινὰ κέρδη τῆς συνθήκης τοῦ Πασάροβιτς, ἐφεξῆς δὲ περιελθοῦσα εἰς πολλὴν ἔκλυσιν καὶ ἀδυναμίαν εἰς οὐδεμίαν νέαν ἐπιχείρησιν προέβη μετὰ τὴν τῆς Πηνήσου ἀπώλειαν. Ἐξ ἄλλου ἤδη ἡ Γαλλία καὶ μάλιστα ἡ Ἀγγλία ἀπὸ πολλοῦ ἐπρέσβευον, ὅτι ἡ διατήρησις τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἦν ἡ ἐγγύησις τῆς Εὐρ. ἰσορροπίας. Τὸ σχέδιον τοῦ Μεγ. Πέτρου, ὡς εἶδομεν, ἐτάφη εἰς τὸν Προῦθον. Μόνη δύναμις οὐχὶ φιλοτουρκικῆ ἀρχομένου τοῦ XVIII αἰῶνος ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἡ Αὐστρία καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Γερμανία, καθ' ὧν ὅμως εἶχε στρέψει τὰ ὄπλα ἡ Γαλλία. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἠναγκάσθη ὁ Πολυείδης νὰ καταφύγῃ εἰς τοῦ Ἄθω τὴν ἡσυχίαν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς ὑπερφρεῖς αὐτοῦ κορυφὰς (prodigiosa Montis sancti cacumina 117). Ἦτο τὸ ἔτος 1719, ὅτε, ὡς εἶδομεν, προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης, μεθ' ὃ ὡς φαίνεται μετέβη ἀμέσως εἰς Οὐγγαρίαν καὶ διωρίσθη ὡς ἐφημέριος τῶν ἐν Τοκαῖα ὀρθοδόξων(3). Ἡ Τοκαῖα (ἢ Τουκαῖα), ἦν τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν Οὐγγαρίᾳ Ἑλλ. κοινοτήτων, συσταθεῖσα ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, πιθανῶς δὲ ὑπὸ τοῦ Πολυείδους. Ἀπετελεῖτο ἐκ Μακεδόνων ἰδίως ἐκ τῶν πόλεων, Κοζάνης, Σερβίων, Σιατίστης, Μπογάτσιου, Ναούσσης, Σερρών καὶ Μελενίκου(4). Μετὰ πενταετῆ ἐν Τοκαῖα ἐφημερίαν ἐπανέρχεται οἴκαδε ὁ Πολυείδης καὶ προάγεται εἰς ἀρχιμανδρίτην τῆς Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλη-

1) Ὁ αὐτὸς Λόγος καὶ ἐν κώδικι 240 τῆς Καρακάλλου μονῆς (φ. 36 ἔτ. ἀγξέ) καὶ Λαύρας 1838.

2) Κατ' ἄλλον κώδικα τῆς αὐτῆς μονῆς, μὴ περιεχόμενον ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Λάμπρου, οὗτος ἔξῃ μέχρι τέλους τοῦ XVII αἰῶνος.

3) *Δημητρακ.* ἐνθ' ἀνωτ. σ. 81.

4) Βλ. *Λάμπρου*, Ἱστορία τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ Μακεδ. Ἑλληνισμοῦ ἐν Ν. Ἑλληνισμῶν. Η' (1912) σ. 257-300 καὶ δὴ περὶ Τοκαῖας 267-270.

σίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Πολυανῆς Καλλινίκου τῇ 13 Φεβρ. 1725,(¹) ὄν τίτλον φιλαρέσκως φέρει μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ (πρβλ. ἀναγραφῶν 13: Domino archimandritaе, 65: τιμιωτάτῳ ἀρχιμανδρίτῃ 104, 106: ἀρχιμανδρίτῃ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀξιωτάτῳ, 110: ἀρχιμανδρίτῃ ἀπὸ τοῦ Ὁρους ἁγίου ἐν Μακεδονίᾳ(²)). Ἄξιον περιεργείας φαίνεται μοι, ὅτι ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Χρησμῶν τοῦ Ἀγαθαγγέλου λέγεται: «παρὰ τοῦ παροισιωτάτου Θεοκλήτου Πολυειδοῦς, ἀρχιμανδρίτου ἤτοι χωρεπισκόπου Πολυανῆς καὶ Βαρδάρων». Κατὰ τὸν Δημητρακόπουλον(³) ὁ Πολυείδης εὐρίσκειτο εἰς ἀδιόκοπον σχέσιν μέχρι τέλους τῆς ἐν Εὐρώπῃ δράσεως πρὸς τὸν Πολυανῆς Καλλινίκον, ἐὰν δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προήχθη καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ χωρεπισκόπου, ἢ τοιαύτην ἐξήγησιν ἔδωκε πρὸς τινα περὶ τοῦ ὄφφικίου τοῦ ἀρχιμανδρίτου: «ὁ γὰρ χωρεπίσκοπος κατὰ τὸ ἀξίωμα μέσον ἐπισκόπου καὶ πρεσβυτέρου»(⁴). Δὲν δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ἐγένετο πράγματι ἐπίσκοπος Πολυανῆς, ἀφοῦ ἔζη ὁ εἰρημένος Καλλινίκος.⁽⁵⁾ Ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς ἄπαξ μόνον (ἀρ. 99) ἀπαντᾶται ὡς ἐπίσκοπος «... Θεοκλήτῳ Πολυπυίδι τῆς ἐκλεσίας ἐλληνικῆς ἐν Ἀνδριανουπόλει ἐπισκόπῳ...», ὅπερ πάντως ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀμάθειαν τοῦ γράφοντος. Σὺν τῷ τοῦ ἀρχιμανδρίτου ὅμως οὗτος κοσμεῖται καὶ τῷ ἀξίωματι τοῦ μεγάλου Ἐκκλησιάρχου, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου τῆς Sacra tuba γράφεται: «....Polyaniae in Macedonia abbate et archiecclesiarcha in sancto Monte» καὶ κατὰ τὸν Ζαβίραν «ἀρχιμανδρίτης Πολυανῆς καὶ μέγας ἐκκλησιάρχης ἐν ἁγίῳ Ὁρει»(⁶). Ἐκκλησιάρχης ἢ μέγας Ἐκκλησιάρχης κατὰ τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα ἦν ὄφφικιον ἐν ταῖς ἰδιορρυθμίσι μοναῖς τοῦ Ἄθω, ὅστις καὶ ὁσάκις διεχειρίζετο καὶ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν ὑπεγράφετο μετὰ τοῦ τιτοφορομένου «ὁ καθηγούμενος» ὡς νῦν οἱ δύο Ἐπίτροποι. Τὸ πάλαι ὁ Ἐκκλησιάρχης ἦν τῶν περὶ τὸν Πρῶτον προϋσταμένων ὁ σπουδαιότερος ἐν τῷ Πρωτάτῳ τοῦ Ἄθω· οὕτω εἰς ἔγγραφον τοῦ 1288 φέρεται ὑπογεγραμμένος «† ὁ ἐλάχιστος ἐν μονοτρόποις καὶ ἐκκλησιάρχης τῆς τῶν Καρεῶν Λαύρας Μάξιμος...»(⁷) καὶ τῷ 1389: «Θεοδόσιος ἱερομόναχος καὶ ἐκκλη-

1) Σάθας 470, Δημητρακ. σ. 81.

2) Ἐν τῇ εἰκόνι, ἣτις προτάσσεται τῆς Sacra tuba κτλ. γράφεται: «ἀρχιμανδρίτης ἐκ τῆς τῶν Ἀνατολικῶν Ἑλληνικῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐξ Ἁγίου Ὁρους».

3) Ἐνθ' ἀνωτ. 82.

4) Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων *Ράλλη καὶ Ποτλῆ*, τόμ. Γ' σ. 92-93.

5) Κατὰ τὸν Ἀλεξοῦδρον οὗτος ἐπεσκόπευσεν ἀπὸ τοῦ 1725-1743 (Χρονολ. Πίνακες ἐν Νεολόγῳ Κιπόλεως 30 Ἀπριλ. 1892).

6) Νέα Ἑλλάς σ. 320.

7) Actes de l'Athos. V, actes de Chilandar (Πετρούπολις παράρτ. τῶν Βυζ. Χρονικῶν 1913) 10 σ. 26, 89.

σιάρχης τῶν Καρεῶν καὶ ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Στεφάνου»⁽¹⁾. Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι καὶ ὁ ἀρχαιότερος Θεόκλητος ἔφερε τὸ ὄφρικιον τοῦτο ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων. Πότε ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐκκλησιάρχου ἐν ταύτῃ ὁ Πολυείδης καὶ εἰς διεχειρίσθη ποτὲ τὴν ἀρχήν, ἀπόκειται νὰ ἔξακριβωθῇ ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῶν ἀρχείων τῆς πρεσβυτεροῦς ταύτης μονῆς. Ἐν τῷ Λευκώματι επικρατεῖ ὁ τίτλος Ἀββᾶς (ὡς ἀποκαλεῖ τὸν Θεόκλητον καὶ ὁ Εὐγένιος) ἐνίοτε καὶ Superior ὡς λέγεται ἐν τῇ Λύσει ὁ ἡγούμενος⁽²⁾. Οἱ ἐγκύβητες εἰς τὰ ἀσκητικὰ συγγράμματα τῶν πρώτων χρόνων τοῦ μοναχικοῦ βίου οἶδασιν ὅτι *ἄββᾶς καὶ ἀρχιμανδρίτης ἐλέγετο ὁ ἡγούμενος*. «*Ἡσύχιος ἐλέφ θεοῦ πρεσβύτερος μονῆς τοῦ ἄββᾶ Θεοδοσίου... καὶ τὸν τόπον ἐπέχων Σωφροσίου πρεσβυτέρου καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς αὐτῆς μονῆς...*»⁽³⁾ Ἐπ' ἄλλης ὁμως σημασίας μετὰ ταῦτα εἰσήχθη ὁ ὄρος ἐν τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ, οὐχὶ τῆς τοῦ ἡγουμένου, ἀλλὰ τοῦ ἐπόπτου ἢ πρώτου τῶν ἡγουμένων, ὡς φαίνεται κατὰ πρόωτον ἐν Ἄθῳ, λέγει π. χ. ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ὁ Α' πρὸς τοὺς ἡσυχαστὰς «...συμβουλευόμεαι ὑμῖν ἀπέλθαι εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην σας, ἐπεὶ αὐτὸν σφραγίζουσι οἱ θεϊότατοι βασιλεῖς πρώτων ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει»⁽⁴⁾. Τοιοῦτος καὶ ὁ Πρωτὸς τῶν τοῦ Λάτρου ὄρους μονῶν, ᾧ ἐπιτρέπει ὁ πατριάρχης Μανουὴλ (1222) «τὴν ἀρχὴν ἀνειληφέναι τῶν ἐκεῖσε ἀπασῶν ἐτέρων μονῶν καὶ εἰς ἀρχιμανδρίτην ἀναδείξει τὸν αὐτῆς (τῆς μονῆς ἁγ. Παύλου) πνευματικῶς προϊστάμενον πατριαρχικῇ πρὸς τοῦτο διαγνώμη καὶ βασιλικῇ προσταγῇ».⁽⁵⁾ Τὸ ἔθος τοῦτον βλέπομεν μεταβιβαζόμενον καὶ ἐν τῇ Λύσει: «*templum aedificavit in Promontorio Portus Messenae, mandramque... matrem monasteriorum, quae sub eo existunt et Archimandritam in eo constituentes, videlicet Patrem et Praelatum Abbatum, qui sub eo existunt*». Ἐπεξετάθην μικρὸν εἰς τὴν διασάφησιν τῶν τίτλων τοῦ Πολυείδους, καὶ δὴ τοῦ ἄββᾶ ἢ ἀρχιμανδρίτου, διότι *μόνον ὑπὸ τῇ τελευταίᾳ γενικωτέρᾳ ἐκδοχῇ δεόν νὰ ἐννο-*

1) αὐτ. σ. 342, 40. Γνωστὸν ὅτι καὶ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις μέχρι τοῦ νῦν ὑφίσταται ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης, οὐχὶ ὁμοίως καὶ ἐν Ἄθῳ. Ἐκκλησιαστικὸς νῦν λέγεται ὁ νεώκορος ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκκλησιάρχης, ὅπως τὸ πάλαι.

2) εἶναι τόσῳ σπάνιον ἐν Ἄθῳ καὶ δὴ παρὰ τοῖς λόγοις τὸ Ἀββᾶς, μήπως ὁ Εὐγ. ἀνέγνω τὸ Λευκώμα! Ἐν τῷ Α' Τυπικῷ τοῦ Ἄθῳ ἐν τοῖς ὑπογεγραμμένοις ὑπάρχει: *Κοσμᾶς μοναχὸς καὶ ἐκκλησιάρχης* (Ph. Meyer' Die Haupturkunden für die Geschichte der Athos Klöster Leipzig 1894 σ. 151-8. Δὲν εἶναι γνωστὸν ὁμοίως, ἂν οὗτος ἦν ἐν τῷ Πρωτάτῳ ἢ ἐν τῇ μονῇ ἐκκλησίας.

3) Οὕτως ὑπογράφεται τὸν Σ' αἰῶνα εἰς ἀναφορὰν πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ ἐν τῷ Εὐεργετινῷ (τομ. Β' ἐκδ. Ἀθηνῶν σ. 81α) «ἀπεστάλη ἄγγελος τῷ ἀρχιμανδρίτῃ λέγων. ἰδοὺ ὁ δεῖνα ἀναχωρητῆς ἔρχεται πρὸς σὲ ἐροῦτήσαι σε...».

4) Meyer ἐνθ. ἀνωτ. 171, 82.

5) Acta et Diplomata Patr. τόμ. ΙΥΙ σ. 429.

ήσωμεν τὴν ἐν τῷ Λευκάματι χρῆσιν αὐτοῦ. Ἐτερον, ἐὰν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐδόθη αὐτῷ ὁ τίτλος οὗτος, ἢ αὐθαιρέτως ἐποιήσατο χρῆσιν οὗτος, ὡς συνέφερε πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν⁽¹⁾.

8. Σχέσεις τῶν Διαμαρτυρομένων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν.

Μητροφάνης ὁ Κριτόπουλος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ.

Πῶς συνδέεται πρὸς αὐτὸν ὁ Πολυεΐδης.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἀποσκιρτήσαντες ἀπὸ τοῦ Παπισμοῦ εὐρέθησαν οἰονεὶ ἀπομεμονωμένοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐστράφησαν πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιζητοῦντες ἐν τῇ ἐνώσει στήριγμα, ὅπως ἔπραξαν ἔπειτα καὶ οἱ Ἀγγλικοί. Ἦδη ὁ Δούθηρος καὶ δὴ ὁ Μελάγχθων ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ταύτην⁽²⁾. Ἄλλ' ὁ τὰς συνεννοήσεις ἐγκαινιάσας ἐστὶν ὁ Μαρτῖνος Κροῦσιος, ὅστις ὡς καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Ἰυβίγγῃ «τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς ἀμφὶ τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν καὶ παιδείαν ἔσχεν» καὶ ὠνόμαζεν ἑαυτὸν «φιλελληνίστατον καὶ χριστιανὸν φιλέλληνα». Οὗτος συνέστησε τὸν Γεράχιον, ὡς ἐφημέριον ἀποσταλέντα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερμανικῆς πρεσβείας, πρὸς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν Β'⁽³⁾. Καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἡ ἀλληλογραφία αὐτοῦ πρὸς τοὺς Τυβιγγαίους θεολόγους, ἡτις ἂν καὶ οὐδὲν ἀποτελέσμα ἔφερε διὰ τὴν ἔνωσιν, ὅμως συνετέλεσε τὰ μέγιστα, ὥστε ἐκτεθείσης τῆς ἡμετέρας διδασκαλίας καὶ τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων βάσει τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν νὰ γνωσθῇ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν ἀκριβέστερον⁽⁴⁾. Ἄλλ' αἱ συνεννοήσεις καὶ σπουδαῖαι συζητήσεις δὲν ἐσταμάτησαν, καὶ παρέσχον πολλάκις τοῦνδόσιμον, νὰ γραφῶσιν αἱ διάφοροι ὁμολογίαι τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ νὰ ἐννοήσωσιν οἱ Διαμαρτυρόμενοι τὴν θέσιν τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὰς ἄλλας⁽⁵⁾, καὶ νὰ εὐνοήσωσι τόσον τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες καὶ εἰς κοινὸν

1) Ἐν σιγγλίῳ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου ὑπὲρ τῆς Ἑλλην. μονῆς τοῦ Σωτήρος (Dulange Glossar.) λ. ἀρχιμανδρίτης.

2) Φιλαρέτου Βαφείδου (μητρ. Ἡρακλείας) Ἐκκλ. Ἱστ. τόμ. Γ' (Κ]πολις 1912) σ. 44—45.

3) Ἐν τοῖς σοφοῖς θεολόγοις οἵτινες ἐπικοινωνοῦσι τῷ Πατριάρχει τακτέος καὶ ὁ Suererus (ἢ Σουηκῆρος) ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς τοῦ μεγάλου Θεολογικοῦ Λεξικοῦ, οὐ μνεῖται ποιεῖται ἐν ταῖς πρὸς Πατριάρχη ἐπιστολαῖς ὁ Κροῦσιος, πρὸς αὐτὸν δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Suererus ἐδημοσιεῦθη ἐν Ἐκκ. Ἀληθ. (Κ]πολις 1921) τόμ. ΜΑ' σ. 384—385.

4) Βλ. Acta et scripta Theologorum Wirtembergensium et Patriarchae C)ni D. Hieremiae (Wirtembergae 1584) καὶ ἐν Συμβολικῇ Μεσολοφᾷ (Ἀθήναι 1883.)

5) Παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ἔγραφον πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, ὅπερ δὴ μέγιστον τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔτι ἰσχύουσι τῇ ἡμῶν σπουδῇ ἐπιμελῶς τηρούμενα.

καταφύγιον συρρέουσιν εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ XVI αἰῶνος καὶ ἐξῆς χάριν σπουδῶν καὶ ἐλεῶν. Ἐνταῦθα ἐξεδόθησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πλεῖστα συγγράμματα ἑλληνικὰ καὶ δὴ ἀντιπαπικά. Οὕτω ἐπεκοινωνοῦν οἱ Γερμανοὶ διαρκῶς μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ παρηκολοῦθουν ἐνδιαφερόντως τὰς τύχας αὐτῆς, διδασκόμενοι τὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ δουλεύοντος Γένους, ὡς καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζώσης Ἑλληνικῆς γλώσσης (1).

Τὸ τοιοῦτον ἐνδιαφέρον καὶ τὰ λίαν ἔκδηλα φιλελληνικὰ αἰσθήματα ἐξεδήλωσαν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὸν διαπρεπῆ πρωτοσύγκελλον *Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως* τὸν ἐκ Βεροῦσίας *Μητροφάνην Κριτόπουλον*, ὅστις ἔπειτα ἐγένετο Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Οὗτος ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα πρὸ τοῦ Πολυείδους ἦλθεν εἰς Γερμανίαν καὶ διέμεινε χάριν σπουδῶν καὶ ἐξερευνησεως ὡς πρὸς τὰ τῶν Διαμαρτυρομένων ἐπὶ 4 ἔτη (1624 - 1627). Ὡστε εὐλόγως δύναται νὰ γένηται βραχὺς ἐνταῦθα περὶ αὐτοῦ λόγος, ὡς *προδρομὸν τοῦ Πολυείδου*, καθόσον καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ μνημονευθέντος Λευκώματος αὐτοῦ εἶναι παρεμφερές πρὸς τὸ ἡμέτερον (2), καὶ οἱ δύο ἄνδρες ἔχουσι πολλὴν τὴν ὁμοιότητα, καὶ ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν δὲν ἔχει μεγάλας διαφοράς.

Οὗτος κατὰ τὸν *Ζαβίραν* καὶ *Σάθαν* ἦν *ἱερομόναχος Ἀθωνίτης* (3). Εἰς τίνα τῶν μονῶν ἀνῆκε δὲν γνωρίζομεν, ἀλλὰ ἦλθεν ἐνταῦθα, ἀφοῦ ἐν τῇ πατρίδι ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα, ἵνα τελειοποιηθῆ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης καὶ ἀκούσῃ θεολογικὰ μαθήματα (4). Ὁ Σάθας μάλιστα ἀναφέρει μακρὰν αὐτοῦ διαμονὴν ἐν Ἀθῶν. Ἐντεῦθεν ὁ πατρ. *Κύριλλος ὁ Λούκαρις* παρέλαβεν αὐτὸν τῷ 1615 (5). Ἐν τῇ μονῇ τῆς Λαύρας ἐν ἀρχαίῳ κώδικι ἀνήκοντι εἰς τὸ ἀρχεῖον εὐρίσκω τήνδε τὴν ἀναγραφὴν: «† ἔτους ἕλω (=1527) ἀπριλίου ἡ...ἐλλθὼν ὁ εὐγενέστατος ἀρχων κύρ

1) Ἐπιθι τοῦ *Κρουσίου* τὴν Ἰταρογραεῖα (Βασιλεία 1584) καὶ Gerlach Türkisches Tagesbuch (Frankfurt 1674).

2) Ἡ αὐτὴ φρασεολογία, τὰ αὐτὰ κοσμητικὰ ἐπιθέτια παρατηροῦμεν καὶ ἐν ταῖς τῆς Φιλοθῆκης ἀναγραφαῖς ἐν γλώσσῃ Λατινικῇ, σπανιώτατα δὲ Ἑλληνικῇ.

3) Νέα Ἑλλάς σ. 449, Νεοελλ. Φιλολ. σ. 297.

4) *Μ. Φενιέρης* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 10.

5) Κατὰ ταῦτα δὲν ἐγεννήθη τῷ 1590 (ἢ 1589) ἀλλ' ἐνωριώτερον ἀφοῦ ἐξησεν ἐν Ἀθῶν πολλὰ ἔτη (καὶ ἀπέθανε τῷ 1639). Μαρτυροῦσι δὲ καὶ τὰ σωζόμενα ἐν χειρογράφοις ἔργα, ἅπερ δὲν διστάζω ν' ἀποδώσω εἰς αὐτὸν π. χ. Ἐν κώδ. 4252 Λαύρας Σύνταγμα Βλασεάρεως «ἐξηγηθῆ εἰς πεζὴν φράσιν παρὰ τοῦ ἀπαιδεύτου...μοναχοῦ τοῦ *Κριτοπούλου*» (φ. 198β) καὶ ἐν κώδ. (τοῦ XVI αἰ.) 51 (φ. 31α) τοῦ «Καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Θεράπνεαις μονῆς τῶν ἀγ. 40 ὑπὸ *Ν. Βέη*» «*Μητροφάνους ἱερομονάχου Ἀθωνίτου κανόνες εἰς ἀγίους Μ'*» καὶ φ. 51β ἔτεροι 6.

Κόμνος ὁ Κρητόπουλος ἐν τῇ ἱερᾷ συνάξει καὶ ἔδωκεν ἄσπρα βφ' (=2500) ἵνα γένουν ἀδελφάτα δύο εἰς τὸ νοσοκομῖον...». Κατὰ τὸ 1591 *Θωμᾶς καὶ Γεώργιος Κρητόπουλοι Ἀδριανουπολίται* ἀναφέρονται ὡς εὐεργέται τῆς ἐν Ἀθῶν ἐπίσης μονῆς τοῦ Παντοκράτορος (1). *Ἔῤῥηεν ὁ Μητροφάνης συγγένειαν πρὸς τοὺς Ἀδριανουπολίτας Κρητοπούλους* ὡς φαίνεται καὶ ἐντεῦθεν αἱ πάντως μεσιτεῖα αὐτοῦ συνδρομαὶ πρὸς τὰς Ἀθωϊτιδας μονάς. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, οὐ πάντῃ ἀσήμερον τὸ γεγονός τοῦτο πρὸς τὸν Πολυεῖδην ὑπὸ τὸ κράτος τοιοῦτων παραδόσεων ἀναπτυσθέντα καὶ μορφωθέντα ἔν τε Ἀδριανουπόλει καὶ ἐν Ἀθῶν. Τῷ 1617 ἀφίκετο εἰς Λονδίον ὁ Μητροφάνης συστημένος ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου πατριάρχου ἤδη Ἀλεξανδρείας πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κανταβριγίας Abbot(2), καὶ μετ' ὀλίγον ἐγγράφεται ὡς φοιτητῆς εἰς Ὁξωνίαν, ἔνθα πρὸ ἐτῶν ἐδίδασκε τὰ ἑλληνικὰ *Χριστόφορος ὁ Ἄγγελος*, καὶ ἤκουσεν ἐπὶ ἑτερίαν Θεολογίαν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας (3). Ἐτυχε δὲ ἀρίστης παρὰ πάντων ὑποδοχῆς καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐξαιρετικῶν τιμῶν (4). Ἐν Γερμανίᾳ ἐλθὼν ἐν μέσῳ τοῦ 1624 ἐφοίτησε κατ' ἀρχὰς ἐν Helmstädt, ἔνθα ἐδίδασκεν ὁ μεγαλύτερος τῆς ἐποχῆς θεολόγος ὁ *Κάλιξτος*, καὶ ἐφιλοξενεῖτο παρὰ τῷ καθηγητῇ τῆς φιλοσοφίας Κορράδῳ Ὁρνείῳ (5). Ἐντεῦθεν ἐπεφοίτησε εἰς τὸ ἐν Νυρεμβέργῃ Πανεπ. τῆς Ἀλτόρφης τὸ ὑπὸ *Μελάγχθονος* συσταθὲν (6), γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τῶν καθηγητῶν ὡς ὁμότιμος αὐτοῖς, καὶ παρακληθεὶς παρὰ πάντων ἐξεφώνησε θαυμάσιον ἐν τῇ Χριστοῦ γεννήσει λόγον περὶ τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας (7). Εἰς τὸ τῆς Τυβίγγης περιφημον πανεπιστήμιον ἐσπούδασε δαπάναις τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βυρτεμβέργης (8) καὶ τέλος εἰς τὸ τοῦ Στρασβούργου ξενιζόμενος παρὰ τῷ πολυτίστοι καθηγητῇ Bernegger(9). Μετὰ βετῆ φοίτησιν ἐν Γερμανίᾳ ἀπῆλθε κομίζων ὡς τιμαλφὲς ἀπόκτημα μετὰ τῆς ἐπιστήμης τὴν γνωριμίαν τῶν σοφῶν καθηγητῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες περιέβαλον αὐτὸν διὰ τοιαύτης ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ, ὥστε δὲν εὐρίσκουσι λόγους ἱκανοὺς νὰ παραστήσωσιν ἐν τῇ Φιλοθήκῃ τὸ αἶσθημα τοῦτο. Διὰ τοῦ

1) Petit, Actes du Pantokrator (Πετρούπολις 1903 (Παραστ. τοῦ X τόμ. τῶν Βυζ. Χρονικῶν ἀρ. 2) σ. 47-55.

2) Μετ' οὐ πολὺ ὁ *Λούκαρις* ἐπανελθὼν ἐπὶ τοῦ Οἰκ. θρόνον ἀπέστειλεν ἄλλα συστατικά γράμματα εἰς τὸν *Μητροφάνην*, διὰ τοῦτο ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς φέρεται ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ οἰκ. πατριάρχου.

3) *Ῥενιέρης* 11-12.

4) Βλ. Φιλοθήκην.

5) Αὐτ. 44.

6) Αὐτ. 62.

7) Αὐτ. 66.

8) Αὐτ. 75.

9) Αὐτ. 85.

Κριτοπούλου, οὗ ἡ σοφία καὶ ἀρετὴ ἐνεποίησε ζωηροτάτην ἐντύπωσιν ἐν Ἑλλάδι τε καὶ Γερμανίᾳ, ἐξυψώθη μεγάλως τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας παρὰ τοῖς Ἀμαρτυρομένοις, ἀπεριοριστος σεβασμὸς καὶ ἀνεπιφύλακτος ἡ ἐκτίμησις ἐκδηλοῦται ἐν πάσῃ ἀναγραφῇ τοῦ Λευκώματος, ὅπερ τυγχάνει τῶν πλουσίων συλλογῶν ἀντιγράφων τοῦ XVII αἰῶνος (1). (Graccia, γράφει ὁ Bernegger πρὸς τὸν Κριτόπουλον et meliorem et doctiorem te nullum ad nos misit... quem qui cognoverunt, non potuerunt satis aestimare, qui non aestimant, nunquam satis cognoverunt (2)

Ἰχνη τῆς διαβάσεως αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ ἀφῆκεν ὁ Κριτόπουλος ἰκανῶς ἐνδιαφέροντα τοὺς ἐπιστήμονας τοῦ τότε χρόνου, ὡς εἴπομεν. Ὁ Κάλιξτος π. γ. ἵνα συμπληρώσῃ τὰς περὶ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν μελέτας ἐζήτησε ἀντὶ τῆς ξενίας παρ' αὐτοῦ: «παρασιῆσαι ἐγγράφως τὴν τε κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅπως τὰ περὶ τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον τῶν πάλαι Χριστιανῶν διδασκαλίαν διάκειται, τὸ γε νῦν ἔχον ὑπὸ ζυγὸν πικρᾶς καὶ βαρβαρικῆς τυραννίδος τελούντων. Καὶ ὁ Μητροφάνης συνέταξε τῷ 1625 τὴν γνωστὴν Ὁμολογίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς» (3). Ὁ Κάλιξτος ἐξεπόνει σχέδιον τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, εἶχε δὲ καὶ ὁ Κριτόπουλος καὶ τοιαύτην παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐντολήν, ἥτοι νὰ διαδηλώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ὅπως εὐρεθῇ τρόπος ἐνώσεως τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς πρὸς ἄμυναν κατὰ τῆς Ῥωμαιοῦς (4). Ἐκ τῆς Ὁμολογίας φαίνεται προήχθη εἰς τὸ συμπέρασμα καὶ εὐχεται ἐν τῇ Φιλοθήκῃ τὴν μετὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ πάσης τῆς Ἀνατολῆς σύμπνοιαν καὶ ἔνωσιν (conjunctionem cum ecclesia catholica et apostolica Graeciae totiusque Orientis) (5). Τοιαῦτα τὰ τῶν Γερμανῶν σοφῶν αἰσθήματα πρὸς τὴν Ἀνατ. Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ

1) Ρενιέρης αὐτ. σ. 7. Κατ' αὐτὸν [σημ. 1 σ 6] τὸ ἔθος τοῦ Λευκώματος [Album amicorum=Φιλοθήκη] ἐπεγράφη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαμονῆς τοῦ Κριτοπούλου, ἐκείθεν δὲ διεδόθη εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Πολυείδης εἶχε γνώσιν τοῦ Λευκώματος τούτου, καὶ ἐμιμήθη κἀντούτω τὸν συμπατριώτην αὐτοῦ.

2) Αὐτ. σ. 85 σημ. 1. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τούτου διέμειναν ἐπὶ 2 μῆνας.

3) Helmestadii 1661, 4ον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὁρνείου [Horneius] Ἰωάννου μετὰ Λατ. μεταφράσεως.

4) Ρενιέρης σ. 91.

5) Περὶ ἄλλων διατριβῶν ἐριμνευτικῶν εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν, τὴν Γραφήν, καὶ τὰς ἄλλας συνθεσίας τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας, ὡς καὶ Νεοελληνικῆς [εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ Meursius] Βλ. Fabricius Biblioth. gr. XI σ. 597.

τοῦ Κριτοπούλου, περι οὗ ὀρθῶς ἐγράφη: «Vera pietate, multiplici doctrina, castissimis moribus, conspicuo et emenentissimo».⁽¹⁾ Τοιοῦτος ἐκπρόσωπος τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας ἀπέδειξεν, ὅτι αὕτη «μένει καὶ μενεῖ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἐπομένη τε τοῖς ἀποστολικοῖς ἴχνεσι κατὰ πάντα, τὰς παρ' ἄλλοις ἐπιπολαζούσας δεισδαιμονίας παντελῶς ἀποτύουσα»⁽²⁾.

9. Τὰ δεινοπαθήματα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἡ συμπάθεια τῶν Γερμανῶν—Ὁ ἐξαλλος τοῦ Κρουσίου φιλελληνισμός—Κατάλογος ἐπαιτούντων Ἑλλήνων—Οἱ πρόδρομοι τοῦ Πολυεῖδους Ἰβηρῆται, οἱ ἀρχιμανδρῆται Παλαιολόγος καὶ Καστρέσιος.

Δίκαιον κατὰ ταῦτα ὁ Κριτόπουλος νὰ θεωρῆται ὡς πρόδρομος τοῦ Πολυείδους ἐν Γερμανίᾳ. Βεβαίως καὶ ἄλλοι ἐκάστοτε Ἕλληνες καὶ Γερμανοὶ ἐκαλλιέργουν τὰς τοιαύτας ιδέας, ἀλλ' ἡμεῖς ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὸν διακρεπέστερον. Οὕτω ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη ἐκαλλιεργοῦντο τοιαῦται σχέσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τοὺς ἐν Γερμανίᾳ Διαμαρτυρομένους, ὥστε ὁ Θεόκλητος εἶπεν ἀρκούντως παρεσκευασμένον τὸ ἔδαφος. Οὐχ ἤττον κατὰ τὸν διαρρέυσαντα τοῦτον χρόνον οὐχὶ ἀπαῖ εἶχεν ἐκτεθῆ ἡ ἀξιοπρέπεια τῶν Ἑλλήνων ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀκριβῶς ἐν τῇ σφαίρᾳ ἐν ἣ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦλάχιστον προὔκειτο νὰ δράσῃ ὁ Πολυείδης. Ἡ ἀνατολὴ ἐστέναξε ὑπὸ τὸ πέλμα τοῦ σκληροῦ κατακτητοῦ, μυρίας μηχανὰς ἐπινοοῦντος καθεκάστην ἵνα καταστήσῃ τὸν βίον ἀβίωτον εἰς τοὺς Χριστιανούς. Πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις ὑπὸ τὸν εὐσχημον τρόπον τῆς φορολογίας καὶ τῶν χρηματικῶν ποινῶν, διήρπαξε τὰς περιουσίας μέχρις ἀποτίσεως τῶν χρεῶν, ἢ ἔρριπεν ἀθώους ἀνδρας καὶ εὐπολήπτους ὁμογενεῖς εἰς τὰς φυλακὰς καὶ τὰ κάτεργα.⁽³⁾ Τὸ κακὸν ἐπέτεινε καὶ ἡ πειρατεία ἢ μαστίζουσα τὸ Αἰγαῖον. Οἱ συλλαμβανόμενοι μόνον ἀντὶ ἀδρῶν λύτρων ἀπηλευθεροῦντο.

1) Ταῦτα γράφει ἐν τῇ Φιλοθήκῃ ὁ διάσημος τοῦ τότε καιροῦ ἐν Τυβίγγῃ καθηγητῆς τῶν Ἀνατ. γλωσσῶν Schickart, παρ' ᾧ ἐφιλοξενεῖτο ὁ *Μητροφάνης* φοιτῶν [*Ρενιέρης* σ. 76—77], ὃς ἐν τέλει λέγει περὶ αὐτοῦ: *fautori et amico meo, nihil conversatione exploratissimo.*

2) Ἀπ. 66. Βλ. σ. 48 πῶς ἐχαρκτηρῆσθη ἡ Ὁμολογία αὐτοῦ, ὑπὸ δὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ὁμιλεῖ καὶ συνδιελέγετο πάντοτε.

3) Δύο συγγραφεῖς τῶν μετὰ τὴν ἄλλωσιν ἱστοριῶν, ὁ *Υψηλάντης* καὶ *Σέργιος ὁ Μακρᾶτος*, διεκτραγωδοῦσι τὰ δεινὰ ταῦτα καὶ τὰ ἀρχεῖα τῶν τοῦ Ἄθω μονῶν βροίθουσι τοιοῦτον ἀνεκδότων διὰ τὰς δεινὰς περιπετείας τῶν μοναχῶν (Βλ. Ἱστορ. τοῦ Ἀσκητ. Α' σ. 156 ἔ.)

Ἔνεκα τῶν λόγων τούτων οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ κατέφυγον εἰς τὰ φιλεϋσπλαχνα καὶ φιλάνθρωπα αἰσθητά, καὶ ἄλλων μὲν, ἰδίᾳ δὲ τῶν Γερμανῶν, παρ' οἷς τὰ τῆς εὐπορίας ἔργα, ὡς ἀναμορφωταῖς τῆς θρησκείας, ἦσαν ἐν ἀκμῇ,⁽¹⁾ καὶ ἡ συμπάθεια αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἦν ἔκδηλος. Ὁ οἶκος π.χ. τοῦ *Κρουσίου* κατέστη πανδοχεῖον, καὶ καταφύγιον κοινὸν τοῖς καταδυναστευομένοις ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐκ τούτου οὗτος ἀποδείκνυται θιασώτης τῶν Ὀρθοδόξων οὐχὶ ἐν λόγοις μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν ἔργοις, καὶ προσπαθεῖ πάσῃ θυσίᾳ νὰ ἀνανεώσῃ τὰς ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν σχέσεις τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Γερμανίας. Τηλαυγῆς ἀπόδειξις ἐστὶν ἡ *Turcograecia*,⁽²⁾ ἐν ἣ ὁ εὐγενὴς Γερμανὸς ἀπεταμειύσατο ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν τρυφερότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων φλογεροῦ ἐνθουσιασμοῦ. «Οὐκ ἔῃ με ἡ φιλελληνία μου ἡσυχάζειν, γράφει πρὸς τὸν *Κλόλεως Μητροφάνην*, ἀλλὰ καὶ ἀναιδείας τινὸς καὶ πολυπραγμοσύνης δόξαν τάχα ὑποδύεσθαι μὲ κατεπείγει.» Τὸ βιβλίον τοῦ Κρουσίου, ὅπερ θεωρητέον ὡς *κοινὴ Φιλοθήκη* Ἑλλήνων καὶ Γερμανῶν, ἐχρησίμευσε παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, ὡς ὁ Νέος Ἀνάχαρσις τοῦ *Βαρτελεμὸν* καὶ οἱ Μάρτυρες τοῦ *Σατωβριὰν* παρὰ τοῖς Γάλλοις. Ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ καὶ Πολιτικῇ Ἱστορίᾳ διὰ ζωηρῶν χρωμάτων περιγράφεται ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Χριστιανῶν, ἧτις συμπληροῦται εἶτα διὰ τῶν ἐπιστολῶν διαφόρων Ἑλλήνων, οὕτως ὥστε δύναται τις νὰ λάβῃ πλήρη καὶ ἀκριβῆ ἔννοιαν τῶν δεινοπαθημάτων τῶν Χριστιανῶν. Τούτου ἡ ἀνάγνωσις ἐδημιούργησε τὰ πρῶτα στελέχη τῶν φιλελλήνων ἐν Γερμανίᾳ, ἐν συναφείᾳ, καὶ πρὸς τὸν ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἐνθουσιασμόν· «Διαπαντὸς ἐγὼ ὢν φιλέλλην, τὸ πλεῖον τῆς ζωῆς μου, ἐπιστέλλει ὁ συγγραφεὺς τῷ *Ζυγομαλᾷ*, ἀμφὶ τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν καὶ παιδείαν ἔσχον... τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα πρὸς τοῖς Λατινικοῖς εἰς τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ τὴν δόξαν φυτεύω»⁽³⁾ καὶ ἄλλαχού· «ἄσκειται δὲ παιδεία παρ' ἡμῖν ἐν συλλόγοις, ἐν διαλέξεσιν, ἐν ῥητορίαις, ἐν γραφαῖς, καὶ ἀνθρῆ πᾶν εἶδος μαθήσεως, συνελούσι δ' εἰπεῖν ἡ Ἑλλάς τὴν ἑαυτῆς γλῶσσαν καὶ καρδίαν εἰς τὴν Γερμανίαν μετακεκόσμηται πῶς δοκεῖ»⁽⁴⁾ Ὡστε ὁρθῶς ἐγγράφειν ὁ *Φραγκ. Πόρτος* τῷ *Κρουσίῳ*: *Τὸ τῆς Ἑλλάδος ὄνομα δίκην μη-*

1) Ὁ *Λούθηρος* παραπονεῖται ὅτι «πολλοὶ χριστιανοὶ εἶναι αἰχμάλωτοι καὶ κατηχοῦνται οἰκτρῶς· τούτους οὐδεὶς λυπεῖται, παρὶ τούτων οὐδεὶς εὐχεται» (παρὰ *Κοντογιάννη* ἐνθ' ἀνωτ. σ. 445).

2) *Martini Crusii, Turcograeciae libri octo* (Tubingen 1584) σ. 457.

3) Αὐτ. σ. 410 λέγει, ὅτι ἐδίδασκεν εἰς διάφορα διδασκαλεῖα τῆς Βιρτεμβέργης καὶ δὴ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Τυβίγγης.

4) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 451.

τὸς γνησίας τιμᾶται καὶ στέργεται καὶ φαίνεται τριπόθητον (ἐν Γερμανίᾳ)⁽¹⁾.

Πράγματι δὲ τοιοῦτον ὑψηλὸν σκοπὸν ἐπεδίωκεν ἀεννάως ὁ θαυμάσιος Κρούσιος νὰ ἐξεγείρῃ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐνδιαφέρον τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ. «Φίλος γὰρ ἔγωγε Ἑλλήνων τὰ μάλιστα καὶ ἀγαθῶν τοῦ κλεινοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἀνδρῶν εὐνοίαν ἐπισπάσθαι, συνδέειν τε εἰς δύναμιν τῇ Γερμανίᾳ τὴν Ἑλλάδα γλιχόμενος»⁽²⁾. Διὰ ταῦτα, ὡς εἶπομεν ὁ οἶκος αὐτοῦ κατέστη μεῖζόν τι ἢ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον. Ἀθροοὶ προσήρχοντο πολλοὶ φέροντες διάφορα συστατικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χάριν ἑλεῶν συνιστώμενοι ἐνίοτε καὶ δι' ἐπισήμων πατριαρχικῶν γραμμάτων⁽³⁾. Ὁ Κρούσιος εὐχαρίστως ἐδέχετο πάντας καὶ ἐκράτει ἐνίοτε πολὺ παρ' ἑαυτῷ διαπνυθανόμενος τὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Γένους, καὶ δὴ διερευνῶν τὰ ἰδιώματα τῆς Ἑλλ. γλώσσης... διὸ καὶ ἔγραφε τῷ Ζυγομαλᾷ «ἀντὶ πολλῶν ἂν χρημάτων ἐλοιμῆν τὸ τῶν Ἑλλήνων τινὰς ἐμοὶ γνωρίζεσθαι»⁽⁴⁾. Τὰ ὀνόματα τῶν παρουσιασθέντων αὐτῷ Ἑλλήνων, ὡς καὶ πᾶσαν παρ' αὐτῶν ἢ περὶ αὐτῶν πληροφορίαν διέσωσεν ὁ Κρούσιος εἰς τὰ *annalia Suenicorum*, ἅπερ (ἀπάρξαντος τοῦ φιλοχρουσίου κ. *Μυστακίδου* καὶ μήπω τερματίσαντος) καθ' ἑκάστην δημοσιεύονται⁽⁵⁾. Ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων μανθάνομεν, ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1579-1591 ἐπεσκέψαντο τὸν Κρούσιον⁽⁶⁾ ἐν οἷς δύο ἀρχιεπ. ὁ Ἀρχιδῶν *Γαβριήλ* καὶ ὁ Πελαγονίας *Γερεμίας*, ὁ *Ἰάκωβος Μηλοῖτης* (γνωστὸς διὰ τὸ Ὀδοιπορικόν), ὁ «ἔξοχος Ἑλλήν *Ἀνδρέας Δαρμάριος*, Ἐπιδαύριος Λάκων, κομίζων πρὸς πᾶλησιν ἑλλ. χειρόγραφα...»⁽⁷⁾, ὁ Κορίνθιος *Φίλιππος Μανρίκιος*, καταγόμενος ἀπὸ τοῦ αὐτοκρ. Μαυρικίου, «ᾧθεν εἰς τὰ γράμματα αὐτοῦ ἐπέβαλλε σφράγισμα ἐν ᾧ δικέφαλος, παρθενοπρόσασπος, στεφανοφόρος, ἔφερον ἐπιστολὰς παρὰ τοῦ Πατριαρχοῦ Ἱερεμίου ἐν αἷς ἐκαλεῖτο εὐγενέστατος»⁽⁸⁾. Ἄλλ' ὅπερ συμβάλλει εἰς τὸ θέμα ἡμῶν εἶναι ὅτι μεταξὺ

1) Αὐτ. σ. 517.

2) Αὐτ. σ. 457 ταῦτα γράφει πρὸς τὸν ἐλλόγιμον Ἰβηρίτην Διάκονον *Συμεὼν τὸν Καβάσιλαν*.

3) Ὁ πατρ. *Διονύσιος* συνέστησε *Στ. τὸν Καισαρέα* αὐτ. σ. 532.

4) Αὐτ. 442.

5) Σημειώματα περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν Μαρτίνου Κρούσιου Σουηρικῶν Χρονικῶν ὑπὸ *Περ. Ζερλέντη* (Ἀθήναι 1922) βλ. σ. 5 τοὺς περὶ αὐτοῦ ἐκδότας· ὁ κ. *Μυστακίδης* ἀνεξάντλητος συνεχίζει εἰς τὸν ἐφετεινόν (1931) *Η'* τόμ. τῆς Θεολογίας. βλ. καὶ *Βέην*, Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικά Χρονικά (Ἀθήναι 1928) σ. 473—476. Ἡ ἐν Τυβίγγῃ Πανεπ. Βιβλιοθήκῃ τῷ 1927 ἐξέδοτο τὸ *Diarium Marini Crusij* ἐκδ. *Goez* καὶ *Conrad* (Tübingen).

6) Αὐτ. σ. 67.

7) Αὐτ. σ. 11.

8) Αὐτ. σ. 14 ὁ *Μιχαήλ* ἱερεὺς ἐκ Λεωδορικίου ἔφερον ἐπιστολὴν τοῦ *Κ]λεως*

τῶν ἐπισκεπτῶν ὁ Κρούσιος ἀναφέρει καὶ ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων *συμμοναστήν* τοῦ Πολυείδου *Δανιὴλ ἱερομόναχον Παλαιολόγον* ἐξ Ἀθηναίων *καταγόμενον*· «ἔφερε συστατικὸν γράμμα εἰς δημόδη γλῶσσαν γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου *Λωροθέου* προϊσταμένου ἑνὸς καὶ εἴκοσι μοναστηρίων ἐν Ἀθῶ(1) ἐν οἷς δωδεκακισχίλιοι μοναχοὶ ὄκουν. Ἔφερε καὶ μαρτυρικὰ γράμματα ἐπισήμων προσώπων γενόμενα(2), ἕνεκα τοῦ συστατικοῦ γράμματος, ἦτοι τοῦ πάπα *Γρηγορίου* τοῦ τρισκαίδεκάτου, τοῦ αὐτοκράτορος *Ροδόλφου*, τοῦ βασιλέως *Φιλίππου*, τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας *Φερδινάνδου*, τοῦ ἀρχιεπισκόπου *Κολωνίας Ἐρρεσίου*(3). Τὸ γράμμα τοῦ βασιλέως *Φιλίππου* ἐγένετο μηνὸς *Δεκεμβρίου* εἰκοστῆ τοῦ ἔτους 1580· Ὁ *Δανιὴλ* ἦτο τόσον ἀγράμματος, ὥστε μόλις ἠδύνατο νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ ἑλλ. συστατικοῦ γράμματος *Λωροθέου ἱερομόναχος* καὶ πρῶτος πάντων [τῶν] καθηγουμένων τοῦ ἁγίου Ὄρους. *Γαβριὴλ ἱερομόναχος* καὶ καθηγούμενος [τῆς] ἁγίας μονῆς τῆς τῶν Ἰβήρων(4)». Ὁ Κρούσιος προθύμως ἀπέλυσεν ὑπὲρ τοῦ *Δανιὴλ* τήνδε τὴν ἐγκύκλιον:

Τοῖς εὐσεβέσι τῶν ἀναγινωσκόντων χαίρειν ἐν Χριστῷ.

Ἐγένετο παρ' ἐμοὶ ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἀνὴρ κύριος *Δανιὴλ ὁ Παλαιολόγος*, Ἀθηναῖος, ἱερομόναχος καὶ οἰκονόμος μοναστηρίου τῶν Ἰβήρων κειμένου ἐν τῷ τῆς *Θράκης* ἁγίῳ καλουμένῳ σήμερον ὄρει, ὃ πάλαι ποτ' Ἀθῶως ὠνομάζετο. Συλλέγει δὲ λύτρον, ἐφ' ᾧ τέσσαρας τῶν ἑαυτοῦ συμμονάχων λυτροῦσθαι ὑπὸ πειρατῶν αἰχμαλωτισθέντα(5), ὥσπερ τὸ ἑλληνικὸν διδάσκει γράμμα τὸ αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἑαυτοῦ ἡγουμένου δοθέν. Τούτῳ οὖν βοηθεῖτε, ἄνδρες φιλόθεοι, καθ' ὃ δυνηθῆτε· δανεῖζει γὰρ τῷ θεῷ ὁ ἐλεῶν τὸν πτωχόν, καὶ ὁ πεφεισμένως σπειρῶν πεφεισμένως καὶ θερίσει. Ἐρωσθε ἐν τῷ φιλανθρωπῷ Σοιτήρι.

Ἀπὸ *Τυβίγγης* τῆ ἱε' σепτεμβρίου ἀφπέ'

Θεολήπτου, συνυπογραφομένην τοῦ τε Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀχιδῶν καὶ τοῦ Φιλαδελφείας (σ. 16), ὅστις ἀνήγειρε τὸν ναὸν διεβλήθη εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐσώθη πληρώσας 15000 γρσσ. καὶ ἐνεχυριάσας τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα (ὡς λέγει τὸ γράμμα τοῦ πατρ. σ. 17).

1) Τὸ Λατ. à principe Abbate...omnium monasterium (κακῶς ὁ *Ζηρλέντης* μετέφρασεν).

2) Μεθ' ὃ τὸ Λατ. Gallica, Italica, Hispanica, Germanica testimonia.

3) Μεθ' ὃ: ab aliis principibus.

4) *Ζηρλέντης* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 15. Ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων ὡς ἐβεβαιώσατό με ὁ φίλος κ. Ἰωακείμ Ἰβηρίτης σώζεται φέρων τὸ ὄνομα «*Δανιὴλ Ἀθηναῖος*».

5) Τὰ τοῦτων ὀνόματα: *Νεόφυτος*, *Δαμιανός*, *Ἰωασάφατ* καὶ *Γρηγόριος*. ἀπητοῦντο δὲ 600 δουκάτα (Ducatorum seu Zecchinorum) δοθησόμενα ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Μαρτῖνος Κρούσιος τῆς ἐν Ἑυβίγγῃ τῆς Γερμανίας Ἀκαδημίας διδάσκαλος (1).

Μετὰ ἓνα σχεδὸν αἰῶνα συναντῶμεν ἕτερον Ἰβηρίτην τὸν *Δανιὴλ ἱερομόναχον Καστρήσιον*, ὅστις ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐπαιδευτῶν Ἀγιορειτῶν, γινώσκων τὴν *Λατινικὴν, Ἰταλικὴν, Γερμανικὴν καὶ Τουρκικὴν*. Τούτου φέρονται λόγοι διάφοροι καὶ μετάφρασις τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου *Χαραλάμπους* (2). Οὗτος κατήγατο ἐκ Πάτμου, καὶ ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην ὡς πρεσβύτερος, μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου, προήχθη εἰς ἀρχιμανδρίτην ἐν τῇ μονῇ τοῦ Θεολόγου. Ἐκεῖθεν ὡς φαίνεται περὶ τὰ τέλη τοῦ XVII αἰῶνος ἐκοινοβίασε καὶ εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων (3). Μετέβη εἰς Ἀγγλίαν κατ'ἀρχὰς κομίζων τὰ ἱερὰ σύμβολα, ἐπιστολὴν τοῦ τε ἀπὸ Ἡρακλείας πατριάρχου *Μεθοδίου* (1668) καὶ τῆς μονῆς ἧτις διεκτραγωδεῖ τὰ ἐκ τοῦ ἀφορήτου χρέους, ὀφειλομένου πρὸ πάντων εἰς ἀλλοπίστους καταπιέζοντας τοὺς δυστυχεῖς Ἰβηρίτας, ὅθεν «ὕπὸ τοιαύτης βίας ἀναγκαζόμενοι εἰς πόλεις οὕτω πόρρω καθιδορμένας οὐκ ὠκνήσομεν, γράφει, ἀποστεῖλαι τὸν πανοσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κύριον *Δανιὴλ τὸν Καστρήσιον*, τὸν ἡμέτερον συνάδελφον καὶ συλλειτουργόν, ὅπως προσελθὼν τοῖς αὐτόθι προὔχοσι, λάβῃ παρ' ἐκάστου, ὅσον ἔλεον ἢ αὐτοῦ ἀγαθότης προαιρήσεται· προσπίπτομεν δὲ καὶ δι' αὐτοῦ δεόμενοι τῆς παρ' ἡμῶν ἐπικουρίας, καὶ παρακαλοῦντες, ὅπως νεύσητε καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ μεταδῶτε τῶν ἐνόντων ἕκαστος, ὅ,τι βούλεται, ὁ μὲν βασιλεὺς βασιλοπρεπῶς, ὁ δὲ ἡγεμὼν μεγαλοπρεπῶς, ὁ δὲ ποιμὴν καὶ πρόεδρος φιλανθρωπῶς, μηδ' ἀπολειπέσθωσαν οἱ λοιποί, ἀλλ' ὁ πολλὰ κεκτημένος μερίδα τῷ Θεῷ παρεχέτω, ὁ δὲ ὀλίγα καὶ οὗτος ἀπονεμῆται τὸ δυνατόν...» Ἀλλὰ πλὴν τῶν συνήθων κατ'ἐκείνον τὸν χρόνον τοῦ κρατοῦντος πίεσεων καὶ διαρπαγῶν «ἀπὸ γῆς τε καὶ θαλάσσης», ὡς γράφει καὶ ὁ πατριάρχης, προσετέθη ἕτερον κακὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ XVII ἐκραγέντος Ἐνετοτουρκικοῦ πολέμου [πρώτη περίοδος], ὅστις ἔληξε τῷ 1669 διὰ τῆς ἀποδόσεως τῆς Κρήτης εἰς τοὺς

1) *Καμπούρογλου*, Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων (Ἀθῆναι 1891) τόμ. Α' σ. 210.

2) Κωδ. μονῆς Διονυσίου 247. 3, 4. 584. 4 βλ. πίν. Καταλ. *Δάμπρον* σ. 503 ὀνομάζεται Σχολαστικός.

3) Τὰ περὶ αὐτοῦ διέσωσεν ὁ *Ἐρρ. Ἰλάριος* ἐν παραρτ. ἣς ἐδημοσίευσεν Λατ. μεταφράσεως τοῦ Χρονικοῦ τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας *Φιλίππου τοῦ Κυρίου* (Chronicon Ecclesiae Graecae... Lips et Francofurti 1687. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ *Σάθας* (σ. 373—4). Εἰς τοῦτον γράφει περὶ τοῦ *Δανιὴλ* καὶ *Χριστοφόρος* τις *Ἀρνόλδος* (ὁ *Δανιὴλ* ἐν κώδ. Διον. 247 λέγεται «συγγενὴς τοῦ ἐν διδασκάλους ποτὲ κυροῦ *Χριστοφόρου* τοῦ πάνου») ἦν δὲ οὗτος καθηγητὴς ἐν Λειψία· ἀλλ' εἶναι ὁ αὐτός;»

Τούρκους (1), κατηγοροῦντο δηλ. οἱ Ἀγιορεῖται ὅτι ἐτροφοδότουν τὰ Ἐνετικά πλοῖα, ὡς λέγει ὁ ἠγοούμενος τῶν Ἰβήρων», προσετέθη δὲ ταῖς προτέραις ἡ ἐσχάτη ζημία, ἣν πέρυσιν υπέστημεν κατηγορηθέντες ὑπὸ τῶν ἀλλοδόξων, ὅτι τοῖς ὁμοπίστοις Λατίνοις ἐπικουροῦμεν χορηγοῦντες αὐτοῖς τὰ πρὸς τροφήν ἀναγκαῖα (2). Περὶ τούτου καὶ ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας πρὸς τὸν Πάπαν γραφείσης περὶ τὸν χρόνον τοῦτον (3). Ἐξ Ἀγγλίας τῷ 1670 λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως γράμματα ὁ Καστρίσιος ἐπορεύθη εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ὡς ἐράσμιος τὴν ὕψιν καὶ λίαν πεπαιδευμένος (doctissimus) ἐθαυμάσθη καὶ μεγάλως ἐξετιμήθη ὑπὸ σοφῶν καθηγητῶν ἐν Νυρεμβέργῃ καὶ Λειψία καὶ ἐν Ὁλλανδία.

Ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς τὸν δεκάνον τοῦ ἐν Λονδίῳ ναοῦ τοῦ ἁγ. Παύλου ἄγγελλον Ἄλβαν γίνεται δῆλον ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ἐζήτει συνδρομὰς ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ, ἐν Γερμανίᾳ δὲ συμφώνως τῷ πατρ. γράμματι ὑπὲρ τῆς τῶν Ἰβήρων (4). Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφὴ εἶχε μεγαλυτέραν ἔκτασιν, ὅτε ὁ Καστρίσιος ἔγραψε τὴν ἐπιστολήν. «Οἱ Ἕλληνες, γράφει, οὖν τό γε νῦν ἔχον μυρίους ὑποπεπτώκασι δεινοῖς, τυραννίδι δουλεύοντες βαρβαρωτάτου γένους· ἀφ' ὧν ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ κατοικοῦντες χριστιανοὶ τοῖς παρελθούσι τοῦ μεταξὺ τῶν Ἐνετῶν καὶ Τούρκων πολέμου χρόνοις ἀνηκέστοις ἐκακώθημεν βασάνοις· καὶ τῶν μὲν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν τῆς Ἐκκλησίας διαρρασθέντων, τῶν δὲ ἱερῶν δεινῶς αἰκισθέντων καὶ φρουραῖς σκληραῖς ὑποβεβλημένων· τούτων δὲ τρεῖς εἰς νυκτὶ τυγχάνουσιν ἐν εἰρητῇ ὄντες λιμῶ καὶ ψύχει καὶ ἄλλαις πιεζόμενοι τλαιπωρίας, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐκ τῶν ἑμῶν συστατικῶν γραμμάτων παρὰ τοῦ πατριάρχου Κ]πόλεως καὶ παρ' ἄλλων διαφόρων ἀρχόντων (5).

1) Παρὰ Σάθα Νεοελλ. Φιλ. σ. 374 (Chronicum, Appendix σ. 76) ἠγοούμενος Ἰβηρίτης ὑπογράφεται Ἀκάκιος. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ὡς καὶ ἄλλας πρὸς τὸν Δανιὴλ ἐπιστολάς ἰδιωτικὰς διέσωσεν ὁ Ἰλάριος, ἐνθ. ἄνωτ.

2) Τουρκοκρ. Ἑλλάς σ. 223 τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου τούτου ἐξετραγώδησεν ὁ Μ. Τζάνες, οὗ τὴν ἐκτεταμένην Ἱερομιάδα ἐξέδωκεν ὁ Σάθας ἐν τοῖς Ἑλλ. Ἀνεκδότοις Ἰανάλουσι, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 223—295 ἐκ τῆς α' ἐκδόσεως Ἐνετίαν 1681).

3) Chronicum Appendix σ. 76.

4) Ἀὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Σπυρίδωνος ἱατροῦ Λαυριώτου ἐν Παλαιᾷ τομ. Ε' (1920) σ. 360—363, ἀλλ' αὕτη εὐρισκομένη ἐν κώδικι Ἐπιστολογραφίας οὐδέποτε ἐστάλη (διὸ καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ περικόπη τὸ πλεῖστον ὁ ἐκδότης) καὶ δὲν φέρει οὔτε χρονολ. οὔτε ὑπογραφήν· (τὸ Λεῖνος ἀνεγνώσθη Δανιὴλ καὶ οὕτως ἐπισημοποιήθη τὸ ἄπλοῦν σχέδιον !!!)

5) Τὴν ἐπιστολήν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ μακ. Ζερλέντης ἐν Βυζαντινῷ τόμ. Β' (Ἀθήναι 1912) σ. 295—6 (Ἡ πραγματεία: Ῥωμανοῦ Νικηφόρου καὶ Δανιὴλ Καστρησίου ἐπιστολαὶ σ. 281—196). Κατ' αὐτὴν ὁ Καστρίσιος ἦν ἐφωδιασμένος δι' ἰδιαιτέρας ὑπὲρ τῆς ἐν Πάτμῳ μονῆς.

6) Ἀὐτ. σ. 296.

Διηγῆσατο τῷ ἐν Ἰλδεσίᾳ Χριστ. Τίλω Κλιπτείνω, ὅτι οἱ Ὀσμανίδαὶ ἐζήτουν παρὰ τῶν μοναχῶν 8000 τάλληρα, διὸ δύο τῶν μοναχῶν ὡς ἐνέχυρον ἔλαβον, ἐλευθερωθέντας παρὰ Γάλλου ἀνδρός, ἐγγυηθέντος περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν χρημάτων (1). Ἄν γνωρίζομεν πότε ὁ Καστρίσιος ἐπανῆλθεν οἴκαδε, διότι μέχρι τοῦ 1693 φαίνεται ἐφημέριος τοῦ ἐν Νεαπόλει ναοῦ τῶν Ὁρθοδόξων τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (2).

10. Ὁ Πολυείδης ἐν Γερμανίᾳ ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Πατριάρχου.

Σκοπὸς τὰ λύτρα τῶν αἰχμαλώτων.—Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν

Γερμανῶν.—Αἱ ἀναγραφαί, ὕμνος πρὸς τὸν ἄνδρα.

Εἰς Γερμανίαν ἀφίκετο ὁ Πολυείδης κατὰ τὸν Δημητράκοπουλον τῷ 1731. Ἄλλ' ἐκ τοῦ Λευκώματος γίνεται δῆλον ὅτι εὑρίσκετο ἐν Καστέλλῃ τῷ 1727. (ἀρ. 89). Ἡ κυρίως ὁμῶς δοῦσις αὐτοῦ καὶ αἱ πλεῖστοι τῶν ἀναγραφῶν ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἔτη 1729—1733. Ὑπάρχει ἀναγραφή τοῦ 1737 (ἀρ. 128), ἀλλ' αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν χρόνον τῆς ἀπὸ Ῥωσσίας ἐπανόδου αὐτοῦ. Σκοπὸς τῆς μεγάλης ταύτης περιουσίας τοῦ Θεοκλήτου κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦλάχιστον παρουσιάζεται ἡ συλλογὴ ἐράνων πρὸς ἀπολύτρωσιν αἰχμαλώτων Χριστιανῶν (pro redimendis captivis in Turcia Christianis causa pecuniarum) (3), καὶ ἐν φυλακαῖς δεινοπαθούτων (solvare Turcarum vincula dura Cristicolae gentis). Πληρέστερον ἐκτίθεται τὸ ἔργον καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πολυείδου ὑπὸ τοῦ ἐν Idstein Ἐκκλησιαστοῦ καὶ γυμνασιάρχου (rector) Ἰω. Λουθ. Κράμερ, ὅστις προτάσων τό: οἰστέον καὶ ἐλμιστέον, (ἐξεπίτηδες δὲ ἐχρήσατο μοναδικῇ λέξει sosandrus Christus) ἐπαφέρει: venerabili Abbati de Monte Santo eleemosynarum pro captivis in Turcia Christianis redimendis colligendarum gratia ad nos addveinenti(4). Χαρακτηριστικὴ δὲ καὶ ἔντονος τυγχάνει καὶ τὸ ergastulum ἀνάλογος πρὸς τὸ Βυζαντινὸν κάτεργον, ἵνα ἐξεγείρη παντὸς ἀναγνώστου τὸν οἶκτον ὑπὲρ τῶν τλημόνων Χριστιανῶν (5). Ἄλλ' ὁ ἐκ-

1) Αὐτ. 294. Οἱ Γάλλοι ἐξυψηροῦντες τῇ Παπικῇ προπαγάνδᾳ ἐν Ἀνατολῇ πολλὰς ἐπιδαφιλαύσεις παραίχον τοῖς μοναχοῖς καὶ δὴ τοῖς Ἀγιορείταις (Βλ. Athos e Roma ὑπὸ G. Hofmann ἐν Orientalia Christiana τομ. V. 2 σ. 178—180 (καὶ ἐν ἰδιαιτ. σ. 42—44). Ἐκ τοῦ περιέργου τούτου φυλλαδίου ἐπικυροῦνται καὶ αἱ πρὸς τὸν Πάταν κομιζόμεναι ὑπὸ τοιοῦτων ἀντιπροσώπων τῶν μονῶν ἐπιστολαί:

2) Ζερλέντης σ. 295.

3) Ἐνθ. ἀνωτ. σ. 82.

4) Ἀρ. 20 καὶ ἀρ. 16 quaerens liberationem fratrum.

5) Ἀρ. 32 πρὸβλ. καὶ 48 erga miserimos captivos.

6) Ἀρ. 79 ingratiām in ergastulis substantium.

φραστικώτερον τὰ μαρτύρια τούτων παριστάς, εἶναι ὁ ὑπουργὸς τοῦ κόμητος de Hohelohe καὶ Gleichen *Φιλ. Ίακ. Breyer* ἐν Ingelfing: *λύτρα pro captivis absque praesudicio... sub jugo Turcico gementibus colligenti* (Theocleto), (1) ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ ἀναστενάζοντες ὑπὸ τὸν Τουρκ. ζυγὸν Χριστιανοὶ ἄνευ προηγουμένου, ἄνευ διαδ. κασίας, ἐρρίπτοντο εἰς τὰ κάτεργα.

Εἰς ἐπίμετρον ἀναφέρομεν τὰ ὑπὸ «πρωτοδιδασκάλου τοῦ ἐν τῷ Οὐριγίτων γυμνασίῳ Ίω. Έρρ. Στουσσίον», ὅστις ὀλόκληρον σελίδα ἀφιέρωσεν «ἀνδρὶ αἰδεσιμωτάτῳ Θεοκλήτῳ Πολυείδει (sic) ἀρχιμανδρίτῃ ἀπὸ τοῦ Ἀγίου Ὁρους εὐδοίαν ἐλεημοσύνης πρὸς ἀντίλητρον τῶν αἰχμαλώτων ἐκ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα κομίζοντι, εὐδοίαν καὶ παρολβίαν εὐχόμενος μνήμης ἔνεκεν ἔγραψα» (2).

Ὁ Θεόκλητος πανταχοῦ παρουσιάζεται ὡς ἀπεσταλμένος (legatus, missionarius) τοῦ πατριάρχου (reverendissimus Patriarcha Constantinopolitanus) (3), καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀνατ. Ἑλλ. Ἐκκλησίας (missionarius Ecclesiae Graecae Superior) (4), μετὰ τῶν σχετικῶν θερωμῶν συστατικῶν γραμμάτων ἐπισυνιστάμενος τοῖς πᾶσι (commendatiis ornatus aequae ac armatus) (5). Ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ αὕτη ἐπεκροτεῖτο μετ' ἀπεριγρίπτου ἐνθουσιασμοῦ ἀνὰ τὰς πόλεις τῆς Γερμανίας, αἵτινες ἐκφράζουσι τὴν ζωηρὰν πρὸς τὴν πάσχουσαν Ἀνατολὴν συμπάθειαν (6). Ἐσπευδον πάντες ὡς εἰς ἱερὸν κώδικα νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὸ Λευκωμα καὶ νὰ ἐκφράσωσι διὰ πολυσημάντων λέξεων, τὸν σεβασμὸν, τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὴν Ἀνατ. Ἐκκλησίαν (7) καὶ δι' ἐκφραστικωτάτων φράσεων ν' ἀπαθανατίσωσι τὴν ἀγαθὴν μνήμην (dilecta memoriam) ἀνδρός, ὅστις ἐνεποίησεν αὐτοῖς ἐντύπωσιν προφῆτου καὶ θεοκήρυκος ἀποστόλου. Τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα τῶν εὐσεβῶν ἐκείνων καὶ φιλομούσων ἀνδρῶν ἀναπεροῦται ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Ἑλληνος Ὁρθοδόξου κληρικοῦ καὶ ἐκδηλοῦται ἀκατάσχετον ἐν θαυμασίοις λόγοις μεστοῖς ὑψηλῶν καὶ θείων ἐννοιῶν δηλωτικῶν τῆς θέου τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἀγνοῦ φιλελλητισμοῦ, ἡ ἀξιόλογος καὶ ἐπιτυ-

1) Ἄρ. 51.

2) Ἄρ. 106.

3) ἄρ. 20, 34.

4) ἄρ. 21 καὶ *abbas* (ἢ *legatus*) *totius Ecclesiae Orientalis graecae* (ἄρ. 30, 150) καὶ *legatus a Graecia* 69.

5) ἄρ. 51.

6) *Παραμυθητικαὶ ἀναγραφαὶ* 7, 10, 13, 17, 31, 32, 42, 46, 56, 67, 73—76, 125, 142, 164.

7) *Ἀγάπης καὶ Φιλαδελφίας*: 12, 15, 19, 21, 22, 30, 38, 43, 48, 49, 55, 63, 65, 79, 117, 138, 140, 146, 147, 160, 163.

χῆς χρῆσις ῥητῶν καὶ γνωμικῶν τῆς τε εὐαγγελικῆς καὶ θύραθεν σοφίας, ἧς πλουτοῦσι πάντες ἀπαξιαπλῶς οἱ ἐγγραφόμενοι, ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ἀπαράμιλλον καὶ σπουδαίαν θρησκευτικὴν καὶ κλασσικὴν μόρφωσιν τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ἣτις ἐδημιούργησε τὸ μεγαλεῖον τῆς Γερμανίας (1). Ἡ ἐξ ὑπογυίου ποίησις ἐκχυλιζομένη εἰς γλαφυροὺς ἐν ἀρχαϊκῇ μορφῇ στίχους ἐν ὄψει τῆς σεπτῆς μορφῆς τοῦ διαπρεποῦς καὶ ἰδεολόγου λευίτου, δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ, ἢ ὅτι ὁ Πολυείδης, φερωνύμως τῇ κλήσει, ἐνεφανίζετο ὡς ἔκτακτον φαινόμενον, ἀνὴρ ἐμπνέων, συναρπάζων τοὺς πάντας, καὶ θίγων τὰς ἱερωτέρας χορδὰς τῆς καρδίας. Ἐμπνεόμενος αὐτὸς οὗτος ὑπὸ τῶν ὑψηλοτέρων ἰδεωδῶν καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, ἅπερ μετὰ ζήλου ἀκραιφνοῦς, πλήρης αὐταπαρνήσεως ἐπεδίωκε, δὲν εἶναι ἄπορον διατὶ ἡ παρουσία αὐτοῦ καὶ μόνη προῦκάλει ἀνάλογα καὶ τοῖς ἄλλοις αἰσθήματα. Ἀνθύλλ' ἄττα ἐκ τοῦ πλουσίου λειμῶνος, τοῦ Δευκώματος μαρτυροῦσι τὴν λεγομένην ἀλήθειαν. Ὁ γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βαλδέκης (principis Waldecciae) Ἰω. Γεωργ. Meckel χαρακτηρίζει αὐτὸν περιφανῆ, αἷτ' ἐξ εὐγενῶν καταγόμενον (conspicuus generis nobilitate) ἅμα δὲ καὶ ἐθνωφελέστατον ἐν τῇ Χριστιανικῇ πολιτείᾳ (vir ob summa in republicam Christianam merita) παντὸς ἐπαίνου ὑπέριτερον (omnium laudes superans) (2), πολλάκις ἐπισωρεούσιν ὄρμαθὸν ἐπιθέτων ἐνδεικτικῶν τῆς βαθείας ἐκτιμῆσεως: reverendissimus Dominus Abbas (οὕτω συνήθως προσαγορεῖται) verae pietatis doctor, cultor nuntius κτλ. (3). αἰδεσιμώτατος, σοφώτατος καὶ ἀξιωτάτος (4), ἢ εὐσεβέστατος καὶ σοφώτατος (5). Ὁ πρύτανις τῆς Μαγβουργ. Ἀκαδημίας διαβιβάζει τῷ Θεοκλήτῳ τὰς πλέον διαθέρμους εὐχὰς καὶ συγχαίρει αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἐξαιρέτῳ προσηρείᾳ, τῇ παιδείᾳ καὶ συνέσει αὐτοῦ (6). Ὑπερβάλλει δὲ πάντας τοὺς λοιποὺς εἰς τὰ κοσμητικὰ ὁ γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Ἐρρίκον XII Ῥουθίνου: vir quum verae pie-

1) Ἀναργ. Θρησκευτικαί: 2, 8, 14, 16, 20, 21, 22, 27, 33, 34, 35, 36, 45-47, 50-52, 60, 61, 64, 68, 70, 80, 89, 90, 98, 106, 109, 112, 113-115, 123, 127, 128, 130, 134, 135, 139, 150-153, 161, 165, 170, 172, 173, 177, 180. Ῥητὰ καὶ ἀποφθέγματα: περὶ καὶ ἔμμετρα 17, 62, 74, 75, 76, 78, 86, 88, 92, 93, 96, 100, 103, 108, 111, 119, 120, 126, 129, 144, 168, 169, 171, 174, 176. Τὰ ὠραιότερα εἰς Ἑλληνικὴν λαμβανὰ 51, 62, 65. Ἐν γένει ἐκλεκταὶ ἀναγραφαὶ καὶ ἐπιτυχεῖς εἰς ἔννοιαν καὶ ἐκφρασιν: 1, 4, 7, 10, 13, 39, 82, 84, 87, 95, 97, 101, 102, 107, 111, 121, 123, 131, 178.

2) ἀρ. 117.

3) ἀρ. 35 (cultor, τίτλος ἀκαδημαϊκός).

4) ἀρ. 104.

5) ἀρ. 110.

6) ἀρ. 150.

tatis, studio, tum eruditionis laude de conspicuus atque illustris⁽¹⁾. Ὁ ἐν Blesdorf σύμβουλος καὶ praefectus τῆς αὐτῆς Ulr. Bogislaus θαυμάσας ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν τοῦ ἀνδρὸς εὐσέβειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀκατάσχετον ῥητορικότητα καὶ εὐφροδείαν αὐτοῦ ἔγραψε τὸ τοῦ θείου Αὐγουστίνου:

Summa religionis est imitari eum, quem colis

Cujus vita fulgur est, ejus verba sunt tonitrua.

(=ἀρίστη εὐσέβειά ἐστι τὸ μιμεῖσθαι ἐκεῖνον, ὃν λατρεύεις,

οὐτινος ὁ βίος ἐστὶ ἀστραπή, τοῦ ὁποίου οἱ λόγοι εἰσὶ βρονταί) ⁽²⁾.

Ἐν τέλει ὁ τῆς Ἐρβόρνης Cultor διὰ τινος ῥητοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ δίκαιος θεὸς ἐχαρίσατο τῷ Πολυείδει τὸ ζῆν τιμίως, τὸ μηδένα βλάπτειν καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον (cuique suum) ⁽³⁾. Ἐκ τούτων ὡς ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα, γνώσεται πᾶς τις, ὅτι ὁ ἡμέτερος Θεόκλητος δὲν ἦτο τις τῶν τυχόντων, οὔτε ὡς θέλουσί τινες νὰ χαρακτηρισώσιν αὐτόν⁽⁴⁾.

Οἱ Γερμανοί, οἵτινες μάλιστα ἐγνώριζον τὸν Θεόκλητον ἀπὸ τῶν κοινῶν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγώνων, ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσιν αὐτὸν δεόντως. Ἐντεῦθεν οἱ διθύραμβοι οὗτοι δὲν προέρχονται ἐκ στιγμαίου ἐνθουσιασμοῦ, (πραῖγμα, ὅπερ σπανίως παρατηρεῖται εἰς τὸν ψυχραίμον Γερμανικὸν λαόν). Ὁ Πολυείδης συνήγου, ὡς φαίνεται, δύο σπάνια προτερήματα, τὸ ποιεῖν καὶ διδάσκειν, ἧτοι ἐκέκτητο μὲν τὴν εὐφροδείαν καὶ τὴν χάριν τοῦ λόγου μόνον, ἀλλ' εἶχεν ὡς ἐπακολούθημα καὶ τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν αὐτὸς ἑαυτὸν παρίστη τοῖς εἰδόσιν αὐτὸν ὡς ζῶσαν εἰκόνα τοῦ κηρύγματος. Μετὰ τοὺς δεκαετῆς αἱματηροὺς καὶ σκληροὺς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν ἀγῶνας, ἀψηφῶν κόπους καὶ στενοχωρίας παρουσιάζεται ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου δρῶν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἄλλιν ἐπὶ ἄλλου πεδίῳ· τὸ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν καὶ ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἐπισκέψασθε, εἶναι αἱ ἱερώτεραι τοῦ Εὐαγγελίου ὑποθήκαι. Ὑπὲρ τούτων ὁ Θεόκλητος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ζῆ, ταύτας εἶχεν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου. Ἐντεῦθεν ὁ πρὸς αὐτὸν θαυμασμὸς καὶ οἱ ὕμνοι τῶν Γερμανῶν. Ὁ proto archiater σύμβουλος καὶ ἀδελκός ἐν Θουριγγίᾳ Ἰω. Μιχαήλ Μέτιος, ὅστις εὔχεται ex intimis penetralibus δύναμιν ψυχῆς καὶ σώματος τῷ Πολυείδει καὶ πᾶσαν ἐπιτυχίαν εἰς τὴν ἀναληφθεῖσαν μακρὰν καὶ κοπιωδεστάτην (molestissimum) περιοδείαν, προτάσσει τῷ τοῦ Δημο-

1) ἀφ. 162.

2) ἀφ. 8.

3) ἀφ. 108.

4) Περὶ τῶν ὑπ' ἐνίων ἀταλαιπώρων ἀποφανθέντων περὶ αὐτοῦ, πραγματευόμεθα κατωτέρω ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ.

σθένους: «*Ἐγὼ οὐδεπώποτε ἡγησάμην χαλεπὸν διδάξαι τὰ βέλτιστα τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ ποιῆσαι ταῦτα*» (1), ἵνα ἰδιαιτέρως ἐξάρῃ τὸ προσὸν τοῦ Θεοκλήτου, ὅτι αὐτὸς ἠῦμοίρει ἀμφοτέρων.

11. *Ποῦ ὀφείλεται ἐν γένει ὁ ὑπὲρ τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας ζῆλος καὶ ἡ πρὸς τοὺς Ἑλληνας συμπάθεια τῶν Γερμανῶν. — Οἱ προ-ἀγγελοι: Χρηστοφόρος Ἀγγελος, Ἑλλάδιος, οἱ Ἑλληνίζοντες.*

Ἡ ἀρίστη ὑποδοχὴ τοῦ Πολυείδους καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν καὶ ὁ ἀπλετος ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ἐπιδειχθεῖσα φιλανθρωπία πρὸς τοὺς βασανιζομένους Ἑλληνας, προῦποτιθέασιν ἀρχοῦντως παρεσκευασμένον τὸ ἔδαφος. Πρὸς τοῦτο συνετέλεσαν πρὸς τοὺς εἰρημένους λόγους καὶ εἰδικὰ συγγράμματα παρ' Ἑλλήνων ἀρχομένοι τοῦ XVII αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς συντεταγμένα, ἀπερὶ κατῶρθωσαν νὰ ἐξεγείρωσιν ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀδελφῶν πάντων τῶν Εὐρωπαϊῶν. Ἰδιαίτεροι λόγοι ἐπενίργησαν τοῦτο ν' ἀναπτυχθῇ εἰς μείζονα βαθμὸν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, ὧν τινες ἐξηγησάμεθα ἀνωτέρω. Ἐκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων, ὅστις ἔσπευσε νὰ διαφωτίσῃ τοὺς Εὐρωπαϊούς, θεωρεῖται ὁ Ἀγγελος Χρηστοφόρος, Πελοποννήσιος, ὅστις σπουδάζων ἐν Κανταβρυγία, ἐξέδοτο βιβλίον χρησιμώτατον καὶ δι' ἄλλεπαλλήλων ἐκδόσεων κοινότατον καταστάν: «Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν σήμερον εὐρισκομένων Ἑλλήνων, Ἐγχειρίδιον,» δι' οὗ ἐξιστορεῖ λεπτομερῶς τὰ τῆς Ὁρθ. Ἐκκλησίας, καὶ διασαλπίζει τὰ τρομερὰ τῶν Χριστιανῶν μαρτύρια (2). Ἀξιοσημειώτοί εἰσιν αἱ τέσσαρες τοῦτου Γερμανικαὶ ἐκδόσεις μετὰ πολλῶν σχολίων καὶ προσανυξήσεων (3). Πλὴν τοῦτου ὁ Χριστόφορος διακούων μαθήματα ἐν Ὁξωνία ἐτύπωσεν ἑλληνιστὶ καὶ Ἀγγλιστὶ «Περὶ τῶν πολλῶν μαρτυρίων καὶ βασάνων, ἃς ὑπέστη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως» (4). Ἐτι σπουδαιότε-

1) ἀρ. 154.

2) Τῷ 1619 ἐν ἑλλ. γλώσσῃ. Τὸ αὐτὸ ἔτος μετεφράσθη εἰς τὴν Λατινικὴν ἐν Ἀγγλίᾳ.

3) α'. Angeli Christophori, Status et ritus ecclesiae Graecae (Francoforti 1655 ἑλληνολατινιστὶ). β'. τῷ 1668 ἐν Λειψία ὑπὸ τοῦ Λατίνου ἱερέως Γεωργίου Φελαβίου μετὰ κριτ. σημειώσεων. γ'. τῷ 1676. δ'. τῷ 1768 ἄνευ τῶν σημειώσεων τοῦ Φελαβίου ἐν Francequeae σὺν τῇ ὑπὸ τοῦ Blancard μεταφράσει τοῦ ἔργου τοῦ Φιλ. Κυπρίου τοῦ Καταλόγου τῶν πατριαρχῶν Κ)πάλεως καὶ τῶν...θρόνων». Τῷ 1711 εἶδε τὸ φῶς ἐν Λειψία τοῦ Heineccius τὸ Abbildungen der alten und neuen Griech. Kirché χρησιμώτατον τοῖς πᾶσι βιβλίον.

4) Τῷ 1617. Τοῦτο ἀναφέρει ὁ Δημητρακόπουλος ἐνθ' ἀνωτ. σ. 45.

ρόν ἐστὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Θεσσαλοῦ Ἀλεξ. Ἑλλαδίου ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθέντος καὶ διδασκάλου, ὡς εἰκάζομεν, χρηματίσαντος τοῦ Θεοκλήτου ἐν Ἀδριανουπόλει. Οὕτως πολλὰ περιηγησάμενος τῆς Εὐρώπης μέρη, ἐν ᾧ χρόνῳ ἐχαλκεύετο ἡ τῆς Κ. Διαθήκης μετάφρασις παρὰ τῶν Διαμαρτυρομένων εἰς δημόδιον Ἑλληνικὴν, ἐπιτίθεται δοιμῶς κατὰ τῶν βεβηλωτῶν τοῦ ἱεροῦ κειμένου. Τοιαύτην λαβὼν ὁ Ἑλλάδιος ἀφορμὴν ἔγραψε: «Περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας, ἐνῶ καὶ περὶ τοῦ τιος ἐνεκεν οἱ τῶν Ἑλλήνων ἀποστρέφονται τὰς ἐκδόσεις τῆς Ν. Διαθήκης τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἐκδοθείσας εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον, (1) καὶ ἵνα ἀπαντήσῃ πρὸς τὸν διάσημον Ἑρμανον Φράγκον, ὅστις παρέδωκεν εἰς αὐτὸν ἐν Χάλλῃ τῷ 1709 τὴν μετάφρασιν πρὸς γνωμοδότησιν. (2) Εἰς τὰ πρῶτα ὃ κερ. πραγματιεύεται περὶ τῆς ἐν γένει παιδείας, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ (6-20) περὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν, τῶν μεταφράσεων καὶ τῆς καταστάσεως τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Λιὰ τοιούτων ἔργων εὐρύτατα κυκλοφορησάντων κατεστάθησαν πλέον παγκοίνως γνωστὰ τὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν Ἑλλήνων πράγματα. Ζωηρὰ ἦν ἡ ἀπήχησις ἢ γεννηθεῖσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ ἐκ τῆς δυσποτηρίας καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ βίου λαοῦ εὐγενοῦς, οἷος ὁ Ἑλληνικός.

Βεβαίως ὁ φιλελληνισμὸς μέχρι τοῦδε ἐστρέφετο πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνισμὸν, καὶ ὠφείλετο εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τὴν βαθεῖαν ἔρευναν πάντων τῶν θεμάτων καὶ τοῦ βίου ἐν γένει τῶν Ἑλλήνων τῆς κλασικῆς περιόδου. Τὰ μαθήματα ταῦτα κατέλαβον εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας τὴν σπουδαιότεραν θέσιν, ἀφ' ὅτου ὁ Μελάγχθων ἐδημοσίευσεν τὴν περιώνυμον αὐτοῦ *Γραμματικὴν* καὶ μετήλλαξε τὸ ὄνομα (ἀπὸ Schwarzzerd) ὅπως καὶ ὁ Ἑρασμος, ὁ Καπνίων, ὁ Ξύλανδρος, ὁ Βατρόχιος, ὁ Ἐχέμαχος, ὁ Χυτράϊος, ὁ Νέανδρος (3). Ὁ τελευταῖος ἐν

1) *Status praesens ecclesiae Graecae* κτλ. (Altorfi 1714) μετάφρασις τῆς Κ. Δ. ἥδη ἀπὸ τοῦ 1638 εἶχεν ἐκτυπωθῆ ἢ Μαξιμίνα, ἐπαναληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σερραφείμ Μυτιληναίου τῷ 1703.

2) *Σάθα* Ν. Φιλ. 447-448. Ἀπόδειξις περὶ τοῦ φλέγοντος τοῦτου ζητήματος εἶναι ἐν τῷ Λευκόματι τὸ ἐν δημόδιον ἰδιώματι χωρίον Β' Κορινθ. 6, 3-4 (ἀρ. 113) ὅπερ ὁ ἐν Neustadt ἱερεὺς καὶ ἔφορος ἀνέγραψεν. Ἰωάννης δὲ ὁ Γεσνέρος, Διαμαρτυρούμενος θιασώτης τῆς μεταφράσεως, ἐπέπεσε λάβρως κατὰ τοῦ Ἑλλαδίου καὶ τῆς Ἑλλάδος διὰ διατριβῆς (*Observatio de eruditione, qui hodie vivunt...*, βλ. *Σαθ.* σ. 449).

3) Οἵτοι ἐξαλοῦντο τέως *Desiderius, Reuchlin, Holzmann, Frischl, Hebenstreit, Kocchall, Neumann*· σημειωτέον δὲ ὅτι μόνον παρὰ τοῖς Γερμανοῖς παρατηρεῖται τὸ τοιοῦτον.

ἀρχῇ τῆς Γραμματικῆς αὐτοῦ «πρὸς τοὺς φιλομούσους παῖδας» ἀποτεινόμενος γράφει :

Ὅς μὴ Ῥωμαῖοις Ἑλληνικά γράμματα ζεῖξε,
οὐ δύναται συνετοῦ τούνομα ἀνδρὸς εἶχειν.
Νῦν οὖν, ὦ παῖδες, ζητήματα ταῦτα μαθόντες
ὄρθην καὶ τελείαν (sic) κτᾶσθε διδασκαλίαν (1).

Μάλιστα ὁ Κρούσιος ἵνα μᾶλλον συνδέσῃ πρὸς τὴν Λατινομάθειαν τῶν Εὐρωπαίων τὴν Ἑλληνομάθειαν καὶ δείξῃ τὴν ταύτης ὑπεροχὴν, ἔγραψε τῶν δύο γλωσσῶν τὴν πρώτην συγκριτικὴν γραμματικὴν (2). Ἰδίως ὅμως μεγάλως συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μεταγγίσῃ τὰ φιλόλογα καὶ φιλελληνικά τῶν Γερμανῶν αἰσθήματα ἐπὶ τῶν νέων Ἑλλήνων τὸ κεφαλαϊῶδες, ὡς εἴπομεν, σύγγραμμα τοῦ Κρουσίου ἢ Turcograecia καὶ ἢ ταυτοχρόνως ἐκδοθεῖσα Germano-Graecia, (3) ὥστε μεθ' ὑπερηφανείας οὗτος διεκήρυττε περὶ τοῦ παρὰ Γερμανοῖς φιλελληνισμοῦ πρὸς Ἱέρακα, τὸν μέγαν Δογοθέτην, γράφων: «Τοῦτο γὰρ γνησίως Γερμανικόν» (4). Διὰ τοιούτων κηρυγμάτων καὶ σπουδαίων συγγραμμάτων ἐγνώρισεν ὁ Εὐρ. κόσμος τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατάστασιν καὶ ἐδημιουργήθη τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλ. γραμμάτων καὶ τῶν ἀναξιοπαθούτων Ἑλλήνων ζεῦμα (5). Ἀπὸ τῶν μέσων μάλιστα τοῦ αἰῶνος τούτου διὰ τοῦ Winckelmann, διεθνῶς φημισθέντος διὰ τῆς Geschichte der Kunst des Alterthums (1764), καὶ τῶν νέων ἀνθρώπων (humanistes), κατεδείχθη ἀναμφισβητήτως ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἔναντι τῶν Λατίνων. Ἐκτοτε ἡ ἐπίδρασις τῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν συγγραφέων ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς φιλολογίας εἶναι μεγίστη, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ἔργα τοῦ Lessing, τοῦ Schiller καὶ τοῦ Goethe (6).

1) Graecae Linguae Erotevara (Basileae 1561) a Neumann Soravicensi.

2) Martini Crusii, Grammaticae Graecae cum Latina congruentis, Pars prima (Basil 1573).

3) Ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1584 (βλ. ἀνωτ. κεφ. 9).

4) Turcogr. σ. 482 Πρὸς τοῦτους καὶ τοῦ Γερλαχίου πλὴν τοῦ Türkisches Tageschbuch, καὶ ἡ De ecclesiis hodiernis orientabilibus, ἐπιστολμαί: διατριβὴ μεγάλως ἐπεκοίησε καὶ συνεπλήρωσε τὸν Κρούσιον.

5) Ὁ Κρούσιος ἦν ἀνεξάντλητος, εἰς ἐκδόσεις ποικίλων διδακτικῶν βιβλίων, ἐν τούτων τὴν Κατήχησιν ἀπέστειλε πρὸς τε τὸν Ἱερεμίαν καὶ τὸν Ζυγομαλᾶν, ὅστις γράφει πρὸς αὐτόν: «Ἐδεξάμην εὐνοϊκῶς τὸ βιβλιᾶριον καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν παιδευομένοις καὶ σπουδάζουσι νέοις ἐκοινώνησα καὶ θαυμάζουσιν ὅσημέραι τὴν σοφίαν ὑμῶν, ὅσον δ' ὑμᾶς μακαρίζουσι τόσον αὐτοὺς ταλανίζουσι» Turcogr. 433. Τὸ αὐτὸ ἐποίει καὶ ὁ Κρούσιος ἀναγινώσκων εἰς ἐπήκοον τὰς ἐκείνου ἐπιστολάς.

6) Κύριον ἔργον [ἐκ τῶν νεωτέρων] περὶ τῶν ἐν Γερμανίᾳ κλασσικῶν σπουδῶν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα τὸ περισπουδάστον τοῦ John Ed. Sandys. A. History of classical Scholarship [Cambridge 1908] Τομ. III κεφ. 16 ἔ.

Ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς κατὰ πᾶν βῆμα ἀναπνέομεν τὴν μυροβόλον αὔραν τοῦ φιλελληνισμοῦ τῶν Γερμανῶν, οἵτινες προσπαθοῦσι δι' ἀγαστῆς προσπαθείας ν' ἀνασυνδέσωσι τὸν νέον Ἑλληνα (*aspice Germane, germine spectatum civem...sera propago sensit Turcicum jugum*) μετὰ τοῦ ἀρχαίου (*plurima commendat veterem sapientia Graecum*),⁽¹⁾ ὃν ὡς ἀδελφὸν ὁμοπάτριον καὶ περιπόθητον φίλον πάντοτε χαιρετίζουσι (καίτοι ἔξ Ἑλλάδος, *licet ex Achaia*, ἦτοι ἀπομεμακρυσμένης χώρας) καὶ θαυμάζουσιν αὐτὸν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοκλήτου καὶ προσφωνοῦσιν *fautor ac amice, suavissime et semper venerande!* ⁽²⁾).

12 Ἡ ἐκκλησι. ἀναδιοργάνωσις τῆς διαμαρτυρομένης Γερμανίας.

Ἡ ἐκκλ. διοίκησις. — Αἱ περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν

ιδέαι. — Ἡ ἀμεμπτος πρὸς τὸν Πολυείδη σιτάσις.

Ἡ διαμαρτυρομένη Γερμανία μετὰ τὴν περίοδον τῶν θρησκ. πολέμων καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν, καὶ δὴ τοῦ τρομεροῦ 30ετοῦς, ἀπὸ τῆς ἐν Βεστφαλίας εἰρήνης (1648) εἶχεν εἰσέλθει εἰς νέαν εἰρηνικὴν σταδιοδρομίαν, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐσωτερικοῦ Χριστιανικοῦ βίου, καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ νέου δόγματος διὰ τοῦ θείου κηρύγματος καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς διαμαρτυρήσεως ὑπερβολικῶς τονισθεῖσα διδασκαλία, ὅτι ἐκ μόνης τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως σώζεται ὁ ἄνθρωπος, ἐπέφερε ἐν βραχεῖ χρόνῳ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, ὡς καὶ ἡ ἀπότομος μετάπτωσις ἀπὸ τῆς ἐκκλ. δουλείας εἰς τὴν ἀχαλνηγαγώγητον ἐλευθερίαν. Οὕτω κατήντησε νὰ θεωρῆται λήγοντος τοῦ XVII αἰῶνος ἡ προτεσταντικὴ Ἐκκλησία ὡς ἀγρός πλήρης ἀκανθῶν καὶ τριβόλων ἀνευ ἄνθους τερπνοῦ καὶ βοτάνης σωτηριώδους⁽³⁾. Φαίνεται ὅτι ἀρχομένου τοῦ XVIII διὰ τὴν παλινόρθωσιν τῆς ἠθικῆς τοῦ λαοῦ ἤρχισαν οἱ θεολογοῦντες ν' ἀπονέμωσιν ἀξίαν καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς πίστεως δι' ὧν οὗτος θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγνότητα. Τὴν μεταβολὴν ταύτην παρουσιάζει ὁ τῆς Eisenach (ιεραῶς διὰ τὸν Λουθηρανισμὸν πόλεως) «πρωτοδιδασκαλος» Σχάτζ ἀναγράφων ἀμφοτέρωθεν τὰ ἀντιμαχόμενα δητὰ: «Λογιζόμεθα οὖν πιστεῖ δικαιοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου» καὶ «ἡ πίστις, εἰ μὴ ἔχη ἔργα, νεκρὰ ἐστὶ καθ' ἑαυτὴν»⁽⁴⁾. Ἀλλὰ πρὸς τὸν ὑψηλὸν τοῦτον τῆς ἠθικῆς διαπαιδαγωγίσεως τοῦ λαοῦ σκοπὸν ἔδει νὰ ἀναδιωργα-

1] ἀρ. 1 [βλ. ἐν ἀρχῇ].

2] ἀρ. 9.

3] Κατὰ τὸν Σκριβερ, βλ. Βαφείδου Ἐκκλ. Ἱστορ. τομ. Γ' μερ. 1 σ. 325-327.

4] ἀρ. 104 [βλ. κατωτ. περὶ τούτου].

νωθῆ ἢ Ἐκκλησία. Συνεστάθησαν ὅθεν ἔκτοτε τὰ ἐκκλησιαστικά συμβούλια καὶ δικαστήρια *consilia*, τὰ συμβούλια τῶν πρεσβυτέρων (*consistoria*), σύνοδοι τῶν τμημάτων (*colloquia classium*), σύνοδοι ἐπαρχιακαὶ (*syn. provinciales*), σύνοδοι ἐθνικαὶ (*nationales*). Ἡ μεριμνα τοῦ κηρύγματος ἀειτέθη εἰς τοὺς ποιμένας (*pastores*) καὶ τὰς Συνόδους, καὶ τοὺς βοηθοὺς διακόνοισι (*Diacoṇi*). Ὡς ἱεροκήρυκες ἀναφέρονται δύο ἔτι βαθμοῦχοι οἱ *ministri verbi divini* καὶ οἱ Ἐκκλησιασταὶ (*Ecclesiastes*). Ἀνώτερος λειτουργὸς φαίνεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ *Decanus* καὶ ὡς ἐπόπτης ἢ ἐπίσκοπος ὁ *superintendens* (καὶ ὑπ' αὐτὸν ὁ *subintendens*), ὅστις καὶ *εἰρηγορὸς* ἐνίοτε λέγεται (*ephorus*). Πάντας τοὺς τίτλους τούτους καὶ τὰ ἀξιώματα συναντῶμεν συγκεκριμένους ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς οὗτοι ἀποδεικνύουσιν, ὅτι καίτοι τὸ ἐπισκοπικὸν σύστημα καὶ ἐν γένει τὸ ἱερατικὸν πολεμεῖται ἐν τῇ Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίᾳ, ἐν τούτοις ἐπικρατεῖ μέχρι τοῦ νῦν ἐν Γερμανίᾳ⁽¹⁾. Οἱ κληρικοὶ προθύμως παρελαύνουσιν ἐν τῷ Λευκώματι καὶ διὰ τῶν γραφομένων ἀποταμιεύουσι τῆς εὐσεβείας τὸ ἄρωμα καὶ τῆς εὐμουσίας τὸ τάλαντον. Κατέχουσι πολιτικὰς ὑψηλὰς θέσεις καὶ ἀξιώματα ἀδελικὰ καὶ πρωτοστατοῦσιν ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, φαίνεται εἶχον ἐπικρατήσῃ ὁπωσοῦν αἱ περὶ προσεγγίσεως Ἐκκλησιῶν ἰδέαι τοῦ Καλίξτου⁽²⁾. Οὗτος περιοδεύσας σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ συζητήσας μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν, ἐπέστη ὅτι αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνεγνωρίζοντο καὶ ἐπρεσβεύοντο ἐν πάσαις ταῖς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαις, καὶ ἐπομένως δὲν ὑφίστατο ἀπόλυτον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἔνωσιν αὐτῶν· αἱ διὰ τὴν σωτηρίαν π.χ. ἀρχαὶ περιέχονται εἰς τὸ ἀποστολικὸν σύμβολον καὶ τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων τῶν ἡ πρώτων αἰώνων. Ἴδου βίαιος ἀπλανὴς καὶ εὐαπόδεκτος εἰς ἣν ἠδύνατο γὰ συμφωνήσωσιν αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι⁽³⁾. Δὲν γνωρίζομεν σαφῶς, ἐὰν ὁ Πολυείδης προσέβη εἰς σοβαρὰς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου συζητήσεις, ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν τῷ Λευκώματι ἐνδείξεις, ὅτι δὲν ἀπέφυγεν ἐντελῶς θέμα, ὅπερ τοσοῦτον ἐνδιέφερε τοὺς θεολόγους. Τοῦτ' ἄλλως ἀποδεικνύει καὶ ἡ διατριβὴ αὐτοῦ περὶ τὰ κέντρα, ἐν οἷς ἐδέσποζον οἱ Διαμαρτυρόμενοι καὶ δὴ τὴν Ἰνβίγγην καὶ Βιττεμβέργην, αἵτινες ἐθεωροῦντο τότε αἱ δύο

1) Τῷ 1816 ἀποφάσει τῆς γενικῆς Συνόδου ἐξαρχικῆρῆσθη ὡς ὀριστικὸν ἐκκλησι. πολίτευμα. Ἦδη ὁ βασις τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκος Γουλιέλμος Γ' [1814—1840] εἶχεν ἐργασθῆ διὰ τὴν ἔνωσιν Λουθηρανῶν καὶ Καλβινιστῶν, συστήσας ὡς μέσον προσεγγίσεως τὸ κοινὸν Εὐχολόγιον [Agende] καὶ ἀπέστεινε τῷ 1817 ἐπίσημος προτροπὰς καὶ ὁδηγίαις πρὸς τὰς Συνόδους, τὰ Κομιστόρια καὶ τοὺς ἱερόφους. Τὸ Εὐχολόγιον συνετάχθη τῷ 1822 ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τινων [βλ. Βαφείδου ἐνθ' ἄνωτ. σ. 642-643].

2) βλ. ἄνωτ. κεφ. 8.

3) Παρὰ Ρενιέρη ἐνθ' ἄνωτ. σ. 48.

ἀκροπόλεις τοῦ αὐστηροῦ ὀρθοδόξου Λουθηρανισμοῦ, καὶ συνέχιζον τὰς παραδόσεις τοῦ *Μελάγχθονος καὶ Κρουσίου*. Ὁ ἐν Ludoviciburg ἐπίσημον ἐν τῇ πολιτείᾳ θέσιν κατέχων Ἰω. Eberh. Pregizer προσαγορευῶν τὸν Θεόκλητον (ad latus dilectissimi fratris adhuc unici) ἐπάγεται τὸ τοῦ ἁγίου *Γλαρίου*, μεγάλου πατρὸς τῆς Δύσεως, († 367) ἀξιόλογον ῥητὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου: In simplicitate fides est; in fide iustitia, nec nos DEUS per difficiles quaestiones ad salutem aeternam vocat; in hoc unico parata nobis est exoptata aeternitas ⁽¹⁾ (ὄπερ μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Γερμανοὶ εἶχον κουρασθῆ ἔκ τῶν συζητήσεων) καὶ προστιθεὶς τὸ Εὐαγγελικόν, ἕαν πιστεύωμεν εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναστάντα ἔκ νεκρῶν καὶ τοῦτον Κύριον ὁμολογῶμεν, περαίνει ὧδε τὸν λόγον: Verum hunc nexum (τὸν ἀληθινὸν σύνδεσμον) inter Ecclesiam Christianam tam Orientalem quam Occidentalem Max[imo] Rev [erendo] D[omi]no Abbati paucis hisce indicare voluit, ipsi addictissimus (ὁμοφρονέστατος) ⁽²⁾.

Ὁ verbi divini minister Αὔγ. Seydlitz, ἐπίσημος καὶ οὗτος ὡς ἀλλοκὸς ἐν Wernigen ἱεροκῆρυξ, προτάσων σχετικὰ ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος γραφικὰ ῥητὰ ἐπιφέρει: Hanc (rationem) facile intelliges, vir venerande, ex sermonibus, quos saepius inter nos miscuimus τοῦθ' ὄπερ, ἀναντιρρήτως μαρτυρεῖ, ὅτι *διεξήχθησαν συζητήσεις δογματικάι*, ὅσον καὶ ἂν ἀπέφευγε ταύτας ὁ Θεόκλητος, ὡς μὴ συναδούσας τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ ἀποστολῇ. Βεβαίως ἡ θεομὴ πρὸς αὐτὸν ὑποδοχὴ καὶ ἡ μεγάλη εὐλάβεια πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἦν θαυμάζομεν ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς, πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν εἶχον ἐγκαταλείπει καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐνώσεως. Ἄλλα ὅμως ἐφρόνει ἡ τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησία. Ὁ *Ἱερεμίας* εἰς τὴν τρίτην ἀπάντησιν, δι' ἧς ἐτίθει τέραμα εἰς τὰς μετὰ τῶν Τυβιγγαίων Θεολόγων συζητήσεις, ἔγραφε τῇ 6 Ἰουνίου 1581: «Ἀξιοῦμεν δὲ ὑμᾶς τοῦ λοιποῦ μὴ κόπους παρέχειν ἡμῖν, μηδὲ τῶν περὶ αὐτῶν γράφειν καὶ ἐπιστέλλειν εἴγε τοὺς τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρας καὶ θεολόγους ἄλλοτε ἄλλως μεταχειρίζεσθε καὶ τοῖς λόγοις τιμῶντες αὐτοὺς τοῖς ἔργοις ἀθετεῖτε . . . τοὺς λόγους αὐτῶν τοὺς ἁγίους καὶ θείους, δι' ὧν ἂν ἡμεῖς γράφειν καὶ ἀντιλέγειν ὑμῖν ἔχομεν, ὥστε τὸ καθ' ἡμᾶς ἀπαλλάξατε τῶν φροντίδων ἡμᾶς: τὴν ὑμετέραν οὖν πορευόμενοι, μηκέτι μὲν περὶ *δογμάτων φιλίας* δὲ *μόνης ἐνεκεν*, εἰ βουλευτόν, γρά-

1) Ἡ πίστις ἐν τῇ ἀπλότητι, ἐν τῇ πίστει ἢ δικαιοσύνῃ· οὐδὲ καλεῖ ἡμᾶς ὁ Θεὸς διὰ τῶν δυσχερῶν συζητήσεων εἰς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν. Ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ παρασκευάσται ἡμῖν ἡ ποθητὴ αἰωνιότης.

2) ὄφ. 46. πρβλ. καὶ 44.

φεται» (1). Συνφδὰ τούτοις καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τοῦ Πολυείδου βλεπομεν τοὺς Γερμανοὺς πολιτευομένους. Ἐκτὸς τοῦ Steinmer, ὅστις γράφει (2) τὸ θεμελιῶδες τοῦ Λουθηρανισμοῦ ῥητόν: «Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ» (3). Πάντα τὰ λοιπὰ τοῦ Λευκώματος ἐνθύμια οὐδ' ἀποθεν ἀπτονται τῶν δογματικῶν διαφορῶν. Οἱ Γερμανοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοκλήτου σέβονται ἀπολύτως τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ ἐκδηλοῦντες πρὸς αὐτὸν ἀδιακρίτως τὰ ἔργα τῆς πίστεως». Ἦ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἀφέλιμος, ἐπαγγελίαν ἔλουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης (4) γράφει ὁ Bgidius Gunther Hellmund, σπουδαῖος ἀνὴρ ἐν Wishade, ὅστις τὸν ἐμπροσθέντων πλέκων πρὸς τὸν Ἕλληνα κληρικὸν ἔπαινον, ὀνομάζει αὐτὸν εὐνοῦστατον καὶ χρησιμώτατον τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων Ἐκκλησίας ἀνδρα:

His reverendissimum Dominum Abbatem verae pietatis doctorem, cultorem, nuntium atque exemplum nobis et Ecclesiis nostris gratissimum utilissimumque venerari omnemque salutem apprecari volebat (5).

1) Acta et Scripta Theologorum σ. 370. Ὁ Πατριάρχης ἔγραφεν δηλ. ὅτι «οἱ ἐν Τυβίγγῃ ἤθελον ἡμεῖς αὐτοῖς προστεθῆσθαι καὶ οὐχὶ ἐκεῖνοι ἡμῖν» [Ἐκκλ. Ἀληθ. 1894 Ἐπιστολὴ Κρούσιου πρὸς τὸν Ἱερραμίαν καὶ Συμβολικὴ Μεσολωρᾶ Α' 82]. Τὸ ἴδιον παιγνίδιον παίζεται, ὡς γε μοι δοκεῖ, καὶ νῦν ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν.

2) Ἐκ τῶν τὰ μάλιστα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπαντήσεως πληγέντων τὴν καρδίαν ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς Κρούσιος Μετὰ τετραετῆ ἀνεπιθύμητον διακοπὴν, τὸν Μάϊον τοῦ 1585 γράφει οὗτος πρὸς τὸν Θεόδ. Ζυγομαλᾶν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε: «Ἐν μὲν, ὅτι ἐν τῇ τρίτῃ ἀποκρίσει τῇ πρὸς τὴν ὑμῶν Ἀθουσταίαν Ὁμολογίαν, οἱ ὑμέτεροι σκληρότερον ἀπήντησαν ὑμῖν, οὐ χρησάμενοι ἢ ἡμεῖς ἐχρησάμεθα πρὸς ὑμᾶς φιλανθρωπία καὶ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡμᾶς ἐσώστερον ἀποσάμενοι ὡς πρὸς τὴν περὶ πίστεως συζήτησιν [τὸ ἔτερον οὐ παρεδόθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ ἀποκρίσεις τοῖς Λατίνοις, οἵτινες πρὸς κατασχύνῃν τῶν Λουθηρανῶν ἔδωκαν ταύτας εἰς φῶς]. Β. Μυστακίδου, Παχυμέρης Γεώργιος Πρωτόκδικος καὶ Δικαιοφύλαξ καὶ Μ. Κρούσιος ἐν Ἐνωσίμοις ἐπὶ τῇ 35ῃ Ἐπετηρίδι τῆς ἐπιστημ. δράσεως τοῦ Μακαρ. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν ὑπὸ Γρηγ. Παπαμιχαήλ [Ἀθήναι 1931] σ. 229. Ἐν τούτοις ὁ μεγάλθυμος Κρούσιος καὶ αὐθις θαρρεῖ: «ἐλπίζω γὰρ μὴν, ὥσπερ οὐ μάτην ἐξ οὐρανοῦ πίπτει ὄμβρος ἢ χιών κατὰ τὸν προφήτην, οὕτως οὐδὲ τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον δὲ τὰ Θεοῦ, παρ' ὑμῖν τοῖς ἐμοὶ φιλότατοις Ἕλλησιν, διηγεκῶς πεσεῖσθαι, οὐδὲ ἀκαρπα μενεῖν κτλ.» [αὐτ. σ. 230].

2) ἀφ. 81.

3) Ἐφεσ. 2, 8.

4) Α' Τιμ. 4, 8.

5) ἀφ. 35.

Οὐδέποτε ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ χρηστότης εἶρε καταλληλοτέρας λέξεις καὶ ἐξυμνήσῃ τὴν ἀρετὴν ἀνδρός, οἷος ὁ Πολυείδης! οὐδέποτε ἐτεροδόξος ἐξεφράσθη μετὰ τριαύτης σεμνότητος καὶ εὐλαβείας πρὸς ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας! Καὶ ἐν γένει δὲ τὸ πνεῦμα τῶν ἀποθαναιουσάντων ἐν τῇ τοῦ Πολυείδους φιλοθήκῃ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα εἶναι ὑψηλόν, ἀγνόν ἀκραιφνές *Εὐαγγελικόν*, κάλλιστα ἀπετύπωσεν ὁ ἐν Φραγκφούρτῃ θεολογίας doctor σύμβουλος τοῦ κονιστορίου κτλ. διὰ τοῦ ῥητοῦ: «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ (sic) τοῦ Θεοῦ, *ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ*, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν ἡμῖν» (1).

13. Ἡ φιλανθρωπία τῶν Διαμαρτυρομένων.—Τὰ ἔργα τῆς πίστεως καὶ ἀνιδράσις κατὰ τοῦ Ὀρθολογισμοῦ.—Ἐνδεικτικὰ ἀναγραφὰ πίστεως, φιλαδελφίας καὶ φιλανθρωπίας.

Ὁ ἱστορικὸς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας σεβ. μητροπ. Ἡρακλείας Φιλάρετος Βαφειδῆς, περιγράφων τὴν ἠθικὴν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, λέγει ὅτι ἐκτὸς τῶν αἰτίων, ἀπερ ἀνεφέρωμεν ἀνωτέρω, συνεβάλλοντο ἤδη καὶ ἕτερον «τὸ πνεῦμα τῆς ἀπιστίας καὶ διαφθορᾶς τὸ ἐνσκήψαν κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν φώτων καὶ τῆς ἀναπτύξεως, τὰ νεώτερα φιλοσοφικὰ συστήματα κτλ.» ἀλλὰ κατωτ. παρατηρεῖ: «Υἰάρχουσιν ἔτι πολλὰ στοιχεῖα τοῦ χριστιανικοῦ ἠθικοῦ βίου προκαλοῦντα τὸν θαυμασμόν καὶ μαρτυροῦντα τὴν ὑπαρξιν φλέγοντος αἰσθηήματος. Ἐκτὸς προσώπων, ἐπισήμων διὰ τὸν θρησκευτικὸν καὶ ἠθικὸν βίον, προβάλλουσι τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης, τὰ διαπραττόμενα ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος κ.λ.» (2).

Τὸ Λεύκωμα τοῦ Πολυείδους ἐπικυροῖ τὰ ἀνωτέρω. Ὅντως ἡ Διαμαρτύρησις ἐναντίον τῆς θεωρίας περὶ τῆς διὰ πίστεως καὶ μόνης σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπεδείκνυε καὶ ἐμπράκτως τὸν προτεθέντα σκοπὸν τῆς καθόλου ἀναμορφώσεως τῆς θρησκείας (in membris et in caritate). Εἶδομεν ὅτι αὐτὸς ὁ Λούθηρος εἶχε ἐκφράσει τὴν ἑαυτοῦ συμπάθειαν πρὸς τοὺς πάσχοντας ἐν Ἀνατολῇ Χριστιανούς, ὁ δὲ Κροῦσσιος ὑπῆρξεν αὐτοχειροτόνητος πρόξενος τῶν Ἑλλήνων ἐν Γερμανίᾳ ἀβραμιαίως ὑποδεχόμενος καὶ ἀνακουφίζων αὐτούς, δίκην δὲ ἀγαθοῦ ποιμένος ποιούμενος ἔκκλησιν πρὸς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ, ἵνα συγκινήσῃ καὶ πείσῃ αὐτοὺς εἰς συνεισφορὰν ὑπὲρ τῶν ἀναξιοπαθούτων (3).

1] ἀρ. 38.

2] Ἐκκλ. Ἱστορ., Τομ. Γ' Μέρ. Β' [1700-1908] ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1928 σ. 728.

3] Βλ. ἀνωτ. κεφ. 9.

Ἡ Λιθουανία ἐπὶ Φρειδερίκου Α' κατεστράφη ἐκ πανόλους τῶν κατοίκων διασκορπισθέντων εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης. Τὸ 1722 πληθυσμὸς ὑπερβαίνων τὰς 20000, οἷς προσετέθησαν καὶ 17000 Σαλσβούργιοι Διαμαρτυρόμενοι φυγόντες, ἵνα διασώσῃσι τὸ δόγμα, γυμνοὶ καὶ πειναλέοι, ἄξιοι οἴκτου, κατέφυγον εἰς τὰς Γερμανικὰς τοπαρχίας τοῦ αὐτοκράτορος. Οὗτος δέ, ὁ εἰς ὑπερβολὴν φειδωλὸς μετὰ χαρᾶς ἐδαπάνησε πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῶν ἑκατομμύρια ὄλα (1). Παρόμοιόν τι εἶχε συμβῆ καὶ πρὸ 100 περίπου ἐτῶν. Ὅτε κατέκλυσαν τὴν Γερμανίαν πρόσφυγες Εὐαγγελικοὶ ἐξ Ἀυστρίας καταδιωκόμενοι καὶ εὖρον ἄσυλον εἰς τὸ δουκάτον τῆς Βυρτεμβέργης· ὁ ἡγεμὼν Φρειδερίκος καὶ οὗτος ἴδρυσεν χάριν αὐτῶν εἰς τερπνὴν τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ τοποθεσίαν τῷ 1601 ὠραίαν πόλιν τὴν Freudenstadt, ἣν ὀρθῶς μετεγλώτισεν ὁ Κριτόπουλος Εὐφροσυνόπολιν(2). Ἄλλ' ὁ ὄντως φιλόπλοκος ἐκεῖνος Φρειδερίκος δὲν περισυνέλεξε μόνον τοὺς πανωλοβλήτους φυγάδας, ἀλλ' ἀπεθανάτισε τὴν βασιλείαν καὶ δι' εὐαγῶν καθιδρυμάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ μέγα τοῦ Ποτεσταμπίου Ὁρφανοτροφεῖον στεγάζον 2500 πτωχῶν στρατιωτικῶν τέκνα. Πλὴν τούτου τῷ 1734 κατηνάλωσεν ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου 130.000 τάλληρα πρὸς ἴδρυσιν σχολείων. Ταῦτα διασαλπίζουσιν ὅτι οὐ παντελῶς τὴν ἀξίαν τῶν καλῶν πράξεων ἀπωθοῦνται καὶ παραγνωρίζουσιν οἱ τοῦ Λουθήρου ὄπαδοί· τοῦτό γε ἀριδῆλως διασαφηνίζει ὁ Κρούσιος ἐν τῇ ἀριτίως γνωσθείσῃ πρὸς Ζυγομαλῶν ἐπιστολῇ: «Μόνη τῇ χάριτι Θεοῦ, τῇ διὰ Χριστοῦ, σωζόμεθα, ἥς ἐπιδρατόμεθα ὡς χειρὶ, τῇ πίστει, ἤγουν τῇ ἐπὶ Χριστῷ πεποιθήσει· τὰ δὲ καλὰ τῶν ἔργων, τῆς πίστεως μαρτυρίαί εἰσίν, ὥσπερ καλὸς καρπὸς ἀγαθοῦ δένδρου δεῖγμά ἐστιν...»(3).

Ἐκ τοῦδε τοῦ Λευκώμανος παρέχονται ἡμῖν ἀπτὰ δείγματα ἀγκραιφνοῦς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, ἐλπίδος σταθερᾶς, περὶ τῆς αἰωνιότητος καὶ περὶ διηγεκοῦς μελέτης τοῦ θανάτου (4)· καὶ ταῦτα μὲν θεωρητικὰ ἴσως· ἀλλ' ἡ ἄλολος φιλαδελφία, ἡ πρὸς δυσποτιμοῦντας Ἑλληνας φιλανθρωπία καὶ παραμυθία τί ἄλλο εἶναι εἰμὴ ὁ ἀγλαὸς καρπὸς τῆς θερμοτήτος τῆς πίστεως, ἡ ζωογόνος δύναμις ἡ ἀναγεννώσα διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ μεταφέρουσα τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ἀληθῆ τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν καὶ ἀνασυνδέουσα πρὸς τὴν ἀϊδιότητα; Ὑπῆρχον πολλοὶ οἱ φρονοῦντες τότε ὅτι ἡ Γερμανία διὰ τῆς Διαμαρτυρήσεως εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τῆς νεκρᾶς πίστεως, εἰς τὴν τελείαν ἀπονέκρῳσιν παντὸς εὐγενοῦς αἰσθήματος,

1) *Κόσμα* Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τομ. Θ' σ. 181-182.

2) *Ρενιέρης*, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 81.

3) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 229.

4) ἀνωτ. κεφ. 10 ἐξεχωρήσαμεν τὰς θερησκευτικὰς ἀναγραφάς, καὶ εἶναι τοιαῦτα αἱ πλείστα.

καὶ διὰ τῆς ὀσημέραι ἐπαυξανομένης διαφθορᾶς εἰς βαθμὸν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀποσυνθέσεως. Ἄλλ' αἱ αὐστηραὶ αὐταὶ κρίσεις δὲν ἀνταποκρίνονται τελείως πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Βεβαίως ὑπῆρχον θεολόγοι φιλελεύθεροι, ὀρθολογισταί, ἀλλ' οὗτοι δὲν ἠδύναντο διὰ τῆς ψυχρᾶς ἐπιστημονικῆς ἐμφανείας αὐτῶν νὰ ἐπιδράσωσιν σπουδαίως ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Τοῦναντίον οἱ πολλοὶ τῶν αὐστηρῶν θεολόγων προσεπάθουν νὰ ἐξεγείρωσι τὸ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἐνδιαφέρον τῶν πιστῶν ἐν τῷ πνεύματι τῆς Εὐαγγελικῆς ἐλευθερίας καὶ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν πρόοδον, καὶ ὧν τὸ ἄρωμα τὰ καλὰ ἔργα. Εἰς τὴν τετιμημένην ταύτην φάλαγγα συνηριθμοῦντο πλεῖστοι καὶ ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων, ἐπισήμους κατεχόντων θέσεις ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἀνωτέρας κοινωνικῆς περιοπῆς. Γερουσιασταί, αὐλικοί, διοικηταί, ἀξιωματικοί, νομικοί, ἰατροί, πρυτάνεις καὶ καθηγηταί πανεπιστημίων παρελαύνουσιν ἐν τῷ Λευκώματι θεολογοῦντες, φιλολογοῦντες, φιλοσοφοῦντες, κοινωνιολογοῦντες, βαθεῖαν προδίδοντες τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν αὐτῶν μόρφωσιν καὶ ἐπιδεικνύμενοι τὴν κλασσικὴν ἑλληνομάθειαν, ὄσον καὶ τὴν σπανίαν θρησκευτικότητα. Πῶς νὰ δικαιολογήσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνωτέρας θεολογικῆς καὶ κλασσικῆς μορφώσεως μετὰ τῆς θρησκευτικότητος, εἰμὴ ὡς ἀπαύγασμα τῆς νέας πίστεως, ἣτις ἐμπνέει καὶ νέας δυνάμεις, ἐκδηλουμένας εἰς τὰ ἔργα τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, καὶ συνδέει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς μίαν οἰκογένειαν κοινὸν πατέρα ὀνομάζουσαν τὸν Θεόν !

Ἐκ τῶν πολλῶν σταχυολογοῦμεν ἐνταῦθα ὀλίγα ἐκ τῶν ἀναγραφῶν εἰς πίστιωσιν τῶν λεγομένων ἐξ αὐτῶν δὲ, ὡς ἐξ ὄνυχος διαγιγνώσκομεν τὸν λέοντα, τὴν θρησκευτικὴν διανόησιν καὶ τὰς ἀξιοζήλους ἀρετὰς τῶν Γερμανῶν.

Α' Ῥητὰ καὶ ἀποφθέγματα ἐνδεικτικὰ τῆς εἰς θεὸν θερμῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ τῆς τοῦ κόσμου ματαιότητος.

A—Ω.

1) Τῷ δὲ θεῷ δουλεύειν ἀρίστη καὶ μεγίστη ἐλευθερία (1).

2) Ἰησοῦν το ΠΑΝ ἐν ΠΑΣΙΝ (2).

Εἰ δέδασ Χριστόν, κἄν μὴ γνῶς τ' ἄλλα σοὶ ἀρκεῖ.

Εἰ δὲ μὲν οὐ δέδοιας, σέο γράμματα χῆρος ἔασι (3).

1] ἀφ. 68.

2) Τοῦτο ὡς καὶ αἱ ὑπ' ἀφ. 17, 44, 45, 48, 49, 51, 66, 67, 78, 79 καὶ 89 ἄνευ τόνον καὶ πνευμάτων. Μήπως ἡ «Περὶ αὐτόνου καὶ ἀπνευματίστου γραφῆς» νοσοτροπία τοῦ ἐκ Σαμοθράκης ἰατροῦ *Φαρδῆ* προέρχεται ἐκ τῆς Δύσεως;

3] ἀφ. 51 τοῦτο καὶ εἰς Λατ. δίστιχον.

3. Ὁ ἔχων τὸν υἱὸν ἔχει τὴν ζωὴν (1).
4. In Christo habemus beatitudinem omnem (2).
5. Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με Χριστῷ (3).
6. Christum vere habes, caetera omnia pro luto habes(4).
7. Omnia cum Christo et nihil sine ipso(5).
8. Cynosura mea Christus(6).
9. In uno omnia(7).
10. Τα ἀνω ζητεῖτε(8) Ἡ μέλλουσα μένουσα(9).
11. Per crucem ad lucem(10).
12. Schola crucis, schola lucis (11).
13. Οὐ γὰρ ἔκρινα εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰμὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἔσταυρωμένον (12).
14. Vita nostra peregrinatio(13) (πρβλ. ὁ βίος ἡμῶν σκήνωσις 99).
15. Ἐνὸς ἔστι χρεία (14).
16. Memento mori (15).
17. Aeterna sequamur(16).

Πολλὰ δὲ καὶ φιλοσοφικά π. χ. ἀνέχου καὶ ἀπέχου, μελέτη τὸ πᾶν, in unico salus, mundus regitur opinionibus, in nomine lumen et in numine lumen, tempora labuntur (ἢ tout avec le temps), τ' ἀνωτέρω καλλίω, παθήματα μαθήματα, patientia et charitate trahor, ardua quae pulchra, per ardua ad astra, bonis quod bene fit haud perit, per angusta ad Augusta, diu deliberandum quod semel est statuendum, altri tempi altre cure, quicquid agis prudenter agas et respice finem, nemo quidem melius quam sua quisque facit, recte faciendo neminem timeas, quod tibi vis fieri, facias et alteri, alteri vivas oportet, si vis tibi vivere (17).

Ἐν τῇ τάξει ταύτῃ τῶν γνωμικῶν ὑπακτέα καὶ τὰ ἐν τῷ Λευκώματι *Σύμβολα* (ἀρχαῖ φιλοσοφικαὶ ἐν τῷ βίῳ), ἄπερ ἀναγράφουσι διάφοροι λόγιοι καὶ ἐπίσημοι ἄνδρες. Χαρακτηριστικὸν δὲ καὶ τοῦτο τῆς φιλοσοφί-

---

1] ἀρ. 52. 2] ἀρ. 14. 3] ἀρ. 61. 4] ἀρ. 96. 5] ἀρ. 97. 6] ἀρ. 102. 7] ἀρ. 92.
8] ἀρ. 45. 9] ἀρ. 16 10] ἀρ. 84. 11] ἀρ. 87, 12] ἀρ. 115. 13] ἀρ. 46. 14] ἀρ. 20.
15] ἀρ. 169. 16] ἀρ. 82.

17) Senec, Epist. 48 (πρβλ. ὁ ἐάν σπειρῇ τις τοῦτο καὶ θερίσει 100). Μεταξὺ τῶν τοιαῦτα χαροξάντων ὑπάρχουσι καὶ πολλοὶ ἰατροὶ (βλ. ἀρ. 39, 68, 69, 77, 126, 154, 166) ὁ τελευταῖος γράφει :

Λ — Ω.

Si tibi defuerint medici, medici tibi fiant haec tria: mens hilaris, requies, moderata diaeta, (πόσον σοφὸν τὸ παράγγελμα τοῦτο!)

κῆς καὶ θρησκευτικῆς διανοήσεως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· προτάσσεται ἐν τούτοις τὸ Symbolum meum est ἢ ἀπλῶς Symbolum· τοιαῦτα τὰ ἐξῆς: ora et labora, ἐλπίς μου ὁ Θεός, Christus crucifixus beat, post crucem require, post nubila Phoebus, ad literas initiales nominis JESY MEO morior, ὁ ἐλπίζων ἐπὶ τὸν Θεὸν οὐ μὴ μονοῦται, tandem⁽¹⁾. Spes mea Christus.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τὴν ἀληθῆ τῶν Γερμανῶν σοφίαν μαρτυροῦσι, καθότι πᾶσα σοφία καὶ ἐπιστήμη, κατὰ τὸ θεῖον Πλάτωνα, τῆς περὶ τὸν Θεὸν χωριζομένη εὐσεβείας, πονηρία οὐκέτι σοφία λογίζεται· τὰ δ' ἐφεξῆς δι' ὧν ἐκόσμησαν τὸ Ὀδοιπορικὸν τοῦ Πολυείδους, τί ἄλλο κηρύττουσιν εἰμὴ τὴν πραγματικότητα τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ; Ὅπως εἰς τοὺς Βοεμοὺς καὶ Αὐστριακοὺς ἤνοιξαν τὰ σπλάγχνα τῶν οἰκτιρμῶν καὶ ἴδρυσαν πόλεις καὶ χωρία πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτῶν, οὕτω καὶ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐξεκένωσαν τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ φιλαδελφίας τὸν πλοῦτον. Βεβαίως δὲν γνωρίζομεν τὸ ποσὸν τῆς προσενεχθείσης ἐλεημοσύνης, διότι μόνον ὑπαινημοὶ ἐν τῷ Λεονκώματι γίνονται περὶ χρημάτων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀναγραφῶν διαλάμπει τῆς φιλανθρωπίας τὸ αἶσθημα καὶ ἡ γενναιοφροσύνη. Ἰδού τινες ἐξ αὐτῶν :

Β'. Ῥητὰ ἀγάπης, φιλαδελφίας καὶ εὐσπλαγχνίας ἐνδεικτικά.

1. Nuni δε μενει πιστις, ελπις, αγαπη, τα τρια ταυτα· μειζων δε τουτων η αγαπη (*).

2. Ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν (*).

3. Nūn οὐκ ἔνι Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός (*).

Ἡ φιλαδελφία μενέτω, τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, μιμνήσκεσθε τῶν δεσμῶν, ὡς συνδεδεμένοι τῶν κακουχομένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι⁽⁵⁾.

5. Τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ εἰς ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ

1) Τὸ πλήρες: tandem bona causa triumphat. Θαυματουργὸν βάλαμον ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου!

2) Ἀρ. 79 ἐκ τῶν ἀτόνων καὶ τοῦτο.

3) ἀρ. 3 0

4) Ἀρ. 63 Παῦλ. Κολ. 3. 11 τὸ ὅπου ἐτρόπη εἰς νῦν· Τὸ χωρίον πρὸ 100 ἐτῶν ἔγραψεν ἕτερος Γερμανός, ὁ γνωστός ἡμῖν *Κάλιξτος*, εἰς τὴν Φιλοθήμην τοῦ *Κριτοπούλου*, μετὰ τοῦ ἐπιγραμματικοῦ *virescit vulnere virtus* (=ἀνθεῖ τῷ τραύματι ἢ ἀρετῇ) ἐνθ. ἀνωτ. σ. 49 τὸ αὐτὸ καὶ ἀρ. 65.

5) Ἀρ. 136· ἐν τέλει: ἐν ἀδελφότητι ἔγραψα, τὸ ἐπίκαιρον τοῦτο τοῦ Παύλου ῥητὸν καὶ ἄλλοι γράφομαι (πρβλ. 160. 49 κτλ.).

προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρεΐαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες (1), τὴν φιλοξενίαν διώκοντες (2).

6. Aliis serviendo ipsi consumimur (3).

7. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται (4).

8. Ἐν φυλακῇ ἡμῶν καὶ ἤλθετε πρὸς με (5).

9. Οὐκ ἀφησε Κύριος τὴν ραβδὸν τῶν αμαρτωλῶν ἐπὶ τῶν κληρῶν τῶν δικαίων, ὡς ἂν μὴ ἐκτεινωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ανομίαις χειρὰς αὐτῶν.

10. Munera ne numera miseris quaccumque des,
in coelis numerat, munerat illa Deus (6).

(Δῶρα καὶ οὐχὶ ἀριθμούς, ὅτι δὴποτε δίδεις τοῖς πτωχοῖς,
ὅσα ἀριθμεῖ ὁ Θεὸς δωρεῖται ἐν τοῖς Οὐρανοῖς).

11. Exul erat Christus, comites nos exuli hujus
esse decet, cujus nos quoque membra sumus (7).

(Ἐξόριστος ἦν ὁ Χριστὸς, ὁπαδοὶ τούτου τοῦ ἐξορίστου πρέπει νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, οὕτως ὡσαύτως εἴμεθα μέλη).

Τὰ δύο τελευταῖα δίστιχα συνετάχθησαν ἐξ ὑπογίου ὡς φαίνεται, τὸ πρῶτον μάλιστα οὐκ ἄραρι λογοπαίγνιον(8). Ὁ δὲ Ἰάκωβος Λαβὶδ Essich καθηγητῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ οἰκοτροφείου (repetens in illustri Stipendio t. t.) ἠθέλησε νὰ μιμηθῆ τὸν Φωκυλίδην ἐν ἐξαμέτροις (οὐ μέντοι ἀπταιστοῖς) ἀρκοῦντως ἐκφραστικοῖς καὶ παραμυθητικοῖς :

Τολμᾶν χρὴ τὰ διδοῦσι θεοὶ θνητοῖσι βροτοῖσι,
δηϊδίως δὲ φέρειν ἀμφοτέρων τὸ λάχος.

Μήτε κακοῖσι νοσῶν λυποῦ φρένα, μητ' ἀγαθοῖσι
τερφθῆς ἑξαπίνης, πρὶν τέλος ἄκρον ἰδεῖν.(9)

Ὡς ἐπισφράγισμα παρενείρω τὸ τοῦ ἐν Dierdorf κυαίστορος Σ. W. Schmelzer:

Τῶν φίλων τὰ πάντα κοινά (10).

1) Ἅγιοι ὀνομάζοντο οἱ πρῶτοι χριστιανοί.

2) ἀρ. 15.

3) Ἄλλοις ὑπηρετοῦντες ἑαυτοὺς καταναλίσκομεν, οὕτως ἑλληνιστὶ τὸ ζητὸν ἐτύπωσεν ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ ἀ' ἐκδοσὶν τοῦ Λεξικοῦ, ἐκεῖθεν παρέλαβεν ὁ Κομμανοῦδης.

4) ἀρ. 83 καὶ ἄλλ.

5) ἀρ. 40 ἄτονον καὶ τοῦτο ὡς καὶ τὸ ἔπομ. ἀρ. 67.

6) ἀρ. 90 νομίζω ὅτι οὕτως ἀποδίδεται ὀρθῶς ἢ ἔννοια.

7) ἀρ. 148.

8) Λίαν ἐπιτυχὲς καὶ τὸ τοῦ H. Kerner δικηγόρου ἐν Βυρτεμβέργῃ: tempora, tempore tempora (=μετρώαζε) eunt hocordine fata (75).

9) ἀρ. 62, ἐν δακτυλικοῖς ἐξαμέτροις πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιληφθέντων εἰσὶ καὶ τὰ ὑπ. ἀρ. 65. 158.

10) ἀρ. 100.

14. Τὰ πρωτόλεια τοῦ Φιλελληνισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ.—Γουσταῦος Ἀ-
δόλφος καὶ Νικηφόρος Ῥωμανός.—Κάρολος ὁ ζ' τῆς Γερμανίας.

Αἰκατερίνα Α' καὶ Πολυείδης.—Οἱ ἀπώτατοι σκοποὶ τοῦ

Πολυείδου ἐν Γερμανίᾳ.—Ἡ ἀνασύστασις τῆς

Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Εἰς τὰ τρία τελευταῖα κεφάλαια φρονῶ ὅτι ἐπαρκῶς κατεδείχθη πόθεν ἔσχε τὰς ἀφορμὰς ὁ φιλελληνισμὸς ἐν Γερμανίᾳ—εἶναι λίαν ὀμιγενῆς.—Τὸ Βυζάντιον, ὁ πολιτισμὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν θρησκευτικῶν ἐριδῶν ἐλάχιστα ἐνδιέφερε τοὺς πρώτους Διαμαρτυρομένους. Καὶ μόνη ἡ ἰδέα ὅτι συνετέλεσαν καὶ οἱ πρόγονοι αὐτῶν ὡς Σταυροφόροι εἰς τὴν παρακμὴν αὐτοῦ, ἤρκει νὰ ἀποσβέσῃ πᾶν ἐνδιαφέρον. Κατὰ τὸν XVI καὶ XVII αἰῶνα τὸ πῦν ἐνταῦθα ἀπορροφᾷ ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμὸς, αἱ κλασσικαὶ σπουδαί. Πρῶτος κυρίως, ὅστις ἐποίησατο μνεῖαν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων εἶναι ὁ Hans J. Grimmelshausen (1625-1676) ἐν ἀρχῇ τοῦ μυθιστορήματος *Der seltsame Springinsfeld*. Ὁμιλεῖ περὶ πολεμιστῶν καὶ ποιητῶν ἔθνικων ἁσμάτων, οἵτινες μετέσχον τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀγώνων τῶν Ἑνετῶν κατὰ τῶν Τούρκων⁽¹⁾.

Κατὰ τὸν XVIII αἰῶνα, ἀφοῦ οἱ Γερμανοὶ ἐγεύσαντο εἰς πλησμονὴν τῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων παντοδαπῆς πανδαισίας, ἐστράφησαν καὶ πρὸς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. Οἱ κορυφαῖοι τῶν ποιητῶν ὁ Lessing, ὁ Herder, ὁ Schiller καὶ ὁ Goethe διατελοῦσιν ἐν τῇ γερμανικῇ φιλολ. παραγωγῇ ὑπὸ τὴν ἐπίρροιαν τῶν ἑλλήνων κλασσικῶν. Οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς εἶχον παραγκωνισθῆ ἴκρον. Ἡ ἱστορικὴ μυθοπλαστία κατὰ προτίμησιν λαμβάνουσα ἀρχαῖα θέματα, ὡς τόπον διαδραματίσεως ἐξέλεγε τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Heine φανιάζεται τοὺς ἥρωας ἐν τῷ *Ardinghello* ἐπὶ τῶν Ἑλληνίδων νήσων προσχεδιάζοντας τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ⁽²⁾. Αἱ Ἀθῆναι ἐνῶ πρὶν μόνον ὑπὸ τῶν ἀρχαιολογούντων ἀνεφέροντο, νῦν ἐκτίσαντο σπουδαιότητα διὰ τε τοὺς πολιτικοὺς καὶ τοὺς διανοουμένους κατὰ τὸν μέγαν τῆς Γερμανίας ἱστορικὸν Ranke⁽³⁾. Ἀλλὰ καθ' ὄν χρόνον περιηγεῖται ὁ Πολυείδης εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην τὸ αἶσθημα τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχε λάβει σάρκα καὶ ὄστεα⁽⁴⁾. Ναὶ

1) Σ. Λάσκαρι, Ὁ Φιλελληνισμὸς ἐν Γερμανίᾳ (Ἀθῆναι 1930) σ. 6.

2) Λάσκαρις σ. 7.

3) *Serbien und die Türkei im 19 Jahrhundert* σ. 541.

4) Οὐδεμίαν σχεδὸν ἐπίδρασιν ἔσχε τὸ κίνημα τοῦ τυχοδιώκτου *Καρόλου δουκὸς τοῦ Νεβέρ*, ὅπερ μετὰ πυρρετώδους ἐνθουσιασμοῦ ἐχαιρέτησαν πάντες οἱ Ἑλληνες καὶ δὴ οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Πελοποννήσου, οὔτε ἀποτέλεσμα τι ἔσχε ἐμὴ

μὲν οἱ πρωτοπορήσαντες τῶν περιηγητῶν διεζωγράφιζον τὴν ἀξιοδάκρυτον αὐτῶν κατάστασιν διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων, ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Εὐρωπαίων καὶ δὴ τῶν Γερμανῶν ἤρξατο ὀγκούμενον μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ὀρλώφ καὶ τὰ δεινοταυτήματα τῆς Πελοποννήσου. «Θλίβομαι καιρίως, ἔγραφεν ὁ Βολταῖρος πρὸς τὸν Φριδερίκον, βλέπων τοὺς πασάδες νὰ ποδοπατῶσι τὴν κόριν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου.... οὐδ' ἐλπίζω πλέον νὰ ἴδω τὴν εὐγλωττίαν, τὴν ποίησιν, τὴν μουσικὴν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυπτικὴν ἀναγεννωμένας ἐν Ἀθήναις· οὔτε ὑμεῖς οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ θέλετε νὰ δοῦμιτε πρὸς τὸν Βόσπορον...» καὶ ἠῦχετο ὁ εὐγενὴς Γάλλος καὶ μέγας φιλέλληγ, ἵνα οἱ Τοῦρκοι ἐκδιωχθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν ταχέως ἐκ τῆς χώρας τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου, πιστοποιούμενος ὅτι «οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνέζησαν ἐν Γαλλίᾳ» (1).

Βεβαίως δὲν ἔλειπον οἱ Ἕλληνες, θεομυθολογοὶ πατριῶται, ἐπισκεπτόμενοι τὴν Γερμανίαν, πρὸ πάντων ἐλεῶν χάριν, νὰ ὑποδαυλίσωσι τὰ αἴσθημα τῶν μεγάλων φιλελλήνων καὶ τῶν ἡγεμόνων πρὸς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων. Τοιαῦται ἐνεργεῖαι ἐγίνοντο καὶ ὑπὸ τῶν ἔνεκα σπουδῶν προσφοιτῶντων ἐν Γερμανίᾳ, ἢ πρὸς ἔκδοσιν βιβλίων, κτλ. Τοιοῦτος ἀναφέρεται Νικηφόρος Ρωμανὸς Κορίνθιος κληρικὸς πολυμαθὴς τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, καὶ πολὺγλωττος, καὶ πρὸς τοῦτοις εὐσεβὴς καὶ χρηστός. Οὗτος διδάσκαλος ὦν ἐν Παρισίοις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν, φθίνοντος τοῦ ἔτους 1631 μετέβη εἰς τὴν ἐν Βαλτικῇ ἐλευθέραν τότε πόλιν τῆς Γερμανίας Ῥοστόμιον, ὅπως ἐξ ὀνόματος πάντων τῶν Ἑλλήνων ἱκετεύσῃ τὸν Σουηδῶν βασιλέα Γουσταῶν Ἀδόλφον ἐπ' ἐλευθερώσει τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς δουλείας, πρὸς τοῦτο δὲ ἐπαφελούμενος ἐκ τῆς εὐκαιρίας ἐνεγράφη τὸ ἐπιὸν ἔτος 1632 ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ διδάσκων ἅμα ἐν Ῥοστοχίᾳ τὰ ἑλληνικά, Γαλλικὰ καὶ Ἰταλικὰ· φαίνεται δὲ ὅτι ἐφρόνει τὰ τῶν ἀναμορφωτῶν. Ὁ δημόσιος βίος τοῦ δραστηρίου ἀνδρὸς συνδέεται μετὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι παραβόλων ἐνεργειῶν τοῦ δονκὸς τῆς Νεβέρ Καρόλου, τοῦ ἀπὸ τοῦ 1612 αὐτοπροβλήτου αὐτοκράτορος τῶν ἑλλήνων, ἀντιποιομένου τὸν Βυζ. θρόνον καὶ διαβουκολοῦντος διὰ γενναίων ὑποσχέσεων τοὺς Ἕλληνας (2).

Ὁ Ἀδόλφος ἀναμυχθεὶς ὑπὲρ τῶν Διαμαρτυρομένων εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον, ἔβαινεν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν νικητῆς ἀνὰ τὴν Γερμανίαν,

---

τὴν τραγικὴν τύχην τοῦ διαπρεποῦς πατριώτου καὶ κληρικοῦ Διονυσίου Τρίκκης, ὅστις ἀδίκως κέκληται σκυλόσοφος. Οὗτος τῷ 1611 περιήλθε τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην πρὸς συνεννόησιν, ἀλλ' ἄκρα ἀδιαφορία! (Βλ. Σαθ. Τουρκ. σ. 197—221).

1) Παρὰ Κωνσταντινὴν ἐνθ. ἀνωτ. σ. 450—452.

2) Ζερλέντης, Ῥωμανοῦ Νικηφόρου κτλ. ἐπιστολαὶ ἐν Βυζ. Β' σ. 281—284.

ὄθεν τὰ πάντα ὑπὲρ ἑαυτοῦ ποιήσας προσεταιρίζετο καὶ τοὺς Ἕλληνας, διὸ καὶ ὁ Ῥωμανὸς ἔγραφεν ἐν τῇ ἱκετηρίᾳ «ταῦτ' ἄρα τό γε νῦν ἔχον Θεοῦ προνοία πυνθανόμενον, τὰς δι' εὐφήμιου μνήμης ἐνθέως ἀγομένας ἀνδραγαθίας τοῦ σοῦ γαληνοτάτου κράτους, θεόστεπτε βασιλεῦ, οὐ μόνον ἱκέτιδας χεῖρας ἀενάως ἐπαίρει πρὸς Θεόν... καὶ ἱκετεύει καὶ δέεται, ἵνα διανυσθέντων τῶν ἐκ Θεοῦ τῇ σῇ δεσποτεία διοικουμένων ἐπιχειρημάτων, εὐμενεῖς ὀφθαλμοὺς ἄρη πρὸς τὴν ἡμετέραν ἔτι δύστηνον καὶ πολυστένακτον Ἑλλάδα· ἐλευθερωθῆῖσα γὰρ τῶν δεινῶν διὰ τῆς τοῦ σοῦ κράτους μεγαλοουργίας τε καὶ συνέσεως, ἀπεράντως ὑποκείσεται ἢ πανευδαιμόνως ὁμοῦ καὶ πανευχαρίστως, ὡς ἔοικε, βιωσομένη εἰς νέωτα. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγὼ ὡς ἐκπροσώπου πάσης Ἑλλάδος ἱκετικῶς ἀναπληρῶν ὑπάρχω, ἀναξ' ἀήττητε καὶ προστάτα τῶν τοῦ Θεοῦ δωρημάτων ἐπάξι» (1). Εἶδομεν δὲ ἀνωτέρω [κεφ. 3] πῶς ἀπέτυχον αἱ συνεννοήσεις μεταξὺ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν καὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Καρόλου* ἕνεκα τῶν κατακτητικῶν τούτου τάσεων· ἐν τῇ μεγαθυμίᾳ αὐτοῦ ἠδύδοκει ὁ πατὴρ τῆς *Μαρίας Θεορεσίας*, ἔχων ὡς φέουδον τὴν Ἀνατολὴν ὅλην, νὰ ὀρίσῃ τῷ ἡγεμόνι τῆς ἀνασυσταθείσης Ἑλλάδος ψῆφον καὶ ἔδραν ἐν τῇ Γερμανικῇ διαίτη. Δὲν ἦσαν δὲ νέα τοῦ *Καρόλου* ταῦτα βουλευμάτα· πλέον ἢ ἅπαξ οἱ τῆς Γερμανίας αὐτοκράτορες ἢ μᾶλλον τῆς Αὐστρίας, συνέλαβον τοιαῦτα ἀνεφάρμοστα σχέδια ὡς ἐπὶ *Ἐρρίκου τοῦ 5'* π. χ. Ὅμοίως ὁσάκις ἐπολέμουν κατὰ τῶν Τούρκων προσεπάθουν νὰ ἐξεγείρωσι τοὺς πρωτοθρόνους τοῦ οἴκουμ. κλίματος, ἀρχιεπισκόπους Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου (2), ἰδίους μᾶλλον σκοποὺς ἐπιδιώκοντας. Διὰ τοῦτο ἢ μὲν δρᾶσις τοῦ αὐτοκράτορος περιωρίσθη ἐν Ἀλβανίᾳ(3), δ. ὅτι οἱ μὲν Χριστιανοὶ δυσπιστοῦντες τοῖς Αὐστρακοῖς ἀείποτε ὡς Καθολικοῖς, οὐδόλωσ' ἐκινήθησαν εἰς βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς τὴν ὁμόδοξον Ῥωσσίαν, καθ' ὃν χρόνον ὡς κεραυνὸς ἐνέσκηψεν αὐτοῖς ἢ εἶδησις, ὅτι τὰ στρατεύματα τῶν Ῥώσσιων ἐνικῶντο παρὰ τὸν Προῦθον (1711). Οὕτως ἐναυάγησαν καὶ τὰ σχέδια τοῦ *Μ. Πέτρον* (4).

1) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἐν ἣ διαγράφει καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἐνεργείας καὶ τὴν ἐν Πιγνήσῳ κατάστασιν ὁ Ῥωμανός, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ *Ζεφρέντη* ἐν σ. 289—290· μετὰ δύο ἑτέρον Λατινιστὶ γεγραμμένων, ἀλλ' οὐδὲν ἦνυσε, διότι τῷ 1632 ἀπέθανεν ὁ ἡρωϊκὸς βασιλεὺς.

2) Herzberg, Ges. Griech. III σ. 205.

3) Ed. Duller, Maria Teresa, (Milano 1845) σ. 48—49.

4) Παραπέμπομεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆν κριτικὴν τῆς Ἐρμουπόλεως (1838) περὶ ἧς κατοτέρω, κατὰ κεφ. σιχ. καὶ σελίδας. Εἰς τὸ κεφ. Α', 17, 55 ἐκφράζει ὅλην τὴν συμπάθειαν πρὸς τὸν ἐκλιπόντα οἶκον καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ *Καρόλου 5'*· τοῦτο ἀποδείκνυσιν ἡλίου φαινότερον, ὅτι ἦν ἐντὸς τῶν πραγμάτων καὶ ἴσως ἐν Οὐγγα-

Παρατηρήσαμεν ἀνωτέρω (κεφ. 7), ὅτι ὁ Πολυεΐδης τῷ 1725 ἐγκαταλείπων τὴν θέσιν τοῦ ἐφημερίου ἐν Τοκάια ἐπανερχεται καὶ προβιβάζεται εἰς τὸ ὀφφίκιον τοῦ ἀρχιμανδρίτου, κατὰ μὲν τὸν Σάθαν ὑπὸ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας, κατὰ δὲ τὸν Δημητρακόπουλον ὑπὸ τοῦ Πολυανῆς· δὲν ἀποκλείεται, ὅτι μὴ δυναμένου αὐτοῦ δι' εὐνοήτους λόγους (ὡς ἀνεπιθύμητος τῇ Κυβερνήσει) νὰ μεταβῇ εἰς Βασιλεύουσαν, ἐπετρόπη τῷ ἐπίσκοπῳ νὰ μεταβιβάσῃ αὐτῷ καὶ τυπικῶς τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτω δὲ συμβιβάζονται αἱ δύο γνώμαι. Ἀλλὰ τί τὸ αἴτιον τῆς κινήσεως ταύτης τοῦ Θεοκλήτου καὶ τί οὗτος ἔπραξεν ἐν τῷ μεταξὺ μέχρι τῆς μεταβάσεως εἰς Γερμανίαν; Δυστυχῶς αἱ ἐλάχιστα πηγαί, αἷς περὶ αὐτοῦ ἔχομεν, σιωπῶσιν. Δὲν εἶναι ὅμως δύσκολον παρακολουθοῦντες τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν ἔμεινεν οὗτος ἀπαθής. Ἐπὶ τούτοις ἐφεξῆς χρώμεθα καὶ ἑτέρα πηγῇ ἱστορικῇ διὰ τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ XVIII, τοὺς πολυθρυλήτους Χρησμοὺς τοῦ Ἀγαθαγγέλου λεγομένους. Τούτους πρῶτος ὁ μακ. Ν. Πολίτης ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἡμέτερον Θεόκλητον, ὅστις φέρεται ὡς μετιφραστὴς μόνον καὶ ἐκδότης αὐτῶν. Τὴν γνώμην ταύτην ἀποδείξομεν ὀρθοτάτην. Τὸν Μ. Πέτρον διεδέξατο ἡ σύζυγος Αἰκατερίνη Α' (1725-1727). Οἱ Ἕλληνες ἀνεξάντλητοι εἰς ὑπομονὴν καὶ ἐλπίδα ἀνεθάρρουν. Κληρικοὶ μετέβησαν ἵνα ἐκλιπαρήσωσιν αὐτὴν νὰ ἐλεήσῃ τοὺς καταδυναστευομένους. Ἀναφέρομεν τὸν ἀρχιμ. Ἀθαν. Κομποειδῆ, ὅστις διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Μόσχα καὶ κελεύσει τῆς αὐτοκρατείας παρέβαλε καὶ ἐνέκρινε τὴν Ρωσικὴν μετάφρασιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς. (1) Πρὸς τούτοις καὶ δύο ἱατροφιλοσόφους τὸν Μιχ. Σχερδὸν γλωσσομαθῆ φιλόλογον καὶ θεολόγον, ὃν εὐρίσκομεν τῷ 1723 ἐν Αὐγούστη πρὸς ἔκδοσιν ἱατρικῆς διατριβῆς, καὶ τὸν Σινωπέα Δαμιανὸν Παρασκευᾶν, ὅστις τῷ 1729 ἠκροῶτο ἐν Φραγκφούρτῃ σοφῶν διδασκάλων καὶ ἐν Ἰένῃ ἐπὶ ἔτη 6' ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Πετρούπολιν, ἐκδοὺς πολλὰ ἔργα. (2) Οἱ Ῥῶσσοι ἦσαν εὐκολοὶ εἰς ὑποσχέσεις, αἷς οὐδέποτε ἔφερον εἰς πέρας. Ἀπέπεμπον πάντας μετὰ πλουσιῶν δώρων. Ἐκ τούτων πολλοὶ μυστικοὶ ἀπόστολοι αὐτῇ; διέσχίζον τὴν ἑλλ. χερσόνησον διασκορπίζοντες μετὰ τῶν χρημάτων τὸ μῖσος κατὰ τοῦ τυράννου. Οὐδόλωσ εἶναι ἀπίθανον ὅτι μεταξὺ τῶν ἀναφερομένων κληρικῶν ὑπῆρξε καὶ ὁ Πολυεΐδης, ὅτε καὶ δυσηρεστήθη πρὸς τὸν πανίσχυρον Προκοπόβιτς. Διότι, ἐνῶ πράγματι κατὰ τὰ συντεθέντα ἤρχισεν ἡ δοῶσις εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ διενεμήθησαν προκρηρῆσεις,

ὅς ἐυρίσκόμενος ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ πολλάκις. Ὁ κ. Γρ. Εὐαγγελίδης διατείνεται, ὡς ὁμίμεθα, ὅτι Ἰερώνυμος Ἀγαθάγγελος ὑπῆρχεν πρόσωπον ἐν Ρόδῳ. Καὶ ἂν τὸ τοιοῦτον ἔχῃται ἀληθείας δὲν παύει ὁ Θεόκλητος νὰ θεωρῆται ὁ συγγραφεὺς τῶν Χρησμῶν, ἀποδοὺς αὐτοὺς εἰς ὄνομα ἐκείνου.

1) Ζαβίρας σ. 189.

2) Αὐτ. 439, 252.

μετ' ὀλίγον τὰ πάντα ἐσταμίτησαν. «Ἦκουσα μιᾶς λαμπροῦς φωνῆς ἐξερχομένης ἀπὸ τῶν βουνῶν πρὸς τὰς Δουναβικὰς ὄχθας λέγει ὁ χορηγός (1), καὶ προαγορεύει ὅτι «ἀκολουθεῖ ἡ φθορὰ τῶν τῆς Ἁγῶν, ἔπειτα θριαμβεῦει ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία»(2)..... Οὐκέτι ἐξόριστοι, οὐκέτι ταλαίπωροι, ἐπαναστρεφόμενοι εἰς τὸν τοῦ γένους κόλπον, ἐλεύσεσθαι ἀγαλλόμενοι» (3), Ταῦτα βεβαίως κατὰ γράμμα ἀναφέροντα, εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῆς αυτοκρατορίας *Αἰκατερίνης Α'*. Ἄλλ' ἔμειναν μόνον ὑποσχέσεις· διότι αὕτη οὐδὲν ἤνυσεν ἀποθανοῦσα τῷ 1727 ὅθεν λέγει ὁ χορηγός :

«Ἄλλ' ἡ γυνὴ γυνὴ εἶπεν αὐτῷ: νῦν οὐκέτι τὸ τέλος (οὕτω τὸ χειρόγραφο) ἐστίν. Ἴδου ἐξηπατημένον ὑπὸ τῆς ἀλεκτροφανίας βλέπω σε πλοίῳ προσπλεῖν καὶ ἀποπλεῖν δυστυχῶς εἰς τοῦλάχισω. Λίαν βιαίως ἀπέροχη καὶ ἄθλιος ἔση· φρόνων, θανάτων, συμφορῶν αἴτιος ἔση καὶ μάτην ἐλπίζεις»(4) Διὰ τοῦτο ὁ χορηγολόγος λάβρως ἐπιτίθεται κατὰ τῆς *Αἰκατερίνης* προσβάλλων καὶ αὐτὸν τὸν μετὰ τοῦ *Μ. Πέτρου* γάμον αὐτῆς: «Ἦτοι στέργει τῇ γυναικείᾳ βουλῇ τῆς παλλακίδος (ἦν μετὰ τὸν ἀθέμιτον γάμον θεμιστεύων(5) δεσμεῖται καὶ ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον) καὶ προβαίνει τὸν κίνδυνον πρὶν ἰσχυρῶς ὠριμάσῃ... Γυνὴ εὐτελής ὑφούται εἰς τὸν θρόνον καὶ κληρονομεῖ τὸν ὑπέρτατον ἥρωα. Βραχεῖα ἢ διαδοχὴ καὶ τὸ βασιλεῖον σὺν τύφῳ παντὶ, ἀλλ' ἄνευ δόξης, ἄλλῳ *δευτέρῳ Πέτρῳ* ἐγκαταλείπει»(6). Ἐκ τούτων πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ὁ Πολυείδης ὑπέστη τὴν περιπέτειαν τῆς εἰς Ῥωσσίαν μεταβάσεως καὶ ἀπατηθεὶς διετέθη οὕτω δυσμενῶς κατὰ τῆς *Αἰκατερίνης*. Καὶ ὁ *Ἄνδρ. Δημητρακόπουλος* φαίνεται, ὅτι δύο ταξίδια αὐτοῦ εἰς Ῥωσσίαν ὑπολογίζει· καὶ ὅτι τὸ δεύτερον μετὰ τὴν εἰς Γερμανίαν περιοδείαν «ἐφιλιώθη ἐν Πιερουπόλει μετὰ τοῦ μητρο. Θεοφάνους τοῦ

1) Η', 2, 69.

2) Η', 13, 80.

3) Η', 12, 80, 15, 81. Καὶ ἐχρηιάζετο περισσότερο, ἵνα ἐκμανῇ ὁ δυστυχὴς Πολυείδης κατὰ τῆς *Αἰκατερίνης* καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, ἀφοῦ ἀπεδείχθη ψευδοπροφήτης; Καὶ δὲν εἶχε δίκαιον νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς λάβρως καὶ νὰ στραφῇ ὀλοφύχως πρὸς τὴν Γερμανίαν δις μέχρι τοῦδε ψευθεὶς τῶν ἐλπίδων, ἃς ἐστήριζον πάντες οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς μεγαλαύχου Δυναμείως τοῦ Βοροῦ;

4) Γ', 12—14, 90—91.

5) Ἰσ. Θεμιστῶς.

6) Ε' 11, 43, 23, 45. Πράγματι ὁ βίος αὐτῆς εἶναι μυθιστορικός· γεννηθεῖσα ὑπὸ Σουηδῶν γονέων, ἀνετράφη ὑπὸ Λουθ. ἱερέως τοῦ *Γλοῦκ*. 19 ἐτῶν ὑπανδρεύθη Σουηδὸν στρατιώτην ἐν *Μαριενбург*· φρονεῦθέντος δὲ αὐτοῦ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ῥώσσιων...τελευταῖον εὐρίσκειτο εἰς τὴν πριγκ. *Μεντζικώφ*, ὅτε ἐρασθεὶς αὐτὴν συναξέσχετο ὁ *Πέτρος* μουσικῶς· εἶτα ἐπειδὴ ἐκ τῆς εὐφύας αὐτῆς ἐσώθη εἰς τὸν Προσθον τῷ 1724 ἐνεκήρυξεν αὐτὴν ἐπισίμως αυτοκράτειραν. Πέτρος Β' 1727—1730.

Προκοπόβιτς τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1734» (1). Μετὰ τὸν θάνατον οὖν τῆς Αἰκατερίνης ἀπελπίσας ὁ Πολυείδης εἰς τὴν ἐπὶ ὑποσχέσεων στηριζομένην προστασίαν τῆς Δυνάμεως τοῦ Βορρᾶ, καὶ θεωρήσας μάλιστα ἑαυτὸν ἐκτεθειμένον ἔναντι τῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάσισε νὰ τραπῆ πρὸς τὴν Γερμανίαν ζητήσας τὰ σχετικὰ παρὰ τοῦ Πατριάρχου γράμματα. Περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ταξιδίου τούτου, εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι φαινομενικῶς ἦτο διὰ τὰ λύτρα πρὸς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἐγκαθειρίκτων. Ἄλλ' ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις περὶ εὐνοίερας ἐνεργείας τοῦ Πολυείδους ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν καὶ εἰς τὴν μανίαν τῶν Τούρκων ἐγκαταλελειμμένων Χριστιανῶν. Βεβαίως εἰς Λεύκωμα δὲν ἐπετρέπετο ἀπροκαλύπτως νὰ ἀπαιτῶμεν διατετυπωμένον τὸν τοιοῦτον πραγματικὸν σκοπὸν. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τίθεται οὗτος ὑπὸ τὰ ὄμματα ἐνὸς ἐκάστου. Ὁ Θεόκλητος, ὡς φέρεται τοῦλάχιστον, ἦν ὁ συνιστάμενος τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ ἐνδεχόμενον ἦν νὰ ἤθελε καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἐν τῇ πρώτῃ ἀκριβῶς ἀναγραφῇ ἐκτίθεται ὁ εὐρύτερος σκοπός. Ἐνταῦθα ὁ praefectus τῆς Νασσανικῆς πολιτείας Vogt ὁμιλεῖ σαφῶς περὶ τῶν νέων Ἑλλήνων, οἵτινες εἶναι γνήσιοι τῶν ἀρχαίων ἀπόγονοι τῶν θανμαστῶν ἐπὶ σοφία, καὶ προσπαθεῖ διὰ τῶν καταλλήλων λέξεων νὰ ἐξεγείρῃ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν νόνον, οὗς ὁ Τούρκος, ὅστις διὰ σκληρῶν ἀπειλῶν τρομοκρατεῖ τὴν οἰκουμένην, σχοινίῳ στραγγαλίζει. Καὶ ταῦτα γράφονται ἐν Νασσανίᾳ, τὸ σπουδαιότερον πολιτικὸν κέντρον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Γερμανίᾳ, ὅθεν εἶλκον τὸ γένος πλείστοι ὅσοι δοῦκες καὶ ἡγεμόνες. Καὶ ποῦ ἀλλαγῶν ἠδύνατο νὰ κοινολογήσῃ τὸν ἱερὸν σκοπὸν ὁ Πολυείδης, εἰ μὴ ἐνταῦθα ἐν τῇ πόλει Idstein, ἔνθα ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ τῶν κατὰ τὸν Ἐνετοτουρκικὸν πόλεμον συναγωνιστῶν; Ἐν Idstein, ἔνθα ἐκδηλοῦνται αἱ πλεονεξικρινεῖς, συμπαθεῖς καὶ ἐνθουσιώδεις ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων διαθέσεις (2). Πειθόμεθα, ὅτι τὸ μυστικὸν ἐνεπιστεύθη μόνον εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τοὺς ἡγεμονικοὺς οἴκους, καὶ ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου τύπου τῶν αὐλῶν ἀναγραφῶν. Αὗται παρεκκλίνουσι τῆς κοινοτυπίας καὶ ἔχουσι φράσεις τινάς (3), αἵτινες παρέχουσιν ἡμῖν τοῦνδῶσιμον νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ Πολυείδης κοινῇ μετὰ τῶν ἡγεμόνων συνεννοήσει προὔτίθετο ὡς ἐθναπόστολος περιορχόμενος τὴν Γερμανίαν νὰ μύση καὶ προπαγανδίση τὸν λαὸν εἰς πανγερμανικὴν κατὰ τῶν

1) ἔνθ. ἀνων. 82.

2) Πρβλ. In memoriam sic germanicae... hic amore vere Germano et Christiano (ἀρ. 4), am latus amici et fautoris veterani, ac popularis venerandi (83).

3) Πρβλ. ἀρ. 3, 51 κ. ἄ. Τί δὲ δηλοῖ τὸ νὰ ὑπογράφονται ὅτε μὲν καὶ οἱ σύμβουλοι τοῦ ἡγεμόνος (133), ὅτε δὲ καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, πρίγκηπες, κόμητες κτλ. (141—142);

Τούρκων δρᾶσιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀνασύστασιν τῆς Βυζ. αὐτοκρατορίας. Πρὸς τοῦτο οὗτος διεσκόρπιζεν ὡς φαίνεται καὶ σχετικὰ κηρύγματα, ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Idstein διοικήσεως γραφέν: *Abbatī dehinc abítum jandum praeparanti festinato calamo se commentare*» (1). Τὸν συγκεκαλυμμένον πως σκοπὸν τοῦτον ἠθέλησε νὰ ἀποκαλύψῃ ἐμφανέστερον ὁ ἐν Ἐρβόνη τῆς Νασσαυίας Ἀκαδημαϊκὸς καὶ εὐγενὴς ἐκεῖνος Γερμανός (2), ὁ τὴν ἐν ἀρχῇ ἀποτετυπωμένην ἰχνογραφήσας εἰκόνα, ἄνθρωπον δηλ. γυμνὸν τείνοντα τὰς χεῖρας [ἦτοι ἔλεος ἐξαιτούμενον]. Πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ φαίνονται τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας κατὰ γῆς ἐρριμμένα, στέμμα, σκῆπτρον καὶ ξίφος· ἄνωθεν δὲ χεῖρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προβάλλει αὐτῷ τὸν μαρτυρικὸν στέφανον καὶ ταῦτα ἐντὸς κύκλου (3) οὗ πέριξ ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ τὰ ἐξῆς: (4)

Οὐκ ἔστι θνητὸν, ὅπερ ζητῶ. Quod opto non est mortale.

Ἴνα δὲ ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας μεταφέρῃ τὸν θεατὴν, ἀντὶ παντὸς ἄλλου ὄντος, ὑπὸ τὸ ὄνομα Justinianus προσάγει τόδε τὸ ἐπιγραμματικόν:

Honeste vive, neminem laede, cuique suum tribue.

Hinc tibi divino procedunt cuncta favore.

Est etenim vere justus et ipse Deus(5).

Τοῦτο οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ, εἰμὴ ὅτι τὸ ἀπονέμειν εἰς τὸν δικαιούμενον τὸ δίκαιον ἐπάγεται καὶ τὴν τοῦ οὐρανοῦ εὐνοίαν· ἔργον γὰρ θείας δικαιοσύνης τὸ τοιοῦτον. Πλέον ἀπροκαλύπτως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκφρασθῇ ὁ σοφὸς ἀνὴρ, χαρακτιρισίας δὲ λίαν ἐπιτυχῶς εἰς τρεῖς στίχους καὶ μόνους τὸ ἔργον τῆς ἀποστολῆς τοῦ Θεοκλήτου καὶ τὸ ἐπιβεβλημένον καθήκον τῶν ἑαυτοῦ συμπατριωτῶν, ἠθέλησε καὶ διὰ τῆς εἰκόνης νὰ διασαφηνίσῃ ταῦτα. Τὶ δὲ σημαίνει τὸ «ὅπερ ζητῶ οὐκ ἔστι θνητὸν;» διττῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ἢ ὅτι τὸ μνημόσυνον τοῦ ἐλεήμονος μένει εἰς τὸν αἰῶνα· διότι ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει θεῶ, ἢ ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς Χριστιανούς καὶ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, παραδιδόασιν τὰ ἑαυτῶν ὄνόματα εἰς τὴν ἀθανασίαν· πανεύφημον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἐν τῷ κόσμῳ ἔργον.

1) Ἄρ. 3.

2) Βλ. ἄρ. 108 Γεώργ. Φίλιππος Lidnerus cultor.

3) Ἴσως ἵνα δηλώσῃ τὴν Βυζ. αὐτοκρατορίαν, ἣτις περιελάμβανε τὰ πάντα τὸν τότε γνωστὸν κόσμον.

4) Βλέπε ἰχνογράφημα σ. 149, τέλος παρουσίης μελέτης

5) Ἔχει δὲ καὶ παραπομπὴν (in § 3 Institut d. hist. et Jur.) μετὰ τοιαύτης ἀκριβείας ὡς ὀλίγοι ἐν τῷ Λευκάματι.

15. Ἡγεμόνες *Söwenstein—Wertheim—Rochefort*.—Ῥουθῆνοι καὶ
 ἡ καταγωγὴ αὐτῶν.—Ἡ θερμὴ ὑποδοχὴ τοῦ Πολυείδους καὶ αἱ
 γενεολογικαὶ αὐτῶν ἀναγραφαί—Τιμητικαὶ ἐν *Wertheim* καὶ
Schleize.—Ἡ *Ebersdorf* καὶ αἱ ληφθεῖσαι σπουδαῖαι
 ἀποφάσεις.—Οἱ Ῥουθῆνοι ἐν τοῖς Χρησμοῖς.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἡγεμόνων τῶν τιμησάντων τὸ Λευκῶμα τοῦ Πολυείδους δύο ἡγεμονικοὶ οἴκοι ἐπισπῶνται τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου οἱ *Λαυγράβιοι*, οἱ *Löwenstein-Wertheim-Rochefort*, καὶ οἱ Ῥουθῆνοι, οἵτινες παρέσχον, ὡς φαίνεται, ἀμέριστον τὴν προστασίαν καὶ συνδρομὴν εἰς τὰ σχέδια τοῦ μεγαλοπράγμονος κληρικοῦ. Περὶ τῶν τελευταίων δύο οἴκων ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον ἰδιαίτερω; νὰ διηγήσωμεν⁽¹⁾, διότι συχνῶς εὐρίσκομεν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς⁽²⁾ καί, ὡς εἰκάζομεν, οἱ εὐγενεῖς οὗτω ἡγεμόνες ἔλαβον πρωτοβουλίαν τινὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Οὗτοι καλοῦνται καὶ *Reus* καὶ ἀνάγουσιν τὴν καταγωγὴν εἰς τὸν Ἑρρίκον Β' τὸν *Gleisberg* κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα⁽³⁾. Οἱ Ῥουθῆνοι ὅμως προέρχονται ἐκ τῆς Γαλικίας· ὅτε δὲ κατὰ τὸ Θ' αἰῶνα αὕτη κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μαγυάρων, πλὴν τῆς Λοδομερίας ἣτις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς Ρωσσίας (1085), οἱ μὲν ἀπετέλεσαν ἡγεμονίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Οὐγγαρίας· ἄλλοι ὅμως ἐγκατέλιπον τὰς ἐστίας καὶ οἱ μὲν ἔμειναν ἐν τοῖς μεθορίοις Αὐστρίας καὶ Γερμανίας εἰς τὰς δασώδεις περιοχὰς τῶν Ἀχτεμβουργικῶν χωρῶν, οἱ δὲ προὐχώρησαν ἐντὸς τῶν Γερμανικῶν χωρῶν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς διάφορα μέρη ὡς δεικνύουσιν αἱ μέχρι τοῦ νῦν σωζόμεναι ὀνομασίαι τόπων καὶ πόλεων⁽⁴⁾. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀναφέρονται οἱ κλάδοι ἢ γραμμαὶ αὐτῶν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τῶν δύο μικρῶν ἐν τῇ Β.Γερμανίᾳ ἡγεμονιῶν, ὧν αἱ δυναστικαὶ σχέσεις ἐκανονίσθησαν διὰ τῶν οἰκογενειακῶν συνθηκῶν τοῦ 1668, 1681 καὶ 1690. Ἐν τῷ Λευκῶματι συναντῶμεν τὸν ἐν

1) Περὶ τῶν *Λαυγράβιων* γενήσεται λόγος κατωτ. εἰς τὸ Δρομολόγιον τοῦ Πολυείδους, ἐνθ' ἀναφέρομεν τὰς σπουδαιότερας τῶν πόλεων καὶ τὰ πρόσωπα μεθ' ὧν ἐσχετίσθη ὡς καὶ τὰ λόγου ἄξια αὐτῶν ἐκ τῆς ἱστορίας.

2) Βλ. 12, 24, 58, 132, 103, 134, 142, 161, 166 κλπ.

3) Ἐγκατεστάθη οὗτος χωρεπίτροπος ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ τοῦ ἄνω Ἑλστέρου· δύο δὲ ἀδελφοὶ ἐπωνομάσθησαν Ἑρρίκος Ῥάϋς (*Reus*=Ῥῶσσο;) καὶ Ἑρρίκος Βοημός, ἐντεῦθεν δηλ. ὁ διχασμός. Ῥάϋς πρεσβυτέρα καὶ Ῥάϋς νεωτέρα γραμμῆ, ἣτις κατεσκήνωσε εἰς τὸν κάτω Ἑλστερον.

4) *Rothenberg* ἐπὶ τοῦ Νεκάρου, ἐπὶ τοῦ Φοίλδου, ἐπὶ τοῦ Ταουβίρου κτλ. πλησίον τῆς πρώτης ἐν Βυρτεμβέργῃ ὑπάρχουσι τὰ εἰρηία τοῦ πύργου Βύρτεμπεργ, ὅς ἐγένετο ἡ ἐστία τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς χώρας.

Schleize κόμητα⁽¹⁾ Heinrichus XII, Ruthenus καὶ τὸν ἐν Ebersdorf Heinrichus XXIX Ruthenus,⁽²⁾ πρὸς τοῦτοις καὶ Heinrichus Fridericus comes in Löwenstein, Wertheim, Rochefort et Vinneburg⁽³⁾, καὶ πρίγκηπα⁽⁴⁾. Ἦδη ὅτε ὁ Πολυεΐδης ἐπεσκέψατο τὴν Γερμανίαν αἱ κομητεῖαι αὐταὶ ἐπήγοντο εἰς τὴν Σαξωνίαν, ἀλλ' ἀπετέλουν κέντρα ἀναφυχῆς τῶν τῆς Δύσεως ἡγεμόνων, καὶ ἐν ταύταις ἡ Διαμαρτύρησις εἶχε τότε τοὺς ἐνθουσιωδестέρους ὁπαδοὺς. Βεβαίως θὰ ἠπόρησεν ὁ ἀναγνώστης, ὁ οὐχὶ πολὺ ἐξωκειωμένος πρὸς τὰ πολιτεύματα τῆς Γερμανίας τοῦ τότε χρόνου ἐπὶ τῇ ἐπαναλήψει τοῦ ὀνόματος Ἑρρῖκος μετὰ διαφόρων ἀριθμῶν καὶ ἐπὶ πλέον ἀπορήσει συντυχῶν εἰς βιβλίον τήνδε τὴν ἀφιέρωσιν;

Celsissimis Comitibus ac Dominis

D. Henrico II   D. Henrico LI.

D. Henrico XII   D. Henrico LVI.

D. Henrico XXX   D. Henrico XLII

D. Henrico XXXV.

S. R. I. Comitibus gentis junioris RUTHENIS.

Comitibus ac Dominis Plaviae Dynastis, Graizae, Grannichfeldi, Gerae, Schleizae et Lovenssteinii Patribus patriae piis⁽⁵⁾

Ὅπως οἱ τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν δυνάσται (Φαραῶ, Σουλτάνοι) φέρουσι καὶ οὗτοι ἅπαντες οἱ ἄρρενες γόνοι τὸ Ἑρρῖκος διακρινόμενοι διὰ τοῦ Λατ. ἀριθμοῦ, οἱ μὲν τῆς παλαιᾶς γραμμῆς ἡγεμόνες ἀπὸ τοῦ I-C (=1-100), εἶτα καὶ αὐθις ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸ I. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ γραμμῇ, ὁ πρῶτος ἡγεμὼν ὁ γεννηθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ παντὸς νέου αἰῶνος, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ I καὶ οὕτω ἐξακολουθεῖ ἡ ἀριθμησις μέχρι τέλους τοῦ αἰῶνος. Ὑπάρχουσι συγχρόνως εἰς τὰς διαφόρους πόλεις πλέον τοῦ ἐνὸς Ἑρρῖκου, ὡς ἀνωτέρω δοῦνται, ἀλλ' αἱ κοιναὶ ὑποθέσεις διευθύνονται ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς πρώτης γραμμῆς ἡγεμονεύοντος συμπαροδρουντος καὶ τοῦ πρωτοτόκου τῆς νέας γραμμῆς. Τοῦτον βεβαίως τὸν λόγον ἔχει ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς ἡ ἀκριβὴς τῆς τε γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου χρόνου τῶν κομητῶν καὶ ἡ γενεαλογικὴ αὐτῶν σειρά (εἰ καὶ παραλείπονται ἐνίοτε οἱ ἀριθμοὶ ὡς καὶ τὸ Ἑρρῖκος)⁽⁶⁾. Ἀλλὰ πρὸς

1) Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον οἱ ἡγεμόνες οὗτοι ὀνομάζοντο κόμητες μετὰ τὰ μέσα τοῦ XVIII αἰῶνος ὑπερβιάσθησαν εἰς πρίγκηπα.

2) Ἄρ. 103, 162, 132.

3) 1682—1721 ἄρ. 142, πρβλ. καὶ ἄλλους κόμητας καὶ κομητίστας ἐν τῇ αὐτῇ ἀναγραφῇ.

4) Ἄρ. 24 καὶ 134.

5) Γεωπονικά, Geoponicorum sive de re rustica libri XX, Cassiano Basso collectori κτλ... ab Jo. Nicolao Nielas (Lipsiae 1781).

6) Βλ. ἄρ. 141—142 οἵτινες καὶ ὡς ἱστορικὴ πηγὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν Reus

τί τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν ὀνομάτων καὶ ἀριθμῶν, ἀρρένων τε καὶ θηλέων, ζώντων τε καὶ τεθνεώντων μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας συνηροσμένων ; Δὲν ἀποτελοῦσι βεβαίως ψυχοχάρτι, οὔτε ἀργοσχόλου βίβλον γενεαλογίας. Ἐγράφησαν ἀναντιρρήτως κατ' ἐπιταγὴν ἀνωτέραν, καὶ ἐναποταμιεύθησαν εἰς τὴν Φιλοθήκην τοῦ Πολυείδους ὡς σεβαστοῦ οἰκογενειακοῦ φίλου. Ἡ ἐκδήλωσις τοιούτων αἰσθημάτων ἐξαιρετικῆς φιλίας ὑπὸ τῶν ἡγεμονικῶν τούτων κύκλων πείθει ἡμᾶς, ὅτι ὁ σύνδεσμος οὗτος δὲν ἐγένετο ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς σπουδαία προϋπόθεσις διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Θεοκλήτου. Ἡ ἐν ταῖς κομητείαις τῶν Ῥουθίνων περιοδεία τοῦ Πολυείδους κατὰ περίεργον σύμπτωσιν διαρκεῖ κατὰ μαθηματικὴν ἀκριβειαν ἐν ἔτος, ἀρχεται ἀπὸ τῆς Wertheim τῇ 5 Νοεμβ. 1731 καὶ ἀπέρχεται ἐκ τῆς Ebersdorf τῇ 6 Νοεμβ. τοῦ ἐπομένου ἔτους—οὕτω τοῦλάχιστον δεικνύουσιν αἱ ἀναγραφαί.—Ἐπισκέπτεται μόνον τὰς τρεῖς πρωτευούσας, Wertheim, Schleize, Ebersdorf. Εἰς τὴν πρώτην, εἰς ἣν δὲν γνωρίζομεν τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς αὐτοῦ, ἀναγράφεται *Dominicus Marquardus princeps Leostenio - Wertheimensis, Rochefortensis ad memoriam Abbatis* (1). Ἡ ἀναγραφὴ εἶναι κατὰ τοῦτο σπουδαία διότι μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἡγεμόνος ἔπονται καὶ αἱ τῶν συμβούλων:

Nomina consiliariorum Ill[ustrissi]mi Principis haec sunt :

Summerman cancellarius.

Surs consiliarius intimus.

Porsbecher consiliarius.

Surs junior consiliarius.

Burch consiliarius(2).

Αἱ ἡγεμονικαὶ ὑπογραφαὶ κατὰ κανόνα δὲν φέρουσιν οὔτε ᾠητά, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡμερομηνίαν. Εὐτυχῶς ἰδιαιτέρως ὑπογράφεται, τὸ τοῦ Παύλου προτάσσων : « Πᾶν ὅ,τι ποιῆτε ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις » ὁ *Georgius Henricus Wegelmus Ill[ustrissimorum] Comitum in L[eostenio]-W[ertheimensis] consil[iarius]*, μετὰ τῆς ἡμερομηνίας : *Wertheimi d[ie] 5 Nov[embris] 1731*. Παρενείρει δὲ τήνδε τὴν ἐγκύριον εὐχὴν :

τοῦ XVII—XVIII αἰῶνος ὡς καὶ τῶν Hohenloh, σπουδαία, δύναται νὰ θεωρηθῶσιν. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἀναγραφαὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἐγράφησαν ἰδίαις χερσίν, διὰ δευτέρας δὲ χειρὸς τοῦ γραμματέως ἢ τοῦ ἀδελικοῦ συμβούλου.

1) Ἐν τῷ Λευκόματι οἱ ἡγεμόνες καὶ τὰ ὑψηλά πρόσωπα γράφουσι διὰ τῶν γραμματέων καὶ ἀδελικῶν. Ἐξαιρέσεις ἔχομεν πλὴν τούτου καὶ τοὺς ἀριθμοὺς 133, 141, 142.

2) Συνήθως *Löwenstein, Wertheim, Rochefort et Vinneburg* (βλ. 142).

Monito hocce Apostolico reverendiss[imo] D[omi]no Abbati, nec non confratri per-reverendo⁽¹⁾, felix et auspicatum iter⁽²⁾, cum omnio genae voto ac sui commendatione animitus apprecari voluit⁽³⁾.

Ἐν Wertheim κατοπιν τόσων ἐπισήμων ὑπογραφῶν, ἐμφανίζεται καὶ ὁ μαθητὴς τῆς Α' τάξεως Adamus Fridericus Schinidius, ὅστις ἐφιλοτιμήθη νὰ προτάξῃ καὶ Εὐαγγελικὸν ῥητόν, ὡς πρωτόλειον τῆς αὐτοῦ Ἑλληνομαθείας· καὶ οὐ μόνον τοὺς τόνους λησμονεῖ νὰ συμπληρώσῃ, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς κλίσεις τῶν ὀνομάτων χωλαίνει «τὸν υἱον μονογενιν», ὅπερ μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ νεαρὸς Γερμανὸς ἔγραψεν ἀπὸ στήθους τὸ χωρίον ⁽⁴⁾.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πολυείδης θὰ ἐφρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς ἐν Wertheim προσημειωθείσας ἐπιτυχίας καὶ δι' ἐπιστολῶν νὰ προλαίμῃ τὸ ἔδαφος καὶ οὕτω μετὰ παρέλευσιν 10μῆνου ὅλου ἔρχεται εἰς ἐπίσκεψιν τῶν δύο ἐτέρων μητροπόλεων τῆς Schleize καὶ Ebersdorf ⁽⁵⁾, ἔνθα εὗρε τοὺς ἀκραιφνεστέρους τῶν Ἑρσίκων Ῥουθῆνων. Ἡ ὠραία πόλις Schleize ἐπὶ ὠραίας ἰδρυμένη θέσεως [ἔκειτο ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ], παρυσίαζε μεγαλύτεραν πρόοδον ἐν γένει. Ἐφθασεν ὁ Πολυείδης ἐνταῦθα ἴσως πρωιμότερον, ἀλλ' ἐκ τῶν τριῶν ἀναγραφῶν ἡ μὲν ἐγγραφή τὴν 15 Ὀκτωβρίου, ἡ δὲ τὴν 16 τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἡ τρίτη [ἄνευ ἡμερομηνίας] ἀφιερῶται ὑπὸ Ἰω. Χριστιανοῦ Haynisch, ὅστις ἀρχόμενος διὰ τοῦ σπουδαίου ἀποφθέγγματος: *Mundus transit et cupiditas illius, qui vero voluntatem Dei praestat, manet in aeternum*, ὅπερ εὐχεται, λέγει, ἐν τῷ βαρεῖ ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ περιποθήτων ἔργῳ, διὰ τοιούτων λέξεων ἐξασφαλίζει⁽⁶⁾. Οἰκειότερον τῷ σκοπῷ ἐκφράζεται ὁ ἀνώτατος τῆς Ἐκκλησίας ἐπόπτης (superintendens, ὁ ἐπίσκοπος τῆς προτεσταντικῆς), τῷ Theocleto Polyidi: «Ὡς καιρὸν ἔχομεν ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας» ⁽⁷⁾. Αἱ δύο σπουδαιότεραι ἀφιερῶσεις ἐγράφησαν αὐτοχρόνως τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως (16 Ὀκτ. 1732). Ὁ ἔφορος τοῦ κόμητος ⁽⁸⁾ Ephorus illustris-

1) Πρώτην ἤδη φορὰν συναντῶμεν συνάδελφον καὶ συνέκδημον τοῦ Πολυείδους, περὶ οὗ κατωτέρω ὁ λόγος.

2) Τὴν λέξιν ταύτην μόνον ἐνταῦθα συναντῶμεν· εἶναι δὲ λίαν σημεῖωδης λεγομένη ὑπὸ τοῦ ἀυλικοῦ συμβούλου μετ' ἐπίσημον ἡγεμονικὸν συμβούλιον «εὐδωίων ταξίδιον».

3) Ἀρ. 134.

4) Ἀρ. 165.

5) Ἀμφότεραι διακρίνονται (ad Variscos ἢ apud Variscum ὁ Κιέρπερ ἔγραψε Varisti, ἕτεροι Nariscé) τῶν ἄλλων ὁμωνύμων πόλεων τῆς Γερμανίας.

6) Ἀρ. 161.

7) Ἀρ. 12. Scleizae in Variscis.

8) Οὗτος μεταξὺ 3 ἑκατοντάδων σχεδὸν κυρίων ὀνομάτων τοῦ Λευκώματος μόνος φέρει τὸ de F. Ch. de Wittorff, ἀρ. 103.

simi comitis Heinrici XII Rutheni J. Lineus), ὑπενθυμίζει ὑμῖν τὰ ἐπὶ τῶν Ἑρμῶν ἐν Ἀθήναις λόγια: Corrige praeteritum, praesens regere, cerne futurum, ἄπερ, ὡς φρονῶ, οὐκ εἰσὶν ἄσχετα πρὸς διεξαχθείσας συζητήσεις ἐν ἐπισήμῳ συμβουλίῳ. Τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος ἕτερος αὐλικὸς ὁ Ἰωάννης Ἀνδρέας Swallius χαράσσει τὰς μᾶλλον τιμητικὰς καὶ διαθέρομους γραμμὰς... reverendissimo... viro quum verae pietatis studio, tum eruditionis laude conspicuo atque illustri (1) sui memoriam reverenter atque submisse (εὐσεβιάσως καὶ ταπεινῶς) commendare voluit faustissima quaevis (ὅτι εὐνοῦστατα) in primis que felicem in patriam reditum ex animo precatus (2). Τὸν «ἕμερον νόστον ἐς γαίαν πάτρην» μόνον ἐν τῷ ἡγεμονικῷ οἴκῳ τῶν Ρουθῆνων ἀκούομεν.

Τελευταίαν ἀφῆκε τὴν Ebersdorf, ἴσως ἐξεπίτηδες· διότι ἐνταῦθα ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ ἡ συνέλευσις πρὸς λήγην ἀποφάσεων διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Πολυείδους. Ἡ πόλις αὕτη, ἕνεκα τῶν ἐξαιρέτων καλλονῶν κειμένη ἐπὶ τοῦ Φρίζα, συνεκέντρον ἔσμὸν περιηγητῶν καὶ τοὺς παραθερίζοντας Αὐστριακοὺς μονάρχας ἐπὶ τοῦ ἐνταῦθα πύργου ὁ Μ. Ναπολεὼν ἐχρονολόγησε τὴν πρώτην πρὸς τοὺς Σάξωνας προκήρυξιν (1806). Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐκλιπούσης τῆς γραμμῆς τοῦ Löwenstein αἱ κτήσεις αὐτῆς περιῆλθον εἰς τὸν οἶκον Ebersdorf, πλαγίαν γραμμὴν αὐτῆς, ὅστις ἔκτοτε ἔφερε τοῦνομα Reus - Löwenstein - Ebersdorf. Ἐκτοτε ἐγένετο ἡ μητροπόλις τῶν Ρουθῆνων, καὶ οἱ ἡγεμόνες καὶ αἱ ἄρχαι διέμενον ἐνταῦθα (3). Ἡδρυσεν δὲ καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν δασῶν· ἐντεῦθεν ἡ βιομηχανία ἦν λίαν ἀνεπτυγμένη, ἰδίως ἡ ἔβενουργία. Ἡ πρώτη ἀναγραφή ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ διαληφθέντος ἱατροῦ Wurderlich ἐγένετο τὴν 6 Νοεμβρίου 1732. Τὴν 10 ἀναγράφει εἰς τῶν σπουδαιότερων τιτλούχων τῆς ἡγεμονίας, ὁ Fridericus Daniel Liekefett informator comitum Ruthenorum et inspector Scholarum, effatum (=θέσφατον): «Ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος» (λίαν συστατικὸν καὶ παρηγορητικὸν διὰ τοὺς καταδιωκομένους Χριστιανούς), καὶ εὐχεται ἐκ ψυχῆς omnem in Christo felicitatem et exoptatum...successum (4). Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐκ Βυρτεμβέργης Ἰω. Ἀλέξανδρος Zölller celsissimi Comitis ac Domini Dn. Heinrici XXIXni Rutheni consiliarius ac praefectus εὐχεται iter

1) Σεβασμιωτάτῳ ἀνδρὶ, διακεκριμένῳ καὶ ἐνδόξῳ τόσον ἐπὶ ζήλῳ ἀληθοῦς εὐσεβείας, ὅσον καὶ ἐπὶ γέμῃ μορφώσεως.

2) Ἄρ. 162.

3) Ἐντεῦθεν καὶ ἐπωνυμεῖται Ebersdorf in Voigtlandia (Vogtland) ἀρ. 166 καὶ ὁ ἄρχιον τῆς χώρας Voigtlandertier.

4) Ἄρ. 164.

felicissimum faustaque omnia⁽¹⁾. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν (15 Νοεμβ), ἣτις καὶ ἡ τελευταία τῆς ἐν Ebersdorf διατριβῆς τοῦ Πολυεΐδους ἀναγράφεται ἡ σπουδαιότερα πρᾶξις, ἣτις ἀποδεικνύει ὅτι ἐνταῦθα περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς περιοδείας ἐγένετο συνέλευσις, colloquium⁽²⁾, διὰ τοῦτο ἴσως καὶ ἡ χρονολογία τίθεται ἔξαιρητικῶς καὶ ὀλογράφως. Τὸ προτασσόμενον τῆς ἀποκαλύψεως χωρίον, ἔχει σχέσιν οὐ μόνον πρὸς τοὺς χρησμοὺς περὶ ὧν κατωτέρω, ἀλλ' εἶναι καὶ ἐνδεικτικὸν τῶν ἀποφασισθέντων.

Ἐγὼ εἶδον Ἰωάννης . . . σύνδουλός σου εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου· τῷ θεῷ προσκύνησον.

In memoriam colloqui in itinere habiti cum voto omnigenae felicitatis hoc scribere voluit.

M[agister] Johannes Getius Sigismundus Wincklerius concionator aulicus⁽³⁾.

Ebersdorfii die XV Novembris anno MDCCXXXII millesimo septuagentissimo trigessimo secundo⁽⁴⁾.

Ὅτι περὶ σπουδαίων πραγμάτων ἐγένοντο ἐν Ἐβεσφόρτη συμφωνία οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἡ γεωγραφικὴ τῶν Ῥουθίνων θέσις καὶ ἐξ ἄλλου οἱ μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων συγγενικοὶ δεσμοὶ ἐμφανίζοντες αὐτοὺς ἀεὶ ἠνωμένους, καθίστων αὐτοὺς ἰσχυροὺς εἰς τοὺς τότε πολεμικοὺς χρόνους παρύγοντας, καὶ περιζητήτους ὡς τε συμμάχους καὶ μισθοφόρους. Ἀφ' ἑτέρου οἱ συγγενικοὶ αὐτῶν δεσμοὶ ἐπεξετείνοντο καὶ ἐντὸς τῆς Γερμανίας, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἐν Γαλικία ὡς ὀψόμεθα. Ἡ σπουδαιότης τῶν συμφωνιῶν, καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμεναι ἐλπίδες καταφαίνονται καὶ ἐκ τῶν Χρησμῶν, ἐνθα εἰς πᾶσαν περιστάσιν ἐξαίρει καὶ διατρανοῖ ὁ Πολυεΐδης τὴν ἀξίαν, τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν εἰς τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῶν χρόνων ἐκείνων. Πολλάκις ἐκ πολλῆς εὐνοίας πρὸς αὐτοὺς ὑπερβάλλει τὴν ἀλήθειαν καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα ἀναφέρει εἰς τοὺς Ῥουθίνους. Γίνεται περὶ τούτων λόγος κυρίως ἐν τῷ Ε' κεφ. καὶ Θ'. καὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀναφέρονται

1) Ἀρ. 132 προτάσσει Λατινιστὶ τὸ ψαλμ. 36, 5. Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτός ποιήσει.

2) Colloquium ἐλέγετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἢ συνέλευσις, ἐνθα τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ συνερχομένων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἡγεμόνος ἐλαμβάνοντο μετὰ διεξοδικῆν συζήτησιν ἐπὶ σπουδαίων ζητημάτων ἀποφάσεις. Τοιαύτη ἡ τῷ 1720 διὰ τοῦ *Ματθαίου Ρίαι* προκληθεῖσα ἐν Κασσέλη πρὸς ἔνωσιν τῶν Λουθηρανῶν καὶ Καλβινιστῶν (colloquium irenaeum ad Protestandes) οὕτως ἐλέγοντο καὶ αἱ τῶν τμημάτων (classis) ἐκκλ. σύνοδοι.

3) Concionatur τὸ σπουδαιότερον τῆς συνελύσεως πρόσωπον, ὁ δημηγόρος.

4) Ἀρ. 58, οὐδεμία χρονολογία μετὰ τσσαύτης ἀκριβείας καὶ τελειότητος!

ὑπὸ τοὺς ἐξῆς τύπους 'Ρωθένοι, 'Ρωθόνοι, 'Ρουτένοι, (καὶ 'Ρωθениκός κτλ.). Ἄλλὰ πλὴν τοῦ ὀνόματος τούτου λέγονται 'Ρωξαλάνοι (ἴθην καὶ 'Ρωξαλανικός), ἡ δὲ πολυτυπία αὕτη διηκκόλυνεν οὐκ ὀλίγον τοὺς ἐρμηνευτὰς τῶν Χρησμῶν, ὥστε νὰ θέσωσιν καὶ τὸ 'Ρωμαϊκός. Τὰ οὐσιώδη χωρία εἰσι ταῦτα:

Κεφ. Ε' 41,39 «Περὶ τὸ τεσσαρακοστὸν (ἄλλ. τριακοστὸν) ἔτος καὶ τὴν ἐβδόμην ἑκατοντάδα, ἰδοὺ εἶδον ἐγειρόμενον ταπεινὸν καὶ εὐτελὲς ὑποκείμενον. 40 ἐνούμενον (ἄλλ. βοηθούμενον) ὑπὸ τῶν πλανητῶν ἐκ τῆς Ἑστωνικῆς Λεβονίας, ἐκ Κουρλανδίας λέγω, καὶ Σαμογιτίας γίνεται ἡγεμὼν καὶ Δεσπότης. 41 Ὑψοῦται ὑπὸ τῆς 'Ρωξολανικῆς⁽¹⁾ (ἄλλ. 'Ρωθениκῆς) δευτέρας θείας (ἄλλ. θεότητος) καὶ ἀναβαίνει εἰς ἄκρον βαθμὸν, ὃ ἀγνώμων ἰδιώτης εἰς τὰ πρωτεῖα ἀνάγεται. 42. . . ἀκορέστω ἀλαζονείᾳ ὁ φαῦλος μεγαλοφρονεῖ καὶ πλάττει ἰδέαν ἕως τοῦ ἐσχάτου οὐρανοῦ. 43 ἀλλὰ τί; πίπτει ὁ δυστυχῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου εἰς κοπρίαν, καὶ ἐξόριστος ὁ ἄθλιος, ἕως τοῦ ἐξηκοστοῦ ἀριθμοῦ μένει αἰχμάλωτος. 44 Φιλοστοργεῖ αὐτὸν μικρὸν τι ἢ τύχη . . . 47 εἰ καὶ μετὰ ταῦτα βίαιον καὶ ὀδυνηρὸν ὑποστήσεται θάνατον, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ καταλείψει σὺν τῇ ζωῇ καὶ τὴν διοίκησιν⁽²⁾. Καὶ κατωτ. Κεφ. Θ' περὶ Πολωνίας.

2. «Ὁ ἀλαζὼν βασιλεὺς ἐπισκιάζει σοι. 3. Καὶ βλέπω ὅτι αἱ ἀμφισβητήσεις κατασπαράττουσι τὴν καρδίαν σου καὶ τὸν νοῦν σου' ἀλλὰ μὴ φοβοῦ. 4. Ἐμφρων τις πατρίκιος ἀπὸ σοῦ ἀπὸ τῆς 'Ρωθениκῆς (ἄλλ. 'Ρωθениκῆς. 'Ρωξαλανικῆς) ἐξουσίας ἀνελόμενος καὶ εἰς τὸν θρόνον ἀναγόμενος καταπάσει τὰς δυστυχίας καὶ εὐδαίμονα καταστήσει σε. 5. Ὡ Πολωνία, προσοίσει σοι γαλήνην, τῷ τε Γάλλῳ καὶ Βανδάλῳ καταλλάξεταί σε καὶ τῷ Βορούσσῳ (ἄλλ. Μπρούσσῳ—Πρώσσῳ) ὑπόσπονδος ἔση. 6. Ἡ ἐπερηρεσμένη σταθερὰ συνθήκη τῶν 'Ρωξολάνων (ἄλλ. τῶν 'Ρωθениκῶν ἢ Ρωθένων) ποιήσει σε ἀδάμαστον καὶ ἔση εὐδαίμων»⁽³⁾.

1) Ρωξολάνοι κατὰ τὸν Πτολεμαῖον οἱ 'Ρῶσσοι τῆς Σαρματίας: «Ὅστροι μέχρι τῶν 'Ρωξολανῶν μεταξὺ δὲ... Ρευκανάλοι» (Claudii Ptolemaei Geographia ἔκδ. Müller (Parisiis 1883 I, σ. 430) τὰ χειρ. 'Ροξολάνων, 'Ραξολάνων. Οἱ ἐθνολόγοι δέχονται ὅτι οὗτοι εἰσὶν οἱ πρόγονοι τῶν σημ. 'Ρώσσων. Τὸ ὄνομα ἐν τοῖς Χρησμοῖς τίθεται ἀντὶ τοῦ 'Ρωθένοι κτλ., καὶ τοῦτο μὲν ἔχει τὸ ἐν, τὸ ἄλλο δὲ τὸ ἔτερον ὄνομα, ἢ πολλάκις καὶ τὸ αὐτὸ χειρόγραφον. Φρονῶ ὅτι ὁ Πολυεῖδης ἐξεπίτηδες ἐχρήσατο τῷ ξηνοαρρεπῆ τούτῳ ὀνόματι, τὸ μὲν ἵνα συνδέσῃ τοὺς 'Ρουθίνους πρὸς τοὺς 'Ρώσσους (πρβλ. καὶ Reus ἢ Rus—'Αλανοὶ καὶ 'Ρευκανάλοι) τὸ δὲ ἵνα ἐχῇ ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ.

2) Ἔκδ. Ἐρμουπόλεως (1838) σ. 48—50. Πρὸς τελείαν ἔννοιαν πρόσθετε καὶ τὸν στίχ. 36: Γαλλία τεταπεινωμένη ἀλώπηξ ἢ πανοῦργος ἀπολέσει τὴν κέρκον. Ὅμοιος ἢ εὐνοια τοῦ Αὐγοῦστου ἀνατίθεται σοι ἐν χάριτι καὶ πιστότητι (σ. 47).

3) Αὐτ. σ. 78.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω δῆλον ὅτι πρόκειται περὶ Καρόλου IB' τῆς Σουηδίας. Οὗτος συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν Μ. Πέτρον (1700) κατέλαβε τὴν Καρελίαν Ἰγγρίαν, Λιβονίαν καὶ Ἑσθονίαν, ἃς ἐκεῖνος εἶχεν ἀρπάσει ἀπὸ τῆς Πολωνίας ἰδρύσας ἐκεῖ ἐν τῷ Φιννικῷ κόλπῳ καὶ τὴν Πετρούπολιν. Αὗται ἀπεδόθησαν αὐθις τῇ Ῥωσσίᾳ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Νιστάδης (1721). Ἐν Πολωνίᾳ τῷ 1696 εἶχεν ἐκλεγῆ βασιλεὺς ὁ *Αἰγουστος Β'* τῆς Σαξωνίας. Ὁ *Κάρολος* ἀνατρέπει καὶ τοῦτον (1703) μέχρι τοῦ Ἐκλεκτοράτου αὐτοῦ τῆς Ἑσσης Κασσέλης. Ἀλλὰ κατ' ἀγχίστροφον τύχην μετὰ τὸ οἰκτρὸν τέλος αὐτοῦ ἢ συνέλευσις τῆς Σουηδίας τῷ 1719 προσφέρει τὸ στέμμα τῇ ἀδελφῇ τοῦ Καρόλου *Οὐλρίκῃ Ἐλεονώρα*, ἣτις νυμφεύεται τὸν *Φριδερίκον Α'* τῆς Ἑσσης Κασσέλης καὶ παραιτεῖται χάριν αὐτοῦ μετὰ ἕν ἔτος (1720). *Αἰγουστος δὲ ὁ Γ'* λαμβάνει τὸν θρόνον τῆς Πολωνίας εἰς πείσμα τῆς Γαλλίας τῷ 1735.

Ταῦτα πάντα ὁ Πολυείδης ἀποδίδωσιν λίαν ἀσκόπως εἰς τοὺς Ῥουθῆνους, οἵτινες κέκτηνται τοσαύτην δύναμιν καὶ ἱκανότητα, ὥστε νὰ ἐπεμβαίνωσι πανταχοῦ καὶ νὰ κανονίζωσι τὰς τύχας σχεδὸν ὀλοκλήρου τῆς Β. Εὐρώπης: *«Αἱ Ῥωτικαὶ (ἄλλ. Ῥωξολανικαὶ, Ῥωθениκοὶ λεγεῶνες) Λεγεῶνες μᾶλλον τοῦ προτέρου συστήματος, φανήσονται ἐλθεῖν τοῦ βαλεῖν τέλος ἐν τοῖς ὅροις ἐτέρου, ἐν τῷ Γερμανικῷ κέντρῳ»*. Ὁ ἀπώτερος τῶν τοιούτων κολακειῶν σκοπὸς ἦν, ἵνα πείσῃ αὐτοὺς πρὸς κοινὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐνέργειαν, ἄγων εἰς συνεννόησιν πρὸς τοὺς φίλα φρονοῦντας αὐτῷ τῆς Ἑσσης Κασσέλης καὶ Νασσαυίας Γερμανοὺς φιλέλληνας.

16. *Οἱ Νότιοι Ῥουθῆνοι.*—*Τὰ κέντρα αὐτῶν.*—*Ὁ προσηλυτισμὸς καὶ ὁ Πολυείδης.*—*Ἡ δευτέρα μετάβασις αὐτοῦ εἰς Ῥωσίαν.*

Ἄννα Ἰβανόβνα.—*Θεοφάνης ὁ Προκοπόβιτς καὶ ὁ Πολυείδης.*—*Ἡ διάψευσις τῶν ἐλπίδων.*

Ἀλλὰ πολυπληθέστεροι ἦσαν οἱ Ῥουθῆνοι (Ῥουσιᾶκοι, Ῥουσι οἱ ἢ ἐρυθροὶ Ῥῶσοι) πρὸς Ν. εἰς τὰ Καρπάθια ἐν Γαλικίᾳ, Β. Οὐγγαρία, Πολωνία, Βολυνία καὶ Λιθουανία (13 ἑκατ. κατὰ τὸν Schafarik). Ἐν Οὐγγαρίᾳ εἶχον ὡς κέντρον τὸ Μουγκάτς καὶ τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου. Μετὰ τὸν α' διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας (1773) περὶ τὰ 5 ἑκατομμ.

1) Ἀφοῦ ὁ *Κάρολος* ὑπέφερε τὰ πάνδεινα ὡς αἰχμάλωτος τῶν Τούρκων συνέλαβε τὸ σχέδιον μετὰ τοῦ βαρῶνου *Δὲ Γοέρτζ* νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν *Γεώργιον Α'* τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπέδραμε πρῶτον κατὰ τῆς Νορβηγίας ἐκεῖ ἐν Friedrichhal ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου *Siguiet* (1713). Τὰ περὶ τοῦ Καρόλου σαφέστατα ἐξιστορεῖ ὁ χρησιμολόγος ἐν κεφ. Ε' 1—10 σ. 42—43.

ἀπετέλεσαν τὸ ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν βασιλείον τῆς Γαλικίας καὶ Λοδομίας. Εἶναι μὲν κλάδος τῆς οἰκογενείας τῶν Σλαβικῶν φυλῶν, μεγάλως ὅμως διαφέρουσι τῶν Ῥώσων κατὰ τε τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα —ὁμοιάζουσι μᾶλλον πρὸς τοὺς Μικρορώσσους.— Οὗτοι πάντες κατ' ἀρχὰς ἐπρέσβευον τὸ ἀνατολικὸν δόγμα καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξηρωτῶντο ἐκ τοῦ Οἰκ. πατριαρχείου, διότι πρὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἀπετέλουν ἴδιον κράτος, εἶτα ὅμως ὑπετάγησαν εἰς Πολωνοὺς καὶ Λιθουανούς· ἐντεῦθεν καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ὁμοιάζει πρὸς τὴν Πολωνικὴν. Ἐγγραφον δὲ ταύτην, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τινος μεταφράσεως τῆς ἁγ. Γραφῆς καὶ τινων σωζομένων Λιθουανικῶν νόμων, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἐξετύπων βιβλία. Ἄλλ' ὁ προσηλυτισμὸς εἰσεχώρησε καὶ εἰς αὐτούς. Ἡ Οὐνία ὑπὸ τῆς Αὐστρίας εὐνοουμένη ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1594 διὰ τῶν Ἰησουϊτῶν τὸν προσηλυτισμὸν τῶν ἐν τοῖς Β. τῆς Οὐγγαρίας Ῥουθηνῶν, ἀλλ' ἐσώθησαν τότε διὰ τῆς προστασίας τοῦ ὀρθοδόξου ἡγεμόνος τῆς Τρανσυλβανίας *Γαβριήλ Βεθλέν*, ὅστις διώρισεν αὐτοῖς καὶ ἴδιον ἐπίσκοπον μέχρι τοῦ 1651, ὅτε οἱ πλείστοι πιεσθέντες ἀπεδέξαντο τὴν Οὐνίαν, καὶ τῷ 1690 διωρίσθη ἐπίσκοπος τῶν Ῥουθηνῶν, οἵτινες μετὰ δύο ἔτη ἀπήλαυσαν ἴσα τοῖς Λατίνοις δικαιώματα (1). Ἐν Πολωίᾳ δὲν ἠδυνήθη γὰρ εἰσχωρήσῃ πολὺ ἡ Οὐνία. Μάλιστα μετὰ τὸν διαμελισμὸν αὐτῆς μέγα μέρος τῶν Οὐνιτῶν Ῥουθηνῶν, πλὴν τῆς Λεμβέργης καὶ τοῦ Περεμίσιλ, προσηρτήθησαν τῇ Ῥωσίᾳ (2), οἱ λοιποὶ ἀπέτελεσαν 3 νομοὺς τῆς Κρακοβίας, Στατισλόβης καὶ Λεμβέργης. Ὁ *Πολυείδης*, ὃς χρηματίας ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐγνώριζε τὰ τῶν Ῥουθηνῶν, οἵτινες ἐκινδύνεον ὁσημέραι γὰρ ἐκλατινισθῶσιν, καθ' ὃν μάλιστα χρόνον εὐρίσκετο ἐν Γερμανίᾳ, καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι εἶχον ῥίψει τὰ δίκτυα αὐτῶν πρὸς ἄγραν αὐτῶν. Τῷ 1737 ἐξεδόθη ἐν Νορμβέργῃ σύγγραμμα ὑπὸ τοῦ G. Geor. Zeltner λίαν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ θέμα τοῦτο, ἐξ οὗ μανθάνομεν, ὅτι τέως οὗτοι διετέλουν ἀμετακίνητοι εἰς τὴν Ἀνατολικὴν μένοντες Ἐκκλησίαν. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου ἔχει ᾧδε: *Breviarium controversiarum cum Ecclesia Graeca ac proinde etiam Ruthenica, adhuc agitarum veritatis Evangelicae declarandae pacisque promovendae studio adornatum* (3).

1) Βλ. *Βαρφείδου* ἐνθ. ἀνωτ. Γ' I. σ. 38—39.

2) Αὐτ. Γ' II σ. 73 ἔ.

3) Σχῆμ. Σου σ. 280—4. Μεγάλως ἐκοπίασαν ὑπὲρ τῶν Ῥουθηνῶν καταπολεμοῦντες τὴς διαφόρους προσηλυτιστικὰς παπιστῶν καὶ διαμαρτυρομένων οἱ μεγάλοι πατριάρχαι *Κύριλλος ὁ Λούκαρις*, *Μελέτιος ὁ Πηγᾶς* καὶ ὁ *Ἱεροσολύμων Δοσίθεος* (βλ. Ἑλληνικὰ ἀνέκδοτα ὑπὸ Α. Παπαδ. *Κεραμέως* ἐν τῷ XIII τόμ. τῆς *Istoria Românilor* τοῦ Hurmützaki (Bucaresti 1909) καὶ *Εὐγ. Βούλγαρη* παρὰ *Βρετῶ* *Νεοελλ. Φιλολογία* Α' σ. 129 ἐν ἐπιστολῇ πρὸς *Αἰκατερίνην Β'* καὶ *Δοκίμιον Ἀνεξιθρησκείας* περὶ τῶν ἐν Πολωνίᾳ Διχονοῶν (Μετάρρασις 1768) ἐξεδόθη ἐν Συμμάκτοις ὑπὸ *Αἰνιάνος* (Ἀθήναι 1838).

Βεβαίως ὁ Πολυείδης θὰ διεξेत्रαγώδησε μετὰ πειστικότητος τὰ ὅσα ἐφίσταντο οὗτοι παρὰ τῶν Παπιστῶν δεινά, καὶ προσεπάθησε διὰ παντοίων μέσων νὰ προκαλέσῃ τὸν οἶκτον καὶ ἐξεγείρῃ τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ἐνδιαφέρον ὁμοφύλων τῆς Γερμανίας πρὸς ἄμεσον συνεννόησιν· τὸ δὲ τέλος ἦν ἡ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Χριστιανῶν κοινὴ δρᾶσις. Ἡ ἔκρυθμος ἐν Πολωνίᾳ κατάστασις ἐπέτρεπεν αὐτοῖς πᾶσαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Οἱ δὲ ἐνταῦθα Ῥουθῆνοι πολυάριθμοι ὄντες καὶ σλαβικὴν μᾶλλον ἔχοντες συνείδησιν οὐδένα ἰδιαιτέρον εἶχον πρὸς τοὺς Πολωνοὺς δεσμὸν πλὴν τοῦ κρατικοῦ, συνεπάθουν μᾶλλον πρὸς τὴν γείτονα μεγάλην αὐτοκρατορίαν τοῦ Βυρῶ, πρὸς ἣν συνεδέοντο διὰ τῶν πόλεων Βροδούου καὶ Ταρνοπόλεως. Ὑπῆρχε τὸ τοιοῦτον μία ἀφορομή, ἵνα ἀποφασίσῃ ὁ Πολυείδης διακόπτων τὴν περιουσίαν νὰ μεταβῆ εἰς Ῥωσσίαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1734, ὡς ἐλέχθη. Ἄλλ' ἡ σπουδαιότερα αἰτία τῆς διακοπῆς (εἰς τὸ πλεόν εὐδαίμων μάλιστα σημεῖον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου) ἦν ἡ μεταβολὴ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων εἰς τὴν ὁμόδοξον αὐτοκρατορίαν. Ἦδη κατεῖχε τὴν ἐξουσίαν μεγαλεπήβολος γυνή, ἡ Ἄννα Ἰβανόβνα (1730-1741). Αὕτη οὐ μόνον τὸν Αὐγούστον Ι' τῆς Πολωνίας ἐξησφάλισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τὸν Κάρολον Σ' τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ γενναίου στρατηγοῦ Μύνιχ ἐνεστεριάζετο καὶ τὴν Ἑλλ. ὑπόθεσιν. Οὗτος ἐξέδηκεν αὐτῇ ὅτι, «πάντες οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν αὐτὴν ὡς τὴν νόμιμον κυρίαρχόν των, ὅτι μεγάλην γοητείαν παρ' αὐτοῖς ἀσκεῖ ἡ Ῥωσσικὴ δύναμις, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφελῆθῶσιν οἱ Ῥῶσσοι τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτῶν καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ νὰ βαδίσωσι κατὰ τῆς Κων/πόλεως· διότι οὐδέποτε ἴσως αἱ συμπάθειαι τῶν Ἑλλήνων θὰ ἦσαν θερμότεραι καὶ αἱ περιστάσεις εὐνοϊκώτεραι»⁽¹⁾. Ταῦτα δὲ ὑπέβαλλε καὶ ὑπεστήριξε, ἵνα φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν Τουρκίαν, διαρκούντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, καὶ ἔπειθεν ὄντως τὴν αὐτοκράτειραν· διεσκόρπιζε δὲ ἐκ Μολδαβίας ἐπαναστατικὰς πρὸς τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνας προκηρῦξεις. Ὁ ὄργανισμὸς ἦν τόσον μέγας, ὥστε πάντες ἀνέμενον ὡς σύνθημα γενικῆς σφαγῆς τῶν Τούρκων τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως ἐμφάνισιν τῶν Ῥώσσων⁽²⁾. Εἰς τὴν κρισιμωτέραν ταύτην στιγμήν καὶ ὁ Πολυείδης καταλιπὼν τὴν Γερμανίαν ἀφίκετο εἰς Πητροῦπολιν. Ἡ πρώτη ἐπίσκεψις δὲν εἶχεν ἀφήσει αὐτῷ καλὰς ἀναμνήσεις· ἤδη ὅμως τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, καὶ δύο ἰσχυροί, πανίσχυροί παρὰ τῇ αὐτοκρατείᾳ παράγοντες, ὁ Μύνιχ καὶ ὁ Προκοπόβιτς ἠδύνατο νὰ καταστῶσι συνήγοροι ὑπὲρ τῶν σχεδίων αὐτοῦ. Ὁ ἀοίδιμος ἀρχιμ. Ἀνδρόνικος, ὅστις πολλὰ ἐγνώριζε περὶ τοῦ Θεοκλήτου, ἀρκεῖται ἐνταῦθα μᾶ

1) *Albert Sorel, La question d' Orient* σ. 11 (παρὰ *Κοντογ.* σ. 30.)

2) *Σάθα* ἐνθ. Ἰνωτ. σ. 451—452.

μόνη λέξει «εφιλιώθη». Ἀλλὰ πότε εἶχε δυσαρεστηθῆ κατ' αὐτοῦ; Βεβαίως κατὰ τὴν πρώτην ἀτυχῆ ἐπίσκεψιν, ἣν προηκάσαμεν. Ὁ Θεοφάνης Προκοπόβιτς († 1736) καὶ ὁ Στέφανος Γιορβόσκη; († 1722) δύο τῶν ἐξοχωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες προήγαγον τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Μ. Πέτρου, ὁ δεύτερος μάλιστα προϋτιμήθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Πατριάρχου ὡς συντηρητικώτερος. Εἶναι καὶ οἱ διασημότεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ γραπτοῦ ἐν Ῥωσίᾳ λόγου⁽¹⁾. Τὸν Θεοφάνην διέκρινεν βαθύτερα καὶ εὐρύτερα μόρφωσις Εὐρωπαϊκῆ, καὶ δρᾶσις ζωηροτέρα. Ὑπῆρξεν ὁ στυλοβάτης, ὁ ψυχῇ καὶ σώματι ἀφωσιωμένος εἰς τὰς καινοτομίας τοῦ αυτοκράτορος⁽²⁾. Εἶναι παραδειγματικῆ τοῦ ἱεράρχου τούτου ἡ ἔξαισία ἰκανότης εἰς πᾶν εἶδος ἀσχολίας, καὶ αἱ βαθύταται κοσμικαὶ τε καὶ ἐκκλησιαστικαὶ γνώσεις, καὶ ὁ ζήλος αὐτοῦ πρὸς τὴν παιδείαν, ἣν καὶ ἰδίῳ ἀναλώμασιν ὑπεστήριξε, παρὰ τὴν οἰκίαν ἱεροσπουδαστήριον συστησάμενος. Ταῦτα ἐφείλκυσαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ ἀνακτος εὐνοίαν, ὁ δὲ εὐθυμος καὶ κοινωνικὸς αὐτοῦ χαρακτῆρ δοκιμασθεὶς παρὰ τοῦ Πέτρου κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκστρατείαν ἐγκαρδίως συνέδεσαν αὐτὸν μετὰ τοῦ συνεκδήμου Πρωτάνεως ἐν ὄντος τῆς ἐν Κιέβῳ Ἀκαδημείας⁽³⁾. Ὁ «Κανονισμὸς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου» συνετάγη ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1721 ὡς ἀρχιεπισκόπου Ρσκον ὄντος, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Πέτρου ἀναθεωρηθέντος ἐπὶ τὸ ἐλευθεριώτερον. Ὑπῆρξε γόνιμος συγγραφεὺς πολλῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων, ὧν τὰ θεολογικά, πολλὰ μένουσιν εἰσέτι ἀνέκδοτα. Σπουδαιότατον κατὰ τοῦ Παπισμοῦ σύγγραμμα: «Ἱστορία περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος» μετεφράσθη ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ *Εὐγγ. Βουλγάρεως* ⁽⁴⁾ (ἄλλος διαπρεπῆς ἕλλην κληρικός, φίλος τοῦ *Πολυείδου* καὶ *Δημοιοπαθῆς*: διότι καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς Σεμιράμιδος τῆς Ἀρκτου βαυκαλισθεὶς ἔγραφεν: «Ἄλλ' ἔχει καὶ ἡ Ἑλλάς, ἔχει ναί, καὶ ἡ τάλαινα Ἑλλάς νὰ ἐλπίση, ἀφ' οὗ οἱ ναυτικοὶ σου κραταῖοι πολεμικοὶ στόλοι διέπλευσαν... ἀφ' οὗ διεπέρασαν εὐτυχῶς ἀπὸ τὸ Βαλτικόν... εἰς τὸ Ἴόνιον, ἀφ' οὗ καταγελῶσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ὑπὲρ Μαλέαν φρικαλέον εἰς τοὺς παλαιοὺς πλοῦν, καὶ φαίνεται ν' ἀποβλέπωσι καὶ ἔτι ἐπέκεινα ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον» τῶρα καὶ

1) *Ν. Εὐσταθίου*, Ἡ Ῥωσ. γλῶσσα ἐν τῇ Λογοτεχνίᾳ αὐτῆς (Ἀθήναις 1904) σ. 148—150.

2) Διὸ καὶ τὸν ἐπικήδειον εἰς αὐτὸν οὗτος βαρναλγῶν καὶ ὀδυνώμενος ἐξεφώνησε, θαυμασίως ἐξάρας τὰς μεγάλας τοῦ ἀνδρὸς ἀρετάς...

3) *Βαλλιάνου*, Ἱστορία τῆς Ῥωσ. Ἐκκλησίας (Ἀθήναι, 1851) σ. 302.

4) Ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1784 ἐν τῷ Γ' τόμῳ Ἰωσήφ τοῦ Βρυννίου σ. 183—306, Λατινιστὶ ἐν Γότθ τῷ 1772.

οἱ Ἕλληνες ἄρχονται ν' ἀναπτεροῦνται μὲ ἐκείνας τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας ὁ βαρὺς καὶ πολυχρόνιος τῆς δουλείας ζυγὸς εἶχεν εἰς αὐτοὺς ἐξαλείψῃ σχεδόν. Τώρα οἱ μὲν ἀπλοϊκότεροι ἀναλογίζονται τὸ προπεφοιβασμένον ἐκεῖνο περὶ τοῦ ξανθοῦ γένους, καὶ δὲν ἠξέυρω ποίους ἄλλους προδιατεθρολλημένους χρησμούς, οἱ δὲ τὰ μᾶλλον νοήμονες... ἀλλ' ἡ Ἑλλάς καὶ τὰ ἄλλα ὁμόθηρα ἔθνη ζωογονοῦνται μὲ αὐτὰς τὰς ἐλπίδας καὶ ἤδη ἐγγίζουσιν φαντάζονται τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἦδη ὑπὸ τὴν Σὴν δεσποτεῖαν ἀνατυποῦνται τοῦ χρυσοῦ αὐτῶν αἰῶνος τὴν ἐπανάκαμψιν.....» (1).

Ἡ Θεοφάνης καθ' ὅλον τὸν βίον ἐφαίνετο ἐλευθέρως σκέψεως. Εἰς τὰ δύο δογματικὰ ἔργα, μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα, *Orthodoxa theologia* (1773) καὶ *Orthodoxae Orientalis Ecclesiae doctrina de credendis et agendis* (1784) ἀποδείκνυται *τίλα πὼς προσκείμενος τοῖς Διαμαρτυρομένοις*. Κατηγορήθη ὅθεν καὶ προϋτιμήθη εἰς τὴν ἀνωτάτην θέσιν τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀντίπαλος Στέφανος καὶ ἀπελογήθη μὲν ὁ Προκοπόβιτς διὰ τῶν *Miscellanea sacra* (2) ἀλλ' ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει. Ἐντεῦθεν, ὅτε τῷ 1728 ὁ Θεοφιλ. Τβέρης ἐξέδοτο τοῦ Στεφάνου τὸν κατὰ τῶν Προτεσταντῶν σφοδρὸν λίβελλον, *Ἡ Πέτρα τῆς Πίστεως*, ὅπερ ἐξήγειρε τούτους ἔχοντας ἤδη ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ὁμόφρονα Βύρωνα, ὅστις διηύθυνεν τὰς τύχας τῆς Ῥωσσίας (ἀπὸ πολλοῦ ὁ Γιαβόρσκης κατηγορεῖτο ὡς λατινίζων, ὡς ἀπέδειξε καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Λοσίθεος) (3). Ὑπωπευθήσαν πολλοὶ ὡς ὑποκινητὴν τὸν Θεοφάνην ἐκδικούμενον τὸν Στέφανον ὡς πολεμήσαντα τὴν ὑποψηφίότητα αὐτοῦ. Ὁ ἐκδότης τῆς *Πέτρας τῆς Πίστεως*, ἐπικινδύνου διὰ τὸ κράτος θεωρηθείσης, κατεδιώχθη αἰσθηρῶς καὶ ὁ ἀστὴρ τοῦ Προκοπόβιτς ἔμεσουράνει πλέον περιβεβλημένου ἤδη τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Τοιαύτην ἐξελέξατο ἐποχὴν ὁ Πολυείδης, ἵνα ἐπανασυνδέσῃ τὰς σχέσεις μετὰ τούτου, καὶ τῇ μεσολαβήσῃ καὶ τοῦ Μῦνιχ πλησιάζῃ τὴν Ἄγγαν Ἰβανόβραν. Καὶ πραγματικῶς τὸ ταξίδιον τοῦτο ἐστέφθη κατὰ τὸ παρὸν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἡ αὐτοκράτειρα «ἡ νόμιμος τῶν Ἑλλήνων κυρίαρχος» ἐπεκύρωσε πλήρως τὰ σχέδια τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ, καὶ διέταξεν αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς Μολδαβίας, ἔνθα ἐγέ-

1) Ταῦτα προσεφώνει ὁ τλήμων φιλόπατρις *Εὐγένιος* τῇ Αὐτοκρατείρᾳ, εἰς τὴν, ἢν ἐκ τῆς Ῥωσσιακῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐξεπόνησε, μετὰφρασιν *τῆς Εἰσηγήσεως τῆς Αἰκατερίνης Β' εἰς τὴν Ἐπιτροπείαν τοῦ Νομ. Κώδικος* προσφέρων τοῖς Ἕλλησι τοὺς νόμους ὑφ' οὓς ἐλεύθεροι πλέον ζήσουσι «πανόλβιοι καὶ πανευδαίμονες»!

2) Ἔργον πολυμαθὲς καὶ διαυγοῦς κρίσεως κατὰ τὸν Schröckh (*Geschichte seit d. Reformation* Τόμ. IX σ. 211).

3) Παρὰ *Βαφείδη* ἐνθ. ἀνωτ. Γ'. II σ. 438. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Βολωνίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Πολωνίᾳ.

νετο δεκτὸς ὡς ἔλευθερωτῆς (1). Τὸ εὐχάριστον τοῦτο γεγονός ἀπεθανάτισεν ὁ Πολυεΐδης καὶ εἰς τοὺς Χρησμοὺς ὀνομάζων ταύτην *ἐνδοξον* ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν προειρημένην Αἰκατερίναν: «Ἡ δευτέρα (γυνὴ) ἔσται ἐνδοξος, ἢ τρίτη εὐτυχής» (2).

Οἱ χρησμοὶ οὗτοι ἔχουσιν ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἐγκυκλοπαιδείας τῆς Εὐρώπης, ὧν σχεδὸν κατ' ἔτος βλέπομεν καὶ νέαν ἐκδοσιν. Ὁ Πολυεΐδης καταστρώσας τὸ πρῶτον σχεδιάγραμμα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων, ὕπερ ἐνδιέφερον αὐτόν, ἐξηκολούθει ἔπειτα ἐκύστετε ποιούμενος τὰς προσθαφαιρέσεις καὶ ἀναδεικνύων τὸ πόνημα. Οὕτως βεβαίως ἐξηγοῦνται τὰ ἐμβόλιμα, ἅπερ εἰσὶ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα, ὥστε δεῖται Δηλίου κολυμβητοῦ πρὸς κατανόησιν τοῦ κειμένου. Τὸ Η' κεφ. βεβαίως προσετέθη εἰς δευτέραν ἐκδοσιν διὰ τοῦτο οὐ μόνον, περὶ τῆς *Λευτέρας γυναικὸς* ποιεῖται ἤδη διαφόρους εἰς ἔπαινον προσθήκας, (καὶ ἐπειδὴ ὀρίζει καὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας «*ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει*» αὐταὶ ἐγένοντο μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο) ἀλλὰ καὶ συμβάντα ἄλλα ἀναφέρει, ἔτι δὲ καὶ τὴν ᾗξιν τῶν εἰρημένων ἀρχιερέων κτλ. Ἀρχεται δὲ τὸ κεφάλαιον ὧδε: (3) 1 «Ἦκουσα φωνῆς ἐρχομένης ἀπ' Ἀρχτου, ἣτις ἔλεγεν οὕτω: 2 Ῥωσσία, ἐξύπνησον γοῦν ἐκ τοῦ ὕπνου· πρὸς σὲ ὁ λόγος τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Κυρίου. . . 6 Οἱ πολεμισταὶ καὶ ἠρώες σου ψάλλουσι σχεδὸν τὰ νικητήρια.... 11... Γίνωσκε, ὅτι ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν εἰς τὴν ἑβδόμην ἑκατοντάδα ἔση ἐνοχλουμένη, καὶ ἐπαρῖθμει σχεδὸν *περὶ τὸν τεσσαρακοστὸν* (4). 12. Καὶ ὄψει ὅτι ἔση τροπαιούχος καὶ καταβαλεῖς αὐτούς... 14 Καὶ καταθράυσεις τὴν Ταυρικὴν... καὶ τὰ Μαιωτικὰ μέρη τῶν Τατάρων (5)... 16 Ἡ δευτέρα σου γυνὴ τὸ τοῦ Σαρματικοῦ σκῆπτρον δωρήσεται τῷ Σάξω[νι] (ι)... 17 ὁ τριτάκις στεφθεὶς βασιλεὺς, ἐξόριστος ἀπελεύσεται Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα δυνάστης φαίνεται τῆς Ἀουστρίας (Κάρολος ὁ ζ' τῆς Γερμανίας). 21 Ὁ μείζων ἐπίσκοπος, ὁ σκολιδὸς ἀντίζηλος αἰσθάνεται τῆς πτώσεως αὐτῶν (χειρ. αὐτοῦ). 22... κατανοήσει τὸ βάρος τῆς Ῥωτικῆς γυναικὸς (6)... 23 Παύει ἐκ τῆς βασιλίδος γυναικὸς τὸ βασίλειον ἀποτόμως *ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ἔτει* (7). Ὁ ἀτυχὴς Πολυεΐδης, καίτοι τοσαῦτα ἠλίπισε παρὰ τῆς Ἀννης, ὕπερ ἧς ἀφθόνους ἐξέχεε τοὺς διθυροάμβους, καὶ ἔμελεψε τοὺς παιᾶνας, ὅμως οἰκτρῶς ἐψεύσθη. Ἀφείδεις ἐν τῇ αἰσιωτέρᾳ τὰ πράγματα ἀκριῆ ἐπανάρχεται τῷ 1737 εἰς Γερμανίαν,

1) Σάθ. Τουρκ. σ. 451—452. Κοντογ. σ. 30.

2) Κεφ. Ε' 28, 46. τὴν Αἰκατερίνην ἐκάλεσε «*Νεφέλην Μέλαιναν*» 22, 45.

3) Δηλ. 1740. Ὁ μέγ. Πέτρος πρῶτος ἐκίνησεν, ὡς εἶδομεν, τὸν πόλεμον.

4) Κριμαϊκὸς πόλεμος.

5) Περὶ τῆς Ἀννης, ἣτις ὑπεστήριξεν Ἀύγουστον τὸν Γ' εἰς τὸν θρόνον τῆς Πολωνίας, ἣτις πάλαι ἐλέγετο Σαρματία.

6) Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Θεοφάνους Τβέρης, ὅστις μόλις τῷ 1740 ἀπηλλάγη τῶν δεινῶν.

7) Ἐνθ. ἀνωτ. 69—74.

ἵνα συνεχίσῃ τὸ ἔργον. Καὶ ἐνῶ ὁ Münich ἠτοιμάζετο ἵνα διαβῆ τὸν Δούναβιν, ἐπῆλθεν ἀπροσδοκῆτως ἡ εἰρήνη τοῦ Βελιγραδίου (1739)!

Συμπληρωτέα καὶ διορθωτέα εἰς τὸ δημοσιευόμενον μέρος.

Σελ. 110 ὑποσ. 3 ε. περὶ Δανιὴλ Καστροῦσιου ἐν τῇ ὑποσημειώσει ἐνθ' ἔρωτῶ τίς ὁ Χριστόφορος οὗτος πρόσθετος : «Παρὰ Θεοτόκῃ (Λόγοι εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστήν κτλ. σ. 340 Λειψία 1765) εὐρίσκω: «Ὁ ἔμποροκωμῆτης Χριστόφορος, ὁ διδάσκαλος, ἄνθρωπος γνωστός καὶ διὰ τὴν πολλὴν του μάθησιν καὶ διὰ τὸ πολίτευμα τῆς ἐναρέτου διαγωγῆς του, αὐτὸς μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐδίδαξεν τὸν Δανιὴλ ὅλην τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν». Ἄλλ' οὗτος κατὰ τὸν Σάβαν (Ν. Φιλ. ο. 590) ἦν Ἰωαννίτης.

Σελ. 92 ε. Περὶ τῶν Ἀθηναίων, τοῦ μητρο. Ἰακώβου, τοῦ Ἀργυροῦ Βερναρδῆ, τοῦ Σπ. Περούλη κτλ. Βλέπ. Ζεφλέντη, Ἀργυρὸς ὁ Βερναρδῆς, ὁ Ἀθηναῖος (Ἀθῆναι 1921) σ. 4—7.

Εἰς τὰ περὶ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν προσθετέα : Dispacio di Francesco Morosini capitano generale da marintorno al bombarlamento ed alla di Atene l' anno 1687 (Venezia, 1862).

Σελ. 135. Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς εἰκόνας, γράφε ἀντὶ Ἐρβόρνη (Herborn): Oranienstein (πύργος τοῦ οὐρανοῦ) ἐν Διέζη (Diez).

(Ἡ συνέχεια καὶ τὸ Λεύκωμα εἰς τὸν προσεχῆ τόμον).

† Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

*Άλλοτε Γραμματέως τῆς Ἑλλην. Κοινότητος Τεργέστης.

Η ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ

ΣΩΖΟΠΟΛΙΣ ΝΥΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ

(Ἐκ τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης).

Α΄.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἵτινες ἰδρύθησαν ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου, εἶναι καὶ ἡ Ἀπολλωνία. Κειμένη κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ οὐδὲν φέροντος ὄνομα ἐν τῇ ἀρχαιότητι κόλπου τοῦ Πύργου, φαίνεται ὅτι ἰδρύθη τὸ πρῶτον ἐπὶ βραχῶδους ἰσθμοῦ νησίδος, διὰ στενοῦ πορθμοῦ διαχωριζομένης ἀπὸ τῆς στερεᾶς, μεθ' ἧς βραδύτερον συνηνώθη.

Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι λίαν εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλῆς, τῆς εἰσόδου αὐτοῦ προασπιζομένης ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν κυμάτων ὑπὸ συμπλέγματος πετρωδῶν νησιδρίων.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων περιηγητῶν καὶ γεωγράφων πρῶτος ὁ ἐπὶ Δαρείου Ὑστάπου ἀκμάσας ἐκ Καρυάνδων Σκύλαξ ὁ Πρεσβύτερος μνημονεύει αὐτῆς ἀπλῶς ὡς πόλεως ἑλληνίδος ἐν τῇ Θρακικῇ Παραλίᾳ τοῦ Εὐξεινοῦ(1).

Τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς ἐποικίσεως αὐτῆς δύο μόνον ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὀρίζουσιν ὡς ἔγγιστα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ διαφωνοῦντες. Ὁ κατὰ τὴν α' π. χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας χῆος γεωγράφος Σκύμνος ἐν τῇ δι' Ἰαμβικῶν στίχων γεγραμμένῃ Περιηγήσει αὐτοῦ καὶ ὁ Αἰλιανὸς ἐν τῇ Ποικίλῃ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος ἀρυσθεὶς πάντως ἐκ τοῦ περὶ Πατρίδος ἀπολεσθέντος συγγράμματος Δημητρίου τοῦ Καλλατιανοῦ, λεπτομερῶς περιγράφαντος τὰς πόλεις τῆς παραλίας ταύτης, λέγει τὴν Ἀπολλωνίαν οἰκισθεῖσαν πεντήκοντα ἐτη πρὸ τῆς βασιλείας Κύρου τοῦ Μεγάλου δηλ. τῷ 610

1) Εἰσὶ δὲ ἐν Πόντῳ πόλεις ἑλληνίδες αἵδε ἐν Θράκῃ: Ἀπολλωνία, Μεσημβρία, Ὀδησσός, πόλις Κάλλατις καὶ ποταμὸς Ἰστρου. (Σκύλ. Καρυανδ. Περίπλους Οἰκουμένης. Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγρ. Τομ. Α. σελ. 63. Ἔκδ. Βιέννης 1807).

Η ΣΩΖΟΠΟΛΙΣ

Ἔργον τοῦ ἐξ Σωζοπόλεως γνωστοῦ ζωγράφου Γ. Γουναροπούλου.

ἔτει Π. Χ. περίπου ὑπὸ Μιλησίων (²). Τοῦτο δὲ ἴσως ἀνέφερε καὶ Πολέμων ὁ Περικνητῆς ἐν τῷ περὶ τῶν κτίσεων τῶν ἐν Πόντῳ πόλεων ἀπολεσθέντι ἔργῳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ δευτέρως, ὅτι ἀρχηγὸς τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἀποικίας τῆς Μιλήτου ὑπῆρξεν ὁ ἀντάξιως μαθητῆς τοῦ Θάλητος φιλόσοφος Ἀναξίμανδρος, ἀκμάσας ὡς ὑποτίθεται περὶ τὰ 570 Π. Χ. ἔτη (³). Προσέτι ἀποικίαν Μιλησίων, ἧς μέγα μέρος ἦν ἐκτισμένον ἐπὶ νηοῦ, ἀναφέρει αὐτὴν καὶ ὁ Στραβῶν, (⁴) ἀποικίαν δὲ Μιλησίων καὶ Ροδίων Στέφανος ὁ Βυζάντιος (⁵). Ἀλλ' οὔτε αὐτοί, οὔτε ὁ πολλῶν αὐτῶν προγενέστερος Ἡρόδοτος ἀναφέρουσι τὴν ἐποχὴν τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς· ὁ δὲ τελευταῖος οὔτε τίνες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι αὐτῆς ἱερωταί. Ἱστορεῖ μόνον ὅτι περὶ τὴν διήμερον ἀπέχουσιν τῶν πηγῶν τοῦ Τεάρου Ἀπολλωνίαν (⁶) ὄκουν δύο Θρακικοὶ μικρολαοί, οἱ Σκυρμάδαι καὶ Νισαῖοι, οἵτινες μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατεύοντα καὶ διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διερχόμενον Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπου, (515 Π. Χ.) ὑπετάγησαν αὐτῷ ἀμαχητί (⁷).

Εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι ἡ Ἀπολλωνία καὶ ὅτε ἀκόμη ὑπετάγη εἰς τοὺς Πέρσας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν, καὶ ὅτε συμπεριελήφθη ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους τῶν Θρακικῶν Ὀδυσσῶν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Περσῶν, διετέλεσεν ὡς αὐτονομουμένη πόλις ἤδη τε καὶ ἐφεξῆς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην (430—400 Π. Χ.) ἐκτυπωθέντων νομισμάτων αὐτῆς, ὧν τὰ ἀρχαιότερα

2) Εἶτ' ἀλίμενος συνάπτει Θυνηιάς 727 τῆς Ἀστικῆς Θράκης ὑπάρχουσα ἐσχάτη, μεθ' ἣν πόλις ἐστὶ σύνορον Ἀπολλωνία. Ταύτην δὲ πρότερον ἔτεσι πενήκοντά που κτίζουσι τῆς Κύρου [Βασιλείας τὴν πόλιν οἱ Μιλήσιοι 732. (Σκύμνου Χίου Περιήγησις. Συλλ. τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφ. Τόμ. Α' σελ. 545—546. Ἔκδοσις Βιέννης 1807).

3) Καὶ Ἀναξίμανδρος δὲ ἠγήσατο τῆς εἰς Ἀπολλωνίαν ἐκ Μιλήτου ἀποικίας. (Αἰλιανοῦ Ποικ. Ἱστορ. Βιβλ. Γ'. Κεφ. ΙΖ'.)

4) Εἶτ' Ἀπολλωνία ἐν χιλίοις τριακασίοις σταδίαις ἀποικος Μιλησίων. [Στραβ. Γεωγρ. Τόμ. Β' Βιβλ. Ζ' Κεφ. ΣΤ. ΦΙ σ. 43, ἔκδ Κοραῆ Παρίσιου 1817]

5) Ἀπολλωνία ἐν νήσῳ τινι πρὸς τῇ Σαλμυδησῶ, ἀποικία Μιλησίων καὶ Ῥοδίων. [Στέφ. Βυζ. περὶ πόλεων, ἐν λέξει].

6) Ὅδος δ' ἀπ' αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ Ἡραίου τε πόλεως τῆς παρ' Ἐρέθου καὶ ἐξ Ἀπολλωνίας τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ δυῶν ἡμερέων ἑκατέρῃ. [Ἡροδ. Ἱστορ. Βιβλ. Δ' Κεφ. 90].

7) Οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῆν Σαλμυδησῶν ἔχοντες Θρηήκας καὶ οἱ ὑπὲρ Ἀπολλωνίας τε καὶ Μεσαμβρίας πόλεως οἰκημένοι, καλούμενοι δὲ Σκυρμάδαι καὶ Νισαῖοι ἀμαχητί σφάξας αὐτοὺς παρέδωσαν Δαρεῖῳ. [Ἡροδ. Ἱστορ. Βιβλ. Δ' Κεφ. 94.] Πιθανώτατον ὅτι οἱ Νισαῖοι τοῦ Ἡροδότου εἶναι οἱ αὐτοὶ τοῖς Τρανίφαις τοῦ Ξενοφάντος, ὅστις σημειωτέον δὲν προέβη μετὰ τῶν Μυρῶν πέραν τῆς μεταξὺ τῆς Σαλμυδησοῦ καὶ Ἀπολλωνίας κειμένης Θυνηιάδος χώρας].

ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὸν περσικὸν σταθμητικὸν κανόνα⁸⁾. Ὡς αὐτονομομένην καὶ σύμμαχον ἐθεώρει αὐτὴν καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ἀμύντου, πρὸς ὃν εἶχεν ἐκουσίως προσχωρήσει, διαρκούσης τῆς κατὰ τῶν Θρακῶν ἐκστρατείας αὐτοῦ (342—339) μετὰ τῆς Ὀδησοῦ (Βάρνης) καὶ ἄλλων πόλεων τῆς παραλίας ταύτης,⁹⁾ καὶ ἐξ ὧν ἐπρομηθεύετο τὰ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα. Ὅτε δὲ ὁ Φίλιππος ἐπολιόρκει τὸ Βυζάντιον, (340 Π. Χ.) οἱ Ἀπολλωνιάται τῇ παρακλήσει τοῦ Βασιλέως τῶν Σκυθῶν Ἀιέα ἐμεσολάβησαν παρ' αὐτῷ ἵνα βοηθήσῃ τοῦτον κατὰ τῶν κατατρεχόντων τὴν χώραν αὐτοῦ Ἰστριανῶν, ὑποσχόμενος εἰς τὸν Φίλιππον ὡς ἀντάλλαγμα τὴν διαδοχὴν τοῦ βασιλείου αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος δεχθεὶς τὴν ἐπωφελῆ πρότασιν ἠτοιμάζετο ἤδη ἵνα ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Ἰστριανῶν, οἵτινες πληροφορηθέντες τοῦτο ἔπαυσαν νὰ κατατρέχωσιν τὴν χώραν τοῦ Ἀιέα¹⁰⁾. Οὗτος ὅμως ἅμα ἀπαλλαγεὶς τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἰστριανῶν οὐδένα πλέον λόγον ἤθελε ν' ἀκούσῃ περὶ ἐκπληρώσεως τῆς ὑποσχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Φίλιππον.

Ἦτο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ πολίτευμα τῆς Ἀπολλωνίας ὀλιγαρχικὸν αὐτόνομον, παραίτιον ὅμως, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, δύο ἐσωτερικῶν στάσεων, τῆς μὲν ἕνεκα τῆς παραδοχῆς ἀλλοφύλων ἐποίκων ἐν τῇ πόλει¹¹⁾, τῆς δὲ ἕνεκα τῆς κατασπαταλήσεως τῶν δημοσίων προσόδων ὑπὸ τῶν διαχειριζομένων αὐτὰς ὀλιγαρχικῶν¹²⁾. Τὰ ὀνόματα τινων ἀρχόντων αὐτῆς, ὡς τοῦ Θάλητος, Ἀκουσίλεω Ναυκίδου, Μυδῶ καὶ ἄλλων ἀναγινώσκονται ἐπὶ τινων νομισμάτων αὐτῆς¹³⁾. (Ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ τοῦ Πόντου, καὶ οὐχὶ τῇ ἐν τῷ Πόντῳ).

8) B. I. Head Ἱστορ. τῶν νομισμάτων, μετάφρ. ὑπὸ Ἰ. Σβορόνου, Τομ. Α' σελ. 348—349.

9) Σπύρ Π. Λάμπρου, Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Β' σελ. 314.

10) *Erat eo tempore rex Scythiarum Atheas, qui, cum bello Histri anorum premeretur, auxilium ei Philippo per Apollonienses petit, in successionem eum regni Scythiae adoptaturus.* [Just. Hist. Philippicarum Lib IX Cap. II 79 Ἔκδ. Λειψίας 1629].

11) Καὶ Ἀπολλωνιάται οἱ ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἐπόικους ἐπαγαγόμενοι ἐστάσασαν. [Ἀριστοτ. Πολιτικ. Βιβλ. Ε' σελ. 148 2 11. Ἔκδ. Κοραῆ. Παρίσι 1821].

12) Γίνονται δὲ μεταβολαὶ τοῦ πολιτεύματος καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. Καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοὶ ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον. Ὅτε μὲν οὖν ἐπιχειροῦσι τι κινεῖν, ὅτε δὲ κλέπτουσι τὰ κοινά. Ὅθεν πρὸς αὐτοὺς στασιάζουσιν οὗτοι, ἢ οἱ πρὸς τούτους μαχόμενοι κλέπτοντας, ὅπερ ἐν Ἀπολλωνίᾳ συνέβη τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. [Ἀριστ. Πολιτικ. Βιβλ. Ε' σελ. 155 5. 7. ἔκδ. Κοραῆ. Παρίσι 1821].

13) Rev. Num. 1898 210—230.

Καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος τὰς πόλεις τῆς παραλίας ταύτης ἐθεώρησε πάντοτε ὡς ἐλευθέρως καὶ αὐτονόμους ἐν τῷ Μακεδονικῷ κράτει, μεθ' ὧν βεβαίως καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Λυσίμαχος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς τῆς Θράκης ἐξωμοίωσεν αὐτὰς πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις τοῦ κράτους, ὑπαγαγὼν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν αὐτοῦ καὶ καταστήσας φόρου ὑποτελεῖς (323 Π. Χ.)

Τὸ αὐθαίρετον καὶ ἄδικον τοῦτο μέτρον τοῦ Λυσιμάχου ἔθλιψεν αὐτὰς καιρίως. Πρὸς ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας αὐτῶν εἶχον ἐπικαλεσθῆναι τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀσίας, Ἀντιγόνου, ἣν οὗτος ὑπεσχέθη αὐταῖς, ὑπομνήσας δὲ τῷ Λυσιμάχῳ ὅτι αἱ πόλεις αὗται ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου δυνάμει συνθηκῶν ἦσαν ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι, παρῶντων τοὺς κατοίκους τῆς ἰσχυρᾶς τότε καὶ πρωτοστατούσης ἐν τῷ κινήματι Καλλάτιος (Μαγκάλιας), ἵνα ἀποδιώξωσι τὴν φρουρὰν τοῦ Λυσιμάχου, ὑποσχεθεὶς αὐτοῖς ὅτι ὀσονούπω ἰσχυρὸς στρατὸς καὶ στόλος θὰ ἦρχετο εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραξαν οὗτοι προθύμως καὶ ἐπιτυχῶς (316 Π. Χ.). Τὸ γενναῖον παράδειγμα τῆς Καλλάτιος ἐμιμήθησαν παρευθὺς ἡ Ἰστρός, ἡ Ὀδησσὸς καὶ αἱ ἄλλαι παρακείμεναι παραλίαι πόλεις, μὴ ἐξαιρουμένης βεβαίως τῆς Ἀπολλωνίας, συνασπισθεῖσαι δὲ πρὸς ἀλλήλας καὶ συμμαχήσασαι μετὰ τῶν περιόικων Θρακῶν καὶ Γετῶν, ἀπετέλεσαν δύναμιν, ἣτις ἐνέβαλε τὸν Λυσίμαχον εἰς μεγάλην ταραχήν. Ἐξοριήσας θαλασσίως μετὰ πολλοῦ στρατοῦ διὰ τῆς Θράκης καὶ διαβάς τὸν Αἴμον τὴν μὲν Ὀδησσὸν καὶ Ἰστρον ὑπέταξε δι' ὁμολογίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν Κάλλατιν. Οἱ σύμμαχοι Γέται εἶχον ἤδη κατατραπωθῆναι, ἀλλ' ἐνῶ ἐπολιόρχει τὴν Κάλλατιν ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ μὲν στόλος τοῦ Ἀντιγόνου ὑπὸ τὸν Λύκωνα εἰσέπλευσεν ἤδη εἰς τὸν Εὐξείνιον, ὁ δὲ στρατὸς ὑπὸ τὸν Πausανίαν ἦν ἐστρατοπεδευμένος παρὰ τὸ Ἱερόν, τὸ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου. Ὁ Λυσίμαχος τότε χωρὶς νὰ χρονοτριβήσῃ ἐσπευσε πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὸν μὲν βασιλέα τῶν Σκυθῶν Σεύθην παρακωλύοντα αὐτῷ τὴν διάβασιν τοῦ Αἴμου ἐνίκησε, πολλοὺς ὅμως ἀπώλεσας, κατατροπώσας δὲ καὶ τὸν Πausανίαν ἐφόνησεν αὐτόν, ὑπέταξε δὲ ἐπὶ τέλους καὶ τὴν Κάλλατιν. Ὡς εἶδομεν, καθ' ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ τούτου κινήματος οὐδεμία ὀνομαστικὴ μνεία γίνεται τῆς Ἀπολλωνίας, ἣτις οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι εἰς παντοδαπὰς διετέλει πάντοτε σχέσεις μετὰ τε τῆς Μεσημβρίας, Ὀδησοῦ, Καλλάτιος, Ἰστρον, καὶ ἄλλων παραλίων πόλεων, ὡς γίνεται δῆλον ἐξ ἐπιγραφῶν, ἐκ μιᾶς δὲ τούτων, ἐν τῇ ὁποίᾳ γίνεται λόγος περὶ πολέμου, καὶ περὶ τῆς προθύμου ἀντιλήψεως τῶν Ἀπολλωνιατῶν

14) Ἰσοκράτης Ἀμύκλα τοῦ φιλοσόφου Ἀπολλωνίας τῆς ἐν τῷ Πόντῳ. (Σουΐδας ἐν λέξει).

ὑπὲρ τῆς τῶν Καλλατιανῶν σωτηρίας,⁽¹⁵⁾ ἐξάγομεν ὅτι καὶ ἡ Ἀπολλωνία ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Λυσιμάχου ἀποτυχοῦσαν ἐπανάστασιν, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας αὐτῆς. Ἴσως ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἡ Ἀπολλωνία, Μεσημβρία, Ὀδησσός, Κάλλατις καὶ Ἴστρος εἶχον συστήσει πρὸς ἀλλήλας τὴν ἐξ ἐπιγραφῆς μόνον γνωστὴν Ὀμοσπονδίαν τῆς Πενταπόλεως. Ὁ τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦτο κίνημα ἐξιστορῶν Λιόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει παρεμπιπτόντως ἀλλαγῶν, ὅτι μεταξὺ τῆς Ἀπολλωνίας καὶ τῆς Καλλάτιος ἔκειτο ἡ Ὀδησσός, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας εἶχε καταπλεύσει τῷ 297 ὁ στρατηγὸς τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου Πλείσταρχος πρὸς βοήθειαν τοῦ Λυσιμάχου⁽¹⁶⁾.

Καὶ ἐφεξῆς δὲ δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς Ἀπολλωνίας, οὔτε κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Θράκην, (278 Π. Χ.) οὔτε κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Βυζαντίου κατὰ τῆς Καλλάτιος καὶ Ἴστρον, (245 Π. Χ.) διότι αἱ δύο πόλεις αὗται ἠθελήσαν νὰ καταστήσωσι μονοπώλιον τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Τόμος ἐπὶ ζημία τοῦ Βυζαντίου, ὅλλ' οὔτε κατὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν πόλεων τῆς παραλίας ταύτης ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μεθραδάτου τοῦ Εὐπάτορος κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ συμμετοχὴ ὁμως αὕτη ἴσως παρέσχε τότε εὔσχημον πρόφασιν εἰς τὸν κατὰ τῶν Βεσσῶν ἐκστρατεύσαντα ρωμαίων στρατηγὸν Μάρκον Λούκουλλον (72 Π. Χ.), ἵνα μεταξὺ ἄλλων πόλεων καταλάβῃ καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν, ἣν διαρπάσας κατέσκαψε, ἀντιστᾶσαν φαίνεται. Καύχημα τῶν κατοίκων ἦτο ὁ ἐπὶ νηϊδὸς μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ ἐθαυμάζετο τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τοῦ πολιούχου Θεοῦ, ἔχον ὕψος ποδῶν τριάκοντα, ἔργον τοῦ κατὰ τὴν 78ην Ὀλυμπιάδα ἀμάσαντος διασήμου ἀγαματοποιοῦ Καλάμιδος, ὃπερ ἀποσπᾶσας ὁ Λούκουλλος ἀπέστειλε μετ' ἄλλων λαφύρων εἰς τὴν Ῥώμην, ἔνθα ἐστήθη ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Τὴν ἐκκύρθησιν τῆς Ἀπολλωνίας καὶ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ κολοσσοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πλεῖστοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς Ἕλληνές τε καὶ Ῥωμαῖοι ἀναφέρουσιν, ὡς Ἀππιανὸς ὁ Ἀλεξανδρεὺς,⁽¹⁷⁾ ὁ Στράβων,⁽¹⁸⁾ ὁ Εὐτρόπιος,⁽¹⁹⁾ ὁ Σέξτος Ροῦφος,⁽²⁰⁾

15) Ὅρα ἐπιγραφὰς Ἀπολλωνίας.

16) Ἡ (Ὀδησσός) κεῖται μεταξὺ μὲν τῆς τε Ἀπολλωνίας καὶ Καλλάτιος, καταντικρὺ δὲ τῆς ἐν τῷ πέτρῳ Ἡρακλείας. [Διοδ. Σικελ. Ἴστορ. Τόμ. Β' Βιβλ. Κ' σελ. 487 ἔκδ. Ἀμστελοδ. 1746].

17) «Μυσοὺς δὲ Μάρκος δὲ Λεύκολλος ὁ δὲ ἀδελφὸς Λικινίου τοῦ Μιθριδάτου πολεμήσαντος κατέδραμε καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἐμβαλὼν, ἔνθα εἰσὶν Ἕλληνίδες ἕξ πόλεις Μυσοῖς πάροικοι, Ἴστρος τε καὶ Διονυσόπολις καὶ Ὀδησσός καὶ Μεσημβρία . . . ἐξ ἧς εἰς Ῥώμην ἐκ Καλλάτιδος μετήνεγκε τὸν μέγαν Ἀπόλλωνα, τὸν ἀνακείμενον ἐν τῷ Παλατίῳ». (Ἀππιανοῦ Ἀλεξανδρέως Ἰλλυρικὴ Κεφ. ΚΕ' σελ. 282 ἔκδ. Παρισίων). Τὸ ἐσφαλμένον τοῦτο χωρίον διορθωτέον καθ' ἡμᾶς ὡς ἐξῆς: «Καὶ εἰς τὸν Πόντον ἐμβαλὼν ἔνθα εἰσὶν Ἕλληνίδες ἕξ πόλεις Μυσοῖς πάροικοι,

Πλίνιος ὁ Πρεσβύτερος, ⁽²¹⁾ καὶ ἄλλοι, ὡς δὲ ὑποτίθεται, ἢ κατάντικρου ἀποικία αὐτῆς Ἀγχιάλος τότε μᾶλλον καὶ οὐχὶ πρότερον συνφισίθη ὑπὸ τῶν διασπαρέντων Ἀπολλωνιατῶν ⁽²²⁾.

Ἄλλ' ὡς ἀνέγνωμεν ἐν ἐπιγραφῇ, ἢ Ἀπολλωνία ταχέως ἀνεκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἰσως αὐτῆς Μητόκου Ταρούλου, Θρακὸς πάντως τὴν καταγωγὴν, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ ὀνόματος, ἐπισκευάσαντος προσέτι τότε τρίφυλον καὶ τὴν βᾶσιν αὐτῆς ⁽²³⁾. Μόλις ὄμως εἴκοσιν ἔτη εἶχον παρῆλθει, ὅτε ἐκυριεύθη καὶ διησπάγη ὑπὸ τῶν Γετῶν τοῦ Βυρεβίστα ⁽²⁴⁾ οἵτινες ὄμως ὀλίγον χρόνον ἠδυνήθησαν νὰ κρατηθῶσιν ἐν αὐτῇ ἀποδιωχθέντες. Ἐκτοτε δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνέλθῃ πλέον εἰς τὴν πρῶν αὐτῆς εὐδαιμονίαν καὶ ἀκμὴν. Τινὲς τῶν ἐφεξῆς συγγραφέων, ὡς ὁ Ρωμαῖος ποιητῆς Ὀβίδιος, παραπλεύσας αὐτὴν ὅτε ἀπήγετο ἐξόριστος εἰς τὴν Τόμιν, ⁽²⁵⁾ ὁ ἴσπανὸς γεωγράφος Πομπώνιος Μέλας, ⁽²⁶⁾ Πλίνιος ὁ Πρεσβύτερος ⁽²⁷⁾

Ἰστρος τε καὶ Κάλλατις καὶ Διονυσόπολις, Ὀδησσός τε καὶ Μεσημβρία καὶ Ἀπολλωνία ἐξ ἧς εἰς Ῥώμην μετήνεγκεν τὸν μέγαν Ἀπόλλωνα».

18) «Ἐἶτ' Ἀπολλωνία ἐν χιλίοις τριακοσίοις σταδίοις, ἄποικος Μιλησίων, τὸ πλέον τοῦ κτίσματος ἰδρυμένον ἔχουσα ἐν νησίῳ τινί, ὅπερ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐξ οὗ Μᾶρκος Λεύκολλος τὸν κολοσσὸν ἦρε καὶ ἀνέθηκεν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ Καλάμδος ἔργον». [Στραβ. Γεωγρ. Τόμ. Β' Βιβλ. Γ' Κεφ. ΣΤ' παρ. 1. σελ. 43, ἔκδ. Κοραῆ Παρίσιοι 1817].

19) Inde multas supra Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit. [Eutrop. Hist. Roman. Lib VI Cap. X 47 ἔκδ. Λειψίας 1828].

20) Supra Pontum positas civitatem occupavit. Apolloniam . . . (Sextl. Ruf Breviar. 3.

21) Talis est in Capitolio Apollo, tralatus a M. Lucullo ex Apollonia Ponti urbe XXX cubicorum D talentis factus. Plinii Secund. Naturalis Hist. Tom. V. Lib. XXXIV 17, 18. 176 ἔκδοσις Λειψίας 1892.

22) «Ἐἶτ' Ἀγχιάλω, πολύχνηιον Ἀπολλωνιατῶν. [Στραβ. Γεωγρ. Τομ. Β'. Βιβλ. Ζ' Κεφ. ΣΤ' § 1. σελ. 44. ἔκδ. Κοραῆ Παρίσιοι 1817]

23) Ὅσα ἐπιγραφὴν ἔχει Ἀπολλωνίας.

24) «Τὴν δὲ τελευταίαν καὶ μεγίστην ἄλωσιν (τῆς Βορυσθενίτιδος) οὐ πρὸ πλείονων ἢ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν. Ἐἶλον δὲ καὶ ταύτην Γέται καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τοῦ Πόντου πόλεις μέχρις τῆς Ἀπολλωνίας». [Διον. Χρυσ. Βορυσθενιακὸς Λόγος Α. ΣΤ' σελ. 17 ἔκδ. Νεοφ. Λούκα Βιέννη 1810].

25) Transeat instabiles strenua Cyaneas Thyniacosque sinus et ab hic per Apollinis urbem. [Ovid. Tristia Τομ. III Lib. I 19. 20].

26) Et intimo in sinu atque ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magno Apollonia. (Pomp. Mela Lib. II cap. II ἔκδ. Λειψίας).

27) Astice regio habuit Anthium nunc est Apollonia.

[Plin. Hist. Nat. Tom. I Lib IV cap. XVIII 173. ἔκδ. Βερολίνου 1867].

Ἄριανός ὁ Νικομηθεύς, ⁽²⁸⁾ ἁπλῶς μνημονεύουσι τοῦ ὀνοματός αὐτῆς, ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὁ Κλαύδιος κατατάσσει μὲν αὐτὴν εἰς τὰς ἐπισήμους πόλεις τῆς Θράκης, προδήλως ὅμως ἠρύσθη ἐκ πηγῶν προγενεστέρων τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Μάρκου Λουκούλλου ⁽²⁹⁾. Καὶ ἐν τῷ Πεοτιγγερείῳ Πίνακι τὸ ὄνομα αὐτῆς κοινοῖς σημειοῦται γράμμασι, δῆλον δ' ἐκ τούτου ὅτι διετέλει εἰς ὑποδεστέραν θέσιν τῆς διὰ τοῦ διακριτικοῦ σημείου ὡς ἐπισήμου πόλεως σημειουμένης ἐν τῷ Πίνακι τούτῳ ἀποικίας αὐτῆς Ἀγγιάλου πάντως ὅμως οὐχὶ ἐν παντελεῖ ἀσημότητι καὶ ἀφανείᾳ, διότι καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, τῇ στρατηγίᾳ τῆς Ἀστικῆς χώρας συμπεριλαμβανομένη, ἐξέκοπεν ἴδια νομίσματα, ἅπερ ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ (81 — 96 Μ.Χ.) τελευτῶσι μέχρι Γαλιηνοῦ (253 — 268 Μ.Χ.) ⁽³⁰⁾ διετέλεσε δὲ καὶ ἔδρα ἐπισκόπου. Ἐκ τῶν πρώτων ἐπισκόπων αὐτῆς γνωστός ἡμῖν εἶναι ὁ ἐν τῇ πρώτῃ ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖση Συνόδῳ τῷ 325 παρακαθήσας καὶ εἰς τι πρακτικὸν αὐτῆς ὑπογεγραμμένος Πέτρος ⁽³¹⁾.

Ἄδηλον πότε ἀποβαλοῦσα τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα μετωνομάσθη Σωζόπολις καὶ ἐκ τίνος ἀφοριῆς. Τινὲς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων εἰκάζουσιν ὅτι ὡς εὐλίμενος ἐκλήθη οὕτω, ἅτε δὴ σώζουσα τοὺς ἐν τῷ Εὐξείνῳ χειμαζομένους. Ἴσως δὲν εἶναι ἄσχετος καὶ τυχαία ἡ σύμπτωσης ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Σωζόπολις ἐκαλεῖτο καὶ ἡ ἐν Πισιδίᾳ Ἀπολλωνία, πατρὶς τοῦ ἐπὶ Τραϊανοῦ μαρτυρήσαντος Ἀγίου Ζωσίμου, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ὀμώνυμος ἐκκλησία ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Σωζοπόλει. Ἐκ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων ἔσχατοι μνημονεύοντες αὐτῆς διὰ τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος εἶναι Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης ⁽³²⁾ καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος ⁽³³⁾, προδήλως ἀναφερόμενοι εἰς προγενεστέρους συγγραφεῖς, πρῶτον δὲ ἐν τῷ Ἀωνύμῳ Περίπλῳ τῇ συνδυασθεῖσῃ ταύτῃ κατὰ τὴν 4ην ἑκατονταετηρίδα Μ. Χ.

28) Καὶ ἐξ Ἀγγιάλου εἰς Ἀπολλωνίαν (στάδιον) ὀγδοήκοντα καὶ ἑκατὸν. [Ἀρήριανου Περίπλους Εὐξ. Πόντου. Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγρ. Τομ. Α' σελ. 293 ἔκδ. Βιέννης 1807].

29) «Μετὰ δὲ τὴν Μεσημβρίαν τῆς Μυσίας, ὡς εἴρηται, Ἀγγιάλος, Ἀπολλωνία Τόνξου, Περοντικόν». [Πτολ. Κλαυδ. Γεωγρ. Ὑφήγησις Θράκης θέσις Τομ. Α' Κεφ. 11 καὶ Κανὼν ἐπισήμων πόλεων Θράκης. Συλλ. τῶν ἐν ἐπιτομῇ γεωγρ. Τομ. Β' σελ. 284. Βιέννη 1807].

30) Ὅρα κατάλογον νομισμάτων.

31) Ὅρα κατάλογον ἐπισκόπων Σωζοπόλεως.

32) Ἀπὸ δὲ τῆς Ἡρακλείας εἰς πόλιν Ἀπολλωνίαν τὴν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐν τῷ Θρακῶν εἶναι κατ' ἀντικρὺ κειμένην στάδιοι α'. [Μαρκιανοῦ Περίπλους Πόντου Εὐξείνου. Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγρ. Τομ. Α' σελ. 450, Βιέννη 1807].

33) Ἀπολλωνία ἐν νήσῳ τινι πρὸς τῇ Σαλμυδησῶ, ἀποικία Μιλησίων καὶ Ῥοδίων. (Στεφ. Βυζ. Περὶ πόλεων ἐν λέξει).

παραφράσει Σκύμνου και Ἀρρήριανου ἢ Μαρκιανου ἄπαντᾶ σὺν τῷ ἀρχαίῳ ὀνόματι και Σωζόπολις, δύο λιμένας ἔχουσα ⁽³⁴⁾.

Εἰς τὸ ἕξῃς ὁ λόγος ἔσται περὶ αὐτῆς διὰ τοῦ νέου ὀνόματος.

Η ΣΩΖΟΠΟΛΙΣ

(ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ ΤΟ ΠΑΛΛΙ)

Β΄.

Ἐφεξῆς ἐπὶ ὀκτὼ περίπου ἑκατονταετηρίδας ἡ ἱστορία τῆς Σωζοπόλεως μέγα και δυσαναπλήρωτον παρουσιάζει κενόν. Τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς οὐδένα τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἀκμασάντων Βυζαντινῶν συγγραφέων ἢ χρονογράφων ἄπαντᾶ ἰδίως κατὰ τὰς ὁλεθρίας ἐπιδρομὰς τῶν Γότθων, Βισιγόθων, Οὐννων, Σκλαβηνῶν Ἀβύρων, Βουλγάρων και ἄλλων βαρβάρων, ἃς ἀδύνατον νὰ μὴν ὑπέστη ἢ περιφέρεια αὐτῆς ἢ και αὐτὴ ἡ πόλις, ἐνῶ αἱ γείτονες αὐτῆς Δεβελτός, Ἀγγιάλος και Μεσημβρία ὀνομαστί ἀναφέρονται ὅτι ἐκπορθηθεῖσαι διηπάγησαν ὑπὸ τινων τῶν ἐπιδρομῶν τούτων. Ἀλλ' ἐκ τῆς σιωπῆς τῶν συγγραφέων δὲν πρόκειται νὰ παραδεχθῆ τις ὅτι ἦτο ἤδη πάντῃ ἄσημος πόλις και κατὰ συνέπειαν ἀναξία μνείας. Ὑποκειμένη ὡς ἐπισκοπὴ τῷ θρόνῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἠνώθη φαίνεται προσκαιρῶς περὶ τὰ μέσα τῆς ε' ἑκατονταετηρίδος μετὰ τῆς συνορευούσης αὐτῇ ἐπισκοπῆς Δεβελτοῦ, ὁ δὲ ἐπίσκοπος αὐτῆς Ἀθανάσιος ὑπογράφεται εἰς τὴν κατὰ τοῦ Νεστορίου ἀπόφασιν τῆς ἐν ἔτει 431 συγκροτηθείσης Γ' Συνόδου ἐν Ἐφέσῳ, ὡς ἐπίσκοπος τῆς κατὰ Δεβελτὸν και Σωζόπολιν ἐκκλησίας ⁽³⁵⁾. Ἐν ᾧ δὲ ἀναφέρεται ὅτι τῷ 515 κατελήφθη ὑπὸ τοῦ ἑπαναστάντος διοικητοῦ τῶν Φουδεράτων Γότθων Βιταλιανου κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασιου τοῦ Δικουρου ⁽³⁶⁾ τὸ ὄνομα αὐτῆς δὲν ἄπαντᾶ μεταξὺ τῶν 935

34) Ἀπὸ δὲ Ἀγγιάλου εἰς Ἀπολλωνίαν τὴν νῦν Σωζόπολιν λεγομένην, ἔχουσαν και λιμένας μεγάλους δύο, στάδιοι ρπ', μίλια χδ'. [Ἄνων. Περιήλους Ἐυξείνου Πόντου. Συλλ. τῶν ἐν ἐπιτομῇ γεωγρ. Τόμ. Α' σελ. 135. Βιέννη 1807].

35) Ὅρα κατὰλογον ἐπισκόπων Σωζοπόλεως.

36) Eide Maralt. Essai de chron. Byzantinae Τομ. Α' σελ. 127 sc. Petersburg 1855. Ὅρα μίλλον Χρονικὸν Μαρκελλίνου παρὰ Galland Τομ. X, σελ. 352—353, ὡς και ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Ἰω. Ἀντιοχείας (Μαλάλα) παρὰ Ch. Müller, Fragm. histor. Graecorum Τομ. Ε' σελ. 33.

πόλεων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀπαριθμουμένων ἐν τῷ Συνεκδήμῳ τοῦ Ἱεροκλέους, οὐδὲ ἐν τῷ περὶ κτισμάτων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου ἔργῳ τοῦ Προκοπίου. Ἐν τῇ περὶ Πρωτεκκλησιῶν ὅμως ἐκθέσει Ἐπιφανίου τοῦ Κυπρίου, ἣτις θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρχαιοτέρα, ἐν τῇ πολιτικῇ περιγραφῇ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Κυπρίου, ἣτις εἶναι συμπληρωτικὴ οὕτως εἰπεῖν τοῦ Συνεκδήμου τοῦ Ἱεροκλέους, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἀναγραφῇ τοῦ Συραρμενίου Βασιλείου, ἐν τῇ Διατυπώσει Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ὡς καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς χωρογραφίαις σημειοῦται ὡς ἔδρα ἐπισκόπου, ὑποκειμένη τῇ μητροπόλει τῆς Ἀδριανουπόλεως, διαφόρων δὲ ἐπισκόπων αὐτῆς τὰ ὀνόματα ἀναγινώσκονται μεταξὺ τῶν ὑπογραφῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν ἐν τῷ μεταξὺ συγκροτηθειῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς τὸ τοῦ Πέτρου, παρευρεθέντος εἰς τὴν στ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 680 συγκροτηθεῖσαν, τοῦ Εὐθυμίου εἰς τὴν ζ' ἐν Νικαίᾳ τῷ 787 καὶ τοῦ Ἰγνατίου εἰς τὴν ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἐπὶ Φωτίου τῷ 879. Τὴν μακροαίωνα ταύτην τῆς ἱστορίας σιγὴν περὶ τῆς Σωζοπόλεως πρώτη λύει ἡ λογία θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Μεγάλου Ἄννα ἡ Κομνηνὴ, ἀναφέρουσα ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐξώρτισε τῷ 1087 εἰς Σωζόπολιν τὸν ταραξίαν καὶ προπέτην Μητροπολίτην Χαλκηδόνης Λέοντα. (37) βραδύτερον δὲ τὸν ἐπιφανῆ συγκλητικὸν Ἰωάννην Σολομῶντα, ἐπιβουλευθέντα τὸν αὐτοκρατορικὸν Θρόνον (38).

Κατὰ δὲ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους τῷ 1196, ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτοῦ συμπεριελήφθη τότε καὶ ἡ Σωζόπολις, ἣς ἡ περιφέρεια εἶχε λεηλατηθῆ πρότερον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ τῆς συμφωνίας περὶ διανομῆς τῆς μελλούσης νὰ κατακτηθῆ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, γενομένης κατὰ Μάρτιον τοῦ 1204, κατὰ τὰς παραμονὰς δηλονότι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, μεταξὺ Ἑρζόικου τοῦ ἐκ Φλανδρίας, Ἑρζόικου Δανδόλου, Βονεφατίου τοῦ Μομφερατικοῦ, τοῦ κόμητος Βλεσσῶν Κλαρομοντίου Λουδοβίκου καὶ Οὔγωνος τοῦ Ἀγίου Παύλου, καθ' ἣν συμφωνίαν ἔσχατον ὄριον τῆς αὐτοκρατορίας ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τοῦ Εὐξείνου ἐσημειοῦτο ἡ Ἀγαθόπολις (39). Ἡ

37) «...καὶ δέχεται τοῦτον ἢ περὶ τὸν Πόντον Σωζόπολις, παντοίας προνοίας καὶ θεραπείας βασιλικῆς ἀξιοῦμενον». (Ἀλεξιάδος Τομ. Α' Βιβλ. Ε' σελ. 159 ἐκδοσις Λειψίας).

38) «Τὸν μὲν τοι Σολομῶντα ἔμφρουρον εἶχεν ἡ Σωζόπολις». Αὐτόθι Τομ. Β' Βιβλ. ΙΒ' σελ. 161.

39) «Ὁ πρῶτος κληρὸς τοῦ κυρ Βασιλέως . . . ἀπὸ τῆς Πύλης Χρυσῆς καὶ τῆς τῶν Βλαχερνῶν καὶ τοῦ κατὰ δυσμῶς στενοῦ ἕως πρὸς τὴν Μήδειάν τε καὶ Ἀγαθόπολιν». [Tafel Symbolarum criticarum II 62].

περ' φέρεια τῆς Σωζοπόλεως ἐλεηλατήθη τῷ 1206 καὶ ὑπὸ τοῦ Λατίνου αὐτοκράτορος ἤδη Ἐρθόικου τοῦ ἐκ Φλανδρίας, ὅτε διαρπάσας καὶ κατεδαφίσας τὴν Ἀγχιάλον καὶ τὰς παρακειμένας αὐτῇ Θέρμας, ἐλεηλάτησε προσέτι καὶ τὰ περὶ τὴν Ἀγαθόπολιν μέρη, τοῦ παρὰ τὸ παρακείμενον Ρωσσοκάστρον εὐρισκομένου ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωαννικίου, μὴ δυνηθέντος νὰ ἐκδιώξῃ αὐτόν.

Διετέλεσε δὲ ἡ Σωζόπολις ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους μέχρι τοῦ 1270 ὅτε ὁ ἀνακτήςσας ἤδη τὴν Κωνσταντινούπολιν Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος (1261) ἐπωφελούμενος τῆς ἐκρῦθιμου καταστάσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ κράτους, κατέλαβεν αὐτὴν διὰ τοῦ πρωτοστράτορος Μιχαὴλ Γλαβᾶ τοῦ Κουροπαλάτου (40). Ἀλλὰ τῷ 1308 περιῆλθε πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων. Ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Θεόδωρος Σβιατοσλάου βλέπων τὰ μέρη ταῦτα γυμνά αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἐπελθὼν κατέσχε πρὸς τῇ Μεσημβρία καὶ τῇ Ἀγχιάλῳ καὶ τὴν Σωζόπολιν δι' ὁμολογίας (41). Κατ' αὐτοῦ εἶχον μὲν ἐκστρατεύσει πρότερον ὁ τε υἱὸς καὶ συνάρχων τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Προσβυτέρου Μιχαὴλ μετὰ τοῦ πρωτοστράτορος Γλαβᾶ καὶ ὁ ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ ὑπηρεσίᾳ διατελὼν ἀδελφὸς τοῦ πρώην ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Σμίλτζου Βοησίλας (42)· ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθη ν' ἀποσπάσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Σβιατοσλάου, καίτοι εἶχον νικήσει αὐτόν, ἐπιστρέφοντα ἐκ Σωζοπόλεως παρὰ τὸν Σκαφιδᾶν ποταμόν. Τῷ 1308 ζητήσας οὗτος τὴν εἰρήνην ἐζήτησε προσέτι εἰς γάμον καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Μιχαὴλ Θεοδώραν. Τὴν ἀξίωσιν ταύτην ὠρισμένως δὲν ἀπέρριψεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀλλ' ἐπὶ τινα καιρὸν διεβουκόλει αὐτόν, τοῦτο δὲ ὅπως ὁ Βούλγαρος ἡγεμὼν μὴ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐξαγωγὴν δημητριακῶν, δι' ὧν ἐπιταρκεῖτο ἡ Κωνσταντινούπολις. Πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ Σβιατοσλάου, ὅπως μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι ὁ ἀπὸ τοῦ 1293—1302 πατριαρχεύσας καὶ ἐκ Σωζοπόλεως καταγόμενος, ἐφησυχάζων δὲ ἤδη μετὰ τὴν παραιτήσιν αὐτοῦ

40) Οὐ μόνον Μεσεμβρίας στερόφως ἀντείχεται καὶ τῆς Ἀγχιάλου ἀλλὰ καὶ Σωζόπολιν καὶ Ἀγαθούπολιν.....[Γ. Παχυμ. Μιχ. Παλ. Τόμ. Α' Βιβλ. Ε' σελ. 349, ἔκδ. Βόννης].

«Ἐπειτα Σωζόπολιν ἀπὸ Βουλγάρου σώζει κατασχὼν τοῖς περίεξ τόποις. (Γλαβᾶς) [Μανουὴλ Φιλῆ Ποιήματα Τομ. Β' σελ. 244—245 E. Miller 1857, ἔκδ. Παρισίων].

41) «Ἦδη δὲ καὶ τὰ κατὰ Σωζόπολιν καὶ Μεσεμβριαν, Ἀγαθόπολις τε καὶ Ἀγχιάλος ἐκραδαίνετο καὶ τοῖς ἐτόμως ἐφόρσαν προσχωρήσουσιν...» Γ' Παχυμ. Ἀνδρ. Παλ. Τομ. Β' Βιβλ. Α' σελ. 445 ἔκδ. Βόννης].

42) «Ὅμοις φανέντων Βουλγάρων περὶ Σωζόπολιν ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει συνάμα πλείστους τὸν ἐκ Βουλγάρων Βοκούλαν». (Αὐτόθι)

ἐν τῇ ἐπὶ νησιδρίου μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου παρὰ τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ ΙΒ' (43). Τὴν μονὴν ταύτην πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς κατοχῆς εἶχεν ἀνακαινίσει λαμπρῶς ἐκ βάθρων ὁ προμνησθεὶς Μιχαὴλ Γλαβᾶς, διοικητῆς ὧν ἐπὶ τινα ἔτη τῶν μερῶν τούτων (44).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Σωζόπολις ἀναφέρεται ὡς ἡ ἐμπορικωτέρα καὶ πολυανθρωποτέρα τῆς παραλίας ταύτης. Ὁ λιμὴν αὐτῆς ἦν ὁ κατὰ προτίμησιν συγκαζόμενος ὑπὸ τῶν Γενοατῶν ἐμπόρων, οἵτινες δυϊάμει ἀμοιβαίων ἐμπορικῶν συμφωνιῶν μετὰ τοῦ Σβιατοσλάου εἰσήγαγον εἰς τὴν πόλιν πρὸς πώλησιν διάφορα προϊόντα τῆς βιομηχανίας καὶ τέχνης τῆς πατρίδος αὐτῶν, παρελάμβανον δ' ἐξ αὐτῆς δημητριακοὺς καρπούς, οὓς μετέφερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς πώλησιν. Σημειωτέον ὅτι ὁ σίτος τῆς Σωζοπόλεως ἐξετιμᾶτο ὡς κατώτερος τοῦ ἐξαγομένου ἐκ τῆς Ἀγγιᾶλου. Αἱ μεταξὺ ὁμως τοῦ Σβιατοσλάου καὶ τῆς Δημοκρατίας τῆς Γενοῦης σχέσεις διεταράχθησαν τὸ 1314 ἕνεκα τῆς κακοποιήσεως καὶ ληστεύσεως Γενοατῶν τινων ἐμπόρων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων παρὰ τὸ Μανρόκαστρον. Δις ζητήσασα ἱκανοποίησιν ἡ Δημοκρατία τῆς Γενοῦης καὶ μὴ λαβοῦσα τοιαύτην, διέκοψε πᾶσαν σχέσιν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων, διὰ διατάγματος δὲ αὐτῆς ὑπὸ ἡμερ. 22 Μαρτίου 1316 διατάξασα τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ ἐγκατεστημένους πολίτας αὐτῆς ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὸ ἔδαφος αὐτῆς ἐντὸς 40 ἡμερῶν καὶ ἀπαγορεύσασα ἐπὶ βαρεῖα χρηματικῇ ποινῇ εἰς πάντα Γενοαίτην, ἵνα ἐφεξῆς μεταβαίη εἰς τὴν Βουλγαρίαν μετὰ ἢ ἄνευ πραγματειῶν, ἐπέτρεψε ἀποινὴν πᾶσαν ζημίαν καὶ βλάβην εἰς τὴν χώραν τοῦ Σβιατοσλάου καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ (45). Ἰδιαιτέρος παράγραφος ἐτόνιζε μάλιστα ἐπὶ βαρεῖα ποινῇ, ὅπως οὐδὲν γενοσητικὸν πλοῖον προσορμίζεται εἰς τὴν Σωζόπολιν. (46) Τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Σωζοπόλεως ἠλαττώθη μεγάλως τότε, διότι, ὡς εἶδομεν οἱ κυριώτεροι

43) «Πλὴν Ὀσφενδισλάβας μὲν τῆς εἰρήνης ἐδίψα καὶ κηδος πρὸς Βασιλέα συντιθέναι ἤθελε· καὶ ἐπὶ τούτους τὸν πατριαρχεύσαντα Ἰωάννην (ἐκεῖ γὰρ κάκεινος συνεάλω Σωζοπολίταις) μεσίτην πρὸς Βασιλέα περὶ τῶν ζητουμένων προὔβαλετο». [Αὐτόθι Βιβλ. Ζ'. σελ. 629].

44) Κάντεϋθεν εὐρών (Γλαβᾶς) τὴν μονὴν τοῦ Προδρόμου σμικρὰν, πνιγηράν· δυστυχῆ παρ' ἀξίαν ἦν εἶχον ἐξᾶς εὐτελεῶν μονοτρόπων, οὕτω καλὴν ἔδειξεν, ὡς ἤδη βλέπεις (Μανουὴλ Φιλῆ Ποιήματα Τόμ. Β. σελ. 247 F. Miller 1857 ἔκδ. Παρισίων).

45) W. Heyd. Geschichte des Levantehandels Tom. I. 579 Stuttgart 1879.

46) De non eundo ad Sissopoli. Item quod nulla persona cum aliqua galea navī ligno nel barca andext vel presumat ire ad locum Sissopoli sub pena predista sub pena librarum quingentarum Janue pro qualibet persona proqualibet vice».

Millesimo treccatesimo sexto decimo XXII Marue (Docum. Hist. Patr. Leges Municip. T. I. 385, 1838).

εισαγωγείς και εξαγωγείς ήσαν τότε οί Γενουάται, οὐχί ὅμως και μόνου. Διά χουσοβούλλου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου κατά Νοέμβριον τοῦ 1317 ἐπικεκυρωμένοι και ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, εἶχον και Μονεμβασιῶται τὴν ἄδειαν ἵνα ἐμπορεύωνται ἐν Σωζοπόλει και μεταφέρωσιν ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν Κωνσταντινουπολιν ἀγελαῖα κτήνη κλπ. χωρὶς νὰ ὑποβάλλωνται εἰς «κομμέρκιον διαβατικὸν και ποριατικόν» (47).

Θανόντος δὲ τοῦ Σβιατοσλάου τῷ 1322 και μετὰ δύο ἔτη τοῦ υἱοῦ και διαδόχου αὐτοῦ Γεωργίου Τερτερῆ, ἀπέστη και ἡ Σωζόπολις μετ' ἄλλων πόλεων και φρουρίων τῶν μερῶν τούτων και προσεχώρησεν εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Τερτερῆν Μιχαὴλ Σίσμαν χωρὶς νὰ χρονοτριβήσῃ προσλαβὼν ὡς συμμάχους και τοὺς παρὰ τὸ Ρωσσόκαστρον ἐσκηνωμένους Τατάρους, ἀνεκτίησато πᾶσας τὰς προσχωρησάσας, πλὴν τῆς Σωζοπόλεως, καθ' ἣς ἐπιτεθεὶς ἀπέτυχε. Κατὰ τὴν διαπραγματεύσειν τῆς εἰρήνης μετὰ τοῦ συναυτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου [1328] γενομένην εἰς τοὺς μεταξὺ τῆς Σωζοπόλεως και Ἀρχαίου Κρημνοῦ (48) ὁ ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων ἠτήησато μὲν τὴν ἀνταλλαγὴν τῆς Σωζοπόλεως διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πολισματίου Βουκέλλου, ἀλλ' ἡ αἴτησις αὐτοῦ δὲν ἐγένετο δεκτὴ, (49) οὕτω δὲ ἡ Σωζόπολις ἔμεινεν ἤδη προσσηρημένη τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου [1341] ὁ αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλικίου διαδόχου Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ Α' Ἰωάννης Κατακουζηνὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχὴν, ἐπαναστὰς κατέλαβε μετὰ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Τούρκων ἀπάσας τὰς ὑποκειμένας τῷ βυζαντινῷ κράτει παραλίους πόλεις τοῦ Εὐξείνου πλὴν τῆς Σωζοπόλεως (50), ἣτις ἔμεινε πιστὴ τῇ χήρᾳ αὐτοκρατορίᾳ Ἀννῆ τῇ Σαβαυδινῇ. Αὐτοκράτωρ δὲ γενόμενος ὁ Κατακουζηνός, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μὴ οἱ Γενουάται, καθ' ὧν

47) «Ἐὰν δὲ (Μονεμβασιῶται) διέρχωνται μετὰ τῶν πραγματεῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ δύσεως εἰς ἀνατολήν, ἢ ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δύσιν, ἢ ἀπὸ μέρους τῆς Ζαγοράς διαβιβάζοντες ζῶα ἢ ἄλλο τι, εἴτε εἰς τὴν Σωζόπολιν, ἢ Ἀγαθόπολιν, ἢ εἰς τὴν Μήδειαν και τὰς λοιπὰς χώρας τῆς βασιλείας μου, ὀφείλουσι διατηρεῖσθαι ἀνενόχλητοι... » [Γ. Φραντζῆ Χρον. Βιβλ. Δ'. Κεφ. ΚΒ'. σελ. 403 ἔκδ. Βόννης.

48) «...Και ἐπεὶ κατὰ γνώμην ἦν και Βασιλεῖ, μεταξὺ Σωζοπόλεως και Ἀρχαίου τοῦ ἐν τοῖς λεγομένοις Κρημνοῖς ἐπαίησαντο τὴν συντυχίαν». [Ἰω. Κατακουζ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 5, σελ. 169 ἔκδ. Βενετίας].

49) «...ἀλλ' εἰ βούλοιο τὸ Βουκέλου πόλισμα ἀπολαβεῖν τὴν Σωζόπολιν κατὰ τὸν Εὐξείνου Πόντον, πολυάνθρωπον οὖσαν και μεγάλην πόλιν ἀντ' ἐκείνου δοῦναι». [Αὐτόθι σελ. 162].

50) «Τότε δὲ (Κατακουζηνός) ἐκ τῆς Ὀρχάνη στρατιᾶς ἔχων συμμαχίαν, ταῖς πρὸς τὸν Πόντον πόλεσιν ἐπεστράτευσεν και εἴλε πᾶσας πλὴν Σωζοπόλεως. [Ὁ αὐτὸς Βιβλ. Γ' Κεφ. Π. Α'. σελ. 505].

μετὰ τῶν ἀντιζήλων αὐτῶν Ἐνετῶν εἶχε συμμαχήσει, ἐπιτεθῶσιν αἴφνης ἡμέραν τινα κατ' αὐτῆς, ἀπέστειλε ἱκανὴν στρατιωτικὴν δύναμιν ὡς φρουράν, ἣν ὅμως οἱ κάτοικοι ἠρηγήθησαν νὰ δεχθῶσι, πλὴν μόνον τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ διοικητοῦ αὐτῶν Κρουβιτζώτου, εἰπόντος ὅτι οὗτοι μόνοι εἰσὶν ἱκανοὶ ἵνα ὑπερασπισθῶσι τὴν πόλιν αὐτῶν κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως. Μόλις ὅμως ἀπῆλθεν ἡ ὑπὸ τοῦ Κατακουζηνοῦ ἀποσταλεῖσα φρουρά, ὅτε ἐπελθόντες τῷ 1352 οἱ Γενουᾶται μετὰ δέκα γαλερῶν, ἐξεπόρθησαν αὐτὴν μετὰ διήμερον πολιορκίαν, τῶν κατοίκων μικρὰν παρὰ τὴν καύχησιν αὐτῶν ἀντιταξάντων ἀνίστασιν. Ἡ διηροπαγὴ τῆς πλουσίας καὶ ἀκμαίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Σωζοπόλεως διήρκεσε πολλὰς ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ ἄπληστοι Γενουᾶται καὶ αὐτοὺς τοὺς ναοὺς σπλήσαντες ἀνέσκαψαν πολλοχοῦ καὶ τὸ ἔδαφος πρὸς εὗρεσιν θησαυρῶν κεκρυμένων. Ἐμελλον δὲ ἤδη νὰ παραδώσωσιν αὐτὴν εἰς τὸ πῦρ, ὅτε πληροφορηθέντες τοῦτο οἱ πρόκριτοι παρεκάλεσαν τὸν διοικητὴν τοῦ στόλου νὰ φεισθῆ τοῦλάχιστον τῶν οἰκοδομῶν ἀπέναντι λυτρῶν, ἅπερ θὰ κατέβαλλον, καὶ μετέφερον αὐτοὺς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅπως δανεισθῶσιν ἐκεῖθεν τὸ αἰτηθησόμενον ποσόν, ὅπερ καὶ ἐγένετο (51).

Ὅπως ἀνακύψωσιν οἱ Σωζοπολίται ἐκ τῆς δεινῆς συμφορᾶς, ἣν ἐξ ἰδίας ἀβουλίας ὑπέστησαν, ὁ αὐτοκράτωρ παρέσχεν αὐτοῖς καὶ ἀτέλειαν φόρων ἐπὶ πολλὰ ἔτη (52). Ὀλίγω πρότερον οἱ Γενουήνσιοι εἶχον διαρπάσει καὶ τὴν παρακειμένην Ἀβορδοβυζίην, ἣς τοὺς κατοίκους ἀπεμπώλησαν ὡς ἀλχημαλῶτους ἀντὶ 10.000 νομισμάτων. Τότε δὲ ἴσως ἀνέπρησαν καὶ τινα ἐν τῷ λιμένι τῆς Σωζοπόλεως ναυλοχοῦντα πλοῖα (53).

51) «...Πέμποσι παρὰ τὰς ἐν τῷ Εὐξείνῳ προβεβλημένας Πόντω παραθαλασσίους πόλεις Ῥωμαίων τριήρεις δέκα, αἱ δὲ καὶ δυοῖν ἡμέραιν ἀγωνισάμεναι Σωζόπολιν εἶλον, βαθύπλουτον τε καὶ πολυάνθρωπον πόλιν Ῥωμαίων». [Νικηρ. Γρηγ. Ἱστορ. Τόμ. Γ' Κεφ. ΚΔ' 16 σελ. 83 ἔκδ. Βόννης].

«...Σωζοπολίται δὲ ἀπέπειναν τὴν παρὰ βασιλέως πεμψθεῖσαν δύναμιν... Λατῖνοι δὲ ἐπεὶ τὴν πόλιν εἶλον διεπόρθουν ἐφ' ἡμέραις οὐκ ὀλίγαις ἀδεῶς... Ἐπειτὰ τινες τῶν Σωζοπολιτῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων εἰς Βυζάντιον ἔλθειν ἐπιτραπέντες καὶ ὑπὲρ σφῶν τε καὶ τῆς ἄλλης πόλεως παρὰ Βυζαντίων χρήματα δανεισάμενοι ἐπέδωσαν Λατίνους τὰ ὑπεσχρημένα καὶ πρὸς τὴν πατρίδα ἐπανήκον». [Ἰω. Κατακουζ. Ἱστορ. Βιβλ. Δ' Κεφ. ΚΘ' σελ. 659, ἔκδ. Βενετίας].

52) «Ὁ δὲ (Βασιλεὺς) οὐ μόνον Ἡρακλειόταις ἀλλὰ καὶ Σωζοπολίταις πᾶσαν ἀτέλειαν παρέσχε τῶν δημοσίων εἰσφορῶν, ἐξ ὧν αἱ πόλεις αὐτῆς ἑαυτὰς ἀνεπήσαντο ἁδιῶς». [Ἰω. Κατακ. Ἱστορ. Βιβλ. Δ' Κεφ. ΚΘ' σελ. 660 ἔκδ. Βενετίας].

53) «Παρῆστησαντο δὲ καὶ τὸ φροῖριον Ἀβορδοβυζίην καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καθαρπάσαντες καὶ διαμερισάμενοι ὕστερον καὶ τοὺς ἐποίκους αὐτοῦ εἰς δέκα χιλιάδας νομισμάτων διέπρασαν... Πρὸ ὀλίγου δὲ καὶ τὰ ἐν Σωζοπόλει ἐλλμενίσαντα πλοῖα

Τὴν Σωζόπολιν ἀνήκουσαν τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ ἀπαντῶμεν καὶ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἣν τῷ 1366 ἐπεχείρησε κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατεχομένων πόλεων τῆς παραλίας ταύτης, ὁ κόμης τῆς Σαβοΐας Ἀμεδαῖος ὁ β'ος μετὰ τινῶν ἰταλογαλλικῶν πλοίων. Ἀνακτῆσας τὸν Σκαφιδᾶν, ⁽⁵⁴⁾ τὴν Ἀγγίαλον, Μεσημβρίαν καὶ ἄλλα παράλια φρούρια, ἀπέδωκε ταῦτα ἀντὶ χρηματικῆς ἀποζημιώσεως πρὸς τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον τὸν Α', ὡς ἀμφότεροι εἶχον συμφωνήσει τῇ 9ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1367 ἐν Σωζοπόλει ⁽⁵⁵⁾. Ἐπανακίμπτων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἀμεδαῖος ἔσωσε τὴν Σωζόπολιν ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τουρκικοῦ τινος ἀποσπάσματος, κατατροπώσας καὶ διασκορπίσας αὐτὸ ⁽⁵⁶⁾.

Ἄλλὰ κατὰ τὸ 1372 οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν πάλιν κατὰ τῆς Σωζοπόλεως ὑπὸ τὸν Σουλτὰν Μουράτ τὸν Α', ἀναφερομένης ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἱστορικῶν, ἣτις ἰσχυρῶς τειριχισμένη ἀνθίστατο ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας εἰς ἀπάσας αὐτῶν τὰς ἐφόδους. Ἀπελπισθέντες οἱ Τούρκοι τοῦ νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν, ἐσκέπτοντο ἤδη ἵνα ἀποχωρήσωσι, ὅτε μὲν τῶν ἡμερῶν ἐν ᾧ ὁ Σουλτάνος προσηύχeto ὑπὸ πλάτανόν τινα, καταρρεῦσαν μέρος τοῦ τείχους, ἤνοιξε δίοδον εἰς τοὺς πολιορκητάς, οἵτινες εἰσελθόντες ἐπεδόθησαν εἰς διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν τῆς πόλεως. Διαρκούσης τῆς διαρπαγῆς, ὁ Σουλτάνος διέκρινεν ὑπὸ τὴν κίδαριν στρατιῶτου τινος χρυσοῦν τι κύπελλον ὅπερ κακῶς κρυπτόμενον ἤκτινοβόλει λαμπρῶς προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τοσοῦτον δ' ἐθέλχθη ἐκ τοῦ θεάματος, ὥστε ἕκτοτε διέταξε τὴν εἰσαγωγὴν τῶν χρυσοποικίλων σκούφων ὡς κάλυμμα τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐφεξῆς Σουλτάνων. Τὴν αὐτόματον πτώσιν τοῦ τείχους ἀπέδωκαν τότε οἱ Τούρκοι εἰς τὴν θερμὴν προσευχὴν τοῦ Σουλτάνου ὑπὸ τὸν πλάτανον, ὅστις δημοτικώτατος γενόμενος ἕκτοτε σέβασμα τῶν Τούρκων ἐκλήθη «εὐδαίμων πλάτανος», ἣ δὲ Σωζόπολις «φρούριον θεόβλητον» ⁽⁵⁷⁾. Μετὰ τὸ πέρας τῆς λεηλασίας οἱ Τούρκοι κενώσαντες αὐτὴν ἐτράπησαν πρὸς τὰ μεσόγεια.

Ἐφεξῆς ἡ Σωζόπολις διετέλεσε πάντοτε συνηνωμένη τῇ βυζαντινῇ

κατέκαισαν». [Ἀνάλεκτα Ἱεροσ. Σταχυολογίας ὑπὸ Ἀθ. Παπαδ. Κεραμῆος Ἀλεξίου Μακροβολίτου Λόγος. Τόμ. Α' σελ. 1539].

54) Hist. Tauz. Monum. Script. Τόμ. I, 310.

55) P. Datta Spedizione in Oriente di Amedeo VI 128 Torino 1826.

56) Hist. Tauz. Monum. Script. Tom. I, 316.

57) G' Hammer Storia dell' Impero Osmano. Μεταφρ. ὑπὸ S. Romanin Τόμ. Β' Βιβλ. Α' σελ. 354—356, ἔκδ. Βενετίας 1830. Ὁ Hammer διαστέλλει ἐνταῦθα σελ. (346) τὴν Ἀπολλωνίαν ἀπὸ τῆς Σωζοπόλεως καταληφθεῖσης ὑπὸ τοῦ Μουράτ ταυτοχρόνως μετὰ τοῦ Κιργαβατίου καὶ Ἀστοῦ, ὁ δὲ Κανταμίρ ἀναφέρει ὡς ἔτος τῆς ἐκπορθήσεώς της τὸ 1382. [Histoire dell' Empir Othoman Τόμ. Α' σελ. 100].

αυτοκρατορία, κληροδοτηθεῖσα πάντως μετὰ τῆς Μεσημβρίας καὶ Ἀγχιάλου καὶ ἄλλων παραλίων πόλεων ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου εἰς τὸν αἰοίδιμον υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον (1424). Ὅτε δὲ ὁ Σουλτάν Μωάμεθ Β΄ ἐξεκίνησε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δὲ Βεγλέρβηης τῆς Ῥούμελης Καρατζῆς ἐπελθὼν περὶ τὰ μέσα Φεβρουαρίου τοῦ 1453 κατέλαβε τὴν Μεσημβρίαν καὶ Ἀγχιάλον διὰ συνθήκης, τότε ἐξάπαντος κατελήφθη καὶ ἡ Σωζόπολις τοιουτοτρόπως ὑπ' αὐτοῦ.

Η ΣΩΖΟΠΟΛΙΣ

Γ'

Καὶ εἰς τὴν Σωζόπολιν, ὡς καὶ εἰς τὴν Μεσημβρίαν καὶ τὴν Ἀγχιάλον κατέφυγον πλεῖστα μέλη τῶν αυτοκρατορικῶν καὶ ἄλλων περιφανῶν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει οἰκογενειῶν, ὡς Δοῦκαι, Παλαιολόγοι, Κατακουζηνοί, Κομνηνοί, Ασκάρεις καὶ ἄλλοι μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς, ἀλλ' ἐν ἀξιοθρηνητῷ καταστάσει, ὡς ἀφαιρεθέντες τῶν πάντων ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κατ' ἐπιστολὴν τοῦ γραμματέως τῶν Πατριαρχείων Θεοδοσίου Ζηγομαλά ὑφ' ἡμερ. 7 Ἀπριλίου 1581 πρὸς τὸν χρηστὸν ἐκδότην τῆς Τουρκογραφικῆς Μαρτίνο Κρούσιον, οὔτοι ἠναγκάσθησαν τότε ἵνα κερδίζωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν «ὠνούμενοι τὰ τέλη τὰ βασιλικά καὶ τελῶναι ὄντες καὶ εἰσπραττοντες τὰ ἐτήσια τέλη διάφορα ὄντα... ἢ πραγματευόμενοι, ἢ ἔργοις προέχοντες ἵνα τῶν ἀναγκαίων μὴ ἀποστέρωνται» (58). Τὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἦσαν τότε λίαν δεινὰ καὶ ἀφόρητα, ἀλλὰ ταῦτα ἀντὶ τὰ καταπνίξωσιν τουναντίον ἀφύπνησαν παρὰ τοῖς κατοίκοις εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν αὐτῶν αἴσθημα καὶ ἀνεξωπύρωσαν μεγάλως τὸν προγονικὸν πρὸς τὰ γράμματα ζῆλον.

Κατὰ τὴν δύσμοιρον ἐκείνην ἐποχὴν τῆς ἐσχάτης ἀμαθείας τοῦ Γένους, ὁ Ἕλλην λόγος ἐδιδάσκετο περὶ τῷ 1561 μετὰ πολλῆς καρποφορίας ἐν Σωζοπόλει ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζικύνθου λογίου μοναχοῦ Παχωμίου Ῥουσάνου(59) εἴτε ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, εἴτε ἐν κρήνῃ ἐκκλησίας, ἀφ' οὗ μέγας ἦτο τότε κίνδυνος ἢ ὑπαρξὺς συστηματικῆς σχολῆς. Πιθανώτερον ὁμως ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, τῇ ἐπὶ τοῦ παρακειμένου νησιδρίου, ἐν ᾗ ὑπῆρχε τότε καὶ ἀκμαία καλλιγραφικὴ σχολή. Ἐκ τῶν χειρογράφων αὐτῆς οὐκ ὀλίγα ἠγόρασε τῷ 1492 ὁ Ἰωάννης Λάσκαρις πρὸς πλουτισμὸν τῆς

58) Μ. Κρούσιου. Τουρκογραφικὴ σελ. 177.

59) Κ. Οἰκονόμου, Περὶ τῶν Ὁ' Ἐρημνευτῶν Τομ. Δ' σελ. 798.

βιβλιοθήκης Λαυρεντίου τοῦ ἀπὸ Μεδίκων⁶⁰), ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα δὲ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου διασωθέντα ὑπὸ τῶν μοναχῶν μετὰ τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ σκευῶν⁶¹) πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς μονῆς τῷ 1629 ὑπὸ τῶν Τούρκων, διότι ἐν αὐτῇ εἶχον ἀποβιβασθῆ καὶ ὀχυρωθῆ Κοζάκοι ληστοπειρηταί. Οὗτοι, ὡς ἀνέγνωμεν ἐν ἐν κώδικι τῆς ἐπὶ νησιδρίου παρὰ τὸν Πύργον μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἐπιπεσόντες τῷ 1623 κατὰ τῆς Σωζοπόλεως διήρπασαν αὐτήν, ὡς καὶ τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, μεγάλως βασανίσαντες τοὺς μοναχοὺς, ἀπαγαγόντες δὲ οὐκ ὀλίγους αἰχμαλώτους ἐκ τοῦ παρακειμένου χωρίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου διήρπασαν καὶ ἐνέπρησαν καὶ τὴν Ἀγαθόπολιν. Τὸν πειρατικὸν αὐτῶν στολίσκον ἀπήρριζον 17 «σαῦλαι» αἵτινες μόλις ἠνῆχθησαν εἰς τὸ πέλαγος πλήρεις λαφύρων κατελήφθησαν ὑπὸ τοσοῦτον σφοδρᾶς τρικυμίας, ὥστε μία μόνον ἐσώθη, τῶν λοιπῶν καταποντισθειῶν αὐτάνδρων. Τῷ δὲ 1626 ἀποπειραθέντες πάλιν κατὰ τῆς Σωζοπόλεως προσεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στόλου συγκεκριμένου ἐκ 14 γαλερῶν ὑπὸ τὸν Βεζύρην Κεναὴν Πασᾶν, μετ' ἀπελπιστικὸν δὲ ἀγῶνα ἐπτά πλοῖα αὐτῶν συλληφθέντα μετὰ τῶν πληρωμάτων ἀπήχθησαν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶν λοιπῶν διασκορπισθέντων⁶²). Τινὰ τῶν τελευταίων τούτων προσήγγισαν εἰς τὸ νησίδιον τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀποβάντες Κοζάκοι, ὀχυρωθέντες ἐν αὐτῇ ἀντέστησαν κατὰ τῶν ἐπιτεθέντων Τούρκων, οὗτοι κατηδάρισαν μετ' ὀλίγον οὐ μόνον τὴν μονὴν ταύτην, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Ἁγίων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης καὶ τῶν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἀμοτέρως ἐπὶ ἐτέρων νησιδρίων, κατὰ τὸν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον⁶³). Ἐσχατος ἡγούμενος αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ πρῶην Μητροπολίτης Νικαίας Πορφύριος, γνωστὸς ἐκ τῆς ὑπ'

60) Emile Legrand. Bibliographie hellénique, ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des Grecs aux XV et XVI siècles. Tom. I Introduction p, CXXXIII Paris 1885.

61) Ὅρα Α. Παλαδοπούλου. Κεραμέως «Ἡ ἐν τῷ νησίῳ Σωζοπόλεως βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς». Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Βυζαντ. Χρονικῶν» Τόμ. 7, σελ. 661—695. Ἐν Πετρούπολιν 1900.

62) G' P. Hammer Storia dell' Impero Osmano Μεταφρ. ὑπὸ S' Romanin Tom. III Βιβλ. ΜΖ' σελ. 243—244 ἔκδ. Βενετίας 1830.

63) Δοσίθεου. Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1715. Βιβλ. 18 Κεφ. Θ' § β' σελ. 1229. Ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης ἠρύθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ὁ Ἀθ. Κ. Ὑψηλάντης ἀναφέρων τὴν καταστροφὴν τῆς μονῆς εἰς «Τὰ μετὰ τὴν Ἀλωσιν αὐτοῦ». Ἐν Κ]λει 1870 σελ. 132—133. Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν ὅμως φαίνεται ὅτι ὑπάρχει σύγχυσις τις. Ὁ Hammer σημεῖοι ὅτι ἡ ναυμαχία τοῦ Κεναὴν Πασᾶ κατὰ τῶν Κοζάκων ἐπιφανέντων παρὰ τὸ νησίδιον ἐγένετο τῷ 1629, ὁ δὲ Δοσίθεος ὅτι ὁ κατεδαφισμὸς τῆς μονῆς «μετὰ

αὐτοῦ συνταγείσης «Περίοδου τοῦ ἀγωνύμου Ὁρους τοῦ Ἀθωνος». Αἱ ληστοπειρατικαὶ αὐταὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Κοζάκων καὶ αἱ βιοπραγαὶ αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν τῶν Τούρκων κατ' αὐτῶν ὑπῆρξαν τοσοῦτον καταθλιπτικαὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς τε πόλεως καὶ τῆς ἐπαρχίας, ὥστε ἠνάγκασαν τὸν Μητροπολίτην αὐτῆς Καλλίνικον νὰ παραιτηθῇ τῷ 1622 «διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πόλεως ἐκ τῶν συχνῶν αἰχμαλωσιῶν τῶν Ῥώσων καὶ τῶν περισπασμῶν τῶν Ἀγαρηῶν», τὴν δὲ Μ. Ἐκκλησίαν νὰ συνενώσῃ αὐτὴν μετὰ τῆς μητροπόλεως Μηδείας, ἐξ ἧς ἀπεχωρίθη τῷ 1631 (64).

Ἐν τῇ Σωζοπόλει, τῇ πόλει ταύτῃ τῶν ἐπιφανῶν ἐξορίστων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶδομεν, ἀπέτισε τὴν ποινὴν αὐτοῦ καὶ ἄλλος ἐπιφανὴς τοῦ κράτους ἐξοριστὸς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Οὗτος εἶναι ὁ μέγας διεριμηνεὺς τῆς Πύλης Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ ἐξ Ἀπορρήτων ἐξορισθεὶς ἐν αὐτῇ τῷ 1689 μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαμείνας μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς στάσεως, ἣτις ἐξεῤῥάγη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ μεγάλου μέρους τῶν Τούρκων, μὴ ἀρεσκομένων εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Κάρλοβιτς (65).

Ἐφεξῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη οὐδὲν περὶ τῆς Σωζοπόλεως γινώσκομεν. Αἱ βιοπραγαὶ ὅμως τῶν Τούρκων ἐν τῷ μεταξὺ οὐδόλως ἠλαττώθησαν, ἰδίως ἐν τοῖς περιχώροις, κατὰ δὲ τὰς ἀφηγήσεις τῶν κατοίκων οὐκ ὀλίγοι ἀφηροπάζοντο ἐκ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἵνα ὑπηρετήσωσιν εἰς τὸν τουρκικὸν στόλον, ἐξ ὧν ὀλίγοι ἠτύχουν ἵνα ἐπανίδωσι τοὺς φιλιτάτους αὐτῶν.

Τοιαύτην τινα ἀπαγωγὴν, τὴν σφοδροτέραν ἴσως, γενομένην ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς παραλίας ταύτης, ἀναφέρει καὶ Σέργιος ὁ Μακραῖος ἐν τῇ

τὸ χιλιεστὸν ἑξακοσιοστὸν ἔτος». Ἀλλὰ Βαρθολομαῖος ὁ Κουτλουμουσιανὸς ἐν τῷ «Ἱστορικῷ αὐτοῦ Ὑπομνήματι περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην μονῆς τῆς Θεοτόκου» ἀφηγεῖται διὰ περὶ τὸ 1616 ἔτος ἐπὶ Σουλτάν Μουράτ Δ' ἐπιπλεύσαντες Κοζάκοι μετὰ 150 ἐλαφρῶν πλοιαρίων καὶ εἰς τὸν Θρακικὸν Βόσπορον παρεisdύσαντες, ἐλεηλάτησαν τὰ κατ' Εὐρώπην παράλια αὐτοῦ χωρία καὶ κατέκαυσαν τὸν Βαθὴν ἢ Μέγαν Ῥύακα (Βουγιούκ-Λερέ), τὸ Νεοχώριον καὶ τὸ Σωσθένιον (τὴν Στένην) καὶ ὅτι ὑποστρέψαντες εἶτα ἀράξαν εἰς τὸ νησίδριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μοναχοὶ ὑπὸ φόβου κινούμενοι ἐφιλοξένησαν αὐτούς, οἱ Κρατοῦντες τὴν μονὴν κατεδάφισαν τοὺς δὲ μοναχοὺς διεσκορπίσαν ἐκεῖθεν. Ἀλλὰ τότε κατὰ τὸν ἀεὶμνηστον Ἰω. Σακελλίωνα, (Δελτίον τῆς Ἱστορίας καὶ Ἐθνολογίας τῆς Ἑλλάδος Τομ. Β' Τεῦχ. Η' σελ. 612) πῶς βιβλία χειρόγραφα ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ γραφέντα, ἢ ἄλλως πῶς ἐπισκευασθέντα, ἐμφαίνουσιν αὐτὴν σωζομένην ἔτι μέχρι τοῦ 1629 ἢ 1630; Πιθανώτερον λοιπὸν ὅτι κατὰ τὸ 1629 ἢ 1630 κατεσκάφη ἡ μονὴ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οὐχὶ τῷ 1626, ὡς εἰκάζει ὁ πολύκλαντος φίλος Α. Π. Κεραμεύς.

64) Κ. Ν. Σάθα, Μέσ. Βιβλ. Τόμ. Γ' σελ. 563. Βενετία 1872.

65) Κ. Ν. Σάθα, Νεοελλ. Φιλολ. σελ. 388. Ἐν Ἀθήναις 1868.

Πεντηκονταετηρίδι αὐτοῦ. Ἐκτραγείσης δὲ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὁ μητροπολίτης αὐτῆς Παΐσιος ἀπαγόμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐστραγγαλίσθη καθ' ὁδόν, πνέων ἤδη τὰ λοιπῆα.

Ἐκτραγέντος δὲ τοῦ Ῥωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1828—1829, τὸ Ῥωσικὸν ἐπιτελεῖον κρίνον ἐπάναγκες ἵνα μετὰ τὴν ἐκπόρευσιν τῆς Βάρνης καταληφθῆ καὶ μία τῶν πόλεων τῆς πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Αἴμου παραλίας, ὅπως δι' αὐτῆς ὁ ῥωσικὸς στρατὸς μετὰ τὴν σχεδιαζομένην διάβασιν τοῦ ὄρους καὶ τὴν εἰσβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Θράκην πορίζεται εὐκολώτερον τὰς ἐκ τῆς Ὀδησσοῦ πεμπομένας ζωοτροφὰς ὡς καὶ πολεμεφόδια πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξέλεξε καταλληλοτέραν τὴν Σαζόπολιν, τὸ μὲν ἔνεκα τῆς φύσει ὀχυρᾶς αὐτῆς θέσεως καὶ τῆς εὐρυχωρίας καὶ ἀσφολείας τοῦ λιμένος αὐτῆς, τὸ δὲ ἔνεκα τῆς ἱκανῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς μεσογείου πόλεως Ἄετοῦ, ἐξ οὗ θὰ ἐβράδυνεν ὀψασοῦν ἢ ἐπέλευσις τοῦ παρ' αὐτῷ συγκεντρωμένου τουρκικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Χουσεῖν Πασᾶν, οὕτω δὲ θὰ ἐδίδοτο καιρὸς εἰς τοὺς ἀποβιβασθέντας Ῥώσσους ἵνα συμπληρώσωσι τὰς ὀχυρωματικὰς αὐτῶν ἐργασίας. Ἡ φρούρησις τῆς Σαζόπολεως ἦν ἀταεθιμένη εἰς σῶμα ἐκ χιλίων περίπου Ἀλβανῶν, ὅπερ ὅμως ἀπὸ τινων ἡμερῶν εἶχε μετατεθῆ ἀλλαχοῦ, ὥστε ὅτε ὁ ῥώσος ὑποναύαρχος Κουμάνιος ἐπετέθη κατ' αὐτῆς τῇ 1ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1829 μετὰ τινων πολεμικῶν καὶ μεταγωγικῶν πλοίων, ὧν ἐπέβαινον ἓν σύνταγμα πεζικοῦ καὶ 50 Κοζάκοι, ἢ φρουρὰ τῆς πόλεως ἀπηρτίζετο ἐκ μικροῦ τινος ἀποσπάσματος, ὅπερ εἰς τὰς πρώτας ἀσφαίρους βολὰς τοῦ ῥωσικοῦ στολίσκου κατέθηκε τὰ ὅπλα. Οἱ Ῥῶσοι λαβόντες οὕτω κατοχὴν τῆς πόλεως ἔσπευσαν εὐθὺς νὰ ὀχυρώσωσιν αὐτήν, ἀνεγείραντες δύο ὀχυρώματα ἐπὶ τῶν δεσποζόντων τῆς πόλεως ὑψωμάτων, ὡς καὶ τρίτον ἐπὶ τοῦ Μικροῦ λεγομένου Νησίου καὶ ἐφωδιάσωσιν αὐτὰ διὰ τινων τηλεβόλων. Προσέτι κανονιοφόροι τινες ἠγκυροβόλησαν ἐν σημείῳ τινι τοῦ λιμένος, ἐξ οὗ ἔσχεπον διὰ τῶν τηλεβόλων αὐτῶν τὰ τε ὀχυρώματα καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα.

Ἀπερίγραπτος ὑπῆρξεν ἡ κατάκληξις τοῦ Σουλτὰν Μαζμουτ πληροφροθέντος τὴν κατάληψιν τῆς παρὰ τὰ πρόθυρα εἰπεῖν τῆς πρωτευούσης κειμένης Σαζόπολεως. Πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς αὐστηροτάτας ἐξέδωκε διαταγὰς, εἰς μὲν τὸν Χουσεῖν Πασᾶν ἵνα ἐκκινήσῃ κατ' αὐτῆς μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, εἰς δὲ τὸν ναύαρχον Ἀχμέτ Πασᾶν - Παπουτζῆ ἵνα ἐκπλεύσῃ μεθ' ἅπαντος τοῦ στόλου. Πολιορκουμένης ταῦτοχρόνως τῆς πόλεως διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἀπὸ κοινοῦ, ἡ θέσις τῶν ἐν αὐτῇ Ῥώσων καὶ τοῦ ἐν τῷ λιμένι ῥωσικοῦ στολίσκου θ' ἀπέβαινε τότε κρισιμοτάτη. Ἄλλως ὅμως ἐνήργησαν οἱ Τοῦρκοι πρὸς πλήρη ἀποτυχίαν αὐτῶν. Ἐπὶ ὅλας ἑβδομάδας κατηγάωσεν ὁ Χουσεῖν Πασᾶς ἵνα δυνηθῆ νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ τοῦ Ἄετοῦ, ἄγων τετρακισχιλίους πεζοὺς καὶ χιλίους πεντακοσίους ἱππεῖς. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως οἱ Ῥῶσοι εἶχον ἤδη προλάβει νὰ συμπληρώσωσι τὰς ὀχυ-

ρωματικὰς αὐτῶν ἐργασίας καὶ διπλασιάσωσι τὸν ἀριθμὸν τῆς φρουρᾶς. Ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως Wachten διέθεσεν ἤδη τρία συντάγματα πεζικοῦ ἦτοι τρισχιλίους περίπου ἄνδρας μετὰ δύο πεδινῶν τηλεβόλων. Ἄμα τῇ ἀφίξει αὐτοῦ ὁ Χουσεῖν Πασᾶς ἐπεχείρησε τῇ 9 Ἀπριλίου γενικὴν ἔφοδον κατὰ τῶν προασπιζόντων τὴν πόλιν δύο ὀχυρωμάτων ὑπὸ τὰς θανατηφόρους βολὰς ὁκτὼ τηλεβόλων, κατωρθώσας ἵνα προχωρήσῃ μέχρι τῆς περιβαλλούσης αὐτὰ τάφρου. Εἰς τὸν πρῶτον θόρυβον ἡ φρουρὰ εὐρεθεῖσα ἐπὶ ποδὸς ἐξώρμησεν εὐθύς ἐκ τῆς πόλεως πρὸς ἐπικουρίαν, ὃ δὲ Wachten διατάξας γενικὸν πῦρ ἐπέπεσεν ἐξ ὕψισθεν κατὰ τοῦ ἐφορμῶντος κατὰ τῶν ὀχυρωμάτων ἐχθροῦ καὶ διεσκόρπισεν αὐτόν, ἀφέντα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 250 νεκρούς. Εἰς τὴν ἐπίθεσιν ἔλαβε μέρος καὶ ὁ στολίσκος διὰ τῶν τηλεβόλων αὐτοῦ. Ἄλλὰ καὶ τῶν Ῥώσων αἱ ἀπώλεια συγκριτικῶς δὲν ὑπῆρξαν μικραί, διότι καὶ ἐξ αὐτῶν περὶ τοὺς ἑκατὸν ἱφονεύθησαν (66). Ἄλλην ἔφοδον δὲν ἐτόλμησε πλέον ὁ Χουσεῖν Πασᾶς, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ πολιορκῇ αὐτὴν μέχρι τῆς διαβάσεως τοῦ Αἴμου ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὅτε μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τούτου τῆς Μεσημβρίας, τῆς Ἀγχιάλου καὶ τοῦ Πύργου, φοβηθεὶς μὴ τῷ ἀποκοπῆ ἢ πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑποχώρησις, ἠναγκάσθη μετὰ τινα ἐπιτυχῆ ἔξοδον τοῦ στρατηγοῦ Poinsett ἵνα διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν. (67) Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ Ῥωσικὸς στολίσκος ἐκ τῆς Σωζοπόλεως ἀπεπειράθη ἵνα καταλάβῃ καὶ τὴν Ἀγχιάλον, ἀλλ' ἀπέτυχεν. (68)

Τῇ δὲ 5ῃ Ἰουνίου ὁ ναύαρχος Ἀχμέτ Πασᾶς ἐκπλεύσας τοῦ Βοσπόρου μετὰ ἐξ πλοίων τῆς γραμμῆς, τριῶν φρεγατῶν, πέντε κορβειῶν καὶ τριῶν βοικίων μετὰ δεκαήμερον πλοῦν ἐπεφάνη πρὸ τῆς Σωζοπόλεως. Ἡ ἐν τῷ λιμένι ναυτικὴ ρωσικὴ μοῖρα ἐκ μόνον τριῶν πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ τριῶν φρεγατῶν συγκατεμένη μέγιστον διέτρεχε κίνδυνον. Ἀνεξηγήτως ὅμως μόλις ἐπιφανεῖς ὁ τουρκικὸς στόλος, ἐπωφεληθεὶς τοῦ πνέοντος οὐρίου ἀνέμου, ἔστρεψε τὰ ἱστία πρὸς τὸν Βόσπορον, χωρὶς οὐδεμίαν νὰ εἶξῃ βολὴν (69).

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου τὴν αὐτὴν τύχην τῆς Μεσημβρίας καὶ Ἀγχιάλου ὑπέστη καὶ ἡ Σωζόπολις στερηθεῖσα τῶν κατοίκων αὐτῆς, εἴτε ὡς ἐκ τῆς μεταναστεύσεως αὐτῶν εἴτε ἐκ τῆς ἐνσκηψάσης πανώλους, ἔρημον δὲ σχεδὸν εὔρε καὶ αὐτὴν ὁ Μόλτκε τῷ 1836.

Εἴπομεν ἔμπροσθεν ὅτι τὸν ἔλληνα λόγον μετὰ πολλῆς καρποφορίας

66) Moltke Der russisch-Türkische Feldzug 1828—29 s. 255—258. Berlin 1877.

67) Ἀυτόθι σ. 347.

68) Ἀυτόθι σελ. 258.

69) Ἀυτόθι σελ. 259—260.

ἐδίδαξεν ἐν Σωζοπόλει τῷ 1561 ὁ Ζακύνθιος μοναχὸς Παχώμος Ρουσάνος. Συστηματικὴ ὁμως Σχολὴ μόλις τῷ 1817 ἰδρύθη τὸ πρῶτον ἐν αὐτῇ. Ὡς ἰδρυτῆς αὐτῆς θεωρεῖται ὁ ἐκ Σωζοπόλεως ὁρμώμενος Βατοπεδινὸς μοναχὸς Θεόφιλος, ἡγούμενος τῆς ἐν Βλαχία μονῆς Ρακετόσσης, ὅστις ἄκρως θλιβόμενος διὰ τὴν ἀμάθειαν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ἐδάνεισεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος αὐτοῦ δεκαμισχίλια γρόσια ἢ ἰσάριθμα τότε φράγκα, ὀρίσας ἵνα οἱ τόκοι αὐτῶν πρὸς 15 τοῖς ἑκατὸν ἐτησίως χρησιμεύωσι πρὸς συντήρησιν σχολῆς, ἣς διδάσκαλον καὶ διευθυντὴν ἐξέλεξεν αὐτὸς τὸν ὀσιολογιώτατον Δανιήλ.⁽⁷⁰⁾ Καὶ ἕτερος ἐκ Σωζοπόλεως μοναχὸς Πορφύριος ὀνόματι κατέθηκε τῷ 1850 εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Μόσχας ἀμετάθετόν τι κεφάλαιον, ὅπως οἱ ἐτήσιοι τόκοι αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τῇ φροντίδι τοῦ κατὰ καιρὸν Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἀποστέλλωνται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πρὸς συντήρησιν ἑλληνικῆς σχολῆς.⁽⁷¹⁾ Ἡ σχολὴ αὕτη λαμπρῶς σήμερον λειτουργοῦσα κέκτηται σπουδαίαν βιβλιοθήκην, πολλοὶ δὲ ἀπόφοιτοι αὐτῆς ἀνωτέρων διακούσαντες μαθημάτων ἐν τε τῇ Μ. Σχολῇ τοῦ Γένους καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπιστημονικῶς μορφωθέντες, εἰσὶν ἀληθῆ σεμνώματα τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Ἡ Σωζόπολις κατοικεῖται νῦν ὑπὸ τρισχιλίων περίπου κατοίκων ἀπάντων Ἑλλήνων, διακρινομένων ἐπὶ φιλομουσίᾳ, φιλοπατρίᾳ καὶ ἐπιχειρηματικότητι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἔριστικῷ πνεύματι. Ὁ Ε. Tacchella ἐκφράζεται περὶ αὐτῶν λίαν ἐνθουσιωδῶς, χαρακτηρίζων αὐτοὺς ὡς γνησίους ἀπογόνους τῶν Μιλησίων. Εἶναι, λέγει, εὐπροσήγοροι, ἐργατικώτατοι καὶ ὀξυνοῦστατοι, ἠδυνήθησαν δὲ νὰ τηρήσωσι μέχρι σήμερον εἰς ἀκέραιον τὴν καθαρότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ τῆς γλώσσης⁽⁷²⁾. Κύριον πόρον ἔχουσι σημαντικὴν ἀλιείαν πηλαμύδων καὶ σκόμβρων καὶ ἀξιόλογον ἀμπελοργίαν. Τινὲς ὁμως μετέρχονται ἐπικερδῶς καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς καυσίμου ξυλείας, ἱκανὰ ἀποστέλλοντες ἐξ αὐτῆς φορτία ὡς καὶ ξυλανθράκων εἰς τε τὴν Ρωμουνίαν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς πώλησιν. Ἐπὶ τουρκοκρατείας ἦτο ἔδρα Μουδίσου, ἣδη ὁμως εἰς ἀστυκὸν ὑποβιβασθεῖσα δῆμον, ὑπάγεται διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ παρακειμένου Πύργου. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῆς περιφέρεια εἶναι ἤδη συνηνωμένη τῇ τῆς Ἀγαθουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1529 ὁ δὲ μητροπολίτης αὐτῆς τιτλοφορεῖται «Σωζοαγαθοπόλεως». Περὶ τὰ τέλη τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1877-78 διηρηπάγη ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ὑπὸ Κιρκασίων τῇ ἀνοχῇ ἢ μᾶλλον τῇ ἐπινεύσει τῶν ἀρχῶν, κατελήφθη δὲ ὑπὸ τῶν Ρώσων τῇ 10 Ἰανουαρίου

70) Ἐκκλ. Ἀληθ. Ἔτος Γ' Τεύχος ΛΑ' Ξενοφάνης, Τομ. Β' τεύχος 8ον σελ. 345, 346, 347.

71) Δωροθέου Σχολαρίου. Ἔργα καὶ ἡμέραι σελ. 36.

72) Rev. Numism 218. 1898.

τοῦ 1878 κενωθείσα πρότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγόντων εἰς τὴν πρωτεύουσάν διὰ θαλάσσης.

Συμπεριληφθεῖσα καὶ ἡ Σωζόπολις ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς αὐτονόμου "Ανατολικῆς Ρωμυλίας,, ἀνῆλθεν εἰς σχετικὴν εὐπορίαν καὶ ἀκμὴν, ἣτις μόλις πέντε ἔτη διήρκεσε, δηλονότι μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς προνομίου οὗχου ταύτης ἐπαρχίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐκτοτε τὸ Βουλγαρικὸν μῖσος κατὰ παντὸς Ἑλληνικοῦ ἤρchiσε πλέον νὰ ἐκδηλοῦται σφοδρότερον καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Κατὰ τὸν ἀνθελληνικὸν διωγμὸν τοῦ 1906 ἐν Βουλγαρίᾳ ἡ Σωζόπολις ἠδυνήθη νὰ σωθῆ τῆς καταστροφῆς, ἣν τότε ὑπέστη ἡ γείτων Ἀγκιάλος, χάρις εἰς τὴν περινοίαν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἀλλὰ μετὰ ὀκτὼ ἔτη δηλαδὴ τὴν 30 Μαΐου τοῦ 1914 οἱ ὀλίγοι ἐν αὐτῇ ἐγκατεστημένοι Βούλγαροι, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἀλήτρου τινος Τσιτάκωφ ὀνόματι καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, διοργανώσαντες ἀνθελληνικὸν συλλαλητήριον καὶ προσκαλέσαντες πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ τοὺς κατοίκους τῶν πέριξ βουλγαρικῶν χωρίων, ἐξώρμησαν ἀλαλάζοντες κατὰ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διαῶθήξαντες δὲ τὰς θύρας καὶ εἰσελθόντες ἐγκατέστησαν δύο βουλγάρους ἱερεῖς, ἐτέλεσαν εὐχαριστήριον δοξολογίαν, ἡ δὲ ἐκκλησία μετωνομάσθη «Ἁγιος Κλήμης».

Ἐντεῦθεν οἱ διαδηλωταὶ ὀρμήσαντες ἐν σώματι κατέλαβον καὶ τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν καὶ ἐκδιώξαντες τὸν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον, ἐγκατέστησαν βουλγαρὸν ἱερέα καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐσφράγισαν τὸ χρηματοκιβώτιον, ὅπερ περιεῖχε τοὺς μητροπολιτικοὺς κώδικας καὶ διάφορα ἄλλα ἔγγραφα. Ἐκ τῆς Μητροπόλεως, οἱ διαδηλωταὶ σπεύσαντες ἐν ἐπιεικτικῇ παρατάξει κατέλαβον ἀλληλοδιαδόχως καὶ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, τὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, τοῦ Ἁγίου Ζησίμου, ὡς καὶ ἕτερα δεκαεπτὰ ἐν ὄλῳ παρεκκλήσια. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διαδηλώσεως πάντα τὰ καταστήματα ἦσαν κλειστά, γενικὴ δὲ ἀπογοήτευσις καὶ τρόμος ἀγωνιώδης ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν ἑλλήνων κατοίκων, φοβουμένων γενικωτέραν διαρπαγὴν καὶ ἀγνοούντων ὁποῖα τύχη ἀνέμενε τότε καὶ ἐφεξῆς ἀναμένει αὐτοῖς. Πολλοὶ τούτων εἶχον πρότερον καταφύγη καὶ ἐγκατασταθῆ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις, μία δὲ ὁδὸς φέρει τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος αὐτῶν, τινὲς δὲ καταταχθέντες εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἀνδρείως πολεμήσαντες, ἠρωτικὸν εὖρον θάνατον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν κατὰ τε Βουλγάρων καὶ Γούρκων.

(Σ. τ. Δ.) Ἡ μελέτη ἐγράφη ὀλίγον μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀν. Ρωμυλίας.

Ο Δ Ο Ι Π Ο Ρ Ι Κ Ο Ν (*)

Φ Ε Ρ Α Ι

Αυγούστου 23. Μετά τοῦ κ. Παπαδάκη ἐφθάσαμεν εἰς τὰς Φεράς. Ἐν ταῦθα ὑπάρχει λαμπρὸς ναὸς Ἁγίας Σοφίας μεγάλων διαστάσεων μεταβληθεῖς ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Τέμενος ὑπὸ δὲ τῶν Βουλγάρων ἀποδοθεῖς καὶ πάλιν εἰς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν. Ἔχει σχῆμα σταυροειδὲς ἐπὶ δὲ τῆς διασταυρώσεως τῶν σκελῶν εἶναι τεθειμένος ὁ κεντρικὸς θόλος, ὅστις στηρίζεται ἔμπροσθεν μὲν πρὸς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τοιχώματος, ὕψισθεν δὲ ἐπὶ δύο συνεξευγμένων μονολίθων κίωνων ἐπιστεφομένων ὑπὸ ὠραίων κιονοκράνων καλῆς βυζαντινῆς τέχνης. Τὰ τόξα ἔχουσιν ἀρκετὸν εὖρος καὶ ὕψος καὶ παρέχουσιν θεῶν εὐφρόσυνον. Παντοῦ φαίνεται ἡ ἐλαφρότης καὶ μεθ' ὅλον τὸν ἐντοιχισμὸν τῶν παραθύρων, τὸ εἰσερχόμενον φῶς εἶναι ἄπλετον διὰ τοῦ θόλου καὶ τῶν τοίχων. Ἐκατέρωθεν δὲ τῆς εἰσόδου μικρὸν τόξον μεταξὺ τοῦ τοίχου καὶ τῶν διπλῶν κίωνων ὑψοῦνται μικρότεροι δύο θόλοι. Ἐπὶ δὲ τοῦ τμήματος τοῦ ἱεροῦ ἑκατέρωθεν ὑπάρχει ἀνὰ μία πύλη φέρουσα εἰς παρεκκλήσιον θολωτὸν φωτιζόμενον ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. Τὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἔχει ἀνασκαφῆ ἀτελῶς. Ὑποτίθεται ὅτι ἐγκρύπτει κειμήλια, διότι ἔλεγον οἱ ὀδηγοὶ ὅτι ἀνευρέθησαν ἐκεῖ διάφορα ἱερὰ σκευή.

Εἰς τὸ καθολικόν, δεξιὰ μὲν οἱ Τούρκοι κατεσκεύασαν τὸ μικρὰν, ἀριστερὰ δὲ γυναικωνίτην. Οἱ τοῖχοι καὶ μάλιστα τῆς βορείου πλευρᾶς ἀποξεσθέντες ἀπὸ τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦς κονιάματος, παρουσίασαν λαμπρὰς ἀγιογραφίας, ὧν κάλλισται εἶναι ἡ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης καὶ ἡ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Εἰκονογραφίας ἐπίσης ἀνεύρομεν καὶ ἐν τῷ δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι παρεκκλησίῳ. Τὸ δάπεδον εἰς μὲν τὰ δεξιὰ εἶναι ἀνυψωμένον ἕως 0,15 τοῦ μέτρου καὶ βλέπει τις ἐκεῖ λευκὰ μεγάλα μάρμαρα ἐξ ἀρχαίων παραστάδων. Τὸ δὲ λοιπὸν εἶναι ἐστρωμένον διὰ πλίνθων μεγάλων ἀρχαίων.

Τὸ μὲν μῆκος τοῦ ναοῦ καὶ τὸ πλάτος εἶναι τὸ αὐτὸ ἐξ 20 βημάτων, ὥστε ἀποτελεῖ κανονικὸν τετράγωνον, πλὴν τοῦ ἱεροῦ, ὅπερ ἔχει μῆκος 11 ποδῶν καὶ πλάτος 7,5.

* Ὅρα Θεολογικὰ Τόμ. Β. Σελ. 87 καὶ 323.

Δὲν σώζεται νόθηξ, ἴχνη ὅμως ὑπάρξείως ποτε αὐτοῦ διακρίνονται. Εἰς τὸν αὐλόγυρον σώζονται τὰ ἐρείπια πύργου τετραγώνου καὶ ἑτέρου στρογγύλου. Οὗτοί ποτε συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους. Σώζονται ἐρείπια. Ὁπισθεν τοῦ ναοῦ ἑξωτερικῶς ὑπάρχει νέος τις ξύλινος ἐξώστης, στηριζόμενος ἐπὶ δύο ἀρχαίων κίονων. Εἶναι ὁ ὠραῖος οὗτος ναὸς τῆς Ἁγ. Σοφίας μολυβδοσκεπάστος.

Ἐπὶ τῆς Α. πλευρᾶς ὑπάρχει μικρὸν θυάκιον, διαιροῦν τὸ χωρίον εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Χριστιανικὴν συστοικίαν πρὸς τὰ δεξιὰ κατεστραμμένην σήμερον ἀρκετὰ καὶ εἰς τὴν ὀπωσθήποτε καλὴν Τουρκικὴν ἀριστερά. Εἰς δὲ τὴν Β.Α. γωνίαν ἔκειτο ὁ μιναρές, ὅστις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 1913.

Ἐπῆρχε καὶ ἕτερος πύργος τετραγώνος ἀπὸ τῆς Δ. πλευρᾶς, ἀπέχων τοῦ ναοῦ περὶ τὰ 100 μέτρα ἐνῶ οἱ ἄλλοι μόνον 50. Τὸ ἐν τῷ μεταξὺ ἐρείπιον ὀφείλεται εἰς πυρκαϊὰν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Προχωροῦντες 100 βήματα φθάνομεν εἰς οἰκοδόμημα περιπεφραγμένον διὰ τειχῶν ἐρυμνῶν, ἐφ' ὧν πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς κατοχῆς ἐσώζοντο εἰσέτι τὰ παράθυρα. Πόλις ὠραία πρὸς Β. σωζομένη μαρτυρεῖ, ὅτι εἶναι Τουρκικῆς κατασκευῆς.

Σώζονται καὶ ἐρείπια ὑδραγωγείου Βυζ. χρόνων, ὥστε τὰ ὕδατα ἐντὸς τῆς πόλεως δὲν διωχετεύθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Πρὸ τῆς καταδρομῆς ἡ πόλις εἶχεν ἕως 160 ἑλληνικὰς οἰκογενείας κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑπειρωτικὰς καὶ 10 οἰκογενείας Βουλγαρικὰς. Τουρκικαὶ δὲ ἕως 600 οἰκογ. Τὸ ἐμπόριον ἦτο εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων.

ΦΕΡΑΙ. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ.

Ἁγία Σοφία (Μητρόπολις) ἐκ παραδόσεως.

Τὸ ἤμισυ πλακὸς μαρμαρίνης, ἦν ἐνθυμοῦνται κατὰ τὸ δεξιὸν κλίτος ἀνεραϊάν καὶ ὑπὸ Ῥώσων ἀποτυπωθεῖσαν, νῦν εὔρομεν ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, τοῦ ἀ' ἡμίσεως ἀρπασθέντος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων:

Ἄλλ' ὦ βραβευτά, τῶν καλῶν τῶν ἐνθάδε
καὶ πάλιν αὐτὰ λαμβάνων, ἐπὰν θέλῃς,
ὡς στάχυν, ὡς μάργαρον, ὡς γλυκὸν μέλι,
σαῖς ἀποθήκαις τοῦτονι θησαυρίσας
ὡς εὐθάλές τι δένδρον εἰς τρυφῆς πέδον
καταφυτεύσας σὸν λάτρην τὸν δεσπότην.

Ἡ ἐκκλησία μεταξὺ βασιλικῆς καὶ σταυροειδοῦς.

Ὁ πρόναος ὡς βασιλικὸς (καμαρωτός) ἔχει ἑκατέρωθεν ἀνὰ δύο κίονας (μονολίθους κυανωπούς), με κιονόκρανα μεγαλόφυλλα καὶ ἐπιθήματα ἠνωμένα, ἀλλ' ὄχι δίδυμα τελείως. Τὸ μέσον θολωτὸν εἰς ὑψητόμυλον

Δὲν σώζεται νάρθηξ, ἔχνη ὅμως ὑπάρξεώς ποτε αὐτοῦ διακρίνονται. Εἰς τὸν αὐλόγυρον σώζονται τὰ ἐρείπια πύργου τετραγώνου καὶ ἐιτέρου στρογγύλου. Οὗτοί ποτε συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους. Σώζονται ἐρείπια. Ὅπισθεν τοῦ ναοῦ ἐξωτερικῶς ὑπάρχει νέος τις ξύλινος ἐξώστης, στηριζόμενος ἐπὶ δύο ἀρχαίων κίωνων. Εἶναι ὁ ὠραῖος οὗτος ναὸς τῆς Ἁγ. Σοφίας μολυβδοσκεπάστος.

Ἐπὶ τῆς Α. πλειοῦς ὑπάρχει μικρὸν θυσιαεῖον, διαιροῦν τὸ χωρίον εἰς δύο μέρη, εἰς τὴν Χριστιανικὴν συνουσίαν πρὸς τὰ δεξιὰ κατεστραμμένην σήμερον ἀρκετὰ καὶ εἰς τὴν ὀπισθοκείμενην καλὴν Τουρκικὴν ἀριστερά. Εἰς δὲ τὴν Β.Α. γωνίαν ἔκειτο ὁ μινάρης, ὅστις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 1913.

Ἐπὶ τῆς Δ. πλευρᾶς ὑπάρχει τετράγωνος ἀπὸ τῆς Δ. πλευρᾶς, ἀπέχων τοῦ ναοῦ περὶ τὰ 100 μέτρα ἐνῶ οἱ ἄλλοι μόνον 50. Τὸ ἐν τῷ μεταξύ ἐρείπιον ὀφείλεται εἰς πυρκαϊὰν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Προχωροῦντες 100 βήματα φθάνομεν εἰς οἰκοδόμημα περιπεφραγμένον διὰ τειχῶν ἐρμυρῶν, ἐφ' ὧν πρὸ τῆς Βουλγαρικῆς κατοχῆς ἐσώζοντο εἰσεῖτι τὰ παραθύρα. Πόλις ὠραία πρὸς Β. σωζομένη μαρτυρεῖ, ὅτι εἶναι Τουρκικῆς κατασκευῆς.

Σώζονται καὶ ἐρείπια ὑδραγωγείου Βυζ. χρόνων, ὥστε τὰ ὕδατα ἐντὸς τῆς πόλεως δὲν διωχτεῦθήσαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Πρὸ τῆς καταδρομῆς ἡ πόλις εἶχεν ἕως 160 ἑλληνικὰς οἰκογενείας κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑπειρωτικὰς καὶ 10 οἰκογενείας Βουλγαρικὰς. Τουρκικαὶ δὲ ἕως 600 οἶκοι. Τὸ ἐμπόριον ἦτο εἰς χεῖρας τῶν ἡμετέρων.

ΦΕΡΑΙ. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ.

Ἁγία Σοφία (Μητρόπολις) ἐκ παραδόσεως.

Τὸ ἡμισυ πλακὸς μαρμαρίνης, ἣν ἐνθυμοῦνται κατὰ τὸ δεξιὸν κλίτος ἀκραίαν καὶ ὑπὸ Ῥώσων ἀποτυπωθεῖσαν, νῦν εὗρομεν ὑπὸ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, τοῦ α' ἡμίσεως ἀρπασθέντος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων:

Ἄλλ' ὦ βραβευτά, τῶν καλῶν τῶν ἐνθάδε
καὶ πάλιν αὐτὰ λαμβάνων, ἐπὰν θέλῃς,
ὡς στάχυν, ὡς μάργαρον, ὡς γλυκὸ μέλι,
σαῖς ἀποθήκαις τοῦτον ἰθυσανρίσας
ὡς εὐθαλὲς τι δένδρον εἰς τροφῆς πέδον
καταφυτεύσας σὸν λάτρην τὸν δεσπότην.

Ἡ ἐκκλησία μεταξὺ βασιλικῆς καὶ σταυροειδοῦς.

Ὁ πρόναος ὡς βασιλικὸς (καμαρωτὸς) ἔχει ἑκατέρωθεν ἀνὰ δύο κίονας (μονολίθους κυανωπούς), με κιονόκρανα μεγαλόφυλλα καὶ ἐπιθήματα ἠνωμένα, ἀλλ' ὄχι δίδυμα τελείως. Τὸ μέσον θολωτὸν εἰς ὑψιτύμπανον

τρούλλον, στηριζόμενον ἐπὶ 4 καμαρῶν (ὄχι ἡμιθολίων), καὶ πάλιν ὑπὲρ ἱεροῦ παραστάδας καὶ πεσσούς, καὶ ὄπισθεν ἐπὶ τοὺς διδυμοκίονας. Κλειστά καὶ πρόθεσις καὶ διακονικὸν ἔμπρὸς (τέμπλον λείπει). Ἀμφότερα θολωτά, ἐπίσης μὲ μικύλους ὑψηλοὺς ζωγραφιστοὺς (ὡς καὶ ὀλόκληρα τοιχογραφημένα), τρούλλους, ὅμοιοι δὲ ταπεινότεροι καὶ ἔμπρὸς ἑκατέρωθεν ἀμέσως χαμηλότεροι τρουλλίσκοι. Δύο κίονες ἔξω ἱεροῦ νῦν ἢ Προστάσις ποτε μὲ ὑπέρθυρον. Θύρα ἔμπρὸς μὲ καλὸν μίωμαρον, ἀνθεμίους μικροὺς βυζαντινοὺς καὶ παραστάδας ἀπλᾶς διγλύφους καθέτως. Παράθυρα δίλοβα μὲν φαίνονται ἐν Προθήσει καὶ διακονικῶ· σώζονται ἐν ἀμφικίονιον μέγα καὶ τὸ κιονόκρανόν του κατὰ χώραν, ἠλλοιωμένη ὅμως ἡ θυρίς. Τρίλοβον δὲ φαίνεται κυρίως ἀπὸ ἰεροῦ (δύο ὑψηλότεροι ἀμφικίονες κατακρυμμένοι τώρα). Θὰ εἶχε καὶ γυναικωνίτην ὑπὲρ κίονας ἀμέσως ὀροφούμενον, διότι σώζονται ἄριστα, ξεσθέντος τοῦ Τουρκικοῦ κονιάματος, κάλλιστα σχεδὸν ἀνδρομήκεις ὑδρογραφίαι Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης διαδεδεμένης καὶ ἄγγελος. Ἀσυνήθης Βυζαντινὴ τέχνη δροσερότητος προσώπου, ἀλλὰ καὶ φυσικότητος κόμης. Ὅλοι φυσικοῦ μεγέθους, καὶ ἀνώτατα ἀπόστολοι. Δύο ἐκεῖ, ἄλλοι κλπ.

Ἄξιζει νὰ γίνῃ ἀπόψεις τῶν τοίχων ὑπὸ εἰδικοῦ τεχνίτου. Τὸ σχέδιον ἐνθυμίζει ναὸν Σκριποῦς (πλὴν μόνον τῶν διδυμοκίωνων) καὶ ἐν τῇ θριγκοειδεῖ ταινίᾳ τῇ ἐξεχούση δύο μέτρα ὑπὲρ ἄβακας κίωνων. Τεῖχος περὶ τὸν ναὸν 40 μ. ἀπὸ Ν. μὲ 2 τετραγώνους πύργους, ὧν ἀκέραιός που δυτικὸς ἐσωτερικὸς στρογγύλος, ἐξωτερικῶς τετράγωνος, τριζωνος κεραμοταινίας, σχεδὸν ἰσοδομικός. Ὑψος σωζόμενον 10 μέτρων που.

B.

ΚΟΥΛΕΛΗ—ΒΟΥΡΓΑΣ

Τὸ χωρίον $1/4$ πρὸς Β. τοῦ σταθμοῦ ἐπὶ ἀπλῆς πλαγιᾶς χαράδρας, ἐντεμνούσης καθέτως τὴν εἰς Β-Ν λοφοσειράν, τὴν πλαισιούσαν δεξιὰ ὡς ἄλλη ἀντίστοιχος ἀντιπέραν τὸ ποτάμιον πεδίων τοῦ Ἐβρου. Ἐπὶ ἀμμολιθικοῦ μαστοῦ κατερχομένου πρὸς Α, πρὸς τὸν ποταμὸν δηλονότι ὕψους καθέτου 25 μ. τὸ πολὺ, ὁρᾶται μακροῖθεν ἀκρόπολις, ὡς πύργος, γραφικὸς μὲ ἐπάλλξεις φαινόμενος, ὅσον δὲ τις πλησιάζει εὐδιάγνωστον δεικνύων βυζαντινότητα σεπίην, ἰδίαν μὲ τὰς κατὰ ὕψη κανονικὰς 3-4 ὀπτοπλινθικὰς, καθαρῶς ταινίας ἢ ζώνας, πατώματα ἐσωτερικὰ δηλούσας.

Ἐκ τοῦ πλησίον σαφηνίζεται ὅτι πύργον ἀρχικὸς, ἰσχυρὸς πύργος τετράγωνος πλ. 17 μ. πᾶχ. τοίχ. 2.50, ὕψους 20 ὑστερογενῶς συνημμένα ἀπὸ μὲν Ν. πύργος μικροτέρας πλευρᾶς ἡμισείας που, ἀλλ' ὕψους μείζονος διὰ

κατωφέρειαν, ἀρραφῶς κολλῶν μ' ἐκεῖνον διὰ μεταπυργίου, ἅμα καὶ πυλῶνος μονοτοίχου παχυτάτου μήκους 17 μ. πον, ἀπὸ δὲ Β. καὶ κύκλω περιτὴν Δ. ὄρορὸν τοῦ λόφου ταπεινότερας κατὰ τὸ ἥμισυ (ἔνδον δὲ ἐστηρίζοντο δωμάτια σαφῆ) καὶ ζωννύων ποτὲ τὸν λόφον καὶ ἐπιστέφων εἰς μέσον τὸν πύργον, πολύγωνος ἔξωθεν (6-8 ἴσως πλευρῶν), διότι μόνον ἀνὰ δύο σώζονται περὶ ἕκαστον πύργον, τῶν ἄλλων κρημισμένων, ὡς ὀγκώδεις λιθασβέστους μάζας κάτω ἐκατέρωθεν τῆς περικαλυπτούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Πρὸς Δ. διετείχιζε τὸν λόφον τεῖχος σωζόμενον ἓν μέρος, ἂν καὶ συστηματικῶς καταστρεφόμενον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ συνοίκων. Εἰς ἀπόστασιν μέσην ἢ ἀκτῖνα 110 μ. ἀπὸ πύργου περιστυλον.

Ὁ κυρίως πύργος τριόροφος, τετράθυρος ἔχει ἓν ἐκάστῳ εἰσοδὸν ἀπὸ Δ. εἰς ἀριστερά, τῆς ἀμέσως ἐντὸς τοῦ πάχους τοῦ τοίχου κλίμακος δικαμπῆ καμαρόλιθον (ἐπικλινῶς) ἀλλάζουσαν ἄνω. Οἱ 4 θολίσκοι ἐκάστου πατώματος τεταγμένοι περὶ κεντρικὸν τετράγωνον πεσσὸν (ἀνιόντα ὡς σπονδυλικὴν στήλην ὄλον,) εἶναι ὅλος κεραμόκτιστος ὡς οἱ τῶν ναῶν νάρθηκες ὑποβασταζόμενοι ὑπὸ τόξων ὑπερτεινόντων ἀπὸ 4 γωνιῶν καὶ τῶν μέσων τῶν μεγάλων τοίχων, γεννιώντων δὲ οὕτω διασταυρώσεις ἀνὰ 4 χώρους. Οἱ δύο ἀνώτεροι ὄροφοι ἔχουσι καὶ παράθυρα ἀνὰ δύο πρὸς Α. καὶ πρὸς Β. ὁ ἀνώτερος, καὶ πρὸς Ν. ἓν μείζον, ἔξάγων ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ μεταπυργίου πρὸς τοῦ πύργου τὸν 4 ὄροφον (ὡς γύρω παράθυρα), ὅλα τὰ θυρώματα τοξωτὰ κεράμια εἰς μάχην καὶ μᾶλλον φωταγωγοὶ ἢ περισκοπητικαὶ ὀπαὶ μικραὶ κανονικῶν ἀποστάσεων ἐνδεικτικαὶ ξυλοδοκῆς κάθετοι εἰς πάχος τοίχου. Δὲν φαίνεται ἀνάβασις ἐπὶ στέγης ὄλου καὶ δυσεξήγητοι ἀντηρίδες τινὲς πυραμιδοειδεῖς (ἄνω ἐξογκωμέναι) περιθέουσιν ὡσεὶ στεφάνη ἀνώτατα φαινόμενα ὡς βάσεις ὑποτήριτου (μεταξὺ) βλητικῶν καθέτως σκοποῦ ἢ ὡς ὑδροδοξαί, ἀροῦ καὶ ὑπόλητος ἐκάστη (προσθίως).

Ὁ διπλὸν εἶναι διὰ μεγάλου πάχους. Ὁ πυλὼν παρὰ δύο ζεύγη προεχουσῶν (κτιστῶν) παραστάδων διόροφος καὶ αὐτὸς κεράμιος (σώζεται ἐτοιμόροπος) ὁ ἄνω θολωτός... δ. ὄυ κλίμαξ ἔξωθεν ξυλίνη, ὅμως προσιτῆ ἐκεῖ ὑψηλὰ ἦγεν εἰς μέσον ὄροφον μικροῦ πύργου (καὶ ὁ... ὄροφος διὰ διὰ ξύλου ἢ περιαιρετῆς κλίμακος ἔξωθεν) τοῦ μικροῦ πύργου ἕκαστος θόλος φέρει ὄροφον, φύσει ἐκ γωνιαίων τειχιῶν ὑπερτεινομένων ἰῶν τόξων. Ἀλλὰ τὸ κάτω αὐτοῦ πᾶνωμα θεοσκότεινον, νοητὸν μόνον ὡς ἀποθήκη ἢ εἰρκτή. Τὸ ὄλον ἔχει ὄχι πολεμικὸν ἴσως σκοπὸν, ἀλλὰ caprice ἀσφαλῶς. Καθορᾷ τις ἐντεῦθεν εὐτυχῆς καὶ ὄρατον πανόραμα εὐφόρων κήπων καὶ ἀγρῶν παραποταμιῶν.

Θέσεις. Γκερένια=μέρος ὕφυργον $\frac{1}{4}$ Ν.Δ. ἐπὶ ὄαχων βουνοσειρᾶς, ὄπου πέτραι καὶ κέραμοι δεικνύουσι συνοικισμὸν μεσαιωνικόν. Ἐξήχθη καὶ κείται ἀπὸ 15 ἐτῶν ἐκ τάφου,—καὶ ἄλλοι λίθοι μείζονες,—θραυσμένη στήλη

κατωφέρειαν, ἀρραφῶς κολλῶν μ' ἐκεῖνον διὰ μεταπυργίου, ἅμα καὶ πυλῶνος μονοτοίχου παχυτάτου μήκους 17 μ. που, ἀπὸ δὲ Β. καὶ κύκλω περὶ τὴν Δ. ὄφρυν τοῦ λόφου ταπεινότερας κατὰ τὸ ἥμισυ (ἔνδον δὲ ἐστηρίζοντο δωμάτια σαφῆ) καὶ ζωννύων ποτὲ τὸν λόφον καὶ ἐπιστέφων εἰς μέσον τὸν πύργον, πολύγωνος ἕξωθεν (6-8 ἴσως πλευρῶν), διότι μόνον ἀνὰ δύο σώζονται περὶ ἕκαστον πύργον, τῶν ἄλλων κρημισμένων, ὡς ὀγκώδεις λιθασβεστους μάζας κάτω ἐκατέρωθεν τῆς περικαλυπτούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Πρὸς Δ. διετείχιζε τὸν λόφον τεῖχος σωζόμενον ἐν μέρει, ἂν καὶ συστηματικῶς καταστρεφόμενον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ συνοίκων. Εἰς ἀπόστασιν μέσην ἢ ἀκτῖνα 110 μ. ἀπὸ πύργου περιστυλον.

Ὁ κυρίως πύργος τριόροφος, τετράθυρος ἔχει ἐν ἐκάστῳ εἰσοδὸν ἀπὸ Δ. εἰς ἀριστερά, τῆς ἀμέσως ἐντὸς τοῦ πάχους τοῦ τοίχου κλίμακος δικαμπῆ καμαρόλιθον (ἐπικλινῶς) ἀλλάζουσαν ἄνω. Οἱ 4 θολίσκοι ἐκάστου πατώματος τεταγμένοι περὶ κεντρικὸν τετράγωνον πεσσὸν (ἀνιόντα ὡς σπονδυλικὴν στήλην ὅλον,) εἶναι ὅλος κεραμόκτιστος ὡς οἱ τῶν ναῶν νάρθηκες ὑποβασταζόμενοι ὑπὸ τόξων ὑπερτεινόντων ἀπὸ 4 γωνιῶν καὶ τῶν μέσων τῶν μεγάλων τοίχων, γεννώντων δὲ οὕτω διασταυρώσεις ἀνὰ 4 χώρους. Οἱ δύο ἄνωτεροι ὄροφοι ἔχουσι καὶ παράθυρα ἀνὰ δύο πρὸς Α. καὶ πρὸς Β. ὁ ἄνωτερος, καὶ πρὸς Ν. ἐν μείζον, ἕξάγων ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ μεταπυργίου πρὸς τοῦ πύργου τὸν 4 ὄροφον (ὡς γύρω παράθυρα), ὅλα τὰ θυρώματα τοξωτὰ κεράμια εἰς μάχην καὶ μᾶλλον φωταγωγοὶ ἢ περισκοπητικαὶ ὀπαὶ μικραὶ κανονικῶν ἀποστάσεων ἐνδεικτικαὶ ξυλοδεσῆς κάθεται εἰς πάχος τοίχου. Δὲν φαίνεται ἀνάβασις ἐπὶ στέγης ὅλου καὶ δυσεξήγητοι ἀντηρίδες τινὲς πυραμιδοειδεῖς (ἄνω ἕξογκωμέναι) περιθέουσιν ὡσεὶ στεφάνη ἀνώτατα φαινόμενα ὡς βάσεις ὑποτήτων (μεταξὺ) βλητικῶ καθέτως σκοποῦ ἢ ὡς ὑδρορῥόαι, ἀφοῦ καὶ ὑπόρητος ἐκάστη (προσθίως).

Ὁ διπλὸν εἶναι διὰ μεγάλου πάχους. Ὁ πυλὼν παρὰ δύο ζεύγη προεχουσῶν (κτιστῶν) παρασιτάδων διόροφος καὶ αὐτὸς κεράμιος (σώζεται ἐτοιμόροπος) ὁ ἄνω θολωτός... δ' οὐ κλίμαξ ἕξωθεν ξυλίγη, ὅμως προσιτὴ ἐκεῖ ὑψηλὰ ἦγεν εἰς μέσον ὄροφον μικροῦ πύργου (καὶ ὁ . . . ὄροφος διὰ διὰ ξύλου ἢ περιαιρετῆς κλίμακος ἕξωθεν) τοῦ μικροῦ πύργου ἕκαστος ἰόλος φέρει ὄροφον, φύσει ἐκ γωνιαίων τειχιῶν ὑπερτεινομένων τῶν τόξων. Ἀλλὰ τὸ κάτω αὐτοῦ πάτωμα θεοσκοτεινόν, νοητὸν μόνον ὡς ἀποθήκη ἢ εἰρκτή. Τὸ ὅλον ἔχει ὄχι πολεμικὸν ἴσως σκοπὸν, ἀλλὰ *caprice* ἀσφαλῶς. Καθορᾶ τις ἐντεῦθεν εὐτυχῆς καὶ ὄραϊον πανόραμα εὐφώρων κήπων καὶ ἰγρῶν παραποταμιῶν.

Θέσεις. Γκερένια=μέρος ὕψυρον $\frac{1}{4}$ Ν.Δ. ἐπὶ ῥάχεων βουνοσειρᾶς, ὅπου πέτραι καὶ κέραμοι δεικνύουσι συνοικισμὸν μεσαιωνικόν. Ἐξήχθη καὶ κεῖται ἀπὸ 15 ἐτῶν ἐκ τάφου,—καὶ ἄλλοι λίθοι μείζονες,—θραυσμένη στήλη

ἀμμολίθου ὕψ. 1,50X0,55—60X0,16. Ἐπὶ σταυρὸν ἐγγράρατον ἢ ἐξῆς
ἐπιγραφὴ :

ΕΝΘΑΔΕΚΑ
ΚΙΤΑΙΟΕΥΛΑ
ΠΡΕΣΒΙΑΛΕΣ
ΔΡΟΣΤΕΛΙΟΘ
ΜΗΝΠΟΥΛΙΟ
ΠΗΝΔΙΚΑ

ὕψος γραμμ. : 0,045.

ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΞΕΙΔΙΟΥ

ΤΟΥ ΔΟΥΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ GENELLI CARERI

ΚΑΤΑ ΤΟ 1693-4

Κατὰ τὸ 1693 ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν Καλαβρίαν ἔφθασα εἰς τὴν Σμύρνην· ἐκεῖ ἐπέβην Τουρκικοῦ πλοίου τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἐξεφόρτωσε μερικοὺς σάκκους σάπωνος εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ὄχθην τῶν Δαρδανελλίων, ἠκουλούθησε τὸν πλοῦν του ἀφήσαν ὀπίσω του τρία μίλια τὴν Μάδυτον (Maídas) καλὴν κωμόπολιν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς ἔχουσαν ἀφθονον καλὸν κρασί, τὸ ὁποῖον οἱ Γάλλοι ἔμποροι ἀγοράζουσι εἰς πολὺ εὐθηνὴν τιμὴν.

Ἐννέα μίλια περαιτέρω εἶνε ἡ παλαιὰ πόλις Ἐσκὶ Σταμποῦλ (Sckie Stamboul,) τὴν ὁποίαν πρῶτην ἐν Εὐρώπῃ κατέλαβον οἱ Τοῦρκοι ὅταν ἐξεδίωξαν τοὺς Χριστιανούς· τίποτε δὲν διασώζεται ἀπὸ αὐτὴν εἰμὴ ἐν ἔρειπωμένον φρούριον. Πρὸ τῆς δύσεως ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Καλλίπολιν θαυμάσαντες τὰς φυσικὰς καλλονὰς τῶν στενῶν. Ἄμα ἀποβιβασθεὶς μετέβην εἰς τὸν Γάλλον πρόξενον ὃ ὁποῖος δὲν μὲ ἐπέτρεπε νὰ μὲνῶ ἄλλοῦ, παρὰ εἰς τὴν κατοικίαν του· τὴν πρόσκλησίν του εὐχαρίστως ἐδέχθην ἵνα μὴ ἀναγκασθῶ νὰ κατακλιθῶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κανενὸς καφερείου, διότι εἰς Καλλίπολιν δὲν ὑπάρχει χάνι (Xany). Μὲ παρέθεσεν ἐξάαιρετον τροφήν καὶ ἔκοιμήθην εἰς καλὸ κρεβάτι, τοῦ ὁποίου εἶχον ἀνάγκην ταξειδεύων ἐπὶ πέντε ἡμέρας εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλὰ ὃ ὑποπρόξενος Σίμων ἦτο Ἰουδαῖος καὶ Ῥαββῖνος καὶ δὲν μὲ ἐπέτρεπε νὰ κόψω τὸ ψωμί μὲ τὸ μαχαῖρί μου, ἀλλὰ μὲ τὸ ἰδικόν του· ἦτο ἀρχεὶτὰ εὐπορος, εἶχε πολλοὺς σκλάβους τὰ δὲ ἔπιπλά του ἦσαν ἐξ Ἰταλίας.

Διὰ τὸ δι' Ἀδριανούπολιν ταξειδίόν μου, εἶπεν, ὅτι ἂν ἔφθασα μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μετέβαινον ἐκεῖ ἐν συνοδείᾳ γενιτσαῦρου, ὃ ὁποῖος μετέφερον ἐπιστολὰς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας διὰ τὸν πρεσβυτὴν (ὅστις παρέμενε τότε ἐν Ἀδριανουπόλει), αἱ ὁποῖαι τῷ παρεδόθησαν ὑπὸ Γάλλου πλοιοῦργου ἀφιχθέντος εἰς εἴκοσι τέσσαρας ἡμέρας ἀπὸ Μασσαλίαν.

Ἡ Καλλίπολις (Jebbole) ἔχει περιφέρειαν τριῶν μιλίων· δὲν προστα-

τεύεται ἀπὸ τείχη, αἱ δὲ οἰκίαι καίτοι χαμηλαὶ εἶνε λίθιναι μὲ ὄθραϊους θελακτικούς κήπους. Ἄλλοτε ὑπῆρχε φρούριον ἐπὶ τοῦ λόφου, δεσπόζον τοῦ λιμένος, τὸ ὁποῖον ἡ ὀκνηρία τῶν Τούρκων ἄφησε νὰ καταρρεύσῃ. Ἔχει περὶ τοὺς 6000 κατοίκους, Ἕλληνας, Ἰουδαίους καὶ Τούρκους, οἱ ὁποῖοι κυρίως ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κατασκευὴν βελῶν. Ὑπάρχει καλὴ ἀγορὰ, σκεπασμένη μὲ μολύβι, μὲ ἀρκετοὺς μικροὺς θόλους, ἐνοικιαζομένη εἰς τοὺς καταστηματάρχας κατὰ μικρὰ τεμάχια. Εἶναι πόλις ἐμπορικωτάτη ἕνεκα τῆς εὐνοϊκῆς τῆς τοποθεσίας, κειμένη ἐπὶ τῶν διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἀσίαν ὁδῶν. Ὁ Μπασιάς τῆς κερδίζει χίλια γρόσια περίπου τὸ ἔτος.

Ἡ πόλις αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς τόπος διασκεδάσεως τῶν κατοίκων τῆς ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ὁχθῆς κειμένης πόλεως Λαμψάκου (Lapsic).

Ἡ Καλλίπολις παράγει ἀφθονον σῖτον, κρασί καὶ ὀπωρικά, ἰδίως ἐξαίρετα πεπόνια (καλλίτερα τῶν πεπονίων Parabite τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως) ἐξ ὧν ἠγόρασα ἑννέα ἐξιρέτα ἀντὶ δέκα ὀκτὼ ἀγγλικῶν πεννῶν. Ὁ τόπος δὲν στερεῖται κυνηγίου· εὗρισκονται ἔλαφοι, κουνέλια, πέρδικες, πάπιες καὶ ἄλλα πολλὰ ἄγρια πτηνά. Τὸ παζάρι εἶνε πολὺ ἐκτεταμένον· ἔχει μεγαλυτέραν ἀφθονίαν ἐμπορευμάτων ἀπὸ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας· εὗρισκονται καὶ διάφορα ἀντικείμενα τέχνης καὶ καταρρασίας.

Ὁ υἱὸς τοῦ υποπροξένου Ραφαήλ δὲν κατώρθωσε ἀπόψε νὰ μοι εὔρη μέσον διὰ νὰ μεταβῶ εἰς Ἀδριανούπολιν, οἷτε ὑπῆρχε καραβάνι τὸ ὁποῖον συνήθως μεταφέρει μετὰξί, οἷτε ἄλλη συνοδεία μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβῶ ἀσφαλῆς ἀπὸ τοὺς γενιτσάρους, οἱ ὁποῖοι ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν πόλεμον ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν, ἔκλεπτον καὶ ἐφόνεον καθ' ὁδὸν τὸν τυχόντα.

Ἐπὶ τέλους τὴν 18 Δεκεμβρίου κατώρθωσα νὰ εὔρω ἀμάξι ἐνὸς Βουλγάρου ἐπιστρέφοντος εἰς Ἀδριανούπολιν, ὁ ὁποῖος ἐρχόμενος ἀπὸ Φιλιππούπολιν εἶχε κάμει ἀρκετὰ ταξείδια εἰς Καλλίπολιν καὶ μὲ αὐτὸν ἀνεχώρησα εἰς τὰς 19 ἔχων συνταξειδιώτην ἕνα Ἀρμένιον καὶ τὸν ὑπηρέτην μου ἤμην ὅμως ἠναγκασμένος νὰ κάθημαι κάτω σταυροπόδι.

[Διῆλθε κατόπιν διὰ τοῦ Μπουλαῖο (Buloug) 14 μίλια, τῆς Cape ἄλλα 14 μίλια, τοῦ Juligia - Mussurua 10 μίλια καὶ ἔφθασε τὴν ἑσπέραν τῆς 20 εἰς Μάλγαρα ἀπέχοντα 15 μίλια].

Τὰ Μάλγαρα εἶνε πόλις κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους καὶ ἔχει περίπου 10 χιλ. κατοίκους Τούρκους, Ἀρμενίους καὶ Ἕλληνας, ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς Μπασσᾶ, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπόκειται περὶ τὰ 300 χωρία τῶν πέριξ. Ἔχει ἑπτὰ τεμένη σκεπασμένα μὲ μολύβι καὶ μίαν μεγάλην περιοχὴν μὲ ἑπτὰ θόλους, χρησιμεύουσαν ὡς παζάρι μὲ πλουσιώτατα ἐμπορεύματα. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθημεν, ὡς καὶ προηγουμένως, εἰς τὸ χάνι..... Διὰ τοῦ Armanlı καὶ Οὐξοῦν κιοπρὸν (Casunchiupri) τὴν 22αν Τρίτην ἐφθάσαμεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἡ ὁποία κεῖται εἰς τόσον θελακτικὴν θέσιν, ὥστε ὁ

Ἄμυρᾶς ἀφίνων τὴν Προῦσαν ἐδῶ μετέφερε τὴν αὐλήν του· ἐνταῦθα ἐπίσης παρεμείναν καὶ μερικοὶ τῶν διαδόχων του, οὕτως ὥστε ὁ πληθυσμὸς τῆς ἠϋξήθη. Ἡ περιφέρειά της εἶνε 7 ἢ 8 μίλια συμπεριλαμβανομένης τῆς πόλεως καὶ τῶν κήπων. Δὲν ἔχει τι ὠραῖον, αἱ οἰκίαι εἶνε χαμηλαὶ ἀπὸ ξύλα καὶ γῶμα καὶ μερικαὶ ἀπὸ τοῦβλα, οἱ δὲ δρόμοι ρυπαροί, ὥστε ὁμοιάζει μὲ μεγάλο χωριὸ ἢ πόλιν. Ἄνευ ἀμφιβολίας οἱ Ὀθωμανοὶ αὐτοκράτορες τὴν κατέστησαν πολυανθρώποτέραν, ὡς καταφαίνεται ἀπὸ τὴν αὔξησιν τῶν οἰκοδομῶν της, διότι ἡ παλαιὰ πόλις ἦτο πολὺ μικροτέρα. Ἐμέτρησα εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν τειχῶν της ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν Ἄλῃ μπασσᾶ μέχρι τῆς πόλεως Magnasiarsı (δηλ. πόλις τοῦ ποταμοῦ), μόνον εἴκοσι τέσσαρας πύργους, μερικοὺς ἕξ αὐτῶν ἐν καλῇ καταστάσει, ἄλλους πεσμένους καὶ κειμένους πολὺ πλησίον τὸν ἕνα τοῦ ἄλλου· τὸ λοιπὸν τοῦ τείχους κατέπεσε, οἱ δὲ Τούρκοι δὲν φροντίζουν νὰ τὸ ἀνοικοδομήσουν καὶ ἡ Ἀδριανούπολις παραμένει ἀνοικτὴ. Κατοικεῖται ἀπὸ Ἑλληνας, Ἰουδαίους, Ἀρμενίους, Τούρκους, Βλάχους καὶ ἄλλας ἐθνότητας. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν κατοίκων της δὲν εἶνε πάντοτε ὁ αὐτός, διότι τὸν χειμῶνα παραμένουν πολλοὶ στρατιῶται ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τὸν πόλεμον. Οἱ κάτοικοι της ἀνέρχονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον εἰς 100 χιλ.

Ἡ ζωὴ εἶνε ἐδῶ ἀκριβή, διότι τὰ περισσότερα τροφίμα ἔρχονται ἀπὸ μακριάν. Ὁ ἀήρ της εἶνε ὑγιεινὸς καὶ τὰ πέριξ θελκτικά, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος, μὲ τοὺς πρασίνοὺς ἀγροὺς καὶ κήπους ποτιζομένους ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς· τὸν χειμῶνα ὑπάρχει ἄφθονον κυνήγι.

Τὴν 23 Τετάρτην, μετὰ τὸ φαγητόν, ἐπεσκέφθην θαυμασίαν ἀγορὰν ἡμίσεως μιλίου μήκους ὀνομαζομένην Ἄλῃ Μπασσᾶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ. Εἶνε ἐκτεταμένη, ὑψηλὴ μὲ ἕξ πύλας καὶ 365 πλούσια καταστήματα ἀμφοτέρωθεν, πλήρη ἀπὸ ποικιλίαν πλουσίων ἐμπορευμάτων. Τὰ καταστήματα αὐτὰ εἶνε εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, Ἀρμενίων, Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι πληρώνουν μηνιαίως πέντε γρόσια διὰ κάθε κατάστημα εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ ἰδρυτοῦ ἢ τοὺς κατόπιν παρ' αὐτῶν ἀγοράσαντας, καὶ ἡμῖσι γρόσιον εἰς τὸ τέμενος Vecerfelı. Πλησίον τῆς ἀγορᾶς αὐτῆς εὐρίσκεται ὁδὸς ὀνομαζομένη Seraci ἐκτεινομένη ἐπὶ ἕν μίλιον, γεμάτη ἀπὸ καλὰ καταστήματα μὲ κάθε εἶδους ἐμπορεύματα, σκεπασμένα ἀπὸ ξυλικήν, μὲ μερικὰς ὁπὰς εἰς τὰς πλευρᾶς διὰ νὰ εἰσέρχεται φῶς.

[Ἀκολουθεῖ περιγραφή τῶν τεμενῶν Σελημιέ, Ἐσκῆ Τζαμί, Vecerfelı καὶ τοῦ μεγάρου τοῦ Βεζύρη].

Μετέβην καὶ εἰς τὸ πλησίον τοῦ Ἐσκῆ Τζαμί εὐρισκόμενον Μπεζεστένι, τὸ ὁποῖον εἶναι σκεπασμένον καὶ ἔχει μεγάλους κίονας εἰς δύο σειρᾶς καὶ εἰς τὸ μέσον ὑπάρχουν 200 πλούσια καταστήματα, εἰς τὰ ὁποῖα πωλοῦνται χρυσοῦφानτα καὶ ἀργυροῦφानτα ὑφάσματα, σπαθία, πιστόλια, παραφερ-

νάλια ἀλόγων καὶ ἄλλα εἴδη διὰ ἱππεῖς, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοσμημένα μὲ πολυτίμους λίθους. Καὶ αὐτὰ τὰ καταστήματα πληρώνουν ὁμοίως δύο γρόσια τὸν μῆνα εἰς τοὺς ἰδιοκτητὰς καὶ ἡμισυ γρόσιον εἰς τὸ Ἑσκή Τζαμί, κατὰ ὄρισμὸν τοῦ grand signior. Πλησίον τοῦ Μπεξεστένιοῦ εἶνε οἱ χρυσοχόοι εἰς μακρὸν σκεπασμένον δρόμον.

..... Τὴν 25ὴν Πρασακσεήν, ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, μετέβην, ἵνα κοινωνήσω εἰς τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥαγουσαίων κειμένην εἰς τὴν παλαιὰν πόλιν, ὅπου εἰς Καπουκῖνος ἐφημέριος τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ ἦλθε καὶ ἐλειτούργησε μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου καθολικοῦ ἱερέως. Εἰς τὰς 27 τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐκκλησιάσθην εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ καὶ συνεδείπνησα μαζύ του ὡς καὶ ὁ Γάλλος κόμης τοῦ Fgiol καὶ μαρκήσιος τοῦ Orade, ὁ ὁποῖος εἰς κάθε ἐκστρατείαν συνοδεύει τὸν μέγαν βεζύρην, διευθύνων τὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ ἐπιβλέπων τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν Γάλλος πρεσβευτὴς ἦτο ὁ βαρῶνος de Chateauneuf ὁ ὁποῖος κατῴρθωσε νὰ δοθοῦν εἰς τοὺς καθολικοὺς οἱ Ἅγιοι τόποι τοὺς ὁποῖους εἶχον οἱ Ἕλληνες.

[Ἀκολουθῶς περιγράφει τὸ σελαμλίκι τοῦ Χαμίτ τοῦ β' καὶ τὴν τελετὴν τῶν Μεβλεβήδων].

Τὴν 30ὴν Τετάρτην δὲν ἐξῆλθον ἕνεκα τοῦ ψύχους καὶ τῆς χιόνος, ἀλλὰ τὴν 31ην, Πέμπτην εἶχα τὴν καλὴν τύχην νὰ ἰδῶ τὸν Χάνην τῆς Βαρβαρίας μεταβάνοντα ἔφιππον ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα εἰς τὸ μέγαρόν του. Ἦτο μετροῦν ἀναστήματος, καστανός, ἀγρίου ἐξωτερικοῦ, ἡλικίας περίπου ὀγδοήκοντα ἐτῶν. Ἔφερε πρασίνην ἐνδυμασίαν καὶ ἔφερε εἰς τὴν κεφαλὴν κάλυμμα τοῦ αὐτοῦ χρώματος μὲ δύο πτερά. Εἴκοσιν ἔφιπποι ὑπηρετοῦν τὸν ἠκολούθουν, καλοενδεδυμένοι καὶ ἄλλοι τόσοι ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν μέγalon Βεζύρην ὡς τιμητικὴ συνοδεία.

[Ἐν συντομίᾳ κατόπιν ἀναφέρει τὰ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐξ Ἀδριανουπόλεως μέσον Χάψας (Hapsa), Βαλα (sic), Bergasi (Ἰσως Λουλὲ Βουργάζ), Καρραστράνι (Calestron); Τσορλοῦ (Chiorla), Σηλυβρίας (Sivirli) καὶ Τσεκμετζὲ (Checkmeangia) καὶ ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1694 Κυριακὴν. Οὐδὲν ἐνδιαφέρον μνημονεύει].

(Κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ κ. Α. Α. Σ.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΩΝ ΘΡΑΚΩΝ

I. Γενικά τινα.

§ 1) Οἱ ἀρχαιότατοι πρόγονοι τῶν Ἑλλήνων, τῶν Λατίνων καὶ τῶν ἄλλων Ἰταλικῶν λαῶν (πλὴν τῶν Αἰγύων), τῶν Κελτῶν, τῶν Γερμανῶν (ἐν οἷς Ἄγγλοι, Ὀλλανδοί, Δανοί, Σουηδοί, Νορβηγοί), τῶν Λιθουανῶν, τῶν Λεττῶν, καὶ τῶν ἀρχαίων Πρώσσων, τῶν Σλαβῶν ἤτοι Ρώσσων, Πολωνῶν, Βοημῶν, Κροατῶν, Δαλματῶν, Σλοβένων, Σέρβων καὶ τῶν νῦν Βουλγάρων), τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, τῶν Ἰλλυριῶν (νῦν Ἑλληβανῶν), τῶν Φρυγῶν, τῶν Ἀρμενίων, τῶν Ἰρανῶν (Βακτρῶν, Περσῶν, Μήδων), ἐν οἷς καὶ οἱ πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου οἰκοῦντές ποτε *Σκύθαι* καὶ οἱ *Τοχαροί*, ἔθνος Ἰνδοσκυθικόν, ἄλλοτε οἰκοῦντες ἐν Τουρκεστάν, (1) τῶν Ἰνδῶν Μικρασιατικῶν τερων ἐκλιπόντων (2) καὶ ἄλλων ἐπὶ τοῦ Καυκάσου οἰκοῦντων μικρῶν ἐθνῶν παλαιότατά ποτε συνέζων ἀποτελοῦντες ἐν ἔθνος, ὁπότε διέπλασαν μίαν γλῶσσαν καὶ ἀνέπτυξαν πολιτισμόν τινα. Ὁ χρόνος τῆς συμβιώσεως αὐτῶν εἶναι ἄγνωστος ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τόπου αὐτῶν δύο γινώμαι ὑφίστανται· διότι οἱ μὲν φρονοῦσι ὅτι κοιτὸς αὐτῶν ἦτο ἡ κεντρῶσα Ἀσία, οἱ δὲ ὅτι ἡ κεντρῶσα Εὐρώπη ἢ τὰ νοτιανατολικά αὐτῆς μέρη, τ. ἔ. ἡ μεσημβρινὴ ἄχανῆς Ρωσσία. (3) Πρὸς δὲ οὐδὲ τὸ κοινὸν ὄνομα αὐτῶν, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ὑπῆρχε, παρεδόθη ἡμῖν, διὰ τὸ παμπάλαιον τοῦτο ἔθνος ἐκλήθη κατὰ συνθήκην ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν καὶ γλωσσολόγων Ἰαπετικόν, ἢ γλῶσσα αὐτοῦ Ἰαπετικὴ καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτοῦ Ἰαπετικὸς ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὸς ἢ Ἰνδογερμανικὸς. (4)

Ὁ πρῶτος ἐκεῖνος προπύργος λαὸς τῶν προμνημονευθέντων ἐθνῶν ἤδη τότε ἦτο ὑποδηρημένος εἰς διάφορα φύλα ἐξ ἅπαντος, καθὼς καὶ πᾶς ἄλλος ἱστορικὸς λαός, ἔχων δὲ γλῶσσαν ἀνεπτυγμένην, ἤτοι κλινομένην καὶ

1) Ἰδὲ Nörde und Gercke, Ein leitung in die Altertumswissenschaft, τόμ. I. ἔκδ. 2, ἔτ. 1912, σελ. 521, Leipzig.

2) Ἰδὲ Μυρτίλου Ἀποστολίδου. Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, § 1, σελ. 72, Θρακικά Ἀθηνῶν, τόμ. I, ἔτ. 1928.

3) Αὐτόθι, § 1, σελ. 71.

4) Αὐτόθι, § 1, σελ. 70, σημείωσις 3.

συντασσομένην, διεσχίσθη ἀρχαιότατα καὶ ἐξηπλώθη εἰς εὐρυτάτας τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας χώρας. Τὰ μικρὰ ἐκεῖνα τοῦ ἔθνους φῖλα ἀνεπτύχθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐγένοντο ἔθνη μεγάλα καὶ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας φαίνονται ἐν τῇ ἱστορικῇ κονίστρᾳ ὑπὸ τὰ προσηθέντα ὀνόματα. Ἄν πάντων τούτων τῶν φύλων ὁ ἅπ' ἀλλήλων ἀποχωρισμὸς ἐγένετο συγχρόνως ἢ πρῶτον μὲν ἐγένετο ἐνίῳν, ὥστε τὰ ὑπολειφθέντα συνέζησαν εἰσέτι ἐπὶ χρόνους, εἶτα δὲ καὶ ταῦτα ἀπεχωρίσθησαν ἀλλήλων, ἂν ἢ μετανάστευσις τούτων ἐγένετο δι' ἔλλειψιν τροφῆς ἢ πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς αἰτίας, ἂν ἢ ὑποδιαίρεσις τινῶν ἐκ τούτων ἐγένετο πολλῷ βραδύτερον, ὥστε τὰ μέλη αὐτῶν νὰ εἶναι σήμερον συγγενέστερα πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς τὰ ἄλλα, (1) περὶ τούτων πάντων οὐδὲν ἡμῖν παλαιόθεν παρεδόθη, ἐκ μόνης δὲ τῆς ἐξετάσεως τῆς γλώσσης αὐτῶν ὀλίγα τινὰ εἰκάζονται.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν γνώμην τῶν εἰδικῶν ὁ χωρισμὸς τῶν διαλέκτων κατ' ἀρχὰς καὶ τῶν γλωσσῶν κατόπιν συνεβάδιζε μετὰ τοῦ χωρισμοῦ τῶν φύλων, δυνατὸν νῦν ἐκ τῆς παρατηρουμένης μείζονος ὁμοιότητος ἢ ἀλλοτριότητος δύο ἀδελφῶν γλωσσῶν νὰ ἐξαχθῇ συμπέρασμα περὶ μείζονος ἢ ἐλάσσονος συγγενείας τῶν λαλούντων αὐτὰς ἐθνῶν. Οὕτω λ.χ. παρατηρεῖται νῦν ὅτι αἱ γλώσσαι τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Ἰρανικῶν λαῶν (Βακτριῶν, Μήδων, Περσῶν) εἶναι ὁμοιότεραι πρὸς ἀλλήλας ἢ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀδελφάς, ὡσαύτως ὅτι αἱ Σλαυικαὶ πρὸς τὴν Λιθουανικὴν καὶ τὴν Λαίτικὴν, ἢ Κελτικὴ πρὸς τὰς Ἰταλικὰς, ἢ Ἑλληνικὴ πρὸς τὴν Λατινικὴν, ἢ Θρακικὴ πρὸς τὴν Φρυγικὴν καὶ τὴν Ἀρμενικὴν. Ἡ μείζων δὲ ὁμοιότης τούτων τῶν γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας καθιστᾷ πιθανὴν τὴν στενωτέραν συγγένειαν τῶν λαλούντων αὐτὰς λαῶν πρὸς ἀλλήλους (2).

§ 2) Ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων ἢ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, ἐκλιποῦσα ὁλοσχερῶς σὺν τῇ διαδόσει τοῦ χριστιανισμοῦ πιθανῶς ἀνὰ τὴν Θράκην κατὰ τὸν 4ον ἢ 5ον μ.Χ αἰῶνα, εἶναι ἡμῖν πολὺ ὀλίγον γνωστή. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν δὲ τοῦ Ξενοφῶντος ἦτο αὕτη ὅλως ἀκατάληπτος εἰς τοὺς Ἑλληνας τῶν χρόνων αὐτοῦ, διότι οἱ μύριοι συννεοοῦντο διὰ διερμηνέως πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Θρακῶν Σεύθην, ὅστις «ἐν ἐπηκῶφ εἰστήκει ἔχων ἐρμηνέα, συνίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα» (3). Αἱ περισωθεῖσαι ἡμῖν ὀλίγα Θρα-

1) Πρὸβλ. τοὺς *Γερμανοὺς* διαιρεθέντας εἰς τὰ σημερινὰ ἔθνη τῶν Ὀλλανδῶν Ἀγγλῶν, Δανῶν, Σουηδῶν, Νορβηγῶν κτλ. ὡσαύτως τοὺς *Σλαύους* εἰς τὰ τῶν Ρώσων, Πολωνῶν, Βοημῶν, Σέρβων κτλ.

2) Ἴδὲ: *Γ. Χατζηδάκι*. Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα, τόμ. I, σελ. 19 καὶ ἔξης, Ἀθῆναι, 1902, καὶ *Σ. Λάμπρου*, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμ. I, σελ. 25 καὶ ἔξης, Ἀθῆναι, 1896.

3) *Ξενοφῶντος*, Κ. Α. VII, 4, 9.

καὶ λέξεις ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου καὶ ἄλλων ἀρχαίων γραμματικῶν καὶ συγγραφέων, ὧν τινες πιθανῶς εἶναι ξένα μεταδοθεῖσαι τοῖς Θραξὶ διὰ τῆς ἐπικοινωνίας, τῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐγκαταστάσεων ἐν τῇ Θράκῃ ἄλλων φύλων (¹) καὶ ἱκανὰ πρὸς τούτω τοπωνύμια καὶ κύρια ὀνόματα μεθ' ἑλληνικῶν καταλήξεων, μνημονευόμενα ὑπὸ τε τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων ἢ ἐν ἀνευρεθείσαις ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντα διαπιστοῦσι μόνον ὅτι αὕτη ἀνήκει, ὡς προερορήθη, εἰς τὴν Ἰαπετικὴν ἢ Ἰνδογερμανικὴν ἢ Ἰνδοευρωπαϊκὴν ὀμοφυλίαν, στενωτάτην συγγένειαν ἔχουσα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν, ὡς ἐκ πλείστων ριζῶν λέξεων δηλοῦται, μὴ ἀφισταμένη δὲ καὶ τῶν Ἰρρικῶν καὶ τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ οὐδαμῶς βοηθοῦσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀσφαλοῦς γνώμης περὶ τῶν κατ' αὐτήν. Διότι ἐκάστη γλῶσσα ἢ διάλεκτος χαρακτηρίζεται κυρίως ἐκ τῶν καταληκτικῶν φαινομένων καὶ ἐκ τῶν φθόγγων τῶν λέξεων, τ. ἔ. τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ φθογγολογικοῦ καὶ ἐκ τῆς συντάξεως αὐτῶν, τ. ἔ. τοῦ συντακτικοῦ καὶ οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν ριζῶν μεμονωμένων λέξεων, οἷα εἶναι αἱ περιωθεῖσαι Θρακικαί, ὧν πολλαὶ ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἐπεΐσακτοι καὶ ἐκ ξένων γλωσσῶν. Συνεχῆ δὲ λόγον δυστυχῶς ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ δὲν ἔχομεν, ὅπως γνωρίσωμεν τό τε τυπικὸν καὶ τὴν σύνταξιν αὐτῆς, τὰ δὲ παραδεδομένα ἡμῖν καταληκτικὰ τῶν τε λέξεων καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων φαινόμενα ὡς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ γεγραμμένων, εἶναι πάντα σχεδὸν ἑλληνικά, οἱ δὲ φθόγγοι πολλαχοῦ πιθανῶς μεταπεποιημένοι. Ὅθεν πλεῖστα ὅσα τῶν περὶ αὐτῆς γραφέντων εἶναι ὑποθέσεις καὶ εἰκασίαι ἐρειδόμεναι ἐπὶ τῆς συγκριτικῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης (²).

Ἡ Θρακικὴ γλῶσσα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτο αὕτη αὕτη ἢ πανάρχαιος Θρακοφρυγική, ἔχουσα ἰδίους διαλεκτικούς ἰδιωτισμοὺς καὶ οὐδεμίαν ἐξέλιξιν λαβοῦσα εἰς τύπους καὶ ἔκφρασιν κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ καλοῦ λόγου, ὅστις ἀπαντᾷ ἐν φιλολογικοῖς ἔργοις, ὧν ἑσπεροῦντο οἱ ἀπολίτιστοι

1) *Μυρτίλου Ἀποστολίδου*, Θρακικά Τ. Ι. § 8, σελ. 83.

2) Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν, ἦτοι περὶ τῶν λειψάνων αὐτῆς καὶ τῆς συγγενείας πρὸς τὰς Ἰνδοευρωπαϊκὰς τὰ σπουδαιώτερα τῶν μέχρι τοῦδε γραφέντων εἶναι :

α') Gerhard: *Über Griechenlands Volksstämme und Stammgottheiten*, ἔτ. 1853, σελ. 462—466, ἐν τοῖς *Abhandl. der K. Akad. der Wissenschaften zu Berlin*.

β') De Lagarde: *Gesammelt Abhandlungen*, σελ. 278—283.

γ') Fick: *Spacheinheit der Indogermanen Europas*, σελ. 417—423.

δ') Röstler: *Zeitschrift für das Osterr. Gymnasien*, ἔτ. 1873, σελ. 105—116, *Einiges über das Thrakische*.

ε') *G. Meyer*: *Bazzenborger's Beiträge*, X, σελ. 200 καὶ ἐξῆς.

ς') *Carl Pauli*: *Eine Vorgriechische Inschrift von Lemnos*, Leipzig, ἔτ. 1886, σελ. 19 καὶ ἐξῆς.

καὶ βάρβαροι Θραῖκες, ὡσπερ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς ἡ Φρυγικὴ, πρὸς δὲ καὶ συμμιγεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ μετ' ἄλλων ὠσαύτως ἀκαλλιεργητῶν γλωσσῶν τῶν ὁμόρων βαρβάρων καὶ συγγενῶν ἔθνων καὶ ὑποστῆσα πάντως τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν. Τοῦτο δ' ἐγένετο, ὡς εἰκάζομεν, μᾶλλον ἢ ἐν τῇ Μοισίᾳ, ὅπου εὐκολωτέρα καὶ συχνότερα ἦτο ἡ ἐπικοινωνία πρὸς τὰ ὅμορα ἔθνη καὶ πλείονες ἦσαν αἱ ἐπιδρομαὶ καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις Σκυθικῶν, Ἰλλυρικῶν καὶ Κελτικῶν φύλων πρὸ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν Ῥωμαιοκρατίαν καὶ συχνοὶ ἦσαν οἱ ἐποικισμοὶ Ῥωμαίων παλαιμάχων στρατιωτῶν, ὡς καὶ διαρκεῖς αἱ σταθμεύσεις Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων, συγκειμένων ἐκ παντοδαπῶν ἀνδρῶν τῆς ἀχανοῦς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ἦττον δὲ ἐν τῇ κυρίῳ Θράκῃ, δηλαδὴ τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου, ὅπου τὰ Θρακικὰ φῦλα διετέλεσαν ἀμιγέστερα πρὸς ξένα στοιχεῖα. Τὴν εἰκασίαν δὲ ταύτην ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς Λατινικῆς μὲν γλώσσης παρὰ τοῖς ἐκεῖθεν τοῦ Αἴμου Θραξί καὶ ὁ ἐκλατινισμὸς αὐτῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον, τῆς Ἑλληνικῆς δὲ ὡς μᾶλλον συγγενοῦς τῇ καθαρωτέρᾳ Θρακικῇ γλώσσῃ παρὰ τοῖς ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου Θραξί καὶ ὁ τέλειος ἐξελληνισμὸς αὐτῶν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων καὶ ἀνευρισκομένων ἐκαστοτε ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἄλλων τεχνικῶν μνημείων.

Ὁ Kretschmer, ὅστις ὑπάγει τὴν γλώσσαν τῶν Θρακῶν εἰς τὴν Θρακοφρυγικὴν, προστίθῃσι: «Λογιστέα δὲ αὕτη ὡς ἴδιον γλωσσικὸν ἰδίωμα ὑφ' ἣν ἔννοιαν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ γλώσσα, διαφυλάξαν τοὺς αὐτοὺς καὶ ἀρχαίους τύπους, οὗς μάτην ἀναζητοῦμεν ἐν ταῖς μεταγενεσιέrais γλώσσαις» συνδέεται δὲ καὶ αὕτη, ὡς ἅπασαι αἱ Ἰνδογερμανικαὶ γλώσσαι, πρὸς τὰς ὁμόρους τῆς διὰ τῶν ῥιζῶν τῶν λέξεων, ἦτοι πρὸς τὴν Ἰορδικήν, ἣν ἐλάλουν οἱ πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου Σκύθαι, πρὸς τὴν Ἰλλυρικὴν, ἣν ἐλάλουν οἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Θράκης Ἰλλυριοὶ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν, ἣν ἐλάλουν οἱ πρὸς νότον τῆς Θράκης Ἑλληγες» (1).

ζ') Tomasehek W.: Die alten Thraker, τόμ. II, die Sprachreste, Personen und Ortsnamen. Wien, ἔτ. 1893—94.

η') Kretschmer P.: Einleitung in die Geschichte der griechische Sprache, σελ. 217—243, Göttingen, ἔτ. 1896.

θ') Solmsen: Zum Phrygischen und Thrakisch-Pelasgisches, Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, τόμ. XXXIV, ἔτ. 1897.

ι') Dumont-Homolle: Mélanges d'archéologie et d'épigraphie, Paris, σελ. 542 καὶ ἐξῆς.

ια') Bogdanine A.: La question des Thraces, traduction en Bulgare par Diacovitch, ἐν τῷ Annuaire de la bibliothèque nat. de Plovdiv, ἔτ. 1921, σελ. 179 καὶ ἐξῆς.

ιβ') Detschew: Die dakischen Pflanzennamen, Sophia, ἔτ. 1928.

1) Kretschmer: Einleitung κτλ. σελ. 210.

§ 3) Τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (1) πρώτου εἰρημένα περὶ τῆς συγγενείας τῶν Θρακῶν πρὸς τοὺς Φρύγας καὶ τοὺς ἀποίκους αὐτῶν Ἀρμενίους (2) ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν γλωσσολόγων, οἵτινες μελετήσαντες τὰς γλώσσας τῶν ἐθνῶν τούτων ἐπισταμένως (3) κατέληξαν ὁμοφώνως εἰς τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς μεγάλης συγγενείας τῆς Θρακικῆς πρὸς τὴν Φρυγικὴν γλώσσαν καὶ ἀμφοτέρων τούτων πρὸς τὴν Ἀρμενικὴν, ὅπερ ὁ Εὐδοξὸς ἤδη παρετήρησεν: (4) « Ἀρμένιοι δὲ τὸ μὲν γένος ἐκ Φρυγίας καὶ τῇ φωνῇ πολλὰ φρυγίζουσιν ». Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐβοήθησαν οὐκ ὀλίγον καὶ αἱ εὐρεθεῖσαι δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων κεχαραγμένα Φρυγικὰ ἐπιγραφαί, καίπερ πολὺ ἑλληνίζουσαι κατὰ τε τὸ ἔτυμον καὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὸ φωνητικὸν τῶν λέξεων καὶ τὴν ἔκφρασιν, ὅπερ ἀναμφερσίτως ἐπικυροῖ τὴν συγγένειαν τῶν ἐθνῶν τούτων καὶ τῶν γλωσσῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς παναρχαίους τῆς Ἑλλάδος κατοίκους τοὺς ἑλληνοπελασγοὺς καὶ τὴν γλώσσαν αὐτῶν (5). Οὕτω δὲ σήμερον εἰς τὴν Θρακοφρυγικὴν γλώσσαν ὑπάγονται πλὴν τῆς Θρακικῆς καὶ ἡ ἐκλιποῦσα ἤδη Φρυγικὴ καὶ ἡ Ἀρμενικὴ.

Κοινὰ δὲ χαρακτηριστικὰ τῶν τριῶν τούτων ἀδελφῶν γλωσσῶν τῆς Ἰαπετικῆς ὁμοφυλίας εἶναι κατὰ τὸν Solmsen καὶ τὸν Kretschmer ἡ μεταβολὴ τοῦ μακροῦ ο (=ω) εἰς τὸ μακρὸν υ (=ου), οἷον φρυγιστὶ *δοῦμος*, Γοιθιστὶ *doims*, ἀγγλιστὶ *dom*=ἀγγεῖον, ἀρμενιστὶ *tur* (6), ἑλληνιστὶ *δῶρον*, ἢ συχνὴ τροπὴ τοῦ βραχέως ι πρὸ φωνήεντος εἰς ε (=ε), τοῦ ου ἢ υ εἰς οι (7) καὶ τοῦ φθόγγου *nt* εἰς *nd* (8). Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς ἣν κατέχει θέσιν ἡ Θρακοφρυγικὴ γλώσσα ἐν τῇ Ἰαπετικῇ γλασσικῇ ὁμοφυλίᾳ αὖτις τάσσεται τὸ μὲν πλησιέστερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἕνεκα τῆς χρήσεως τῶν βραχέων φωνηέντων, *α, ε, ο*, τὸ δὲ πλησιέστερον εἰς τὴν Λιθουανικὴν ἕνεκα τῆς χρήσεως τοῦ φθόγγου *str* ἀντὶ *sr* (9), ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ Λιθουανικῇ, Σλαυικῇ καὶ Γερμανικῇ, οἷον: *Στρούμη*—*Στρομῶν* (10), γοιθιστὶ *stroumi*, λιθουανιστὶ *strove*, σλαυιστὶ *strouja*. Ἔχει δὲ (ἢ Φρυγικῇ) τὴν αἵξησιν

1) Ἡροδότου, VII, 73.

2) Πρβλ. *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, αὐτόθι § 2, σελ. 73.

3) *Kretschmer*, αὐτόθι, σελ. 172 καὶ 191.

4) *Pogodini*, αὐτόθι, σελ. 183.

5) Ἰδέ, *Μυρτίλου Ἀποστολίδου*, αὐτόθι, § 6, σελ. 78-79.

6) *Kretschmer*, αὐτόθι σελ. 225.

7) Αὐτόθι, σελ. 227.

8) *Solmsen*, αὐτόθι, σελ. 59-60.

9) Αὐτόθι.

10) *Kretschmer*, αὐτόθι, σελ. 235.

ἐν τοῖς παρωχημένοις τῶν δημάτων χρόνοις, ὥσπερ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ αἱ Ἰρανικαί (1).

§ 4. Τῶν γλωσσολόγων ὅμως τινὲς προβαίνοντες τολμηρότερον εἰκά-
ζουσιν αὐτόχρημα συγγένειαν στενὴν τῆς Θρακικῆς πρὸς τὴν Λιθουανικὴν
γλῶσσαν, ἄρα καὶ στενωτέραν ὡσαύτως συγγένειαν ἢ ἀρχαιοτάτην τινα
συνάφειαν τῶν Θρακῶν ἢ ἰδίως τῶν βορείων Θρακῶν, δηλαδή τῶν Γετῶν,
πρὸς τοὺς Λιθουανούς, οὓς βραδύτερον ἀπεχώρησαν αἱ τῶν σλαύων μετα-
ναστεύσεις καὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν χώρας. Ταύτην δὲ τὴν
εἰκασίαν στηρίζουσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς συμπλοκῆς ἐνίων συμφώνων καὶ τῆς
αὐτῆς σημασιολογίας ἐνίων λέξεων τῆς Λιθουανικῆς καὶ τῆς Δακικῆς
γλώσσης, ἧς ἀριθμὸς ὀνομάτων φυτῶν διεσώθη παρὰ τῷ Διοσκοουρίδῃ (2)
καὶ ὧν τὴν συγγένειαν πρὸς τὰ ἐν τῇ Λιθουανικῇ γλώσσῃ πρῶτος ὁ Ἰάκω-
βος Grimm (1848) παρατήρησε καὶ ὑπολαμβάνων τοὺς Δάκους ὡς Γότθους
ἐπεχείρησε νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτὰ διὰ τῆς Γερμανικῆς γλώσσης. Ἄλλοι δὲ
πάλιν, ἰδίως Σλαῦοι γλωσσολόγοι, ὑπάγουσι τὴν Θρακικὴν γλῶσσαν εἰς
τὴν ἀνατολικὴν συνομοταξίαν τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν (satem),
δηλαδή ἢ εἰς τὰς Σκυθικάς, τ. ἔ. εἰς τὴν Ἰρανικὴν οἰκογένειαν, στηριζό-
μενοι εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς ἐτυμολογίαν καὶ ἐρμηνείαν τοπωνυμίων τινῶν,
κυρίων ὀνομάτων καὶ ἄλλων λέξεων, ὡς ποιεῖ ὁ Tomaschek (3), ἢ εἰς τὰς
Σλαβικάς τὸ μὲν ἔνεκα τῆς πλησιεστέρας ποτὲ γειτονίας τῶν Σλαύων
πρὸς τὸν Ἰστρον καὶ τὰ Καρπάθια ὄρη, ὅθεν κατῆλθον οἱ Θραῖκες, τὸ δὲ
ἔνεκα τῆς συμπτώσεως ἐνίων προσωνομίων Θρακικῶν φύλων πρὸς προσω-
νομίας Σλαβικῶν, οἷον: Βησσοὶ—Veschen, Τριβαλλοὶ—Drehvali ἢ De-
renlien, Κρωβύζοι—Krivitses(4) κτλ. καὶ ἔνεκα τῆς ταυτότητος τῶν ριζῶν
ἐνίων λέξεων, ἐξ οὗ προεβλήθη καὶ ἡ γνώμη τῆς τελείας ὑπαγωγῆς τῶν
Θρακῶν εἰς τὰ Σκυθικά ἢ Σλαβικά φύλα (5).

Ἄλλ' ἢ σύμπτωσις φωνητικῶς πεντάδος ὀνομάτων φύλων ἢ ἡ ταύ-
τότης τῶν ριζῶν ἐνίων λέξεων εἶναι ὀρθὸν νὰ ἐκλαμβάνηται ὡς σαφὲς
τε ἀμήριον τοῦ ὅτι ἡ θρακικὴ γλῶσσα εἶναι σκυθικὴ τις ἢ Σλαβικὴ;
Ἀὐτὸ εἶναι πολὺ εὐλόγον αἱ ρίζαι ἐνίων ἢ καὶ πλειόνων λέξεων νὰ εἶναι αἱ
αὐταὶ ἐν ταῖς ἐχούσιν πλησιεστέραν ἢ ἀπωτέραν συγγένειαν γλώσσαις τῆς
αὐτῆς ὁμοφυλίας;(6) Μήπως αἱ αὐταὶ τῶν λέξεων ρίζαι δὲν συμβαίνει ν' ἀ-

1) *Pogodini*, αὐτόθι σελ. 198.

2) *Διοσκοουρίδου*, περὶ ὕλης ἰατρικῆς, βιβλ. V. Berolini.

3) *Tomaschek*, αὐτόθι II.

4) Ἰδέ. *Rösler*, αὐτόθι σελ. 105.

5) *Niederle*, Manuel de l'antiquité Slave, τόμ. I, σελ. 171 καὶ *Pogodini*, αὐτόθι σελ. 199 καὶ ἐξῆς

6) Ἰδέ ἀνωτέρω § 1.

παντῶσιν οὐ μόνον ἐν τῇ Θρακικῇ καὶ Σλαυικῇ καὶ Λιθουανικῇ καὶ Ἰρα-
νικῇ γλώσσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, Λατινικῇ, Γερμανικῇ, Κελτικῇ καὶ
Ἰνδικῇ, ὡς δύναται τις νὰ διαπιστώσῃ ἐξ οἰασδῆποτε συγκριτικῆς τῶν
γλωσσῶν γραμματικῆς ; Ἀλλὰ καὶ οὐδαμῶς ἀπίθανον πολλὰι λέξεις νο-
μιζόμεναι καθαρῶς Θρακικαὶ νὰ μὴ εἶναι τοιαῦται, ἀλλὰ νὰ εἶναι ξέναι, εἰ-
σαχθεῖσαι εἰς τὴν Θρακικὴν γλῶσσαν διὰ τῆς ἐπικοινωνίας ἢ καὶ τῆς ἐγκα-
ταστάσεως ἐν τῇ Θράκῃ ὁμόρων λαῶν καὶ δὴ Σκυθῶν καὶ ἀφομοιωθεῖσαι
κατὰ τὸ δυνατόν σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Θρακικῷ γλωσσικῷ ἰδιώματι, ὅπερ
παραδέχεται καὶ ὁ Kretschmer ὑπολαμβάνων τὰ ὀνόματα *Μαισάδης*,
Μηδοσάδης (1) *Λάδας* (2) καὶ ἄλλα ὡς Ἰρανικά. Σήμερον ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ
διασφύζονται χιλιάδες τοπωνυμίων τουρκικῶν ἀφομοιωθέντων ἐν τῇ Βουλ-
γαρικῇ γλώσσῃ· δύναται τις ὅμως ἐκ τούτου νὰ διίσχυρισθῇ ὅτι ἡ νῦν
Βουλγαρικῇ (Σλαυικῇ) γλῶσσα εἶναι συγγενῆς τῆς Τουρκικῆς; Διατὶ λοιπὸν
πρέπει νὰ νομίζεται ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν Σκυθῶν καὶ ἄλλων ἐπιδρομῶν καὶ
ἐποικῶν καταλειφθεῖσαι ἐν τῇ χώρᾳ λέξεις εἶναι γνήσαι Θρακικαὶ καὶ ἐκ
τούτου νὰ ἐξάγονται εἰκασίαι περὶ τῆς Θρακικῆς γλώσσης ; Ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλ-
λάδι ἀπὸ τῶν Σλαυικῶν, Φραγκικῶν, Ἀλβανικῶν καὶ Τουρκικῶν ἐπιδρομῶν
καὶ κατακτήσεων παρέμειναν ἱκανὰ ξενικὰ τοπωνύμια. Δὲν εἶναι ὅμως ὅλως
γελοῖον νὰ σχετίσῃ τις ταῦτα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἐξάγῃ
ἐκ τούτου πορίσματα περὶ τῆς συγγενείας αὐτῆς πρὸς τὴν Σλαυικὴν ἢ
Φραγκικὴν ἢ Ἀλβανικὴν ἢ Τουρκικὴν ;

§ 5) Ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι ἡ γλωσσολογία ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις πολ-
λὰς προσόδους ἐποιήσατο, διότι διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν γλωσσῶν οὐ μόνον
τὴν συγγένειαν αὐτῶν καὶ κατὰ βαθμοὺς μάλιστα καθώρισε καὶ νεκρὰς
γλώσσας κατὰ τὸ δυνατόν ἠρμήνευσεν, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἱστορικὰς ἀληθεί-
ας ἀπεκάλυψε καὶ πλάνας διέλυσε, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συγγένειαν τῶν
ἔθνῶν, βοηθημένη καὶ ὑπ' ἄλλων ἐπιστημῶν, οἷον τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς
μυθολογίας καὶ τῆς λαογραφίας. Ἀλλὰ καὶ ὀφθαλμοφανὲς πάλιν εἶναι ὅτι
οὐχὶ σπανίως κατατᾶ εἰς ἀπίθανότητος καὶ παραδοξολογίας, ὡσάκις ἂν ἐκ-
τρέπηται τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως καὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ πρὸς νεωτερισμὸν
ἢ ἄγῃται ὑπὸ ἐμμόνων τινῶν ἰδεῶν ἢ καὶ ὑπὸ πολιτικῶν ἢ ἄλλων λόγων.
Τοῦτο εἶναι δυνατόν ὑπὸ παντὸς ἀμερολήπτου νὰ παρατηρηθῇ καὶ ἐν τοῖς
περὶ τῆς Θρακικῆς γλώσσης γραφεῖσι προκειμένου περὶ τῆς ὑπ' ἐνίων
γλωσσολόγων γινομένης ἐτυμολογίας καὶ ἐρμηνείας τῶν παραδεδομένων ὕμιν
ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Θρακικῶν λέξεων καὶ τῶν ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντων
τοπωνυμίων καὶ κυρίων ὀνομάτων.

1) *Kretschmer*, αὐτόθι σελ. 215—216.

2) Αὐτόθι, σελ. 237.

Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῶν εἰρημένων ἐπαγόμεθα παραδείγματα τινά. Οὕτω λ. χ. ἴσως εἶναι πιθανὴ οὐχὶ ἡ ἔτυμολογία, ἀλλ' ἡ συσχέτισις τοῦ Θρακικοῦ ἔθνικοῦ ὀνόματος *Tρηῆρες* πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν *trair* (=ποιμὴν), ὅπερ ἔτυμολογεῖται ἐκ τοῦ *tra-ter* κατὰ τὸ λατινικὸν *pa-ter* καὶ ἑλληνικὸν *πα-τήρ*, ἄρμενιστὶ *ha-ir*, εἰ καὶ ἡ ὑπάρχουσα Ὀμηρικὴ λέξις *τρήρων* (1) (=δηλός, ψοφοδεής) μᾶλλον συμπίπτουσα φθογγικῶς ἕνεκα τῆς σημασίας τῆς ἀποκλείει τὴν συσχέτισιν τοῦ ποταμοῦ *Ζούρης* ἢ *Ζύρης*, ὅθεν καὶ *Ζυράξης* πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν *dzur* (=ὔδωρ), τῆς πολίχνης *Ζαργι-δαύα* πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν *zärgi* (=χοῖρος, ἄρα χοιροπόλις), τοῦ *σιρός* πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν *siğin* (=ὑπόγειον), τοῦ Φρυγικοῦ *βέδν* (=ὔδωρ) πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν *get* (=ποταμός), τὸ Βουλγαρικὸν *voda* (=ὔδωρ) καὶ τὸ Φοινικὸν *vesi veden* (καὶ διατὶ οὐχὶ καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν *Ἔυδωρ-Ἐύδατος*) καὶ ἄλλων τινῶν λέξεων κατὰ τὸν Tomaschek (2). Ἄλλ' ἀπίθανος φαίνεται ἡμῖν ἡ διῆσχυρισις αὐτοῦ τε καὶ ἄλλων περὶ στενωτέρας συναφείας τῆς Θρακικῆς γλώσσης πρὸς τὴν Λιθουανικὴν καὶ τὰς Σλαβικὰς μᾶλλον ἢ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἕνεκα τῆς παρ' αὐτῇ ἐκφορᾶς τοῦ φθόγγου *str* ἀντὶ *sr* ἐν ταῖς λέξεσι *Στρούμη*, *Στρομύω*, *Στρομύων* (Λιθουανιστὶ *strarve*, σλαβιστὶ *strua*, γερμανιστὶ *strom*). Διότι τίς πείθει ἡμᾶς ὅτι ὁ φθόγγος *str* εἶναι ἐν ταύταις ταῖς λέξεσιν ὁ *sr* (*σρέ-ω*, *struo*) καὶ δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἑλληνικὸς καὶ Λατινικὸς *stru* (*struo*, *sterno* στορέννυμι, στρώννυμι) ὅλως ἄσχετος πρὸς τὸ *sr* (*σρέω*) ἢ διατὶ ἐκ μᾶς λέξεως πρέπει νὰ ἐξάγῃται ὀριστικαὶ κρίσεις καὶ εἰκασίαι;

Ὅσαῦτως ἀπίθανος καὶ ἐξεζητημένη φαίνεται ἡμῖν ἡ ἔτυμολογία πολλῶν Θρακικῶν λέξεων, ὧν ἀποφεύγεται ἐπιμελῶς ἡ συσχέτισις πρὸς τὰς αὐτῆς ρίζης Ἑλληνικὰς, οἷον τοῦ ἔθνικοῦ ὀνόματος *Σάτραι* πρὸς τὸ Σανσκριτικὸν *satru* (=ἐχθρός) (3), ὑπάρχοντος κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον τοῦ *Σάτρα* (=πόλις τῆς Κρήτης ἢ μετονομασθεῖσα Ἐλεῦθερνα) καὶ τοῦ *Σατρία* (πόλις τῆς Ἰταλίας) (4) καὶ τῶν λέξεων *σατύρα*, *σάτυρος* καὶ *satur*—*saturnus* ἐν τῇ Λατινικῇ τοῦ *σκάλμη* ἐκ τοῦ Λιθουανικοῦ *skamr* ὑπάρχοντος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τοῦ *σκαλμός* (=πασσαλ'σκος) καὶ τοῦ ρήμ. *σκάλλω* (=ὑποδανύζω, σκάπτω) τοῦ *πῖνον* (=ποτὸν ἐκ κριθῆς, ζῦθος) ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ *pí-vo* (=πίνω) ἢ ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ *píne* (5) (καὶ διατὶ ὁμοιότροπῶς τῷ *pí-vo* οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ *πίνω*;) τῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Ἰστροῦ ὄχθης πολίχνης ἐν τῇ Δακίᾳ *Dierna*, λεγομένης καὶ *Tierna*

1) Ὀμήρου Ἰλ. Ε, 778.

2) Tomaschek, αὐτόθι, II, 128 καὶ ἀλλαγοῦ καὶ *Pogodini* αὐτόθι, σελ. 181 καὶ ἐξῆς.

3) *Solmsen*, αὐτόθι σελ. 69.

4) *Στεφ. Βυζαντίου* ἐν ταῖς λ.

5) *Pogodini*, αὐτόθι, σελ. 198.

ἀποικίας τῶν Τροφῶν κατὰ Στράβωνα, ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ zerna (=μέλαινα) προσθέτοντος τοῦ Kierpert ὅτι «εἶναι τὸ μόνον παλαιὸν λείψανον τῆς Σλαβικῆς γλώσσης ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ» (1) πιθανότερον ἐτυμολογουμένου ἐκ τοῦ Λατινικοῦ diurna·dies-δία (=ἡμερινή) τοῦ ὕρους Αἷμος (πρβλ. αἱμασιά) ἐκ τοῦ Σανσκριτικοῦ saimoi καὶ τοῦ Ροδόπη (ρόδον-οπ, ὄψομαι ὄψις)· ἐκ τοῦ Θρακικοῦ (!) rot (=μέγας, παλαιός) καὶ τοῦ ara (=ποταμός, ὕδωρ), Πρωσσιτὶ are-ara, Σανσκριτιστὶ āras (2) τοῦ Ἀσκληπιὸς ἐκ τοῦ Θρακικοῦ (!) ās (=ὄφις, ἔχις) καὶ τοῦ καλαπιὸς-κλαπιὸς (=κινούμενος) (3) καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀσκελὲς ἤπιος κατὰ τὸ μέγα ἐτυμολογικόν, ὅπερ ἀνταποκρίνεται τελείως καὶ πρὸς τὴν μείλιχον καὶ ἠπεῖαν μορφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεοῦ, ὡς παρίσταται ἐν ταῖς εἰκόσιν αὐτοῦ· τῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἐβρου πολίχνης Σκελα-βρία ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ skala (=βράχος) καὶ τοῦ Θρακικοῦ βρία (=συνοικισμός) καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ σέλος, ὅθεν τὸ Θρακικὸν κῆριον Σκέλης, τῆς ἐπὶ τῶν ὑπωρείων τοῦ Αἵμου πολίχνης ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων Σώστρα(4) ἐκ τοῦ Σλαβικοῦ sestra (=ἀδελφὴ) καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Σώστης-Σώστρα (5) (νεοελληνικοῦ=Σωτήρ—Σώτεια) καὶ ἄλλα(6).

1) Kierpert, Lehrbuch der alten Geographic, σελ. 337, σημ. 2.

2) Detschew, Haemus und Rhodope, Annuaire de l'université de Sophia, τόμ. XXI, σελ. 10.

3) Τοῦ αὐτοῦ, Asklepios als Thrakisch-griechischer Gott, Bull. ds l'inst. arch. Bulg. τόμ. III, ἔτ. 1925, σελ. 155, Sophia.

4) Ρογοδάτι, αὐτόθι, σελ. 200.

5) Ἐν τῇ Κορινθίᾳ ὑπάρχει κόμη Ἄγιος Σώστης· καὶ ἐνταῦθα ἀναμυφβόλος ἦτο Ἀρία Σώστρα, πιθανῶς ἢ Θεοτόκος, ὀνομασθείσης οὕτω τῆς κόμης ἐκ φερωνύμου ναῖσκου. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐπὶ τε τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Αἵμου ὑπάρχουσι κῶμαι φέρουσαι τὸ ὄνομα Satir, ἐκ τοῦ Σωτήρος (ναὸς ἢ Θέσις) τόπος. Ἴδε Jirecsak—Argyrow, Ὀδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 713, Sophia, ἔτ. 1899.

6) Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τάσεως τῶν Σλαβῶν συγχρόνων γλωσσολόγων πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῆς Θρακικῆς, γλώσσης ἀπὸ τῆς συγγενοῦς αὐτῆς ἑλληνικῆς παρατίθεμαι ἐνταῦθα καὶ τὸδε σπουδῆς ἄξιον. Γενομένων ἐσχάτως ἀνασκαφῶν ὑπὸ τοῦ ἔθνικοῦ μουσείου τῆς Σόφιας ἐπὶ τοῦ Αἵμου βορείως τῆς ἀρχαίας Αὐγούστης Τραϊανῆς (Βερροίας), νῦν Στάρα Ζαγόρας, μεταξὺ τῶν κωμῶν Μάλκο Παλάρε καὶ Γκοσπλίτσα παρὰ τῷ παραποτάμῳ τοῦ Ἰστρου Γιάντρα μεταξὺ ἐρειπίων παλαιοῦ συνοικισμοῦ, εὐρέθησαν ἐνεπίγραφοι στήλαι τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων τοῦ β' ἢ γ' μ. Χ. αἰῶνος, ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς ὧν φέρεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐκεῖ ποτε ἔμπορίου τῶν Τραϊανέων Δισκοδουράτεια ἢ Δισκοδοματεραί, Θρακικὸν ὡς ὑπελήφθη. Ἴδου δὲ καὶ ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ ἐν Σοφίᾳ πανεπιστημίου Detschew, ὡς παραδίδει ἡμῖν αὐτὴν ὁ ταξιθέτης τοῦ μουσείου Welkow. Ἀντιγράφω αὐτὴν αὐτολεξείσι: (Annuaire du Musée nat. de Sophia 1922--1925, Antike Denkmäler aus Bulgarien ὑπὸ I. Welkow, σελ. 158). «Die im Jahre 1922 vorgenommenen Ausgrabungen haben dieses Material vermehrt. Auf den Ins-

§ 6) Ὡς παραδοξολογία δὲ καὶ ἀστείότης δυνατόν νὰ ἐκληφθῆ ἡ ὑπὸ τοῦ Moroschkin καὶ ἄλλων Σλαύων γλωσσολόγων⁽¹⁾ μνημονευομένη ταυ-τότητος Σλαυικῶν τινων κυρίων ὀνομάτων καὶ Θρακικῶν, οἷον : τοῦ Maneman καὶ τοῦ Θρακικοῦ (!) Μάνιος ⁽²⁾ τοῦ Róle καὶ τοῦ Ρώλης (ἐκ τοῦ ρό-ος-ρέω, Εὐ-ρώ-τας, ρώ ομαι), τοῦ Dine καὶ τοῦ Δίνης (δίνη-δινέω), τοῦ Dóle καὶ τοῦ Δόλης (δόλος-Δόλων), τῶν Βουλγαρικῶν Vischa καὶ τοῦ Βίσα, ⁽³⁾ Μίνο ⁽⁴⁾ καὶ τοῦ Βιθυνικοῦ Μίνος (καὶ διατὶ οὐχὶ καὶ τοῦ Κρητικοῦ Μίνως;), τοῦ Darco καὶ τοῦ Δακικοῦ Δάπηξ (πρβλ. τὸ δάπος=ἔδαφος, ὅθεν ἀλλοδαπός, ποδαπός, ἡμιδαπός), τοῦ Σλαυικοῦ Venilo καὶ τοῦ

chriften liest man den Thrakischen Namen des Emporiums-Diskoduroterai Prof. D. Detschew leitet Δισκο- aus *dis-ko-* »doppel, «zweifach» her (wie lat. *binī* aus *dis-no*), vergleicht -δουρό-τεραι mit Thrak. «Δουρόστορον» starke Festung «(nach seinen Traco Keltski ezikovi Usporedici S. 31-34), setzt -τεραι gleich «derno»— »fest, stark» (vgl. Walde, lat. etym. Wörterbuch, S. 90-91 und Thrak. Δαλα-τάρβα aus Dala-darva) und deutet demnach Δισκο-δουρό-τεραι etwa als »doppelstarke Festigung «oder» zweifachstarke Festung.» τ. ἔ. «Αἱ ἐν ἔτει 1922 ἀναληφθεῖσαι ἀνασκαφαὶ ἠψῆσαν τοῦτο τὸ ὄλικόν. Ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἀναγινώσκεται τὸ Θρακικὸν ὄνομα τοῦ ἐμπορίου Diskoduroterai. Ὁ καθηγητὴς Detschew ἐτυμολογεῖ τὸ Δισκο ἐκ τοῦ *dis-ko* «διπλοῦς» (ὡς τὸ Λατινικὸν *binī* ἐκ τοῦ *dis-no*), παραβάλλει τὸ δουρό-τεραι πρὸς τὸ Θρακικὸν Δουρόστορον «ἰσχυρὸν φρούριον» (κατὰ τὴν μελέτην του «Θρακοκελτικὸν γλωσσικὸν παραλληλισμοί» σελ. 31-34), ἐξισοῖ τὸ τερατὸς πρὸς τὸ «derno» (=βουλγαριστὶ ξύλον) «ἰσχυρός» (πρβλ. Walde, lat. etym. Wörterbuch, σελ. 90-91 καὶ τὸ Θρακικὸν Δάλα-τάρβα ἐκ τοῦ Dala-tarva) καὶ κατὰ ταῦτα ἐρμηνεύει τὸ Δισκο-δουρό-τεραι ὡς ἔγγιστα «διπλοῦν ἢ δις ἰσχυρὸν φρούριον». Καὶ ὅμως ἡ λέξις καὶ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ εἶναι ἐλληνικὴ, ὅπως Ἕλληνες καὶ ἐξηλληνισμένοι Θράκες ἦσαν οἱ τε Τραϊανεῖς καὶ οἱ κατοικήσαντες τὸ Ἐμπόριον αὐτῶν. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐμπορίου φέρεται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφῇ (σελ. 129): ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Δουσκοδουρατέραις, ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 2 (σελ. 130): ἐν τῷ ἐμπορίῳ αὐτῆς Δισκοδουρατέραις, ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3 (σελ. 131): ἐν τῷ ἐμπορίῳ αὐτῆς Δισκοδουρατέρες, καὶ ἐν ἀποσπάσματι ὑπ' ἀρ. 6 (σελ. 131): ἐν ἐμπορίῳ Δ... Ἄρα προφανῶς τὸ Ἐμπόριον ἐκαλεῖτο Δισκοδουρατεραι ἢ Δισκοδουράτεραι. Ἐτυμολογητὸν δὲ ἐκ τοῦ δίσκος+δουράτεος (=δουράτειος=ξύλινος, ἐκ τοῦ δοῦρα-δούρατα Ἰωνιστὶ ἀντὶ δόρατα-δόρου=ξύλον). τ. ἔ. ἐκ τοῦ δίσκοι δουράτειοι=ξύλινοι δίσκοι, ὅπερ ἐλέγετο κατὰ μετωνυμίαν ἀντὶ τοῦ μέρους ἐν ᾧ περιείχοντο οὗτοι ἢ κατεσκευάζοντο, ἐσηματίσθη τὸ παράθετον ἐπίθετον Δισκοδουράτεος, ἐξ οὗ τὸ πλησμονῆς ἐπίθετον Δισκοδουρατέρος καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συνοικισμοῦ Δισκοδουρατεραι (πρβλ. Πλαταιαί, Πρασιαί, Θεσπιαί), τ. ἔ. τόπος, ἐν ᾧ κατασκευάζονται δίσκοι δοράτσιοι, δηλ. ξύλινοι δίσκοι, ἢ τόπος πλήρης ξυλίνων δίσκων.

1) *Rogodini*, αὐτόθι, σελ. 199—200.

2) Τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ ἢ εἶναι κακὴ γραφὴ τοῦ *Manlius*.

3) Πιθανῶς ἐκ τοῦ Βῆσσα—Βησσός, κατὰ κακὴν γραφὴν.

4) Τὸ ὄνομα Μίνο καὶ Μίνκο εἶναι συντετραμημένοι καὶ μετασχηματισμένοι τύποι τοῦ Δημήτριος.

ὑπὸ τοῦ Προκοπίου μνημονευομένου⁽¹⁾ *Βενίλος* ὁ *Θραξ*, ὅπερ πάντως εἶναι Λατινικὸν ἐκ τοῦ *Venilia* (=νύμφη), ἄρα *Νυμφαῖος*, τοῦ Βλαχοβουλγαρικοῦ *Vol* καὶ τοῦ *Βάλας* (Συριακὸν ἐπώνυμον Ἀλεξάνδρου τινὸς βασιλέως κατὰ Σιτράβωνα, πρβλ. καὶ τὸν Βαβυλώνιον Θεὸν *Βαάλ*, ὃν ὁ Ἡρόδοτος⁽²⁾ καλεῖ *Ζεὺς Βῆλος*), τῶν Βοημικῶν *Becel* καὶ τοῦ *Βίκελις*, (ὄνομα εἰταίρου τοῦ Δεκεβάλου), τοῦ *Buz* καὶ τοῦ *Βούζης*⁽³⁾ (πρβλ. τὸ ἑλληνικὸν *Βύζας-Βυζάντιον*), τοῦ Πολωνορωσσοῦ *Koutz* καὶ τοῦ *Κούτσης* (μεσαιωελληνικόν), τοῦ Σερβικοῦ *Medak* καὶ τοῦ *Μήδοκος*, (πρβλ. μῆδος καὶ *oc-ocus*, *οπ-ὄλωπα*, ὄψις) τοῦ Βοημικοῦ *Roz* καὶ τοῦ *Ρόθος* (πρβλ. *ρόθος-ρόθιος-ροθῶ*), τῶν Σερβικῶν *Detsam* καὶ τοῦ Λακικοῦ *Δεκαίνεος*, τοῦ *Deso* καὶ τοῦ *Δίσων*,⁽⁴⁾ τῶν Μοραρικῶν *Dolan* καὶ τοῦ *Dolanus*,⁽⁵⁾ *Tarza* καὶ τοῦ *Ταρσᾶς* (ἐκ τοῦ *ταρσός*), τῶν Βοημικῶν *Skorek* καὶ τοῦ *Σκόπας* ὁ *Θραξ* (ἑλληνικόν), *Gok* καὶ τοῦ *Γόκων* κτλ. κτλ. Διότι τούτων ἄλλα μὲν προέρχονται ἐκ συμπτώσεως, ἄλλα δ' εἶναι τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Θρακικῆς γλώσσης ληφθέντα καὶ ἀφομοιωθέντα ἐν τῇ γλώσσει τῶν ὑπὸ τῶν Σλαύων μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλην. Χερσόνησον ἐγκατάστασιν αὐτῶν, ἄλλα δ' εἶναι καθαρῶς Σλαβικὰ ἐκληφθέντα ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς χρόνοις ὡς Θρακικά, ἐπομένως οὐδαμῶς δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τεκμήρια τῆς ἀρχαιοτάτης στενῆς συγγενείας ἢ συναφείας τῶν Θρακῶν καὶ τῶν Σλαύων.

Τοιαῦτα εἶναι καὶ γεωγραφικὰ τινὰ ὀνόματα ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ πρώτου ἐποικισμοῦ τῶν Σλαύων εἰς τὴν Ἑλλην. Χερσόνησον⁽⁶⁾, ἐκλαμβανόμενα ὡς Θρακικά, ἄπερ ἀπαριθμεῖ ὁ *Tomaschek* καὶ ὁ *Rogodini*⁽⁷⁾, οἷον: *Barsonia*, πόλις ἐν *Δακία*, ἀλλὰ *Berzava* ποταμὸς ἐν *Οὐγγαρία*, *Πουσινόν*, πόλις κατὰ τὸν Προκόπιον ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἐβρου, ἀλλὰ *pusynas* λιθουανιστὶ=πιτυὼν (*Fichtenwald*), *Μιλλάρικα* κατὰ τὸν Προκόπιον ἐν τῇ πεδιάδι τῆς *Ναῖσσοῦ*, ἀλλὰ *Malareka* σλαβιστὶ=μικρὸς ποταμὸς, *Μόδρα* καὶ ἔθρικὸν *Μοδρηρός*, ἀλλὰ σλαβιστὶ *modr-modren*=φυλλῶν, *Ζερβαί*, πόλις ἐν τῇ κἀτω τοῦ Ἐβρου πεδιάδι, ἀλλὰ λιθουανιστὶ *gerve* καὶ σλαβιστὶ *gerav*. Τὰ δὲ *Γόνδραι*, πόλις ἐν τῇ Θράκη, ἀλλὰ λιθουανιστὶ *gandras*, *ju-ka*=ἰχθύς ἀρμενιστὶ, *zük* λιθουανιστὶ, *suckans*

1) Προκοπίου, Γοτθ. IV, 9.

2) Ἡρόδοτος, III, 158 καὶ ἀλλαχοῦ.

3) Προκοπίου, Περσ. I, 21.

4) *Δίσων* ἐκ τοῦ Λατινικῶς ἐκφερομένου *Diso* ἢ *Diso* ἀντὶ τοῦ Θρακικοῦ *Δίσα(ς)*.

5) *Dolanus* καὶ *Dolens* καὶ *Doles* ἀντὶ τοῦ *Δόλης*.

6) Ὡς γνωστὸν οἱ Σλαῦοι ἤρξαντο ἐπιτρέχοντες τὴν Χερσόνησον καὶ ἐνιαχοῦ αὐτῆς ἐγκαθιστάμενοι ἀπὸ τοῦ τέλους ἤδη τοῦ πέμπτου μ. Χ. αἰῶνος.

7) Ἴδε *Tomaschek*, αὐτόθι, καὶ *Rogodini*, αὐτόθι, σελ. 200.

πρωσσισί, eln=ἔλαφος ἄρμενισί, elnis λιθουανισί, elin-ielene σλαυί-
σιτί (ἀλλὰ καὶ ἔλαφ-ος ἑλληνισί), Iiaci=σαφῆς ἄρμενισί, asc γερμανισί,
usis λιθουανισί, jacen σλαυίσι, ἐξ οὗ πιθανῶς καὶ *Οἷσκος* ποταμὸς τῆς
Μοισίας, gin=τιμὴ ἄρμενισί, veno σλαυίσι (ἀλλὰ καὶ ὄνος ἑλληνισί καὶ
venum λατινισί), gini =οἶνος ἄρμενισί, vino βουλγαρισί, vene ἄλβανι-
σί (ἀλλὰ καὶ οἶνος ἑλληνισί καὶ vinum λατινισί), vec=ἔξ ἄρμενισί,
wuschrs πρωσσισί, schest βουλγαρισί (ἀλλὰ καὶ ἔξ ἑλληνισί καὶ sex λα-
τινισί καὶ ἄλλα ⁽¹⁾) δηλοῦσι τὴν ἐν παλαιολόγοις χρόνοις συγγένειαν τῶν
προπατόρων τῶν Θρακῶν, καὶ Φρυγῶν καὶ Ἀρμενίων οὐ μόνον πρὸς τοὺς
Λιθουανούς καὶ Σλαύους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλους τοὺς ἀνήκοντας, ὡς προερ-
ρήθη, εἰς τὴν Ἰαπετικὴν ὁμοφυλίαν καὶ συνοικοῦντάς ποτε ὁμοῦ, ὅποτε
ἐλάλουν μίαν γλῶσσαν ἢ διαλέκτους τῆς αὐτῆς γλώσσης. Ἐπομένως ἡ τῶν
Σλαύων πρὸς τοὺς Θρακῶν συγγένεια δὲν φαίνεται ἡμῖν τοσοῦτον στενή,
ὡς γίνεται ἀπόπειρα νὰ ἐκληρωθῇ, ἀλλ' εἶναι τοιαύτη, οἷα καὶ ἡ τῶν Κελ-
τῶν καὶ τῶν Γότθων καὶ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Ἰρανῶν καὶ τῶν Ἰνδῶν,
ὧν ἐνίων λέξεων ὡς ῥίζαι ἀπαντῶσιν ὁμοίως ἐν Θρακικοῖς ὀνόμασιν.

II. Ἐγράφετο ἡ γλῶσσα τῶν Θρακῶν;

§ 1. Ἡ γλῶσσα τῶν Θρακῶν, ὅπως καὶ ἡ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν
Σκυθῶν καὶ ἄλλων διαφόρων ἐκλιπόντων Μικρασιατικῶν ἐθνῶν, πιθανώ-
τατα δὲν ἐγράφετο. Τοῦτο τοῦλάχιστον μαρτυρεῖται ἐκ πασῶν τῶν μέχρι
τοῦδε εὑρεθεισῶν ἐν τῇ Θράκῃ ἐπιγραφῶν, πλὴν μιᾶς κεχαραγμένης ἑλλη-
νικοῦς γράμμασι καὶ ὑποτιθεμένης Θρακικῆς, ἣν ἡμεῖς θεωροῦμεν Ἑλλη-
νικὴν, ὡς θὰ καταδειχθῇ ἐν τοῖς ἐξῆς, τῶν πλείστων οὐσῶν ἐν τῇ Ἑλλη-
νικῇ γλώσσῃ, ἐλαχίστων δὲ ἐν τῇ Λατινικῇ καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν
Θρακῶν βασιλέων, ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἤδη π. Χ. αἰῶνος, ὅποτε ἡ Ἑλληνικὴ
γλῶσσα δὲν ἦτο ἀκόμη διαδεδομένη παρὰ τοῖς Θραξίν, ὧν ἐπιγραφαὶ εἶναι
ἑλληνικαί ⁽²⁾. Τοῦτο δέ, διότι οἱ Θραξῆς ἀσχολούμενοι ὡς οἱ πρωτογενεῖς
περὶ τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, θήραν, μέχρι τῆς εἰς τὴν χώραν των εἰ-
σαγωγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην γραφῆς.
Μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰσήγετο συγχρόνως
ἢ τε Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ γραφὴ τῆς, ἣτις ἐκώλυεν ἀναμφιβόλως
τὴν γραφὴν τῆς ἀκατεργάστου γλώσσης των.

1) *Rogodini*, αὐτόθι σελ. 183 ἐκ τῆς τοῦ *Brugmann* συγκριτικῆς γραμματικῆς
(*Grundriss der vergleichenden grammatik*).

2) Ἰδέ: *Dobrovsky istoritscheskí pogled virhou noumismatika na trakiiskite
tsari* (=ιστορικὴ ἐξέτασις τῶν νομισμάτων τῶν Θρακῶν βασιλέων), ἐν τῷ *Spisanie
za naz Oamotv*. τόμ. XIV, ἔτ. 1897. σελ. 555 καὶ ἐξ. *Sophia*, καὶ *Mouchmow*: *Les
monnaies des rois Thraces*, *Recueil E. Diacovits, Sophia*, ἔτ. 1927 σελ. 196 καὶ ἐξῆς.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις φιλολογικῶν ἔργων (ἔπων ὕμνων, μελῶν) καθίστα παρ' αὐτοῖς περιττὴν τὴν γραφὴν τῆς γλώσσης των. Διότι Θρακῆς ποιηταὶ ὑπ' οὐδενὸς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐγνώρισαν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἤδη π. χ. αἰῶνος, ὡς καὶ βραδύτερον ὑπ' οὐδενὸς τῶν Λατίνων συγγραφέων μνημονεύονται. Περὶ Θουρίων τινῶν, ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (1) μνημονεύομενος *σιτάκης* καὶ περὶ ἐλέγων ἢ *παιάνων*, ἄδομένων ὑπὸ τῶν γυναικῶν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν νεκρῶν καὶ καλουμένων Θρακιστὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον *τορέλη*, ἑλληνιστὶ δὲ κατὰ τὸν Στράβωνα (2) *τιτανισμός*, οὐδὲ λόγος ἐπιτρέπεται νὰ γίνηται ὡς ἀξίων γραφῆς. Διότι οὗτοι οὐδαμῶς θὰ ἦσαν διάφοροι τῶν ἐν χορῆσι νῦν παρὰ τοῖς βαρβάροις καὶ ἡμιαγοῖσι τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας λαοῖς.

Οἱ δὲ παλαιοὶ χορικοὶ ἱερατικοὶ ὕμνοι τῶν Πιέρων ἀοιδῶν, τῶν παλαιῶν δηλαδὴ μουσολήπτων Θρακῶν, τῶν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου κατελιθόντων εἰς τὸν Παρνασσόν, τὸν Ἑλικῶνα καὶ τὴν Ἐλευσίνα καὶ συμμετενεγκόντων καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος, τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Βάχχου εἰς τὴν Ἑλλάδα, (3) οἵτινες ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μετεβιβάζοντο ἄδομενοι πρὸς λύραν πρὸς τιμὴν τῶν Θεῶν, ὡς καὶ ἕτερά τινα δημῶδη ἄσματα αὐτῶν, ἦσαν ἀναμφιβόλως πεπονημένοι ἐν τῇ παλαιότητι Ἑλληνικῇ γλώσσῃ διότι οἱ Θρακοέλληνες ἀοιδοὶ Ὀρφεὺς, Μουσαῖος, Φιλάμμων, Εὐμόλοπος, Θάμυρις καὶ Λῖνος ἦσαν οἱ ἀρχαιότατοι ἀοιδοί, διδάσκαλοι καὶ προφῆται τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. (4) Ὡσαύτως τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀρφεῶς, τοῦ μυθολογουμένου ἥρωος καὶ ἀοιδοῦ Θρακός, παραδεδομένα ἡμῖν ποιήματα, τὰ λεγόμενα Ὀρφικά, ἦτοι τὰ Ἀργοναυτικά, τὰ Λιθικά καὶ οἱ τῶν Θεῶν ὕμνοι, ποιηθέντα πολλῶ βραδύτερον ὑπὸ Ἑλλήνων ποιητῶν μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος, (5) ὁπότε ὁ Ἑλληνισμὸς ἦνθει ἐν τῇ Θράκῃ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἶναι μεταφράσεις ἢ μιμήσεις ἢ διασκευαὶ τοιούτων ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ, ἐξαφανισθέντων δὲ ἔνεκα τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ἐπικρατήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ διότι ἐὰν τοιοῦτόν τι συνέβαινεν, ἐξ ἅπαντος θὰ ἐμνημονεύετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, αἵτινες σποραδικῶς ἐν τοῖς συγγραμμάσι των τοσαύτας ἄλλας εἰδήσεις παρέχουσιν ἡμῖν περὶ τῶν Θρακῶν.

§ 2) Ἐκ τούτων λοιπὸν ὁρῶμενοι ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι καὶ ἡ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εὐρεθεῖσα μικρὰ ἐπιγραφή καὶ χαρακτηρηθεῖσα ὡς γεγραμ-

1) Ξενοφῶντος, Κ. Α. IV. 1, 5.

2) Στράβωνος, VII, fr. 40.

3) Ἰδέ, Μυρτ. Ἀποστολίδου, αὐτόθι § 5, σελ. 77.

4) Κορρ - Kohl: geschichte der griech. Literatur, ἐκδ. 8η, ἔτ. 1911, σελ. 7 § 2, Berlin.

5) Αὐτόθι, σελ. 216, § 97.

μένη ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ, ἑλληνικοῖς γράμμασιν, εἰκαζομένου τούτου ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ πολλαπλῆς τοῦ γράμματος Ζ χρήσεως καὶ τῶν Θρακικῶν κυρίων ὀνομάτων, — ἥτις ἐνέπλησε χαρᾶς τοὺς Θρακολόγους ὡς δυναμένους νὰ ἔχωσι συνεχῆ λόγον ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ, εἰ καὶ ἡ ποικιλότητος ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία αὐτῆς οὐδὲν πλεῖον φῶς διέχυσεν εἰς τὰς περὶ τῆς Θρακικῆς γλώσσης ἀτελεῖς ἡμῶν γνώσεις, — εἶναι Ἑλληνικὴ καὶ ὡς τοιαύτην ἀνέγνωμεν καὶ ἠρμηνεύσαμεν αὐτήν. Μέχρι δὲ τῆς ἀνακαλύψεως ἄλλης ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ γεγραμμένης ἐμμένομεν εἰς τὴν γνώμην ὅτι πιθανώτατα ἡ Θρακικὴ γλώσσα δὲν ἐγράφετο, ὅπως ἀκριβῶς μετὰ πολλοὺς αἰῶνας βραδύτερον δὲν ἐγράφετο καὶ ἡ προχριστιανικὴ τῶν Βουλγάρων γλώσσα μεταχειριζομένων γραπτῶς τὴν Ἑλληνικὴν μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Σλαβικῆς καὶ τοῦ Κυριλλείου ἀλφαβήτου, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπισήμων ἐπιγραφῶν τῶν Βουλγάρων ἡγεμόνων Ὁμουριάγ, Μαλαμήρ, Προσιάν, (1) αἵτινες ἅπασαι εἶναι Ἑλληνικαὶ καὶ δὴ ἐν τῇ χυδαιότητῃ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς ἐλαλεῖτο τότε αὕτη ἐν τῇ Μοισίᾳ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ τῶν λογίων συγχρόνῳ γλώσσῃ.

Μὴ γραφομένη ὅμως ἡ Θρακικὴ γλώσσα ἐξετοπίζετο βαθμηδὸν εὐκολώτερον διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀντικατεστήθη διὰ τῆς Ἑλληνικῆς, ὅπερ ἐγένετο καὶ ἐν ἄλλαις ἐθνῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γλώσσαις, στερουμέναις φιλολογικῶν ἀξίας ἔργων. Τὸ αὐτὸ ἔπαθε πρότερον καὶ αὐτὴ ἡ ἀδελφὴ τῆς Θρακικῆς Φρυγικὴ γλώσσα, ἥτις ἔμεινε στάσιμος καὶ δὲν εἶχε τὴν εὐκολίαν τῆς ἐκφράσεως, ἦν ἀπαραιτήτως ἀπαιτεῖ ὁ καλὸς λόγος, εἰ καὶ ἤρξατο γραφομένη, ἐὰν ὑποληφθῶσιν, ὡς διατείνονται τινες, αἱ εὐρεθεῖσαι ἐν Φρυγίᾳ ἐπιγραφαὶ ἐν τῇ Φρυγικῇ γλώσσῃ, ἀλλὰ σφόδρα ἑλληνίζουσα, γεγραμμένα. Ἐξετοπίσθη καὶ αὕτη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς, ἥτις ἐπὶ τῶν τάφων τῶν βασιλέων τῆς Φρυγίας παρείχεν εἰς τοὺς Φρύγας τὴν δανεικὴν τῆς ἀπαράμιλλον χάριν, Ὅθεν Ἑλληνικοὶ στίχοι ἀνήγγελλον ἐν μέσῳ τῶν Φρυγικῶν δρυμῶν εἰς τὸν διαβάτην, ποῦ ἔκειτο εἰς τῶν βασιλέων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Μίδας, ἀποθανὼν κατὰ τὸν ἔβδομον περίπου π.Χ. αἰῶνα (2).

§ 3) Ἡ εἰς τοὺς Θρακᾶς εἰσαγωγὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἤρξατο γι-

1) Ἴδὲ τὰς ἐπιγραφάς: *Kulinka*: Denkmäler aus Bulgarien, σελ. 76 καὶ ἐξῆς, Ἄρ. 85—90. *Beschreibung*: Die griech. Sprache in den Urbulgarischen Inschriften, ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου Σοφίας, ἔτ. 1922—26, σελ. 381—428. *Fischer*: Denkmäler der Kultur der Urbulgaren, σελ. 1—90, Bull. de l'institut arch. Bulg. τόμ. III, ἔτ. 1925. *Sophia*. *Zlatarsky*: Inscription de Suleimankeoi, Bull. de la société arch. Bulg. τόμ. III ἔτ. 1912—13 σελ. 131—179. *Nikow*: Kavhan Isboul, Sbornik viz tšesest na V. Zlatarsky. Soplia. ἔτ. 1925. σελ. 195—222.

2) *Σπ. Λάμπρου*, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμ. I σελ. 40.

νομένη ἀναμφιβόλως μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἅμα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῶν ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου πολυαρίθμων Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἰδίως εἰς τοὺς ἑσπέρους αὐταῖς Θρακας καὶ εἰς διηνεκῆ ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς Ἑλληνας διατελοῦντας καὶ εἰς τὰς αὐτὰς τῶν Θρακῶν βασιλείων. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος (1) ὁ σύγχρονός του τῶν Θρακῶν βασιλεὺς Σεύθης ἐννόει κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν Ἑλληνικὴν, «συνίει δὲ αὐτὸς Ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα», ἀλλὰ καὶ ἄλλοι αὐτῶν βασιλεῖς, οἵτινες ἦλθον εἰς ἐπιγαμίαις μεθ' Ἑλληνίδων καὶ εἶχον στενὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ δὴ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τὸ κοινωνικὸν ἀφρόγαλα τοῦ τότε ἄρχαίου κόσμου, καὶ περιεκυκλοῦντο ἐν τῇ αὐτῇ τῶν ὑπὸ Ἑλλήνων στρατηγῶν καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων αὐλικῶν ἀκολουθῶν, οἷον ὁ Κερσοβλέπτης ὑπὸ τοῦ Ὁρείτου Χαριδήμου, ξεναγοῦ τῶν Ἀθηναίων, ὁ Βερσιάδης ὑπ' Ἀθηνοδώρου τινὸς Ἀθηναίου, ὁ Ἀμάδοκος ὑπὸ τοῦ Σίμωνος καὶ Βιάνορος (2), ὁ Κότυς ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Ἰφικράτους (3) πάντως θὰ ἐλάλουν, ὡς καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς ἐπίσημοι Θρακῆς, τὴν Ἑλληνικὴν à la mode. Μὴ τοιοῦτόν τι δὲν συνέβη καὶ εἰς πλείστους πολλῶ βραδύτερον ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐλάλουν καὶ ἔγραφον τὴν Ἑλληνικὴν ἕνεκα τῶν σχέσεών των πρὸς τὸ Βυζάντιον ἢ τῶν ἐπιγαμιῶν των μεθ' ἡγεμονίδων τοῦ Βυζαντίου ἢ καὶ τῆς ἀνατροφῆς των ἐν αὐτῷ ;

Ἡ διὰδοσις ὅμως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀνὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θρακῆς, ἣτις ἤρξατο κυρίως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου διὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐν αὐτῇ ἀποικιῶν του (4), ἐνισχύθη ἐπὶ ὅλης τῆς Μακεδονοκρατίας διὰ τῆς συνεχοῦς ἐγκαταστάσεως ἐν αὐτῇ ἀποικιῶν ἐκ τῆς κυρίας Ἑλλάδος, ὡς λ. χ. ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀντιπάτρου τῷ 323 π. Χ. κατὰ τὸν Διοδώρον: (5) «Τὴν δὲ πολιτείαν (τῶν Ἀθηναίων) μετέστησεν ἐκ τῆς δημοκρατίας καὶ προσέταξεν ἀπὸ τιμῆσεως εἶναι τὸ πολίτευμα καὶ τοὺς μὲν κεκτημένους πλείω δραχμῶν δισχιλίων κυρίους εἶναι τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς χειροτονίας, τοὺς δὲ κατωτέρους τῆς τιμῆσεως ἅπαντας ὡς ταραχώδεις καὶ πολεμικοὺς ἀπήλασε τῆς πολιτείας καὶ τοῖς βουλομένοις χώραν ἔδωκεν εἰς κατοίκησιν ἐν Θρακῇ. Οὗτοι μὲν οὖν ὄντες πλείους τῶν δισμυρίων καὶ δισχιλίων μετεστάθησαν ἐκ τῆς πατρίδος». Οὕτω δὲ ὡς ἐκφαίνεται ἀπὸ πινων ἐπιγραφῶν οἱ Θρακῆς ἐνιαχοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐλάλουν καὶ ἔγραφον Ἑλληνιστὶ ἀπὸ τοῦ τρίτου ἤδη π. Χ. αἰῶνος,

1) Ξενοφῶντος, Κ. Α. VII, 6, 9.

2) Δημοσθένους, ὑπόθεσις τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους λόγου.

3) Ἰδέ, Μυρτ. Ἀποστολίδου, αὐτόθι σελ. 82 § 7.

4) Αὐτόθι, σελ. 84—85, § 9.

5) Διοδώρου, XVIII, 18.

πιθανῶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τετάρτου (1). Αὐτονόητον δὲ ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ἀποικιῶν, τ. ἔ. πάντων τῶν παραλίων τῆς Θράκης ἄτε ὑπὸ Ἑλλήνων συγκροτούμενων, ἦτο ἀνέκαθεν ἡ Ἑλληνική.

§ 4. Βραδύτερον ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Ρωμαιοκρατίας ἡ γλῶσσα ἐν τῇ ἰδίῳς Θράκῃ, τ. ἔ. ἐν τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου, εἶναι πανταχοῦ ἡ Ἑλληνική, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς συνετέλεσε τὸ ἐκπολιτιστικόν του ἔργον ἐν αὐτῇ. Αἱ Λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ εἶναι σπανιόταται ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὰ ἀνήκουσιν εἰς μνημεῖα Ρωμαϊκῶν Λεγεόνων· ἐνίοτε δὲ τὸ ἐπιτύμβιον ἐπισήμου Ρωμαίου, ἀποθανόντος καὶ ταφέντος ἐν τῇ Θράκῃ, εἶναι Λατινικόν, ἀκολουθεῖται ὁμως ὑπὸ Ἑλληνικῆς μεταφράσεως διὰ τὸ ἀκατάληπτον ἀναμφιβόλως τῆς Λατινικῆς γλώσσης. Ἀναμνηστικαὶ δὲ στῆλαι τινες καὶ πλάκες ἱστορικῶν γεγονότων εἶναι γεγραμμένα ἐν τῇ Λατινικῇ κατὰ πολιτικὴν ἀνάγκην διὰ τὸ ἐπίσημον τῆς γλώσσης καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ διὰ τὸ ἀκατάληπτον τῆς πρώτης· πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ἐπιγραφαί, δημόσιαι τε καὶ ἰδιωτικαί, καὶ αὐταὶ αἱ βαρβαρίζουσαι, αἱ ὑπὸ τῶν ἀγροίκων Θρακῶν συντεταγμένα, ὡς ἔχουσαι γνήσια Θρακικὰ κῆρυκα ὀνόματα καὶ τοπωνύμια ὑπὸ Ἑλληνικὴν μορφήν, εἶναι Ἑλληνικαί (2), οὐδεμία ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ. Ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰς 560 ἐπιγραφῶν τῆς συλλογῆς Dumont 43 μόνον εἶναι Λατινικαί, 12 Ἑλληνολατινικαὶ καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι Ἑλληνικαί (3), ἐνῶ ἐν τῇ ἐκείθεν τοῦ Αἴμου χώρα, δηλαδὴ τῇ Μοισίᾳ, ἐπεκράτησεν ἡ Λατινικὴ γλῶσσα καὶ σπανίζουσιν αἱ Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ πλὴν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς καὶ Ἑλληνορωμαϊκαῖς ἀποικίαις (οἷον ἐν Νικοπόλει, Πανταλίᾳ, Σερδικῇ). Ἐν δὲ τῇ τοῦ Cagnat συλλογῇ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Θράκης τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὰ Ρωμαϊκὰ πράγματα κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς (4) ὑπὲρ τὰς 1000, σχεδὸν πᾶσαι, εἶναι Ἑλληνικαὶ καὶ τούτων αἱ πλεῖσται δημόσιαι, διότι εἶναι ψηφίσματα πόλεων τῆς τε Μοισίας καὶ τῆς Θράκης ἢ ἀναθηματικαὶ ἢ ἱστορικαί.

Ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς λοιπὸν κυριαρχίας δυνατὸν νὰ ᾔθῃ ἄσφαλῶς ὅτι οἱ Θρακες, —Θρακας δὲ λέγοντες ἐνταῦθα ἐννοοῦμεν τοὺς μεταξὺ Αἴμου, Ροδόπης καὶ τῶν θαλασσῶν Αἰγαίου καὶ Εὐξείνου Πόντου οἰκοῦντας, —ἦσαν ἐξηλληνισμένοι καὶ οὐ μόνον ἐλάλουν, ἀλλὰ καὶ ἔγραφον καὶ καλλιπεπῶς μάλιστα τινες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μαρτύριον δὲ τῆς καλλιπεπείας πλὴν ἐνίων εὐρεθέντων ἐπιτυμβίων ἐλεγείων ἢ ἀναμνηστικῶν εἶναι καὶ ὁ βασι-

1) Ἰδὲ ἐπιγραφὴν Βησσαπάρως παρὰ Dumont-Homolle, Mélanges d'épigraphie κτλ. σελ. 322.

2) Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 213 καὶ ἐξῆς.

3) Αὐτόθι, σελ. 488.

4) Cagnat, Inscriptions Graecae ad res Romanas pertinentes, τόμ. I, Paris, Thracia et Moesia inferior.

λεὺς τῶν Ὀδρουσῶν καὶ ποιητῆς ἅμα Κότυς V (12—17 μ. X.), ὅστις τοσοῦτον δεξιῶς ἐχειρίζετο τὴν Ἑλληνικὴν, ὥστε ὁ ποιητῆς Ὀβίδιος (1) λέγει ὅτι, ἐὰν ἀπὸ τῶν στίχων του ἀφηρεῖτο τὸ ὄνομά του, ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι οὗτοι ἦσαν ἔργον Θρακός. Ἐκ τούτων λοιπὸν εἰκάζομεν ὅτι ἡ Θρακικὴ γλῶσσα πρὶν ἢ καλλιεργηθῆ καὶ τύχη γραφῆς ἐξετοπίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τε τῷ πολιτικῷ καὶ κοινωνικῷ βίῳ, πιθανῶς ὅμως παρέμεινε λαλουμένη παρὰ τοῖς πολλοῖς, τοῖς ἀγρόταις καὶ τοῖς ὄρειοις Θραξίν εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις. Τοιοῦτόν τι σήμερον συμβαίνει παρὰ τοῖς Κουτσοβλάχοις, οἵτινες, ἐνῶ εἰς τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις ἔχουσι τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν, ἀναγινώσκουσι καὶ γράφουσιν οἱ μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι ζῶντες τὴν Ἑλληνικὴν, οἱ δὲ ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ τὴν Βουλγαρικὴν, πλὴν τῶν τελείως ἐξελληνισθέντων ἢ ἐκβουλγαρισθέντων, οἵτινες πλέον ἔχουσι τὴν Ἑλληνικὴν ἢ τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν ὡς μητρικὴν, καὶ οἱ τοῦ Ρουμανικοῦ προσηλυτισμοῦ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ λήξαντος ἤδη αἰῶνος πιστοὶ ἀκόλουθοι, τὴν Ρουμανικὴν.

III. Ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία ὡς Ἑλληνικῆς τῆς ὑποτιθεμένης ἐν Θρακικῇ γλώσσῃ ἐπιγραφῆς. (*)

§ 1. Ἡ περὶ ὃ ἧς λόγος ὑποτιθεμένη ἐν Θρακικῇ γλώσσῃ ἐπιγραφὴ εἶναι Ἑλληνικοῖς γράμμασι κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ δίκην ψηφίδος περικινουμένου ἀβακίου χρυσοῦ καὶ ἱκανῶς εὐμεγέθους δακτυλίου, ὅσους εὐρέθη μετ' ἄλλων κτερισμάτων τῷ 1912 ἐν τῷ τάφῳ κάτωθεν χώματος (tumulus) παρὰ τῇ κώμῃ Ἐξέροβο ἐν τῇ ἄνω τοῦ Ἐβρου πεδιάδι. Ἐκ τοῦ τύπου τῶν γραμμάτων εὐκρινῶς ἀναγινωσκομένων εἰκάζεται ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδην (400 π. X.) χρόνων. Ἔχει δὲ κατὰ πιστοτάτην ἀντιγραφὴν ὧδε: (2).

ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΙΣΝ
ΕΡΕΝΕΑΤΙΑ
ΤΕΑΝΗΣΚΟΑ
ΡΑΙΕΑΔΟΜ
ΕΑΝΤΙΛΕΙΥ
ΠΤΑΜΙΗΕ
ΡΑΙ
ΗΛΤΑ

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι οἱ πλείονες τῶν ἐπιχειρησάντων τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν τῆς ἐπιγραφῆς ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μᾶλλον ἢ εἰς ἄλλην γλῶσσαν ἀπὸ τε γραμματικῆς καὶ συντακτικῆς ἀπόψεως, ὅπερ εἶναι τρανὸν τεκμήριον τῆς ἐνδομύχου ὑπ' αὐτῶν ἀναγνωρίσεως τῆς στενωτέρας συγγενείας τῆς Θρακικῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅπερ ἡμεῖς νομίζομεν. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα ἐν συνόψει τὰς γενομένας ἀναγνώσεις καὶ ἐρμηνείας τῆς ἐπιγραφῆς, διαφερούσας ἀλλήλων, μεθ' ἧς ἐπάγομεν καὶ τὴν

* Ὅρα καὶ σελ. 72 παρόντος ΣΔΘ.

1) *Ovidii Ep. ex Ponto*, II, 9.

2) *Idè Filon*, Bague d' or avec inscription en langue Thrace, *Bull. de la société archeol. Bulg.* τόμ. III, ἔ. 1913, σελ. 221 καὶ ἐξῆς, Sophia.

ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν αὐτῆς ὡς Ἑλληνικῆς.

§ 2. Ὁ τοῦ ἐν Σοφίᾳ πανεπιστημίου καθηγητῆς κ. Detschew διαχωρίζων τὴν ἐπιγραφὴν πρῶτος κατὰ λέξεις ἀναγινώσκει: ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕΝΕΑ ΤΙΑΤΕΑΝ ΗΣΚΟΑ ΡΑ ΖΕΑ ΔΟΜΕΑΝ ΤΙΑΕΖΥΠΤΑ ΜΙΗ ΕΡΑΖΗΑΤΑ, καὶ τεχνολογεῖ τὰς λέξεις ὧδε: (1)

Ρολιστενάας: ὄνομα κύριον, γέν. ἄρσενικοῦ, πτώσ. ὀνομαστικῆς λήγον εἰς α(ς)· σύνθετον ἐκ τοῦ ρόλι (ἐκ τῆς ρίζης *srū sruo* μετὰ τοῦ προσφύματος *lo*, ὅθεν *srulo-sroli*), λήγοντος εἰς *ι* κατὰ τὸ *Βρίζεντις*—*Βενδὶς* καὶ τοῦ *στενέας* (ἐκ ρήμ. *τινὸς ἀναλόγου* τῷ Ἑλληνικῷ *στένω*, τῷ Λιθουανικῷ *steneti*, τῷ Παλαιοβουλγαρικῷ *stenati*, = *θορυβῶ*, *κροτῶ ἰσχυρῶς*). Ἄρα δέον νὰ σημαίη *ὁ ρέων μετὰ θορυβου, οἰοιοὶ ὡς ὁ χεῖμαρρος θορυβῶν ἢ παφλάζων*.

Νερενέα: ὄν. κύριον, γέν. ἄρσεν., πτώσ. γενικῆς οὐ ἢ ὄνομ., *Νερενέα*. τίθεται δὲ *Ρολιστενάας Νερενέα* κατ' ἀναλογίαν τῷ Ἑλληνικῷ Ἀλέξανδρος Φίλιππον. Ἡ λέξις σημαίνει *τολμηρὸς, ἰσχυρὸς*, ὥσπερ ἢ Ἑλληνικῆ *ἀνδρείος*· (πρβλ. τὸ Λατιν. *Nerio-* γέν. *Nerionis*, τὸ Ἀλβαν. *ner*= *ἀνήρ, ἄρρη*).

Τίατεαν: ὄν. ἔθνικόν, γέν. ἄρσεν., πτώσ. ὀνομαστικῆς ἀντὶ τοῦ ἑλληνοιστὶ ἐκφερομένου *Τιλταταῖος* (2) παράγεται ἐκ τῆς ρίζης *τιλετ* *σανσκριτ. tirtha*=*δίοδος, πόρος*, λιθουαν. *tiltas*=*γέφυρα*) μετὰ τῆς καταλήξεως *αν*, πιθανῶς δὲ σημαίνει: *ὁ παρὰ πόρῳ τινὶ οἰκῶν*.

Ἡσκοα: ὄν. κύριον, γέν. ἄρσεν., πτώσ. γενικῆς, οὐ ἢ ὄνομ. λήγει εἰς *ος*, Ἡσκούς (= *sruos*, γέν. Ἡσκούδ, *sruod*). Ἐκ τούτου ἐτυμολογεῖται τὸ Βουλγαρικὸν τοῦ παρὰ τῇ Σοφίᾳ ποταμοῦ *Iscar* (3), παραποιάμου τοῦ Δουνάβεως. Ἡ γενικὴ πτώσις τῶν εἰς *ος* ληγόντων ὀνομάτων πιθανῶς ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ ἀπεδίδετο διὰ τῆς πρωτογενοῦς ἀφαιρετικῆς, ὥσπερ ἐν τῇ Παλαιοβουλγαρικῇ καὶ τῇ Λιθουανικῇ.

Ρά: ὄν. οἰσιαστικόν, γέν. ἄρσεν., πτώσ. γενικῆς, οὐ ἢ ὄνομ. *ρά* = *ποταμὸς*.

Ζέα: ὄν. οὐσ., γέν. θηλυκοῦ, πτώσ. γενικῆς ἀντὶ ἀφαιρετικῆς ἢ ὄνομ. αὐτοῦ λήγει εἰς *α*, *ζέα*, (πρβλ. τὸ Παλαιοβουλγαρικὸν *zemlia* καὶ τὸ Ἑλλην. *γέα*) σημαίνει δὲ *γῆ, χώρα*.

1) *Detschew D. Trakiskiat nadpis na zlatnia pristen ot selo Ezerovo* (= ἢ ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου ἀπὸ τῆς κόμης Ἐζέροβο Θρακικῆ ἐπιγραφῆ), *ἐνθα* ἀνωτέρω τόμ. IV, ἔτ. 1914. σελ. 70—79.

2) *Θουκυδίδου*, II, 97,

3) Ὁ ποταμὸς σημειωτέον ὅτι μνημονεύεται ὡς Ἔσκιος παρὰ Θουκυδίδῃ (II, 96), ὡς Σκίος παρ' Ἡροδότῳ (IV, 49), ὡς Σκαιὸς παρὰ Στράβωνι (XIII, 1, 21) καὶ ὡς *Oescus* παρὰ Πλινίῳ *Chist. n. III, 26, 149*). Ὡστε τὸ βουλγαρικὸν *Ishar* φαίνεται ἡμῖν μεταγενέστερος μετασχηματισμὸς τοῦ ὀνόματος.

Δόμεαν: ὄνομα οὐσιαστ. γέν. ἄρσεν., πτώσ. ὀνομαστ., ἀνάλογον τῷ *Τίλτεαν* (πρβλ. τὸ Σανσκριτ. *damunas*), ἐκ τῆς ρίζης *domi* μετὰ τῆς καταλήξεως *αν* σημαίνει *κάτοικος, οἰκῶν*.

Τιλέζυπτα: ὄν. τοπικόν, πόλεως ἢ κώμης, γέν. θηλυκοῦ, πτώσ. γενικῆς ἢ βέλτιον τοπικῆς, σύνθετον ἐκ τοῦ *Τίλετ* (τὸ *ε* διεσώθη ἐν τῇ λέξει μεταξὺ τοῦ *λ* καὶ *τ* ὡς ἐπίτονον, ἐν δὲ τῷ *Τίλτεαν* ἀπεβλήθη ὡς ἄτονον τονιζομένης τῆς πρὸ αὐτοῦ συλλαβῆς *Τιλ*) καὶ τοῦ *ὑπτα*=*ὑψος* (ἐκ τῆς ρίζης *up(ο)* μετὰ τῆς καταλήξεως τῶν ἀφηρημένων ὀνομάτων *τα*): σημαίνει *ὑψος πλησίον πόρου*.

μίη: αἰτ. τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, προσώπου α'. ἀριθμοῦ ἐνικοῦ (πρβλ. τὰ παλαιὰ Λατινικὰ *med*, *hefhaked* ἐν τῇ ἐπι τῆς πόρπης τοῦ Μανίου ἐπιγραφῆς)⁽¹⁾: ἰσοδύναμον τῷ *μέ, me*.

ῥαζήλτα: ῥῆμα μέσον περιποιητικὸν προσώπου γ'. ἐνικ. χρόνου ἁορίστου· τὸ *ε* εἶναι συλλαβικὴ αὔξησις, τὸ δὲ *τα* κατάληξις ἀνταποκρινομένη τῇ Ἑλλ. *το* παράγεται ἐκ τῆς ρίζης *rad'e* (*radhé*) (πρβλ. τὸ Σανσκριτ. *radhyati* καὶ τὸ Παλαιοβουλγ. *raditi*) μετὰ τοῦ προσφύματος *λο*, (ὥσπερ ἐν τῇ Παλαιοβουλγαρικῇ τὸ *delati*). Ἡ συγκοπὴ δὲ τοῦ φωνήεντος *ο* ἐν τῷ προσφύματι *λο* δηλοῖ ὅτι ἡ πρὸ αὐτοῦ συλλαβὴ *ζή* (δηλαδὴ ἡ *d'e*) ἦτο ἐπίτονος· σημαίνει δὲ *ἐποίησατο, ἐποίησεν ἑαυτῷ, πρὸς χρῆσιν ἑαυτοῦ*.

Ἐν συμπληρωματικῇ δὲ σημειώσει προστίθεται ὅτι ὁ Κασατοῦ συσχετίζει τὴν ρίζαν *ὑπτα* ἐν τῇ λέξει *Τιλέζυπτα* πρὸς τὸ ὄνομα τῆς Θρακοφρυγικῆς Θεᾶς *Ἰπτα*⁽²⁾=*μήτηρ ὄρεα*, τῆς Ἑλληνικῆς *Κυβέλης* καὶ ὅτι ἡ ρίζα *ραζήλ* ὑπομιμνήσκει τὸ κύριον Θρακικὸν ὄνομα *Rascila*⁽³⁾.

Κατὰ δὲ τὴν γενομένην ταύτην ἐτυμολογίαν καὶ σημασιολογίαν τῶν λέξεων τῆς ἐπιγραφῆς ἐρμηνεύει αὐτὴν ὧδε:

«Ὁ Τιλαταῖος Ρολιστενεᾶς τοῦ Νερενεᾶ (υἱός), ἐκ τῆς τοῦ ποταμοῦ Οἴσκου γῆς, κάτοικος τῆς Τιλεγύπτης ἐποίησατο ἑμὲ (=κατεσκεύασεν ἑμὲ ἑαυτῷ, πρὸς χρῆσιν ἑαυτοῦ)».

§ 3) Ὁ ἐν Βιέννῃ διάσημος γλωσσολόγος Kretschmer⁽⁴⁾ ἀναγινώσκει ἐν τῇ ἐπιγραφῇ περίοδον ἐκ δύο προτάσεων συγκειμένην καὶ ἐκφερομένην ἐν δυοῖ δακτυλικοῖς ἑξαμέτροις, ἦτοι:

ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕΝΕΑ ΤΙΑΤΕΑΝ ΗΣΚΟ

ΑΡΑΖΕΑ ΔΟΜΕΑΝ ΤΙΑΕΖΥΠΤΑ ΜΙΗ ΕΡΑΖΗΑΤΑ.

τεχνολογεῖ δὲ τὰς λέξεις ὧδε, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ καθηγητοῦ Detschew⁽⁵⁾.

1) CIL, XIV, ἀρ. 4123.

2) Κορν ἐν τῇ λ. *Ἰπτα*, Real-encycl. Pauly-Wissowa τόμ. VIII, 1930.

3) CIL. τόμ. III, 14406.

4) Kretschmer: zur Dentung der Thrakischen Ringsinschrift, glotta, τόμ. VII σελ. 89-92.

5) Detschew, χρονικὴ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Kretschmer ἐν τῷ Bull. de la société archeol. Bulg. τόμ. V, ἔτ. 1915, σελ. 232 καὶ ἐξῆς.

Ρωλισθενεάς: ἀντί τοῦ θηλυκοῦ κυρίου ὀνόματος *Ρωλισθενείας* (ἦ).

Νερενεία: ὄνομα θηλυκὸν πατρωνυμικὸν ἀντί τοῦ *Νερενεΐα* ἢ *Νερενεία*.

τίλτεαν: ὄνομα οὐσιαστικόν, γέν. θηλυκοῦ, πτώσ. αἰτιατικῆς, ἀνάλογον τῷ Ἑλληνικῷ *τέλος*. σημαῖνον *γένος*: συντακτικῶς τίθεται ἐν τῷ λόγῳ ὡς αἰτιατικὴ τῆς ἀναφορᾶς παραλλήλως τῷ κατωτέρῳ ἐκφερομένῳ Ἀραζία *δόμεαν* ἐρμηνευτέον δὲ ὡς πρὸς τὸ γένος, κατὰ τὸ γένος.

ἦσκο: ἀντί *ἦσκα*, ρῆμα ἀνάλογον τῷ Λατιν. *esco*=*εἶμι*—*ἔσομαι*.

Ἐνταῦθα τελευτᾶ ἡ πρώτη πρότασις καὶ ὁ πρῶτος δακτυλικὸς ἑξάμετρος στίχος,

Ἀραζία: ὄνομα ἐθνικόν. γέν. θηλυκοῦ, πτώσ. ὀνομαστικῆς ἀντί τοῦ Ἀραζία, οὗ τὸ ἄρσενικὸν Ἀραζίος, κάτοικος τῆς πόλεως Ἀραζίου· ἡ δὲ Ἀραζος ἔκειτο ἐν τῇ Θράκῃ παρὰ τῷ Πόντῳ κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον.

δόμεαν: ὄνομα οὐσιαστικόν, γένους θηλυκοῦ, πτώσ. αἰτιατικῆς ἀντί τοῦ *δόμεΐαν*: συντακτικῶς δὲ τίθεται ὡς αἰτιατικὴ τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὸ Ἀραζία (πρβλ. τὸ Ἑλλην. *Αἰτωλὸς γενεήν*) καὶ σημαίνει Ἀραζία τὸν οἶκον, τὴν πατρίδα.

μίη: προσωπικὴ ἀντωνυμία, α' προσώπου, πτώσ. αἰτιατικῆς ἀντί τοῦ Ἑλλ. *ἐμέ*, *μέ*.

Τιλεζύπτα: κύριον θηλυκὸν ὄνομα, πτώσ. ὀνομαστικῆς συντακτικῶς κεῖται ὡς ὑποκείμενον τοῦ ρήματος τῆς δευτέρας προτάσεως τῆς περιόδου *ἐραζήλτα*.

ἐραζήλτα: ρῆμα χρόνου παρωχημένου, γ' ἐνικοῦ προσώπου, σημαῖνον *ἐποίησεν ἢ ἐδωρήσατο*.

Ἐὰν ὅμως τὸ *Τιλεζύπτα* ἐκληφθῆ ὡς ἄρσενικὸν κύριον ὄνομα πτώσεως ὀνομαστικῆς, τότε τὸ μὲν Ἀραζία ἀποδοτέον τῷ *Ρωλισθενεάς*, τὸ δὲ ρῆμα *ἐραζήλτα* κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐρμηνευτέον διὰ τοῦ *ἔγημεν*, *ἔλαβε γυναῖκα*, *συνεζεύχθη*. Τὸ ἀσύνηθες ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἶναι ἢ ταυτοποίησις τοῦ προσώπου, δηλαδὴ τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ τοῦ πράγματος αὐτοῦ, δηλαδὴ τοῦ δακτυλίου, τ. ἔ. ἢ *Ρωλισθενείας εἶμι ἐγὼ ὁ δακτύλιος*, ἀντί τοῦ *ἐμέ* (τὸν δακτύλιον) *τῆς Ρωλισθενείδος*: τὸ τοιοῦτον ὅμως ἐλέγετο παρὰ τε τοῖς Ἑλλῆσι καὶ τοῖς Λατίνοις ἐπὶ ἀνδριάντων, οἷον: *Χάρης εἶμι ὁ Κλείσιος*, *Ἐρμῆς εἶμι ὁ Κυλλήμιος*.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Kretschmer ἐρμηνεύει τὴν ἐπιγραφὴν ὧδε:

«Ἡ Ρωλισθενείας, Νερενεΐα τὸ γένος (δηλ. ἐκ τοῦ γένους τῆς οἰκογενείας τοῦ Νερένου) εἶμαι· ἢ Ἀραζία τὴν πατρίδα (δηλ. ἢ ἐκ τῆς πόλεως Ἀραζίου καταγομένη) Τιλεζύπτα ἐποίησεν ἐμέ ἢ ἐδωρήσατο».

Ἡ κατὰ τὴν ἐτέραν ἐκδοχὴν, δηλ. ἐκλαμβανομένου τοῦ *Τιλεζύπτα* ὡς ὀνόματος ἄρσενικοῦ:

«Ἡ Ρωλισθενείας Νερενεΐα τὸ γένος εἶμαι, Ἀραζία (δὲ) τὴν πατρίδα· ὁ Τιλεζύπτα ἔγημεν ἐμέ».

§ 4. Ὁφελούμενος ὁ Detschew ἐκ τῆς τοῦ Kretschmer ἀναγνώσεως καὶ ἐρμηνείας, ἐρμηνεύει βραδύτερον τὴν ἐπιγραφὴν ἄλλως πως (1) ἐκλαμβάνων λέξεις τινὰς ὑπ' ἄλλον τύπον κατ' ἄλλον χωρισμὸν (HΣΚΟ, ΑΡΑΖΕΑ), ἃς τεχνολογεῖ ᾧδε:

Ησκο: ἀντὶ Ἦσκω, ὄνομα κύριον, γέν. θηλυκοῦ, πτώσεως δοτικῆς κατ' ἀναλογίαν τοῦ *Νυμασιόι* (2)· συντακτικῶς δὲ τίθεται ὡς δοτικὴ καὶ χαρακτηριστικὴ εἰς τὸ ρῆμα *ἐραζήλτα*. Ἡ ὄνομαστικὴ αὐτοῦ εἶναι ὁ καὶ ἡ Ἦσκος ἀντὶ τοῦ *Οἴσκος*, *Aescus*, *Iscos*, *Uscos* (3), ὅπερ εἶναι κύριον ὄνομα προσηγορικὸν ποταμοῦ ἢ ἀνθρώπου, ὡς ἀπαντῶσι τοιαῦτα παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, οἷον: *Ἀχελῷος*, *Συρμῶν*, *Σύρμος* κλπ.

Ἀραζέα: ὄνομα ἢ ἐθνικὸν ἢ πατρωνυμικόν, γέν. θηλυκοῦ, πτώσ. δοτικῆς· συντακτικῶς τίθεται ὡς ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς εἰς τὸ Ἦσκω· σημαίνει δὲ ἢ ἐκ τῆς πόλεως *Ἀράζου* ἢ *θυγάτηρ* τοῦ *Ἀράζου*, οὗ ἢ ὄνομαστικὴ εἶναι *Ἀράζης*.

Τιλεζύπτα: ὄνομα πόλεως, γένους θηλυκοῦ, πτώσεως τοπικῆς=ἐκ *Τιλεζύπτης*.

ἐραζήλτα: ρῆμα παρωχημένου χρόνου, γ' ἐν. προσώπου=εἰργάσατο, ἐποίησεν.

Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἐκδοχὴν ἐρμηνεύει τὴν ἐπιγραφὴν διτῶς, ἦτοι:

«Ὁ Ρολιστενάς, Νερενεάς τὸ γένος, τῇ Ἦσκω (=χάριν τῆς Ἦσκου) τῇ Ἀραζία τὴν πατρίδα ἐν τῇ Τιλεζύπτῃ ἐμὲ (δηλ. τὸν δακτύλιον) ἐποίησεν». ἢ

«Ὁ Ρολιστενάς, Νερενεάς τὸ γένος, τῇ Ἦσκω τῇ Ἀραζία (δηλ. τῇ θυγατρὶ τοῦ Ἀράζου), τὴν πατρίδα δὲ ἐκ Τιλεζύπτης (δηλ. τὸν δακτύλιον) ἐποίησεν».

§ 5) Ὁ περὶ τὰς ἐν Θράκῃ ἀρχαιότητος ἀσχολούμενος Γάλλος ἀρχαιολόγος Seure(4) φρονεῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀναθηματικὴ εἰς ἐπιχώριον τινα θεόν. Ἀναγράφονται δ' ἐν αὐτῇ πλήρη τὰ ὀνόματα τριῶν προσώπων τῶν ἀφιερωσάντων τὸν δακτύλιον εἰς τὸν θεόν, αἱ δὲ γλωσσικαὶ ἀνωμαλῖαι, τ' ἔ. οἱ βαρβαρισμοὶ προέρχονται ἐκ τῆς Σκυθικῆς ἐπὶ τὴν γλῶσσαν ἐπιδράσεως· ἐν ἄλλοις λόγοις ὁμολογεῖ σιωπηλῶς τὴν ἐλληνικότητα τῆς ἐπιγραφῆς. Ὁ τύπος δ' ἐκάστου ὀνόματος εἶναι ὁ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν εἰθισμέ-

1) *Detschew*, αὐτόθι, σελ. 234.

2) *CIL*, ἀρ. 4133. Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ἡ Ἑλληνοφυγία τοῦ ἀνδρός, ζητοῦντος ἀναλογίας ἐν τῷ *Nymasioi*, ἐνῶ ἔχει πρόχειρον τὴν ἐνικὴν δοτικὴν τῶν εἰς ος δευτεροκλίτων ὀνομάτων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης λίγουσαν εἰς φ—ως—οι.

3) *Tomasschek*, αὐτόθι, II. 2. 99 καὶ 44. Ἀνεξήγητος ὁμοίως φαίνεται ἡμῖν ἡ ἀπόδοσις τοῦ φθόγγου ος ἢ *ae* ἢ *u* (=ου) διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ φωνήεντος η (=ε, ε'ε).

4) *Seure*: Connaitrions-nous enfin un texte en langue Thrace? *Revue des études anciennes*, τόμ. XXII, ἔτ. 1920, σελ. 1—21.

νος, ἤτοι προτάσσεται τὸ κύριον ὄνομα, ἀκολουθεῖ τὸ πατρωνυμικὸν κατὰ πτώσιν γενικὴν, μεθ' ὃ τίθεται τὸ ἐθνικόν, οἷον *Θουκυδίδης Ὀλόρου Ἀθηναῖος, Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεύς* κτλ. Κατὰ ταῦτα ἀναγινώσκει τὴν ἐπιγραφὴν: ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕΝΕΑ ΤΙΛΤΕΑΝ, ΗΣΚΟ ΑΡΑΖΕΑ ΔΟΜΕΑΝ, ΤΙΛΕΖΥΠΤΑ ΜΙΗΕΡΑ ΖΗΛΤΑ, ἀντὶ τῶν γραμματικῶς ὀρθῶς ἐχόντων; ΡΩΛΙΖΕΝΗΣ ΝΕΡΕΝΗ ΤΙΛΤΗΝΟΣ, ΟΙΣΚΩ(Ν) ΑΡΑΖΗ ΔΩΜΗΝΟΣ, ΤΙΛΕΖΥΠΤΑ ΜΙΔΙΕΡΑ ΖΕΙΛΤΗΝΗ. Τεχνολογεῖ δὲ τὰς λέξεις τῆς ἐπιγραφῆς ὧδε(1).

Ρολιστενάς: ὄνομα κύριον γένους ἀρσενικοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς ἀντὶ τοῦ συνθέτου Ἑσραϊκοῦ *Ρωλιζένης* ἐκ τοῦ *Ρώλης* ἢ *Ρῶλις* καὶ τοῦ *Ζένις* ἢ *Ζένης*.

Νερενέα: ὄνομα κύριον, γέν. ἀρσενικοῦ, πτώσ. γενικῆς, οὗ ἡ ὀνομαστικὴ *Νερένης* (ὄ)· ἐξυπακούεται δὲ παρ' αὐτῶ ἡ λέξις *νίος*, ἤτοι ὁ τοῦ *Νερένη* ἢ *Νερένου νίος*.

Τιλτεάν: ὄνομα ἐθνικόν, γέν. ἀρσενικοῦ, πτώσ. ὀνομαστικῆς· σημαίνει δὲ ὁ κάτοικος τῆς *Τίλτης*, ὁ ἐκ τῆς *Τίλτης*, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ γραμματικῶς *Τιλτεανός*, ἢ *Τιλτηνός*· (πρβλ. τὸ παρὰ *Θουκυδίδη Τιλταταῖος*).

Ἡσκο: ὄνομα κύριον, γέν. ἀρσενικοῦ πτώσ. ὀνομαστικῆς ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Οἴσκων*.

Ἀράζεα: ὄνομα κύριον γέν. ἀρσ. πτώσ. γενικῆς, οὗ ἡ ὀνομαστικὴ *Ἀράζης* ἢ *Ἀράζεις*· ἐξυπακούεται δὲ παρ' αὐτῶ ὡσαύτως ἡ λέξις *νίος*, ἤτοι ὁ τοῦ *Ἀράζου νίος*.

Δομεάν: ὄνομα ἐθνικόν, πτώσ. ὀνομ. καὶ γέν. ἀρσενικοῦ· σημαίνει δὲ ὁ κάτοικος τῆς *Δώμης*· (πρβλ. *Τόμις-Τόμη-Τόμοι*), ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ γραμματικῶς *Δομεανός* ἢ *Δωμηνός*.

Τιλεζύπτα: ὄνομα κύριον, γέν. θηλυκοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς.

Μιήερα: ὄνομα κύριον, γέν. ἀρσεν. πτώσ. γενικῆς οὗ ἡ ὀνομαστικὴ *Μιήερας* ἢ *Μιοιέρας*; (πρβλ. τὸ ἐν Συριακῇ ἐπιγραφῇ *Μοαιρός*)· ἐξυπακούεται δὲ παρ' αὐτῶ ἡ λέξις *θυγάτηρ*, ἤτοι ἡ τοῦ *Μιοιέρα θυγάτηρ*.

Ζήλτα: ὄνομα πόλεως, γένους θηλυκοῦ, πτώσ. τοπικῆς, οὗ ἡ ὀνομ. *Ζήλτα* ἢ *Ζείλτη*, ἀντὶ τοῦ *Σίλτα*, ὀνόματος πόλεως ἐν Ἑσραῖᾳ παρὰ τῇ Περσίᾳ. Ἡ τοπικὴ ἐνταῦθα πτώσις εἶναι ἰσοδύναμος τῇ ὀνομαστικῇ τοῦ ἐθνικοῦ *Ζειλτηνῆ*, ἤτοι ἡ ἐκ *Ζείλτης*, ἢ *Ζειλτηνῆ*.

Κατὰ ταῦτα ἐρμηνεύει τὴν ἐπιγραφὴν ὧδε:

«Ὁ Ρωλιζένης, (νίος) τοῦ Νερένη ἢ Νερένου, Τιλτηνός (δηλ. ἐκ τῆς πόλεως Τίλτης), ὁ Οἴσκων, (νίος) τοῦ Ἀράζη (ἢ Ἀράζου), Δωμηνός (δηλ. ἐκ τῆς

1) Ἴδὲ καὶ *Deutscheu*, κριτικὴν τοῦ ἄρθρου ἐν τῷ Bull. de la société archeol. Belg. τόμ. VII, ἔτ. 1919-20, σελ. 154 καὶ ἐξῆς.

πόλεως Δώμης), ἢ Τιλεξύπτα, (θυγάτηρ) τοῦ Μιοιέρα, ἐκ τῆς Ζεΐλιτης (δηλ. Ζεϊλιτηνῆ)».

Παρὰ τούτοις ἐξυπακούεται ὡς εὐκόλως ἐννοούμενον τό: «ἀνέθεντο τῷ Θεῷ τὸν δακτύλιον».

Ἡ ἐρμηνεία φαίνεται ἡμῖν οὐχὶ ἀφύτης μετὰ τῆς ὑποθέσεως τῆς εἰς θεὸν ἀφιερώσεως τοῦ δακτυλίου, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν τοῦ μεγέθους τοῦ δακτυλίου, οὗ ἡ μείζων διάμετρος εἶναι 0,027 τοῦ μέτρου.

§ 6 Ὁ Ἴταλὸς γλωσσολόγος Ribezzo⁽¹⁾ ἀναγινώσκει τὴν ἐπιγραφὴν διττῶς ᾧδε:

ΡΟΛΙΣ ΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕΝΕΑ ΤΙΑΤΕΑΝΗΣ ΚΟΑΡΑΖΕΑ ΔΟ
ΜΕΑΝΤΙ ΔΕΖΥΠΤΑΜΙΗΕ ΡΑΖΗΛΑΤΑ. ἢ ΡΟΛΙΣ ΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕ-
ΝΕΑ ΤΙΑΤΕΑΝΗΣ ΚΟΑΡΑΖΕΑ ΔΟΜΕΑΝΤΙ ΔΕΖΥΠΤΑΜΙΗΕ
ΡΑΖΗΛΑΤΑ.

Τεχνολογεῖ δὲ τὰς λέξεις ᾧδε, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς κρίσεως περὶ τῆς ἀναγνώσεώς του τοῦ Detschew⁽²⁾.

Ρόλις: ὄνομα κύριον, γέν. θηλυκοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς.

Τερέας: ὄνομα κύριον, γέν. ἀρσενικοῦ, πτώσεως γενικῆς.

νερερέα: ὄνομα οὐσιαστικόν, γέν. θηλυκοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς, συγγενὲς τῷ Nero (fortis et strenuus): σημαίνει δὲ *θυγάτηρ* ἢ *σύζυγος*. ἄλοχος.

Τιλεάνης: ὄνομα κύριον, γέν. ἀρσενικοῦ, πτώσεως γενικῆς.

κοαράζεα: ὄνομα οὐσιαστικόν, γέν. θηλυκοῦ, πτώσ. ὀνομαστικῆς: σύνθετον ἐκ τοῦ ko (=cum) καὶ τοῦ uorgia (=verez=ἔνωσις, Λιθουανιστὶ verziu), σημαῖνον conjuncta, cognata adfinis ἢ παραγόμενον ἐκ τοῦ Ἰνδογερμανικοῦ uereg (πρβλ. τὸ Γερμανικὸν wirken, τὸ Ἑλληνικὸν Φέγγον) καὶ σημαῖνον ancilla, socia laborum.

δό: πρόθεσις: ἢ αὐτὴ τῷ Γοτθικῷ do, καὶ τῷ Γερμανικῷ zu, ἢ Ἑλληνικῇ πρός.

Μεάντι: ὄνομα κύριον, γένους ἀρσενικοῦ, πτώσ. δοτικῆς, οὗ ἢ ὄνομ. ὁ *Μέας*.

Δεζυπτάμιη: ὄνομα κύριον, γέν. ἀρσενικοῦ, πτώσ. γενικῆς, κατ' ἀναλογίαν τοῦ Ἰλλυρικοῦ καταληκτικοῦ τύπου ihī (πτώσεως γενικῆς).

ραζήλατα: ῥῆμα γ' ἐν. προσώπου, χρόνου παρῳχημένου: ἢ κατάληξις αὐτοῦ τα ἀντὶ τῆς το' σύνθετον δὲ ἐκ τοῦ ρα (Ἰνδοευρωπαϊστὶ re, Λατινιστὶ ὡσαύτως re) καὶ τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς ρίζης del (πρβλ. ἑλληνιστὶ δαι-

1) Ribezzo F. La prima iscrizione Tracia. Revista indogrecoitalica di filologia lingua, antichità, anno 1, fasc. III, ἔτ. 1917, σελ. 55 καὶ ἑξῆς.

2) Detschew, bull. de l' inst. arch. Bulg. τόμ. III, ἔτ. 1925, σελ. 257 καὶ ἑξῆς, Sophia.

δάλλω, Λατινιστὶ dolare) σημαῖνον ποιῶ, ἢ ὄνομα οὐσιαστικόν, γέν. οὐδετέρου, πτώσ. αἰτιατικῆς, ἀριθμοῦ πληθυντικοῦ, παραγόμενον ἐκ τῆς ρίζης rogelton, Λατινιστὶ rogus καὶ σημαῖνον κτέρισμα, δῶρον εἰς νεκρὸν προσφερόμενον.

δομέαντι: κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἀντὶ τοῦ προαναγνωσθέντος δό Μέαντι ρῆμα γ' πληθ. προσώπου, χρόνου ἐνεστώτος, τοῦ δομέω, ἑλληνιστὶ δέμω, σημαῖνον ποιῶ, κατασκευάζω.

Τιλτεανής: κατ' ἄλλην ὡσαύτως ἐκδοχὴν, ὄνομα κύριον, γένους θηλυκοῦ, πτώσ. ὀνομαστικῆς, ἀντὶ τοῦ Τιλτεανίς.

Κατὰ ταῦτα ἐρμηνεύει διττῶς ᾧδε :

«Ἡ Ρόλις τοῦ Τενέα θυγάτηρ, τοῦ Τιλτεάνου ἄλοχος πρὸς τὸν Μέαντα τοῦ Λεζυπταμίου (υἱὸν) προσήνεγκεν» ἢ «χάριν τοῦ Μέαντος τοῦ Λεζυπταμίου (υἱὸν) ἐποίησεν». ἢ

«Ἡ Ρόλις, τοῦ Τενέα θυγάτηρ ἢ σύζυγος, (καὶ) ἡ Τιλτεανίς παλλακὴ ποιοῦσι τῷ Λεζυπταμίῳ δῶρα (δηλ. κτερίσματα)» τ. ἔ. «Ἡ (νόμιμος σύζυγος) Ρόλις, τοῦ Τενέα θυγάτηρ καὶ ἡ παλλακὴ Τιλτεανίς προσφέρουσι δῶρον (τὸν δακτύλιον) τῷ (ἀποθανόντι ἀνδρὶ) Λεζυπταμίῳ».

§ 7) Οἱ Λιθουανοὶ διδάκτορες J. Basanavicius καὶ Adalbert Srba (1) ἐπεχείρησαν νὰ ἐρμηνεύσωσι τὴν ἐπιγραφὴν διὰ τῆς Λιθουανικῆς γλώσσης πεποιθότες εἰς τὴν ταυτότητα ταύτης καὶ τῆς Θρακικῆς. Παραδεχόμενοι δὲ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἑξαμέτρων δακτυλικῶν στίχων, ὡσπερ ὁ Krohn κατὰ τὸν Kretschmer διέκρινε, ἀναγινώσκουσιν αὐτὴν ᾧδε:

ΡΟΛΙΣ ΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕΝΕΑ ΤΙΛΤΕ ΑΝ ΗΣΚΟ
Α ΡΑ ΖΕΑΔΟ ΜΕΑΝΤΙΑΕ ΖΥΠΤΑΜΙΗ ΕΡΑΖ ΗΛΤΑ.

Αὕτη ἢ τῆς ἐπιγραφῆς ἀνάγνωσις ἀντιστοιχεῖ κατὰ τὴν σημερινὴν Λιθουανικὴν γλῶσσαν τῇ ἐπιγραφῇ :

Rólis ténés nérinéjo tiltei an Esko,

â re ziedo mentile Dzuptamyje iréze Elta,

ἢ: ἢ εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν μετὰφρασις κατ' αὐτοὺς ἔχει ᾧδε : «Rolis hat eine von der Strömung nicht gefährdete Uferstelle des Flusses Fsko für eine Brücke erwählt, aber sich da des Ringes Denkspruch hat zu Dzuptamis eingravient Elta», τ. ἔ. «Ἡ Ρόλις ἐξέλεξε διὰ γέφυραν παροχθίαν τοῦ ποταμοῦ Ἡσκού θέσιν μὴ κινδυνεύουσαν ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ἀλλὰ τὸ τοῦ δακτυλίου λόγιον (ἀναμνηστικὸν ἐπίγραμμα) ἐχάραξεν ἐαυτῷ ἐνθάδε ὁ Ἡλτα ἐν τῇ Ζυπτάμῃ».

Ὅμοιωματοι δ' ἐκ τῆς τοιαύτης διὰ τῆς Λιθουανικῆς γλώσσης ἐρμη-

1) Dr J. Basanavicius und Adalbert Srba: Über die Sprachverwandschaft der alten Thraker und heutigen Litauer. Separatabdruck aus der. Lietuviu Tautau, Wilna ἔτ. 1925, σελ. 25.

νειάς τῆς ἐπιγραφῆς ἐκπίπτουσιν εἰς λίαν τολμηρὰς εἰκασίας καὶ συμπεράσματα· διότι οὐχὶ μόνον συνταυτίζουσι τὴν Θρακικὴν καὶ τὴν Λιθουανικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ συμπεραίνουσιν ἐκ τούτου ὅτι οἱ πρόγονοι τῶν νῦν Λιθουανῶν ᾤκουν πάλαι ποτὲ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Θράκῃ, ἐξ ἧς ἠναγκάσθησαν ἔνεκα τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ν' ἀποχωρήσωσι βαθμηδὸν πρὸς βορρᾶν, μέχρις οὗ κατέληξαν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς Θαλάσσης, ὅπερ οὐδεμία ἱστορικὴ μαρτυρία κυροῖ (!).

§ 8) Καθ' ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι συντεταγμένη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς ἐλάλουν αὐτὴν παρεφθαρμένως οἱ βαρβαρόφωνοι Θραῖκες κατ' ἐπίδρασιν τῆς γλώσσης τῶν, ἀναγινώσκειται δὲ ὅδε :

ΡΩΛΙΣΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕΝΕΑ ΤΙΛΤΕΑΝΗ ΣΚΩ·
ΑΡΑΖΕΑ ΔΟΜΕΑΝ ΤΙΛΕΖΥΠΤΑ ΜΙ ΞΙΕΡΑ ΖΗΛΤΑ

κατὰ δὲ τὸ πλήρες Ἰωνικὸν ἀλφάβητον καὶ τὴν νέαν ὀρθογραφίαν :

Ρωλιστε(ι)νειᾶς Νερενεῖα Τιλτεανή, σκῶ·
Ἀραζεῖα δομεᾶν Τιλέζυπτά μι ξιερὰ ζήλτα.

Οὔτε δὲ λεξιλογικῶς οὔτε φωνητικῶς οὔτε τυπικῶς προσκρούει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐν γένει γλῶσσαν. Λεξιλογικῶς μὲν, διότι εὐρίσκειται ἡ ἔτυμολογία καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν λέξεων διακρινομένων τῶν ἐξηλληνισμένων ξένων ὀνομάτων, φωνητικῶς δέ, διότι καὶ αὐτὰ τὰ μετεσχηματισμένα ξένα ὀνόματα, κύρια καὶ πατρωνυμικά, εἶναι καλῶς προσηρμοσμένα εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς φθόγγους, καὶ τυπικῶς, διότι πάντες οἱ τύποι εἶναι Ἑλληνικοὶ πλὴν τῆς καταλήξεως *τα* (=το) ἐν τῷ ῥήματι *ζήλτα*, ἧτις εἶναι βαρβαρισμός, ἔὰν μὴ εἶναι ἰδιωματισμός. Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν τοῦ τῆς γλωσσολογίας ἀξιώματος, ὅτι χαρακτηριστικὸν τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν διαλέκτων εἶναι οὐ μόνον ὁ θησαυρὸς τῶν λέξεων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸ τυπικὸν καὶ οἱ φθόγγοι, ἐπειδὴ οἱ τύποι (καταλήξεις) τῶν λέξεων *Ρωλισθeneiās*, *Νερενεῖα*, *σκῶ*, *Ἀραζεῖα*, *δομεᾶ*, *Τιλέζυπτα* εἶναι τῆς τε Ἀττικῆς καὶ Δωρικῆς διαλέκτου καὶ τινες αὐτῶν βαρυντούμενοι καὶ τῆς Αἰολικῆς, ἡ λέξις *ιερά* εἶναι Ἀττικὴ, ὁ τύπος τῆς λέξεως *Τιλτεανή* τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Ἰωνικῆς, ὁ σχηματισμὸς *μι* ἀντὶ *με* τῆς Αἰολικῆς, ὁ σχηματισμὸς *ζήλτα* τύπος τις παρωχημένου χρόνου ἀρχαίου τινὸς ῥήματος μὴ παραδεδομένου ἡμῖν, ὡς θὰ καταδειχθῇ ἐν τοῖς ἐπιόμενοις καὶ τὸ πατρωνυμικὸν *Νερενεῖα* καθ' ὃ καὶ *Ἀραζεῖα*, εἶναι αἰολισμός, ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ διάλεκτος τοῦ ἐπιγράμματος δυνατὸν γὰρ ὑποληφθῆ μάλλον μικτὴ μὲ βᾶσιν τὴν Ἀττικὴν μὴ ἀπηλλαγμένη ἐν μέρει καὶ βαρβαρισμῶν, ὡς ἦτο ἢ τῶν ἐν

1) *Ide *Dalsetheia*: βιβλιοκρισίαν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος διατριβῆς, αὐτόθι, τόμ. IV, ἔτ. 1926—27, σελ. 338, *Sophia*.

Παμφυλία Ἑλλήνων, οἵτινες μιγάδες ὄντες (1) καὶ ἐν μέσῳ βαρβάρων ζῶν-
τες εἶχον ἰδίαν διάλεκτον μετὰ βαρβαρισμῶν (2), καὶ βραδύτερον ἢ τῶν
ἐξηλληνισμένων βαρβάρων, οἵτινες ἔγγραφον τὴν Ἑλληνικὴν μετὰ βαρβα-
ρισμῶν καὶ σολοικισμῶν (προβλ. καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βασιλέως τῆς
Αἰθιοπίας Σιλῶ) (3).

Οὐδ' εἶναι εὐλογον, ὑποθέτω, ἡ ἀναζήτησις ὠρισμένης ἀμιγυῶς Ἑλλη-
νικῆς διαλέκτου ἐν τῷ ἔσωτερικῷ τῆς Θράκης παρὰ τοῖς Θραξί προ τῆς ἐπι-
κρατήσεως τῆς κοινῆς διὰ τε τῶν πολλῶν ἀποίκων καὶ τῆς μεταδόσεως τοῦ
Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Διότι οἱ Θραῖκες ὡς ἀλλόγλωσσοι ἐμύνησαν τότε
τὴν Ἑλληνικὴν ἢ ἐν τῇ χώρᾳ των διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς Ἑλληνας
ἐποίκους καὶ ἐμπόρους, οἵτινες διεισέδυσον εἰς τὴν Θράκην διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ
Αἰγαίου καὶ τοῦ Εὐξείνου πολυαριθμῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ ἐμπο-
ρίων καὶ ἐλάλουν τὰς ποικίλας τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων ἀποχρώσεις,
διότι ἦσαν Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνες ἐκ διαφόρων πόλεων καὶ νήσων καὶ
Ἀθηναῖοι, πρὸς δὲ καὶ μιγάδες, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ὅπου ἀπεδή-
μουν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ ὑπηρετοῦν ὡς μισθοφόροι εἰς διαφόρους πόλεις.
Ἐπομένως μὴ ἐκαθόντες συστηματικῶς μίαν καὶ μόνην ἑλληνικὴν διάλε-
κτον ἐλάλουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἰδιωματικῶς, δηλαδή κατὰ κρᾶ-
μά τι τῶν διαλέκτων καὶ κατ' ἐπίδρασιν τῆς ἰδίας των γλώσσης μετὰ βαρ-
βαρισμῶν καὶ σολοικισμῶν, ὡς σατυροῖζει ὁ Ἀριστοφάνης τὸν Σκύθην τοζό-
την ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις (4).

§ 9. Εἶναι δὲ ἡ ἐπιγραφὴ συντεταγμένη ἐμμέτρως, ἐκ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ
τῶν μετρικῶν ποδῶν, οἵτινες εἶναι δώδεκα ἐκ τοῦ εἴδους αὐτῶν, ὄντων δα-
κτύλων καὶ σπονδείων, φαίνεται ὅτι τὸ ἐπίγραμμα εἶναι δίστιχον δακτυλικὸν
ἐξάμετρον, ἐκ τῶν ποδῶν οὗτινος κανονίζεται ἡ ὀρθογραφία καὶ ὁ χωρι-
σμός αὐτοῦ εἰς λέξεις. Οὕτω τὸ γράμμα Η εἶναι τὸ Ἴωνικὸν ἧτα ἀντικα-
ταστῆσαν τὸ ε καὶ οὐχὶ πλέον τὸ δασὺ πνεῦμα τῶν ἄλλων διαλέκτων, ὡς
παρετήρησε πρῶτος ὁ Kretschmer ἕνεκα τῆς θέσεώς του μετὰ τῶν ν—σ
καὶ ζ—λ, τὸ Ε ἀναγινώσκειται ἀλλαχοῦ μὲν ὡς ε, ἀλλαχοῦ δὲ ἀρχαιοτρόπως
ὡς δίφθογγος εἰ· διότι αὕτη ἡ δίφθογγος, εἰ καὶ μέχρι τέλους τοῦ πέμπτου
π. Χ. αἰῶνος κατὰ τὸν K. Brugman προῦφέρετο μετὰ τῶν ε καὶ ἰ, ἦτοι
ὡς κλειστὸν ε, ἐξηκολούθει γραφομένη συνήθως διὰ τοῦ Ε μέχρι τῆς ὀρι-
στικῆς ἐπικρατήσεως πανταχοῦ τοῦ Ἴωνικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τῆς νέας ὀρθο-
γραφίας, ὁπότε ἐγράφετο ΕΙ. Οὕτω ἔχομεν Ε=ε ἐν τοῖς συμπλέγμασι

1) *Στράβωνος*, XIV, 4, 3, «μιγάδων τινῶν ἐκ Τροίας συνακολουθησάντων»
ἔθεν καὶ τὸ ὄνομα Πάμφυλοι.

2) *Ἀρριαννοῦ*, Ἀ. Α. I. 26, 4.

3) Ἰδέ, *Μιστριώτου*: Ἑλληνικὴ Γραμματολογία, τόμ. I, σελ. 50 καὶ σημ. 2.
Ἀθήναι, ἔτ. 1894.

4) Ἀριστοφάνους, *Θεσμοφοριάζουσαι*, στ. 1001 καὶ ἐξῆς:

νερε, τιλιτε, δομε, τιλε, ερα καὶ E=ει ἐν ταῖς στενε, νεα, ζεα. Ὡσαύτως τὸ ο κείται ἀντὶ μὲν τοῦ Ἰωνικοῦ Ω ἐν τοῖς Ρολιστερεάς καὶ σκο, ἀντὶ δὲ τοῦ ο ἐν τῷ δομεάν.

Ἄλλὰ τὸ μέτρον ἐνιαχοῦ φαίνεται βεβιασμένον. Ὅσον δὲ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι μετρικῆ ἀνάγκη συλλαβαί τινες μακροὶ ἐκλαμβάνονται ὡς βραχεῖαι ὡς τὰ θέσει μακρὰ α ἐν τῷ συμπλέγματι αραζε καὶ ε ἐν τῷ τιλεζυ πρὸ τοῦ ζ ἔνεκα τῶν ξενογλώσσων ὀνομάτων, ὅπερ συμβαίνει καὶ παρ' Ὀμήρω ἐν τοῖς «οἱ δὲ Ζέλειαν» (1) «ἄστυ Ζελείης» (2)· τὸ φύσει μακρὸν α ἐν τῷ συμπλέγματι τεανῆ, ὅπως ἀποφευχθῆ ὁ σπονδευίζων στίχος προφερομένου τοῦ εα κατὰ συνίτησιν, τὸ δὲ ε (=ει) ἐκλαμβάνεται πρὸ φωνήεντος μακρὸν μὲν ἐν τῷ νερενεα, βραχὺ δὲ ἐν τῷ αραζεα καὶ τὸ βραχὺ ε ὡς μακρὸν ἐν τῷ στενεάς ἀναγινωσκόμενον ὡς εἰ ἢ ειν μὴ γραφομένου τοῦ διπλοῦ ν ὡς παρὰ τῷ Ἡσιόδω, ἔνθα τὸ Σθενῶ μεταβάλλεται εἰς Σθεινῶ ἢ Σθεινῶ(3) (ΣθενFῶ=Σθεινῶ αἰολιστί καὶ κατ' ἀντέκτασιν Σθεινῶ ἰωνιστί), ἐν τῷ δακτύλῳ ὅμως Φιερά, ἢ συλλαβῆ ρα ἐκλαμβανομένη ὡς βραχεῖα ρα εἶναι ἀδικαιολόγητος, ἂν μὴ ἀποδοθῆ εἰς βαρβαρισμόν. Τὸ τοιοῦτον δὲ οὐδαμῶς εἶναι ἀπίθανον γνωστοῦ ὄντως ὅτι οἱ Θρακῆες ἰδίως τῶν λέξεις συνέκοπτον καὶ μετεποίουν μεταβάλλοντες τοὺς τε φθόγγους καὶ τὴν ποσότητα τοῦ χρόνου τῶν συλλαβῶν (πρβλ. λ. χ. τὰ ἐν ἐπιγραφαῖς: Γεικεθιηνός, Γικεντιηνός, Γινκισηνός, Γεκεσηνός, Γεικαιτιηνός, (4) καὶ Ζβελοσῦρδος, Ζιβελσοῦρδος, Ζβελθιοῦρδος, Ζβερθοῦρδος, Ζβερδιοῦρδος, Zberturdus, Zbeltiundus(5) κτλ.) Πιθανῶς δὲ καὶ ἡ προφορὰ τῆς ἰδίας τῶν γλώσσης ἐπέδρασαν εἰς τὴν βράχυνσιν τῆς συλλαβῆς ρα.

Ἄν ἀποκλείεται ὅμως πρὸς τοῦτο καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὁ ποιήσας τὸ ἐπιγράμμα εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἄλλο, ὅπερ ἐμμύθη ἢ εἰς ὃ ἠθέλησε νὰ προσαρμόσῃ τὸ ἑαυτοῦ, οὐχὶ ἀσύνηθες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τινῶν περιωθέντων ἐπιγραμμάτων, ἐν οἷς ἡ χαλότης ἢ ἡ περίσσεια τῶν ποδῶν δηλοῦσι προφανῶς ἀντικατάστασιν λέξεων καὶ φράσεων(6). Τὸ τοιοῦ-

1) Ὀμήρον, Ἰλ. Β, 824.

2) Αὐτόθι, Δ. 103.

3) Ἡσιόδου. Θεογ. 276, Σθεινῶ κατὰ Lehrs, ἔκδ. F. Didot, Paris, 1878, Σθεινῶ δὲ κατὰ Rzach, ἔκδ. III, Lipsiae 1913 καὶ ἄλλους

4) Kazanow, Antike Denkmäler in Bulgarien, Bull. de la soc. arch. Bulg. τόμ. VII. σελ. 9.

5) Kretschmer, Einleitung κλπ. σελ. 231.

6) Χαλὰ ἐπιγράμματα ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ Παλατινῇ τῶν ἐπιγραμμάτων ἀνθολογίᾳ (κεφ. XIII) ἀποδιδόμενα εἰς δοκίμους ποιητάς, ποιηθέντα τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ δυναθέντος τοῦ ποιητοῦ νὰ εὐδοῖσῃ τὸν στίχον καὶ ἐκ τούτου εἰσάγοντος εἰς αὐτὸν ἄλλοτριούς πρὸς τὸ μέτρον πόδας, τὸ δὲ πιθανῶς κατὰ μῆμισιν ἄλλου ἐπιγράμματος, οἷα εἶναι τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 4, 25, 26.

τον δ' εικάζεται ἐκ τῆς φράσεως Ἀράζεα δομεῶν ὑπομνησκούσης τὸ διηρικὸν Αἰτωλὸς γενεήν⁽¹⁾ καὶ ἀνάλογα ἐν ἄλλοις ἐπιγράμμασιν, ἢ εἰσβίαισι εἰς τὸν στίχον τῆς λέξεως Τιλτεανή κατὰ συγκοπὴν τοῦ α ἀντὶ Τιλαιτανή, ὁ ἀρχαιότροπος τύπος ζῆλτα, ἢ ἔλλειψις ρήματος ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ καὶ προτάσει καὶ συλλήβδην αὐτὸ τὸ ἐπίγραμμα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ μίμησις ἢ ἡ ἀντιγραφὴ παλαιότερων ἐπιγραμμάτων μετ' ὀλίγων, τῶν ἀναγκαίων νομιζομένων, ἀκρίτως δ' ἐνίστε γινομένων μεταβολῶν ἢ ὁ μετασχηματισμὸς κατὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας, ἀπαντᾷ ἀπὸ τοῦ τετάρτου π.χ. αἰῶνος (προβλ. τὰ: εἰς τὴν Ἀρχεστράτην καὶ τὸν Νεικομήδην δύο Ἀττικὰ ἐπιτύμβια ἐλεγεία⁽²⁾), συμβαίνει δὲ συνήθως ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις, τοῖς πτωχοῖς καὶ στείοις εἰς ἐπινοίας, (προβλ. τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ περιόπου τόπου ἐπιβωμοῦ ἀναθηματικὸν εἰς τὸν πατρῶον Ἀπόλλωνα δακτυλικὸν ἐπίγραμμα τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ τῶν κασιγνήτων αὐτοῦ ἐν ἐπικῇ γλώσσῃ⁽³⁾ τοῦ β'. ἢ α'. π. Χ. αἰῶνος, τὸ ἐπιτύμβιον ἐλεγείον τῆς Κυρίλλης ἐκ τῶν πέριξ τῆς Φιλιππουπόλεως⁽⁴⁾ τοῦ γ' ἢ δ' μ.Χ. αἰῶνος, τὸ τοῦ μορομάχου Σκενᾶ δακτυλικὸν ἐκ Στενιμάχου⁽⁵⁾ τοῦ α'. ἢ β'. μ. χ. αἰῶνος, κτλ. ἵνα περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὰ ἐν Θράκῃ εὑρεθέντα), τὸ δὲ περὶ οὗ πρόκειται ὁ λόγος ἐπίγραμμα εἶναι ὀλίγω παλαιότερον. Ἀλλὰ μὴ ὁ ποιητὴς Θραξ ἦτο μουσοληπτός τις καὶ τέλειος τῆς Ἑλληνικῆς γνώστης, (τοιούτων τι δὲν δηλοῖ βεβαίως ἢ πενιχρότης εἰς ἐννοίας καὶ τὸ ἀνώμαλον τῆς γλώσσης τοῦ ἐπιγράμματος), ὥστε νὰ ποιήσῃ ἀξιόλογόν τι κατ' ἰδίαν ἔμπνευσιν καὶ δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔπραξεν ἐξ ἀδηρίτου ἀνάγκης ὅ, τι ἔπραξεν μετ' ὀλίγον χρόνον διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἄλλοι;

§ 10 Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ ἐπιγράμματος αὕτη συμπιπτει πρὸς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν χώραν, ἐν ἣ ἔχαράχθη τὸ ἐπίγραμμα (Η ἀντὶ ε), ὅποτε τὸ ἀλφάβητον ὀλοσχερῶς δὲν εἶχεν ἐπικρατήσῃ μετὰ τῆς νέας ὀρθογραφίας ὅθεν καὶ τὰ ἴχνη τῆς παλαιᾶς ὀρθογραφίας ο ἀντὶ τοῦ Ἰωνικοῦ ω ἐν τῷ Ρόλι καὶ σκο καὶ ε ἀντὶ τοῦ ει ἐν τοῖς σθερε, ρεα, ζεα. Δυνατὸν δὲ νὰ ὀρισθῇ ὅτι τὸ ἐπίγραμμα προσέρχεται ἐκ τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδην χρόνων ἤτοι ἐκ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος ἕνεκα τοῦ δάσεος σημείου F.

1) Ὁμήρου. Ἰλ. ψ, 471.

2) Ἀ. Ραγκαβῆ, Ἐπιγραφικὴ, Ἀθήναι, ἔτ. 1888, σελ. 281—282.

3) Μυρτίλου, Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου, ἐφημ. Φιλιππουπόλεως, ἔτ. 1901. ἀριθμ. 576. μὴν Ἰούλ.

4) Dumont-Homolle, αὐτόθι, σελ. 339, ἀρ. 53.

5) Καταρω. Bull. de l' Institut archeol. Bulg. τόμ. IV, ἔτ. 1926—27. σελ. 92, Sophia.

Εἰς τοῦτο θεωροῦ ἐπάναγκες νὰ ἐνδιατριψῶ ἐκτενεότερον, ὅπως δικαιολογήσω τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἰ ΕΡΑ (=Ἰερά).

Εἶναι βεβαιωμένον ἐξ ἐπιγραφῶν ὅτι τὸ ἐν Ἰωνία εὐχρηστον ἀλφάβητον, ὅπερ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο Ἰωνικόν, ἦτο ἤδη τετελειωμένον κατὰ τὸν ἑβδομον π. χ. αἰῶνα, εἶχε δηλ. τὰ γράμματα Η, Ω, Ξ, Ψ, ἠρξαστο δὲ εἰσαγόμενον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλας πόλεις, ἀπὸ τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος, ἰδίως μετὰ τὰ Περσικά, ὁπότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῶν Ἰωνῶν, ἀλλὰ μόνον πρὸς ἰδίαις χρήσεσι. (1) Ἐν ταῖς Ἀθήναις εἰσῆχθη καὶ εἰς τὰ ἐπίσημα τῆς πόλεως γράμματα καὶ εἰς τὰ σχολεῖα διὰ νόμου ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος Εὐκλείδου κατὰ τὸ β' ἔτος τῆς 94ης Ὀλυμπιάδος, ἧτοι κατὰ τὸ 403 π. Χ. Ἐκτοτε δ' ἠρξαστο βαθμηδὸν ἐπικρατοῦν καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ ὅπου ἐγένετο χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Μετὰ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου εἰσῆγετο ταυτοχρόνως καὶ ἡ νέα ὀρθογραφία, ἡ ἔκτοτε διαρκῶς ἐπικρατήσασα. Μέχρις ὅμως τῆς ὀριστικῆς ἐπικρατήσεως τῆς ὀρθογραφίας ἐνιαχοῦ καὶ μάλιστα ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις παρέμεινον διάφορα ἔχνη τῆς ἀρχαίας ὀρθογραφίας καὶ ἕτεροι ἀρχαῖομοί, οἷον τὸ Ἰωνικὸν Π ἐγράφετο καὶ Ε, τὸ ΕΙ—Ε, τὸ ΟΥ—Ο, τὸ Ν τῶν ἄρθρων—Μ πρὸ τοῦ Μ καὶ τοῦ Π, τὸ Ν τῆς ἐν Γ πρὸ τοῦ Κ καὶ ἄλλα. Τοῦτο μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῶν μέχρι τῶν μέσων τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ βραδύτερον ἔτι, ἀλλὰ σπανιότερον. Οὕτω τῆς καινοτομίας μὴ γενομένης εὐθὺς οὐδὲ διὰ νόμου πανταχοῦ, ἀλλ' εἰσαγομένης βαθμηδὸν πρὸς εὐκολίαν ἐν τῇ γραφῇ, τῶν ἰδιωτῶν πολλοί, ὡς φαίνεται, δὲν ἀφίσταντο ἐπὶ τινα χρόνον καὶ τῆς παλαιᾶς ὀρθογραφίας ἐν μέρει, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ἐπιγράμματι. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ ἀναγωγὴ αὐτοῦ εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος ἢ ὀλίγω πρότερον δὲν εἶναι ἀπίθανος καὶ οὕτω ἐρμηνεύεται καὶ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ δασέος σημείου Ι' ὅπερ συνήθως ἀπαντᾷ ἀπὸ τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος, εἰ καὶ τινες νομίζουσιν ὅτι τοῦτο ἦτο ἤδη εὐχρηστον κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, εἰκάζοντες ἐκ Μεγαρικῆς ἐπιγραφῆς, ἣτις προέρχεται μὲν ἐκ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, προφανῶς ὅμως εἶναι ἀντιγεγραμμένη ἐκ πολλῶ ἀρχαιότερας, πιθανῶς ὀλίγω ὕστερον τῶν Περσικῶν πολέμων. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ τὸ σημεῖον Ι' ὡς δασὺ ἀπαντᾷ ἐν ταῖς λέξεσιν: ΙΕΛΛΑΔΙ, ΙΕΜΕΝΟΙ, ΙΑΓΝΑC (2).

Ἡ εἰσαγωγὴ δὲ τοῦ σημείου Ι' εἰς τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον ἐγένετο ἐξ ἀνάγκης σὺν τῇ ἐπικρατήσε. αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἰῶνες ὡς ψιλῶται δὲν εἶχον βεβαίως ἀνάγκην τῆς δηλώσεως τοῦ δασέος φωνήεντος· ὅθεν

1) Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Εὐκλείδου παρ' Ἀθηναίῳ (X, 151 B) περιγράφονται σαφέστατα τὰ Ἰωνικά γράμματα Θ καὶ Η.

2) *A. Ραγκαβῆ*, αὐτόθι σελ. 58.

οὔτοι μὲν μετεχειρίζοντο ἐν τῇ γραφῇ τὸ σημεῖον Η ὡς ἦτα [=e], οἱ δὲ Δωριεῖς, Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι μόνον ὡς δασὺ πνεῦμα. Ὅτε ὁμοῦς ἤρξατο διαδιδόμενον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον καὶ τὸ γράμμα Η ἀντικατέστησε παρ' αὐτοῖς τὸ ε, οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἡλείοι, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι, ὡς μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῶν τῆς κάτω Ἰταλίας, τῆς Ἡλείας, τῆς Σικυῶνος καὶ ἐξ Ἀττικῶν ἀγγείων⁽¹⁾, ἐπεὶ δὲ ἐξεφώνουν σαφῶς εἰσέτι τὸ δασὺ πνεῦμα καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ δηλώσωσιν αὐτὸ πλέον διὰ τοῦ Η, ὅπερ ἦτο πλέον καὶ παρ' αὐτοῖς, ὡς παρὰ τοῖς Ἰωσι e, ἐπενόησαν τὸ σημεῖον Ι, ἔλαβον δηλαδὴ τὸ ἦμισον τοῦ σημείου Η ἦτοι τὸ Ι εἰς παράστασιν τοῦ δασέος, τοῦ ἑτέρου ἡμίσεος Ἡ παριστάνοντος τὸ ψιλὸν πνεῦμα⁽²⁾ καὶ εἰσήγαγον αὐτὸ εἰς τὸ ἐν χρήσει ἦδη παρ' αὐτοῖς Ἰωνικὸν ἀλφάβητον καὶ ἔκτοτε ἀπετέλεσε σημεῖον αὐτοῦ παραμεῖναν μέχρι σήμερον ἐν τῇ ἱστορικῇ ὀρθογραφίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣτις ἀπέβαλε σὺν τῷ χρόνῳ τὸ δασὺ πνεῦμα. Διότι ἐκ τούτων τῶν δύο σημείων προῆλθον τὰ μεταγενέστερα ε (δασεῖα) καὶ ι (ψιλῆ), ἅτινα καὶ νῦν εἶναι ἐν χρήσει.

§ 11. Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐπιγραφῆς ἀνάγκη ν' ἀναλύσωμεν γραμματικῶς καὶ ἐτυμολογήσωμεν τὰς λέξεις αὐτῆς ἐρμηνεύοντες ἅμα αὐτὰς καθ' ἐκάστας, πρὸς δὲ ν' ἄρῳμεν καὶ τὰς ἀπαντώσας ἐν αὐτῇ συντακτικὰς ἀνωμαλίας.

Ρωλιστερείς: ἀντὶ τοῦ *Ρωλισθενείας* (ἦ), ὡς ἀνέγνω ὁ Kretschmer ὄνομα κύριον (πρβλ. Ὀλυμπιάς, Εὐμολπιάς, Αἰνειάς, Θεσιάς, Ἡλιάς καὶ ἄλλα) ἐκ τοῦ *Ρωλισθένης* (δ), ὅπερ σύνθετον ἐκ τοῦ Θρακικοῦ ὀνόματος *Ρώλης* ἢ *Ρῶλις* ⁽³⁾ ἢ *Ρόλλις*, ὡς ἀπαντᾷ ἐν τῷ *Ρολλιγεραί* ⁽⁴⁾ καὶ τοῦ σθένος (πρβλ. Δημοσθένης, Εὐρυσθένης, Ἀντισθένης, Ἐρατοσθένης καὶ ἄλλα). Τὸ δὲ *Ρώλης* (ις) παράγεται ἐκ τῆς ρίζης τοῦ *ρέω* (ρεF— ἢ μᾶλλον σρεF—, σανσκρ. σταν-ᾱπί=ρέω, ὅθεν *ροῦς*, (ρούς), *Εὔ-ρω-τας*, *ρώομαι*. *ἔ-ρω-ῆ*) μετὰ τῆς καταλήξεως *λης* ἢ *λις* (πρβλ. *Πόλ-λης* (ις), *Τρά-λης* (ις) καὶ τὰ σύνθετα *Αἰλουτροάλης*, *Μουκατροάλης*, *Γηπαίτραλις* καὶ ἄλλα) καὶ σημαίνει *ρέων*, *ροῦς*. Ὅστε κατὰ ταῦτα *Ρωλισθένης*=δ ἔχων τὸ σθένος τὴν δύναμιν τοῦ *Ρώλη* ἢ *Ρώλιος*. Μετρικῆς δ' ἀνάγκης ἕνεκα ἡ συλλαβὴ *στε* (σθε) λογίζεται ὡς μακρὰ *στει* (σθει) ἢ *στεν* (σθενν) ὡς προερρηθῆ⁽⁵⁾. Ὁ φθόγγος *στ* ἀντὶ τοῦ *σθ* εἶναι Ἑλληνικὸς ἰδιόζων εἰς τὰς τοπικὰς διαλέκτους τῶν Λοκρῶν, τῶν Φωκέων (Δωριέων) Θεσσαλῶν καὶ Ἀχαιῶν

1) Γ. Χατζηδάκι, ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν καὶ Ἰνδικὴν γραμματικὴν, Ἀθῆναι. ἔτ. 1902. τόμ. I, σελ. 155.

2) Βεγκήρου, Ἀνέκδοτα, τόμ. II, 786, 26.

3) Δίωνος Κασσίου, I, 24, 26, *Justini*, XXXII, 3, 16.

4) Προκοπίου, περὶ κτισμάτων IV, 4.

5) Ἴδε ἀνωτέρω § 9.

(Αἰολέων) (1), ἂν μὴ ἐξεφωνήθη ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Θρακικῆς γλώσσης κατὰ βαρβαρισμὸν (πρβλ. τὰ παρ' Ἀριστοφάνει: (2) ἐνταῦτα, αἰτρία, ἐπιτυμῶ, κάθημαι, τυγάτριον καὶ ἄλλα ἀντὶ τῶν: ἐνταῦθα, αἰθρία, ἐπιθυμῶ, κάθημαι, θυγάτριον) (3).

Νερενέα: ἀντὶ *Νερενεία* (ἢ) ὡς ἀνέγνω ὁ Kretschmer, ἐπίθετον πατρωνυμικὸν ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος *Νερένης* ἢ *Νέρενις*, τοῦ πατρὸς τῆς Ρωλισθενειάδος. Ἀνάλογον αὐτῷ τὸ ἐπόμενον Ἀραζέα (= Ἀραζεία). Ἀντὶ τῆς γενικῆς *Νερένου* (θυγάτηρ) ἢ *Νερένεος*. Αἰολισμὸς εἴχρηστος ἐν τῇ Λέσβῳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Βοιωτίᾳ (πρβλ. Φίλων *Νικίαιος* ἀντὶ Φίλων *Νικίου* (υἱός), (4) *Εὐμένης* Ἀπολλοδώριος, ἀντὶ Ἀπολλοδώρου (υἱός). (5) Τὸ δὲ *Νερένης* (ις) σύνθετον ἐκ τοῦ Θρακικοῦ *Νέρος* (πρβλ. ἄ-νερ- ἀνήρ, σανσκρ. *naras*, ζενδ. *narō*, ἄλβαν. *gnëri*, ἅτινα σημαίνουνσι τὸν κύριον, τὸν ἰσχυρόν, ὡσαύτως Λατιν. *Nerio-Nerienis*, ὡς σημειοῖ καὶ ὁ *Detschew*, = Ἴσχύς, γυνὴ τοῦ Ἄρεως, καὶ *Nero* κατὰ τὸν *Ribezzo* = fortis et strenuus) καὶ τοῦ Θρακικοῦ ὡσαύτως κυρίου ὀνόματος *Ζένης* ἢ *Ζένις* — *Ζεῖνις* (πρβλ. *Ζήρων* ἐκ τοῦ *Ζηρός*, οὗ ἡ ὄνομ. *Ζᾶν* — *Ζεύς*, Λατιν. *Janus*), ἄρα *Νερονζένης* ἢ *Νερούζενις* καὶ κατὰ συγκοπὴν *Νερένης* ἢ *Νέρενις* (πρβλ. τὰ Θρακικὰ *Ἀλλουζένις* καὶ *Ἀλλούζενις*, ὅθιν *Ἀλλένης* καὶ *Ἀλλενις*, Ἐπίτέζενις — Ἐπετερις — Ἐπτενής), *Λειζέζενις* — *Λείζενις*. Ἐπομένως κατὰ τὴν Θρακικὴν συνήθειαν *Νερένης* — *Νέρενις* (= *Νερούζενις*) = ὁ *Ζένις* τοῦ *Νέρον* (παῖς) καὶ εἶτα κύριον ὄνομα (πρβλ. τὰ παρὰ τοῖς Κρησὶ *Μαρκομιχελάκις*, *Πωλογεωργάκις*, *Δασκαλογιαννάκις*, *Παπαδοニコλάκις* κλπ.) (6).

Τιλτεανή: ὄνομα ἐθνικόν, οὗ τὸ ἄρσ. *Τιλτεανός* (πρβλ. *Σαρδιανός*, Ἀσιανός καὶ πλεῖστα ἀπαντῶντα ἐν Θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς εἰς -ανός, οἷον *Διμερανός*, *Τερεπιανός* κτλ.) ἐξ ὀνόματος πόλεως ἢ χώρας καλουμένης *Τιλτεά* (πρβλ. *Τεγέα*, *Νεμέα*, *Θυρέα*) ἢ *Τιλετέα* — *Τιλατέα* (= *Τιλατῆ* ἢ *Τιλαταί*), ἐξ οὗ τὸ παρὰ Θουκυδίδῃ ὄνομα Θρακικοῦ φύλου *Τιλαταῖοι*. Ὅθεν *Τιλτεανός* ἐκ τοῦ *Τιλετεανός* κατὰ συγκοπὴν τοῦ ἀτόνου ε (λε) ταῦτον τῷ *Τιλαταῖος*. Ὡκουν δὲ οἱ *Τιλαταῖοι* βορειοδυτικῶς τοῦ ὄρους Σκόμβρου (νῦν *Ρήλας*) διήκοντες μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὀσκίου (νῦν Ἴσκερ). (7) Ἡ κατάληξις δὲ -ανός ὡς καὶ ἡ -ηνός εὐχρηστεῖ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἢ τοπικῶν ἐπιθέ-

1) *Γ. Χατζηδάκι*, αὐτόθι, σελ. 43 καὶ 65.

2) Ἀριστοφάνους, Θεσμοφοριάζουσαι, στιχ. 1001 καὶ ἐξῆς.

3) Ἐν τῷ προσημνημονευθέντι ἐπιγράμματι τοῦ μονομάχου Σκευῆ ἀναγινώσκειται σαφῶς *καυχάστω* ἀντὶ *καυχάσθω*.

4) *Χατζηδάκι Γ.* αὐτόθι σελ. 60.

5) *Ραγκαβῆ Α.* αὐτόθι, σελ. 213.

6) Ἴδε αὐτόθι κατωτέρω, VI § 1 καὶ § 6.

7) *Θουκυδίδου*, II, 96.

των, τῶν παραγομένων ἐξ ὀνομάτων πόλεων ἢ χωρῶν, εὐρισκομένων ἐκτὸς τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

σκῶ: ἡ, ὄνομα οὐσιαστικόν, γλῶσσα κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ταῦτόσημος τῆ Ἀττικῇ λέξει, *παιδίσκη* (=νεῦνις, κορασίς).

Ἀραζέα: ἀντὶ Ἀραζεία (ἡ)· ἐπίθετον πατρωνυμικὸν ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος Ἀράζης (πρβλ. *Τιλθάζης*) καὶ οὐχὶ τοπικὸν ἢ ἐθνικὸν ἐκ τοῦ Ἀραζος, ὀνόματος πόλεως τῆς Θράκης, ὡς ὑπολαμβάνει ὁ Kretschmer. Διότι, ἐὰν τοῦτο ἦτο ἐθνικόν, ἔπρεπε νὰ φέρεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Ἀραζία, ἀφοῦ γίνεται ἐν ταύτῃ χρῆσις τοῦ γράμματος ι, ὅπερ καὶ τῷ μέτρῳ προσαρμόζει καὶ οὐχὶ Ἀραζέα, ὅπου τὸ γράμμα ε ἀποδίδει τὸν φθόγγον ει. Ἀράζιος-Ἀραζεία λοιπὸν σημαίνει τὸν ἀνήκοντα ἢ καταγόμενον ἐκ τοῦ Ἀράζου καὶ προσδιορίζεται ἀκριβέστερον διὰ τῆς ἐπομένης λέξεως *δομεάν*. Ἐκ τούτου προκύπτει καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν τῆς αὐτῆς πατρωνυμικῆς καταλήξεως ἐπιθέτων *Νερενεία* καὶ Ἀραζεία· διότι τὸ μὲν *Νερενεία* σημαίνει ἡ *θυγάτηρ τοῦ Νερένου*, τὸ δὲ Ἀραζεία *δομεάν* ἢ *ἀνήκουσα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀράζου*, ἄρα οὐχὶ θυγάτηρ, ἀλλὰ μέλος, συγγενῆς τοῦ οἴκου τοῦ Ἀράζου, ἐξ ἅπαντος περιωνύμου παρὰ τοῖς παροίκιοις. Γνωστὸν δὲ τυγχάνει ὅτι ἡ μὲν κατάληξις τῶν παραγομένων ἐπιθέτων ἐξ ὀνομάτων ἐμφύχων ὄντων εἶναι *ειος* (οἶον *ἀνθρώπειος, ἴππειος, Ὀμήρειος, Φιλίππειος, Κίρειος* κτλ.) ἢ δὲ κατάληξις τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων εἶναι *ιος*, (οἶον *Κορινθίος, Τροιζήνιος, Σάμιος, Ἀθηναῖος* κτλ. ἄρα καὶ Ἀράζιος).

δομεάν: (τήν), ὄνομα οὐσιαστικὸν κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ τε Detschew καὶ Kretschmer ἀντὶ τοῦ *δόμον*—οἶκον, οἰκογένειαν—ἢ Ἀραζεία *τὸν οἶκον* (αἰτιατικὴ τῆς ἀναφορᾶς), δηλαδὴ ἡ *ἀνήκουσα εἰς τὸν (περιώνυμον) οἶκον τοῦ Ἀράζου*· τὸ *δόμος* ἐνταῦθα δηλοῖ τό τε περιέχον καὶ τὸ περιεχόμενον (ὡς τὸ *οἶκος*) κατὰ μετωνυμίαν· πρβλ. «φθοράν, οἷα κατέσχε τὸν σὸν ἄθλιον δόμον»⁽¹⁾ καὶ «ὦ Παλλάς, ὦ σώσασα τοὺς ἐμοὺς δόμους»⁽²⁾. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ τύπος *δομεάν* ἀντὶ τοῦ *δόμος* (ἐκ τοῦ *δέμ-ομαι*, λατιν. *domus*, σανσκρ. *dāmas*, ἐσχηματίσθη κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -εά οὐσιαστικῶν (γενεά), ὅπως εὐδοωθῆ τὸ μέτρον, μαρτυρεῖ δὲ μὴ ἀκριβῆ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης γνῶσιν⁽³⁾).

Τιλέξυπτα: ἡ, κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Kretschmer καὶ Detschew, ὄνομα

1) Σοφοκλέους, Οἶδ. Κ. 370.

2) Αἰσχύλου, Ἐὐμεν. 750 καὶ ἀλλαγῶ.

3) Ἀνάλογος σχηματισμὸς ὑπὸ ἀλλογλῶσσου ἀπαντᾷ ἐν τῇ προβουλγαρικῇ κτιτορικῇ ἐπιγραφῇ ἐκ Τσαταλάω (*Fcher*, Bull. de l'inst. archéol. Bulg. τόμ. III, σελ. 60, ἔτ. 1925). Ὁ προβούλγαρος ἐσχημάτισε κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐπιρρημάτων *δέξως, παχέως, βαρέως* καὶ *τεχνέως* ἀντὶ *τεχνηέντως* ἐκ τοῦ *τεχνήεις*, ὅπερ ἀναμφιβόλως ἐξεφώνει *τεχνὺς* κατὰ τὸ *δέξυς, παχύς, βαρύς* κτλ.

κύριον Θρακικὸν ἢ ξενικόν. Τὸ καταληκτικὸν αὐτοῦ α εἶναι βραχὺ κατὰ τὸ μέτρον, ἄρα καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις εἶναι προπαροξύτονος καὶ οὐχὶ παροξύτονος, ὡς ἀνεγνώσθη ὑπ' ἄλλων. Πιθανῶς δὲ ἀντὶ *Τιλέγυπτα* καὶ ἀτροπὴν τοῦ γ εἰς ζ, ὡς τὸ παρὰ Πτολεμαίῳ (1) *germi-zeta* = *Ζερμι-ζίγρυα* (2).

μι: ἀντὶ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *με* [ἐμὲ] κατὰ κώφωσιν τοῦ ἀτόνου φθόγγου ε εἰς ι. Ἡ κώφωσις δὲ τοῦ ἀτόνου ο εἰς υ καὶ τοῦ ε εἰς ι, ἣτις εἶναι ἴδιον χαρακτηριστικὸν τῆς Νεοελληνικῆς τῶν βορειῶν Ἑλλήνων γλώσσης (3), παρατηρήθη ἐνιαχοῦ καὶ ἐν τισὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων ὅθεν ὁ Χατζηδάκις ὑπολαμβάνει ταύτην ὡς χαρακτηριστικὸν τῶν Ἀρχαϊκῶν διαλέκτων (Αἰολικῆς) καὶ περὶ τῆς τροπῆς τοῦ ε εἰς ι λέγει ὅτι τοῦτο γίνεται ἐν τῇ προθέσει ἐν (ἀτόνω) καὶ ἀλλαχοῦ, οἷον ἀπεχόμενος (4) (=ἀπεχόμενος). Ἐν μεγάλῃ Τεγεατικῇ δημοσίᾳ ἐπιγραφῇ ἡ ἐν ἐν συντάξει μετὰ δοικῆς (=ἐν) καὶ μετ' αἰτιατικῆς (=ἐν εἰς) καὶ ἐν συνθέσει πανταχοῦ φέρεται ἐν (Λατίν. *in*), λ. χ. *ἰγκεχίη, ἰμφαίνειν, ἰνδικάζηται* (5). Ὡσαύτως ἐν τῇ συλλαβογραφικῇ δημοσίᾳ τοῦ Ἰδαίου τῆς Κύπρου ἐπιγραφῆ πλήν τῆς ἐν φερομένης πανταχοῦ ἐν ἀναγινώσκειται καὶ ἐν τὰν Θεὸν τὰν Ἀθάναν (6) (=εἰς τὴν Θεὸν τὴν Ἀθηναίαν), πρὸς τοῖς *τόνδε, πεδία, Διφείθεμις, κε, ποεχόμενος, ἰερέϊζα* κτλ., ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἡ κατὰ κώφωσιν τροπὴ τοῦ ε εἰς ι εἶναι μερικὴ καὶ οὐχὶ γενικὴ ὡς ἐν τῇ βορειῷ Νεοελληνικῇ. Καὶ ἐνταῦθα ἡ τροπὴ τοῦ *με* εἰς *μι* θεωρητέα αἰολισμός, ἐὰν μὴ εἶναι βαρβαρισμός κατ' ἐπίδρασιν τῆς Θρακικῆς γλώσσης. Παρενεβλήθη δὲ τοῦτο μεταξὺ τοῦ *Τιλέγυπτα* καὶ τοῦ *ἰερά* κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν, ἔνεκα μετρικῆς ἀνάγκης, ἀντὶ τοῦ: *ἰερά Τιλέγυπτά μι ζήλτα*. Δὲν εἶναι ὅμως ἀσύνηθες τὸ ὑπερβατόν σχῆμα καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πεζῷ λόγῳ· πρβλ. «οἱ Θεῶν ἡμᾶς ὄρκοι κωλύουσι» (7) «οὐδεὶς ὑπ' ἐμοῦ τῶν πολιτῶν κακῶς πέπονθε» (8).

Ἡερά: τὸ Π γραπτέον διακεκριμένως Ἦ *Ἡερά*, ὅπερ δὲν ἐπετεύχθη ἐν τῇ χρᾶξει ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ὡς συμβαίνοσι παρόμοιοι συνενώσεις γραμμάτων ἐν πλείσταις ἐπιγραφαῖς, τ. ἔ. τὸ ὡς πρῶτον ἐκλαμβανόμενον γράμμα Η δὲν εἶναι τοιοῦτον, ἀλλ' εἶναι Η, δηλ. τὸ σημεῖον τὸ δηλοῦν τὸ δασύ

1) Πτολεμαίου, III, 8, 4.

2) *Kretschmer*, Einleitung κτλ. σελ. 231.

3) *Hatzidakis G.* Einleitung in die Neugriechische Grammatik, ἔτ. 1892, σελ. 342 καὶ Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά, Ἀθῆναι, σελ. 250 καὶ ἐξῆς.

4) *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα κτλ. τόμ. 1, σελ. 60.

5) *A. Παγκαβῆ*, αὐτόθι, σελ. 216—217 καὶ *Theod. Bergk* ἐν τῷ προγράμματι τοῦ ἐν Ἀλλῆ πανεπιστ. ἔτ. 1860—61.

6) αὐτόθι, σελ. 145.

7) *Ξενοφώντος*, Κ. Α. III, 5, 7.

8) *Λυσίου*, XVI, 8.

πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα I, ἀπερ̄ συνενούμενα ὁμοιάζουσιν ἢ συναποτελοῦσι τὸ γράμμα H. Ὅθεν ἡ λέξις ἀναγινώσκεται ὑφ' ἡμῶν *I* *ιερά*, τ. ἔ. *ιερά* καὶ εἶναι ἐπιθετικός προσδιορισμὸς τοῦ *Τιλέζυπτα*. Καλεῖται δ' αὕτη *ιερά* ὡς τυγχάνουσα τῆς προστασίας τῶν Θεῶν καὶ ἐπομένως οὔσα ἀξία σεβασμοῦ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἦτο ἱέρεια θεᾶς τινος ἢ μύστρια, διότι ὁ Ἀριστοφάνης καλεῖ τὸν μύστην «*ιερός ἄνθρωπος*» (1). Δυνατὸν ὅμως τὸ ἐπιθετὸν *ιερός* νὰ ἔξη ἐνταῦθα καὶ τὴν σημασίαν τοῦ: *λαμπρός*, *ἀκμαῖος*, *θανναστός*, *ἐξαισίος*, ὡς παρ' Ὀμήρω: «*Ἀχαιῶν ἱερός στρατός*» (2), «*ἐλθεῖν εἰς φυλίκων ἱερὸν τέλος*» (3), «*λαβὼν ἱεροῦς πυλαωρούς*» (4)· πρβλ. ὡσαύτως καὶ τὰ «*ιερὴ ἴς Τηλεμάχοιο*» (5), «*ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο*» (6) κτλ. Ἡ διττὴ δ' αὕτη σημασία τοῦ *ιερός* ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς Σανσκριτικῆς, ἐν ἣ ἕκ τῆς αὐτῆς ρίζης *is* (= *i*) παράγεται τὸ *ish-iras* (ἑλληνιστὶ *ἰσχυρός*) καὶ τὸ *ish-aras* (αιολιστὶ *ἰαρός* = *ιερός*)· ἐξ οὗ τεκμαίρεται ὅτι παλαιότατα οἱ *ἰσχυροὶ* ἦσαν καὶ *ιεροὶ*.

ζήλτα: ἀντὶ *ζήλτο*, γ'. ἐν. πρόσωπον παρφορημένον χρόνον, ἀποθετικῶν ρήματος βαρυντόνου, μὴ παραδοθέντος ἡμῖν, οὗ ὁ ἐνεστώς *ζήλομαι* (ἢ *ζέλλομαι*). Μὴ παραδιδόμενον δ' ἡμῖν τοῦ ρήματος ἀκαθόριστον εἶναι ἀνὸς τύπος *ζήλτο*, ἀναύξητος, εἶναι παρατατικῶν χρόνον κατὰ συγκοπὴν τοῦ ἐγκλιτικῶν φωνήεντος *ε* κατὰ βαρβαρισμὸν μετὰ σημασίας ἀορίστου (7), ἢ εἶναι ἀρχαίου τινὸς μέσου ἀορίστου β' ἐσχηματισμένου ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ρίζης, οἷοι οἱ παρ' Ὀμήρω ἀπαντῶντες μετὰ μέσης ἢ παθητικῆς σημασίας: *ἄλτο*, *πάλτο*, *δέκτο*, *λέκτο*, *βλήτο* κτλ. ἢ εἶναι χρόνον ὑπερσυντακτικοῦ ὁμαλοῦ, ὅπότε δέον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ὑλοκείμενον τοῦ ρήματος ἀπεδήμησεν ἢ δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τῇ ζῳῇ. Ὑπολαμβάνω δὲ τὸ ρ. *ζήλομαι* ταυτόσημον τοῦ *ζηλόω* καὶ ἐσχηματισμένον καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ *ζήλοσ* προγενεσιτέρως ἢ ἐκ παραλλήλου μετὰ τοῦ ἀχρήστου *ζηλέω*, οὗ μεταγενέστερον εἶναι τὸ *ζηλόω*.

Ἡ λέξις *ζήλος* ἐκ τοῦ *ζέ-ω* (*ζεσ-ζε*) μετὰ τοῦ προσφύματος *ελ*, *ζέ-ελ-ος* = *ζήλος* (πρβλ. *φείκω*—*ἔοικα*. *φείκ-ελ-ος* = *ἕκελος*, *πλύ-γ-ω*, *πλύ-ελ-ος* = *πύελος*, *μί-ω*, *μυ-ελ-ός*. *ἄγ-ω*, *ἄγ-έλ-η*, *θρέ-ομαι*. *ρίζ*. *θρε-* *θρυ-*, *θρύ-ελ-ος* *θρύλος*, *πλήσσω*—*ἐκ-πλαγ-ῆναι*, *ἐκπλάγ-ελ-ος*, *ἐκπλαγλος*—*ἐκπαγλος* *δα-ή-μεναι*, *δά-ελ-ος*, *δέ-ελ-ος* ἰωνιστί, *δῆλος*, *δέ-αται*, *ρίζ*. *δε-* *διP-* *δει*, *δεί-ελ-ος* *δείλη* κτλ.), εἰ καὶ δὲν ἀπαντᾷ παρ' Ὀμήρω, φαίνεται ὅμως ὅτι ἦτο αὐτῶ

1) Ἀριστοφάνους, Βάτραχοι, 651.

2) Ὀμήρου, Ἰλ. Ω, 81. 3) Ἀντόθι, Κ, 56. 4) Ἀντόθι, Ω, 681.

5) Ὀδύσ. Β, 409 6) Ἀντόθι, Η, 167 καὶ ἀλλαχοῦ.

7) Τοιοῦτοι παρατατικοὶ μετὰ σημασίας ἀορίστου δὲν εἶναι σπάνιοι, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς συμπαραθέσεως αὐτῶν μετ' ἀορίστων. Πρβλ. Ὀμήρου, Ἰλ. Β, 330. Α, 465. Γ, 355. Σοφοκλέους, Ἠλ. 680. Ξενοφάντος, Κ. Α. VI, 6, 35 καὶ ἀλλαχοῦ.

γνωστή, ὡσπερ καὶ τὸ ἀχρηστον εἶτα ρῆμα ζῆλ-έω, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ ἐπιθέτου ζῆλῆμων⁽¹⁾, παραγομένου ἐξ αὐτοῦ (πρβλ. φιλ-έω, φιλήμων—φιλημοσύνη)⁽²⁾. Τὸ ρῆμα ζῆλ-όω ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν τῷ εἰς τὴν Λήμηραν ὕμνῳ⁽³⁾. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τῷ *φιλέω* (ἐκ τοῦ *φίλος*) ὑπῆρχε καὶ τὸ βαρύτερον *φίλλομαι* (φίλλομαι), ὅθεν ἀόρ. *ἐφιλάμην*⁽⁴⁾. παρὰ τῷ μεταγενεστέρῳ *στενόομαι-στενοῦμαι* (ἐκ τοῦ *στενός-στεῖνος, στενός*), ὑπάρχει παρ' Ὀμήρῳ μόνον τὸ βαρύτερον *στείνομαι*⁽⁵⁾ (=γίνομαι στενός) ὡς καὶ ἐκ τοῦ *δείλος = δείλη*, τὸ βαρύτερον *δείλομαι*⁽⁶⁾ (=κλίνω πρὸς ἐσπέραν), πρὸς δὲ παρὰ τῷ *εἰλέω* φέρεται καὶ *εἴλω*, *εἴλλω* (εἴλλω) καὶ *ἴλλω*, μέσ. *εἴλλομαι*⁽⁷⁾, οὐδαμῶς ἀδύνατον κατ' ἀναλογίαν τούτων νὰ ὑπῆρχε παλαιότατον ρῆμα *ζήλωμαι* ἀχρηστευθὲν πρὸς τῷ *ζῆλ-έω*⁽⁸⁾ καὶ τῷ μεταγενεστέρῳ *ζηλώω*. Ὅθεν ὁ τύπος *ζῆλτο* εἶτε εἶναι παρατατικοῦ κατὰ συγκοπὴν τοῦ ἐγκλιτικοῦ φωνήεντος ε (βαρβαρισμός) μετὰ σημασίας ἀορίστου, *ζήλωμαι*. (ἐ)ζήλ-ε-το, ζῆλτο, εἶτε εἶναι μέσου ἀορίστου β' ἀρχαίῳθεν κληροδοτηθεὶς ἐσχηματισμένος ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς ρίζης, ὡς οἱ παρ' Ὀμήρῳ ἀπαντῶντες, *ζήλωμαι*, *ζῆλ-στο*, *ζῆλτο* ἢ *ζέλλομαι* (ζέλλομαι), *ζέλστο*, *ζέλτο*, *ζῆλτο*, (πρβλ. *βάλλω*, ρίζ. *βαλ-* καὶ *βέλ-* ὅθεν *βέλος*, *ἐκηβελέτης*, *βέλστο*, *βέλτο*, *βλέτο*, *βλήτο*) εἶτε εἶναι τοῦ ὁμαλῶς ἐσχηματισμένου ὑπερσυντελικου, *ζήλωμαι*, (ἐ)ζήλμην, *ἐζήλτι*, *ζῆλτο*, εἶναι κανονικῶς ἐσχηματισμένος.

Ἡ δ' ἐρμηνία τοῦ ρήματος *ζήλωμαι* (ἢ *ζέλλομαι*), *ζῆλτα-ζῆλτο* γίνεται ἐπὶ τῇ βίσει τῆς σημασίας τῆς ρίζης *ζε-ελ*, *ζῆλ* ἐν τῇ λέξει *ζῆλος* (*ζέω*, =βράζω), ἣτις σημαίνει «ζέσις ψυχῆς, σφοδρά, ἐμπαθῆς πρὸς τι κίνησις, θαυμασμός, πόθος πρὸς τι», ἐξ ἧς σημασίας προκύπτει καὶ ἡ τοῦ «φθόνος» οἶον: «πράττειν τὰ δέοντα ζῆλῳ τῶν ἀρίστων καὶ φυγὴ τῶν χειρίστων»⁽⁹⁾ «πρὸς ἃ μμητικὸς οὐ γίνεται ζῆλος»⁽¹⁰⁾, «φιλοτιμίαν πολλὴν καὶ ζῆλον ἐνεποιῶν τοῖς νεανίσκοις (αἱ παρθένοι)»⁽¹¹⁾, «οὐδεὶς ποτ' αὐτοὺς τῶν ἐμῶν ἂν ἐμπέσοι ζῆλος ξυναίμων»⁽¹²⁾, καὶ τῆς σημασίας τοῦ ρήματος *ζηλῶ*, ὅπερ σημαίνει καὶ «θαυμάζω, ἐπαινῶ», ἐξ οὗ καὶ ἡ σημασία τοῦ «φθονῶ».

1) Ὀμήρου, Ὀδυσ. Ε, 118. 2) Θεόγγιδος, 284.

3) Ὑμν. Δημ. 163 καὶ 223.

4) Ὀμήρου. Ἰλ. Ε, 61. Υ, 304. Ε, 117. Κ, 280 καὶ ἀλλαχοῦ.

5) *Ἀντόθι*, Ὀδ. Σ, 386. 6) *Ἀντόθι*, Η, 289.

7) *Ἀντόθι* Ἰλ. Ε, 203. 782 κτλ.

8) Πρβλ. Ὡσαύτως τὰ πρὸς τοῖς περισπωμένους ὀνομαστικῶς ρήμασι καὶ τὰ παραλλήλως εἰρηστον βαρύτερα: *αἶδομαι*—*αἶδοῦμαι* (ρίζ. *αἰδέσ-*, *αἰδώς*), *ἐπιμέλομαι*—*ἐπιμελοῦμαι* (ρίζ. *μέλ-*ει, *ἐπιμελής*), *ἐραμαι*—*ἐράω*, (ρίζ. *ερ* ἰνδ. *harj-ami*==ἀγαπῶ ἢ *ρίζ. gam*—*εὐφραίνομαι*), *φύρω-φύρωμαι*, *ὠδίνο-ὠδινάω*.

9) *Δουκιανῶ*, πρὸς ἀπαίδευτον 17.

10) *Πλουτάρχου*, Περικλ. Η. 11) *Ἀντόθι*, Λυκούργ. XIV.

12) *Σοφοκλέους*, Οἶδ. Κ. 942.

οἶον: «ζηλῶ σε τοῦ νοῦ»⁽¹⁾, «Λακεδαιμόνιοι ζηλοῦντες τὴν πόλιν τῆς Μαραθῶνι μάχης»⁽²⁾ προβλ. ὡσαύτως καὶ τὰ ἐκ τοῦ ζηλῶ ρηματικὰ παράγωγα ζηλωτὸς (=ἄξιος ζήλου, μιμήσεως, θαυμασμοῦ), οἶον: «ζηλωτότατον βίον διάξεις»⁽³⁾, «ζηλωτὸς καὶ εὐδαιμονιζόμενος»⁽⁴⁾ καὶ *ζηλωτῆς* μιμητῆς, θαυμαστικής), οἶον: «οὗτοι πίντες ζηλωταὶ καὶ ἐρασταὶ καὶ μαθηταὶ τῆς Λακεδαιμονίων παιδείας»⁽⁵⁾. "Οθεν ὑποληπτέον ἰσοδύναμον τῷ *ἄγομαι* (=θαυμάζω, ἐκτιμῶ καὶ ἀγαπῶ) προβλ. τὸ ἀνάλογον «οὐ σε ἔοικε φίλον πατέρ' ἔνδον ἔόντα οὔτε τι θαυμάζειν περιώσιον οὔτ' ἀγάσθαι»⁽⁶⁾, «τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κύρος ἠγάσθη τε αὐτὸν καὶ δίδωσι μυρίους δαρεικοὺς»⁽⁷⁾, «τί οὖν ; οὐκ ἄγασαι αὐτὴν καὶ νῦν χάριν ἔχεις τοῦ λόγου αὐτῆς;»⁽⁸⁾. Ἐὰρ ζήλο=ἠγάσθη, ἐξετίμησε καὶ ἠγάπησεν, ἐκ θαυμασμοῦ πρὸς τὰς ἀρετὰς ἠγάπησεν ἢ εἶχεν ἀγαπήσει (τύπου ὑπερσυντελείου).

§ 12) Συντακτικῶς τὸ δίστιχον ἐπίγραμμα ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἀνεξαοτήτων καὶ ἀσυνδέτων πρὸς ἀλλήλας προτάσεων, ἐκάστης προτάσεως οὔσης καὶ στίχου. Ἡ πρώτη πρότασις ἐκφέρεται κατὰ σχῆμα ἐλλείψεως βραχυλογικῶς ἄνευ ρήματος καὶ δηλοῖ τὸν κτήτορα τοῦ δακτυλίου μετὰ πλήρους τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθος (προβλ. Θουκυδίδης Ὀλόρου Ἀθηναῖος) καὶ τῆς ιδιότητος αὐτοῦ (σκά), εἴτε ἕδιος εἴτε δῶρον τῆς Τιλεζύπτης εἶναι ὁ δακτύλιος. Ἀνάλογοι κατὰ βραχυλογίαν ἀρχαῖα ἐπιγραφαὶ ἄνευ ρήματος ἀπαντῶσι πολλαί. Ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ πυθμένος κύλικος τοῦ πέμπτου π. Χ. αἰῶνος προερχομένης μετ' ἄλλων κτερισμάτων ἐξ ἀνασκαφέντος χώματος περὶ τὴν Φιλιππούπολιν ὑπάρχει ἡ ἀπλῆ ἐπιγραφή ΠΙΠΟΜΑΧΟΣ κεχαραγμένη δι' ὀξέος ὀργάνου⁽⁹⁾, προφανῶς οὐχὶ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ κτήτορος τῆς κύλικος, ἔνθα ἐννοητέον ἢ «Ἴππόμαχος (ἔστι ἢ εἰμὶ κύριος τοῦδε)» ἢ Ἴππόμαχος [ἐποίησατο κτέρεα τότε]. Ἐπὶ τῶν ἐπιτυβίων ἐπιγραφῶν ἀναγράφονται συνήθως τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τοῖς τάφοις κειμένων ἀπλῶς· οἶον: «Πολυκράτης Νίκωνος Ἀγγελῆθεν» ἔνθα ἐννοητέον «κεῖμαι ἢ κεῖται ἐνθάδε» «Κύρσας Πολυάνακτος, Ὑβρεῖς Ξέρξου Κύρσα γυνή, Κύρσας Πολυάνακτος [10]» ἔνθα ἐννοητέον «κεῖνται ἢ κείμεθα ἐνθάδε». Ὑπὸ τὸν ἐπιτύμβιον ἀνδριάντα τοῦ ἐν Κερραμικῷ τῶν Ἀθηνῶν ταφέντος νεανίου Δεξίλειω, πεσόντος ἐν τῷ Κοριανθικῷ πολέμῳ τῷ 394 π.Χ., φέρεται ἡ ἐπιγραφή: «Δεξίλειος Λυσανίου Θορκίσιος. Ἐγένετο

1) Σοφοκλέους, Ἡλ. 1027, προβλ. καὶ fr. 516.

2) Ἴπποκράτους, Παναγ. 91. 3) Ἀριστοφάνους, Νεφέλ. 463.

4) Πλάτωνος, Γοργ. 473. 5) Ἀντόφι, Πρωταγ. XXVIII. 343.

6) Ὀμήρου, Ὀδ. II, 202. 7) Ξενοφώντος, Κ. Α. I, 9.

8) Πλάτωνος, Μενεξ. XXII.

9) Bull. de l' institut archéol. Bulg. τόμ. III, ἔτ. 1925, σελ. 111, Sophia.

10) Annuaire de la bibliothèque nat. de Plovdiv, ἔτ. 1927, σελ. 194, Sophia.

ἐπὶ Τεισάνδρου ἄρχοντος. Ἐπέθανε κτλ». ἔνθα ἐννοητέον ἐν τῇ κατ' ἔλλειψιν ἐκφερομένη πρώτῃ προτάσει «ἔστιν ὕδε, δηλ. ὁ τῶ ἀνδριάντι εἰκασμένος» καὶ ἄλλα. Ἐν πᾶσι τούτοις ἡ ἔλλειψις συμπληροῦται ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου ἀναλόγως τοῦ σημειομένου. Οὕτω καὶ ὁ βραχυλογικῶς ἐκφερόμενος πρῶτος στίχος (πρότασις) τοῦ ἐπιγράμματος «Ρωλισθε[ι]νεῖας Νερενεῖα Τιλτεανή, σκῶ» συμπληρωτέος «κυρία εἰμι τοῦδε» ἀντὶ τοῦ ὀμαλοῦ καὶ συνήθους «Ρωλισθνευιάδος Νερενεῖας Τιλτεανῆς σκοῦς [ἔστί τόδε]».

Ἐναλόγους κατὰ βραχυλογίαν ἐπιγραφὰς ἔχομεν ὡσαύτως νῦν τὰς χαρασσομένας μετὰ χρονολογίας ἐπὶ οἰκιακῶν σκευῶν, κτιρίων καὶ βιβλίων πρὸς ἔνδοξιν τοῦ κτήτορος αὐτῶν οἶον: «Γεώργιος Νικολάου, Φιλιππουπολίτης, ἔμπορος» ἔνθα ἐννοεῖται «εἰμι ἢ ἔστιν ὁ κτήτωρ τοῦδε»· «Ἀναστάσιος Γεωργιάδης, Λευκίας, Φιλιππουπολίτης, ἰατρός» καὶ ἄλλα. Προσοσημειωτέα ὡσαύτως καὶ αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, χρυσοβούλλων, μολυβδοβούλλων σιγγιλιῶν, σφραγίδων κατὰ βραχυλογίαν χαρασσόμεναι ἐπιγραφαὶ καὶ αἱ ἐπὶ διαφόρων ἐγγράφων σημειούμεναι ὑπογραφαὶ ἡμῶν, ἔχουσαι ἐνίοτε καὶ ἐπαγγελματικοὺς ἢ τιμητικοὺς τίτλους. Κινδυνεύει δὲ τις γὰρ υποθέσῃ ὅτι οἱ δύο στίχοι δὲν ἐχαράχθησαν συγχρόνως, τ. ἔ. ὑπὸ τὸν ἀρχῆθεν κεχαραγμένον πρῶτον στίχον δηλοῦντα τὸν κτήτορα τοῦ δακτυλίου, ἐχαράχθη βραδύτερον ὁ δεύτερος στίχος.

Ὁ δεύτερος στίχος (πρότασις) τοῦ ἐπιγράμματος ἔχει ὀμαλῶς καὶ δηλοῖ ἀξιοσημειωτόν τι συμβάν ἐν τῶ βίῳ τοῦ κτήτορος τοῦ δακτυλίου¹⁾, δηλαδὴ τὸν θαυμασμόν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἱερᾶς Τιλτεζύπτης, ὅπερ ὁ κτήτωρ [ἢ Ρωλισθνευιάς] ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ προσφιλοῦς τῆς δακτυλίου εἴτε ἰδίου (ὁπότε πιθανῶς προὔληθε κεχαραγμένος ὁ πρῶτος στίχος) εἴτε δώρου τῆς Τιλτεζύπτης (ὁπότε ταυτοχρόνως συνεχαράχθησαν ἀμφοτέρω οἱ στίχοι) καὶ ἔφερε διαρκῶς ἐπὶ τοῦ δακτύλου τῆς πρὸς ἀνάμνησιν (souvenir) καὶ ἐλίδειξιν ἄμα, ὅθεν καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς ἐπιγραμματικὴν, ὡς εἰθίζετο, διαίωνισιν αὐτοῦ. Ὅθεν τὸ ἐπίγραμμα εἶναι ἐκ τῶν ἀναμνηστικῶν.

Ἐὰν ὁμοῦς ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ἐπίγραμμα εἶναι ἀναθηματικόν, δηλαδὴ ὅτι ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ πολυτίμου δακτυλίου, ὅπως ἀφιερωθῆ οὕτως εἰς θεὸν

1) Ἐναλόγους ἀναμνηστικὰς σημειώσεις περὶ σπουδαίων ἱστορικῶν συμβάντων κοινῶν ἢ ἰδίων ἐχάρασσον καὶ οἱ παλαιότεροι ἡμῶν ἐπὶ βιβλίων, ἀτινα κατ' ἔξοχὴν ἀνεγίνωσκον, μετὰ τοῦ ὀνόματός των προτασσομένου, ὡς ἐν τῶ προκαμῆνῳ ἀρχαίῳ ἐπιγράμματι. Ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ μεγαρίτου πατρὸς ἡμῶν, τελειοφοῦτου τῆς πάλαι ποτὲ Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἐκ τῶν λογίων τῶν συγχρόνων του ἀνεγίνωμεν ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ πρώτου φύλλου τῆς ἱστορίας Κ. Κούμα (τόμ. I, 1831) «Ἀπόστολος Κοσμᾶ, καφταντζής, Φιλιππουπολίτης. Ἦλθαν οἱ ὀμόδοξοί μας Ρῶσσοι καὶ μᾶς ἐλευθέρωσαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. 4 Ἰαν. 1878». Πρόκειται περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ρῶσσων καταλήψεως τῆς Φιλιππουπό-

πρὸς ἔκφρασιν εὐχαριστίας (*ἀνάθημα εὐχαριστήριον*) διὰ τι εὐάρεστον συμβάν ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνατιθεμένου, τότε ἐν μὲν τῷ πρώτῳ στίχῳ (προτάσει) ἐννοεῖται τὸ πολλάκις ἐπὶ τῶν ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν παραλειπόμενον ῥῆμα *ἀνέθηκα* (1), ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ στίχῳ (προτάσει), ἐν ᾧ δηλοῦται ἡ αἰτία τοῦ ἀναθήματος, ὁ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος *γάρ*, ὅστις ἕνεκα τοῦ μέτρου παρελείφθη καὶ ἐκ τούτου ἡ δευτέρα πρότασις ἐτέθη ἀσυνδέτως. Ἡ παράλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, εἰς ὃν προέκειτο ν' ἀνατεθῆ ὁ δακτύλιος ἐγένετο μὲν ἐλλείψει χώρου ἐπὶ τῆς ψηφίδος, ἀλλ' οὐδὲν σημαίνει· διότι ὁ ἐνεπίγραφος δακτύλιος ἀναρτώμενος εἰς περίοπτόν τι τοῦ ναοῦ μέγρος παρὰ τῷ ἀγάλματι τοῦ Θεοῦ ἢ ἐξαρτώμενος ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνδριάντος (τοῦ βάρθου) ἐδήλου τὸν Θεόν, εἰς ὃν ἀνειτίθετο. Τοῦτο τὸ ἔθος τῆς ἀφιερώσεως πολυτίμων ἀντικειμένων εἰς Θεοὺς καὶ ἐξαρτήσεως αὐτῶν ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἐκκληροδοτήθη διὰ τῶν αἰώνων, ὅπως καὶ ἄλλα, εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες καὶ σήμερον ἀφιεροῦμεν διάφορα κοσμήματα κατ' *εὐχὴν* (τάμμα) ἢ πρὸς εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν Παναγίαν ἢ εἰς ἄλλους ἁγίους καὶ ἀναρτῶμεν ταῦτα διὰ ταινιῶν εἰς τὴν εἰκόνα τῶν ἐν τοῖς ναοῖς.

Ἀλλὰ τὸ ἐπίγραμμα δυνατὸν ν' ἀποτελῆται καὶ ἐκ μιᾶς προτάσεως κατ' *ἀνακόλουθον σχῆμα* προελθὸν ἐκ μιμῆσεως ἄλλου ἐπιγράμματος ἢ ἀποπείρας προσαρμογῆς πρὸς αὐτό. Δηλαδή ὁ ποιητὴς ἔχων ὑπ' ὄψιν προγενέστερον ἐπίγραμμα συνέθηκε τὸν πρῶτον στίχον, ὅστις ἔδει νὰ εἶναι τὸ ὑποκείμενον μετὰ τῶν προσδιορισμῶν τοῦ προτάσεως παθητικῆς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοῶση τὸν δεύτερον στίχον μετὰ ῥήματος παθητικοῦ καὶ ποιητικοῦ αἰτίου, ἔσχεψεν ἐν αὐτῷ τὴν σύνταξιν ἀπὸ παθητικῆς εἰς ἐνεργητικὴν θείς ὡς ἀντικείμενον τὸ *μι* (=με) καὶ οὕτω ὁ πρῶτος στίχος ἔμεινεν ἀνακόλουθος· τ. ἔ. ἀντὶ νὰ ἐξενεχθῆ ὁμαλῶς, ὡς ἤρξατο: «Ρωλισθεινείας Νερενεΐα Ἰλιτεανή σκῶ ὑπ' Ἀραξείας δομεάν Ἰλιεξύπτης ἱερᾶς ἐξηλώθη» ἐξηνέχθη ἀνωμάλως ὡς ἔχει.

λεως κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον τοῦ 1877—78. Ὁσαύτως ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἄλλου βιβλίου, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λεγομένου Ὁρολογίου: «τὸ μεγάλο νερὸ ἔγεινε 8 Σεπτ. 1856.» Ἠρόκειται περὶ τῆς μεγάλης τοῦ Ἐβρου πλημμύρας, ἣτις πολλὰς ζημίας ἐπήνεγκεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ ἀνθρώπινα θύματα ἔσχεν.

1) Ἰδέ, Bull. de l' institut arch. Bulg. τόμ. II, ἔτ. 1923—24. σελ. 69 καὶ 80, τόμ. IV, σελ. 84, ἀρ. 8, σελ. 86, ἀρ. 11 καὶ 12, σελ. 115 ἀρ. 35, σελ. 117 ἀρ. 36 καὶ σελ. 267. Ὁσαύτως Bull. de la societé arch. Bulg. τόμ. VII, ἔτ. 1919—20, σελ. 83 ἀρ. 3 καὶ 5, σελ. 84 ἀρ. 8 κτλ. ἔνθα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς παραλείπεται τὸ ῥῆμα *ἀνέθηκην* ἢ *ἀνέθηκαν*. Ὁσαύτως αὐτόθι, τόμ. III, ἔτ. 1912 σελ. 188 καὶ τόμ. VI, ἔτ. 1916—18 καὶ ἄλλαχοῦ, ἔνθα παραλείπεται τὸ ῥῆμα *ἀνέστησεν* ἢ *ἔστησεν* προκειμένου περὶ στήλης. βωμοῦ, ἀνδριάντος κτλ.

§ 13. Κατὰ τὰ προειρημένα λοιπὸν τὸ ἐπίγραμμα ὑπὸ ὀμαλὸν γραμματικὸν τύπον ἔχει ᾧδε :

«Ρωλισθινειᾶς Νερνεῖα Τιλτεανή, σκῶ·
Ἄραζειά δομεᾶν Τιλέζυπτά με ἱερὰ ζῆλτο»,

καὶ ἐν πεζῷ κατὰ τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον :

«Ρωλισθινειᾶς Νερένου (θυγάτηρ), Τιλταταία, παιδίσκη·
Ἦ Ἄραζ(ε)ιάς τὸν οἶκον ἱερὰ Τιλέζυπτα ἠγάσθη με».

Ἦ δ' ἐρμηνεῖα αὐτοῦ ὡς ἀναμνηστικοῦ ἔχει ᾧδε :

«Ρωλισθινειᾶς Νερνεῖα Τιλτεανή, σκῶ (εἰμι κυρία τοῦδε)· Ἄραζειά δομεᾶν Τιλέζυπτα ἱερὰ μι ζῆλτα»

ἢ ἀττικισί :

«Ρωλισθινειᾶς Νερένου (θυγάτηρ) Τιλταταία, παιδίσκη (εἰμι κυρία τοῦδε)· ἢ Ἄραζειᾶς τὸν οἶκον ἱερὰ Τιλέζυπτα ἠγάσθη με» ἢ «ἐπεφιλήκει».

(Ἐγὼ) ἢ Ρωλισθινειᾶς (ἢ) τοῦ Νερένου (θυγάτηρ), Τιλταταία, παρθένος (εἶμαι κτήτωρ τούτου τοῦ δακτυλίου)· ἢ ἱερὰ (ἢ ἢ ἀκμάζουσα) Τιλέζυπτα, ἢ ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀράζου, ἠγάπησέ με ἐκ θαυμασμοῦ (ἢ εἶχεν ἀγαπήσει με).

τ. ἔ. Ἦ παρθένος Ρωλισθινειᾶς, θυγάτηρ τοῦ Νερένου, Τιλταταία, κτήτωρ τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου ἰδίου ἢ δώρου, ἐχάραξεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐπίγραμμα πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ σπουδαίου συμβάντος ἐν τῷ βίῳ της, δηλ. τῆς ἀγάπης αὐτῆς διὰ τὰς παρθενικὰς της ἀρετὰς ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἢ ἀκμαζούσης Τιλεζύπτης, τῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν περιώνυμον τοῦ Ἀράζου οἰκογένειαν.

Ὡς ἀναθηματικοῦ εἰς Θεόν :

«Ρωλισθινειᾶς Νερνεῖα Τιλτεανή, σκῶ (ἀνέθηκα)· Ἄραζειά (γὰρ) δομεᾶν Τιλέζυπτα ἱερὰ μι ζῆλτα». ἢ ἀττικισί :

«Ρωλισθινειᾶς Νερένου (θυγάτηρ) Τιλταταία, παιδίσκη (ἀνέθηκα τόδε)· ἢ Ἄραζειᾶς (γὰρ) τὸν οἶκον ἱερὰ Τιλέζυπτα ἠγάσθη με» ἢ «ἐπεφιλήκει».

(Ἐγὼ) ἢ Ρωλισθινειᾶς (ἢ) τοῦ Νερένου (θυγάτηρ), Τιλταταία, παρθένος (ἀνέθηκα τούτον ἐδῶ τὸν δακτύλιον· διότι) ἢ ἱερὰ (ἢ ἢ ἀκμάζουσα) Τιλέζυπτα, ἢ ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀράζου, ἠγάπησέ με ἐκ θαυμασμοῦ (ἢ εἶχεν ἀγαπήσει).

τ. ἔ. Ἦ παρθένος Ρωλισθινειᾶς, θυγάτηρ τοῦ Νερένου, Τιλταταία, ἀνέθηκε τὸν πολύτιμον δακτύλιόν της χαράξασα τὸ ἐπίγραμμα εἰς τὸν Θεόν

ἐκ τοῦ ἀγάλματος οὐδὲν ἐξήρτησεν αὐτὸν πρὸς εὐχαριστίαν, διότι ἡ ἱερὰ ἢ ἡ ἀκμάζουσα Τιλέζυπτα, ἢ ἐκ τῆς περιωνύμου οἰκογενείας τοῦ Ἀραζίου, ἐξετίμησε τὰς παρθενικὰς τῆς ἀρετὰς καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν ἢ εἶχεν ἀγαπήσει.

Κατ' ἀνακόλουθον δὲ σχῆμα προσελθὼν ἐκ μιμήσεως ἄλλου ἐπιγράμματος καὶ ἀδεξιότητος τοῦ ποιητοῦ ἀντὶ τοῦ ὁμαλοῦ:

«Ρωλισθηνειὰς Νερθενεία Τιλτε-
ανὴ σκῶ ὑπ' Ἀραζείας δομεῖν Τί-
λεζύπτῃς ἱερᾶς ἐξηλώθη» ἢ

«Ρωλισθηνειάδα Νερθενείαν Τιλ-
τεανήν, σκῶ Ἀραζεία δομεῖν Τί-
λέζυπτά μι ἱερὰ ζήλτο».

καὶ ἀττικιστί:

«Ρωλισθηνειὰς Νερθένου (θυγά-
τηρ) Τιλταταία παιδίσκη ὑπὸ τῆς
Ἀραζειάδος τὸν οἶκον ἱερᾶς Τίλε-
ζύπτῃς ἐφιλήθη» ἢ «ἐπεφιλή-
μην» ἢ

«Ἐμὲ Ρωλισθηνειάδα Νερθένου
(θυγατέρα) Τιλταταίαν, παιδίσκην
ἢ Ἀραζείας τὸν οἶκον ἱερὰ Τίλε-
ζυπτα ἠγάσθη» ἢ «ἐπεφιλήκει».

(Ἐγὼ) ἢ Ρωλισθηνειὰς ἢ θυγά-
τηρ τοῦ Νερθένου, Τιλταταία παρθέ-
νος, ὑπὸ τῆς Ἀραζειάδος τὴν οἰ-
κογένειαν ἱερᾶς (ἢ ἀκμαζούσης) Τι-
λεζύπτῃς ἠγαπήθη (ἢ εἶχον ἀγα-
πηθῆ).
ἢ

ἢ Ἐμὲ τὴν Ρωλισθηνειάδα τὴν
θυγατέρα τοῦ Νερθένου, Τιλταταίαν,
παρθένον, ἢ Ἀραζειὰς τὴν οἰκο-
γένειαν ἱερὰ (ἢ ἀκμαζούσα) Τίλεζυ-
πτα ἠγάπησεν ἐκ θαυμασμοῦ (ἢ
εἶχεν ἀγαπήσει).

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Ρωλισθηνειὰς ἠδύνατο τὸν δακτύλιον εἶτε ἴδιον εἶτε δῶρον τῆς Τίλεζύπτῃς νὰ φέρῃ πρὸς ἀνάμνησιν ἢ ν' ἀφιερῶσθαι εἰς Θεὸν τινὰ πρὸς εὐχαριστίαν.

Ἐν ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς εὐρέσεως ἄλλης ἀναμφισβητήτου Θρακικῆς ἐπιγραφῆς βεβαιωθῆ ὅτι ἡ Θρακικὴ γλῶσσα ἐγράφετο μέχρι τοῦ ἐκτοπισμοῦ καὶ ἀντικαταστάσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς, διὰ τῆς ἡμετέρας ἀναγνώσεως καὶ ἐρμηνείας τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς, ἣτις ἐξελήφθη ὡς Θρακικὴ, ὡς ἑλληνικὴς, γίνεται κατάδηλον ὅτι ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ Θρακικοῦ Λόγου ἢ ἐπιτυχία εἶναι ἀσφαλεστέρα καὶ πιθανωτέρα διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς συγγενεστέρας τῇ Θρακικῇ ἢ διὰ τῆς Λιθουανικῆς, τῆς Σλαβικῆς καὶ ἄλλων ἐν γένει γλωσσῶν. Ἀλλὰ καὶ ἔτι πρὸς ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐρμηνείας καὶ ἐτυμολογίας τῶν πλείστων λέξεων καὶ δὴ ἐκ τῶν καταληκτικῶν φαινομένων, τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν ἐκάστης γλώσσης καὶ διαλέκτου, τῆς ἑλληνισμοῦ ταύτης ἐπιγραφῆς τεκμηριοῦται ὅτι ἡ Θρακικὴ γλῶσσα δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς πολὺ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ κατατάσσεται εἰς τὴν ἀνατομικὴν συνομοταξίαν (satem) τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν ἔνεκα τῆς ἐπ' αὐτὴν ἐπιδράσεως βαρβάρων γλωσσῶν ἐκ γειτονείας ἢ συμμειξέως τῶν Θρακικῶν μετὰ Σκυθῶν, ὡς φαίνεται πρὸ παν-

τὸς ἐν πλείστοις τοπωνυμίαις καὶ πολλοῖς κυρίοις ὀνόμασιν, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Οὕτω δὲ πιστοῦται καὶ τὸ προορηθὲν⁽¹⁾ περὶ στενωτέρας συγγενείας τῆς μὴ ἐξελιχθείσης Θρακικῆς ἢ Θρακοφρυγικῆς γλώσσης πρὸς τὴν παλαιοτάτην ἑλληνικὴν ἕνεκα τῆς συγγενείας τῶν Θρακῶν καὶ τῶν Πρωτοελλήνων, τῶν Ἑλληνοπελασγῶν⁽²⁾.

*Προσθετέον καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν
τῆς ἐπὶ τοῦ δακτυλίου ὑποκειμένης ἐν Θρακικῇ
γλώσση ἐπιγραφῆς.*

§ 14 Ὁ καθηγγητὴς D. Detschew ἐποίησατο ἐσχάτως καὶ τρίτην ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν τῆς ἐπιγραφῆς⁽³⁾ ὁρμώμενος ἐκ τῆς γνώμης ὅτι ὁ δακτύλιος προσηνέχθη δῶρον τῷ νεκρῷ εἰς τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ πρὸ τῆς ταφῆς του μετ' ἄλλων κτερισμάτων ὑπὸ τῆς προσφιλεστάτης αὐτῷ ἐκ τῶν γυναικῶν του, ἣτις διακοσμήσασα τὴν πρόθεσιν ὕστερον κατὰ τὸ ἔθος τῶν Θρακῶν συγκατεκλήῃ ἢ συνετάφη τῷ νεκρῷ. Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ τε δακτύλιος καὶ τὰ ἄλλα κτερίσματα συνερρίφθησαν εἰς τὸν τάφον, ὅθεν καὶ διέμειναν ἀσινῆ· διότι σημειωτέον ὅτι μετὰ τοῦ δακτυλίου συνευρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ καὶ ἄλλα χρυσᾶ κοσμήματα, οἷον διάδημα καὶ δύο τριγωνικὰ πλακίδια, πρὸς δὲ ὀρειγάλκινος καθρέπτῆς καὶ τεμάχια πηλίνων ἀγγείων. Ἀναγινώσκει δὲ ᾧδε:

ΡΟΛΙΣΤΕΝΕΑΣ ΝΕΡΕΝΕΑ ΤΙΑΤΕΑΝ ΗΣΚΟ.
ΑΡΑΖΕΑ ΔΟΜΕΑΝ ΤΙΑΕΖΥΠΤΑ ΜΙ ΗΕΡΑ ΖΗΑΤΑ,

Ἄναλύει δὲ γραμματικῶς τὴν ἐπιγραφὴν ᾧδε:

Ρολιστενίας, ὁ ὄνομα σύνθετον ἐκ τοῦ *Ρόλις* - *Ρόλης*, οὗ ἡ βάσις ζητητέα οὐχὶ εἰς τὴν Ἰνδογερμανικὴν ρίζαν *serē* —: *sro* (ρέω), διότι οὕτω ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ ἔδει νὰ λεχθῆ *σρω*· πρβλ. *Σριμών*, *Ἰστρος*, ἀλλ' εἰς τὴν ρίζαν *ere* —: *re*-, *ero* —: *ro*, ἑλληνιστὶ *ἔρω*ς - *ἔραμαι* = εὐαρεστοῦμαι εἰς τι, *ἔρῳ*, ἄρα = ὁ εὐαρεστούμενος εἰς τι, ὁ *ἔρῳν*· καὶ ἐκ τοῦ *στενίας*, ὅπερ ἢ ἐκ τοῦ Ἰνδογερμανικοῦ *sten* — βροντᾶν, ἰσορυβεῖν, στένειν, πρβλ. *Στίπ-τωρ* καὶ τὸ Ὀμηρικὸν *στεντόριον βοᾶν* ἢ ἐκ τοῦ Ἰνδογερμανικοῦ *stēno* — θηλή, *στῆθος*, πρβλ. ἑλλην. *στηνίον*, *στῆθος*, ἀρμενιστὶ *stīn* (= γυναικεῖον

1) Ἴδε ἀνωτέρω αὐτόθι, I, § 2.

2) *Μυρτ. Ἀποστολίδου*, Περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, σελ. 80—81, § 7. Θρακικὰ τόμ. I. Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία τῆς ἐπιγραφῆς ἐδημοσιεύθη ὑπ' ἐμοῦ καὶ βουλγαριστὶ ἐν τῷ *Annuaire de la bibliothèque nat. de Plovdiv*, τοῦ ἔτους 1926 ὑπὸ τὸν τίτλον I' inscription de la bague du village Ezerovo σελ. 104 καὶ ἔξης.

3) D. Detschew, Eine neue Deutung der Thrakischen Ringschrift *Annuaire de l' université de Sophia*, faculté historico-philologique, τόμ. XXVII, 9, σελ. 1—12.

στῆθος) Ὅθεν τὸ ὄνομα ὑποληπτέον ὡς παλαιὸν κύριον σημαῖνον ἢ ὁ εὐαρεστούμενος ἐν τῷ βροντᾶν ἢ ὁ εὐαρεστούμενος, ὁ ἀγαπῶν τὸ γυναικεῖον (μητρικὸν) στῆθος, ἐπομένως αὐτὴν τὴν μητέρα. Εἶτα δὲ συντεταγμένως τὸ ὄνομα *Ρωλιστενέας* ἐλέγετο ἀπλῶς *Ρώλης*.

Νερενέα: πτώσ. γεν. *Νερενέας*, ὁ τ. ἔ. ὁ Ρωλιστενέας (τιὸς) τοῦ Νερενέα· *Νερενέας*, κύριον ὄνομα, σύνθετον ἐκ τοῦ ἰνδογερμ. *pei-* (ἀνήρ) καὶ *peu-*ος (νέος)· πρβλ. τὸ ἑλληνικὸν *Νεάνδρος*.

τίλτεαν: αἰτιατ. τοῦ θηλ. ὀνόμ. *τίλτεα*· πρβλ. *Τιλθάζης* (τίλθ-α + ἄγειν ἰνδογερμ. *ag-* = φέρω, ἄγω) = Θρακικὸς Θεὸς τῶν ἀγρῶν καὶ κήπων, ὅθεν = ὁ ἄγων, φέρων *τίλθ-* (= φόρον, τέλος, καρπὸν)· ἐπομένως *τίλτεα* ἀνάλογον τῷ ἑλληνικῷ τέλος, οὗ τὰς σχετικὰς ρίζας εὐρίσκει τις ἐν τῇ ἰνδογερμανικῇ, αἰτινες καὶ σημειοῦνται. Πρβλ. καὶ «τέλθος ὀφειλόμενον» (1) καὶ «τέλθος ἀπαιτήσων ἑκατὸν βόας» (2). Ἄρα *τίλτεα* = τὰ προσφερόμενα ἐδέσματα τῷ νεκρῷ κατὰ τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ.

ἦσκο: ἰσοδύναμον τῷ *ἦησκο*· Λατινιστὶ *vescor* ἐκ τοῦ *ue* (: *au*) + *escor* τ. ἔ. *edscor* = ἀπολαύω τροφῆς, τρέφομαι, ἔλλ. *ἔδομαι*, ἀντὶ τοῦ *ed-sko* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐσθίω, τρώγω.

Ἀράζεια δομεῖν Τιλέζυπτα = ἡ Ἀραζεία τὴν πατρίδα (ἐξ Ἀράζου) *Τιλέζυπτα*.

Τιλέζυπτα, ἡ ὄνομα κύριον θηλ. σύνθετον· τὸ πρῶτον συνθετικὸν ζητητέον ἐν τῇ ἰνδογερμανικῇ ρίζῃ *tel-* ἐν ἣ βαθμίδι παρέχει ἡμῖν τὴν *λ. τίλτεαν*· πρβλ. ἑλλην. *τελε-* ἐξ ἧς τὰ κύρια ὀνόματα *Τελέ-βουλος*, *Τελέ-δωρος*· τὸ δὲ δευτέρον ἐκ τῆς ἰνδογερμ. ρίζης *super*: *sup-* (= ταχέως βάλλειν, ἐκσφενδονίζειν)· πρβλ. ἑλλην. *ριπο-*, *ρίπος* ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασι *ΡΙπο-τέλης*, καὶ *Δεζί-ριπος*. Προσσημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἰνδογερμ. *tel-* λανθάνει καὶ ἐν τῷ ἐθνικῷ ὀνόματι *Τιλαταῖος*, πρβλ. *ταλάτης* (= ὁ κοπιώδης ἐργασίαν ὑφιστάμενος) καὶ *τελάσσαι* = τολμῆσαι, τλῆναι.

μι: ἐκληπτέον ὡς συντεταγμένη βαθμὶς τῆς δοτικῆς τῆς προσωπ. ἀντωνυμίας τοῦ ἰνδογερμανικοῦ *mi* = μοί.

ἦερα· ἴσον τῷ *ἦηερα*· γ'. ἐν. πρόσωπον ἀορίστου ἢ παρακειμένου ρήματος, ταῦτον τῷ *ue-uer-e*. Τὸ *α* ἀντὶ τοῦ *ε*· πρβλ. τὰ λεσβιακὰ *στα*, *πότα*, *ἄλλοτα* κτλ. καὶ τὸ Κρητικὸν *τράπεν* ἀντὶ *τρέπειν*, = ἔδесен, ἀνήρησεν. Εἰς τὴν ἐρμηνεῖαν βοηθεῖ τὸ ἑλληνικὸν *αἰερ-* = συναίρω, συνάπτω, ἀλβανιστὶ *vjer* (= ἐξαερωῶ), ὅπερ ἀσφαλῶς παρακτέον ἐκ τῆς ρίζης *uer-*, *Γερα*.

ζῆλτα: οὐδ. πληθ. πτώσ. αἰτ. συναφὲς τῷ *Δετικῷ* *selts* (= χρυσὸς) ἐκ τοῦ *ghel to* = χρυσᾶ κοσμήματα· (τ. ἔ. οὐ μόνον τὸν χρυσοῦν δακτύλιον,

2] *Καλλιμάχου*, ἕμνοι καὶ ἐπιγράμματα, ἐκδ. Wilamovitz, 5, 106.

3] Αὐτόθι, 6, 77.

ἀλλὰ καὶ τὰ συνευρεθέντα ἐν τῷ τάφῳ χρυσοῦν διάδημα, χρυσοῦν κοχλιάριον καὶ τὰ δύο χρυσαῖ τριγωνοειδῆ πλακίδια).

Κατὰ ταῦτα ἐρμηνεύει τὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ὑποστηρίζει πάλιν ὡς ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ συντεταγμένην :

«Ἐγὼ ὁ Ρωλιστενέας (υἱὸς) τοῦ Νερενέα τὴν προσφορὰν τρώγω (γεύομαι δηλ. τοῦ παρακειμένου κατὰ τὴν πρόθεσιν δείπνου) ἢ Ἀραζία τὴν πατρίδα Τιλέζυπτα ἀνήρτησέ μοι τὰ χρυσαῖ κοσμήματα», ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι ἢ Τιλέζυπτα ἐπεμελήθη τῆς προθέσεως τοῦ νεκροῦ Ρωλιστενέα.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τοιαύτῃ ἀναγνώσει τῆς ἐπιγραφῆς περὶ δακτυλικοῦ ἐπιγράμματος οὐδεὶς λόγος δυνατὸν νὰ γείνη. Ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ τε ἐτυμολογίαι καὶ ἐρμηνεῖαι τῶν λέξεων φαίνονται ἡμῖν βεβιασμένοι. Φυσικώτερον θὰ ἦτο, ἐὰν ἢ Τιλέζυπτα, ἀφοῦ προητοίμασε τὰ τοῦ νεκρικοῦ δείπνου καὶ διεκόσμησε τὰ τῆς προθέσεως τοῦ ἀνδρός τῆς Ρωλιστενέα καὶ ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ τοῦτο διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ δακτυλίου, ὃν προσήνεγκε μετ' ἄλλων κτερισμάτων τῷ νεκρῷ, ὡς ὑποθέτει ὁ ἐρμηνευτής, ἐχάρασεν ἐπὶ τοῦ δακτυλίου τάδε: «Ἐγὼ ἢ Ἀραζία τὴν πατρίδα Τιλέζυπτα προσφέρω τὸ δείπνον τῷ Ρωλιστενέα, υἱῷ τοῦ Νερενέα, ἅμα δὲ ἀνήρτησα αὐτῷ (διεκόμισσα αὐτὸν) καὶ τὰ χρυσαῖ κοσμήματα (διὰ τῶν χρυσῶν κοσμημάτων)».

IV. Θρακικαὶ λέξεις περισωθεῖσαι παρὰ τοῖς

Ἑλλησι συγγραφεῦσι.

§ 1. Θρακικαὶ λέξεις περισωθεῖσαι παρὰ τοῖς Ἑλλησι συγγραφεῦσιν εἶναι :

ἄγουρος, ὁ=ἔφηβος, κοῦρος. «Τοὺς ἐφήβους Ἀχαιοὶ κοῦρους καλοῦσι, Θραῖκες δὲ ἀγούρους, ὡσαύτως καὶ Ἀττικοί»⁽¹⁾. Ἐκ τούτου προῆλθε τὸ ἐν τῇ Νεοελληνικῇ *ἀγώρα(ον)*=παῖς, ὁ ἄρρην γόνος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν θῆλυον· πρβλ. τὸ «εἰ δέ τις ἄγυρος μνηστειυθῆ κοράσιν»⁽²⁾. Πιθανὸν ἐκ τοῦ *ἄωρος* ἢ ἐκ τοῦ *κοῦρος* μετὰ τοῦ προθετικοῦ *α*.

ἄργιλος, ὁ καὶ ἦ=μῦς,⁽³⁾ ὄθεν καὶ ἦ ἐν Θράκῃ πόλις Ἄργιλος⁽⁴⁾ (ὁ κάτοικος Ἀργίλιος), ἀλλὰ καὶ Ἄργιλα, ἢ (ὁ κάτοικος Ἀργιλίτης), πόλις τῆς Καρίας⁽⁵⁾ Πιθανῶς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι οἱ Θραῖκες, ὡσπερ οἱ μῦς, κατόικουν ἐν οἰκίαις κατορωρυγμέναις ἐν τῇ γῆ, ὡσπερ οἱ ἐν

1) Ἀλεξίανος γραμ. καὶ Κοραῖ, Πτωχοπρ. Α, 112.

2) *Duganji* gloss. graecitatis, λ. ἄγυρος καὶ Νομοκάνων.

3) Στεφάνου Βυζαντίου, ἐν τῇ λ. Ἄργιλος.

4) Ἡροδότου VIII, 115. Θουκυδίδου IV, 103, Στράβωνος VII, fr. 33.

5) Στράβωνος, V, 4, 5.

Ἰταλῶν Κιμμέριοι (1) «ἐν καταγείοις οἰκίαις, αἷς καλοῦσιν ἀργίλας, ὡς μαρτυρεῖ Ἐφορος». Ἀλλὰ καὶ ἄργιλ(λ)ος, ἤ, ἑλλην.=σμηκτὴ γῆ, ἢ λευκόγειος κατὰ τὸν Ἡσυχίον (=ἰσπρόχωμα) (2) καὶ ἄργελλα, ἢ=οἶκημα Μακεδονικόν, ὅπερ θερμαίνοντες λούονται ἐν αὐτῷ, λουτρῶν, παρὰ Σουίδα (3) καὶ Φαβορίωφ. Ἐκ τοῦ ἀργός ἢ ἀργής=λευκός, λάμπων, ὅθεν καὶ ἄργυρος, Λατιν. argentum, ρῆμ. arguo (ἐλέγχω), argutus (σαφής, καθαρός), σανσκρ. arg-unas (φωτεινός), ἀργεστής, ἀργέτις, ἀργήεις, ἀργηστής, ἀργίας, =λευκός, στίλβων, λαμπρός. Πρὸβλ. καὶ Ἄργισσα, ἡ πόλις ἐν Θεσσαλίᾳ(4). Ἄρα ἐκλήθη οὕτως ὁ λευκός μῦς(5) κατ' ἀρχὰς σὺν τῷ χρόνῳ γενικευθέντος τοῦ ὀνόματος.

ἀσά, τὸ, βέλτιον καθ' ἡμᾶς ἄσα παρὰ Βηρσοῖς=τὸ φυτὸν βήχιον ἢ χαμαιλεύκη ἢ ἀκρόφυλλον(6). Ὁ Detschew σχετίζει τὴν λέξιν πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ ἄκείω, ἀκίη, διότι τὸ φυτὸν ἐχρησίμευεν ὡς καταπραϋντικόν τῆς βηχῆς φάρμακον(7).

§ 2) βασσάρα, ἢ=ἀλώπηξ(8). ὡσαύτως χιτῶνες, τὴν ἀρχὴν ἐξ ἀλωπεκῆς, οὓς ἐφόρον αἱ Θράσσαι Βάκχοι, καλούμενοι καὶ αὐταὶ οὕτως κατὰ τὸν Ἀθήναιον(9) ἢ ἴδιον γένος τούτων(10) ἦσαν δὲ ποικιλόχρωμοι καὶ ποδιήρεις(11). Ἐν γένει δὲ κατὰ τὸν Λυκόφρονα(12) «ἢ καταφερῆς καὶ πόρνος γυνή». Βασσαρίς—ἴδος(13), ἢ=βασσάρα, Βάκχη. Βασσαρεῖς, ὁ καὶ Βάσσαρος ἐπίθ. τοῦ Διονύσου.(14). Ἐντεῦθεν καὶ τὰ ἐπίθ. βασσάρεως καὶ βασσαρικός(15) καὶ τὸ ρῆμ. βασσαρέ(ν)ω(16)=βακχεύω. Βασσάριον,(17), τὸ ὑποκοριστικόν τοῦ βασσάρα=ἀλωπέκιον, ζῶον τῆς Λιβύης, ἐκ τῆς Αἰγυπτιακῆς λέξεως uasar, κοπιτισὶ basar-basar=ἀλώπηξ. Περιεργος ἢ σύμπτωσις τῶν τε ριζῶν καὶ σημασιῶν τῶν λέξεων.

βέδν, τὸ λ. Θρακοφρυγικὴ ὑπολειφθεῖσα παρὰ τοῖς Μακεδόσιν=ἀγλαδὸν ὕδωρ «καὶ βέδν Νυμφῶων καταλείβεται, ἀγλαδὸν ὕδωρ».(18) Πρὸβλ. λατ. unda, ἑλλ. Φύδ-ωρ, σλαυιστὶ vod-a, σανσκρ. und-ā-mī (=ἐκρέω), Ἐδεσσα. Κατὰ τὸν Detschew=τὸ ρέον ὕδωρ, ποταμός, πηγὴ καὶ παρὰ τοῖς Μακεδόσιν, Θεὸς τοῦ ὕδατος, τ. ἔ. θεοποίησης τοῦ ποταμοῦ.(19)

1) Αὐτόθι, γ, 4, 5. 2) Θεοφράστου, φυτ. αἰτ. 3, 20, 3. Ὀππιανῶ, ἀλιευτ. 4, 656.

3) Σουίδα, ἐν τῇ λ. 4) Στράβωνος, ΙΧ, 5, 19.

5) Αἰλιανῶ, περὶ ἰδιότη. ζῴων, 12, 10.

6) Διοσκουρίδου, ΙΙΙ, 112, ΙΙ, 124, ἐκδ. Wellmann, Βερολίνου 1907—14.

7) Detschew D. Die Dakischen Pflanznamen, Sophia, ἔτ. 1928, σελ. 10, 7.

8) Λυκόφρονος, σχολ. 771. 9) Ἀθηναίου, γ, 198. 10) Ἀρτεμιδώρου, ΙΙ, 37.

11) Βεκκήρου ἐν ἐκδ. 222, 26. 12) Λυκόφρονος, αὐτόθι.

13) Ἀνθολογ. VI, 74, Ἀνακρέοντος 57 [54] καὶ Gitsler Anmerk. 133.

14) Βεκκήρου, αὐτόθι, Σουίδα λ. 15) Ἀνθολογ. VI, 165.

16) Ἀνακρέοντος, 45 [62] 3. 17) Ἡροδότου. ΙV, 192.

18) Κλήμεντος. Στρωμ. V, 8, 46. 19) Detschew. Δ. Βέδν als Makedonischer gott, glotta, τόμ. XVI. τεύχ. 3—4, σελ. 250.

Βένδις καὶ *Βενδῖς*, ἦ=ἦ Θρακικὴ Ἄρτεμις, (1) ἥτις ἐλατρεύετο καὶ ἐν Ἀθήναις, ὅθεν *Βενδίδειον*, τὸ=ναὸς αὐτῆς ἐν Πειραιεῖ (2) καὶ *Βενδίδεια*, τὰ=ἑορτὴ αὐτῆς. (3) Παλαιὰ πιθανῶς Πελασγικὴ Θεότης καλουμένη ἐτι *μεγάλῃ Θεᾷ καὶ Ἰφιγένεια*. (4) Ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ ὡς κύριον ὄνομα ἐν Ἀθήναις καὶ Βυζαντίῳ (5). *Βενδιδαῖος*, ὁ=ὁ Ἀρτεμίσιος μὴν παρὰ τοῖς Βιθυνοῖς. Κατὰ τὸ *Βενδῖς* ἐσηματίσθησαν καὶ τὰ παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ μνημονευόμενα *Μολῖς* καὶ Ἀ(σ)ταρτίς, θεότητες Θρακικαὶ ἐκ τῶν Συριακῶν *Μολὸχ* καὶ Ἀτῆργατίς (Ἀστάρτη) (6).

βίσων, ὁ=εἶδος ἀγροῦ βοδὸς τῆς Θράκης, (7) βόνασος.

Βούσβατις, ἦ=ἦ Ἄρτεμις κατὰ Θρακίας παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ (8) πιθανῶς ὅμως γίνεται σύγχυσις ἐπ' αὐτοῦ τῆς Θρακικῆς Θεᾶς πρὸς τὴν Αἴγυπτιακὴν *Βούβαστιν*, τὴν Σελήνην, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἄρτεμιν (9).

βρία, ἦ=πόλις κατὰ τὸν Στράβωνα (10) παρ' Ἡσυχίῳ δὲ=ἦ ἐπ' ἀγροῖς κώμη, κυρίως Θρακικὸν καὶ *Βρέα*=πόλις Θρακίας (11). Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ πόλεις τῆς Θράκης εἰς *βρία* ἀπαντῶσιν αἱ: (12) *Μεσημβρία*, *Πολτνομβία*, *Σηλυμβρία*, *Μερεβρία*, *Μελσιμβρία*, πρὸς δὲ ἐν ἐπιγραφαῖς *Σκελαβρία*, (13) Ἀλαιβρία (ἐκ τοῦ Ἀλαιβριηνός), (14) *Μασκοβρία* καὶ *Βολβαβρία* (ἐκ τοῦ Βολβαβριηνός) (15). *Βριαντική*, ἦ=ἦ ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Λίσσου ἐν Θράκῃ χώρα κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (16). Πρβλ. τὰ: *βρι* ἀντιβριθῆ, *βριάω*, *βριαρός*, *βριαρότης*, *βριάρειος*, ὄβριμος, ἐν οἷς τὸ θέμα σημαίνει *ἰσχύς*, *ρώμη*, *στιβαρότης*: ἐκ τούτων εἰκαστέον ὅτι *βρία* (17) ἐση-

1) Ἡσυχίου, I, 719. 2) Ξενοφῶντος, Ἑλλ. II, 4.

3) Πλάτωνος, σχολ. πολιτ. I, σελ. 354.

4) Hermann, proleg. in Eurip. Iphig. in Taur. σελ. 12.

5] Πρβλ. Boeckh, inscript. I, σελ. 252. 6] Βεγκήρου, ἀνεκδ. III, 1192.

7) Πανσαίου, X, 13. 8) Στεφάνου Βυζαντίου ἐν τῇ λ. 9) Ἡροδότου, II, 137.

10) Στράβωνος, VII, 6, 1. 11) Ἴδε Rostler, Thrac. 107 καὶ CIA, I, 31.

12) Στεφάνου Βυζαντίου ἐν ταῖς λέξεσι.

13) *Sbornik za narodno oimotvorenje* (= ἐνθολόγιον διὰ τὴν ἐθνικὴν πνευματικὴν ἀνάγνιν), ἔτ. 1895, σελ. 336. 14) *αὐτόθι*, ἔτ. 1894, σελ. 94.

15) *Dobrousky*, materialí po archeologiata na Bulgária (=ἀρχαιολογικὴ ὕλη Βουλγαρίας) ἐν τῷ archeol. izvestija na narodni musei (=ἀρχαιολ. δελτίον τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου), τόμ. I, ἔτ. 1907, Sophia.

16) Ἡροδότου, VII, 108. Ὁ ποταμὸς Λίσσος ἔρρει μεταξὺ τῆς Μεσημβρίας, ἣν ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ *Μεσαμβρία* (=Μεσημβρία) καὶ τῆς Στρώμης, ἣς δυτικώτερον ἡ Μαρώνεια. Ἀυτόθι.

17) Ὁ χειλικὸς φθόγγος β ἐν τῇ λέξει *βρία* φαίνεται ὅτι προῦφέρετο καὶ κλειστὸς [=b -bria], ὅθεν πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ σιενωτοῦ ἐγράφετο διὰ τῶν δύο γραμμάτων *μβ*, ἐν τοῖς *Μεσημβρία*, *Πολτνομβρία*, *Σηλυμβρία*, *Μελσιμβρία*. Ἴδε καὶ Μ. Ἀποστολίδου, περὶ Φιλιππουπόλεως κτλ. Θρακικά. τόμ. I, ἔτ. 1928, σ. 348 § 4.

μαινε συνοικισμὸν ἢ πόλιν ἰσχυράν, τ. ἔ. ὀχυράν, τετειχισμένην.

βρίζα, ἦ=εἶδος σιτηροῦ, συνήθους ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ κατὰ τὸν Γαληνόν, πιθανῶς ἢ κοιῶς καλουμένη *σήκαλις* (1).

βρυγχός, ἦ=κινάρα κατὰ τὸν Ἡσύχιον (2).

βρῦτον, τό καὶ *βρῦτός*, ὁ=εἶδος ζύθου κατὰ τὸν Θεόφραστον παρ' Ἀθηναίῳ, ὅστις ἐρμηνεύει (3) «κορίθινος οἶνος» κατασκευαζόμενος καὶ ἐκ καρπῶν καὶ ἐκ ριζῶν. εἶναι τῆς αὐτῆς ρίζης τῷ Ἑλληνικῷ *βρύτεια* ἢ *βρύτια* τὰ—ἐκπιέσματα τῶν σταφυλῶν (τσήπουρα) καὶ τῶν ἐλαιῶν (4). Ὡσαύτως κατὰ τὸν Ἡσύχιον ἐκαλεῖτο καὶ ζῶον ὅμοιον κινάρῳ, ἐξ οὗ κατασκευάζεται τὸ «βρύτινον πῆνισμα».

§ 3. *γάνος*, ὁ=ἦ ὕαινα παρὰ τοῖς Φρυξιῶσι καὶ τοῖς Βιθυνοῖς κατὰ τὸν Ἡσύχιον, κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην (5) παρὰ τοῖς Ἐφεσίοις, πιθανῶς ὅμως ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ *γλάνος*. Κατὰ δὲ τὸν Σουίδα (6) τὸ *γάνος* Θρακικὸν σημαῖνον *οἶνος*. Ἀλλὰ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἀπαντᾷ «γάνος κρηναῖον» (7) (=δροσιστικὴ πόσις) καὶ «γάνος ἀμπέλου» (8) (=οἶνος), παρ' Εὐρυπίδῃ «γάνος βότρυος» (9) καὶ «γάνος Διονύσου» (10) (=οἶνος), ὡσαύτως «γάνος ἀνθεμόρουτον μελίσης» (11) (=μέλι) καὶ παρὰ Λυκόφρονι (12) «γάνος» (=τὸ πηγαῖον ἐν γένει ὕδαρ). Ἡ κυρία σημασία τῆς λέξεως (ρίζα *γαF*, *γαυ*-ὄθεν *γαῦρος*, *γά-ρος* πρβλ. *ἔχ-ρος*, *ἔθ-ρος*, Λατιν. *gaudeo*=χαίρω, *gammio*=περισαίω ἐπὶ κυνῶν) εἶναι *λαμπρότης*, *κόσμημα*, *decus*, *splendor* ὅθεν τὸ ἐξ αὐτοῦ παράγωγον ρῆμα *γανῶω* (=σιτλιπῶ, λαμπρὸν ποιῶ, ἐπιλειαίνω) καὶ *γάννυμαι* (=χαίρω, *laetor*). Ἐκ ταύτης δὲ προῆλθεν ἢ τοῦ διαυγοῦς καὶ εὐαρέστου ποτοῦ, ὡς τὸ ὕδαρ, ὁ οἶνος καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Προσσημειωτέον δὲ καὶ *Γάνος* (13) ὁ ἢ τὸ ἢ *Γανία* (14), ἦ,=πόλις ἢ φρούριον τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς Προποντίδος, νῦν *Γανόχωρα*, πιθανῶς ἐνεκα τοῦ οἰνοφόρου τῆς χώρας, ἣτις εἶναι ἀμπελόφυτος.

γέντον, τό, λέξις Θρακικὴ=κρέας κατὰ τὸν Εὐστάθιον, (15), ἐν δὲ τῷ πληθ. *γέντα*, τὰ=ἐντόσθια, ἔγκατα, σπλάγχνα κατὰ τὸν Ἡσύχιον, γλῶσσα. Πιθανῶς ἐκ τοῦ *ἐντεα* (=δπλα,σκεύη, *aripa*), ὅθεν τὰ *ἐντερα* (=ἐντόσθια).

Δανούβιος, ὁ=νεφελοφόρος· «Δανούβιον τὸν νεφελοφόρον καλοῦσι πατριῶς οἱ Θραῖκες» κατὰ τὸν Λυδόν (16):

1] Ἴδε καὶ Rösler, *Thrac.* 109. 2] Ἡσύχιον, I, 775. 3] Ἀθηναίου, X, 417.

4] Αὐτόθι. II, 56 5] Ἀριστοτέλους, *ἱστορ.* ζῳ. 8. 5.

6] Σουίδα, γάνος, I, 1, 1071. 7] Αἰσχύλου, Πέρσαι, 475.

8] Αὐτόθι, 667. 9] Εὐρυπίδου, Βάκχαι, 261. 10] Αὐτόθι, Κύκλωψ, 414.

11] Αὐτόθι, Ἰφ. Αὐλ. 633. 12] Λυκόφρονος, σχολ. 709.

13] Σκύλακος, περίπλους § 67. *Ξενοφάντος*, K. A. VII, 5, 8. *Αἰσχίνου* κατὰ Κτηοφ. 23.

14] Σουίδα, ἐν τῇ λ. *Γανία*.

15] Εὐσταθίου, παρεκβολαί, 918, 29. 16] Λυδοῦ, I.

δ'βα, ἢ=τότος, συνοικισμός, χωρίον (1). Ἄπαντ' ἀείποτε ἐν συνθέσει καὶ ὡς δευτέρον συνθετικὸν παρὰ Προκοπίῳ, οἷον Κοιμῶδεβα, Ζικίδεβα, Ζισνούδεβα (2) καὶ ἄλλα, πρὸς ὅ, ὡς φαίνεται, συγγενεῖν ἢ Δακομοισικῇ κατάληξις δάβα (dava) (3), οἷον Διάδαβα, Κοιμῆδαβα, Βρεγέδαβα, Σικίδαβα (4) κτλ. τὸ παρὰ Πτολεμαίῳ Ἀργίδαβα καὶ τῷ παρὰ Jordanis (5) Pulrudeva (=Φιλίπποτολις) (6).

1) ἴδε, *Krek*, Einleitung in die slavische Literatur Geschichte, έκδ. 2α, σελ. 551. σημείωσιν καὶ *Kretschmer*, Einleitung κτλ. σελ. 222.

2) Προκοπίου, περὶ κτισμάτων, IV, 2) *Röflet*, αὐτόθι, 115.

3) Προκοπίου, αὐτόθι.

4) *Jordanis*, Romana, έκδ. Mommsen, σελ. 28, 16.

5) Τὸ Θρακικὸν τῆς Φιλίππουπόλεως ὄνομα *Pulrudeva* ἄπαντ' ἄλλοτε καὶ ἄπαρ παρὰ τῷ προμνημονευθέντι Γότθῳ ἱστορικῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Κρότῳνοσ Jordanes (γοτθιστὶ Jorandés) ἀκμάσαντι κατὰ τὸν ἕκτον μ. Χ. αἰῶνα. Οὗτος ἀφηγούμενος τὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Λουκούλλου εἰς τὴν Θράκην ἐν τῷ μηδεμίαν ἱστορικῇ ἀξίαν ἔχοντι συγγράμματι του «de breviatione chronicorum ἢ de regnorum concessione», ὡς ἀδεξιῶ συμπλήματι ἐκ διαφόρων προγενεστέρων πηγῶν περὶ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 551 μ. Χ. λέγει: «Si quidem primus in Thracia contra Bessos pugnavit eos qui in fortitudine famaue praeiebant devicit Emimontios que debellans, *Pulrudeva*, quae nunc *Philippopolis* et *Uscudama*, quae *Adrianopolis* vocit autur, in Romanorum rededit domino» (Αὐτόθι). Ὁ αὐτὸς ὁμοῦς ἐν τῷ ἑτέρῳ του συγγράμματι «de origine actibusque getarum», ὅπερ εἶναι ἀντιγραφὴ ἔργου τοῦ Κασσιόδωρου μετὰ προσθηκῶν ἐκ τῶν τοῦ Μιρκελλίνου καὶ παλαιῶν παραδόσεων, ὅπερ εἶναι ἡμῖν σπουδαία νῦν ἱστορικῇ πηγῇ, ἅτε ἀπολομένου τοῦ πρωτοτύπου, γράφων περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Γότθων πολιουρίας καὶ ἀλώσεως τῆς Φιλίππουπόλεως, εἰ καὶ δις ὀνομάζει τὴν πόλιν, μεταχειρίζεται μόνον τὸ Ἑλληνικὸν αὐτῆς ὄνομα *Philippopolis* καὶ οὐχὶ τὸ Θρακικὸν *Pulrudeva*: «Ubi Decio superveniente imperatore tandem Cniva in Haemi partibus, quae non longe aberant, recessit unde apparatu disposito *Philippopolim* ire festinavit» καὶ ἀκροῦθως «Cniva vero diu obsessam invadit *Philippopolim* praedaque potitus Prisco duce, qui inerat foederavit, quasi cum Decio pugnaturum» (Τοῦ αὐτοῦ, *Getica*, XVII, έκδ. Nasard, Paris. Firmin-Didot, ἔτ. 1876.)

Ἐὰν τὸ ὄνομα *Pulrudeva* μὴ εἶναι πλάσμα τοῦ ἀγαθοῦ ἐπισκόπου, ἐπιζητοῦντος καινοφανῆ καὶ περίεργα ἐν ταῖς μυθογραφικαῖς τοῦ χρονικοῦ του ἀφηγήσειν, ἀφοῦ ἐν τῇ Γοτθικῇ του ἱστορίᾳ οὐδεμίαν τούτου μείαν ποιεῖται, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἶναι πιστὴ μετάφρασις ἐν τῇ Θρακικῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ *Φιλίππου πόλις*, γενομένη ὑπὸ τῶν Θρακῶν. Διότι τὸ μὲν πρῶτον συνθετικὸν τῆς λέξεως *Pulru* εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ *Φιλίππου*, τὸ δὲ δευτέρον *deva* ἀποδίδει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἕτερον τὸ *πόλις*. Ἡ δὲ βαρβαρική του ὀνόματος *Φιλίππου-δέβα* μετοβολὴ σὺν τῷ χρόνῳ εἰς *Pulrudeva* ἐγένετο πιθανῶς κατὰ τὴνδε τὴν κλίμακα. Τὸ *Φιλίππου-δέβα*, ὡς ἐλέχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν περιοικούντων Θρακῶν ἅμα τῇ ἀνιδρύσει καὶ ὀχυρωσει τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (413 π. Χ.) ἐξεφωνεῖτο *Philippu* ἢ κατὰ φύσιν *Philippu-deva* καὶ ἐν συνθέσει *Philippudeva*. ὅπερ μετετέραται εἰς *Pulrudeva* ἀτοβληθέντες τοῦ ἀτόνου ἢ τῆς συλλαβῆς *li* πρὸ τοῦ ἰσχυρῶς ἐπιτόνου ἢ τῆς ἀκολού-

§ 4. Ζαλμός, ὄ' και σαλμός=δέσμα, δορά' ὄθεν Ζίλμοξις και Ζά-

θου συλλαβῆς ρύ και τὸ *Pilrūdēna* ἐγένετο *Pulrūdēna* κατ' ἀφομοίωσιν τοῦ *i* τῆς συλλαβῆς *Pil* πρὸς τὸ ἐπίτονον *u* τῆς ἀκολουθοῦσας συλλαβῆς *ru*. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ὄνομα *Πουλπουδέβα* εἶναι ὅλως ἀγνωστον τῷ ὀλίγον τι προγενεστέρῳ τοῦ *Jordanis* Μορκελλίνῳ και τῷ συγχρόνῳ αὐτῷ Προκοπίῳ, ὅστις ἐν τῷ περὶ κλισμάτων συγγραμμάτι του μνημονεύει πληθὺν Θορκακῶν τοπωνυμιῶν εἰς *πάρα* και *πάρων* και *δέβα* ληγουσῶν. Πρὸς δὲ οὐδεὶς ἕτερος συγγραφεὺς οὕτε προγενέστερος τοῦ *Jordanes* Ἕλληνα ἢ Λατῖνος οὕτε μεταγενέστερος Βυζαντινὸς ἢ Εὐρωπαῖος μνημονεύει τὸ ὄνομα οὕτε ἐπιγραφῆ τις διεπίστωσεν αὐτὸ μέχρι σήμερον.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ παρὰ Προκοπίῳ ἀπαντῶντα τοπωνύμια εἰς *dēna* και *dana* εἶναι πάντα πολιχνῶν και ὄχυρῶν χωρίων και οὐχὶ μεγαλοπόλεων, ὡς ἦτο ἡ *Φιλίππου πόλις* κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους, οἱ δὲ Θορᾶες ἐκάλουν τὸς πόλεις *βρία* ἢ *λέβα*, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ *Φιλίππου πόλις* μετωνομάσθη ὑπὸ τῶν Θορκακῶν, ἐὰν ἀληθῶς ὑπ' αὐτῶν και οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετωνομάσθη, *Pulrūdēna* κατὰ τοὺς πρώτους ἢ διὰ χρόνους τῆς ἀνιδρύσεώς της ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὅτε ἀκόμη ἦτο ἀπλοῦν στρατιωτικὸν φρούριον και ἐμπόριον μετ' ὀλιγαρίθμων Ἑλλήνων ἀποίκων και δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ εἰς μεγαλόπολιν. Διότι, ἐὰν ἡ μετωνυμία ἐγένετο εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἀναπτυχθείσης τῆς πόλεως θὰ ἔπρεπε νὰ λεχθῆ ἡ πόλις οὐχὶ *Pulru-dēna*, ἀλλὰ *Pulru-bria* [Φιλίππου-βρία] ἢ *Pulru-leva* (Φιλίππου λέβη). Ἐκτός ἀν μετωνομάσθη *Pulru-leva* ΠΟΥΛΠΟΥ-ΛΕΒΑ και κατὰ κακὴν ἀντιγραφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ χειρογράφου ἐν ᾧ ἐγράφη, ἐγράφη εἰς ΠΟΥΛΠΟΥ-ΔΕΒΑ κατ' ἐπίδησιν τῶν εἰς *δέβα* τοπωνυμιῶν ἐκληφθέντος τοῦ γράμματος Λ ὡς Δ και οὕτω τὸ ἀρχικὸν Θορκακῶν *Πούλπου-λέβα*, ἀχρηστευθὲν παρὰ τῷ λαῷ, παρεδόθη διὰ τοῦ χειρογράφου, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ *Jordanes* ὡς *Πούλπου-δέβα*. Ὁμοιοτρόπως ἐρμηνευτέος και ὁ σηματομορφὸς και τοῦ ἐτέρου ὀνόματος αὐτῆς *Pulrūdēna*, ὅπως ὁ ὑπομνηματιστὴς τοῦ Πτολεμαίου Gerardus (1540) ἐν τῷ γεωγραφικῷ χάρτη τῆς Θορᾶκης [Πτολεμαίου Κλ. γεωγρ. Εὐρώπη, πῖναξ Θ'] σημειοῖ: «*Philippopolis, quae et Poneropolis, Eumolpiada item, Trimontium atque Pulrūdēna*». (*Τσουκαλᾶ Γ.* ἱστοριογρ. περιγραφὴ τῆς ἐπαρχ. Φιλίππουπόλεως, Βιέννη 1851, σελ. 24 καὶ 31) και ὁ τοῦ Λουκιανοῦ Jacobus Palmieri ἐν τῷ διαλόγῳ «*Δραπέται*»; «*Non est difficile devinare de qua urbe loquatur; nimirum de Philippopolis. quae et Trimontium et antea Poneropolis et Pulrūdēna et Eumolpias, sita ad Hebrum inter Haemum et Rhodopen, quae Trimontium vocata est es, quod, tres montes suorum murorum ambita complectabatur*». (*Τσουκαλᾶ*, αὐτόθι, σελ. 16 και 21 και *Ὀικονόμου* ἱερέως, ἱστοριογρ. περιγραφὴ Φιλίππουπόλεως, Βιέννη 1818, σελ. 21, σημ.) Δηλοδὴ τὸ τοῦ *Jordanes* *Pulrūdēna* μετεγγραφὴ ἑλληνιστὶ *Πούλπουδέβα*, ὅπερ ὁ Λατῖνος μεταφραστὴς μετέγραψεν εἰς *Pulrūdēna* ἐκλαβῶν τὸ γράμμα *v* ὡς *v*, ὅθεν πάλιν ἐσηματίσθη τὸ ἑλληνικὸν *Πουλπουδένα* ἢ *Πουλπουδένη*. Διότι ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος ἐκ τοῦ *Πούλπουδε*=*Φιλίππουδε* (κατ' ἀναλογίαν τῶν *Μεγάραδε*, *Ἀθήναςδε*, *ὄϊκαδε* κτλ.), ἦν προέβρα-λεν ὁ Εὐρ. Χασιώτης (Πλόβδηφ ἢ Φιλίππουπόλις, ἐφημ. Φιλίππουπόλις, ἐτ. 1899, ἀρ. 2559 και ἐξῆς) φαίνεται μοι ἀπίθανος ἔνεκα τῆς καταλήξεως *να*. Ἡ γνώμη αὕτη δυνατὸν νὰ γείνη δεκτὴ μόνον, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι τὸ ἐπιρρηματικὴν ἔννοιαν ἔχον *Πούλπουδε* ἢ *Πούλπουδ* κατὰ κώφωσιν και ἀποβολὴν τοῦ τελικοῦ *e* (=εἰς τὴν *Φιλίππου* (πόλιν) ἦτο ἐν μεγίστη χρήσει παρὰ τοῖς προκοῦσι Θορᾶξι και σπρέμεινεν ἐπὶ αἰῶνας μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως Σλαῶν περὶ τὴν πόλιν, οἵτινες ἐκλαβόντες

μολξίς: «ἦν δ' αὐτῷ (τῷ Πυθαγόρῳ, καὶ ἕτερον μειράκιον, ὃ ἐκ Θράκης

αὐτὸ ὡς αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως προσέδωκαν αὐτῷ τὴν τοπικὴν πορ' αὐτοῖς κατάληξιν en—ena, ὅπως ἐκσλαύισωσι καὶ οὕτω μετεσχημάτισαν εἰς *Πούλπουδεν*, ἐξυπακουομένου τοῦ grad (=τόλις), ἐξ οὗ πάλιν προῆλθε τὸ ὑπὸ Ἑλληνικὸν τύπον *Πουλπουδένα* ἢ *Πουλπουδένη* καὶ λατινιστὶ *Pulpuadena*. Ἀνάλογα τούτων εἶναι τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀπαντῶντα ὑπὸ Ἑλληνικὸν τύπον Σλαυικὰ τοπωνύμια *Τσέπενα* (τά), σλαυιστὶ *Tscherpen* (τσέπ = περίφραγμα, τάφος, ὄχρωμα) = *Όχυρά* (τά), *Βέτρενα* (τά). σλ. *Vetren* (βέτρ = ἄνεμος, ἀήρ) = τόπος ἀνεμόεις, *Τσέρβενα* (τά), σλ. *Tscherben* (τσέρβεν = ἐρυθροῦς) = *Έρυθροῦς*, *Έρυθροχώριον*, *Βοδενά* (τά), σλ. *Voden* βοδά—ὑδωρ) —τόπος ὑδροχαρῆς, *Αἰγαί*, *Κούκλενα* (ή), σλ. *Kouklen* (ὄπερ ἐκ τοῦ κούκλα = πλαγγὼν) = τόπος τῆς κούκλας, ἢ ὠραῖος ὡς ἡ κούκλα. Πλείστα δὲ εἰς *ena* θηλυκοῦ γένους τοπωνύμια Σλαυικὰ σφύζονται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι (λ. γ. *Βέρβενα*—*Ἰτέαι*, *Ἰτεῶν*, *Κρέστενα*—*Σταυροχώριον*, *Βρέστενα*—*Σημυδότοπος* ἢ *Παρθένιον*, *Κόπρενα*—*Ἀκαληφῶν* ἢ *Μεταξότοπος*, *Λινίστενα*—*Φυλλῶν* ἢ *Λινοῦς*, *Δρίτσена* (Ἀνδρίτσοενο)—*Θαμνῶν*, *Γάρδενα*—*Περίβολος*—*Περίβόλια*, *Γρέβενα*—*Κτένια*, *Τσίτσена*—*Ἀκανθαί* κτλ. κτλ.), ἅπερ ὑπὸ Ἑλληνικὸν τύπον γράφονται κακῶς διό τοῦ *αι* (αινα,) λείψανα τῆς σλαυικῆς κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐπιδρομῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ διὰ τῆς Σλαυοβουλγαρικῆς καταλήξεως en—(ena—eno) σχηματιζόμενα τοπωνύμια ἐν τῇ Βουλγαρικῇ γλώσσῃ εἶναι ἀρσενικά λήγοντα εἰς *en* ὑπονοουμένης τῆς λέξεως *grad* (=τόλις) καὶ σπανίως οὐδέτερα κατὰ πληθυντικὸν λήγοντα εἰς *ena* ὑπονοουμένης τῆς λέξεως *cola* (=κῶμοι).

Μετὰ δεκάδα αἰῶνων τὸ Ἰορδάνειον *Πουλπουδέβα* μετατρέπεται σλαυιστίεις *Plyndin*, οὐχὶ ὁμοῦ ὡς ὄνομα πλέον τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀλλὰ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεως *Φιλίππων*, ὡς φέρεται ἐν τῷ Σλαυικῷ χειρογράφῳ *Apostolarium Christinopolitanum* τῆς πόλεως *Lynow* ἐν τῷ προλόγῳ τῆς πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς δευτέρας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐπιστολῆς κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ καθηγητοῦ *Kaloujniatsky* (*Archiv für slavische Phil.* τόμ. XVI, ἔτος 1894, σελ. 594-6) ὡς σημειοῦ ὁ *Jirecek* (ὀδοιπορικόν, Βουλγ. σημ. ἐν τῇ σελ. 134, μετάφρασις *Argyrow*). Ἀπὸ τῶν μέσων δὲ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ἐπλάσθη καὶ τὸ νεωτερικὸν τῆς Φιλιππουπόλεως ὄνομα *Πλόβδηφ* ὅτι τῶν Βουλγάρων, ὅπως προσδώσωσιν ἐθνικὴν Βουλγαρικὴν χροῖαν εἰς τὴν πόλιν, ἣν ἐξέλεξαν ὡς κέντρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν χειροφετήσεως ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν ἀναγεννήσεως. Τοῦτο δὲ ἐπιβλήθην διὰ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ κράτους εἶναι σήμερον τὸ μόνον ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς Βουλγάροις. Ἐτυμολογεῖται δὲ ὑπὸ πάντων τῶν λογίων καὶ γλωσσολόγων Σλαύων καὶ Βουλγάρων ἐκ τοῦ Θρακικοῦ κατὰ τὸν *Jordanes* *Πουλπουδέβα* οὐδεμιᾶς γραπτῆς μαρτυρίας προσαγομένης περὶ τῆς υπάρξεως τοῦ ὀνόματος ἢ βασιμίδων τινῶν τῆς κλίμακος τοῦ μετασχηματισμοῦ οὗτοῦ ἐπὶ δεκατρεῖς αἰῶνας καὶ οὗς ἡ πόλις ὑπὸ πάντων τῶν ἱστορικῶν καὶ χρονολογῶν, Βυζαντινῶν καὶ Ἑυρωπαϊῶν, τῶν περιηγητῶν, τῶν ὑπομνηματιστῶν, τῶν λεξικογράφων, τῆς ἐκκλησίας, τῶν μονῶν καὶ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν προχριστιανῶν Βουλγάρων ἡγεμόνων (*Ωμορτάγ*, *Μαλαμήρ*) καλεῖται ὡσπερ καὶ σήμερον *Φιλιππο(ύ)πολις* ἢ ἀπλῶς ἡ *Φιλίππου*, *Philippopolis*, τουρκιστὶ *Filib(b)* καὶ σλαυιστὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις *Philitirrow-grad*. Ὅθεν λίαν εὐλόγως σημειοῦ ὁ *Jirecek* ὅτι φαίνεται αὐτῷ ἀνεξήγητος ἢ μετὰ τελείαν νέκρωσιν ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας ἀναβίωσις τοῦ ὀνόματος *Πουλπουδέβα* ἐν τῷ *Πλόβδηφ* καὶ μάλιστα ὑπάρχοντος ὅπως οὖν γνωστοῦ καὶ παρὰ τοῖς ξένοις τοῦ Σλαυικοῦ τῆς πόλεως ὀνόματος *Ploudin* ἀπὸ τοῦ 15ου μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος (*Ji-*

ἐκτίσατο, ᾧ Ζάλμοξις ἦν ὄνομα, ἐπεὶ γεννηθέντι αὐτῷ δορὰ ἄρκτου ἐπε-

resek-Argyrow, ὀδοιπορικὸν Βουλγ. σελ. 134, σημ.)

Τὸ καινοφανές τοῦτο τῆς πόλεως ὄνομα ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ἐν ἐπιστολῇ τῶν πρὸς τὸν Σουλτᾶνον πεμφθέντων ὑπὸ τῆς πόλεως Ραγούσης τῆς Δαλματίας ἀπεσταλμένων πρὸς συνομολόγησιν συνθήκης καὶ συμμαχίας τῇ 22α Ὀκτωβρ τοῦ 1430, οἵτινες γράφοντες ἀποστέλλουσιν αὐτὴν εἰς Ραγούσαν ἐκ *Ploudin*, ὅπου ἔφθασαν τῇ 18ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός (*Longa N. Notes et Extraits pour servir à l'histoire des croisades à XV siècle Paris, ἔτ. 1899, τόμ. II, σελ. 281*). Ἐκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1700 φέρεται πολλάκις καὶ κατὰ διαφόρους τύπους ἐν ἐγγράφοις τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἐν Σερβικοῖς χρονικοῖς. Ὁ Jirecek ἠρίθμησεν αὐτὸ δεκατετράκις (*Zum Namen Ploudin oder Ploudin, σελ. 596-600, Archiv für slav. Phil. τόμ. XVI, ἔτ. 1894*). Ἐν ἐπιστολῶν δὲ Ραγουσαίων φέρεται καὶ ἰταλιστὶ *Ploudino* καὶ λατινιστὶ *Ploudinum* καὶ ἐν ὀδοιπορικοῖς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος *Plaudin Plaitner-feld, Pleyaltner-feld, Plodi* καὶ τουρκιστὶ τῷ 1614 *Plaudin-cioe*. (*Jirecek. Handelsstrasse und Bergwerke von Serbien und Bosnien, σελ. 71 σημ.*) Ἐν ἔσχατῳ δὲ τοῦ Σέρβου ποιητοῦ Goundoultsch (*Osman XIX*) ἀπαντᾷ καὶ *Ploudinu*, ὅπου τὸ πρῶτον ὁ φθόγγος *u* (*Plou*) τρέπεται εἰς *v* (*Plov*), τ. ἔ. τὸ *Ploudin* γίνεται *Plovdin*. Ἐπειδὴ δὲ τὸ *Plovdin* μετεσχηματίσθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων εἰς τὸ νῦν ἐν χρῆσει *Πλόβδηφ* καὶ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ *Pulvulica* οὔτε ἱστορικῶς οὔτε φθολογικῶς ἔξεταστέα ἡ ἐτυμολογία αὐτοῦ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ εἰς *(i)* λήγοντα Σλαυϊκὰ τοπωνύμια προέρχονται συνήθως ἐκ προϋπαρχόντων σχηματισμῶν ἐχόντων τὴν λατινικὴν κατάληξιν *(i)na, (o)na* ὡς ὁμολογεῖ καὶ ὁ Jirecek, οἷον *Nin* ἐκ τοῦ *Nona, Norin* ἐκ τοῦ *Narona, Jukin* ἐκ τοῦ *Ancona, Rim* ἐκ τοῦ *Roma, Sotum* ἐκ τοῦ *(Thes)salon(ika), Odrin* ἐκ τοῦ *Edriné* (τουρκ.) *Adri(a)na* καὶ κ.τ.λ. ἄρα κατὰ ταῦτα καὶ *Ploudin* ἐκ τοῦ *Ploudina-Ploudina-Plotina-Plotina-Πλωτίνη*. Ὡστε δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ γνώμη τοῦ κ. Γ. Τσουκαλά (αὐτόθι) ἐτυμολογοῦντος τὸ *Ploudin* ἐκ τοῦ *Πλωτινόπολις*, ἥπερ ἐνισχύεται καθ' ἡμᾶς καὶ ὑπὸ τῆς εἰδήσεως τοῦ Anville ὅτι κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἡ *Πλωτινόπολις* ἐπωνομάζετο *Bludin*, ὄνομα, ὅπερ εὐκόλως κατὰ γλωσσικοὺς νόμους μετεπλάσθη ἐκ τοῦ *Ploudin* (ἴτοι *Ploudin-Pludin-Bludin*). Ἡ *Πλωτινόπολις*, κειμένη ποτὲ οὐ μακρὰν τῆς συμβολῆς τοῦ Ἑριγῶνος καὶ τοῦ Ἐβρου, πλησίον τοῦ Διδυμοτείχου πρὸς τὴν νῆα Βεγατία, κτίσμα τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Πλωτίνης (ἴδε τὸ *Vorbiger, Kurgzer Abreiss der alten geographie, σελ. 475, ἔτ. 1850*), συντομίως χάριν ἐλέγετο ἀναμφισβητήτως καὶ ἀπλῶς *Πλωτίνη* (προβλ. *Τραϊανούπολις-Τραϊανή*) ὅπερ ὄνομα σλαυιστὶ ἐξεφωνεῖτο *Ploudin* φυλατιομένου τοῦ μακροῦ φθόγγου *o* (= *óo*). (πλῶ=πλόω) καὶ σὺν τῷ χρόνῳ στενωμένῳ τοῦ δευτέρου *o* μετὰ τὸ πρῶτον ἐπίτινον ὁ εἰς *u* (*oo*=*óu*) ἐγένετο *Ploutin Ploudin*. Ἀλλὰ πῶς τὸ ὄνομα τῆς *Πλωτινόπολεως* μετεδόθη ὑπὸ τῶν Σλαῶν εἰς τὴν *Φιλιππούπολιν*, τὴν τοσοῦτον ἀτέχουσαν αὐτῆς; Ὑφ' ἡμῶν τὸ πρᾶγμα ἐρμηνεύεται ὡς ἑξῆς.

Μετὰ τὴν ἄρδην καταστροφὴν τῆς ἀκμασάσης Πλωτινόπολεως μέχρι τοῦ 13ου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Βλαχοβουλγάρων Ἰωαννίτσα ἢ Καλογιάννη καὶ τὴν μὴ ἀνάκτισιν πλέον αὐτῆς ἐξοφανοθείσης ἀπὸ τοῦ γεωγραφικοῦ χάριτος, οἱ *Πλωτινοπολιταί*, ὡσπερ καὶ οἱ τῶν ἄλλων καταστραφεισῶν πόλεων (*Τραϊανοπέλιως, Γαριοπόλιως, Ραιδεστοῦ, Πανίου, Ἰβρακλείας, Φιλιππουπόλεως, Βατκουσίου κτλ*) κάτοικοι, ὅσοι σωθέντες ἀπὸ τῆς σφαγῆς ἐξῆλθον δραποδίσθησαν, μετηνέχθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου συμμετήνεγκον κ.τ.λ. τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τῶν ὀνομασάντες δι' αὐτοῦ τὸν παρὰ τῷ Δουνάβει που γέον συνοικισμὸν τῶν τῇ διαταγῇ τοῦ Καλογιάννου: «τὴν λείαν ἀπάρας (ὁ Καλογιάννης) ἐκεῖθεν περὶ τὰς παραρροίας καθίζει τοῦ Ἰστρου

βλήθη· τὴν γὰρ δορὰν οἱ Θραῖκες ζαλυδὸν καλοῦσιν» (1). Ἐντεῦθεν καὶ ἡ πόλις Σαλυμωδησσός — Σαλυμνησσός — καὶ τὰ σύνθετα κύρια ὀνόματα Ἀβροζέλιμης, Ἐβροτέλιμης καὶ Ἐβροζέλιμης. Ἡ ρίζα τῆς λέξεως ζαλυ καὶ ζελυ [προβλ. βάλ καὶ βέλ τοῦ βάλλω—βάλλω].

Ζεβυθίδες ἢ Ζιβυθίδες, εἰ=αἰ Θραῖσαι ἢ Θραῖκες γνήσιοι κατὰ τὸν Ἡσύχιον(2).

Ζεῖλα καὶ ζίλα, ἡ=οἶνος κατὰ τὸν Ἡσύχιον(3). Ὁ Rōfler(4) σχετίζει τὴν λέξιν πρὸς τὴν Σανσκριτικὴν Rāla-hiluka, ἑλλ. χάλις, ὁ=ὁ ἄκρατος οἶνος κατὰ τὸ μέγα ἐτυμολογικὸν καὶ ἐπίθετον τοῦ Βάγκου, (πιθανῶς ἐκ τοῦ χαλάω, ὡς Λυαῖος ἐκ τοῦ λύω). Πιθανὸν ὅμως νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὸ ρῆμα ζέω-ζείω (=ἀναβράζω, χοχλάζω καὶ ἀφρίζω κατὰ τὸν Ἡσύχιον) ἕνεκα τῆς ἐν τῷ οἴνῳ γινομένης βράσεως.

Ζεῖρα ἢ ζειρά, ἡ=εἵτε περιβλήμα εἵτε ζῶμα κατὰ τὸν Πολυδεύκην(5). Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον εἶδος ἐπανωφορίου πλατέος ἐσφιγμένον περὶ τὴν ὀσφὺν διὰ ζώνης, ὅπερ ἐφόρουσιν οἱ Θραῖκες(6) ἀπὸ τῶν ὤμων μέχρι τῶν ποδῶν καὶ οἱ Ἄραβες(?) ὡσαύτως. Κατὰ τὸν Ξενοφῶντα(8) ἦτο τῆς χλαμύδος διάφορος ὡς μακροτέρα καὶ θερμοτέρα. Ὅμοία πως τῇ raenula.

Ζετραία, ἡ=ἡ χύτρα παρὰ τοῖς Θραῖσι κατὰ τὸν Πολυδεύκην(9).

Ζόμβρος, ὁ=τραγέλαφος· «τραγέλαφον ἐλθόντα ἀπὸ Θραῖκης..., ὃν ἐκάλουν ζόμβρον»(10). Πιθανῶς καὶ ὁ βούβαλος. Ζοῦμπρος, ὁ, ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἑλληνικῇ, zabri ἐν τῇ Παλαιοβουλγαρικῇ, zubr ἐν τῇ Νεοσλαβικῇ zimbru ἐν τῇ Ρουμανικῇ=ἄγριος βοῦς, ἀλλὰ zimbre θηλυκοῦ γένους, =ἔλαφος. Ἐν τῇ Σικελίᾳ zimbaru=τράγος, ἀλλὰ sübers, sumbrs, stumbrs λεττισι καὶ stumbras λιθουανιστι=ὁ ἄγριος βοῦς.

ἐκ τῶν ἰδίων τῶν ἀνδραποδιζομένων κομῶν καὶ πόλεων τὰς κλήσεις ἐπιθεῖς ταῖς οἰκῆσεσιν». (Γ. Ἀκροπολίτου, χρ. § 13). Οὐδαμῶς δ' ἀπίθανον μετὰ τῶν Πλωτινοπολιτῶν νὰ συγκατεῖχσαν ἐν τῷ νέῳ τῶν παριστρέφοντων συνοικισμῶ καὶ τῶν ἀπαχθέντων ὡσαύτως αἰχμαλώτων Φιλιππουπολιτῶν τινες. Οἱ δὲ περὶ τοῦ Πλωτινοπολίτου οἰκοῦντες Σλαυοβούλγαροι ἀκούοντες παρ' αὐτῶν τὸ ὄνομα Πλωτίνην καὶ τὰ ἐγκώμια ἐκ νοσταλγίας περὶ τῆς πέραν τοῦ Αἴμου κατεστραμμένης πόλεως τῶν ἀπέδωκαν ἐξ ἱστορικῆς καὶ γεωγραφικῆς ἀγνοίας τὸ τοπωνύμιον ἐκείνης εἰς τὴν ἀνακτισθεῖσαν, συνοικισθεῖσαν καὶ ἀκμάσασιν αὐθις Φιλιππούπολιν, ἣν ἐγίνωσκον κυρίως ὡς πλησιεστέρην αὐτῆς. Καὶ οὕτω ἡ Φιλιππούπολις μετωνομάσθη Ριότιν-Ριότιν δι' ὅπερ ἐπὶ τὸ βουλγαρικώτερον μετεσχηματίσθη ἐσχάτως εἰς Πλόβδηφ-Πλόβδι.

1) Πορφύριου, βίος Πυθαγόρα 13.

2) Προβλ. Tomaschek, αὐτόθι 387 καὶ Rōfler, Thrac. 110.

3) Ἡσύχιου, I, 1585 καὶ Φωτίου, λ. συλλ. 51, 20.

4) Rōfler, αὐτόθι 109. 5) Πολυδεύκου, VII, 60.

6) Ἡρόδοτου, VII, 75. 7) Αὐτόθι, VII, 65.

8) Ξενοφῶντος, K. A. VII, 4, 3. 9) Πολυδεύκου, X, 95.

10) Morelli, Bibl. inscr. I, σελ. 59.

θράττης, ὁ=λίθος κατὰ τὸν Ἡσύχιον (1). Ἐκ τοῦ τραχύς. Τῆς αὐτῆς ρίζης πιθανῶς καὶ τὸ Θράττα, ἡ=θαλάσσιος ἰχθύς,(2) πρβλ. καὶ ρῆμα θραττεύομαι (=θραύομαι).

κῆμος, ἡ=εἶδος φυτοῦ ἔχοντος μαγικὴν δύναιιν(3). Κατὰ τὸν Διοσκουρίδην τὸ λεοντοπόδιον καὶ κατὰ τὸν Φώτιον(4) ὄσπριόν τι. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ κημός, ὁ, ἔχει διάφορον ὄλως σημασίαν, ἥτοι σημαίνει πεπλεγμένον πῶμα, πλεκτὸν ἀγγεῖον, δι' οὗ λαμβάνουσι τὰς πορφύρας, γυναικεῖον περικόσμημα κημός τοῦ ἵππου. Πιθανῶς αἱ ρίζαι ἀμφοτέρων αἱ αὐταὶ ἄτε εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον ἀναφερόμεναι.

κολαβρισμός, ὁ=Θράκιον ὄρχημα καὶ Καρικὸν ἐνόπλιον κατὰ τὸν Πολυδεύκην,(5) εἶδος πυρρίχης. Καλαβρισμός κατὰ τὸν Ἀθήναιον(6). Κόλαβρος δὲ (κόλ-αβρος, κολ-όβριον συνώνυμον τῷ μολόβριον-μολοβρία=μέλας δέλφραξ) καλεῖται ἢ συνοδεύουσα τὸ ὄρχημα φῶδή,(7) ἀλλὰ κατὰ τὸν Σουΐδαν(8) καὶ δέλφαξ, τ. ἔ. γαλαθηνὸν χοιρίδιον, τὸ κοινῶς γουρουνάκι βυζακτᾶρι. Κολαβροῖβω δὲ καὶ κολαβρεύομαι =χορεύω πυρρίχην τινὰ κατὰ τὸν Ἡσύχιον καὶ σκώπτω καὶ χλευάζω τινὰ(9).

λέβα, ἡ=πόλις κατὰ τὸν Ἡσύχιον(10) ὅθεν αἱ πόλεις Ἀβρο-λέβα ἐν Θράκῃ καὶ Ἀστελέβα ἐν τῇ Λυδία κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον. Ἀλλὰ καὶ Λεβάδεια παρὰ τῷ Ἐλικῶνι τῆς Βοιωτίας καὶ Λέβεδος ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ Λεβὴν ἢ Λέβηνα ἐν Κρήτῃ, λιμὴν τῆς Γόρτυνος, μνημονευόμενα πάντα ὑπὸ τοῦ Στράβωνος. Πρβλ. καὶ λεβηρίς (=φλοιός, λέπος καρπῶν), λέβης, λεβίας καὶ λέβιον (εἶδος ἰχθύος).

§ 5) *μανδάκης*, ὁ=δεσμός χόρτου κατὰ τὸν Εὐστάθιον: (11) «ἐλλεδανοὶ δὲ (=ταινία) οἱ μανδάκαι,οἷς δεσμοῦνται τὰ δράγματα».(12) Ἐν γένει δ ἱμάς, δέμα ἐκ δέρματος, vinculum, corium. Ἐπίρρημα *μανδακηδόν*=ἐν εἶδει μανδάκου. Ἐν τῇ Ρουμανικῇ ἀπαντᾷ ἢ λέξις *maldacu*=σωρὸς χόρτου καὶ *mandanela*=δεσμός.

νάπος, τό,=πηγὴ κατὰ τὸν Ἡσύχιον,(13) Θρακικόν. Ἑλληνιστὶ *νάπος* καὶ *νάπη*, ἡ,=ἄλσος, βῆσσα, κοιλάς δασώδης, ὅθεν ἐπίθετον *ναπαῖος*. Ἀλλὰ καὶ *Νάπις*, ἡ,=κώμη Σκυθικὴ κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον, ἧς ὁ κάτοικος *Ναπάτης* ἢ *Ναπίτης* καὶ *Νάπαρις* ποταμὸς ἐν Σκυθίᾳ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον(14).

1) Ἡσύχιου, I, 1728.

2) Ἀριστοτέλους, ἱστ. ζῴων 5, 6. 3) Ὁρφέως, Ἀργον. 923.

4) Φωτίου. Λέξ. συλλ. 161, 17. 5) Πολυδεύκους, IV, 100.

6) Ἀθηναίου, XIV, 629. 7) Ἀπόθι, XV, 697.

8) Σουΐδα, ἐν τῇ λ. 9) Ἀθηναίου, VII, 364, πρβλ. καὶ Böfler αὐτόθι 107.

10) Ἡσύχιου, II, 437. 11) Εὐσταθίου, παρεκβλ. 818, 23. 12) Ἀπόθι, 1162, 32.

13) Ἴδε, Böfler, αὐτόθι, 108. 14) Ἡροδότου, IV, 48.

πέλτη, ἡ=μικρὰ καὶ ἐλαφρὰ καὶ μνησοειδῆς ἄσπις ἄνευ ἵτους (=γύρου), συνήθως πλεκτὴ ἐκ κλώνων ἰτέας καὶ διὰ δέρματος ἄνωθεν τετανυμένου ἐπικεκαλυμμένη: «ἦτις ἵτυν οὐκ ἔχει οὐδ' ἔστιν ἐπίχαλκος, οὐδὲ βοός, ἀλλ' αἰγὸς δέρματι περιτεταμένη»⁽¹⁾. Οἱ Ἕλληνες παρέλαβον αὐτὴν παρὰ τῶν Θρακῶν: «ζαχρούσου Θρακίας πέλτης ἀναξ»⁽²⁾. Πρῶτος ὁ στρατηγὸς Ἴφικράτης εἰσήγαγε τὴν πέλτην εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι πρὸ τῶν χρόνων αὐτοῦ οὐδεὶς συγγραφεὺς μνημονεύει αὐτὴν ὡς ὄπλον ἑλληνικόν,⁽³⁾ παρὰ τῶν ἑλλήνων δὲ εἶτα παρέλαβον αὐτὴν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Ἄλλὰ πέλτη σημαίνει καὶ λόγῃ, δόρυ, ὡς: «τὸ βασιλείον σημειῖον, ἀετὸν χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης ἀνατεταμένον⁽⁴⁾». Πέλτης, ὁ, δέ=εἶδος ταράχου. καρκίνου παστωμένου (κρινῶς μαυροψαρον) κατὰ τὸν Ἀθήναιον⁽⁵⁾ καὶ τὸν Πυσύχιον. Ἐκ τοῦ Πέλτη δὲ λίαν εὐχρηστα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τὰ παράγωγα: πελτάζω (=εἶμαι πελταστής), πελταστής, ὁ, (=ὁ φέρων πέλτην στρατιώτης, ἐλαφρῶς ὀπλισμένος, γυμνῆς, ψιλός), πελταστικός (=ὁ εἰς πελταστὴν ἀνήκων καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὸ διὰ πέλτης μάχεσθαι), πελτάριον, τό, (=ὑποκριτικόν, μικρὰ πέλτη), πελτοφόρος. Πιθανῶς ἐκ τῆς ρίζης τοῦ ῥήματος πάλλω (=πάλλω) ⁽⁶⁾· προβλ. καὶ τὸ Εὐριπίδειον «πέλτας ὅσοι πάλλουσι»⁽⁷⁾. Καὶ Πέλται, αἱ =πόλις τῆς βορείου Φρυγίας⁽⁸⁾.

πιτύη, ἡ=θησαυρὸς καὶ πιτύης, ἡ⁽⁹⁾. Ὡσαύτως Πιτύα καὶ Πιτύεια⁽¹⁰⁾ πόλις τῆς Μυσίας μεταξὺ Πριάπου καὶ Παρίου, νῦν Σιαμελικ τουρκιστί. Πιτυόεσσα, ἡ, ἐκαλεῖτο πρότερον ἡ Λάμψακος, ὡς εἰκάζεται καὶ ἐκ τοῦ Ἡροδότου⁽¹¹⁾. Ἐκ τῆς ρίζης πι (πίων, σανσκρ. pīn-as, Λατιν. o-pi-mus], σανσκρ. pīn-pīn [=σιταλάζειν], ὅθεν πι-κ-ία, πίσσα, πίτες, πιτύεις, πιτυών, πιτυόεις, πιτύινος, πιτύδιον, πιτυοῦσα καὶ τὰ σύνθετα.

ρομφαία, ἡ=ξίφος μέγα καὶ πλατύ, ὕπερ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἔφερον οἱ Θραῖκες καὶ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη⁽¹²⁾. Λέγεται καὶ ρομφαία⁽¹³⁾, Λατινιστί romphaea⁽¹⁴⁾ καὶ rumpria⁽¹⁵⁾. Πιθανῶς τῆς αὐτῆς ρίζης τοῦ ῥόμβος (ρέμβω, ρέπω).

§ 6. Σαβός, ὁ, =ὁ μεμνημένος τὰ τοῦ Σαβαζίου, τοῦ Φρυγίου θεοῦ Διονύσου, ὁ τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ τελῶν⁽¹⁶⁾. Σαβάζιος, ὁ, =ὁ Διόνυσος

1) Σχόλια εἰς Πλάτωνος νόμ. VII, [5], 21].

2) Εὐριπίδου, Ἀλκιστ. 501 προβλ. Ἡροδότου, VII, 75, Εὐριπίδου, Βάκχ. 782.

3) Προβλ. Ξενοφῶν ος, Ἑλλ. IV, 4, 16. 4) Τοῦ αὐτοῦ, K. I, 10, 12.

5) Ἀθηναίου, III, 121. 6) Ἴδε Pott. Wurzel, II, 1, σελ. 402.

7) Εὐριπίδου, Βάκχ. 782. 8) Ξενοφῶντος, K. A. I, 2, 20.

9) Σχόλ. εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον, I, 399. προβλ. καὶ Tomaschek, αὐτόθι 387.

10) Ὀμήρου, Ἰλ. B. 289. 11) Ἡροδότου, VI, 37. 3) Ἡσυχίου, II.

12) Πλουτάρχου, Πανυλ. Αἰμυλ. 18. 13) Livii, XXXI, 39.

14) Gellii, Noct. Attic. X, 25. 15) Σχόλ. εἰς Ἀριστοφάνους ὄρνεις 873.

16) Δημοσθένους, XVIII 260.

παρὰ τοῖς Φρυξί καὶ τοῖς Θραξί. *Σαβάζια*, τά, δηλ. ἱερά=ἑορτὴ πανηγυριζομένη πρὸς τιμὴν τοῦ Σαβαζίου δι' ὀργίων καὶ ἄλλων μυστηριαδῶν τελετῶν. *Σάβοι* καὶ *Σαβάζιοι*, οἱ, =ἔθνος Φρυγικὸν κατὰ Στέφανον τὸν Βυζίντιον καὶ οἱ λατρεῖται αὐτοῦ καὶ οἱ καθιερωμένοι αὐτῷ κατὰ τὸν Σουίδα καὶ τὸν Εὐστάθιον. Ὁθεν ἡ ἐπιφώνησις τῶν τῆς ἑορτῆς τοῦ Σαβαζίου μετεχόντων *σαβοῖ*: «εὐοῖ σαβοῖ». (1). Ἐντεῦθεν: *σαβάζω*=βακχεύω, εὐάζω, *σαβασμός*, ὁ, =ἡ ἑορτὴ τοῦ Σαβαζίου καὶ εὐασμός. Φέρεται καὶ *Σεβάζιος* δι' ἀνομοίωσιν ἢ κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ *σέβω*.

σανάπης, ὁ = μέθυσοσ (2) καὶ *Σανάπη*, ὄνομα Ἀμαζόνος, ὅθεν ἡ πόλις *Σινώπη* αἱ δὲ Ἀμαζόνες ἐκαλοῦντο *Σκνθίδες*, ἄρα βάββαροι συγγενεῖς τοῖς Θραξί, *σανάπης* δὲ=οἰνιώτης κατὰ τὸν Ἡσύχιον. *Σαναός*, ἡ =πόλις τῆς Φρυγίας κατὰ τὸν Ἱεροκλέα καὶ τὸν Στραβῶνα (3).

Σαραπάρης, ὁ =κεφαλοτόμος, ὄνομα Θρακικοῦ φύλου (4): «φασὶ δὲ καὶ Θρακῶν τινας, τοὺς προσαγορευομένους *Σαραπάρας*, οἷον κεφαλοτόμους, οἰκῆσαι ὑπὲρ τῆς Ἀρμενίας, θηριώδεις ἀνθρώπους καὶ ἀπειθεῖς, θρηνούς, περισκελεστάς τε καὶ ἀποκεφαλιστάς· τοῦτο γὰρ δηλοῦσιν οἱ *Σαραπάροι*». Τούτῳ ὅμοιον καὶ τό: *Σαράπανα*, τά=φρούριον ἐν τοῖς Κολχικοῖς ὄρεσις (5).

σάρπος, ὁ=ξύλινη οἰκία παρὰ τοῖς Βιθυνοῖς, πύργος, ὁ ἄλλως *μόσυν* (6) κατὰ τὸν Ἡσύχιον, λατινιστὶ *arca*. Πρὸς δὲ κατὰ τὸ μέγα ἔτυμ. ξύλινον κιβώτιον, κιβωτός.

σκάλημη, ἡ καὶ *σκαλμός*, ὁ, =μάχαιρα, ξίφος (7). *Σκαλμίδιον*, τό, ὑποκοριστικόν· πιθανῶς ἡ ρίζα του ἢ αὐτὴ τοῦ ρημ. *σκάλλω* (=σκάπτω, σκαλίζω). Πρβλ. καὶ τά: *σκαλμός*, ὁ (=σκαρμός), *σκάλοψ*, (=ἀσπάλαξ), *σκαλίσ*, ἡ (=σκαπάνη) κτλ.

σκάροχη, τά =ἀργύρια κατὰ Θράκας (8).

σκαλόβον, τό, =ράβδος ποιμενικὴ παρὰ τοῖς Μυσοῖς κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Εἰς τὸ πρῶτον συνθετικὸν φαίνεται ἡ λέξις *σκη* ἢ *σῆκον*, τὸ δὲ δευτέρον *λόβ*- πιθανῶς ἐκ τῆς ρίζης τοῦ *λέπω* (λέβ-, λεπ-, λοπ-, πρβλ. *λοβός*, *λόφος*, *λῶπος*) =ἐκδέρω, τύπτω, ἄρα ραβδίον, δι' οὗ ἐπληττον τὰς *σκαῖς* (;)

τιτανισμός, ὁ, =ὁ πκιανισμός· «κατὰ μίμησιν τῆς ἐν παιᾷσι φωνῆς» (9)

1) Σχόλ. εἰς Ἀπολλώνιον τὸν Ρόδιον II, 948.

2) *Στραβῶνος*, XII, 8, 13. 3) *Τοῦ αὐτοῦ*, XI, 14, 14.

4) Ἴδε καὶ *Hehm.* Kulturpflieg, σελ. 397.

5) Ἴδε *Ἀπολλωνίου Ροδίου*, II, 379 καὶ *Ξενοφῶντος*, K. A. V, 4, 26.

6) *Φωτίου*, λέξ. συλλ. 516, 19 καὶ *Σοφοκλέους*, fr. 549.

7) *Φωτίου*, αὐτόθι, 516, 14. 8) *Στραβῶνος*, VII, fr. 40.

9) Ἴδε *Beufey*, griechische Wurzeln, II, 117,

Ἡ λέξις φαίνεται Θρακικὴ παραγομένη ἐκ τοῦ *Τιτᾶνες*, οἵτινες ἐκλήθησαν *Πελαγόνες*, τ. ἔ. *Παίωνες*, διὸ καὶ ὁ Ἡσύχιος γράφει *παιωνισμός* (1). Ὁ σχηματισμὸς Ἑλληνικὸς ἐκ τοῦ *τιτανίζειν*, ὡσπερ *δωρισμός* ἐκ τοῦ *δωρίζειν* *βοιωτισμός* ἐκ τοῦ *βοιωτίζειν* κτλ.

τορέλλη: ἐπιφώνημα θρηνητικὸν συνοδευόμενον ὑπ' αὐλοῦ, Θρακικὸν κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Λέγεται καὶ *σορέλλη(ν)*, ὃ, =σοροδαίμων, ὄνομα σκωπτικὸν γέροντος ἔχοντος ἤδη τὸν ἕτερον πόδα ἐπὶ τῆς *σοροῦ*, τοῦ τάφου, ἐσχατόγερος (2). Σύνθετον πιθανῶς ἐκ τοῦ *σορός* καὶ τῆς *ρίξης* *ελ* (Fελ) =ἄπτομαι, λαμβάνω.

φώγειν: ῥῆμα Βιθυνικὸν ἀντὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ *φώζειν*=φρύγειν, ψήνειν ξηροψήνειν. Διαλεκτικὸς τύπος κατὰ τὸ μέγα ἔτυμολ. «φασήλους φῶγε θῶσον» (3) καὶ «λεφωγμένα ἰσχάδες» (4). Ἐντεῦθεν καὶ *φώγαρον*, τό=ἄγγειον ἐν ᾧ ψήνομέν τι (5). Ἀπαντᾷ καὶ *φώγγυμι* καὶ *φωγγύω*.

(Τὸ τέλος εἰς τὸν Δ' τόμον.)

1) *Φωτίου*, εἰς Διογένην. Λαέρτιον II, 58 καὶ *Ἐύσταθίου*, παρεκβολ. 1289, 15.

2) *Ἀθηναίου*, II, 56. 3) *Ἀυτόθι*, XIV, 653. 4) *Πολυδεύκου*, X, 109.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ (1)

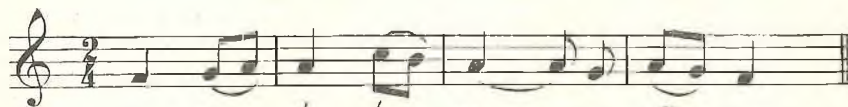
1. Χριστουγεννιάτικο κάλανδο.

(*Ἀδριανουπόλεως*)

Π'άρ-χον-τι-κό κι' ἀνβγήκα-με σ'άρ-χον-τι-κό θά πᾶ - με

Πάρχοντικό κι ἄν φύγαμε, σάρχοντικό θά πᾶμι
Θά πᾶμι στοὺν ἀφέντη μας τοὺν πολυχρονεμένου.
Ἄνοιξι κόρη μ', ἄνοιξι, τὴν πόρτα σ' τὴν καρένια
Ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ κι κεῖνα ζαχαρένια
Ἄρκουδα κακομούτσουνη μὲ μαλλιαρὰ πουδάρια,
δὲ σὲ βαστάει ὁ κ... σου, νᾶνοίξς τὰ παλλικάρια.

Πον - τι - κός κά - νει ντου-γού - νι.

2. Ποντικός κάνει ντουγοῦνι.

(*Κρουνερίτικο*)

Ποντικός κάνει ντουγοῦνι
γκάλεσε τὸ μελεγοῦνι
ἦρτε γκάλεσε καὶ μένα'
γιά, νὰ πάγω νὰ μὴν πάγω,
ἔσηκώθηκα καὶ πῆγα'
ἦρα πῆτα στὸ πλαστῆρι
καὶ κρασι μέσ' τὸ ποτῆρι.

1) Καὶ τὰ τραγοῦδια αὐτὰ ἐβραβεύθησαν, μαζί μὲ τὰ δημοσιευθέντα εἰς τὸν Β' τόμον τῶν Θρακιῶν, εἰς τὸν Α' Λαογρ. καὶ Γλωσ. διαγωνισμὸν τῶν «Θρακιῶν».

3. Τῆ Θεϊᾶς τῆ Κρουστάλας τὸ τσιγιόν'
(Ἐπαρχία Καλλιπόλεως)

Τῆ Θεϊᾶς τῆ Κρου-στά - λας τὸ τσι
γιόν' ντὴ Ἐλέν-κωμ' στοῦ π' γὰδ' ἔν' κρε-μα-σιμέ - νο.
Ντοῦ γιαλό, για-λό μπαρ-μπού-νια κυ-νη - γῶ.

Τῆ Θεϊᾶς τῆ Κρουστάλας τὸ τσιγιόν', ντὴ Ἐλένκωμ',
στοῦ π' γὰδ' ἔν' κρεμασμένο
ντοῦ γιαλό γιαλό μπαρμπούνια κυνηγῶ.
Καὶ Κ' σύστομος στὴν πισκουπή, ντὴ Ἐλένκωμ'
καὶ τσανακτῆς δὲν γκρέν'
ντοῦ γιαλό γιαλό μπαρμπούνια κυνηγῶ.

4. Ἔχασα τὴ γυναῖκα μου.

(Ἐπαρχία Καλλιπόλεως χωριὸν Μπαγίε)

Ἐ - χασα τὴ γυ - ναι-κα μου
μὲ τὴν τρι-χιά δε-μέ-νη, ντέ γαδ'ρί-τοαμ' ντέ ντέ
ντέ ντέ γαδ'ρί-τοαμ' ντέ ντέ ντέ ντέ γαδ'ρί-τοαμ' ντέ

Ἔχασα τὴ γυναῖκα μου
μὲ τὴν τριχιά δεμένη
ντέ γαδ'ρίτσα μ' ντέ
ντέ ντέ, ντέ γαδ'ρίτσα μ' ντέ
ντέ ντέ, ντέ γαδ'ρίτσα μ' ντέ.

Κι' ὅποιος τὴν εὔρει χάρισμά τ',
μὰ τὴν τριχιά νὰ φέρει.
ντέ γαδ'ρίτσα μ' ντέ
ντέ ντέ, ντέ γαδ'ρίτσα μ' ντέ
ντέ ντέ, ντέ γαδ'ρίτσα μ' ντέ.

5. Μαριορήμ' άμάν
(Άληπιλί, χωριό Βαβα-Έσκι)

Σ'ε - να δε - Μα-ριο-ρήμ' ά - μάν
σ'ε - να δε- σ'ε - να δέν-τρο δυά κλω - νά - ρια

Σ' ένα δέντρο δυό κλωνάρια
Κάθονταν δυό παλλικάρια
Κ' έγναντιάνε τὰ καράβια
Πούρχονταν 'πό τὸ Μισύρι,

6. Ξένεμ' ξενούτσιεμ'
(Κωστιλίδικο καὶ Μπροντιβολίδικο)

Ά - νά - με - σα στή θά - λασ - σα, ξέ -
νε μου ξέ - νε μου, κα - ρέ - κλα κα - ρυ -
δέ - νια ξέ - νεμ' ξέ - νού - τσι - κέ μου. Σ'ε

Σ'ένα δενδρι άκούμπησα νά πῶ τὰ βάσανά μου
ξηρό εΐτανε καὶ βλάστησε ἀπὸ τὰ δάκρυά μου.
Όλος ὁ κόσμος νάσαι δῶ καὶ μιὰ ψυχὴ νά λείπει
ὅλα μοῦ φαίνονται νεκρά, καὶ σκοτεινὸ τὸ σπίτι.
Δέν ἦσιν σὺ ποὺ μέλεγες, ἂν δέν σὲ διῶ πεθαίνω
καὶ τώρα γύρσες καὶ μὲ λές, ποῦ σείδα ποῦ σὲ ξαίρω.
Άν ἴσως ἐξουσίαζα καὶ βασιλέως θρόνο
τὸν θρόνο ἐθυσίαζα δι' ἔν σου βλέμμα μόνο.
Όλον τὸν κόσμο γύρσα, νά βρῶ γλυκὸ σταφυλι
δέν ἦρα πὸ γλυκύτερο, ἀπ' τὸ δικό σου χεῖλι.

ΘΡΑΚΙΚΑ ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΤΡΑΒΟΥΔΙΑ (*)

1. Τσομπάνος και χάρος.

Τσομπάνος μας κατέβαινε ἀπὸ ψηλὴ τσιουκίτσα
μὲ δυὸ μαντύλια στὸ λαιμό, σερβέτα σαρντισμένη,
στὴ στράτα ὅπου πάγαινε καὶ κεῖ ἀπ' ἀπερνοῦσε,
κανένα δὲν ἐσταύρωνε κανένα δὲν εὐρίσκει.

Ὡ μόνον τὸ Χάρο σταύρωσε μέσ' σένα σταυροδρομί.

Ὁ Χάρος τὸν χαιρέτησε καὶ κεῖνος τ' ἀποκρίθη :

—Ὡρα καλὴ, τσομπάνο μου. —Καλῶς τὸ Χάρο ποῦρηθε.

—Μένα Θεὸς μὲ ἔστειλε νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου

— Δίχως ἀσθένεια κι' ἀρρωστειὰ καὶ τί ψυχὴ νὰ δώσω;

10 νὰ, ἔλα νὰ παλαίψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια

Κι' ἂν μ' ἀνικήσεις, χάρε μου, καὶ τὴν ψυχὴ μου πάρε

Σὰν ἔκαμαν καὶ πιάστηκαν ἀπ' τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδυ,

ὁ Χάρος ρίχνει τὸ τσομπάν', τσομπάνος μας τὸ Χάρο,

σκοτάδι παντοῦ ἔγινε, πέφτει τσομπάνος κάτω.

15 Ὁ Χάρος τὸν βαστᾷ γερά, κεῖνος ψυχὴ θὰ δώσει.

Τσομπάνος τὸν παρακαλᾷ μὲ δάκρυα καὶ τοῦ λέει:

«Ἄφσε με, Χάρο, ἄφσε με δυὸ χρόνια γιὰ νὰ ζήσω,

ἔχω γυναῖκα παρανὰ καὶ χήρα δὲν τὴν πρέπει,

ἔχω παιδιὰ πολὺ μικρὰ κι' ὀρφάνια δὲν τὰ πρέπει».

20 Λυπήθηκ' ὁ Χάρος τὰ παιδιὰ καὶ χάρισε δυὸ χρόνια.

2. Κάτω Κόσμος.

Ἐφές στὸν ἥλιον ἔμενα καὶ τώρα πέκει ἦρτα

τὸν ἄγγελον ἐφίλευα καὶ τὸ Χριστὸ κερνοῦσα

καὶ τὴν κυρὰ τὴν Παναγιὰ δίπλα τὴν προσκυνοῦσα.

—Κυρὰ μου, δός μου τὰ κλειδιά, τὰ παραδεισοκλειδιά.

Ὡ νᾶνοῖζω τὸν Παράδεισον νὰ μπῶ νὰ γιζερῖζω (1),

(*) Τ' ἀνωτέρω ὀλίγα δημοτικὰ ἀκριτικά τῆς Θράκης τραγούδια βρέθηκαν δημοσιευμένα εἰς 28 σέλιδο φυλλάδιον ἀπὸ κάποιον ἀνώνυμον μὲ τὰ στοιχεῖα Γ. Μ. στὰ 1887 μὲ μερικὰ ἀσήμαντες σημειώσεις γιὰ τοὺς Θρακᾶς καὶ τὴ γλῶσσαν τοὺς Μᾶς παραχωρήθηκαν πρόθυμα ἀπὸ τὸν ἱστοριοδίφην καὶ φίλον Φάνη Μιχαλόπουλον ἀπὸ τὴ σπανία βιβλιοθήκην του,

1) γιζερῖζω=γυρνῶ.

- νὰ διῶ ἀρχόντους καὶ φτωχοὺς καὶ νιοὺς καὶ γεροντάδες,
 νὰ διῶ φτωχοὺς πῶς κάθονται στὴν πίσσα στὸ σκοτάδι.
 Βαστοῦν τὰ ἄσπρα στὴν ποδιὰ καὶ τὰ φλωριά στὴν τσέπη
 καὶ τοὺς φτωχοὺς παρακαλοῦν, κρυφὰ κρυφὰ τοὺς λένε:
- 10 —«Νά, τᾶσπρα μας καὶ τὰ φλωριά, φτωχοὶ ἀγαπημένοι,
 δόστε σὲ μᾶς τὸ φέγγι σας, τὸ φέγγι, τὸ καντῆλι!»
 —«Ἐδῶ τὰ ἄσπρα δὲν περνοῦν, φλωριά δὲν πολυτεύουν
 ἔδῶ ναι ὁ δίκιος ὁ κριτής, πὺν κρέν' τὸν κόσμον ὄλο.
 κρένει φτωχοὺς, κρέν' ἀρχοντας, κρέν' νιοὺς, κρέν' γεροντάδες.»

3. Ὁ ξένος.

- Πουλάκι μου Λεξανδρεινὸ στὸν κόσμο ζηλεμένο,
 ὅσα βουνά κι' ἂν περπατῆς ὄλα τὰ παραγγέλνεις:
 —«βουνά, νὰ μὴ χειμάσετε, κάμποι νὰ μὴ παχνίστε
 ὅσο νὰ πάγω καὶ νὰρθῶ, στὸν τόπο μου νὰ φτάσω.
- 5 Θέλω νὰ διῶ τὴ μάνα μου, νὰ διῶ τοὺς ἀδερφοὺς μου,
 νὰ διῶ καὶ τὸν πατέρα μου νὰ κάθεται στὴν κόχη⁽¹⁾,
 κιὰντάμα ὄλοι τοῦ σπιτιοῦ νὰ φᾶμε καὶ νὰ ποῦμε
 κιὰντάμα νὰ καθήσωμε λόγια γλυκά ἰὰ ποῦμε.
 Τὴν ὀμιλιὰ δὲν ἔσωσε τὴν ὀμιλιὰ δὲν εἶπε
- 10 καὶ μιὰ βροχὴ ἀρχίνησε μὲ βρόντο μὲ σκοτάδι·
 κατέβασε τὸν πελαργὸ καὶ πῆρε τὰ γεφύρια
 δὲ μπόρεσ' ὁ ξένος νὰ περάσ' στὸν τόπο του νὰ φτάσει.
 Ἦρτε καιρὸς κι' ἀρρώστησε, βαρβαίνει νὰ πεθάνει.
 Στὸ πάπλωμα πὺν κοίτωνταν, στὸ πάπλωμα κοιμόνταν.
- 15 Μάνα δὲν εἶχε νὰ τὸν διεῖ, κυρὰ νὰ τὸν λυπιόται,
 μόν' τραγουδοῦσε καὶ λεγε, μόν' τραγουδᾷ καὶ λέει:
 «Ξένος πὺν εἶν' στὴ ξενιτειά, πρέπει νὰ βάλει μαῦρα,
 γιὰ νὰ γνωρίζουν φίλοι του πῶχ' ἢ καρδιά του λαύρα.»
 Μόν' μοναχὸς ἐκάθονταν, μόν' μοναχὸς μιλοῦσε:
- 20 «Νᾶχα νερό στὸν τόπο μου, νᾶχα κι' ἀφροῦτα μῆλα,
 νᾶχα καὶ μοσχοστάφυλο ἀπὸ καλὸ ἀμπέλι.
 Τὸν ἄξαν τρεῖς γειτόνισσες κι' οἱ τρεῖς χαροκαμένες.
 Μιὰ φέρνει τὸ κοῦο νερό, ἄλλη τᾶφροῦτα μῆλα,
 τρίτη τὸν πάει βασιλικὸ μᾶλλα μαζὶ λουλούδια,
- 25 —Νά, σήκω, ξένε μου, νὰ φᾶς, νὰ πιεῖς κι' αὐτὰ πὺν θέλεις
 νὰ νταβρυκνίσει-, ⁽²⁾ ἄμοιρε, στὸν τόπο σου νὰ πάγεις.

1) κόχη=γωνιά.

2) νταβρυκνίσι=ἀναλαμβάνω, παίρνω πάνω μου.

Πολὺ βαρῦνὰ νεστέναξε, τὴ μάννα του θυμήθηκε
τὸ στόμα του μόν ἄνοιξε καὶ ἡ ψυχὴ του βγήκε.

4. Ἡ κλέφτρα.

- Ποιὸς εἶδε κόρη λεύτερη νὰ πάει μακρὰ στὰ ξένα,
νὰ κάνει μῆνες δώδεκα ἀντάμα μὲ τὶς κλέφτες,
πρώτη νὰ εἶναι στὸ σημάδ' ἀπ' τᾶλλα παλλικάρια,
καὶ στὸ σπαθὶ νὰ μὴ μπορεῖ κανένας νὰ τὴ φτάκει,
5 νὰ τὴ θαρροῦν γιὰ παλλικάρ' καλύτερο στὸν κόσμο,
νὰ τὴ ζηλεύουν τᾶρματα καὶ τὴν ἀνδραγαθιά της;
—Νὰ γώ, κλεφτόπουλο μικρὸ, εἶδα νὰ τέτοιο προῖμα.
Βάγια τὴ λέγαν τὴν κυρά, Δημήτρη τὸ μπαμπά της.
- 10 Καθῶς τὸ ἔλεγε αὐτὴ σὲ μένα μοναχὴ της,
ἀγάπη τὴν ἀνάγκασε νὰ πάει μὲ τοὺς κλέφτες·
γιατὶ δὲ μπόρεσε νὰ πγεῖ ἕνα ποτήρ' φαρμάκι
καὶ νὰ ξεχάσει μὲ αὐτὸ τὸ δόλιο μυστικὸ της,
ποὺ μὲ ψευτιὲς τὴ γέλασε, μὲ λόγια ζαχαρένια:
- 15 «Ἀγάπα με, Βαγίτσα μου, ἀγάπα με ψυχὴ μου.
ὅπως ἐγὼ σὲ ἀγαπῶ ἀπ' τὴν καρδιά μου, φῶς μου,
καὶ γιὰ τασένα χάνομαι, σκοτόνομαι γιὰ σένα».
Τέτοια δὰ λόγια ἔλεγε παμπόνηρος Ἀντώνης
καὶ τὴν Βαγίτσα γέλασε, τὴν ἔκανε δική του.
- 20 Μὰ ἄλλη εἶτον ἡ βουλή τοῦ πονηροῦ Ἀντώνη.
Ὅλα τὰ ἔκανε αὐτά, γιὰ νὰ ζουλέψει μόνο,
ἢ πρώτη ἢ ἀγάπη του ροδένια Δημητρούλα.
Αὐτὸ δὰ σὰν κατάλαβε κακότυχη Βαγίτσα,
μέσ' στὸ πηγάδι νὰ ριχτεῖ τὴν ἦρτε κείν' τὴν ὥρα,
- 25 γιὰ (¹) στὴ Μιχρίτσα γιὰ νερὸ νὰ πάγει μὲ τὴ στάμνα
καὶ νὰ ριχτῆ μέσ' τὸ νερὸ καὶ νὰ πνιγῆ κεῖ μέσα.
Μηδὲ τὸ ἕνα μπόρεσε νὰ κάνει ἢ Βαγίτσα,
μηδὲ τὸ ἄλλο βάσταξε καρδιά της νὰ τὸ κάνει,
γιατὶ λυπόνταν τοὺς γονιοὺς καὶ τὸ μικρὸ ἀδερφάκι,
- 30 ποὺ Γιώργη τὸ φωνάζανε κι' εἶταν χαρὰ γεμᾶτο,
ποὺ μὲ τὰ λόγια τὰ μικρά, μὲ τὰ μικρὰ λογάκια
μέσα στὰ γέλια ἔκανε τὸ σπίτι τους νὰ εἶναι.
Ἐρανεύονταν(²) μέσ' στὸ χωριὸ πῶς θῆταν μοναχὸς του
στὰ πρόβατα, στὰ ἄλογα, στὰ βώδια, σὶς γελιάδες,
- 35 ποὺ γύρευε καμιὰ φορὰ μικρὸ πουλάκ' νὰ γίνηι,

- καὶ νὰ πεῖᾱ πολὺ ψηλὰ στὰ σύνεφα νὰ φτάνει
καὶ κεῖ ἀπάνω στὰ ψηλὰ, Βαγίτσα νὰ τὸν βλέπει.
Γιατὶ λυπιόνταν τοὺς γονιοὺς καὶ τὸ μικρὸ ἀδερφάκι,
μηδὲ φαρμάκι βάσταξε νὰ καταπιῇ ἢ καρδιά της.
- 40 Τρεῖς μέρες δὲν προγεύτηκε, τρεῖς μέρες δὲν κοιμήθηκε
μόν ὄλο ἀναστέναζε μὲ μάτια δακρυσμένα.
Καὶ κεῖ ἀπ' ἀναστέναζε καὶ χυνε μαῦρα δάκρυα,
φωνὲς ἀκούστηκαν κοντὰ στῆς γειτονιάς τὸ σπίτι:
«Βοήθεια, τρέξτε, γειτονιά, μᾶς χάνουνε κλεφτάδες»
- 45 Κλέφτες αὐτὴ σὰν ἄκουσε κάνει βουλή νὰ πάει,
καὶ μαῦτουνοὺς μέσ' τὰ βουνά, στοὺς κάμπους νὰ γυρίζει.
Μὲ μνιάς πετχιέται, ρίχνεται, τὸν τόπο της ἀφίνει.
Ψηλὰ στ' ἀνώγιο ἔφτασε, τὰ ροῦχα της ξεντύνει
καὶ μᾶλλα ροῦχα τᾶδερφοῦ τσ' στὸ δρόμο κατεβαίνει.
- 50 Οἱ κλέφτες τότε πάγαιναν, τοὺς παίρνει τὸ κατόπι.
Σὰ βγῆκαν ἔξ' ἀπ' τὸ χωριό, τὸν καπετάνιο λέει:
«Δὲν παίρνεις ἄλλο σύντροφο κλέφτη μέσ' τὸν ταῖφά σου
ποὺ νὰ μπορεῖ μὲ τὸ τουφέκ' ἄσπρο γιὰ νὰ βαρῆσει,
σὰν τὸ ζαρκάδ' νὰ ρίχνεται τὰ ρέμματα, τὶς πέτρες,
- 55 καὶ μὲ θυμὸ λιοντάρικο τὴ σπάθα του νὰ βγάξει ;
Ὁ καπετάνιος γύρισε στραβὰ στραβὰ τὴν εἶδε
— Ἔλα μαζί παλλίκαρε, καὶ στὸν ταῖφά (ῃ) μου ἔμπα.
- Καὶ μιὰν ἡμέρα Κυριακὴ, κοντὰ νὰ δύσ' ὁ ἥλιος,
βγάζουν νὰ παίξουν τὰ σπαθιά νὰ κάνουν τὸ λιθάρι.
- 60 Καὶ κεῖ ποὺ παίζαν τὰ σπαθιά κι' ἔκαναν τὸ λιθάρι,
ἢ κόρη πῶς ἐγύριζε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι,
ἀνοιξαν τὰ θηλύκια της καὶ τὰ χρυσᾶ κουμπιά της,
φάν' κε ὁ ἄσπρος της λαιμός, φάν' καν καὶ τὰ φλωριά της.
Κανένας δὲν τὰ λόγιασε κανένας δὲν τὴν εἶδε,
- 65 μονάχα γώ [κλεφτόπουλο μικρὸ διαβολεμένο
πού μᾶλεγαν μέσ' τὸν ταῖφά λόγιασα τὰ φλωριά της,
κι ἢ κόρη τὸ κατάλαβε, κρυφὰ μὲ συντυχαίνει:
— Σώπα βρέ, σώπα βρέ μικρὸ καὶ μὴ μὲ συντυχαίνεις
νὰ σοῦ χαρίσω τᾶρματα, τὰ ἔρημα τὰ σπαθιά μου,
- 70 σοῦ δίνω καὶ τὰ ροῦχα μου τὰ χρυσοκεντημένα,
μὲ δώδεκα ἀράδες τὰ κουμπιά τὰ φλωροκαπνισμένα,
κι ἀφίνω γειὰ στὴ συντροφιά, στὸν τόπο μου θὰ πάω,
κανένας δέ μὲ ἔννιωσε πῶς εἶμαι κοριτσάκι.
Λεύτερη ἦρτα, λεύτερη στὴ μάννα μου πααίνω.

75 Καὶ κάθησε κιώδηγησε, τὰ πάθη, τοὺς καημοὺς της.
Σὰν ὕστερα τὰ ἄκουσαν πὸ μένανε οἱ κλεφτάδες,
τὰ χεῖλια τοὺς ἐδάγκωναν, τὰ χέρια τοὺς χτυποῦσαν.

1) γιά=ἦ

2) τρανεύονταν=καυχώνταν.

3) ταῖφᾶς=θίασος, παρέα, συντροφιὰ.

5. Ὁ Θανάσης.

Σωπάσετε, σιγήσετε, φίλοι, ἀφιγκραστήτε,
νᾶκούσετε τί γίνηκε τούτη τὴν ἑβδομάδα:
«Ξακούσκαν κλέβδες στὰ χωριά, λογύρ' στὰ βιλαέτια».

Θανάσης, σὰν τὸ ἄκουσε πολὺ τὸν βαροφάγκη,
5 μαζῶν' τὰ χίλια πρόβατα, τοὺς τέσσαρες τσομπάνους,
στὸν κάμπο τὰ κατέβασε, στὴ σκάλα τὰ πααίνει,
Κι' ἀπ' τὰ Μαρίτσα γύρευε πέρα νὰ τὰ περάσει.
Σὰν πᾶν σιμά, σὰν πᾶν κοντὰ στὴ μέση στὴ Μαρίτσα,
Τὰ πρόβατα λαχτάριξαν, σκόνταψε τὸ καράβι
10 Θανάς' τὰ βιάτα ἔχασε, Θανάσης χαντακόθκη.

— Ἀκοῦστε φίλοι καὶ δικοὶ καὶ σεῖς καλοὶ συντρόφοι,
νὰ πᾶτε χαιρετίσματα τῇ μάννα μ' καὶ τὸν κύρη.
Νὰ μὴ τοὺς πῆτε πέθανα, νὰ μὴ τοὺς πῆτε χάθκα,
νὰ πᾶτε καὶ στὴν Ἐῦδοκιὰ τὰ μαῦρα τὰ χαμπέρια.

15 Νὰ μὴ τῆς πῆτε πέθανα, νὰ μὴ τῆς πῆτε χάθκα,
μόν' πέτε πῶς παντρεύτηκα καὶ πῆρα ἄλλ' γυναίκα.
Πῶχῶ τὴν πέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναίκα,
κι αὐτὰ τὰ πρασινόχορτα ἀδέλφια καὶ ξαδέλφια.

6. Ὁ Γιώργης.

Τὴν Κυριακὴ χαρούμενος γελοῦσε, τραγουδοῦσε
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχιά, κοντὰ νὰ δύσ' ὁ ἥλιος,
Γιώργης νιαλακί(!) ἔβγαζε στὸ δεξιὸ τὸ χέρι.

Κὴ μάννα του ἐκύτταζε καμινὰ γιατριὰ νὰ εὔρει.
5 Φωνάζ ὁ Γιώργης τᾶδεροφῶ κι αὐτὰ τὸν ὀδηγᾶει:
— Καλά, δερφέμ, τὰ πρόβατα, καλὰ νὰ τὰ κυττάξεις
νὰ τὰ βροσκᾶς στὶς πρασινιές σιμά σιὰ τὴ Μαρίτσα,

- μέσ' τὰ χωράφια κύτταζε καλὰ νὰ μὲ παέζουν,
τὸ ξένο δίκιο, ἀδερφέμ', κακὸ στὸν κόσμο φέρνει.
10 Δὲν ἤμπορῶ, δὲ δύναμαι στὸν κόσμο νὰ κατέβω.
Πάρε ἀδελφέ μ', τὰ πρόβατα σύρε νὰ τὰ βοσκήσεις.
Κι ἀπὸ τὸ χέρ' τὸν ἄδραξε στάλογ' ἀπάν' τὸν ρίχνει
κι ἔτσι κατόπ' στὰ πρόβατα, στὸν κάμπο κατεβαίνει.

1) νταλάκ' = ἀρρώστεια τοῦ συκωτιοῦ ἢ τῆς σπλήνας.

7, Ὁ πραγματευτῆς.

- Πραγματευτῆς κατέβαινε πὸ μέσ' ἀπ τὰ μπαλκάνια,
σέρνει μουλάρια δώδεκα, ἀσῆμι φορτωμένα.
Στὴ στράτα ὅπου πάγαινε στὴ στράτα ποὺ παγαίνει,
ἄχ τραγουδοῦσε κι ἔλεγε, ἄχ τραγουδᾷ καὶ λέει:
5 —Καλότυχα τοῦτα τὰ βουνὰ καὶ τοῦτα τὰ μπαλκάνια,
κλέβδες ὅπου δὲν ἔχουνε, κλέβδες ποὺ δὲ λαλᾶνε.
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε τὴ συντυχιά δὲν εἶπε,
αὐτοῦ καὶ κλέβδες ἔφτακαν αὐτοῦ καὶ κλέβδες ἦσαν.
Ἔνας τὸν κόφτει τὰ σκοινιά γιᾶλλος τὰ ξεφορτώνει.
10 Πραγματευτῆς παρακαλᾷ καὶ φρόνιμα τοὺς λέει:
—Χαρίστ' ἀδέρφια μ' τᾶλογα, χαρίστε τὰ μουλάρια
τᾶσῆμ' ἀφίστε, ἀδέλφια μου, χαρίστε με τᾶσῆμι.
Τὰ χέρια μου ραίστηκαν ὡς δῶ γιὰ νὰ τὰ φέρω.
Πρωτόκλεφτος σὰν τᾶκουσε πολὺ τοῦ βαροφάγκη.
15 Τὸ μαχαιράκι τ' ἔβγαλε καὶ στὴν καρδιά τ' τὸ βάλλει.
Γαῖμα τὸ στόμα τ' γέμισε, καρδίτσα του φαρκάκι,
κ' ἦ γλῶσσα τ' ἀηδονόλαλη λόγια πικρὰ ἀρχίνσε:
—Ποῦ εἶσαι, μάννα μ', νὰ μὲ δγῆς, κύρη μ' νὰ μὲ γλυτώσεις.
Πρωτόκλεφτος σὰν τᾶκουσε ἀπ' τὴν καρδιά τ' λυπήθηκε
20 καὶ κάθησε κι ἀρχίνησε νὰ τὸν βαριοξετάζει
—Ποῦθ' εἶναι σένα μάννα σου, ποῦθ' εἶναι κι ὁ μπαμπάς σου;
—Ἡ μάννα μ' πὸ τὰ Γιάννινα, μπαμπάς μ' ἀπὸ τὴν Προύσα.
—Πόσα ἀδέρφια εἴσασταν, σὰν πόσα ἀδερφάκια;
—Τρία ἀδέρφια εἴμασταν τὰ τρία πὸ μιὰ μάννα,
25 Γῶ εἶμαι ὁ πραγματευτῆς κι ὁ γιᾶλλος στὸ ζευγάρι,
κι ὁ τρίτος ὁ μικρότερος δώδεκα χρόνια κλέφτης.
Σὰν τᾶκουσε πρωτόκλεφτος πολὺ τοῦ βαροφάγκη
κι ἀπὸ τὸ χέρ' τὸν ἄδραξε καὶ στάλογο τὸν ρίχνει
καὶ στὸ γιατρὸ τὸν πάγαινε καὶ στὸ γιατρὸ τὸν πάει.
30 —Ἐσὺ, γιατρέ μ', καλὲ γιατρέ μ', γιατρέυς τὸν κόσμο ὅλο

καὶ τοῦτον γιάτρευε τὸ νιὸ τὸν καρδιοχτυπημένο.

— Πολλοὺς γιαρᾶδες⁽¹⁾ γιάτρευε καὶ ἄλλους θὲ νὰ γιαιτρέψω,
μαὐτό ναι δεροφοβᾶρουμα καὶ γιαιτρεμὸ δὲν ἔχει.

1) γιαρᾶς=πληγή.

8. Ἡ Βοσκοπούλα.

Τὸ Μάη τὸ θυμέλισμα ὁ Κωνσταντῆς γυρεύει,
εἰς τὸ σιφὲρ μ' ἄλλα παιδιὰ τὰ πάει νὰ δουλέψει.

Τῆ μάννα του παρακαλᾷ, γλυκὰ τὴν παραγγέλνει :
—Καλὰ μανάμ', τὴ νύφη σου καλὰ νὰ τὴν τηράσεις,

5 μέλι νὰ τσ' δίνς τὸ πρόγεμα κι' ἄρνι τὸ μεσημέρι,
κι' ὄντα δειπνοῦν οἱ ἄρχοντες ἄφιν' τὴν νὰ κοιμᾶται.

Κι αὐτὴ σκύλα κι' αὐτὴ Οὐβριά, κι' αὐτὴ κριματισμένη,
ἀπὸ τὸ χέρ' τὴν ἄδραχνε κι' στὸ μπαλμπέρο τὴν πάει.

—Κόψε, μπαλμπέρο, ξανθὰ μαλλιά, κόψ' ὄμορφα ζουλούφια,

10 κι' ἀπὸ τὸ χέρ' τὴν ἄδραξε κι' στὸ βουνὸ τὴν πάει,
δύο πρόβατα τὴν ἔδωσε καὶ τρία κατσικάκια.

—Ἄν τὰ κάνεις ἕκατὸ κι' ἄν δὲν τὰ κάνεις χίλια,
στὸν κάμπο νὰ μὴ κατεβῆς, μὴν τύχη καὶ κατέβεις.

Κι' αὐτὴ τὰ ἔκαν' ἕκατὸ κι' αὐτὴ τὰ ἔκανε χίλια

15 στὸν κάμπο τὰ κατέβασε στὸν κάμπο τὰ βοσκοῦσε
κεῖξε φλογέρα ποῦπαιζε, φλογέρα ποῦ λαλοῦσε.

Ὅλημερίς τὴν ἔπαιζε ὅλημερίς λαλοῦσε.

Τὰ πρόβατα δὲν ἔτρωγαν τὰ φύλλα δὲν κουνιούνταν
Σιγοῦσαν κάμποι καὶ βουνὰ καὶ ὅλα τὰ μπαίρια(!)

20 καὶ τὴ φλογέρα ἄκουγαν καὶ τὰ γλυκὰ τραγοῦδια.

. . . . .

Δόσε μου, μάννα μ', δόσε μου, τὸ χέρι σ' νὰ φιλήσω
ἐγὼ θὰ βγῶ στὴν ξενιτεὶὰ τὸν κόσμον νὰ γυρίσω.

. . . . .

Κι' ὅταν ἔρθει, τᾶγιωργιοῦ, τοῦ ἀγιώργη μέρα,
πααίν' ὁ κόσμος στὴν ἐκκλησιά, πααίν' τὰ παλλικάρια

25 Νὰ πάρεις, μάννα μ', τὸ κηρὶ νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησία,
νὰ κάνεις, μάννα μ', τὸ σταυρὸ νὰ σταυροπροσκυνήσεις,

νὰ διῆς, μάννα μ', τὰ παιδιὰ κι' ὅλα τὰ παλλικάρια,
νὰ διῆς τὸν τόπον μ' ἀνοιχτὸ καὶ τὸ στασίδι μ' ἄδειο

τότε, μάννα μ', θὰ θυμηθῆς ποῦ ἔχεις υἱγιὸ στὰ ξένα.

- 30 Κατέβα κάτ' στή Μάριτσα κάτω στή διαβατία,
 ὅσοι διαβάτες κιᾶν περνοῦν ὅλους νὰ τοὺς ρωτᾶεις·
 —Διαβάτ', παυτοῦ ποὺ ἔρχεστε παυτοῦ νὰ ποὺ διαβαίντε
 δὲν εἶδατε τὸ γιόκα μου καὶ τὸ γραμματικό μου;
 Ἔνας θὰ λέει δὲν εἶδαμε, γιάλλος θὰ λέει δὲ ξαίρω,
- 35 ὁ τρίτος ὁ μικρότερος θὲ νὰ σοῦ πῆ τ' νᾶλήθεια.
 —Ἀλήθεια, μεῖς τὸν εἶδαμε κάτω στήν ἄκρ' τῆς Μάρτσας,
 κάμνε τὸν ἄμμο πάπλωμα, τὴ μαύρη γῆ σινδόνη,
 μαῦρα πουλιὰ τὸν ἔτρωγαν, ἄσπρα τὸν λογουρνοῦσαν,
 κ' ἓνα πουλί, χρυσὸ πουλί, δὲν τρώει, δὲ λογουρναίει,
- 40 τᾶλλα πουλάκια κάθεται καὶ τὰ παρακαλάει·
 —Σύρτε πουλιὰ στίς μάννες σας καὶ στίς φωλιές σας σύρτε,
 τὸν ξένο δῶ ἀφίσετε γιὰ νὰ τὸν κλάψ' ἢ μάννα τ'.

---

1) μπαίρια=λόφοι.

ΤΡΑΒΟΥΔΙΑ ΣΩΖΟΠΟΛΙΤΙΚΑ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΤΡΑΒΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΩΖΟΠΟΛΗΣ

Τὰ παλιὰ τραβούδια τῆς πατρίδας μου Σωζόπολης, πού εἶναι στή Μαύρη Θάλασσα, στήν ἀριστερή ἄκρη, ὅταν μπαίνει κανεὶς στὸν κόλπο τοῦ Πύργου—Βουλγαρίας—καὶ πού ἀποικίσθηκε ἀπὸ τοὺς Μιλησίους μόνους, ἢ καὶ μαζί με τοὺς Ροδίους, «Ἀναξιμάνδρου ἡγουμένου», κατὰ τὸ 600 π. Χ. καὶ ὠνομάσθηκε Ἀπολλωνία—Ἀπόλλωνι ἱεροῦ ἀνατίθεισιν—καὶ προσηγορία λεγότανε Ἀνθεια—ὄνομα πού ἔμεινε σὲ μιὰ ὑπόχρη (=τόπος ὅπου πιάνουν ψάρια=θυνεῖα) ἕως σήμερα: ἡ πόχη Ἀθεια, με προσκείμενα τρία νησάκια: Μικρὸ, Ἀῖς Γιάννης, Ἀῖς Πέτρος—στὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν καὶ περιφημο ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνα, με χάλκινο ἀγαλμὰ του, τριάντα πήξεων, ἔργο τοῦ Ἀθηναίου Καλάμιδος, καὶ πού τὸ πήρε, με ἄλλα καὶ τὸ ἔφερε στή Ρώμη—στὸ Καπιτώλιο—ὁ Λούκουλλος, ἀπ' ἐξαρχῆς μ' ἔκαναν ἐντύπωση καὶ μ' ἄρεζαν, τόσο γιὰ τὸ νόημά τους, ὅσο καὶ γιὰ τὸ σκοπό τους. Μαζὶ μ' αὐτὰ καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ καιρὸς πού τὰ ἔλεγαν, εἶχεν ἐπίδρασει—χαρὲς (γάμοι) ἀρραβάνες, βαφτίσια, βίξιτες, παιτιάδες κτλ, ὅσο καὶ ὁ τρόπος καὶ ἡ σοβαρότητα με τὴν ὁποία τὰ τραβουδοῦσαν.

Ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια, καὶ τὰ ἥσυχά καὶ νοικοκυρεμένα ἔκεινα ἔθιμα με τῆς συνήθειές τους καὶ τοὺς τύπους τῶν ἀνθρώπων ἄρχισαν νὰ χάνονται σιγὰ σιγὰ, γιὰ τὸ μέρος μας ἦταν, μικρὸ—4.500 κάτοικοι,—με τὴν εἴσοδο νέων συνηθειῶν καὶ τὸ παραμέρισμα κάθε παλιοῦ—περνοῦσε ἡ μόδα τους.

Βιαιότερα ὅμως καὶ χειρότερα ἐξράγισε τὰ παλιὰ ἔθιμα ἡ ἀναγκαστικὴ προσφυγιά, με τοὺς διωγμοὺς τῶν Βουλγάρων στὰ 1906, καὶ ἀργότερα μετὰ τὸν μεγάλου πόλεμο, ἢ μετανάστευση. Αὐτὰ ὅλα πολὺ λίγο κάνουν νὰ διατηρηθοῦν οἱ παλιές συνήθειες, καὶ μαζὺ μ' αὐτὲς καὶ τὰ παλιὰ τραβούδια, πού ἀσφαλῶς ἀν δὲν χάθηκαν, θὰ χαθοῦν καὶ θὰ ξεχαστοῦν γρηγόρα.

Τὰ παλιὰ τραβούδια τὰ εἴξαιραν, ἄκρες μέσες, ὅλοι στήν πατρίδα μου, μὰ λίγοι ἦσαν στὰ χρόνια μου, ἔκεινοι πού τὰ εἴξαιραν καλά.

Τὰ τραβουδοῦσαν με συνοδεία *λιούρας*=λύρας, με τρεῖς χορδές. Λιοῦρες ἦσαν δύο εἰδῶν: ἡ *καμπάδικη*, ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *καμπάς*=χονδρός, ἁδρός, βαρὺς =βαρῆχος, καὶ ἡ *ταουσάνικη* ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *ταουσάν*=λα-

γός=έλαφρός, λεπτός, λεπτόηχος, στό αὐτό σχέδιο καί οἱ δύο, πειδ λεπτοκαμωμένη καί ὠμορφη ἢ ταουσάνικη.

Ὁ λιούρατζης ἐκτός ἀπὸ τὴν ὀργανοπαικτικὴ του ἱκανότητα, ἔπρεπε νὰ εἶνε καί ζωντανὴ ἀνθολογία τῶν παλιῶν τραβουδιῶν. Ὅπως εἶπα, μὲ τὸν καιρὸ, καί ἐξ αἰτίας τῆς βιοπάλης, ὁ λιούρατζης εἶχε καί συμπληρωματικὴ δουλειά, ἢ καλλίτερα εἶχε γιὰ πάρεργο τὸ λιουρατζιλίκι. Αὐτὸς καί οἱ ἀνθρώποι τοῦ σπιτιοῦ του χρησίμευαν γιὰ μουσικὸ σχολεῖο, ἀπ' ὅπου, πρῶτα οἱ δικοὶ του, ὕστερα καί οἱ ἄλλοι κοντὰ τους, μάθαιναν καί τὰ τραβούδια καί τὸ σκοπὸ τους. Πολλὲς φορὲς γειτόνισες μὲ τὰ κορίτσια τους, ἢ καί μακρογειτόνισες, τίς γιορτὲς ἢ τίς Κεριακὲς πῆγαιναν στό σπίτι τοῦ λιούρατζη καί τὸν κατάφερναν, —τὸν καλόβολο λιούρατζη, νὰ παίξει γιὰ νὰ χορέψουν καί νὰ τραβουδήσουν.

Μὰ κα' ἄλλοιῶς πολὺ εὐκόλα μπορούσαν νὰ τὰ μάθουν, γιὰτ' εἶνε εὐκολομάθητα τὰ λόγια τους, καί ὁ σκοπὸς τους δὲν παραλλάζει πολὺ, καί γιὰτὶ συχνὰ δίνονταν εὐκαιρία νὰ τ' ἀκούσει κανεῖς.

Εἶνε εὐχάριστη εἰκόνα νὰ φαντασθῆ κανεῖς μιὰ διασκέδαση, ποὺ δὲν γινότανε, ἀν δὲν ἦταν οἱ περισσότεροι μὲ τίς οἰκογένειές τους, καί νὰ κάθεται ὁ λιούρατζης σὲ κεντρικὸ μέρος τοῦ δωματίου, καί νὰ παίξει τὴν λούρα του, καί ὅλοι γύρω μαζί νὰ τραβουδοῦν, μὲ τὴν ἀφοσίωση καί προσοχή, ποὺ πολλὲς φορὲς νὰ συναρπάζονται ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ τραβουδιοῦ καί τὴ γλύκα τοῦ σκοποῦ, καί νὰ ξεχνοῦν τόπο καί χρόνο, καί σὲ ὦρα χαρᾶς καί γλεντιοῦ νὰ βλέπεις ἢ ἀναστεναγμοὺς ἢ ἐνθουσιασμοὺς ἢ δάκρυα στὰ μάτια πολλῶν.

Ἡ ψυχικὴ αὐτὴ μεταφορὰ ἦταν στιγμιαία· ἢ ἐπίγνωση ἤρχονταν ἀμέσως, καί τὸ γλέντι ἐξακολουθοῦσε, ἀλλὰ καί πάλι μὲ ἀνάλογες καί παρόμοιες διακοπές, ὅσο προχωροῦσε ἡ ὦρα καί ἡ εὐθυμία ξέσφιγγε τὴν ψυχή.

Ἐπειδὴ ὁ χρόνος τους ἦταν ἀργός, ἐχρειάζονταν καί πολλὴ ὦρα γιὰ νὰ τελειώσει ἓνα τραβουῖδι, καί ἐπειδὴ ὅλα σχεδὸν ἦταν μεγάλα, δύσκολα ἐτραβουδιούντανε ἓνα τραβουῖδι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος. Ἡ ἔλεγον μόνον μερικὲς στροφές, ἀρκετὲς γιὰ νὰ φανῆ ἢ ὑπόθεσή του, καί ἔπαιναν γιὰ νὰ χορέψουν ἢ γιὰ νὰ βρέξουν τὸ λαρύγγι τους, ἢ ἀρχιζαν ἄλλο. Πολὺ λίγα ἦταν κεῖνα ποὺ τὰ ἔλεγον ὅλα, ὅπως τὸ «Βουλιοῦμαι νὰ ξενητευτῶ» ποὺ τὸ τραβουδοῦσαν ἅμα ἐβγαζαν, ἢ τὴ νύφη νυφοστόλι, ἢ ἐβγαίναν πατινάδα, γιὰτὶ τότε εἶχαν τὸν ἀπαιτούμενο καιρὸ, καί ἄλλα μερικά. Αὐτὰ φυσικὰ τὰ εἴξαιραν ὅλοι ἢ οἱ περισσότεροι. Ἀπὸ τὰ ἄλλα λίγες στροφές μόνον.

Ἐτσι δύσκολα μπορούσε νὰ εὔρει κανεῖς ἐκεῖνους ποὺ τὰ εἴξαιραν. Αὐτὴ εἶναι καί μιὰ ἀπὸ τῆς κύριες αἰτίες ποὺ πολλὰ ξεμίσηταν, καί δὲν ἔφθασαν στὰ χρόνια μας, γιὰτὶ ἔλλειψαν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ εἴξαιραν. Νὰ καί ἡ ἀφορμὴ ποὺ δύσκολα μπορούσε, ἅμα ἤθελε κανεῖς νὰ τὰ μαζέψει.

Ὅσο μπόρεσα προσπάθησα νὰ τὰ μαζέψω. Ὅσα ἦταν μισὰ ἢ παραλ-

λαγμένα ή συρραμμένα, εφρόντισα, κατά τὸ δυνατόν νὰ τὰ συμπληρώσω ἀπὸ ἄλλους πὸν τὰ εἴξαιραν, καὶ νὰ τὰ ξεκαθαρίσω. Σὲ πολλὰ τὸ κατόρθωσα σὲ μερικὰ ὄχι, γιατί δὲ μοῦ δόθηκε ὁ καιρὸς, γι' αὐτὸ ἔχω καὶ μερικὰ ἔλλειπῆ,

Ἔλεγα μὲ τὸν καιρὸ νὰ φέρω σὲ κάποιου πέρας τὴ δουλειὰ αὐτὴ καὶ νὰ μάθω τὸ σκοπὸ τους, μὲ ἀπώτερη προσπάθεια νὰ τὰ πῆ καὶ νὰ τὰ τονίση κανεὶς μουσικός, γιατί πρόβλεπα πὸς γρήγορα θὰ ἔχωνουνταν ὀριστικά, ἀφοῦ ἄρχισαν, ὅπως εἶπα, νὰ μὴ εἶνε τοῦ συρμοῦ, καὶ καθεὶς ἀπὸ τοὺς νέους, πὸν τυχὸν εἶχε μουσικὴ κλίση, προτιμοῦσε κάθε ἄλλο ὄργανο, καὶ ἡ λούρα ἄρχισε νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τὴ σκόνη τῆς ἀρχαιολογίας, καὶ γιατί αὐτὰ εἶνε ἓνα κειμήλιο ἱστορικό, πὸν βάσιμα μποροῦσε νὰ βοηθήσει μιὰ μέρα ἓνα ἱστορικό.

Ἐρασιτεχνικά, φυσικά, τὸ ἔκαμα καὶ ἐγώ, γιατί ἄλλες ἦταν οἱ ἀσχολίες μου. Πολλὰ ἔλπιζα μὲ τὸν καιρὸ, ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, μὰ ὁ ξεπατρισμὸς μου ἓνα, καὶ δεύτερο τὸ σκόρπισμα καὶ ὄχι ἡ συγκέντρωση τῶν συμπατριωτῶν μου στὴ προσφυγιά τους, σ' ἓνα τόπο ἢ χωριό, μ' ἔκαμαν νὰ χάσω κάθε ἐλπίδα γιὰ νὰ παρουσιάσω μιὰ τέλεια, ὀπωσδήποτε, ἐργασία, καὶ πλήρη συλλογὴ τόσο τῶν τραβουδιῶν ὅσο καὶ τῶν παροιμιῶν καὶ ἄλλων ἐθίμων καὶ συνηθειῶν, πὸν πολλὰς φθάνουν βαθειὰ στὰ χρόνια τῆς ἀρχαιότητος, καὶ πολλὰς ἀπὸ τὴ βαθειὰ λαϊκὴ παρατήρηση ἔχουνε μέσα τους τὸ σπόρο, καὶ εἶνε σὲ πρωτόγονη κατῴσταση, ἐπιστημονικὲς ἀρχὲς καὶ ἀλήθειες, πὸν ἡ σημερινὴ ἐξελιγμένη ἐπιστῆμη ἰς ἔχει γιὰ ἀρχὲς καὶ ἀξιώματα ἀπαρασάλευτα.

Παρηγοριούμεν ὅμως, γιατί ἔλεγα ὅτι κανεὶς ἄλλος ἀπὸ κείνους πὸν ἔμειναν θὰ τὸ ἐπιχειροῦσε, καὶ πὸν θὰ ἦταν εἰδικώτερος, καὶ ἔτσι ἀφῆκα τὸ ζήτημα καὶ τὴ συλλογὴ τῶν παλιῶν τραβουδιῶν ριχμένη στὸ συρτάρι, χρόνια τώρα.

Τώρα τελευταία ἔτυχε νὰ συναντηθῶ μὲ τὸν καλὸ μου συμπατριώτη κ. Ἀντώνη Παλλίδη, πὸν κοντὰ σ' ἄλλα ἔχει καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ φλόγα μέσα του καὶ μεγάλη ἀλλὰ καὶ δραστήρια ἀγάπη γιὰ κάθε τι τῆς πατρίδας μας. Στὴ σχετικὴ συζήτηση, φυσικά, ἦρτε ὁ λόγος καὶ γιὰ τὴν πατρίδα μας, καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ τί ἔγινε ἢ γίνεται γιὰ τὴν περίπτωσιν τῶν ἐθίμων καὶ συνηθειῶν τῆς. Τότε θυμῆθηκα καὶ τὸ ὕλικὸ πὸν εἶχα μαζέψει, καὶ εἰδικὰ τὰ παλιὰ τραβούδια, καὶ, μὲ τὴ παρόρμησίν του, ἀποφάσισα, ὅπως ἦταν, νὰ τὰ δώκω σ' ἀγαπημένα «Θρακικά». Δηλώνω ὅμως ὅτι αὐτὸ τὸ κάνω μὲ τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν ἔχει καμμιά ἀπαίτησιν. Ἀκόμα καὶ σήμερον πολλὰ μποροῦν νὰ γίνουν, καὶ χάρηκα πραγματικά. ὅταν ἔμαθα ἀπὸ τὸν κ. Παλλίδη ὅτι σύντομα, καὶ μὲ τὴ πρωτοβουλία του, θὰ γίνῃ ὅτι πρέπει γιὰ τὴν περίσυσή τους καὶ εἰδικὰ γιὰ τὰ τραβούδια.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι αὐτὸ θὰ ἐκτιμηθῇ καὶ θὰ προσφέρει ὁ κ. Παλλίδης ἄλλη μὲν καλὴ ἐκδόλευση γιὰ τὴ πατρίδα μας. Τὰ τραβούδια μας ἔχουν ἱστορικὴ ἀξία, γιὰ τὸ αὐτὰ καθρεφτίζεται, ἀπερίσπαστα, ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ τοῦ μέρους ἐκείνου, μὲ τὶς χαρὲς του τὶς λύπες του τοὺς πόθους του καὶ τῆς ἐλπίδες του. Μᾶς δείχνουν ὅμως ἀκόμα καὶ κάτι ἀψηλὸ καὶ εὐγενικό : τὴν ἐνότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ψυχῆς καὶ τὴν ὁμοίότητα τῶν ἰδανικῶν. Ἐτραβουδιούνται τραβούδια ποὺ τὰ ἐτραβουδοῦσαν καὶ στὴν Μικρὰ Ἀσία, στὴν Κύπρο, Στερεά, Μωρηά, νησιὰ τοῦ Πανελληνίου ὄλου. Ὅλες οἱ σὲ διασπορὰ ἀποικίες εἶχαν τὰ μάτια καὶ τὴ ψυχὴ τους στὴν ἀθάνατη μητρόπολη. Φυσικὰ γεννιέται τὸ ρῶτημα: πῶς τοπικὰ τραγουδία γέννησαν Πανελλήνια, καὶ σὲ κεῖνα τὰ χρόνια μάλιστα; Εὐκόλη πολὺ ἡ ἀπάντησις. Ἦταν θαλασσοπούλια καὶ τὸ ἀργὸ τῶν μέσων, τόσο τῆς συγκοινωνίας, ὅσο καὶ τῶν ἄλλων τεχνικῶν, τοὺς ἔκαμε νὰ παραμένουν ταξιδεύοντας σὲ κάθε σκάλα-λιμάνι πολὺν καιρὸ, ὅσο νὰ φτάσουν στὸ λιμάνι τοῦ προορισμοῦ τους. Κοντὰ στ' ἄλλα, γιὰ νὰ μὴ πῶ πρῶτα, φρόντιζαν νὰ ξεχάσουν τοῦ ταξιδιοῦ τὶς πίκρες, κ' ἔτσι μάθαιναν αὐτοὶ ἢ μάθαιναν τοὺς ἄλλους τὰ συνήθειά τους, καὶ κυρίως τὰ τραβούδια τους.

Σ' ἓνα ἄλλο ρῶτημα ἡ ἀπάντησις εἶνε δύσκολη: Πῶς στὰ γύρω μέρη Ἀγχιάλο, Μεσέμβρια, Βασιλικό, Ἀγαθόπολη, δὲν εἴξαιραν τὰ τραβούδια αὐτά, τουλάχιστον σιὰ χρόνιαμας, ἀφοῦ ἔπρεπε γιὰ τοὺς παραπάνου λόγους νὰ εἶνε γνωστὰ καὶ στὰ μέρη αὐτά; Δὲν ξαίρω καὶ γι' αὐτὸ θὰ παραδεχθῶ τὴν πιὸ ἀληθοφανῆ ὑπόθεσις: Ὅτι οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἄρχισαν νὰ γίνονται σπανιώτερα τὰ παλιὰ τραβούδια καὶ στὴ Σωζόπολη — νὰ μὴ εἶνε τοῦ συρμοῦ — ἐκεῖ ἀνεπτύχθηκαν νωρίτερα.

Νέα Ἀγχιάλος Γενάρης 1931.

ΑΝΑΓΝ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ.

1. Τοῦ Σκλάβου.

Σαράντα κάτεργα εἴμαστε, κ' ἐξήντα διὸ φιογάδες.

Εἴχανε ναῦτες διαλεχτούς, σκλάβους ἀντρειωμένους.

Ἄπ' τὸ Μπογάζι βγήκανε, στὸ Σουλινᾶ νὰ πάνε.

Τὸν δρόμον ὅπου πήγαιναν, τὴ στράτα ποὺ πηγαίνουν,

ὅ ὁ σκλάβος ἀνεστέναξε καὶ στάθηκ' ἡ φιογάδα.

Κι' ὁ Μπέης πηλογήθηκε καὶ τοὺς βαριοξετάζει :

— Ποιὸς εἶναι π' ἀναστέναξε καὶ στάθηκ' ἡ φιογάδα ;

Ἄν εἶναι μὲ τοὺς ναῦτες μου, λουφὲ νὰ τόνε δώσω

κι' ἂν εἶναι μὲ τοὺς σκλάβους μου, νὰ τόνε ξεσπλαβῶσω.

10 Κι' ὁ σκλάβος πηλογήθηκε εἰς τὸν πασᾶ καὶ λέγει :

- 'Εγὼ εἶμαι π' ἀναστέναξα καὶ στάθηκ' ἡ φιογάδα.
 Κι' ὁ Μπέης πηλογήθηκε κι αὐτὰ τὰ λόγια λέγει :
- Σκλάβε μ' πεινᾶς; σκλάβε μ' δειψᾶς; σκλάβε μ' νὰ βάλεις θέλεις;
 —Οὔτε πεινῶ, οὔτε διψῶ, οὔτε νὰ βάλω θέλω.
- 15 Τὸν τόπο μου θυμήθηκα καὶ βαριανεστενάξω
 Ὅχτῶ μερῶ γαμπρὸς εἶμουν, δώδεκα χρόνια σκλάβος.
 Ἐψὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου, εἶδα στὸν ὄνειρό μου :
 Τώρα πουλοῦν τὰ σπίτια μου, τώρα καὶ τίς αὐλές μου
 τώρα καὶ τὴ γεναίκα μου ἄλλον ἄντρα τὴν δίνουν.
- 20 Λέν τόχω ποὺ παντρεύεται κι ἄλλον ἄντρα τὴ δίνουν,
 Μόν τόχω, ποὺ τὴν δίνουνε τὸν πρῶτο τὸν ὀχτρό μου.
 Κι ὁ Μπέης πηλογήθηκε στοὺς ναῦτες του καὶ λέγει :
 —Ρίξτε τὴ τράτα στὸ γιολό, πάρτε τὸ σκλάβο μέσα.
 Βαρκάρη, ξεμπαρκάρισε, βγάλε τὸ σκλάβο ὄσω.
- 25 Ὅσο νὰ πῆ ἔχετε γειά, παίρνουν σαράντα μίλλια,
 κι ὅσο νὰ ποῦνε στὸ καλό, ἄλλα σαράντα παίρνουν.
 Ἐκεῖ πῆγαν τὸν ἔβγαλαν στὸν ἔρημο τὸν κάμπο.
 Ὁ μαῦρος του χλιμίτησε καὶ γνώρισ' ὁ καλὸς του.
 Καβαλικεύ' τὸ μαῦρο του, στὸ σπίτι του νὰ πάγει.
- 30 Τὸν δρόμο ὅπου πῆγαινε, τὴ στράτα ποὺ πηγαίνει
 ἤφθην ἓνα καλόγερο ἀμπέλια νὰ φυτεύει.
 —Καλὴ μέρα σου γέροντα, ποιανοῦ ν' αὐτὰ ποὺ σκάφτεις ;
 —Τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς κουρκλιᾶς τοῦ γιουῦ μου τοῦ Γιαννάκη.
 Ὅχτῶ μερῶ γαμπρὸς τανε, δώδεκα χρόνια σκλάβος.
- 35 Τώρα πουλοῦν τ' ἀμπέλια του, τώρα καὶ τίς αὐλές του,
 τώρα καὶ τὴ γεναίκα του ἄλλον ἄντρα τὴν δίνουν.
 —Πές μου, πές μου, καλόγερε, φτάνω κι ἐγὼ στὸ γάμο ;
 —Ἄν εἶν' ὁ μαῦρος σ' λήγορος, φτάνεις καὶ σὺ στὸ γάμο.
 Κι ἂν εἶν' ὁ μαῦρος σου βαρὺς, στὸ ἔμπα καὶ στὸ ξέβα.
- 40 Βιτσιὰ δίνει τὸ μαῦρο του, στὸ σπίτι του νὰ πάγει.
 Ἐκ' ἤφθην μιὰ γερόντισσα π' ἔπλυνε κι ἔσκαμάτιε.
 —Καλὴ μέρα, καλόγρια, ποιανοῦ ν' αὐτὰ τὰ ροῦχα ;
 —Τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς κουρκλιᾶς, τοῦ γιουῦ μου τοῦ Γιαννάκη.
 Ὅχτῶ μερῶ γαμπρὸς ἦταν, δώδεκα χρόνια σκλάβος.
- 45 Τώρα πουλοῦν τὰ σπίτια του, τώρα καὶ τίς αὐλές του,
 τώρα καὶ τὴ γυναίκα του ἄλλον ἄντρα τὴν δίνουν.
 —Πές μου, πές μου, γερόντισσα, φτάνω καὶ γὼ στὸ γάμο ;
 —Ἄν εἶν' ὁ μαῦρος σ' λήγορος, φτάνεις καὶ σὺ στὸ γάμο,
 κι ἂν εἶν' ὁ μαῦρος σου βαρὺς, στὸ σέμπα καὶ στὸ ξέβα.

- 50 Βιτσιὰ δίνει τὸ μαῦρο του, στὸ σπίτι του καὶ πάγει.
 Ὁ μαῦρος ἐχλιμίτρησε καὶ τ' ἄκουσ' ἢ καλή του.
 Καὶ κείνη πηλογήθηκε καὶ στὸν παπᾶ καὶ λέγει:
 — Παπᾶ μ', ἂν εἶσαι χριστιανὸς κι ἂν εἶσαι βαφτισμένος
 Ἄφσε παπᾶ μ', τὰ στέφανα κι' ὁ ἄντρας μου ναι, ἦρε.

Περβλ. Ν. Πολ. Ἐκλογαὶ ἄσμ. 75, σ. 106—109 καὶ Λαογρ. Τ. Α, σ. 600 Κ. Α.
 Παπαϊωαννίδου ἄσματα δημοτ. Σοῦζοπόλεως (Σ. τ. Δ.).

2. Τ' ἀρρίζικου Παρασκευᾶ.

- Καράβι τῆς Μονεβασιαῖς, καράβι τῆς Ἀνάπλης
 καὶ τὸν καρaboκύρη του Παρασκευᾶ τὸν λένε.
 Κάλλιο νὰ τῶβρισκ' ἢ Νοτιὰ παρὰ πού τοῦρθ' ἢ μύρορα,
 παρὰ πού πῆγε κι ἄραξε σιτὴ Χιὸ μές τὸ λιμάνι.
 5 Τὰ (1) πῆρε τὸ διολάκι του κι ἐπαῖξε τὸ κανόνι.
 καὶ μέσα στὸν καλὸ λιμνιὸ κελάγδε σὰν ἀγδόνι.
 Κι οἱ Τοῦρκοι, σὰν τὸν ἄκουσαν, πολὺ τοὺς κακοφάνη'
 Ἄλλος τὸν πιάνει ἀπ' τὸ λαιμό, κι ἄλλος ἀπὸ τὸ χέρι
 καὶ πᾶν νὰ τὸν κρεμάσουνε, πάνου τὸ μεσημέρι.
 10 Καὶ κείνος πηλογήθηκε, κι αὐτὰ τὰ λόγια λέγει:
 — Ἀφέντ, ἀφέντη Μπρούσαλη, γιὰ γένου βοηθός μου
 ἴσως καὶ μὲ γλυτώσετε, πάνου στὸν κρεμασμό μου.
 — Γιὰ τάξε τὸ καράβι σου, καὶ δυὸ χιλιάδες γρόσια,
 ἴσως καὶ σὲ γλυτώσουμε πάνου σ' αὐτὴ τὴν ὥρα.
 15 Καὶ τὸ καράβι τ' ἔταξε καὶ τρεῖς χιλιάδες γρόσια,
 πάλι θὰ τὸν κρεμάσουνε, στοῦ Μεχκεμὲ τὴν πόρτα.
 Ἔτυχ' ἢ μέρα δροσερὴ καὶ τὸ σκοινὶ γλυτζέρα.
 Ποιὸς εἶδε καὶ δὲν ἔκλαψεν ἐκείνη τὴν ἡμέρα.
 Ὅταν τὸν ἐπερνούσανε ἀπ' τῆς Χιὸς τὸ περιβόλι,
 20 μικροὶ μεγάλοι ἔκλαιγαν τὸ νιὸ τὸ παλλικάρι.
 «Χωρὶς θυμιάμα καὶ κερὶ, χωρὶς παπᾶ καὶ διᾶκο,
 Ἄδικα τὸν ἐβάλανε, αὐτὸ τὸ νιὸ στὸν τάφο».
 Καὶ κείνος πηλογήθηκε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
 — Ἀρρίζικε Παρασκευᾶ ἔτσ' εἶτανέ γραφτό σου
 25 Μὲ τὰ τραβούδια τὰ πολλὰ νὰ κρεμαστῆς αἰτός σου.

1) Τὸ Τὰ ἐδῶ εἶνε μόριο καὶ ὄχι ἄρθρο, σχεδὸν χωρὶς ἔννοια τὸ ἴδιο παρα-
 τηρεῖται σὲ πολλὰ παλιά τραβούδια.

Περβλ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 588-589 Παπαϊωαννίδου: Ἄσματα Σοῦζοπόλεως. (Σ τ. Δ)

3. Τοῦ Ὀβριοῦ.

- Ἐνα καράβι ἀρμένιζε στῆς Μάλτας τὸ κανάλι.
 Εἶχ' Ὀβριὸν πραγματευτὴ καὶ Γουῆρο καπετάνιο.
 Τὰ πῆρε ὁ σκύλλος ὁ Βοριάς, ἡ ἄγρια Τραμουντάνα
 Καὶ τοῦ σερέκου ἡ θάλασσα πολὺ τὸ στραπατσάρει.
 5 Ποκρίθηκεν ὁ Ὀβριὸς κ' αὐτὰ τὰ λόγια λέγει :
 — Πάψε, Θεέ, μου, τῆ θάλασσα, πάψε καὶ τὸν ἀγέρα
 Νὰ βαφτισθῶ στὴν πίστη σου, ἔγω καὶ τὰ παιδιὰ μου.
 Ἐπαψ' ὁ Θιὸς τῆ θάλασσα, ἔπαψ' καὶ τὸν ἀγέρα.
 Σκυλλοβριὸς πισμάνεψε⁽¹⁾ τὰ λόγια ὅπου εἶπε:
 10 — Ἐχε, θεγέμ' τὴ πίστη σου καὶ γὼ τὴν ἐδικὴ μου.
 Ἀκόμα ὁ λόγος στέκουνταν κ' ἡ συντυχιὰ κρατοῦσε.
 Τὰ πῆρε ὁ σκύλλος ὁ Βοργιάς, ἡ ἄγρια Τραμουντάνα,
 Γιόμισ' ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῆμα παλλικάρια.

1) πισμάνεψε=μετάνιωσε.

Περβλ. Λαογρ., Τ. Α' σ. 627 Παπαϊωαννίδου: ἄσματα δημοτ. Σωξοπό-
 λεως (Σ. τ. Δ.).

4. Τοῦ Κύρ-Βοριά.

- Ἐὸ κύρ Βοριάς καυκήστηκε φουρτούνα γιὰ νὰ κάνει.
 Κι' ὄσα καράβια τ' ἄκουσαν ὅλα μαϊνάρισάνε.
 Κι' ὅλα ὄρτσάρουνε γιαλό, λιμάνι γιὰ νὰ βροῦνε.
 Καὶ μιὰ φιργάδα Ψαριανή, ἰσάρει, δὲ μαϊνάρει.
 5 — Δὲ σέ φοβοῦμαι κύρ Βοριά ἄν πάρεις κ' ἄν δὲ πάρεις
 Ἐχω καράβι σίδερο, τεμόνι ἀσημένιο⁽¹⁾
 Ἐχω πανιά μεταξοτά, ξάρτια ἱμπρισιμένα,
 Ἐχω καὶ ναῦτες διαλεχτοὺς ὅλο παλλικαρόκια.
 Ἐχω κ' ἕνα μουτσόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει.⁽²⁾
 10 Ἀκόμ' ὁ λόγος στέκουνταν κ' ἡ συντυχιὰ⁽³⁾ κρατοῦσε,
 Τὰ πῆρ' ὁ σκύλλος ὁ Βοριάς κ' ἡ ἄγρια Τραμουντάνα,
 καὶ τοῦ Λεβάντ' ἡ θάλασσα πολὺ τὸ στραπατσάρει.
 — Σῦρε σῦρε μουτσόπουλο, στὸ ἄλμπουρο ν' ἀνέβεις.
 Καὶ ἰδὲς τό τι καιρὸς θάρτη πανιά γιὰ νὰ μαϊνάρω.
 15 Μὲ τὰ τραβούδια νέβαινε, μὲ κλαῖτα κατεβαίνει.
 — Τὶ εἶδες βρὲ ναυτόπουλο, καὶ κλαῖς καὶ κατεβαίνεις ;
 — Εἶδα τὴ Νιάδα πῶστραψε, καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη,
 εἶδα τὸν οὐρανὸ θολό, τὴν Πούλια βουρκαωμένη,
 καὶ τ' Αἰ Παύλου τὰ βουνὰ τὰ εἶδα χιονισμένα.
 20 Τ' ἀκόμα ὁ λόγος στέκουνταν κ' ἡ συντυχιὰ κρατοῦσε,

- Γιόμισ' ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῦμα παλλικάρια.
 Καὶ τὸ μικρὸ μουτσόπουλο ἐβγῆκε πὰ στὴν πλάκα.
 Πικρὴ φωνίτσα ἔβγαλε, ὅσο κι' ἂν ἠμποροῦσε :
 — Πᾶνε, φωνή μ', στὴ μάννα μου, τὴ πικροκαταροῦσα,
 25 ποὺ καταριοῦταν κ' ἔλεγε τέτοιες πικρὲς κατάρες,
 ὅπου κατάριε κι' ἔλεγε ἓνα Σαββάτο βράδυ:
 — « Παιδί μ', τὰ ψάρια νὰ σὲ φᾶν, παιδί μ', τὰ σαφριδάκια
 Καὶ τὰ ξανθὰ σου τὰ μαλλιά στ' ἄλμπουρα τυλιμμένα.»

1) κατ' ἄλλους: ἄλμπουρα μπρουντζινένια.

2) κατ' ἄλλους: τὰ σύννεφα ποὺ πιάνει.

3) Συντυχιά=συνομιλία, ὁμιλία,

Περβλ. Ν. Πολίτη: Ἐκλογαὶ ἄσμα 88 σ. 132 καὶ Λαογρ. Τ. Α' σ. 627
 Παπαϊωαννίδου: τραγούδια Σωζοπόλεως (Σ. τ. Δ).

5. Τοῦ Κωσταντῆ. (1)

- Ποιὸς εἶταν, ποὺ τραβοῦδῃσε ἐψὲς βραδὺ στὴ βίγκλα,
 καὶ σήκωσε τὰ ἐννιά χωριά, τὰ δέκα μοναστήρια,
 καὶ ξύπνησε τὸ Δράκοντα μὲ τὴ Δρακόντισσά του
 καὶ ξύπνησε τὸ Βασιλὲ μὲ τὴ Βασίλισσά του ;
 5 Κεῖνο τραβοῦδι δὲ εἶτανε, μόν' εἶταν μοιρολόγι.
 Τοῦ Κωσταντῆ μαννά εἶτανε καὶ κλαιγε τὸν ὕγιό της,
 Ποὺ τὸν ἐβγάλαν ἄδικο, πὼς φίλησε κορίτσι.
 Κορίτσι κι' ἂν ἐφίλησε εἶταν ταιριαστικό του.
 Καὶ τὸν ἐβάλαν φυλακὴ νὰ κάν' σαράντα μέρες,
 10 καὶ τὰ κλειδιά παράπεσαν, κάνει σαράντα χρόνια.
 Καὶ ἡ μάννα του κάθε πρωί, στής φυλακῆς τὴν πόρτα :
 — Ἐσ' ἤσουν βρὲ Κωσταντῆ, ὅπου πολὺ καυκιόσουν,
 νὰ σπάσεις φυλακῆς κλειδιά νὰ δείρεις φυλακάτους ;
 Καὶ κεῖνος πηλογήθηκε κι' αὐτὰ τὰ λόγια λέγει :
 15 — Θαρρεῖς, μάννα μ', ἡ φυλακὴ, πὼς εἶνε περιβόλι ;
 κεῖν' ἔχει σιδερόπορτες καὶ σιδερομαντάλους,
 ἔχει καὶ φυλακάτουρες σαράντ' ἀντρειωμένους.
 Καὶ λεφτοκάρ. φύτεψα στής φυλακῆς τὴν πόρτα,
 καὶ λεφτοκάρι ἔφαγα καὶ λευτεριά δὲν εἶδα.
 20 Σῦρε, μάννα μου, στὸ καλὸ κι' ἐγὼ στὸ καταβόδιο.

1) Στὰ τραβοῦδια τῆς Σωζοπόλεως ἐξυμνιέται ὁ Κωσταντῆς ἀντὶ τοῦ Διγενῆ,
 ὅπως γίνεται σ' ἄλλων μερῶν τραβοῦδια.

6 Τῆς τρίχας τὸ Γιοφύρι.

- Χίλιοι τρακόσιοι μάστοροι κι' ἐξήντα δυὸ καρφάδες,
πήγανε γιὰ νὰ χτίσουνε τῆς Τρίχας τὸ γιοφύρι.
Ἵλημερις τὸ χτίζανε κι' ὀλονυχτίς χαλνοῦσε.
Πουλάκι πῆγε κι' ἔκατσε δεξιᾶς μεριᾶς καμάρα.
- 5 Δὲν ἔτραβούδιε σὰν πουλι μῆτε σὰν χελιδόνι,
μον' ἐκελάγδιε κἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλιάτσα:
—Κουρμπάνι ἂν δὲ βάλετε, γιοφύρι δὲ χτινιέται.
Σὰ θέλετε σεῖς, μάστοροι, γιοφύρι γιὰ νὰ χτίστε,
δὲ θέλει ἀπὸ τοὺς μάστορους οὔτε ἀπ' τοὺς καρφάδες
- 10 μὸν θέλει τὴν κερὰ-Βδοκιά τοῦ πρώτου τῆ γυναίκα.»
Κι' ὁ πρώτος πηλογήθηκε τὸν κάλφα του καὶ λέγει.
—«Σύρε, σύρε, μπρὲ κάλφα μου, νὰ πᾶ νὰ μοῦ τὴν φέρεις».
Παίρνει τὸ δρόμο τὸ δρομὶ στὸ σπίτι του νὰ πάγει.
Πὸ μακριὰ τῆ χαιρετᾶ κι' ἀποκοντᾶ τῆ λέγει:
—»Τὶ θέλεις, σὺ μπρὲ κάλφα μου, γιατί δὲ μὲ τὸ λέγεις ;»
—«Ἄντε νὰ πᾶμ', κερὰ-Βδοκιά, κι' ὁ ἄντρας σου σὲ θέλει.»
—«Πῆς μου, πές μου, καρφόπουλο, σὰν τί μὲ θέλ' ὁ κάλφας ;
Καὶ σὰν μὲ θέλει γιὰ καλὸ νὰ βάλω τὰ χρουσὰ μου,
καὶ σὰ μὲ θέλει γιὰ κακὸ νὰ βάλω τὰ μαυρὰ μου.
- 20 —Καὶ τὰ χρουσὰ σου βάλε τα καὶ τὰ μαυρὰ σου πάρα.
Παίρνουν τὸ δρόμο τὸ δρομὶ στοῦ κάλφα γιὰ νὰ πᾶνε.
Πὸ μακριὰ τὸν χαιρετᾶ κι' ἀπὸ κοντὰ τοῦ λέγει:
—«Σὰν τί μὲ θέλεις, κάλφα μου, σὰν τί μὲ θέλεις κάλφα ;
—«Τὸ δαχτυλίδι μ' ἔπεσε ζερβιᾶς μεριᾶς καμάρα.
- 25 κι' ἄλλος κανεῖς δὲ βρῖσκεται νὰ μπῆ νὰ μὲ τὸ βγάλει.
—«Σὰν ἔπεσε, κύρ-μάστορη, ἐγὼ θὰ σὲ τὸ βγάλω.
Τὴν ἔδεσε τὴν ἔβαλε μέσα ν' εἰς τὸ γιοφύρι.
Πατεῖ ν' ἀμὲ δεξιὰ μεριά, πατεῖ δρόκου κεφάλι.
Πατεῖ ν' ἀμὲ ζερβιὰ μεριά, πατεῖ δρόκου ποδάρια.
- 30 Πικρὴ φωνίτσα ἔβγαλε, ὅσο κι' ἂν ἠμποροῦσε :
—«Βγάλε με, βγάλε, μάστορη, κι' ἠῆρα τὸ δαχτυλίδι.
—«Ἐδῶ πού μπήκες, κερὰ-Βδοκιά, δὲν εἶναι γιὰ νὰ ξέβεις».
Πικρὴ φωνίτσα ἔβγαλε, ὅσο κι' ἂν ἠμποροῦσε.
—«Ἀνάθεμα νὰ ἔχετε σεῖς οἱ πρωτομαστροί.
- 35 Τρεῖς ἀδερφάδες εἵμασταν, τίς τρεῖς θεσιὸ μᾶς βάλαν.
Ἦ μὰ ἔχτισε τὸ Ντούναβη κι' ἡ ἄλλη τὸν Πετριτὴ (¹)
Κι' ἡ τρίτη ἡ μικρότερη τῆς Τρίχας τὸ γιοφύρι (²).
Πῶς τρέμει ἡ καρδοῦλα μου, νὰ τρέμει τὸ γιοφύρι,

- Πῶς πέφτουν τὰ μαλλάκια μου, νὰ πέφτουν οἱ διαβιάτες,
 40 Κι ὕστερα ἐμετάνιωσε κι αὐτὰ τὰ λόγια λέγει:
 —«Σίδερο ἢ καρδοῦλα μου, σίδερο τὸ γιοφῦρι,
 σίδερο τὰ μαλλάκια μου, σίδερο κ' οἱ διαβιάτες,
 Τ' ἔχω στὰ ξένα ἀδερφό, μὴν τύχει καὶ περάσει,
 Νὰ μὴ χαθῆ ἢ κλήρα μας κι ὄλο τὸ ριζικό μας.

1) Κατ' ἄλλους: τὸ Βελιγράδι [Τὸ γιοφῦρι τοῦ Βελιγραδιοῦ].

2) Γιοφῦρι τῆς τριζας, πολλοὶ λένε, ὅτι εἶνε τὸ γιοφῦρι τῆς Ἀδριανούπολης.

(Πρβλ. Ν. Π. Ἐκλογαί, 89. σ. 144) καὶ Λαογρ. Τ. Δ' σ. 360 Παπαϊωαννίδου
 ἝΑσματα δημοτικὰ Σωζοπόλεως (Σ. τ. Δ.),

7. Τοῦ Ξένου. (*)

- Βουλιοῦμαι νὰ ξενιτευτῶ, βουλιοῦμαι νὰ παγαίνω,
 κι ὅσα βουνὰ θὲ νὰ διαβῶ, θὲ νὰ τὰ παραγγεῖλω:
 —«Βουνά μου, μὴ χειμιάσετε, πάχνες μὴ παχνιαστῆτε
 Ὅσο νὰ πάγω καὶ ν' ἀρθῶ καὶ πίσου νὰ γυρίσω».
- 5 Καὶ τὰ βουνὰ παρακούσαν κι' ἐβρέξαν καὶ χειμάσαν.
 Πιάνουν τὸ μαῦρο τ' ὡς τ' ἀφτιά, τὸ νιὸ εἰς τὸ ζουνάρι.
 Καὶ κείνος πηλογήθηκε τὸ μαῦρο του καὶ λέγει:
 —«Βάστα, μαῦρέ μου, δυνατὰ νὰ πᾶμε βράδου σπίτι,
 νὰ σὲ ἀρτίσω τῆ ταγὴ σαράντα πέντε φοῦχτες,
- 10 Νὰ κάνω τὰ καλύβια σου ὄλο μαλαματένια.»
 Κ' ἡ κόρη, ποὺ τὸν ἀγαπᾷ καὶ τότε περιμένει,
 στὸ παραθύρι κάθεται καὶ τὸν ἀπαντεχαίνει.
 —«Βρέχουν χειμάζουν τὰ βουνὰ καὶ γὼ ὁ καλὸς μου λείπει.
 Μὰ νὰ κι' ὁ ξένος κι ἔρχεται ὄγρὸς καὶ παχνιασμένος.
- 15 Κ' ἡ νέα πηλογήθηκε τῆ μάννα της καὶ λέγει:
 —«Μάννα μ', ὁ ξένος ἔρχεται ὄγρὸς καὶ παγωμένος
 Νὰ τότε πάρουμ' σπίτι μας μέσα στὴ καμαρὴ μου».
 Κ' ἡ μάννα πηλογήθηκε καὶ τήνε συντυχαίνει:
 — Παιδί μ', φωτιά δὲν ἔχουμε, τὸ ξένο τί τὸν θέλεις;
- 20 — Μάννα μ', νὰ (!) κάρβουνο φωτιά φτάνει τὸ νιὸ καὶ μένα.
 — Κόρη μ', ψωμί δὲν ἔχουμε, τὸν ξένο τί τὸν θέλεις;
 — Μάννα μ', ἓνα φελὶ ψωμί φτάνει τὸ νιὸ καὶ μένα.

(*) Τὸ τραβοῦδι αὐτὸ παίζει ἢ λιούρα καὶ τραβουδοῦν, ὅταν βγάξουν τῆ νύφη
 νυφοστόλι ἢ σὲ πατινάδες.

1) νὰ=ἓνα.

Πρβλ. Λαογρ. Τ. Α, σ. 636. Παπαϊωαννίδου ἝΑσματα δημοτ. Σωζοπόλεως
 (Σ. τ. Δ.).

- Κόρη μ', ροῦχα δὲν ἔχουμε τὸν ξένο τὶ τὸν θέλεις ;
 —Μάννα μ' τὸ φουστανάκι μου φθάνει τὸ νιὸ καὶ μένα.
 25 —Κόρη μ', θαρρῶ εἶσαι λεύτερη καὶ σὺ εἶσαι παντρεμένη.
 —Μάννα μ', δυὸ παιδιὰ ἔκανα καὶ τᾶλλο γκαστρωμένη.

8. Ὁ Ξενητεμένος.

- Μὲ μέθυσεσ με τὸ κρασί, με κόμπωσεσ με τ' ἄνθη
 καὶ γὼ λιγνὸς κοιμήθηκα στῆς ἀγαπῶς τὴν πόρτα.
 Ἐψὲς βραδὺ κοιμήθηκα στῆς ἀγαπῶς τὴν πόρτα,
 καὶ τὸ πρωὶ σηκώθηκα σὰ μῆλο μαραμένο.
 5 Γλέπω στὴν πόρτα κλειδαριὰ καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα,
 σκύφτω φιλῶ τὴν κλειδαριὰ καὶ προσκυνῶ τὴν πόρτα.
 —Ἄνοιξε πόρτα τῆς αὐλῆς, πόρτα τῆς μαυρομιμάτας,
 πόρτα τῆς δαχτανόφρυδης, ἄνοιξε νᾶμπω μέσα.
 Καὶ κείνη πηλογήθηκε κι αὐτὰ τὰ λόγια λέγει :
 10 —Ποιὸς εἶσαι σὺ καὶ πῶς σὲ λέν, πῶς λένε τὸνομά σου ;
 —Ἐγὼ μαι, πὸν σοῦ τᾶστερνα τὰ μῆλα στὸ μαντήλι
 τὰ μῆλα τὰ δαμάσκηνα, τὸ ροζακὶ σταφύλι.
 —Αὐτά, ξένε μου, ξαίρω τα, μὰ ἡ γειτονιὰ σοῦ τᾶειπε.
 Πέσ μου σουμάδια τῆς αὐλῆς ν' ἀνοίξω νᾶρτεϊς μέσα.
 15 —Ἐχεις μηλιὰ στὴν πόρτα σου καὶ κλῆμα στὴν αὐλὴ σου.
 Κάνει σταφύλι ραζακὶ καὶ τὸ κρασί μοσκάτο,
 τὸ πίν' οἱ ἄντρες καὶ μεθοῦν γυναῖκες καὶ ροδιίζουν,
 τὸ πίν' τὰ τρελλοκόριτσα καὶ ροδοζοκκινίζουν.
 —Κι αὐτά, ξένε μου, ξαίρω τα, μὰ ἡ γειτονιὰ σου τᾶειπε.
 20 Πέσ μου σουμάδια τοῦ σπιτιοῦ ν' ἀνοίξω νᾶρτεϊς πάνου.
 —Ἀνάμεσα στὸ σπίτι σου χρυσὸ καντήλι καίγει
 σὲ φέγγει καὶ ξυμνώνεσαι, σὲ φέγγει καὶ κοιμᾶσαι.
 —Κι αὐτά, ξένε μου, ξαίρω τα, μὰ ἡ γειτονιὰ σοῦ τᾶειπε,
 πέσ μου σουμάδια τοῦ κορμιοῦ ν' ἀνοίξω νᾶρτεϊς πάνου.
 25 —Ἐχεις ἐλιὰ στὸ μάγουλο κι' ἐλιὰ στὴν ἀμασκάλλη
 κι ἀνάμεσα στὰ στήθη σου τ' ἀστρὶ καὶ τὸ φεγγάρι.
 Καὶ κείνη ἀποκρίθηκε στὶς δοῦλες της καὶ λέγει :
 —Σύρτε, δοῦλες, ἀνοίξετε νᾶρθει ὁ νιὸς ἀπάνου
 καὶ ἄλλες δοῦλες στρώσετε τὴν ἀργυρῆ μας κλίνη,
 νᾶρτει ὁ νιὸς νὰ κοιμηθῆ, ὁ ἄντρας μ' ὁ χαμένος.

Πρβλ, Ν. Π. Ἐκλογαί, ἄσμα 84, σ. 131 καὶ Λαογρ. Τ. Α' σ. 615. Παπαιωαννί-
 δου τραβούδια Σωζοπόλεως (Σ. τ. Δ.)

9. Ὁ Πραματευτὴς τῆς Προῦσας.

- Πραματευτὴς ἐξέβαινε πὸ μέσα πὸ τὴ Προῦσσα.
Σέρνει μουλάρια δώδεκα καὶ μοῦλες δέκα πέντε,
κ' ἢ μοῦλα ἢ κανακαριά ἀμέτρητο λογάρι,
λογάρι κι ἀλογόριαστο κι ὄλο μαργαριτάρι.
- 5 Τὸ δρόμο ὅπου πήγαινε, τὴ στράτα ποῦ παγαίνει
ἄρχεψ' ὁ νιὸς νὰ τραβουδεῖ, ἄρχεψ' ὁ νιὸς νὰ λέγει:
«Γιὰ ἰδὲς βουνά, καλὰ βουνά καὶ κλέφτες νὰ μὴν ἔχουν».
'Ακόμ' ὁ λόγος στέκουνταν κι ἡ συντυχιά κρατοῦσε,
ἐκεῖ τὸν ἐπλακώσανε χίλιοι καὶ δυὸ νομάτοι.
- 10 Ἄλλοι τὶς μοῦλες πιάνοννε κι ἄλλοι τὶς ξεφορτώνουν'
καὶ κεῖνος πληλογήθηκε μὲ μαραμέν' ἀχειλί:
«Οὔλες τὶς μοῦλες πιάστε τες κι οὔλες ξεφορτωστέ τες,
τὴ μοῦλα τὴν κανακαριά μὴν τήνε ξεφορτώστε».
Κι ὁ πρῶτος τους ὁ χαραμῆς μιὰ μαχαιριά τὸν δίνει.
- 15 Τά, κάτσε καὶ τὸν ρώτησε πὸ ποῦ ν' τὰ γονικά του.
—«Ἡ μάννα μ' ἀπ' τὴ Βενετιά κι ὁ κύρης μ' ἀπ' τὴ Προῦσσα
ἔχω καὶ πρῶτον ἀδερφὸ καὶ βγῆκε πρῶτος κλέφτης».
—'Ἐσύ σαι, μπρὲ Γιαννάκη μου, ἐσύ σαι ἀδερφός μου.
'Απὲ τὸ χέρι (*) τὸν ἄρπαξε καὶ στὸ γιατρὸ τὸν πάγει.
- 20 —«Γιατρέ μου, γιάτρεψες πολλοὺς σφραμένους καὶ κομένους,
γιὰ γιάτρεψε κι αὐτὸ τὸ νιό, τὸ νιὸ τὸ παλλικάρι».
—Γιὰ σήκωσε τὸ χέρι του νὰ διῶ τὴ χαντζαριά του.
Σήκωσε τὸ χεράκι του καὶ φάνηκ' ἡ καρδιά του.
—'Εγὼ πολλοὺς ἐγιάτρεψα σφραμένους καὶ κομένους,
- 25 μὰ σὰν κι αὐτὴ τὴ χαντζαριά δὲ μπορῶ νὰ γιατρέψω.
'Απὲ τὸ χέρι τὸν ἄρπαξε, σ' ἄλλο γιατρὸ τὸν πάγει.
—«Γιατρέ μου, γιάτρεψες πολλοὺς σφραμένους καὶ κομένους,
γιὰ γιάτρεψε κι αὐτὸ τὸ νιό, τὸ νιὸ τὸ παλλικάρι.
—Γιὰ σήκωσε τὸ χέρι του νὰ διῶ τὴ χαντζαριά του.
- 30 Σήκωσε τὸ χεράκι του καὶ φάνηκε ἡ καρδιά του.
—'Εγὼ πολλοὺς ἐγιάτρεψα σφραμένους καὶ κομένους,
μὰ σὰν κι αὐτὴ τὴ χαντζαριά δὲν μπορῶ νὰ γιατρέψω.
Βγάζει τὸ χαντζαράκι του καὶ σφάζεται ἀτός του'
«Σὰν πάγει τ' ἀδερφάκι μου, ἄς πάω καὶ γὼ ἀτός μου».

(*) ἢ ἀπ' τὸ χέρι κτλ. ἢ ἀπὲ τὸ χέρι'.

Πρβλ. Ν. Π. Ἑκλογαί, ἄσμα 87 σ, 140—1 καὶ Λαογρ. Τ. Α' σ, 615, Παπαϊω-
αννίδου, ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπόλεως καὶ Λαογρ. σ. 136. 7 (Σ. τ. Δ.)

10. Ὁ Γιάννης ὁ Σαρακιανός, Ἀλέξης ἀντρειωμένος
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο.

- Ὁ Γιάννης ὁ Σαρακιανός κι Ἀλέξης ἀντρειωμένος
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουν
κι ἀντάμα χουν τοὺς μαύρους τους σὲ μιὰ τάβλα δεμένους.
Ἐκεῖ, πὸν τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοχαιρειοῦνται,
5 φωνὴ τοὺς ἦρτ' ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπὸ ἀγγέλου στόμα :
—«Ἐσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ γλυκοχαιρειέστε,
Σαρακιανοὶ σᾶς πάτησαν καὶ πῆραν τίς καλές σας,
πῆραν τοῦ Γιάννη τὴν καλή, τ' Ἀλέξη τὴ γεναίκα
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴ ρεβωνιαστικιά του».
- 10 Ὁ Γιάννης κόφτει πέταλλα κι Ἀλέξης καλλιβώνει
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο τ' ἄλογό του σελώνει.
Ὁ Γιάννης πηλογήθηκε καὶ ὁ Ἀλέξης λέγει,
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο στάθηκε καβαλλάρης.
—«Σύρε, σύρε Βλαχόπουλο καὶ πίσου μὴ γυρίσεις.
- 15 Ἄν εἶναι χίλιοι κόψε τους, κι ἂν εἶναι δυὸ χιλιάδες
κι ἂν εἶναι τρεῖς καὶ τέσσερις, δόσε καὶ μᾶς χαμπάρι».
Πῆρε τὸ δρόμο τὸ δρομὶ νὰ πάγει νὰ τοὺς εὔρει.
Τὸν δρόμον ὅπου πῆγαινε τὸ Θεὸ περικαλοῦσε:
«Θεγέ μου, κι ἄς τοὺς εὔρισκα σ' ἓνα φαροῦ μεϊντάνι».
- 20 Ἔτσι πὸν παρακάλεσε, ἔτσι πῆγε τοὺς ἦρε.
Γλέπει τσαντίρια πράσινα καὶ μετρομὸ δὲν ἔχουν·
στέκεται, διαλογίζεται κι ἀτός του τὸ θαμάζει.
Νὰ πάγει πίσου ντρέπεται, νὰ πάγει μπρὸς φοβᾶται.
Καὶ κῆνος πηλογήθηκε τὸ μαῦρο του καὶ λέγει:
- 25 —«Βάστα, μαῦρε μου, δυνατὰ καὶ πίσου μὴ γυρίσεις
καὶ σὺ σπαθὶ μου δημοσιὸ μὴν τύχει καὶ ραγίσεις
καὶ σὺ, καημένη μου καρδιά, μὴν τύχει καὶ δειλιάσεις.»
Στὸ σέμπα χίλιους ἔκοψε, στὸ ξέβα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸν καλό του γυρισμὸ δὲν ἦρε τί νὰ κόψει.
- 30 Μόνο τοῦ Γιάννη τὴ καλή τ' Ἀλέξη τὴ γεναίκα
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο τὴ ρεβωνιαστικὴ του.
Ἄπὲ τὸ χέρι (*) τίς ἄρπαξε στὸ μαῦρο του τίς βύνει,
Παίρνει τὸ δρόμο τὸ δρομὶ νὰ πάγει νὰ τοὺς εὔρει.

(*) ἀπ' τὸ χέρι ἢ ἀπὲ τὸ χέρ'.

Πρβλ. Λαογρ. Τ. Α', σ. 594. Παπαϊωαννίδου, ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπό-
λεως (Σ. τ. Δ.)

11. Τὰ τρία τ' ἀδρέφια.

- Ἄλέξαντρος ὁ βασιλῆς, ὁ πολυχρονεμένος,
 πὸν μέτρησε τὴ θάλασσα στὸ μᾶκρος καὶ στὸ πλάτος
 κι οὔλα τὰ ψάρια τοῦ γιालοῦ κι οὔλα τὰ σαφριδάκια.
 Τὰ τρὶ' ἀδρεφάκια τὰ γλυκιά, τὰ πολιγαπημένα,
 5 σ' ἓνα σχολειὸ διαβάζουνε σ' ἓνα ψαλτήρι ψάλλουν.
 Τὰ μιὰ Λαμπρὴ, μιὰν Κεριακὴ, μιὰν πίσημον ἡμέρα,
 τὰ σκόλασεν ὁ δάσκαλος νὰ πᾶ νὰ κολυμπήσουν.
 Ἔβγαλαν τὰ ρουχάκια τους, τὰ λινομέταξά τους
 10 καὶ τὸ σταυρό τους ἔκαναν, στὴ θάλασσα ἐπέσαν.
 Τρία μπαίνουν, τὰ δυὸ βγαίνουν, ὁ Κωσταντῆς δὲ βγῆκε,
 σαράντα μίλλια πήγαινε μὲ γέλια μὲ τραβούδια,
 κι ἄλλα σαράντα πήγαινε μὲ κλαῖτα μοιρολόγια.
 Οὔλα τὰ ψάρια μέτρησε κι οὔλα τὰ σαφριδάκια
 15 ἓνα ψάρι δὲ μέτρησε, ποῦθελε τὸν ἐφάγε.
 Πικρὴ φωνίτσα ἔβγαλε στὴ μέση τοῦ πελάγου:
 — «Βρὲ πάρτε τὰ ρουχάκια μου τὰ λινομέταξά μου
 καὶ πάντε τα στὴ μάννα μου, τὴ πικροκαταροῦσα,
 ὅπου κατάριε κι ἔλεγε τέτιες πικρὲς κατάρεις:»
 20 — «Παιδί μ', τὰ ψάρια νὰ σὲ φᾶν, παιδί μ', τὰ σαφριδάκια».

Ποβλ. Λαογρ. Τ. Α. σ. 613. Παπαϊωαννίδου, ἄσμ. δημ. Σωζοπόλεως (Σ, τ, Α.

12. Ἡ Κλεφτοπούλα.

- Ποιὸς εἶδε τέτια λιγερό, τέτια πανώρια κόρη
 νᾶχει ἀσημένιο ἀργαλειὸ καὶ φιλντισένιο χτένι,
 νὰ εἶνε καὶ ἡ σαῖτα της μαλαμοκαπνισμένη.
 Τὰ κεῖ, πὸν φαίνει τὸ πανὶ καὶ ρίχνει τὴ σαῖτα,
 5 θυμήθηκε τὴ λεβεντιὰ καὶ τὸ μακρὸ τουφέκι,
 τουφέκι δέκα πιθαμῶ, πιστόλια, καρροφύλλι,
 καὶ τὸ σπαθὶ τὸ δημισκὶ ἄλλος κανεὶς δὲν τῶχει.
 Τὰ μιὰ Λαμπρὴ, μιὰν Κεριακὴ, μιὰν πίσημον ἡμέρα,
 βγῆκε νὰ παίξει τὸ σπαθὶ, νὰ ρίξει στὸ σουμάδι.
 10 Κανεὶς καὶ δὲν τὴν γνώρισε μ' ἐξήντα δυὸ λεβέντες
 καὶ κεῖ, πὸν παίξει τὸ σπαθὶ καὶ ρίχνει στὸ σουμάδι,
 ξεθηλυκώθη τὸ κομπί, φάνηκε τὸ βυζί της.
 Κανεὶς καὶ δὲν τὴν γνώρισε π' ἐξήντα δυὸ λεβέντες,

- μόν' να μικρὸ κλεφτόπουλο τὸ γλέπει καὶ γελάει.
 15 —Τί εἶδες, βρε κλεφτόπουλο, τί εἶδες καὶ γελάεις ;
 —Βίδα τὴν πούλια πᾶστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη,
 εἶδα καὶ τὸ βυζιάκι σου, ποὺ εἶν' ἄσπρο σὰ μπαμπάκι.
 Καὶ κείνη, σὰν κατάλαβε, ὅπου τήνε γνωρίζει:
 —'Αἴντε ἄιντε, βρε ψυχογιέ, στὸν τόπο μας νὰ πᾶμε,
 20 νὰ πάρω διάκο καὶ παππᾶ, γιὰ νὰ μᾶς στεφανώσουν.

Πρβλ. Ν. Π. Ἐκλογαὶ ἄσμα 72--93. Σημ. Ν. Π. καὶ Λαογρ, Τ. Α' σ. 598—
 599, Παπαϊωαννίδου ἄσματα δημοτ. Σωζοπόλεως. (Σ. τ, Δ.)

13. Ὁ ὄνειρος τοῦ Κωσταντή.

- Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Κωσταντής καὶ Τρίτην ἐβαπτίσθη,
 Τρίτην εἶδε τὸν ὄνειρο, ποῦθ' ἔλεγε νὰ πεθάνει.
 Οὐτ' ἔτρωγε οὐτ' ἔπινε οὔτε γλυκοκοιμοῦνταν,
 μήτε τὸ μαῦρο του ταγῆ, μήτε τὴν κόρη ἀγκάλια.
 5 Τὴν ἀντρεία του μοίραζε πὰ στοὺς ἀντρειωμένους.
 — «Σύρ' ἀντρεία μου, στὸ καλὸ καὶ γὼ στὸ καταβόδιο,
 φτάνει ὅσο σὲ χάρηκα τώρα σαράντα χρόνια».
 Τὰ μιὰ Λαμπρή, μιὰ Κεριακή, μιὰ πίσημο ἡμέρα,
 στολίστηκαν οἱ ἄρχοντες νὰ πᾶ νὰ τὸν ἰδοῦνε.
 10 Στρώνει τίς τάβλες πράσινες καὶ νὰ πεσκίρια μαῦρα
 καὶ τὸ ποτήρι, ποὺ κερνᾶ, μαῦρο κι ἀραγιασμένο.
 Τριῶ χρονῶ κρᾶσι ἔβγαλε κι ἀφροῖτο παξουμάδι.
 — «Τρῶτε καὶ πίνετε ἄρχοντες, καὶ γὼ νὰ σᾶς φηγιοῦμαι.
 Τῆς Ἀλεξάντρας τὰ βουνὰ τὰ πυκνοφετεμένα,
 15 οὔτε πουλὶ τ' ἀνέβηκε οὔτε τὸ χηλιδόνι,
 μόνο ἐγὼ τ' ἀνέβηκα δυὸ ὄρες τοῦ μεσοιύχτου,
 καὶ καβαλλάρης καὶ πεζὸς κι ἀρματοφορεμένος,
 μὲ τριτοπίθαμο σπαθὶ μ' ἐξήντα ὄργιες σκουτιάγια.
 Σαράντ' ἀρκουδία σκότωσα κι ἐξήντα δυὸ λιοντιάγια.
 20 κι ἓνα λιοντάρι φοβερὸ βουλήθη νὰ μὲ φάγει.
 Τόσο δὲν ἐφοβήθηκα, ὅσο σ' αὐτὴν τὴν ὥρα,
 Ποὺ καρτερῶ τὸν ἄγγελο νὰ πάρει τὴ ψυχὴ μου».

Πρβλ. Λαογρ. Τ. Α. σ. 609. Παπαϊωαννίδου: ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπό-
 λεως [Σ. τ, Δ.]

14. Ὁ Φτωχὸς Καλόγερος (1)

Ἐγὼ εἶμουν ὄρφανὸ παιδί, εἶχα καὶ χήρα μάννα
 κι ἡ μάννα μου μὲ στοίχισε σ' ἓναν καλὸν ἀφέντη.
 Κι ἀφέντης μου κάνει χαρά, τὸ γιό του κάνει γάμο
 κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλο τ' ἀρχοντολόγι,
 5 καὶ παππαδιὲς καλόγριες κι ἀπάρθενα κοράσια.
 Κι ἓνας φτωχὸς καλόγερος ἀκάλεστος πηγαίνει...
 Ἦρτεν ἡ ὥρα ἡ καλή, ὥρα ἡ βλογημένη,
 ὅλοι χαρίζουν χάρισμα, χαρίσματα στὴ νύφη.
 Ἄλλος χαρίζει δυὸ φλουριά, ἄλλος χαρίζει τρία,
 10 χαρίζει κι ὁ καλόγερος ἐννιά πύργους λογάρι,
 τοὺς ἕξι πύργους μάλαμα, τοὺς τρεῖς μαργαρινάρι.
 Σὰν τ' ἀκουσαν οἱ ἀρχοντες, πολὺ τοὺς κακοφάνη,
 σὰν κλέφτη τὸν ἐπιάσανε, σὰν Κροῖσο τὸν κρατοῦνε.
 —Πές μας, πές μας, καλόγερε, σὰν ποιὸς εἶναι ὁ βίός σου ;
 15 —«Ὅσ' ἄστρα εἶν' στὸν οὐρανό, κι' ὅσα φύλλα στὸν κάμπο
 κι ὅσες κεροσταλαματιᾶς εἶναι στὸν Ἅγιο-Τάφο».

1) Φτωχὸς Καλόγερος=Χριστός.

Περβλ. Λαογρ. Τ. Α. σ. 646. Παπαϊωαννίδου: ἄσματα δημοτ. Σωζοπόλεως.
 Περβλ. καὶ Λαογρ. σ. 356-7. [Σ. τ. Δ'].

15. Τὸ νοῖκι.

Σάββατο βραδὺ μ' ἐδιώξαν οἱ γονιοὶ μου
 ἀπ' τὸ σπίτι μας, κι ἀπ' τὰ γλυκά μ' ἀδρέφια.
 Παίρνω τὸ δρομὶ τὸ ἀριὸ τὸ μονοπάτι,
 κάστρο δὲν ἤῤῥα, χωριὸ νὰ πᾶ νὰ μείνω.
 Βρίσκω' νὰ δενδρὶ ὁμορφο κυπαρίσσι :
 5 —Ἄξιο μου δεντρί, λιγνὸ μου κυπαρίσσι,
 δεῖξε με χωριό, κάστρο νὰ πᾶ νὰ μείνω.
 —Νά, ἡ ρίζα μου καὶ δέσε τ' ἄλογό σου,
 νά, κι οἱ κλῶνοι μου καὶ κρέμα τ' ἄρματά σου,
 10 νά, κι ὁ ἥσκιος μου καὶ πέσε καὶ κοιμήσου.
 Κι αὔριο τὸ πρωὶ τὸ νοῖκι μου γυρνᾶω:
 Χίλια τ' ἄλογο καὶ χίλια τ' ἄρματά σου
 καὶ γὰ λόγου σου ἀμέτρητο λογάρι.
 —Φρίζε θάλασσα, καὶ γῆ μὴν τ' ἀπομένεις,

- 15 ὡς καὶ τὸ δεντρὶ τὸ νοῖκι του γυρεύει !
 — Μπρέ, διαβόλου γιέ, τί νοῖκι σὲ γυρεύω ;
 Ἔνα μαστραπᾶ νερό, (1) τὴ ρίζα μου νὰ βρέξεις.

1) Περισσεύει στὸ στίχο ἢ λ. νερό. (Σ. τ. Δ.)

16. Τῆς Σαλονίκης τὸ θεριό.

- Τῆς Σαλονίκης τὸ θεριὸ βγῆκε νὰ σεργιανίσει.
 Βίζει γεναίικας φορεσιά, γεναίικας πασουμάκι,
 γεναίικα βγαίνει, κίθεται μέσα στὸ σταυροδρόμι,
 καὶ βγάζει τὰ μαλλίικα της καὶ κίθεται καὶ κλαίγει.
- 5 Τοῦ Ρήγα ὁ γιὸς κατέβαινε ἀπὲ τοῦ σεφεριοῦ του.
 — Τ' ἔχεις, κόρη μ' καὶ θλίβεσαι, τ' ἔχεις, κόρη μ', καὶ κλαίγεις ;
 — Τὸ δαχτυλίδι μ' ἔπεσε μέσα εἰς τὸ πηγάδι.
 ποιὸς εἶν' ἄξιος καὶ δυνατὸς νὰ σέμπει νὰ τὸ βγάλει,
 ἄντρα θὰ τὸν στεφανωθῶ, ἄντρα θὰ τότε πάρω.
- 10 Τὸν ἔδεσε, τὸν ἔβαλε μέσα εἰς τὸ πηγάδι.
 Πικρὴ φωνίτσα ἔβγαλε, ὅσο κι ἂν ἠμποροῦσε :
 — «Βγάλε με, βγάλε, κοπελιά, κι ἡῦρα τὸ δαχτυλίδι».
 — «Τὰ ἐδῶ, ποὺ μπῆκες, Ρήγα γιέ, δὲν εἶναι γιὰ νὰ ξέβεις».

Πρβλ. Ν. Π. Ἐκλογαὶ ᾄσμα 905 καὶ Λαογρ. Τ. Α. σ. 607, Παπαϊωαννίδου ᾄσμ. δημοτ. Σωζοπόλεως [Σ. τ. Δ'].

17. Ὁ μικραδερφός.

- Ἄλλο καὶ δὲν ἐξούλεψα στὸν ψεύτικο τὸν κόσμο,
 τὸ κίττρογο, πὼς περπατεῖ καὶ τὸ νερό, πὼς τρέχει.
 Σὰν τ' ἀδρεφάικα τὰ καλὰ τὰ πολυαγαπημένα,
 ἄντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοχαιρειοῦνται.
- 5 Ἐκεῖ, ποὺ τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοχαιρειοῦνται,
 μικραδερφός ἀγάπησε τοῦ πρώτου τὴ γεναίικα.
 Τὰ μιὰ Λαμπρή, μιὰν Κεριακή, μιὰ πίσσημον ἡμέρα
 ἢ νὰ βγαίνει ἀπ' τὸ λουτρό κι ὁ νιὸς ἀπ' τὸν μπαρμπέρη.
 Ἐκεῖ ἀνταμωθήκανε σ' ἕνα στενὸ σοκάκι.
- 10 — «Γῶ σ' ἀγαπῶ, νεράϊδα μου, γεναίικα νὰ σὲ πάρω».
 — «Γῶ σ' ἀγαπῶ, ἀντράδρεφε, ἄντρα γιὰ νὰ σὲ πάρω,
 Σὰ μ' ἀγαπᾶς, ἀντράδρεφε, σκότωσ' τὸν ἀδρεφό σου».

- «Πές μου, πές μου, νυφάδα μου, σὰν πῶς νὰ τὸ σκοτώσω ; »
 — «Ὁ κύριός σου σῆς ἄφηκε ἀμπέλια καὶ χωράφια,
 15 νὰ πῆτε νὰ μοιράσετε τὸ ἔχει τοῦ γονιοῦ σου,
 καὶ ἀμὲ τὸ νεροφάγωμα δόσε τὸν ἀδρεφό σου.
 Κι ὁ ἀδρεφό σου εἶναι κακὸς καὶ πιάστε καὶ μαλώστε,
 βγάλε τὸ χαντζαράκι σου, σκότωσ' τὸν ἀδρεφό σου».
 — «Μωρή σκύλλα, μωρ' ἄνομη, πῶς νὰ τότε σκοτώσω ; »
 20 Βγάζει τὸ χαντζαράκι του, παίρνει τὴν κεφαλή της.

Σημ. συλλογέως: «Ἀπὸ τὸ τραβοῦδι αὐτὸ λείπουν πολλὰ καὶ τὸ τέλος εἶναι ἀπότομο. Δὲν μπόρεσα νὰ ρωτήσω ἄλλους μήπως τὸ ἤξευραν καλλίτερα. Κι' αὐτὸ γιὰ εἶναι καλὸ τραβοῦδι καὶ βρῖσκεται καὶ στὴν Κύπρο, ἀπ' ὅπου ὁ Σπυρίδων Βασιλειάδης πῆρε τὸ μῦθον του, καὶ ἔκαμε τὴ Γαλιταία του».

Πηρβλ. Ν. Π. Ἐκλογαὶ ἄσμα 80. σ. 120—121 καὶ Λαογρ. Τ. Α. σ. 632—633. Παπαϊωαννίδου ἄσμ. διημ. Σωζοπδλεως [Σ. τ. Δ'].

18. Τὸ δαχτάνι.

- Πόσα καὶ πόσα Σάββατα καὶ πόσες Κεριακάδες,
 ὄλο τὸ σαραντάμερο (1) κόρη δαχτάνι πλέκει,
 καὶ ὁ ἄντρας της τὴν ἐρωιᾷ καὶ τὴν βαριξετάζει:
 — «Πές μου, πές μου, καλοῦδα μου, ποιοιοῦ ναι τὸ δαχτάνι ; »
 5 — «Σὰ θῆλ' ὁ Θεὸς καὶ πλέξω το, δικό σου τὸ δαχτάνι».
 Σὰ θῆλ' ὁ Θεὸς ἐπλέξε το, σαράντα φούντωσέ το,
 τὸν ἄντρα της δὲν τό δωκε, τοῦ φίλου της τὸ δῶνει,
 καὶ ὁ φίλος της τὸ κρέμασε φούντα εἰς τὸ σπαθί του.
 Παναγροῦκι γίνεται στὸν Ἄϊ-Κωσταντῖνο.
 10 — «Ἄϊντε ἄϊντε, καλοῦδα μου, νὰ πᾶμ' στὸ παναγῶρι».
 Γερνᾷ δεξιὰ ὁ χορός, γερνᾷ ξερβία, γνώρισε τὸ δαχτάνι. (2)
 — «Πές μου, πές μου, καλοῦδα μου, ποῦ εἶναι τὸ δαχτάνι ; »
 Καὶ κείνη πηλογήθηκε καὶ αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
 — «Κάτ' στὸ γιαλὸ κατέβηκα, γιὰ νὰ τὸ σκαματίσω (3)
 15 καὶ ἓνα ψαράκι τοῦ γιαλοῦ μὲ πῆρε τὸ δαχτάνι.»
 — «Πές μου, πές μου, βρε φίλε μου, ποῦ ἦδες τὸ δαχτάνι ; »
 — «Ἐγὼ εἶμαι ἐνοῦς ψαρά πιδί, καὶ ἐπῆγα νὰ ψαρέψω,
 καὶ ἔβγαλε τὸ ἀγκίστρι μου ἓνα παχὺ λαυράκι,
 ἔσκισα τὴν κοιλίτσα του καὶ ἦρα τὸ δαχτάνι».

1) Σαραντάμερο εἶναι ἡ Σαρακοστή τῶν Χριστουγέννων.

2) Ἔχει ὁ στίχος δύο συλλαβὲς παραπάνω. Ἦτος :

Γερνᾷ δεξιὰ ὁ χορός, ξερβία, γνώρισε τὸ δαχτάνι.

3) Σκαματίζω ἐκ τοῦ Λατ. (ἢ τοῦ Ἰταλ.) Squamare.

Πηρβλ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 642—3. Παπαϊωαννίδου ἄσμ. διημ. Σωζοπόλεως (Σ.τ.Δ.)

19. Τῆς Ἀρετῆς.

- Σάν τῆ μαννά, σάν τῆ μαννά, σάν τὴν καλὴ τὴ μάννα,
 ὀπόχει τοὺς ἐννιά τοὺς γιουός, τὴ μονοθεγατέρα,
 στὰ σκοτεινά τὴν ἔλουζε, στ' ἀστρὶ τήνε χτενίζει,
 καὶ ὄξω στὸν Αὐγερινὸ ἔπλεξε τὰ μαλλιά της,
 5 νὰ μὴ τὴν διοῦν στὴ γειτονιά καὶ στείλουν προξενήτρες.
 Προξενητάδες ἔρχονται ναμὲ τὴ Βαβυλώνα,
 γυρεύουν τὴν κύρ' Ἀρετὴ στὰ μακριὰ στὰ ξένα.
 Οἱ ὄχτῶ γιοὶ δὲ στρέξανε, ὁ Κωνσταντῖνος στρέγει.
 —«Δός τηνα, μάννα, δός τηνα τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα.
 10 νάχει κι ὁ μαῦρος μου ταγή, νάχω κι ἐγὼ κονάκι».
 —«Σάν ἔρτ' ὁ χρόνος δύστηχος, χρονιὰ καταραμένη,
 ποῦ θαῦρουμ' τὴν κερ' Ἀρετὴ στὰ μακριὰ στὰ ξένα,
 Ποιὸς θὰ μὲ φέρ' τὴν Ἀρετὴ νὰ μὲ παρηγορήσει ; »
 —«Σάν ἔρτει χρόνος δύστηχος, χρονιὰ καταραμένη
 15 ἐγ' ἀ σὲ φέρ' τὴν Ἀρετὴ νὰ σὲ παρηγορήσει».
 Τὰ ἦρτ' ὁ χρόνος δύστηχος, χρονιὰ καταραμένη,
 πεθαίνουν οἱ ὄχτῶ οἱ γιοί, κι ὁ Κωσταντῆς στὴ στρώση.
 Πεθαίνει καὶ ὁ Κωσταντῆς κι ἡ μάννα του τὸν λέγει :
 —«Ἐσ' εἴσουνε, βρὲ Κωσταντῆ, ὅπου πολὺ μοῦ λέγεσ:
 20 Δός τηνε μάννα δός τηνε, τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα ;
 Ποῦ θαῦρουμε τὴν Ἀρετὴ στὰ μακροῦ στὰ ξένα ; »
 Κ' ἡ μάννα του ἐπήγαινε στὰ μνήματα κι ἐκλαίγε.
 Σαραντα μέρες ἔκλαιγε ἡ μάννα του στὸ μνήμα,
 σ' ὄλα τὰ μνήματα ἔκλαιγε στοῦ Κωσταντῆ θρηνοῦσε.
 25 Σ' ὄλα τὰ μνήματ' ἔκλαιγε σὲ ὄλα βγάζει ξόδι,
 στοῦ Κωσταντίνου τοῦ μικροῦ ἔβγαζε τὰ μαλλιά της.
 Τοῦ Κωσταντίνου ἔλεγε τὴν Ἀρετὴ νὰ φέρει.
 —«Σήκω σήκω, κύρ Κωσταντῆ, τὴν Ἀρετὴ νὰ φέρεις».
 Κι ὁ Κωσταντῆς βαρέθηκε ναμὲ τὰ κλάματά της,
 30 βαρέθηκε κι ὁ Κωσταντῆς, βαρέθηκαν κι οἱ ἄγιοι.
 Δίνει τὸ μνήμα πορπιδιά, στὸν πίνου κόσμο ἀνέβη.
 Κάνει τὸ μνήμα ἄλογο, τὸ σάββανό του σέλα,
 δίνει τὸ ἄλογο βιτσιὰ στὴν Ἀρετὴ καὶ πάγει.
 Τὸν δρόμον, ὅπου πήγαινε, Θεὸ παρακαλοῦσε :
 35 «Θεέ μου, κι ἄς τὴν εὔρισκα τὴν Ἀρετὴ στὴν πόρτα»,
 Ἔτσι πὺν παρακάλεσε, ἔτσι πῆγε τὴν ἦρε.
 —«Ἄϊντε, ἄϊντε, κύρ Ἀρετῆ, κι ἡ μάννα μας σὲ θέλει».
 —«Πέξ μου, πέξ μου, κύρ Κωσταντῆ, σάν τι μὲ καλοθέλει ;

- Καὶ σὰν μὲ θέλει γιὰ καλὸ νὰ βάλω τὰ χρυσά μου,
 40 καὶ σὰν μὲ θέλει γιὰ κακὸ, νὰ βάλω τὰ μαυρά μου.
 —«Καὶ τὰ μαυρά σου φόρεσ' τα καὶ τὰ χρυσά σου πάρ' τα».
 Ἄπὸ τὸ χέρ' τὴν ἄρπαξε, στὸ μαῦρο του τὴν βάζει.
 Τὸ δρόμο, ὅπου πῆγαιναν, τὴ στράτα ποὺ περπάταν,
 καὶ τὰ πουλάκια κελαηδοῦν καὶ τὰ πουλάκια λένε:
 45 «Ποιὸς εἶδε τέτοιο φάντασμα, ποιὸς εἶδε τέτοιο θάμα,
 νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ νὰ μὲ τοὺς πεθαμένους;»
 —«Ἄκους, ἀκούς, κύρ Κωσταντή, τί λένε τὰ πουλάκια;»
 —«Πουλάκια εἶναι κι ἄς κελαηδοῦν, πουλάκια εἶναι κι ἄς λένε».
 Στὸ σπῆτι τοὺς κατόφτασαν, τὴν πόρτα τοὺς χτυποῦνε».
 50 —«Σύρε, σύρε, μητέρα μου, τὴν Ἄρετὴ σὲ φέρνω».
 —«Ναὶ φύγε, φύγε, Χάροντα, καὶ μὴ μὲ φοβερίζεις».
 Ἐκεῖ ἀγκαλιαστήκανε καὶ βγῆκε ἡ ψυχὴ της.

Σημ. Τὸν μῦθο τοῦ τραβουδιοῦ αὐτοῦ πῆρε ὁ Ἀργύρης Ἐφταλιώτης καὶ ἔκανε τὸ δράμα τοῦ «Βρυκόλακας».

Ποβλ. Ν. Πολ. Ἐκλογαὶ ἄσμα 92 σ. 155, καὶ Λαογρ. Τ. Α. σ. 610—611. Παπαϊωαννίδου, ἄσμ. διημ. Σωζοπόλεως. (Σ.τ.Δ.)

20.

- Ὁ Κωσταντῖνος ὁ μικρός, ὁ μικρο-Κωσταντῖνος,
 στὸ χρόνο μάθε τὸ σπαθί, στὸ χρόνο τὸ δοξάρι,
 στὸν τρίτο ἔκαυκῆστηκε, κανένα δὲ φοβάται
 οὔτε Τοῦρκο, οὔτε Ρωμῶ, οὔτε τὸ Βασιλέα.
 5 Βασιλοπούλα πρόβαλε νὰ μ' ἀψηλὸ παλάτι:
 —«Σώπα, σώπα, κύρ Κωσταντή, καὶ μὴν πολυκαυκίεσαι
 κι ὁ βασιλὲς γεράκια χει καὶ στέρνει καὶ σὲ πιάνει».
 Κι ὁ βασιλὲς, σὺν τᾶκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη.
 Διαλαλητάδες ἔβγαλε σ' ὅλα τὰ καντηλίγια:
 10 —«Ποιὸς εἶναι ἀξιὸς καὶ δυνατὸς τὸν Κωσταντὴ νὰ πιάσει;»
 Κανεὶς καὶ δὲν εὐρέθηκε μὲ τοὺς ἀντρειωμένους,
 μόνε τῆς χήρας ὁ υἱός, τῆς χήρας ὁ Γιαννάκης.
 —«Ἐγὼ μ' ἀξιὸς καὶ δυνατὸς τὸν Κωσταντὴ νὰ πιάσω.
 Γιὰ δὸς μου χίλιους ἀπὸ μπρὸς καὶ χίλιους ἀπὸ πίσου
 15 καὶ χίλιους ἀπ' τὰ πλάγια μου, τὸν Κωσταντὴ νὰ πιάσω».
 Τὸν δώνει χίλιους ἀπὸ μπρὸς καὶ χίλιους ἀπὸ πίσου
 καὶ χίλιους ἀπ' τὰ πλάγια του, καὶ πᾶ νὰ τόνε πιάσει.
 Τὸ δρόμο, ὅπου πῆγαινε, τὸ Θεὸ παρακαλοῦσε:

- «Θεγέ μου, κι ἄς τὸν εὔρισκα τὸ Κωσταντὴ στὴν κλίνη
 20 καὶ τὸ σπαθὶ του στὸ σπαθῆ κι ὁ μαῦρος του στὸν κάμπο».
 Ἔτσι, ποὺ παρακάλεσε, ἔτσι πῆγε τὸν ἠῦρε.
 Ἔρραψε τὰ ματάκια του μ' ἐννια κάτια μετᾶξι.
 Ἔδεσε καὶ τὰ χέρια του μ' ἐννια κάτια ἄλυσσίδες.
 Ἔβαλε καὶ στὴ πλάτη του τοῦ μύλου τὸ λιθάρι.
 25 Καὶ κείνος πηλογήθηκε μὲ τὸ καμὲν' ἀχεῖλι:
 —«Π' οὔλα τὰ μέρη πάντε με, π' οὔλα τὰ καντηλίκια,
 τοῦ βασιλέα τὴν αὐλὴ μὴν πᾶ καὶ μὲ περάστε».
 Καὶ κείνοι πᾶ στὸ πεῖσμα του, κὸ κεῖ τότε περνοῦνε.
 Βασιλοπούλα πρόβαλε ἀπ' ἀψηλὸ παλάτι :
- 30 —«Δὲ σ' ἔλεγα, βρε Κωσταντὴ, πολὺ νὰ μὴ κανικέσαι,
 κι ὁ βασιλὲς γεράκια χει καὶ στέρνει καὶ σὲ πιίνει ;»
 Δάκρυσαν τὰ ματάκια του, κόπηκε τὸ μετᾶξι,
 τάννυσε καὶ τὰ χέρια του, σπάσαν οἱ ἄλυσσίδες
 χύμιξε καὶ τίς πλάτες του κι ἔπεσε τὸ λιθάρι.
 35 Νὰ καὶ ὁ μαῦρος τ' ἔρκεται καὶ τὸ σπαθὶ του πάγει.
 Καὶ τὸ σπαθῆκι τ' ἄρπαξε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
 —«Βάστα, μαῦρε μου, δυνατά, σπαθὶ μου, μὴ ραγίσεις
 Καὶ σύ, καημένη μου καρδιά, νὰ μὴ λιγοθυμήσεις».
 Στὸ σέμπα χίλιους ἔκοψε, στὸ ξέβα δυὸ χιλιάδες,
 40 στὸν ὑστερνὸ του γυρισμὸ δὲν ἠῦρε τί νὰ κόψει.
 Βρίσκει τῆς χήρας τὸν ὑγιό, τῆς χήρας τὸ Γιαννάκη,
 μιὰ χαντζαριά τὸν ἔδωκε κι ὑστερα τότε λέγει:
 —«Σύρε νὰ πῆς τὸ Βασιλέ, τὸ πολιαξακουσμένο,
 σὰν ἔχει κι ἄλλα πρόβατα, ἄς στείλ' νὰ τὰ κουρέψω».

Ποβλ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 592-94, Παλαιωαννίδου, ἄσμ. δημ. Σωζοπόλεως [Σ.τ.Δ].

21. Ἡ Βουργάρα.

- Ἄπο μικρὸς ὀρφάνεψα πὸ μάννα καὶ πὸ κύρη.
 Ἦ' ἀδέρφια μου μὲ στοίχισαν σὲ μιὰ χήρα Βουργάρα.
 Δώδεκα χρόνια δούλεψα, σὲ μιὰ χήρα Βουργάρα,
 Δώδεκα χρόνια δούλεψα, στὸ μάτι δὲν τὴν εἶδα,
 5 στὸ μάτι καὶ στὴν ὠμορφιά καὶ στὸ δαχτανοφρύδι.
 Κι ἕνα Σαββάτο τὸ πρωῖ, μιὰ πίσσημη ἡμέρα,
 κείν' ἔβγαυνε ἀπ' τὸ λουτροὸ καὶ γὼ ἀπ' τὸ μερομπέρη.
 Τότε καὶ γὼ τὴν λόγιαξα, τότε καὶ γὼ τὴν εἶδα,
 στὸ μάτι καὶ στὴν ὀμορφιά καὶ στὸ δαχτανοφρύδι.

- 10 Τότε καὶ γὼ τῆ μίλησα τότε καὶ γὼ τὴν εἶπα :
 — «Κυρά μου, δὸς τὸ δίκιο μου, δὸς με τὴ δούλεψή μου,
 τ' ἀδέρφια μου μὲ μῆνυσαν νὰ πᾶ νὰ μὲ παντρέψουν».
 — «Ἄν θές, παιδί μου, παντριά, ἂν θές, γιὰ νὰ παντρέψεις,
 δώδεκα δούλες ἔχω γώ, κι ὅποιανα θέλεις πάρε.
- 15 Θέλεις τὴ ροῦσα ἔπαρε θέλεις τὴ μαυρομμάτα,
 θέλεις τὴ καγκελόφρουδη καὶ τὴ δαχτανοφρούδα.
 — «Οὔτε τὴ ροῦσα θέλω γώ, οὔτε τὴ μαυρομμάτα,
 οὔτε τὴν καγκελόφρουδη καὶ τὴ δαχτανοφρούδα,
 ἐγὼ Βουργάρα δούλεψα, Βουργάρα θὲ νὰ πάρω».
- 20 Στὰν πόλη σφάζουν πρόβατα, στὸ Γαλατᾶ γελάδια,
 καὶ στῆς Βουλγάρας τὴν ποδιά, σφάζονται παλλικάρια.

Πρβλ. *Θρακικὰ Τραγοῦδια* Μ. Παπαχριστοδοῦλου. Τ. Α' σ. 204 καὶ Λαογρ. Τ. Α' σ. 641 ΕΕ' Παλαιῶνανίδου ἄσματα δημοτ. Σωζοπόλεως (Σ. τ. Δ).

22. Στὴ βρύση.

- Σαράντα πέντε Κεριακὲς κι ἑξήντα δυὸ Δευτέρες,
 δὲν εἶδα τὴν ἀγάπη μου κι εἶπα νὰ πιῶ φαριμάκι.
 Ἐψὲς βράδυ τὴ λόγιαξα καὶ στὸ χορὸ πού κράτιε,
 ἀπὸ τὸ μάτι μ' ἔγνεψε κι ἀπὸ τ' ἀχειλί (1) μὲ λέγει :
- 5 — «Πάρε, ξένε μ', τὸ μαῦρο σου καὶ πᾶ νὰ τὸν ποτίσεις,
 καὶ γὼ θὰ πάω σπίτι μας, τὴ μάννα μ' νὰ γελάσω».
 — «Μάννα μ', νερὸ δὲν ἔχουμε καὶ τί θὰ πιοῦμε πόψα»;
 Παίρνει τὸ χρυσομαστραπά, στὴ βρύση καὶ πηγαινέι.
 Στὸν δρόμον, ὅπου πηγαινέι, τὸ Θεὸ περικαλοῦσε :
- 10 «Θεὲ μου, κι ἄς τὸν εὔρισκα στὴ βρύση νὰ κοιμᾶται».
 Ἔτσι, πού παρακάλεσε, ἔτσι πῆγε τὸν ἡῦρε.
 «Νὰ τὸν ξυπνήσω μὲ νερό, φοβοῦμαι μὴν κρυώσει,
 νὰ τὸν ξυπνήσω μὲ κρασί, φοβοῦμαι μὴ μεθύσει.
 Ἄς τὸν ξυπνήσω μὲ φιλί, πὼς ἦταν μαθημένος.»

1 Χάριν τοῦ μέτρου ἦ : κι ἀπὸ τ' ἀχειλ' ἦ : κι ἀπ' τ' ἀχειλί.

Πρβλ. Λαογρ. Τ. Δ', σ. 638, Μ. Παλαιῶνανίδου, ἄσμ. δημ. Σωζοπόλεως (Σ. τ. Δ)

23 Ἡ νερὰ Βδοικιά.

Γιὰ ἰδὲς Καστέλλι ἔμορφο καὶ κρυὸ νερὸ δὲν ἔχει.
 Κι ἂν ἔχει καὶ κρυὸ νερὸ, δρόκος τὸ περιορίζει.
 Διψοῦν τὰ λάφια γιὰ νερὸ καὶ τὰ πουλιὰ γιὰ δρόσο,

- διηοῦν καὶ οἱ εὐγενικῆς γιὰ μιὰ καθάρια βροῦση.
 5 Τὰ μιὰ Λαμπρή, μιὰν Κεριακή, μιὰν πίσσημη ἡμέρα
 στολίζοντ' οἱ εὐγενικῆς στὸ Δράκοντα καὶ πάνε.
 Πὸ μακρὰ τὸν χαιρετοῦν κι ἀπὸ κοντὰ τὸν λένε :
 «Δράκε, γιὰ μόλα τὸ νερὸ νὰ πιοῦν τὰ διψασμένα.
 Θέλεις λογάρι, ἔπαρε, θέλεις μαργαριτάρι,
 10 θέλεις ἀπ' τὶς εὐγενικῆς καμμιὰ εὐγενοπούλα ; »
 —«Οὔτε λογάρι θέλω γώ, οὔτε μαργαριτάρι,
 οὔτε ἀπ' τὶς εὐγενικῆς καμμιὰ εὐγενοπούλα,
 μόν θέλω τὴν κερὰ Βδοκιά, τὴν ἀηδονολαλοῦσα,
 ὅπου τὴν ἔχουν τὰ πουλιὰ σκοπὸ καὶ κελαηδοῦνε».
 15 Παίρουν τὸ δρόμο, τὸ δρομὶ καὶ στὴ Βδοκιά καὶ πάνε.
 —«Σύρε, σύρε, κερὰ Βδοκιά, κι ὁ δράκοντας σὲ θέλει».
 —«Σὴν τι μὲ θέλει ὁ δράκοντας καὶ στέρν' καὶ μὲ φωνάζει ;
 Καὶ σὰ μὲ θέλει γιὰ καλὸ, νὰ βάλω τὰ χρυσὰ μου
 καὶ σὰ μὲ θέλει γιὰ κακὸ, νὰ βάλω τὰ μαυρὰ μου».
 20 —«Καὶ τὰ χρυσὰ σου ἔπαρε, καὶ τὰ μαυρὰ σου βάλε».
 Παίρνει τὸ δρόμο, τὸ δρομὶ, στὸν Δράκοντα καὶ πάγει.
 Πὸ μακριὰ τὸν χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τὸν λέγει :
 —«Σὴν τι μὲ θέλεις, Δράκοντα, καὶ στέρν'ς (1) καὶ μὲ φωνάζεις ;»
 —«Πές μου, πές μου, κερὰ Βδοκιά, ποῦ ποῦ ν' τὰ γονικά σου ;»
 25 —«Γὼ εἶμαι τῆς ἀστραπῆς παιδὶ καὶ τῆς βροντῆς ἀγγόνι.
 ὅπ' ἔστραψα καὶ ἔκαψα σαράντα πέντε δράκους
 κι ἀκόμα ἕνας πόμεινε, κι αὐτὸν θὰ τότε κάψω.
 Τὼρ' ἀστράφτω καὶ καίγω σε, βροντῶ καὶ τσουρουφλῶ σε».
 —«Σύρε, σύρε, κερὰ Βδοκιά, πάνε στὰ γονικά σου
 30 καὶ γὼ ἀμολάρω τὸ νερὸ, νὰ πιοῦν τὰ διψασμένα».

1) ἢ καὶ στέρν'ς καί... ἢ στέρνεις καί...

Ποβλ. Λαογρ. Γ. Α' σ. 605 ΚΒ'. Βλ. παρὰδ, σ. 994 (Σ. τ. Δ.).

24 'Η' Ατζεμοπούλα

Ὁξω στὸ φεγγαράκι, στὴν ἀστροφεγγιά,
 κόρη ξανθὴ ἔλουζόνταν καὶ χτενίζονταν.
 Μὲ ἀσημένιο τάσι περὶχιοῦνταν,
 μὲ φιλντισένιο χτένι ἔχτενίζονταν
 ὃ κι ἔπλεκε τὰ μαλλιά της κι ὄλο θλίβονταν.

- Κι ὁ ἥλιος περνάει καὶ τὴν ἔρωτᾶ : (1)
 — «Τ' ἔχεις, κόρη μ', καὶ κλαίγεις κι ὄλο θλίβεσαι ; »
 — «Ἄντρα ἔχω στὰ ξένα καὶ στὰ μακρινά,
 τώρα δώδεκα χρόνους μέσ' τοὺς δεκατρεῖς.
 10 Οὔτε γραφή μὲ στέρνει, οὔτε πόγραμμα.
 Τώρα γραφή μὲ στέρνει, τώρα πόγραμμα:
 «Ἄν θές, κόρη μ', παντρέψου, ἂν θέλεις πάντρευε,
 ἂν θές τὰ μαῦρα βάλε καὶ καλογέρεψε. (2)
 Καὶ μένα μὲ παντρέψαν κάτ' στὴν Ἀτξεμιά,
 15 μὲ δώσαν μιὰ γεναίκα, μάγισσας παιδί.
 Μαγεύει τὰ πουλάκια καὶ δὲν κελαηδοῦν,
 μαγεύει τὰ καράβια καὶ δὲν ἀρμενοῦν,
 ἀμάγεψε καὶ μένα, καὶ δὲ μπορῶ νὰρθῶ».
 Βρίσκει καίκι, μπαίνει, πάει στὴν Ἀτξεμιά !
 20 Καὶ κάνει καὶ κονάκι στὴν Ἀτξεμισσα.
 — «Γειά σου, Ἀτξεμοπούλα, ποῦ ν' ὁ ἄντρας σου ; »
 — «Πάγει νὰ κυνηγήσει, στάσου κι ἔρχεται»,
 — «Βιάζουμε, γιὰ νὰ φύγω καὶ δὲν καρτερῶ.
 Μόν ἔχω τρία λόγια γιὰ νὰ τοῦ τὰ πῶ :
 25 Ἡ ἀσημένια βέργα ἐρραγίστηκε,
 κι ἡ ἀργυρὴ καμάρα, ἐτσακίστηκε,
 τὰ τρία περιστεράκια ἐπετάξανε.
 — «Γειά σου, Ἀτξεμοπούλα, πάω κι ἔρχομαι».
 . . . . .
 — «Δῶ ἦρτε μιὰ κυράτσα, μιὰ λιγνόκορμη,
 30 μι' ἄλυσσιδοπλεμένη, δαχτανόφρουδη.
 Μὲ εἶπε τρία λόγια, γιὰ νὰ σὲ τὰ πῶ :
 Ἡ ἀσημένια βέργ' ἐρραγίστηκε
 κι ἡ ἀργυρὴ καμάρα ἐτσακίστηκε.
 Τὰ τρία περιστεράκια ἐπετάξανε...»
 35 — «Ἢ ἀσημένια βέργα εἶν' ἡ μάννα μου,
 ἡ ἀργυρὴ καμάρα εἶν' ἡ γεναίκα μου,
 τὰ τρία περιστεράκια εἶν' τὰ παιδάκια μου.
 Γειά σου, Ἀτξεμοπούλα, πάω κι ἔρχομαι».

1) Ὁ στίχος κουτσός. Λείπει μιὰ συλλαβή. Ἡ θὰ διαβαστεῖ ἡ λέξη ἥλιος
 τρισύλλαβη (ἐδύνατο !) ἢ θὰ προστεθῇ στοῦ περνάει ἓνα α: ἀπερνάει.

2) Ἄν θές τὰ μαῦρα βάλε, καλογέρεψε.

ἢ: ἂν θές τὰ μαῦρα βάλ' καὶ καλογέρεψε.

Παβλ. Λαογρ, Τ. Α' σ. 603—4, Παπαιωαννίδου, ἄσμ. δημ. Σωζοπόλεως (Σ.τ.Δ.)

25. Τὸ κρυφοκόριτσο.

- Εἰς τὸν ἀπάνω μαχαλὰ καὶ στὴν ἀπάνου χώρα,
 κάθονταν μιὰ γερόντισσα, εἶχε καὶ ἓνα γέρο.
 Εἶχαν κι ἓνα μικρὸ παιδί ἐνά μορφο κορίτσι,
 κορίτσι, κρυφοκόριτσο καὶ κρυφογκαστρομένο.
- 5 Στὸ παραθύρι κάθεται, τὸ μάγουλό της κράτει,
 κάθονταν καὶ λογάριαζε, τί μῆνα ἐγκαστρῶθη.
 — «Σεπτέμβρη, Ὀκτώμβρη δροσφερέ, Νοέμβρη καὶ Δεκέμβρη,
 Γεννάρι, γέννα τοῦ Χριστοῦ, κι ἄρχιχροιά τοῦ κόσμου,
 Φλεβιάρι, φλέβες ἀνοιξα μέσα στὰ σωθικά μου,
- 10 Μάρτη μου μὲ τὰ λούλουδα κι Ἀπρίλη μὲ τὰ ρόδα,
 Μάγι μου, μάγειρε τὸ νιό, τὸ νιό, ὕπου μ' ἀγάπα,
 ὕπου μ' ἀγάπα κι ἔλεγε ποτὲ δὲ μ' ἀπαρνιέται,
 καὶ τώρα μ' ἀπαράτησε σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
 Θερίζουν παίρνουν τὸν καρπὸ κι ὁ κολομιὸς (1) πομνήσκει.
- 15 Θέλω νὰ τὸν καταραστῶ, μὰ πάλι τὸν λυποῦμαι,
 μόν' ἄς τὸν ρίξω στὸν Θεό, πού ναι δικαιοκρίτης.
 Ἄπ' τ' ἀψηλὰ νὰ γκρεμιστῆ, στὰ χαμηλὰ νὰ πέσει,
 πέντε πηροῦνια νὰ βρεθοῦν, νὰ κάτσουν στὴν καρδιά του,
 Τὰ δυὸ στὰ δυὸ του γόνατα, τὰ δυὸ στὰ δυὸ του πόδια,
- 20 Τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ νὰ κάτσει στὴν καρδιά του.
 Καὶ γὼ διαβύτρα νὰ γενῶ, πὲ κεῖ γιὰ νὰ περάσω.
 «Καλῶς τὰ φιλάνετε γιατροί, καλῶς τὰ πολεμᾶτε.
 Χτυπάτε τὰ νυστέρια σας, ν' ἀνοίγουν οἱ γιαράδες,
 καὶ γὼ ψιλὸ πανὶ ἔφανα, σαράντα πέντε πῆγες,
- 25 τίς πέντε δίνω γιὰ ξανθό, τίς δέκα γιὰ φυτίλι,
 καὶ τ' ἄλλο, τ' ἀποδέλοιπο, σάβανο κι ἀναβόλι».
 — «Μαρὴ σκύλλα, μαρ' ἄνομη, μαρ' σκύλλας θεγατέρα,
 δὲς ἡῦρες κρίση νὰ μὲ πᾶς, κριτὴ γιὰ νὰ μὲ κρίνεις,
 μόνο μ' ἐρρίξες στὸ θεό, πού ναι δικαιοκρίτης»;

1) καλαμιὸς ἴσως.

Περὶ λ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 626 ΜΕ' Παπαϊωαννίδου ἄσμ. δημ. Σωξοπόλεως (Σ.τ.Δ.)

26. Τὸ ραφτόπουλο.

Δύση κι Ἀνατολὴ ἔτρεξα, πουνέντη καὶ λεβάντη,
 δὲν ἡῦρα καλὸ σύντροφο, δὲν ἡῦρα καλὸ φίλο,
 σὰν τὸ σπαθὶ μου σύντροφο, σὰν τὸ πουγγί μου φίλο.
 Ἐσύ, πουγγί μου, ξόδευε καὶ γὼ νὰ τρῶ, νὰ πίνω.

- 5 Κάτου στῆς Σμύρνης τὰ τσαρσιά, στῆς Χιὸς τὰ μπεξεστένια,
 ἔξι ραφτάδες ἔραφταν, βασίλισσας καβάζι,
 κι ἓνα μικρὸ ραφτόπουλο ράφτει καὶ τραβουδάει:
 — «Καβάζι μου ψιλόραφτο καὶ ψιλοκεντημένο,
 νὰ πάτασ τὴ σκουτίτσα σου, νὰ φίλασ τὴν κυαρὰ σου».
- 10 Βασιλοπούλα πρόβαλε ἀπ' ἀψηλὸ παλάτι:
 — «Σώπα, σώπα, ραφτόπουλο, καὶ θὰ σὲ καταδώσω,
 καὶ θὰ τὸ πῶ τὸ μάστορη, λουφὲ νὰ μὴ σὲ δώσει».
 — «Καὶ γὰρ ἂ τὸ πῶ τὸ Βασιλέ, ποὺ σ' ἔχω φιλημένη».
 — «Σώπα, σώπα, ραφτόπουλο, καὶ μὴ μὲ καταδώνεις,
- 15 Νὰ γένω γῆς νὰ μὲ πατεῖς, γιοφύρι νὰ περάσεις,
 νὰ γένω κι ἓνας γκιούλ μπαχτσές, γιὰ νὰ μὲ σεριανίζεις».

Ποβλ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 643 ΞΗ' Παλαῖωαννίδου ἄσμι. δημ. Σωζοπόλεως(Σ.τ.Δ.)

27. Ἡ μάννα τοῦ ξεγιεμένου.

- «Ἀλήθεια, μάννα, διώχνεις με, ἀλήθεια καταριές με;
 Ἀκόμα σήμερα εἶμαι δῶ, κι' αὐθ' ὡς τὸ μεσημέρι.
 Μὲ τὰ πουλάκια θὰ διαβῶ, στὴν ἔρημο θὰ πάγω,
 καὶ τὰ πουλάκια θὰ γυροῦν καὶ γὰρ δὲ θὰ γυρίζω.
- 5 Σὰν ἔρτ' ἡ μέρα τ' Ἀη-Γιωργιού, στὴν ἐκκλησιά νὰ πάγεις,
 νὰ δῆς τοὺς νιούς, νὰ δῆς τὶς νιές, νὰ δῆς τὰ παλλικιάρια,
 νὰ δῆς καὶ τὸ στασίδι μου, μαῦρο καὶ ραχιασμένο.
 Καὶ στὸ γιαλὸ θὰ κατεβῆς μὲ μάτια βουρκαμένα,
 κι ὅσα πουλάκια κι ἂν περνοῦν, νὰ ἐρωτᾷς γιὰ μένα.
- 10 — «Πουλιὰ μ', μὴν τὸν εἶδετε τὸ γυιό μου τὸ Γιαννάκη»;
 — «Γιὰ πές μας τὰ σομάδια του, ἴσως καὶ τὸν λογιάσμε».
 — «Εἶχε τὴ μέση σὰ βεργί, τὸ μπόγι σὰ λαμπάδα,
 εἶχε καὶ τὸ ματόφουδο σὰν τῆς ἐλιᾶς τὸ φύλλο».
 — «Ἐπές, προψές τὸν εἶδαμε στὴν ἔρημο, ποῦ κεῖται.
- 15 Μαῦρα πουλιὰ τὸν τρώγανε κι ἄσπρα τὸν τριγυρίζουν.
 Κι ἓνα πουλί, καλὸ πουλί κάται στὴν κεφαλὴ του,
 καὶ κείνος πηλογήθηκε μὲ μαραμέν' ἀχιλί:
 — «Φάγε κιὲ σύ, καλὸ πουλί, π' ἀντρωιωμένου πλάτες.
 νὰ κάνεις πήχη τὸ φτερό καὶ πιθαμὴ τὸ ρύχι
- 20 Μόν ἀπ' τὸ χέρι τὸ δεξί, ἀφήστε με λιγάκι,
 νὰ γράψω τρία γράμματα, τρία καλὰ μαντιάτα.
 Τό να νὰ στείλ' τὴ μάννα μου, τ' ἄλλο τὴν ἀδερχή μου,

τὸ τρίτο τὸ καλύτερο νὰ στείλ' στήν ποθητή μου.
 Νὰ τ' ἀνεγνώνει ἢ μίνα μου, νὰ κλαίει ἢ ἀδερφή μου,
 25 Νὰ τ' ἀνεγνώνει ἢ ἀδερφή, νὰ κλαίει ἢ ποθητή μου,
 νὰ τ' ἀνεγνώνει ἢ ποθητή, νὰ κλαίει οὐλος ὁ κόσμος». (1)

1) Τὸ τραβούδι κολοβό.

Πρβλ. Ν. Πολίτη, Ἐκλογαὶ ᾄσμα 165 καὶ Λαογρ. Τ. Α' σ 647, ΟΣ' ᾄσματα
 δημ. Παπαιωαννίδου (Σ. τ. Δ.).

28. Τοῦ Κωσταντή ἢ ἀδελφῆ.

“Ὅντ' ἀνεστήθη ὁ οὐρανὸς καὶ θεμελιώθ' ὁ κόσμος
 καὶ ἔγινε ἢ θάλασσα τριγύρω μὲ τὸν ἄμμο,
 τοῦ Κωσταντή ἢ ἀδερφῆ, ἢ κοσμοξακουσμένη,
 χρυσάφι ἐκαλάμαζε, σύρμα καὶ τὸ φαδιάζει.
 5 Στὸν οὐρανὸ τὸ διάζεται, στοὺς κάμπους τὸ ντυλίζει
 καὶ μὲς τῆ μέσ' τὸ πέλαγος, στήνει λάκκο καὶ φαίνει,
 μὲ τετρακόσια κάρουλα, μὲ δώδεκα βαττάλους,
 μὲ δέκα πέντε ἀργαλειά, μὲ δεκαχτῶ πατητρες,
 μὲ δώδεκα ξυλόχτενα, μ' ἐξηνταδυὸ σαίτες.
 10 Τὸ τρίξιμο τοῦ καρουλιῦ κι ὁ χτύπος τοῦ βαττάλου,
 τῆς κόρης ἢ ψιλλῆ φωνῆ τὸν ἥλιο σκανδαλίζει.
 Τοῦ Ρήγα ὁ γιὸς κατέβαινε ἀμὲ τοῦ σεφεριοῦ του,
 τὸν ἥσκιο ἥσκιο περπατεῖ, τὸν ἥσκιο ἥσκιο πάγει,
 μὴ τὸν μαυρίσ' ὁ κορνιαχτός, τὸν ἀσκημίσ' ὁ ἥλιος.
 15 Κοντοκραταίει τὸ μαῦρο του, τῆ κόρη συντυχαίνει:
 — «Κόρη μ', γιὰ δὲν παντρεύεσαι, κόρη μ', δὲν παίρνεις ἄντρα;
 Νὰ γένω καὶ γὼ σύντεκνος, γιὰ νὰ σὲ στεφανώσω,
 νὰ βάλω στέφανα χρυσᾶ, λαμπάδες ἀσημένιες (1)».

1) Φαίνεται ὅτι στὸ τέλος λείπουν μερικοὶ στίχοι.

29. Γιὰ τὴν πολιαγαπῶ.

Ἐγὼ γιὰ χεῖλια κόκκινα, ἐγὼ γιὰ μαῦρα μάτια,
 ἐγὼ γιὰ τὴν πολιαγαπῶ τρεῖς βίγκλες θὲ νὰ βάλω,
 τρεῖς βίγκλες, τρεῖς βιγκλάτορες, τοὺς τρεῖς ἀντρειωμένους:
 Τὸν ἥλιο καὶ τὸν σταυραχτό, τὸν κύρ Βοριὰ τὸ δρόσο.
 5 Τὸν ἥλιο βγάζω στὰ βουνά, τὸ σταυραχτὸ στοὺς κάμπους,
 κι ὁ κύρ Βοριὰς ὁ δροσερός, φυλάγει, δὲ κοιμᾶται.

Φυλάγει ἀχείλια κόκκινα, φυλάγει μαῦρα μάτια,
 φυλάγει τὴν πολιαγαπῶ, τὴ μοναχοκοιμοῦσα,
 πῶς λούγει, πῶς χτενίζεται, πῶς στρώνει, πῶς κοιμάται,
 10 νὰ πέφτουν τ' ἄνθια πάνου της, τὰ ρόδα στὴν ποδιά της.

29a. Στὸν ἥλιον ἄμωσα.

«Ἐγὼ στὸν ἥλιον ἄμωσα,⁽¹⁾ στ' ἄστρι καὶ στὸ φεγγάρι,
 οὔτε νὰ φάγω, οὔτε νὰ πιῶ, οὔτε νὰ τραβουδήσω.
 Μὰ τώρα γιὰ τίς φίλους μου καὶ γιὰ τίς ἐδικούς μου,
 τώρα θὰ φάγω καὶ θὰ πιῶ, τώρα θὰ τραβουδήσω.
 5 Θὰ τραβουδήσω θλιβερά, γιὰ ν' ἀκουστῶ ὁ καημένος,
 γιὰ νὰ μ' ἀκούσ' ἡ ἀγαπῶ, ἡ μοναχοκοιμοῦσα,
 ὅπου κοιμάται μοναχὴ, καὶ μένα δὲ θυμᾶται.
 —«Θυμοῦμαι σε, πουλάκι μου, μὰ τί μπορῶ νὰ κάνω,
 πού εἶναι τὰ μίλλια περισσὰ καὶ δὲ μπορῶ νὰ δράμω,
 10 κ' ἡ μάγνα μου εἶναι κακιὰ κι ὁ κύρης μου ζηλιάρης,
 ἔχω καὶ πρῶτον ἀδρεφὸ κι εἶναι μαχαιροσφάχτης ; »
 —«Ἐγὼ ντὴ μάγνα σου πλανῶ, ντὸ κύρη σου κομπώνω,
 ἐγὼ ντὸ πρῶτο σ' ἀδρεφὸ κρασὶ θὰ τὸν ποτίσω,
 νὰ πέσει νὰ ποκοιμηθῇ νάρθῶ νὰ σε φιλήσω.»

1) ἄμωσα.

Πρβλ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 639, Ε' Παπαϊωαννίδου, ἄσμ. δημοτ. Σωξοπόλεως
 (Σ. τ. Δ.)

30. Τὸ κροῖμα.

Ἐψὲς βράδυ κοιμήθηκα σὲ μιᾶς ξανθῆς ἀγκάλῃ,
 σὲ μιᾶς ξανθῆς, σὲ μιᾶς λεγνῆς, σὲ μιᾶς δαχτανοφρύδας.
 Πού χε τὸ μάτι σὰν καυκί, τὸ φρύδι σὰ δαχτάνι,
 πού χε τὸ ματοτσάμπουρο σὰν τῆς ἐλιᾶς τὸ φύλλο.
 5 Ἀκόμα δὲν κοιμήθηκα, λίγον ὕπνο νὰ πάρω,
 ἀκοῦς τὴν πόρτα καὶ βροντᾶ, τὸν κράχτη καὶ φωνάζει :
 —«Σήκω ψηλέ, σήκω, λεγνὲ κι ἀγγελοκαμωμένε.
 Σημαίνουν, ψάλν' οἱ ἐκκλησιές, τὰ δέκα μαναστήρια,
 σημαίνει κι ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μαναστήρι,
 10 μὲ τετρακόσια σήμαντρα, μ' ἐξηνταδυὸ καμπάνες,
 μὲ δεκοχτῶ ἀρχιερεῖς καὶ μ' ἑκατὸ παππάδες,
 κ' ἐξήντα πρωτοσύγγελους καὶ μ' ἑκατὸ ψαλτάδες.

- Δεξιὰ ψάλλει ὁ Βασιλῆς, ζερβιὰ ὁ Πατριάρχης,
καὶ ψάλλουν τ' Ἅγιος ὁ θεός, καὶ τὴν τιμωτέρα.
- 15 Καὶ ψάλλουν τὸ Χιρουβικό, ὅσο νὰ βγοῦνε τ' Ἅγια».
Μάννα τὸ γιὸ της στόλιζε Σαββάτο ὅλη μέρα
τὴν Κεριακίτσα τὸ πρωὶ στὴν ἐκκλησιὰ τὸν πάγει.
Σὰν τὸ εἶδε ἡ Ἅγια Σοφιά, πὲ τρεῖς μεριῆς ραγίστη,
τὰ κεραμίδια ἔριχνε καὶ τὸν πετροβολοῦσε.
- 20 Κ ἡ μάννα του τὸν ἔρωτᾷ καὶ τὸν βαρυνετᾷ:
— «Πὲς μου τι κριμα ἔκανες, κ' εἶσαι καταραμένος ;»
— «Ἀγάπη εἶχα καὶ πέθανε, στὸν τάφο της ἐπῆγα
Κι ἔσκαψα καὶ τὴν ἔβγαλα, σκύφτω καὶ φίλησά την».

Ποβλ. Λαογρ. Τ. Α. σ. 623. ΜΒ'. Παπαϊωαννίδου ἄσματα δημοτ. Σωζοπόλεως. Συμφωνοῦς τοῦ ἁσματος τῆς ἁγ. Σοφίας (Σ.τ.Δ.)

31.

- Μιὰν κόρη ἔστολίζονταν στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ ντις.
Βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στῆθος
καὶ τοῦ κοράκου τὸ φτεροὶ τὸ βάνει ματοφρούδι.
Καὶ στὸ γιαλὶ γιαλίζεται καὶ στὸν καθρέφτη γλέπει.
- 5 —Καθρέφτη μου Βενέτικε, σὰν τί καλὴ μὲ κάνεις ;
—Οὔτ' ὄμορφη, οὔτ' ἄσκημη, οὔτε τοῦ ἡλιοῦ καμένη.
—Ἡ πεθερά μου εἶναι κακιὰ κι ὁ ἄντρας μου ζουλιάρης.
Κι ὁ ἄντρας της, σὰν τᾶκουσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη.
—«Ἄς εἶν', ἄς εἶναι, κοπελιά, κι ἂ δὲ σὲ τ' ἀποδείξω,
10 κι ἂ δὲ σὲ πάγω στὸ βουνό, σπίτι γιὰ νὰ σὲ κάνω,
νὰ πελεκήσω μάρμαρα, σπίτι γιὰ νὰ σὲ κάνω,
νὰ πελεκήσω σίδερα, πόρτες γιὰ νὰ σὲ βάλω.

Σημ. Δεῖπουν στίχοι στὸ τέλος,

Ποβλ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 619 ΑΕ' Παπαϊωαννίδου, ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπόλεως (Σ. τ. Δ.)

32 Ὁ Τάταρος.

Κάτου στὸ γιαλό, κάτου στὸ περιγιαλί,
κάται σταυραχτὸς στὰ χιόνια χιονισμένος,
καὶ τὰ κρούσταλλα εἶτανε φορτωμένος,
καὶ παρακαλεῖ τὸν ἥλιο ν' ἀνετείλει.

- 5 — «Ἦλιε μ', νέτειλε, ἢ λάμψε ἢ θὰ λάμψω,
 ν' ἀνελύσουνε τὰ χιόνια ἀπ' τὰ φτερά μου,
 καὶ τὰ κρούσταλλα ἀπὸ τὰ πούπουλά μου,
 γιὰ νὰ πεταχτῶ νὰ πάω στὰ γονικά μου.
 Κάτου στὸ Μωριά, στὰ ἄγραφα τὰ μέρη,
 10 σέρον' ὁ Τάταρος τρεῖς ἀδερφοὺς δεμένους,
 καὶ ἢ μάννα τους κατόπι τους καὶ κλαίγει :
 — «Ἀφέντη Τάταρη, τζελάτη τῶν παιδιῶ μου,(¹)
 χάρισε καὶ μὲ κανέν' ἀπ' τὰ παιδιά μου,
 γιὰ(²) τὸν πρῶτο μου, γιὰ καὶ τὸν δέφετρό μου
 15 γιὰ τὸν τρίτο μου, τὰ φύλλα τῆς καρδιάς μου».
 — «Καὶ τὸν πρῶτο σου, τὸν ἔχω γιὰ παλούκι,
 καὶ τὸ δεύτερο τὸν ἔχω γιὰ μουσκέτο,
 καὶ τὸν τρίτο σου, γαμπρὸ θὰ τότε κάνω».

1) Περισεύει μὰ συλλαβή. ἴσως: *Φέντη Τάταρη*. 2) = ἦ.

Σημ. συλλογέως: Ὁ σκοπὸς τοῦ τραβουδιῦ αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ τοὺς γλυκύτερους, καὶ ἢ σημασία του ἐθνική. Φαίνεται καθαρὰ τὸ τι ἔπαθε ὁ Μωριάς γιὰ τὴν ἐλευθερία του, καὶ τι ἀντίκτυπο ἔσχε στὸ Πανελλήνιο κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ πόσον ἐνδιαφέρει.

Πρβλ. Λαογρ. Τ.Α'. σ. 620 Παπαϊωαννίδου ἄσματα δημοτ. Σωζοπόλεως [Σ.τ.Δ.]

33. Τὸ Πουλάκι.

- Πουλάκι ἐκελάδησε μέσα σὲ χαμοκλάδι,
 δὲν ἐκελάγδιε σὰν πουλί οὔτε σὰ χιλιδόνη,
 μόν' ἐκελάγδιε κι ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλιάτσα.
 Βασιλοπούλα πρόβαλε ἀπ' ἀψηλὸ παλάτι:
 5 — «Νᾶχα, πουλί, μ' τὴ γλῶσσα σου, καὶ τὸ κελάγδιμά σου
 καὶ τὸ χρυσὸ σου τὸ φτερό, λουλούδι νὰ τὸ βάλω!»
 — «Ἀκούεις, τί μὲ ζούλεψε αὐτὴ ἡ βασιλοπούλα;
 Ποὺ νὰ εἶχε τὴ γλῶσσα μου καὶ τὸ κελάγδιμά μου,
 καὶ τὸ χρυσὸ μου τὸ φτερὸ λουλούδι νὰ τὸ βάλει;
 10 Κεῖνη τρώγει ἄσπρο ψωμί καὶ γὰ τὸ χορταράκι,
 κεῖνη πίνει κρύο νερὸ καὶ γὰ πίνω τὸ βοῦρκο,
 κεῖνη κοιμᾶται πάπλωμα, καὶ σουσταλένια στρώση,
 καὶ γὰ κοιμοῦμαι στὸ κλαδί, ὡς ποὺ νὰ ξημερώσει.
 Κεῖνη φυλάγει ἓνα νιὸ, νὰ πᾶ νὰ τὴν φιλήσει,
 15 καὶ γὰ φυλάγω κυνηγὸ, γιὰ νὰ μὲ κυνηγήσει».

Πρβλ. Λαογρ. Τ.Α' σ. 632. ΝΑ'. Παπαϊωαννίδου ἄσμ. δημοτ. Σωζοπόλεως. [Σ.τ.Δ.]

34. Ἡ νύφη πού κακοτύχησε.

- Παντρεύουνε τὴ Μελενιά, παντρεύουνε τὴ ξένη
καὶ γράφουν χρόνο τὰ προικιά καὶ δυὸ τὰ πανοπροίκια,
καὶ γράφουν καὶ στίς ἐγκλαβές τὴ ρόκα νὰ μὴ πιάσει,
χρυσὸ χαλὶ νὰ κάθεται, χρυσὸ μῆλο νὰ παίζει.
- 5 Ἦρτε ὁ χρόνος δύσεχτος, χρόνος δυστυχημένος,
ὁ πεθερὸς χοιροβοσκός, καὶ ὁ ἄντρας ἀργοδουλεύτης
καὶ ἡ πεθερὰ ξενώκλωθε, καὶ ἡ Μελενιά τὰ φαίνει.
Παίρνει πάγει στὴν πεθερά, τὰ χέρια σταυρωμένα :
— «Κυράκα μου, στὸν τόπο μου, πάει ἡ ψυχὴ μου βγαίνει!»
- 10 — «Ἐγὼ ντυμένη σ' ἔφερα, γυμνὴ πῶς θὰ σὲ πάγω ;
Σύρε, πάνε στὸν πεθερό, μὴν ἴσως καὶ σὲ πάγει».
Παίρνει πάγει στὸν πεθερὸ τὰ χέρια σταυρωμένα.
— «Ἀφέντη μου, στὸν τόπο μου, πάει ἡ ψυχὴ μου βγαίνει !»
— «Ἐγὼ ντυμένη σ' ἔφερα, γυμνὴ πῶς θὰ σὲ πάγω ;
- 15 σύρε, πάνε στὸν Κωσταντῆ, ἴσως αὐτὸς σὲ πάγει».
— «Ἀντρίτση μου, στὸν τόπο μου, πάει ἡ ψυχὴ μου βγαίνει!»
— «Ἐγὼ ντυμένη σ' ἔφερα, γυμνὴ πῶς θὰ σὲ πάγω ;»
— «Πάνε μ' στ' ἀπάνου τὰ βουνά, στὰ κάτω τὰ λαγκάδια,
καὶ γὼ τὸν δρόμο ξαίρω τον, στὸ σπίτι μας νὰ πάγω».
- 20 Ἐπῆγε καὶ τὴν ἄφησε σὲ μία κρύα βρῦση
γλέπει καὶ πλένουν λυγερὸς καὶ μωσκοσπουνίζου.
— «Σύрте νὰ πᾶτε στὴν κερά, νὰ πῆτε τὴν κερά σας,
ἂν θέλει καὶ ἄλλη δούλισσα καὶ ἄλλη ἀργοδουλεύτρα».
— «Κερά μου, μᾶς μᾶς ἔστειλε, μιὰ ὀρφανὴ μιὰ ξένη,
25 ἂν θέλεις καὶ ἄλλη δούλισσα, καὶ ἄλλη ἀργοδουλεύτρα».
— «Σύрте νὰ τὴν ρωτήσετε, σὰν τι τέχνη νὰ ξαίρει»;
— «Ἐαίρω νὰ φρίνω καμπουχά, καὶ νὰ κεντῶ ἀτλάζι,
καὶ ἂν μὲ βαριοξετάξουνε, τὸν οὐρανὸ μὲ τᾶστρα»,
— «Σύрте καὶ πάνε βίλιτε τὴν στής Μελενιώς τὸ λάκκο».
- 30 Κεῖ πέρα ὅπου ἔφαινε, ἔφαινε καὶ τραβούδιε:
«Ἐόμπλι χρυσὸ μου, ξόμπλι μου καὶ χρυσοκενητῆμένο
ὄντας σ' ἐπρωτοχείρησα, ἦρταν προξενητάδες
καὶ ὄντας σὲ ἐμισόκοβα, ἦρταν γιὰ νὰ μὲ πάρουν,
τώρα στὴ δόλια δυστυχιά, ἦρτα νὰ σὲ τελειώσω».
- 35 Κι ἡ μάννα τῆς τὸ ἄκουσε καὶ αὐτὸ τὸ λόγὸ λέγει:
— «Πές το, πές το, δουλεύτρα μου, πές το καὶ ξαναπές το...
σύ σαι τὸ Μελενάκι μου, ἐσύ σαι τὸ παιδί μου».

Καὶ κεῖ σφιχταγκαλιάστηκαν καὶ βγήκε ἡ ψυχὴ τους.

Προβλ. Ν. Π. Ἐκλογαὶ ἄσμ. 85 καὶ Λαογρ. Τ. Α, σ. 610—611 ΚΗ' Παπαῖωα
νίδου ἄσματα δημοτ. Σοῦζοπόλεως (Σ. τ. Δ.).

35. Ἡ κουμπόρα πῶγινε νύφη.

- Κόρη φαίνει καὶ πέτεται, κεντᾶ καὶ καμαρώνει,
καὶ μὲς τῆ μέση τοῦ πανιοῦ χρυσὸν ἀητὸ κεντοῦσε,
καὶ μιὰ καλὴ γειτόνισσα, πάγει καὶ τήνε λέγει:
—«Κόρη μ', φαίνεις καὶ πέτεσαι, κεντᾶς καὶ καμαρώνεις,
καὶ μὲς τῆ μέση τοῦ πανιοῦ χρυσὸν ἀητὸ κεντάεις;
Χρυσὸν ἀητὸ κρατούσατε, μ' ἄλλη σᾶς τότε παίρνει,
κι ἄλλη τὸν στεφανώνεται καὶ τότε παίρνει ἄντρα.
Σὰ δὲν πιστεύεις κόρη μου, ἔλα νὰ ἰδῆς κι ἀτὴ σου.
Βᾶλε τὸ χρυσοκάλυμμα, κι' ἔλα στὸν Ἄη Γιώργη,
10 νὰ ἰδῆς τὶ πλήθος, πῶρκεται, τὶ πλήθος κατεβαίνει,
καὶ κεῖνος τοῦ διαβόλ' ὁ γιὸς χαλὶ καβαλικεύει».
Παίρνει τὸ δρόμο τὸ δρομὶ στὴν ἐκκλησιά καὶ πάγει,
καὶ σὰν τὴν εἶδε ὁ γαμπρός, αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
—«Κόρη μ', προσκαλεσμέν' εἶσαι, νᾶρτεϊς νὰ στεφανώνεις».
- 15 Παίρνει πάγει στὸ σπίτι τους τὴ μάννα της καὶ λέγει:
—«Μάννα, προσκαλεσμέν' εἶμαι, νὰ πᾶ νὰ στεφανώσω».
Κι ἡ μάννα της τὴν ἔλεγε καὶ τήνε συντυχαίνει:
—«Ἔχεις ποδάρια νὰ σταθῆς, καὶ γλῶσσα νὰ μιλήσεις,
καὶ χέρια κλωθογύριστα νὰ ρίξεις τὰ κριθάρια»;
- 20 —Ἔχω ποδάρια νὰ σταθῶ καὶ γλῶσσα νὰ μιλήσω,
καὶ χέρια κλωθογύριστα νὰ ρίξω τὰ κριθάρια».
Ἔκατσε καὶ στολίστηκε, κι ἔβαλε τὰ χρυσᾶ της.
Σὰν ἄγγελος ἐφαίνονταν ἀπὸ τὴν ἔμορφιά της.
Παίρνει πάγει στὴν ἐκκλησιά, τὸ νὸ νὰ στεφανώσει.
- 25 Παππᾶς τὴν εἶδε κι ἔσφαλε κι ὁ διάκος πισταβῶθη,
καὶ τὰ μικρὰ διακόπουλα, ἔρριξαν τὰ χαρτιά τους.
Καὶ κείνη πηλογήθηκε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
—«Ψάλλε, παππά μ', πὼς ἔψαλλες, διάκε μ', πὼς κανονάρχεις,
καὶ σεῖς, μικρὰ διακόπουλα, εὐρῆτε τὰ χαρτιά σας,
- 30 καὶ μένα ὁ Θεὸς τὴν ἔδωκε αὐτῇ τὴν ἔμορφάδα,
νὰ περπατῶ νὰ χαιρῶμαι, νὰ ζῶ νὰ καμαρώνω».

Καὶ κείνος πηλογήθηκε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
—«Παπᾶ μ', σὰν εἶσαι χριστιανός, κι εἶσαι καὶ βαπτισμένος,
παράσκαλε τὰ στέφανα, πὰ στήν συντεκνοπούλα».

Ποβλ. Ν. Π. Ἐκλογαὶ ᾠσμα 83 σ. 128 καὶ Λαογρ. Τ. Α' σ. 600-602 ΙΘ' Παπαῖ-
ϊωαννίδου ᾠσματα δημοτ. Σωζοπόλεως. (Σ. τ. Δ.).

36. *Νὰ πολεμήσω τὸ θεριό.*

Γλέπω τὸν κόσμον καὶ θρηνώ, τὴ γῆ κι ἀναστενάζω,
τὸν Ἄδη καὶ μαραίνουμαι, τὸ πὼς θὰ νὰ πεθάνω.
Τάχα δὲν εἶμουν καὶ γὼ νιός, δὲν εἶμουν παλλικάρι,
τάχα καὶ δὲν περπάτησα τὴ νύχτα μὲ φεγγάρι,
5 καὶ τὴν αὐγούλα μὲ δροσιὰ σὰν ἄξιο παλλικάρι;
-- «Μάννα μ', σὰν εἶσαι μάννα μου κι' εἶμαι καὶ γὼ παιδί σου,
στεῖλε με τὸ δοξάρι μου τὸ πελεμητικό μου,
νὰ πελεμήσω(1) τὸ θεριό, πού ναι στὰ γονατά μου,
Στὰ γονατά μου κάθεται, στὰ στήθη μου κονεῦει
10 καὶ στὰ ξανθιά του τὰ μαλλιά περιπλεμμένο μ' ἔχει.
Μάννα μ', ὄντες μὲ γέννησες, στὰ ξένα περπατοῦσα,
ξένες πλένουν τὰ ροῦχα μου, ξένες τὰ σαπουνίζουν,
πλύνουν τὰ μιά, πλύνουν τα δυό, στίς τρεῖς τὰ στέρνουν πίσου.
— Πάρε, ξένε μ', τὰ ροῦχα σου, καὶ σύρ' στὰ γονικά σου,
15 ἐδῶ νερὸ δὲ βρίσκεται, σαποῦνι δὲν πουλιέται.
'Αντίς νερὸ, ροδόσταμμα, ἀντί σαποῦνι, μόσχο,
'Αντίς στὸν ἥλιο λεύκασμα, στεγνώνουν στήν ἀγκάλη».

1) πολεμήσω.

Ποβλ. Λαογρ. Τ. Α' σ. 649 ΟΙΓ' Παπαῖϊωαννίδου ᾠσματα δημοτ. Σωζοπό-
λεως (Σ. τ. Δ.).

37. *Πού σουν ψεύτη.*

Πέντε χρόνια περπατοῦσα τὸ γιαλὸ γιαλὸ
κι ἄλλα πέντε τριγυροῦσα μέσα στὸ βουνό!
Σέμπηκα(1) σὲ περιβόλι μὲσ' σὲ γκιουλμπαχτσέ,
βρίσχω κόρη πού κοιμᾶται μεσ' τ'τριανταφυλλιές.
5 Ἐσχυσα καὶ φίλησά την καὶ δὲ μ' ἔνοιωσε
καὶ ξανά τὸ δευτερόνῳ, τότε μ' ἔνοιωσε.
'Ανοιξε τὰ δυὸ της χεῖλια καὶ μὲ μίλησε:
—«Πού σουν, ψεύτη, πού σουν, κλέφτη, πού σουν, γελαντζῆ,(2).

καὶ δὲν ἦρθες φῆς τὸ βράδυ, πού μουν μοναχί,
 10 ποῦχα ὄρνιθα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί
 καὶ κορμί γιὰ ν' ἀγκαλιάσεις, ὅσο πὸν νὰ βαρεθῆς. (3)

1) σεβαίνω = μπαίνω μέσα. 2) γελαντζής = φεύτης.

3) Περισεύουν δύο συλλαβές. Μπορεῖ νὰ λείπη ἡ λέξις ὅσο.

Παθλ. Λαογρ. Γ. Δ. σ. 640 ΕΒ', Παπαϊωννίδου ἄσμι. διημ. Σωζοπόλεως (Σ. τ. Δ.).

38. Νιοῦ ἀγκάλιασμα.

Ὅντας μὲ μήναε ἢ ξανθή, κι ὄντας μὲ παρακάλιε,
 τ' ἔχω καὶ δὲν τὴν ἀγαπῶ, τ' ἔχω καὶ δὲν τὴν παίρνω,
 τώρα μὲ στέρνει μήνυμα, μὲ στέρνει μηνυτάρι:
 — «Ξένε μ' σὰ θέλεις τὸ φιλί, σὰν θέλεις μαῦρα μάτια,
 5 βάλε ἀράδα τὰ φλουριά, ἀράδα μαχμουτιέδες,
 καὶ πάρε κι ἔλα μιὰ βραδιά ἓνα Σαββίτο βράδυ,
 πὸν πὰ ἢ μάννα μ' στὴν ἐκκλησιά κι ὁ κύρης μου στ' ἀμπέλι,
 τὰ δυὸ μ' ἀδέρφια στὸ σχολειό, καὶ εἶμαι μοναχί μου».
 Καὶ κείνος πῆρε τὰ φλουριά καὶ στὴ Θεodώρα πάγει.
 10 Ἀπάνου στὰ μεσάνυχτα, δυ' ὥρες νὰ ξημερώσει,
 (*) ἀκοῦν ἢ Θεodώρα καὶ βογγᾶ καὶ βαριανεστενάζει:
 — «Τ' ἔχεις, Θεodώρα μ', καὶ βογγᾶς καὶ βαριανεστενάξεις;
 — «Μάννα μ' ψύλλος μὲ τσίμπησε ἀπάνου στὸ βυζί μου».
 15 — «Δὲν εἶναι ψύλλου τσίμπημα, μὸν' εἶναι νιοῦ ἀγκάλιασμα».

(*) Περισεύει τὸ ἄρθρον ἢ.

Παθλ. Λαογρ. Γ. Α. σ. 639 ΕΑ', Παπαϊωννίδου, ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπό-
 λεως (Σ. τ. Δ.).

39. Ὁ Βουτηχτής.

Οἱ ἄρχοντες κι ὁ Βασιλῆς κι ὁ Κωσταντῆς ἐτρώγαν.
 Κακήστηκαν οἱ ἄρχοντες κι ὁ βασιλῆς καὶ λέγει:
 (*) — «Ποιὸς εἶν' ἀξιὸς καὶ δυνατὸς τὴ θάλασσα νὰ περάσει;»
 Κακήστηκε κι ὁ Κωσταντῆς κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
 5 — «Ἐγὼ εἶμαι ἀξιὸς καὶ δυνατὸς τὴ θάλασσα νὰ περάσω».
 (***) Κ' ὁ βασιλῆς πηλογήθηκε στὸν Κωσταντῆ καὶ λέγει:
 — «Ὅταν τὴν περάσεις, Κωσταντῆ, γαμπρὸ θὲ νὰ σὲ κάνω.
 Θέλεις τὴ πρώτη μ' ἀδεοφή, θέλεις τὴν ὑστερή μου,

- θέλεις τὴ θυγατέρα μου, τὴ Λαμπρογεννημένη,
 10 ὅπ' ἐγεννήθηκε Λαμπρὴ κι ἀνάψαν τὰ παλάτια,
 καὶ ἄστραψε ἡ θάλασσα τριγύρου μὲ τὸν ἄμμο ; »
 Ὁ Κωσταντής, σὰν τᾶκουσε στὴ θάλασσάνε πέφτει.
 Δώδεκα μίλλια πήγαινε μὲ γέλια μὲ τραβούδια,
 τᾶλλα δώδεκα πήγαινε μὲ μαῦρα μοιρολόγια.
 15 Ἐκεῖ, ποῦ πνίγ' ὁ Κωσταντής ἕνα παλάτι ἐστήθη
 καὶ πάνου κόρη κίθεται, ξαθιά καὶ μαυρομάτα.
 Τὴ θάλασσά νε ἔβριζε καὶ τὴν πικρολογοῦσε :
 —«Θάλασσα, σὺ τὸν ἔπνιξες τὸν ἀγαπητικό μου».

*) Περισευεὶ μὰ συλλαβί. Μήπως: τὴ θάλ'σσα.

**) Ὁ στίχος θὰ πρέπει νὰ εἶναι: *κι ἀπηλογήθη ὁ βασιλῆς ἢ κι ὁ βασιλῆς πλογήθηκς*. Στὴ Θράκη τὸ ρῆμα *πλογοῦμ'*—ἀπολογοῦμαι, ἀπαντῶ. [Σ.τ.Δ.]

40. Στὴ νεόνυμφη ποῦ ξενητεύεται.

- «Τ' ἔχουν τὰ σύννεφα καὶ πᾶν καὶ τρέχουν καὶ κοσέβουν; (1)
 Κάμη Βοριάς τὰ κυνηγᾶ, κάμη ἡ Τραμουντᾶνα,
 κάμη τὸ σπεροβόρισμα, ποῦ κάνει ὁ Μᾶς κι Ἄπριλης ;
 —«Οὔτ' ὁ Βοργιάς τὰ κυνηγᾶ οὔτε ἡ Τραμουντᾶνα,
 5 οὔτε τὸ σπεροβόρισμα, ποῦ κάνει ὁ Μᾶς κι Ἄπριλης.
 Ἄγουρος κόρη ἔκλεψε ἀπὸ μαννάς ἀγκάλη,
 κι ἀπὸ κυροῦ της γόνατα καὶ στὰ βουνὰ τὴν πῆγει.
 Τὸ δρόμο, ὅπου πήγαινε, κάται (2) καὶ τσαντερώνει·
 βγάζει κι ἀπὸ τὸν κόρφο του ἀφράτο παξιμάδι,
 10 βγάζει κι ἀπὸ τὸν ἄλλονα μὰ πέσδικα ψημένη.
 —«Φάγε καὶ πίνε, κορασιά, καὶ πίσου μὴ θυμᾶσαι».
 —«Σὰ θυμηθῶ τὴ μάννα μου, τὸ γαῖμα μου παγώνει,
 σὰ θυμηθῶ τὸν κύρη μου, τὰ σπλάχνα μου νελοῦνε».(3)

1) κοσέβω=τρέχω λ. τ. 2) κάται=κίθεται.

3) νελοῦνε=ἀναλύουν, λυώνουν.

Πρβλ Λαογρ. Τ. Α' σ. 645. Ο' Παπαϊωαννίδου, δημοτικά ἄσματα Σωξοπό-
 λεως [Σ. τ. Δ.].

41. Ὁ Χάρος κι ὁ νιός.

Συχνομυχάλιζε ὁ Θεός, κι ὁ νιός γλυκοτραβούδα,
 ἔξούλεψε κι ὁ Χάροντας καὶ πάγει νὰ τὸν πάρει.
 —«Τ' ἔχεις, καημένε Χάροντα, καὶ βγῆκες νὰ μὲ φάγεις ;
 Γὼ τραβουδῶ γιὰ μιὰ ξανθιά, γιὰ μιὰ δαχτανοφρύδα,
 5 πού ξόδεψα στὴν πόρτα τῆς ἐννιά πύργους λογάρι.»
 λογάρι κι ἀλογάριστο κι ὄλο μαρογαριτάρι.

42. Ἡ κακὴ πεθερά.

Τὸ Μὰ γεννήθη ὁ Κωσταντής, τὸ Μάη ἔβαφτίστη,
 τὸν Μάη ἐπροξενεύτηκε, τὸ Μάη γενοῖκα πῆρε,
 τὸν Μάη τὸν ἦρτε μῆνυμα νὰ πάει στὸ σεφέρι.
 Οὔτ' ἔτρωγε οὔτ' ἔπινε, οὔτε τὴν κόρη πόθα.
 5 Νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλλεβώνει
 κι ἡ κόρη, πού τὸν ἀγαπᾷ καὶ πού τὸν καλοθέλει,
 βαστάει κερὶ καὶ φέγγε τον, ποτήρι καὶ κερνᾷ τον.
 Ὅσα ποτήρια τὸν κερνᾷ, τόσα λόγια τὸν λέγει:
 —«Ἐσὺ διαβαίνεις Κωσταντὴ καὶ μὲνα ποῦ μ' ἀφίνεις ; »
 10 —«Σ' ἀφήνω πρῶτα στὸ Θεό, καὶ δεύτερο στοὺς ἄγιους
 καὶ τρίτο τὸ καλύτερο στὴ μάννα μου σ' ἀφήνω».
 —«Τί θὰ μὲ κάνει ὁ Θεός, τί θὰ μὲ κἀν' οἱ ἅγιοι,
 τί θὰ μὲ κάνει ἡ μάννα σου χωρὶς τὴν ἀφεντιά σου ; »
 —«Μάννα μου, τὴν καλούδα μου, μάννα μου, τὴν καλή μου,
 15 νὰ λούξεις, νὰ χτενίζεις τὴν, νὰ στρώνεις νὰ κοιμᾶται,
 ὅσο νὰ πάγω καὶ νὰ ρθῶ καὶ πίσου νὰ γυρίσω».
 —«Ἄς εἶν' ἄς εἶναι γιόκα μου, κι ὅ,τι μὲ πεις, τὸ κάνω».
 Τ' ἀκόμα καὶ δὲν ἔφυγε δυ' ὄρες νὰ ξημερώσει,
 εἰς τὸ σκαμνὶ τὴν ἔβαλε, καὶ τὰ μαλλιά τῆς κόβει,
 20 τὴν ἔβαλε καὶ μιὰ προβιὰ κάλυμμα στὸ κεφάλι,
 τὴν δίνει χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια γίδια,
 καὶ δυὸ ψωριάρικα σκυλλιά νὰ πάγει νὰ τὰ βόσκει.
 Τὸ δρόμο, ὅπου πήγαινε, τὸ Θεὸ περικαλοῦσε:
 —«Θεέ μου, κι ἄς τὸν εὔρισκα τὸν Κωσταντὴ στὴ στράτα».
 25 Ἔτσι, πού παρακάλεσε, ἔτσι πῆγε τὸν ἠῦρε.
 Ὁ Κωσταντής κατέβαινε ἀπ' ἀπ' τὸ σεφέρι.
 Τὸν τσόμπανο ἀντάμωσε καὶ τὸν βαριοξετάζει:
 —«Ποιανοῦ ν' αὐτὰ τὰ πρόβατα, ποιανοῦ ν' αὐτὰ τὰ γίδια ; »

- «Δικά σου εἶναι τὰ πρόβατα, δικά σου καὶ τὰ γίδια,
 30 δικός σου καὶ ὁ τσόμπανος, πού τρέχει καὶ τὰ βόσκει».
 Δόνει βιτσιὰ τὸν μαῖθο του στὸ σπίτι του καὶ πάγει.
 —«Μάννα μ' ποῦ ν' ἦ καλούδα μου, μάννα μ' ποῦ ν' ἦ καλή μου;»
 —«Ἄπ' τότε, π' ἔφρες, Κωσταντή, στὰ ξένα λογουρῖζει.
 Οὔτε ἐγὼ τὴν λόγιασα, οὔτε ἐσὺ τὴν εἶδες».

Σημ. Στὸ τέλος φαίνεται πὼς λείπουν στίχοι.

Πρὸβλ. Λαογρ. Τ. Α'. σ. 604, ΚΑ' Παπαϊωαννίδου, ἄσματα δημοτικὰ Σωζοπό-
 λεως (Σ. τ. Α.)

ΑΤΕΛΕΙΩΤΑ

1. *Νὰ πάει μὲ τὴν τιμὴ της.*

- Μιά κόρη ἄπ' τὴν Ἄμαστρο τ' Ἄμαστρου θεγατέρα
 θέλει νὰ κάνει περασιὰ πέρα στὴν Ἀλεξάντρα.
 Βάζει φλουριά στὴν τσέπη της καὶ γρόσια στὴν ποδιά της,
 κάτ' στὸ γιαλὸ κατέβηκε, χαράβι νὰ ναυλώσει.
 5 Ἔτυχε καὶ στὴν τύχη της χαράβι ναυλωμένο.
 χίλια δίνει γιὰ τὸ ναῦλο της καὶ χίλια γιὰ νὰ πάγει
 Καὶ ἄλλα χίλια ἔδωκε νὰ πᾶει μὲ τὴ τιμὴ της.

Πρὸβλ. Λαογρ. Τ. Α'. σ. 624-25 ΜΓ'. Παπαϊωαννίδου ἄσμ. δημ. Σωζοπόλεως
 —Σ. τ. Α.

2. *Νὰ μὴ με εἶχες κάνει.*

- «Ποῦ εἴσουνε, γιὲ μου, κι ἔλειπες τώρα μιὰν ἑβδομάδα
 καὶ τὸ ψωμὶ στὸ στόμα μου δὲν εἶχε νοστιμάδα;»
 10 —«Ἐφές μανε στοὺς οὐρανοὺς, προφές μανε στοὺς ἄγιους,
 τὸν ἄγγελό μου φίλευα καὶ τὸν Χριστὸ κερνοῦσα,
 καὶ τὴν κερά τὴν παναγιά τὴν ἐπερικαλοῦσα,
 γιὰ νὰ με δώσει τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου
 νὰ σέμπω στὸν Παράδεισο, γιὰ νὰ τὸν σεριανίσω.
 15 Νὰ ἰδῶ τοὺς νιούς, νὰ ἰδῶ τίς νιές, νὰ ἰδῶ τὰ παλλικάρια,
 νὰ ἰδῶ καὶ τὸ ἁγιόκλημα, τὸ τί σταφύλι κάνει.
 Κάνει σταφύλι ροζακὶ καὶ τὸ κρασί μωσκᾶτο,
 τὸ πίνουν ἄντρες καὶ μεθοῦν, γεναῖκες καὶ ροδίξουν,
 τὸ πίν' τὰ τρελλοκόριτσα καὶ ροδοκοκκινίζουν.
 20 Ἄς τό πινες, μαννούλα μου, νὰ μὴ με εἶχες κάνει».

Τοῦ Καπετάν Μανέττα.

3

- Ἵποποιος θέλει ν' ἀκούσει, μὰ καὶ νὰ μάθει
 Τοῦ καπετάν Μανέττα τὸ πῶς ἐστάθη.
 Ἦτανε καπετάνιος ἀξιακουμενός
 καὶ μέσα εἰς τὴν Ἄντρο ἦταν παντρεμένος.
- 5 Εἶχε καὶ μιὰ γεναίκα ἀπὸ τὸ κάστρο,
 ἔλαμπ' ἡ ὠμορφιά της ὡσὰν τὸ ἄστρο.
 Φοροῦσε στὸ λαιμὸ της μαργαριτάρι,
 ἔλαμπ' ἡ ὀμορφιά της σὰν τὸ φεγγάρι.
 Ψιλὴ γραφὴ τοῦ ἤρτε ἀπ' τὴ Ρουσία,
- 10 νὰ πᾶ νὰ βοηθήσει τὴ βασιλεία.
 Δὲν εἶχε μάννα, μὰ οὔτε κύρη
 νὰ φήσει εἰς τὸ σπίτι γιὰ νοικοκύρη.
 Μὸν εἶχε ἓνα τρελλόπαπα στὴ γειτονιά του, (*)
 ἐκεῖνον πῆγε κι' ἄφησε στὰ παιδιὰ του.
- 15 Χίλια φλουριά τοῦ δίνει, γιὰ νὰ ξεδιάσει
 καὶ εἰς τὸ γυρισμὸ του, νὰ λογαριάσει.
 (**)'Ακόμα δὲν ἀλάργαρε τὸ Ντὰρ-Μπογάζι (1)
 ἄρχεψε ὁ τρελλόπαπας νὰ τὴν πειράζει.
 — «Λεῖψε, παπά μου, λεῖψε ἀπὸ ἐμένα
- 20 μὴ βάλω καὶ σὲ κόψουν, παπά μ' τὰ γένια.
 Σύρε παπά μου, σύρε εἰς τὴ δουλειὰ σου,
 μὴ βάλω καὶ σὲ κόψουν καὶ τὰ μαλλιά σου».

(*) Περισσεύει μιὰ συλλαβὴ: *εἶχε ἓνα τρελλόπαπα.*

(**) Περισσεύει μιὰ συλλαβὴ: *ἀκόμα δὲν ἀλάργαρε*

1) Στενὸν μετὰξὺ Χίου καὶ Μικρῆς Ἀσίας.

Πρὸβλ. Λαογρ. Γ. Α. σ. 635 ΝΑ. (ἀτελεῖς παραλλαγὴ τοῦ Μυκονιάτικου τοῦ Καπετάν Μανέττα). Παπαϊωαννίδου δημ. ἄσμ. Σωζοπόλεως [Σ. τ. Δ.]

4. Μαβιανὸς

Τρεῖς ἄρχοντες κι' ὁ Μαβιανὸς ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουν,
 κι ἀντάμα χουν τοὺς μαύρους τους σὲ μιὰ τάβλα δεμένους.
 Ἐκεῖ, ποὺ τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν,
 κανκήστηκε ὁ Μαβιανὸς πῶχ' ὀμορφῆ γενοίκα.

5.

- Καυκήστηκε ὁ βασιλικὸς ναμὲ τὴ μαντζουράνα.
 Λέγει τὸ τριαντάφυλλο τὸ κακομοιριασμένο:
 —«Σώπα, σώπα, βασιλικέ, καὶ μὴ πολυκαυκίεσαι.
 Χωρὶς φουσκὶ δὲ σπέρνεσαι, χωρὶς νερὸ δὲν βγαίνεις,
 5 χωρὶς κόρης κανάκμα μαραίνεσαι καὶ πάγεις.
 Μὰ γὼ τὸ τριαντάφυλλο, τὸ κακομοιριασμένο,
 δώδεκα μῆνες κάθουμε στῆς ἀγκαθιάς τ' ἀγκάθι.
 Σὰν ἔρτ' ὁ Μάης ἡ ἀνοιξη, τ' ὁμορφο καλοκαίρι,
 τότε καὶ μένα θὰ μὲ ἰδῆς στοῦ βασιλὲ τὸ χέρι.
 10 Νὰ μὲ μοσκίς' ὁ βασιλές, στὸν κόρφο του μὲ βάνει,
 σὰ μαραθεῖ τὸ φύλλο μου, ροδόσταμα μὲ κάνει,
 σὲ παντρεμένης μάγουλο σὲ κοριτσιοῦ τσακάτι¹⁾).

---

1) Τσακάτι=μέτωπο

6. Τῆς Σούσας.

- Κάθε πρωὶ μὲ τὴ δροσιά, π' ἀνοίγει τὸ ζεμπούλι,
 γιὰ φικριστεῖτε νὰ σαῖς πῶ τῆς Σούσας τὸ τραβοῦδι.
 Ἡ Σούσα ἦταν λυγερὴ τῆς Κρήτης τὸ καμάρι,
 ἀγάπαε τὸν Σαμῆλ Μπέη τ' ὁμορφο παλλικάρι.
 5 Ἀγάπα τον κι ἀγάπα την, χρόνους δεκατεσσάρους.
 Μ' ἀλήθεια τ' ἀδερφάκι της τρέχει μὲ τοὺς κουρσάρους.
 Μιὰ Πεφταριά σηκώνεται στὸν ἥλιο καὶ καθίζει.
 Κι αὐτὸ μαντηλίκι της τὰ μάτια της σκουπίζει.
 Ἡ μάννα της τήνε θωρεῖ, κι ὁ κύρης της τὴν λέγει:
 10 —«Γ' ἔχει τὸ Σουσανάκι μας καὶ κάθεται καὶ κλαίγει;»
 —«Ὅνειρον εἶδα, μάννα μου, κι ὄνειρο τὸν καθέτω, ⁽¹⁾
 εἶδα καὶ τ' ἀδερφάκι μου πόψα ξεσπαθωμένο».
 —«Ὅνειρος εἶναι, Σούσα μου κι ὄνειρος θὰ περάσει,
 κι' ἀλήθεια τ' ἀδερφάκι σου στὰ ξένα θὰ γεράσει».

---

1) Ἄγνωστο τί σημαίνει ἡ λ. καθέτω.

Πρβλ. Λαογρ. Τ.Α. σ. 633 Παπαϊωαννίδου ἄσμ. δημ. Σωζοπόλεως. Τὸ ἄσμα εἶναι κολοβό. [Σ. τ. Δ.]

7. Καὶ καπετάνιος τῶν Τουρκῶν.

Νάμαν πουλί νάμ' ἀηδονί, νάμαν καὶ χιλιδόνι,
 νάμαν καὶ δυσοφάναρο στὸν μπουῆντο τῆς Καλιάκρας,
 νὰ φρέγγα καὶ νὰ λόγιαζα τοῦ Ρούσου τὴν ἀρμάδα,

- πὼς κατεβαίνει παίζοντας, στὰ πρύμα βολταζάρει,
 5 μὰ καὶ στὸ δευτερόπρυμα οὔτε πουλί τὴν πιάνει.
 Γυρεύει τὸν Τζιτζῆ-ἐρλῆ νὰ τόνε πολεμήσει,
 τὰ κεῖ πῆγε καὶ ἦρε τον στὴ Κάβαρον (¹) ἀραμένο.
 Πὸ μακριὰ τὸν χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τὸν λέγει :
 —«Βρὲ πούστη, βρὲ Τζιτζῆ-ἐρλῆ,(²) βρὲ ψεύτη, βρὲ μαρονέρη,
 10 ἔλα νὰ πολεμήσουμε σὰν εἶσαι παλλικάρη !»
 Μιὰ κανονιά τὸν πέταξε, τὸν πῆρε τὴ κουβέρτα
 καὶ οἱ καημένοι οἱ ταχτικοί,
 μέσ' τὸ γιαλὸ σὰ βραθακοί,
 τὸ Ἄλάχι-Ἀλλάχ φωνάζουν
 15 καὶ τὸν Μουχαμέτη κράζουν.
 Κι ὁ καπετάνιος τὸ σκυλλί,
 πετάχτηκε σὰν τὸ πουλί.
 Μέσα στὸ καράβι πέφτει,
 καὶ μὲ τὸ Γραικὸ ἐμπλέχτη.
 20 Μὰ τὸ καράβι, πῶχω γώ,
 καὶ καπετάνιος τῶν Τουρκῶν,
 ἄς εἶχα γκεμιτζίδες,
 τρακόσιους τσάμ-τσαλίδες.

1) Καβάρα=λιμάνι Βουλγαρίας, 2) Ἀλγερινός.

8. Ἔνα κορίτσι Ἀρετσιανό.

- Σὰν τὸ καμάρι πῶχει αὐτή, τοῦ Κωσταντῆ ἡ μίμνα,
 πῶχει τὸν ὄμορφο τὸ γιὸ κι ὁ μαῦρος του εἶταν Δράκος.
 Κι ὅσα κορίτσια τὸν κερνοῦν καὶ τόνε χαιρετοῦνε,
 ὅλα φιλιὰ τὰ γύρεψε κι ὅλα φιλιὰ τὸν δώσαν.
 5 Κι ἔνα κορίτσι Ἀρετσιανό, φιλιὰ δὲν τόνε δίνει.
 —«Πές μου, Πές μου, κὺρ Κωσταντή, μὴν εἶσαι παντρεμένος ;»
 Καὶ κεῖνος πηλογήθηκε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει :
 —«Ἔτσι, μὰ τὴν ἀγάπη μας, δὲν εἶμαι παντρεμένος».
 Κι ὁ μαῦρος πηλογήθηκε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει :
 10 —«Μὴν πᾶ καὶ τὸν πιστέψετε τὸν Κωσταντῆ τὸν ψεύτη.
 Γεναίκα χει στὰ Θαραπειά, γεναίκα στὸ Νιοχώρι,
 καὶ μέσα στὸ Μπουγιούκ-Ντερεὲ ἀμέτρητες τίς ἔχει».
 Καὶ κεῖνος πηλογήθηκε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει :
 —«Ἄς εἶν', ἄς εἶναι, μαῦρε μου, κι ἄ δὲ σὲ τ' ἀποδείξω
 15 κι ἄ δὲ σὲ κόψω τὴ ταγὴ σαρανταπέντε φουχτες,

κι ἄ δὲ σὲ πάγω στὸ βουιό, ξύλα νὰ σὲ φορτώσω».
 Κι ὁ μαῦρος πηλογήθηκε κι αὐτὸ τὸ λόγο λέγει:
 —«Καὶ σὰ μὲ κόψεις τὴ ταγὴ σαράντα πέντε φουχτες. .»

· · · · ·
 "Ἐνα πουλί, καλὸ πουλί κι ὁμορφο χιλιδόνι (1),
 20 ἐπῆγε κι ἔχτισε φωληὰ κάτου σὲ καλαμιῶνα.
 Νερούλιασε ἢ θάλασσα καὶ πῆρε τὴ φωληὰ του.
 Τὰ πῆγε κι ἔχτισε ἄλληνα ἀπάνου σὲ κρεμνῶνα.
 Χουνήθηγάνε τὰ ὄρνια καὶ φάγαν τὰ πουλιά του.
 Τὸ πῆρε τὸ παράπονο μὲ μαραμέν' ἀχεῖλι,
 τὰ πῆγε κι ἔχτισε ἄλληνα μέσα σὲ χαμοκλάδι.
 "Ἐζατσε καὶ πιργέλιασε (2) τρία-μορφα πουλάκια.

---

1) Συμφυρμός Τὸ τεμάχιο εἶναι ἄλλου τραβουδιοῦ

2) Πιργελιάζω—ἀπὸ τὸ πιργέλι τουρκικὸ—διαβήτης

Ποβλ. Λευογ. Τ. Α' σ. 621 Μ' Παπαϊωανίδου ἄσπ. δημ. Σωζοπόλεως [Σ. τ. Δ.]

ΣΑΡΑΝΤΑ-ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΣΥΜΜΙΚΤΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ (*)

(Ἐκ τοῦ Γλωσσικοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ)

ΠΑΙΔΙΑΙ.

1. Τὸ λουτρό.

Τὸ παιγνίδιον τοῦτο λεγόμενον «λουτρό» ἔχει ὡς ἐξῆς : Τὰ παιδιὰ διαιροῦνται εἰς δύο στρατόπεδα διὰ κλήρου εἴτε διὰ δύο δακτύλων τῆς χειρὸς ἢ ἄλλου σημείου, ὅπερ παρουσιάζουν εἰς τοὺς ἐκλεχθέντας ἀρχηγούς. Ἐπειτα ὁ εἷς τῶν ἀρχηγῶν τούτων λαμβάνει τεμάχιον κεράμου καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τὸ πτύει καὶ προτείνει εἰς τὸν ἕτερον ἀρχηγὸν νὰ ἐκλέξῃ τὸ στεγνὸν μέρος ἢ τὸ πτυσιμένον. Μετὰ τὴν οὕτω γενησομένην ἐκλογὴν ῥίπτει εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἂν μὲν ἐν τῇ πτώσει του τὸ ὑπὸ τοῦ ἑτέρου ἀρχηγοῦ ἐκλεχθὲν μέρος εὔρεθῇ, κερδίζει ἐκεῖνος, εἰδεμὴ χάνει καὶ κερδίζει ὁ ῥίψας τὸν κέραμον. Τότε ὁ χάσας συναθροίζει τοὺς περὶ αὐτὸν εἰς ὠρισμένον τόπον καὶ διατάττει νὰ σχηματίσουν κύκλον· ἐκεῖνοι δὲ ἐναποθέτοντες τὰς χεῖρας των ὁ εἷς ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἑτέρου καὶ φέροντες ἰὰς κεφαλὰς των εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος σχηματίζουν ἓνα θόλον κυκλοτερεῖ ὡς τοῦ λουτροῦ, ἐξ οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Κατόπιν ὁ εἰρημένος ἀρχηγὸς των δένει διὰ σχοινίου 10 ὄργυιων τὴν χεῖρα τοῦ ἐνὸς καὶ δίδει τὸ σύνθημα πρὸς ἕναξιν τοῦ παιγνιδίου διὰ τοῦ ἄντε.

Τότε οἱ τοῦ ἑτέρου στρατοπέδου διασκορπιζόμενοι κύκλῳ προσπαθοῦν νὰ ἐξαπατήσουν τὸν κρατοῦντα τὸ σχοινίον καὶ νάναβοῦν τοὺς ὀπαδοὺς του, τοὺς σχηματίζοντας τὸ λουτρόν. Καὶ ἂν κατορθώσουν νάναβοῦν, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ὁ κρατῶν τὸ σχοινίον νὰ τοὺς χτυπήσῃ μὲ τὸν πόδα ἢ μὲ τὴν χεῖρά του, ἔχει καλῶς, εἰδεμὴ χάνουν, καὶ τότε ὑποχρεοῦνται ἐκεῖνοι νὰ σχηματίσουν τὸ λουτρόν, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπαλλάσσονται.

Συμβαίνει ἐνίοτε οἱ ἀναβαίνοντες νὰ κινδυνεύουν νὰ πέσουν, ἢ διότι ἐν ἀρχῇ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπικαθήσουν καλῶς, ἢ διότι οἱ βαστάζοντες αὐτοὺς προσπαθοῦν διὰ παντὸς τρόπον νὰ τοὺς ῥίψουν, ὥστε κατανατᾶ νὰ κρέμονται καὶ νὰ δοκιμάζουν μεγάλην στενοχωρίαν, συστέλλοντες τοὺς πόδας των πρὸς τὰ ἄνω διὰ νὰ μὴν πατήσουν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν τῇ περι-

*) Συνέχεια τῆς εἰς τὰ *Θρακικά* (Τόμος Β' σ. 440 κ. ἐ.) δημοσιευθείσης Λαογρῦλης.

πτώσει ταύτη ὁ κρατῶν τὸ σχοινίον παραφυλάττει τοὺς τοιοῦτους, ὡς ἡ γάτα τὸν ποντικόν, διὰ νὰ τοὺς κτυπήσῃ ἐν καιρῷ ἀποπειρας φυγῆς των, μὴ παργλείπων ὁμως καὶ τὴν προφυλάξιν τῶν ἄλλων ὀπαδῶν του. Ἐὰν ὁμως ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τύχῃ ἀδέξιος καὶ παραζαλισθῇ ἀπὸ τὰ τεχνάσματα τῶν ἐχθρῶν του πρὸς ἀπολύτρωσιν τοῦ οὔτω πάσχοντος συναδέλφου των, τότε ὁ κρεμᾶμενος (πάσχων) φεύγει· ἐνίοτε μάλιστα ἀναβαίνουν καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τὸν κρατοῦντα τὸ σχοινίον, ἕνεκα τῆς ἀδεξιότητός του εἰς τόσον, ὥστε εἶναι ἠναγκασμένος ὁ δυστυχῆς ἐν τῇ περιφρουρήσει τῶν ὀπαδῶν του νὰ φέρῃ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ράχεώς του φορτίον.

2. Τὸ τόπι.

Οἱ παίζοντες διαιροῦνται εἰς δύο στρατόπεδα ἔχοντα τοὺς ἀρχηγούς των καὶ μετὰ τὴν διὰ κεράμου διατύπωσιν ὡς ἐν τῷ πρώτῳ παιγνιδίῳ ἐρρέθη, ἀρχίζουν εἰς τὸ παιγνίδιον ὡς ἐξῆς: Ἐκλέγουν τόπον ὀμαλὸν καὶ θέτουν κατὰ κάθετον μίαν πέτραν ὕψους δύο σπιθαμῶν καὶ πλάτους μιᾶς, ἔπειτα λαμβάνει τὸ τόπι εἰς ἐκ τοῦ κερδίσαντος εἰς τὴν κέραμον στρατοπέδου, τὸ ρίπτει ὀλίγον ὑψηλὰ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ δι' αὐτῆς πάλιν τὸ κτυπᾷ διὰ νὰ τὸ ἀπομακρύνῃ ὅσο τὸ δυνατόν ἀπὸ τὴν πέτραν. Οἱ ἐκ τῆς ἀντιθέτου μεριδος παραφυλάττουν ἐσκορπισμένοι τῆδε κακεῖσε πρὸς τὸ μέρος ἔνθα διευθύνεται τὸ τόπι καὶ ἐὰν κατορθώσουν νὰ τὸ πιάσουν πρὶν πέση ἐπὶ τῆς γῆς, τότε ὁ ρίπτων χάνει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ρίψιμον καὶ τὸν διαδέχεται ἕτερος συνάδελφός του καὶ οὔτω καθεξῆς. Ἐὰν ὁμως τὸ τόπι πέσῃ, τότε οἱ ἄλλοι λαμβάνουν αὐτό, καὶ ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου ἤθελε σταθῇ τὸ ρίπτουν πρὸς τὴν πέτραν· καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν ἤθελον δυνηθῆν νὰ κτυπήσουν αὐτήν, ἐξακολουθεῖ ὁ ρίπτων τὸ ἔργον του μέχρις ὅτου ἀριθμῆσῃ δέκα, ἐπὶ τέλους ρίπτει καὶ ἐνδεκάτην φορὰν τὸ τόπι καὶ ὅπου ἤθελε προχωρήσει καὶ σταθῇ αὐτό, ἐκεῖθεν μεταβαίνουν ὅλοι οἱ συνάδελφοί του καὶ ἀνεβαίνουν τοὺς ἄλλους, οἵτινες εἶναι ὑπόχρεοι νὰ τοὺς φέρουν ἐπὶ τῆς ράχεώς των μέχρι τῆς πέτρας, ὡς ἀνταμοιβὴν δὲ τοῦ κόπου των λαμβάνουν ἐκεῖνοι τὸ τόπι καὶ ἀρχίζουν πάλιν εἰς τὸ παιγνίδιον κατὰ τὰ προεκτεθέντα. Τὸ παιγνίδιον τοῦτο διαρκεῖ, ἕφ' ὅσον ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἐξακολουθοῦν νὰ παίζουν καὶ δὲν προκύπτει φιλονεικία τις.

3. Ἡ μακρογαδούρα.

Ἐκλέγονται τὸ κατ' ἀρχὰς δύο ἀρχηγοί, εἰς τοὺς ὁποίους παρουσιάζονται οἱ λοιποὶ ἀνὰ δύο καὶ δεικνύουν τὰ συνθήματά των ἢ δύο δακτύλους τῆς χειρὸς των ἢ ὅτι ἄλλο δῆποτε καὶ ἐρωτοῦν ἓνα τῶν ἀρχηγῶν ποῖον ἐκ

τῶν συνθημάτων θὰ ἐκλέξῃ· μετὰ ταῦτα διαιροῦνται εἰς δύο στρατόπεδα καὶ μετὰ τὴν διὰ κεράμου διατύπωσιν ἀρχίζουν ὡς ἑξῆς: Ἐν πρώτοις παραλαμβάνουν ἐξωτερικὸν τινα παῖδα καὶ τοποθετοῦντες αὐτὸν ὄρθιον εἰς τοῖχον ἢ ἄλλου που τὸν κάμουν *Γωνιά*. Ἐπειτα οἱ μὲν χάσαντες εἰς τὴν κέραμον τοποθετοῦνται, σκύπτοντες καὶ βασταζόμενοι μὲ τὰς χεῖρας ὑπὸ τὴν μέσην των ὃ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον κατὰ σειρὰν καὶ σχηματίζουν τὴν *μακρογαδούραν*, οἱ δὲ πηδοῦν ἐπάνω εἰς ἐξείνους, ὃ ἀρχηγὸς τῶν ὁποίων μετρᾷ μέχρι τῶν 20 χωρὶς νὰ ἀναπνεύσῃ. Ἐπειτα πάλιν καταβαίνουν καὶ πρόιττον ὡς πρότερον. Ἐἰν ὅμως ὃ ἀρχηγὸς τούτων δὲν δυνηθῆ νὰ ἀριθμῆσῃ εἰς μίαν ἀναπνοὴν μέχρι τοῦ 20, ἢ τις τῶν ἀναβατῶν πέσῃ, τότε χάνουν καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ σχηματίσουν τὴν *μακρογαδούραν* ἐκεῖνοι. Ἐνίοτε τινες θέλοντες νὰ χαλάσουν τὸ παιγνίδι καὶ νὰ φέρουν σύγχυσιν, πίπτουν ἐπὶ τούτῳ κατὰ γῆς ῥίπτουν κάτω τοὺς ἀναβάτας αὐτῶν, καταπλακόνονται καὶ σχηματίζουν τὴν ἐνταῦθα λεγομένην *σκατοκουμπλιά*.

4. *Καλίτσες.*

Συμφωνοῦν πέντε ἢ δέκα παῖδες καὶ πάντες ἐπιὸς ἑνὸς ὄρθιοι σκύπτουν κατὰ σειρὰν κύκλῳ ἐναποθέτοντες τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ περιορίζοντες ὅσον τὸ δυνατόν τὴν κεφαλὴν των. Ὁ εἷς τούτων δηλαδὴ ὃ ὄρθιος, τότε, τρέχων ἐπιθέτει τὰς χεῖράς του ἐπὶ τῆς ῥάχως τοῦ πρώτου καὶ πηδᾷ ἀμέσως, τὸ αὐτὸ δὲ ἐξακολουθεῖ νὰ πράττῃ μέχρι τοῦ τελευταίου, ὅτε σκῆπτει καὶ αὐτὸς ὡσερ καὶ οἱ ἄλλοι. Κατόπιν ἐγείρεται ὃ πρῶτος, ἔπειτα ὃ δεύτερος καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς καὶ πηδῶντες διαδοχικῶς καὶ ταχέως ὃ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐπανασκῆπτουν. Ἐξακολουθοῦν δὲ νὰ πράττουν οὕτω ἕως ὅτου κουρασθοῦν.

5. 6. *Ἡ παλαίστρα καὶ τὸ τρέξιμον.*

Τὰ παιγνίδια ταῦτα εἶναι γνωστότατα τοῖς πᾶσιν, ὥστε περιττὴ ἢ περιγραφὴ.

7. *Οἱ Κρυβίτσες.*

Εἷς κλείει, κατὰ τοῦτο, τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ οἱ ἄλλοι κρύπτονται. Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων στιγμῶν ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ τρέχει πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κρυφθέντων καὶ ὅντινα συλλάβει ὑποχρεοῦται ἐκεῖνος νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἐὰν ὅμως δὲν δυνηθῆ νὰ συλλάβῃ κανένα καὶ πάντες οἱ κρυφθέντες ἐπανέλθουν εἰς τὴν ἔδραν, τότε ὑποχρεοῦται νὰ ἐπανακλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του ὃ ἴδιος καὶ ἐπαναλαμβάνει τοῦτο μέχρις ὅτου δυνηθῆ νὰ συλλάβῃ τινα.

8. Πήδημα.

Ἐκλέγουν τόπον ἐπίπεδον καὶ θέτουν ἓνα σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξακολουθοῦν κατὰ σειράν νὰ πηδοῦν τρία πηδήματα καὶ ὅστις ὑπερβῆ τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνος γίνεται νικητής.

9. Καρύδια στὴ ζούφα.

Ἀνοίγουν ὀπὴν στρογγύλην χωρητικότητος 30 καρυδίων ἢ καὶ περισσοτέρων ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας θέτουν μίαν πέτραν πλάκαν. Ἐπειτα ὀρίζουν διάστημα ἀπέχον δέκα πόδας ἀπὸ τὴν ὀπὴν. Ἐκεῖθεν δὲ οἱ μὲν ὀρίπτουν καρύδια ὅσα θέλουν εἰς τὴν ὀπὴν· εἰς δὲ φυλάττει πλησίον αὐτῆς. Καὶ ἐὰν ἐκ τῶν ὀριπτομένων τὰ εἰς τὴν ὀπὴν εἰσερχόμενα εἶναι ζυγά, τότε χάνει ὁ φυλάτων καὶ πληρώνει τόσα ὅσα ἐμβῆκαν εἰς τὴν ὀπὴν, συγχρόνως χάνει τὴν θέσιν του καὶ τὴν καταλαμβάνει ὁ κερδίζων, ἐὰν ὅμως εἶναι μονά, κερδίζει. Τοιουτοτρόπως ἐξακολουθοῦν καὶ παίζουν ὅσον καιρὸν θέλουν ἢ ὅτε χάσουν οἱ πλειότεροι. Τινὲς τούτων ὅτε χάσουν τὰ καρύδια, ἐὰν ἔχουν παράδες θέτουν εἰς τὴν ὀπὴν μίαν πεντάραν διὰ τὴν ὁποίαν ὀρίπτει 10 καρύδια ὁ κερδίσας, καὶ ἐὰν ἔμβουν ζυγὰ πλεον τῶν ἡμίσεων κερδίζει τὴν πεντάραν, εἰδεμὴ τὴν χάνει καὶ τὰ ὅσα καρύδια ἔμβουν εἰς τὴν ὀπὴν (τὴν ζούφαν).

10. Ἡ Σαῖτα.

Το γνωστὸν τοῦτο εἰς πάντας καταπτὰ ὅμοιον μὲ τὸ ἀρχαῖον τόξον τῶν ἐλλήνων προγόνων μας, δὲν ἔχει ὅμως καὶ ἐκείνην τὴν κομψότητα, ἀλλ' εἶναι ξύλινον. Τοῦτο μεταχειρίζονται τὰ παιδιὰ πρὸς ἀγρευεῖν μικρῶν πτηνῶν καὶ σκοποβολήν.

11. Ἄετος (Τσιρκμάς).

Εἶναι γνωστοὶ οἱ ἄετοί, ὥστε περιττὴ ἢ περιγραφὴ.

12. Οἱ μπλούγγες.

Ἀνοίγουν ἐπὶ ἐπίπεδου μέρους ὀπὴν δυναμένην νὰ περιλάβῃ πορτοκάλιον μετρίου μεγέθους, περίξ δ' αὐτῆς κανονικῶς ἀνοίγουν ἄλλας τόσας ὀλίγον μεγαλυτέρας ὅσοι καὶ οἱ παίζοντες. Ἐκ τῶν ὀπῶν τούτων ἕκαστος τῶν παίζόντων ἐκλέγει ἀνὰ μίαν ἐκτὸς τῆς μεσαίας, ἣτις μένει κοινή. Μετὰ ταῦτα ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ τοπίου, ὅστις χαίρει τὸ δικαίωμα τοῦτο, ἀπὸ διάστημα δέκα ποδῶν ὀρίπτει τὸ τόπι καὶ εἰς οὔτινος ὀπὴν εἰσέλθει, τοῦτον καθή-

μενον ἀρχουδιστί (τετραποδιτί), ἀναβαίνει καὶ κάθεται ἐπ' αὐτοῦ, μετὰ ταῦτα παραδίδει τὸ τόπι εἰς ἐκεῖνον (τὸν ἀρχουδιτί ἰστάμενον), ὅστις τὸ ρίπτει εἰς τὰς ὀπὰς, καὶ ἐὰν εἰσέλθῃ τὸ εἰρημένον τόπι εἰς ἄλλου ὀπήν, τότε ἐγείρεται καὶ ἀναβαίνει ἐκεῖνον, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὀπήν εἰσῆλθεν τὸ τόπι, ἂν ὅμως εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεσαίαν ὀπήν, τότε ἐγείρεται, ἐνῶ οἱ ἄλλοι φεύγουν καὶ λαμβάνων τὸ τόπι τὸ ρίπτει ἐναντίον αὐτῶν καὶ ὄντινα κτυπήσει ἐκεῖνον ἀναβαίνει· εἰδεμὴ καταδικάζεται πάλιν ὁ ἴδιος νὰ κλίνη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν ἀναβαίνουν ἕως ὅτου δυνηθῇ διὰ τοῦ προεκτεθέντος τρόπου νὰ παλλαχθῇ.

13. Τὸ Μίμηλον (μήμηλον)

Προσδιορίζεται εἰς ἀρχηγός, ὅστις μὲ ζωνάρι ἢ μὲ ἄλλο τι κάμνει διὰ τῆς μᾶς ἄκρας του κεφαλῆν (τουράν). Πέριξ δὲ αὐτοῦ, ἀφοῦ συναθροισθῶν πάντες οἱ παίζοντες, ἀρχίζει τότε ὡς ἀκολουθῶς καὶ προτείνει ἐν εἶδει αἰνιγμάτων διὰ συνθημάτων σχήματα πτηνῶν καὶ ζώων κλπ. Π. χ. διὰ νὰ παραστήσῃ γαλῆν λέγει: — *Ἐνα προῶμα ἔνε τοσανά* (δεικνύων διὰ τοῦ ζωνarioύ του τὸ μέγεθος τῆς γαλῆς). — *Ἐχ' τέσσαρα ποδάρια, ἔχ' μουστάκια. Ἐχ' φτιά τοσανά. Τί ἐν;*

Τότε ἕκαστος κατὰ σειρὰν λέγει τὴν γνώμην του κρατῶν τὴν ἄκραν τοῦ ζωνarioύ (τουράν). Ἄλλος λέγει λαγόν, ἄλλος ἄλλο τι καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὅστις δὲ εὔρει τὸ ζητούμενον, ἐκεῖνος λαμβάνει τὸν τουράν καὶ κυνηγεῖ τοὺς ἄλλους ἐνῶ φεύγουν καὶ ἂν προφθάσῃ τοὺς χτυπᾷ, ἐξακολουθεῖ δὲ νὰ τοὺς κυνηγῇ, ἕως ὅτου φωνάζει ὁ ἀρχηγός των «τὸ μήμηλον».

Τότε εἶναι ἠναγκασμένος ὁ κυνηγῶν νὰ ἐπιστρέψῃ πρῶτος καὶ νὰ παραδώσῃ τὸν τουράν εἰς τὸν ἀρχηγόν. Ἐὰν δὲ δὲν δυνηθῇ νὰ πράξῃ τοῦτο, καὶ φωραθῇ ὑπὸ τῶν ἄλλων, τότε ἐκεῖνοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν τὸν τουράν ἐκ τῶν χειρῶν του καὶ ἀπὸ κοινοῦ τὸν δέρουν ἕως ὅτου ἐπαναλάβει ὁ ἀρχηγός ἐκ δευτέρου τὸ μήμηλον, ὅτε πλέον ἐπιστρέφουν ὅλοι συμφώνως καὶ παύει πᾶσα ἐχθροπραξία. Κατόπιν ὁ ἀρχηγός προτείνει αἰνιγμα καὶ οὕτω καθεξῆς.

14. Πέντε πέτρες.

Λαμβάνουν πέντε πέτρας ὅσον τὸ δυνατόν στρογγυλάς, μεγέθους ἐνὸς καρίου καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰς τῶν κύκλω καθημένων, τὴν μίαν τῶν 5 πετρῶν ρίπτει ὑψηλὰ πρὸς τὰ ἄνω, τὰς δὲ λοιπὰς 4 πρὸς τὰ κάτω ταυτοχρόνως καὶ ἀμέσως πάλιν στρέφει τὴν χειρὰ του διὰ νὰ πιάσῃ τὴν ἄνω ριφθεῖσαν πέτραν διὰ νὰ μὴν πέσῃ κατὰ γῆς. Ἐπειτα πάλιν τὴν ἐπανα-ρίπτει πρὸς τὰ ἄνω καὶ λαμβάνων μίαν ἐκ τῶν κάτω προλαμβάνει καὶ

πιάνει και την προς τὰ ἄνω ριφθεῖσαν· τὸ αὐτὸ δὲ πρῶττει καὶ διὰ τὴν δευτέραν, τρίτην καὶ τετάρτην πέτραν.

Μετὰ ταῦτα συλλέγων ὅλας τὰς πέτρας εἰς τὴν χειρὰ του, ρίπτει τὴν μίαν πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὰς λοιπὰς ὡς πρότερον κάτω, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὰς λαμβάνει ἀνὰ δύο, ἔπειτα τὰς τρεῖς καὶ μίαν καὶ τελευταῖον τὰς 4 διὰ μιᾶς. Ἐπειτα πάλιν λαμβάνει ὅλας τὰς πέτρας εἰς τὴν χειρὰ του ρίπτει ἀπᾶσας πρὸς τὰ ἄνω καὶ στρέφων αὐτὴν ἐκ τοῦ ἄνω μέρους, προσπαθεῖ νὰ ἐπικαθήσῃ ἐπ' αὐτῆς μίαν τοῦλάχιστον πέτραν· κρατῶν δὲ ἄνω ἐπὶ τῆς χειρὸς του τὴν εἰρημένην πέτραν, λαμβάνει μὲ τοὺς δύο δακτύλους τῆς ἰδίας χειρὸς του ἐπικαθίζει τὴν κάτωθι ληφθεῖσαν, ἀφοῦ δὲ οὕτω ἐπικαθίσει καὶ τὰς λοιπὰς, τότε στηρίζει τὸν μέγαν δάκτυλον ἐξ ἑνὸς καὶ τὸν μεσαῖον ἐξ ἄλλου τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ σχηματίζει γέφυραν, διὰ τῆς ἄλλης δὲ χειρὸς ρίπτει μίαν πέτραν πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὰς λοιπὰς κάτω ἔμπροσθεν τῆς γεφύρας. Τότε λέγει πρὸς τὸν καθήμενον νὰ ἐκλέξῃ μία τῶν 4 πετρῶν καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἐξακολουθεῖ νὰ ρίπτει μίαν πέτραν πρὸς τὰ ἄνω καὶ εἰς πᾶν ῥίψιμον αὐτῆς εἰσάγει ὑπὸ τὴν γέφυραν τὰς 3 πέτρας καὶ τελευταίαν ἐκείνην ἣν ἐξέλεξεν ὁ πρὸ αὐτοῦ καθήμενος, ἂν δὲ καμμία τῶν πετρῶν ἐν τῇ πτώσει των εἰσχωρήσῃ ὑπὸ τὴν γέφυραν, τότε πρέπει νὰ ἐξάξῃ μὲ τρόπον, ὅθεν ἐμβῆκε, καὶ πάλιν νὰ τὴν εἰσάξῃ χωρὶς ὅμως νὰ κτυπήσῃ τὰς ἄλλας πέτρας. Ἄμα δὲ κατερθώσῃ νὰ περάσῃ ὅλας τὰς πέτρας, τότε σχηματίζει διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς γρόνθον καὶ κτυπᾷ μὲ αὐτὸν ἔμπροσθεν τῆς γεφύρας τὴν γῆν ὡς σημεῖον νίκης, καὶ οὕτω τελειώνει τὸ παιγνίδιον, καὶ πάλιν ἐπαναρχίζει ἑκ νέου ὡς πρότερον. Ἄν ὅμως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παιγνιδίου ὁ παίζων ἀφήσῃ νὰ πέσῃ ἢ πρὸς τὰ ἄνω ριπτομένη πέτρα, χάνει καὶ τὸν διαδέχεται ἄλλος.

Τὸ παιγνίδιον τοῦτο παίζεται ὑπὸ τῶν κορασίδων συνήθως.

15. Κόιννας.

Κοῖνακάδες ὀνομάζουσι τοὺς ἀστραγάλλους τῶν προβάτων. Τούτους οἱ παίζοντες θέτουσι κατὰ σειράν, εἰς τὸ μέσον δ' αὐτῶν ἓνα ὄρθιον γεμισμένον μὲ κατράμι ξηρὸν διὰ νὰ ἴσταται, ἔπειτα ἀπὸ διαστήματος δύο βημάτων ρίπτουσι μὲ τοὺς δύο μόνον δακτύλους των διὰ μιᾶς στροφῆς ἕτερον ἀστραγάλλον εἰς τοὺς κατὰ σειράν τεθειμένους ἀστραγάλλους, καὶ ὅπου κτυπήσῃ καὶ διασχίσει αὐτούς, ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου ἕως εἰς τὸ ἄκρον τῆς σειρᾶς τῶν ἀστραγάλλων λαμβάνει πάντα. Ἐὰν δὲ κτυπήσῃ καὶ ῥίψῃ τὸν μεσαῖον, τότε λαμβάνει ὅλους τοὺς ἀστραγάλλους μέχρις ἑνός. Καὶ ἀρχίζει νέον παιγνίδιον.

Τοὺς ἀστραγάλλους παίζουν καὶ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Ἐπὶ δύο

μερῶν τοῦ ἀστραγάλου σημεῖον ἢ προσδιορίζουν τὰ ὀνόματα. «*Βασιλεὺς καὶ Βεζύρης*». Εἷς ἐκ τῶν παιζόντων ρίπτει ἐπ' ὀνόματι εἰς ἐκάστου τὸν ἀστραγάλον καὶ εἰς οὗτινος τύχην καθίσουν τὰ ἐν τῷ ἀστραγάλῳ προσδιορισθέντα ὀνόματα ἐκεῖνοι γίνονται *Βασιλεὺς καὶ Βεζύρης*. Κατόπιν ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἰδίου ἢ ἄλλου ἀστραγάλου προσδιορίζουν ἓνα ὄνομα: *Κλέφτης* καὶ εἰς οὗτινος τύχην καθίσῃ ὁ ἀστραγάλος συλλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Βεζύρη καὶ προσάγεται ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως καὶ κατηγορεῖται ἔνοχος ἐπὶ κλοπῇ ἢ φόνῳ. Ὁ *Βασιλεὺς* ἀφοῦ τὸν ἀνακρίνη καὶ τὸν εὖρη ἔνοχον διατάσσει νὰ τὸν κάνουν βρούσιν.

Τότε ὁ Βεζύρης λαμβάνει τὸν ἔνοχον, τὸν τοποθετεῖ ὄρθιον ἐπὶ τοῦ τοίχου μὲ τὰς χεῖρας ὀπισθεν καὶ εἰτοιμάζεται διὰ νὰ νιφθῇ. Ὡς σωλῆνα καὶ ἀγωγὸν τοῦ ὕδατος ὑποθέτει τὴν μύτην ἐκείνου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ν' ἀνοίξῃ τὸν σωλῆνα διὰ νὰ ρεῦσῃ ὕδωρ, καὶ διὰ τῆς ἄλλης προσποιεῖται ὅτι νίπτεται: ἀφοῦ δὲ τὸν κακώσῃ οὕτω ἐπὶ πέντε φορὰς, τότε ἔρχονται κατὰ σειρὰν πάντες οἱ παίζοντες καὶ πράττουν τὸ αὐτό, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν ἀπολύουν. Ἐνίοτε ἐκ τῶν καταδικαζομένων τινες εἰς βρούσιν, προλαμβάνουν καὶ κρυφίως γεμίζουν τὸ στόμα των νερὸν καὶ ὅτε ὁ Βεζύρης μεταβῇ διὰ νὰ νιφθῇ, πτύουν τὸ νερὸν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Βεζύρου καὶ προξενοῦν ἄσβεστον γέλωτα. Μετὰ τὸ τέλος τούτου, διὰ τοῦ αὐτοῦ πάλιν τρόπου συλλαμβάνει ὁ Βεζύρης ἕτερον καὶ τὸν προσάγει ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Τοῦτον δ' ἀποδειχθέντα ἔνοχον καταδικάζει εἰς τιμωρίαν νὰ ξυραφισθῇ. Τότε εἷς τῶν παιζόντων γίνεται κουρεὺς, λαμβάνει τὸν κατὰδικον, τὸν καθίζει ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου, λαμβάνει λεκάνην, σάπωνα καὶ νερὸν καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν σαπωνίζῃ καὶ τὸν τρῦβει μὲ τρίχινον τεμάχιον σάκκου. Κάποτε διὰ νὰ ἀφρίσῃ τὸ σαπούνισμα τὸν κτυπᾷ ἐπὶ τοῦ προσώπου δυνατά. Ὡς ξυράφιον μεταχειρίζεται ἓνα ξύλον ἄνισον, ὅπερ τρίβει ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ καταδικου καὶ ἀφοῦ τὸν τυραννήσῃ ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν, τὸν ἀπολύει. Ἀκολούθως συλλαμβάνεται ἄλλος καὶ τιμωρεῖται δι' ἄλλου τρόπου, ἕως ὅτου τιμωρηθῶν πάντες οἱ παίζοντες καὶ οὕτω τελειώνει τὸ παιγνίδιον.

Τὸ παιγνίδιον τοῦτο παίζουν συνήθως νύχτα οἱ τῆς κατωτέρας τάξεως νέοι.

16. Μάϊνα.

Διαιροῦνται εἰς δύο στρατόπεδα διὰ κλήρου ἔχοντα τοὺς ἀρχηγούς των, μετὰ ταῦτα ἀντιπαρατίσσονται ἀπέχοντα ἀλλήλων 50 βήματα. Εἷς τῶν ἀρχηγῶν δίδει τὸ σύνθημα ἀποστέλλων ἓνα τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἐναντίου τῶν ἄλλων. Οὗτος πλησιάζει πρὸς αὐτοὺς καὶ γυρίζει πλησίον των κομπάζων. Ἐναντίον τούτου ἐξέρχεται ἐκ τοῦ δευτέρου στρατοπέδου εἷς καὶ τὸν κυνηγεῖ: κατόπιν ἐξέρχεται ἄλλος ἐκ τοῦ πρώτου στρατοπέδου καὶ κυνηγεῖ τὸν ἐκ

τοῦ β' στρατοπέδου ἐξεληθόντα· ἄλλος πάλιν ἐκ τοῦ β' στρατοπέδου ἐξερχόμενος κυνηγεῖ τὸν τοῦ πρώτου καὶ οὕτω καθεξῆς. Δὲν δύναται δὲ ὁ πρότερον ἐξεληθὼν νὰ κτυπήσῃ τὸν κατοπιν αὐτοῦ ἐξεληθόντα ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους καὶ κυνηγοῦντα αὐτόν, ἐκτὸς ἂν κυνηγούμενος ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἔδραν τοῦ τάγματός του, *λάβῃ τόπον* ὡς λέγουσι, καὶ μετὰ ταῦτα ἀντιπεξέλθῃ ἐναντίον ἐκείνου ἢ ἄλλου τινος ἐξεληθόντος πρότερον αὐτοῦ.

Οὕτω δὲ κυνηγοῦνται καὶ ὅστις κτυπήσῃ τινα καὶ φωνάξῃ *μάϊνα*, ἢ τοὶ ἀνακωχὴν, λαμβάνει αὐτὸν ὡς αἰχμάλωτον, ὃν μεταφέρει εἰς τὸν ἀρχηγόν του. Τοῦτον τὸν αἰχμάλωτον ὁ ἀρχηγὸς τοποθετεῖ δεξιόθεν μακρὰν τῆς ἔδρας του, τόσον, ὅσον διάστημα ἤθελε πηδήσῃ ὁ τοῦ αἰχμαλώτου ἀρχηγὸς ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ ἐχθροῦ του εἰς τρία πηδήματα, μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπανέρχονται εἰς τὰς θέσεις των, εἰς δὲ τὸν αἰχμάλωτον θέτουν φρουρόν. Τότε ἐκ τῆς μερίδος τῆς ἀπολεσάσης, ἐξέρχεται ἄλλος τις καὶ προσπαθεῖ ν' ἀπαλλάξῃ τὸν αἰχμαλωτισθέντα συνάδελφόν του. Ἄλλ' ἀναχαιτίζεται ὑπὸ ἄλλου φρουροῦ ἀντιπεξερχομένου ἐναντίον του. Οὕτω διαδοχικῶς κυνηγοῦνται, ἕως ὅτου δυνηθῶν ν' ἀπαλλάξουν τὸν συνάδελφόν των, ἢ ἂν τὸ ἐναντίον συλληφθῇ καὶ ἕτερος, τότε θέτουν καὶ τοῦτον πλησίον τοῦ πρώτου αἰχμαλώτου, ἕως ὅτου κατορθώσουν νὰ αἰχμαλωτίσουν πάντας. Τότε οἱ αἰχμάλωτοι ὑποχρεοῦνται νὰ παραλάβουν ἐπ' ὤμων τοὺς νικητὰς των ἀπὸ τῆς ἔδρας των, καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν εἰς τὴν ἰδίαν των ἔδραν, ἐκεῖνοι δὲ ἐπιστρέφουν εἰς τὴν τῶν νικητῶν. Ἐπαναλαμβάνουν δὲ τὸ παιγνίδιον ὡς πρότερον ἕως ὅτου κουρασθῶν.

17. Μπλοῦμ, μπλούμ, τὰ τσουκάλια.

Συναθροίζονται ὁκτῶ ἢ καὶ περισσότερα κοράσια, ἕκαστον τούτων ἐκλέγει ἕτερον μικροτέρας των ἡλικίας, ὃπ' οὐ ὀνομάζεται *πουλί*. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ ἐπιπέδου μέρους σχηματίζουν κύκλον καὶ κίθηνται μετὰ τῶν πουλιῶν των ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων ἀνὰ ἓν βῆμα. Ἐτερον κοράσιον μὴ ἔχον *πουλί* ἀνοίγει τὸ παιγνίδιον ὡς ἀκολούθως :

Ἐπιθέτει τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν κύκ' φ καθήμενων κορασίων διαδοχικῶς καὶ κατὰ σειρὰν λέγον : *Μπλοῦμ μπλούμ* ⁽¹⁾ *τὰ τσουκάλια* ⁽²⁾ *καὶ βροντοῦν τὰ καλαμάρια*. Ἐξακολουθεῖ δὲ λέγον τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὅσας φορὰς θέλει, ἔπειτα θέτει ὀπισθεν ἑνὸς κορασίου τῆς ἐκλογῆς του ἱεμάχιον πανίου καὶ λέγει : «*Κόμα, κναρὰ Μαργγόρα, κήκη ὁ κῶλος σου*». Ἀμέσως τότε ἐγείρεται τὸ καιόμενον κοράσιον καὶ τρέχον κύκλῳ κυ-

1) *Μπλοῦμ* εἶναι ὁ ἦχος ποὺ παράγει ἡ στάμνα ὅταν χτυπᾷ τις τὸ στόμα μετὰ τὸ χέρι. 2) *Τσουκάλια* = σταμνὶ μικρὸ.

νηγεί τὸ πρῶτον λέγον τὰς ἐξῆς ἐρωτήσεις:—Σκούποες τάλων';—Τὸ σκού-
πσα.—Τί ἡῶρες;—'Ενα μπαρά.—Τί τὸν ἔκανες;—Πῆγα καὶ πῆρα σταπίδες.
—Τί τίς ἔκανες;—Τίς μισές τίς ἔφαγα καὶ τίς μισές τίς ἔβαλα σ' ἓνα
ντολάπ' (1) καὶ τίς ἔφαγε ὁ ποτκός (2).—Φάγε καὶ σὺ τὴ παποῦ μ' τὰ
τσερβούλια» (3).

Ἄφοῦ τελειώσῃ οὕτω ὁ ἀνωτέρω διάλογος, τότε τὸ κνηγοούμενον κο-
ράσιον ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ καταλαμβάνει τὴν κενὴν θέσιν καὶ ἀρχίζει τὸ
δεύτερον κοράσιον, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Τὸ παιγνίδιον τοῦτο παίζουν καὶ ὡς ἐξῆς: Τὸ μὴ ἔχον πουλί κοράσιον,
διατάττει ἓνα ἐκ τῶν καθημένων κύκλω καὶ ἐγείρεται· ἀμφοτέρω τότε στέ-
κονται πλησίον τοῦ πουλιοῦ καὶ δι' ἑνὸς κτυπήματος τῶν χειρῶν των δια-
τρέχουν τὸν κύκλον ἀντιθέτως καὶ ὅποιον κοράσιον προφθάσει τὸ πουλί,
κερδίζει καὶ καταλαμβάνει τὴν θέσιν, τὸ δ' ἄλλο πράττει κατὰ τὰ προ-
εκτεθέντα.

1) Ντολάπ'—ἐριμάρι. 2) Ποτκός—ποντικός. 3) Τσερβούλια—τσαρούχια.

18. Φύσα.

Ἄνοιγουν ἐπὶ ἐπιπέδου μέρους ὀπὴν χωρητικότητος 20 τοῦλάχιστον
κόκκων ξυλοκεράτου· ἔπειτα προσδιορίζουν ἓνα διάστημα ἀπέχον ἀπὸ τὴν
τρούπαν δέκα πόδας καὶ ἐκεῖθεν ἐξακολουθοῦν νὰ ρίπτουν τοὺς κόκκους,
οὐκ ἴσως δὲ ὁ κόκκος ἐκ τῶν ριπτομένων τύχει νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν ὀπὴν, ἐκεῖ-
νος διὰ τοῦ ὄνυχος τοῦ μεγάλου δακτύλου τῆς δεξιᾶς χειρὸς προσπαθεῖ εἰς
τρεις φορὰς διὰ τῶν λέξεων: *μνιάτσα, δνότσα, τρίτσα*, νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ
ὀπῇ ὅλους τοὺς ἔξω εὐρισκομένους κόκκους, καὶ ἂν δὲν δυνηθῇ νὰ εἰσαγάγῃ
εἰς τρεῖς φορὰς ἕκαστον κόκκον, τότε τὸν διαδέχεται ὁ δεύτερος, κατόπιν ὁ
τρίτος, ὁ τέταρτος καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἕως ὅτου εἰσαγάγουν ὅλους τοὺς
κόκκους.

Καὶ ὅσοι κόκκοι ἐξέλθουν, τίς λαμβάνει, ἂν δὲ δι' ἑνὸς φυσηματος δὲν
ἐξέλθουν ὅλοι, φυσᾷ ὁ δεύτερος, ὁ τρίτος καὶ καθ' ἑξῆς:

Τὸ παιγνίδιον τοῦτο παίζουν τὰ παιδιὰ μετὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ
ἔτους, διότι τότε εὐμοιροῦν ἀπὸ κόκκους ξυλοκεράτου.

19. Ψῆφες. (*)

Αἱ ψῆφοι λείψανα τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, παίζονται ὡς ἐξῆς: Ἐν-
τὸς τῆς σκάφης ἀρκετὰ μεγάλῃς καὶ εὐρυχώρου, ἕκαστον κοράσιον καθίζει
ἀνὰ δύο ψήφους· εἰς ζεῦγος, πλησίον δὲ αὐτῶν θέτει ἂν ἕξῃ καὶ ἐτέραν

*) Τὸ παιγνίδι τοῦτο ἠθογραφικῶς ἀναπαρέστησε εἰς τὴς *Θρακικὲς Ἠθογρα-
φίαις* Μέρος Β' σ. 63 καὶ ἐξῆς ὁ Πολυδ. Παπαχριστοδούλου.

μίαν τὴν ὁποίαν ὀνομάζει *πουλί*. Τὸ μεγαλύτερον κοράσιον ἀναμυγνύει ὄλας τὰς ψήφους, τὰς φέρει διὰ τῆς χειρὸς του εἰς τὸ χεῖλος τῆς σκάφης καὶ τὰς ἀφίνει νὰ πέσουν πάλιν ἐντὸς αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ἐξακολουθεῖ καὶ πρῶττει ἤτοι *χορβαλιάζει* ὡς λέγουν ἕως ὅτου εὕρεθῇ μία μόνον ψήφος καθισμένη καὶ οὔτινος κορασίον εἶναι ἢ ψήφος, ἐκεῖνο πρῶτον λαμβάνει ὄλας τὰς ψήφους καὶ τὰς ρίπτει ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τῆς σκάφης πρὸς τὸ ἄλλο καὶ ὅταν καθίσουν τὰς κερδίζει, ἐὰν δὲ ἔχη καὶ *πουλί* ρίπτει καὶ δευτέραν φροάν, κατόπιν ρίπτει τὸ δευτέρον κοράσιον, ἔπειτα τὸ τρίτον καὶ καθεξῆς, ἕως ὅτου τελειώσουν ὄλαι αἱ ψήφοι.

20. Κουμλιές.

Λαμβάνουν *χῶμα* καὶ τὸ χωρίζουν εἰς μικροὺς σοροὺς εἰς τόσας μερίδας, ὅσοι εἶναι οἱ παίζοντες, ἐντὸς δ' αὐτῶν κρύπτουν πεντάρας ἢ δεκάρας. Ἐκ τούτων ἐκλέγει ἕκαστος κατὰ σειράν ἀνὰ ἓνα καὶ οὔτινος σωροὶ εὕρεθῶν αἱ πεντάραι, αὐτὸς τὰς κερδίζει.

Τὸ παίγιον παίζεται καὶ ὡς ἐξῆς:

Ἐπὶ ἐπιπέδου μέρους στήνουν τρία καρύδια καὶ ἐπ' αὐτῶν θέτουν τέταρτον, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουν «Κουμλιές». Ἐπειτα προσδιορίζουν διάστημα 20 ποδῶν, ὀπόθεν μὲ σιδηροῦς βῶλους (σφαῖρες) ἰσομεγεθεῖς καροῦν βολιδοσκοποῦν αὐτὰς καὶ ὅσας ἤθελε δυνηθῇ τις τῶν ριπτόντων νὰ διαχωρίσῃ κερδίζει ἐκείνων τὰ καρύδια. Ἐὰν δὲ εἰς τὸ πρῶτον βολιδοσκόπημα δὲν δυνηθῶν οἱ παίζοντες νὰ ρίψουν τις *κουμλιές*, τότε ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ κάτω μέρος, καὶ βολιδοσκοπεῖ ἐκεῖνος, οὔτινος ὁ βῶλος εἶναι μακρύτερα τῶν ἄλλων. Ἄν ὅμως καὶ πάλιν δὲν δυνηθῶν νὰ ρίψουν ὄλες τις *κουμλιές*, τότε ἐπαναλαμβάνουν τὸ βολιδοσκόπημα ὡς πρότερον, ἕως ὅτου τὰς ρίψουν καὶ ἀρχίζουν ἐκ νέου.

21. Σιστριπάνι.

Τὸ σιστριπάνι τοῦτο (σβούρα) εἶναι ξύλον στρογγυλὸν ἢ μὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου κάτωθεν εἶναι κωνοειδῆς καὶ σουβλερὰ καὶ εἶναι μεγέθους 4 δακτύλων. Τοῦτο περιτυλίσσουν εἰς λωρίδα σχοινοῦ ἢ χοιδροπάνου δεδιμένην εἰς ράβδον ἐνὸς πήχεως μήκους καὶ ἐναποθέτουν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπειτα σύροντες πρὸς τὰ ἄνω τὴν βέργαν ἐκτυλίσσεται ἢ λωρίς, δυνάμει δὲ τῆς ἐκτυλίξεως ἀνεγείρεται καὶ περιστρέφεται τὸ εἰρημένον *σιστριπάνι*, ὅπερ ἐξακολουθοῦν νὰ κτυποῦν μὲ τὴν λωρίδα διὰ νὰ περιστρέφεται, ἕως ὅτου πέση καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνουν τὰ αὐτὰ.

Πολλὰ παιδιὰ ἐρχόμενα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀμυλλῶνται ποῖον νὰ διατηρήσῃ πλειότερον τὸν περιελιγμὸν τοῦ σιστριπανίου, ἐνίοτε καὶ στοιχηματίζουν.

21α. Τὸ βεργί.

Εἶναι τὸ στεφάνι τοῦ βαρελίου (βεργί λεγόμενον) μετροῦ μεγέθους. Τὸ παιγνίδιον εἶναι γνωστόν.

22. Ὁ Τσιροκμάν' ς. (τριπόδ)

Τοῦτο εἶναι τρίπουν μονόξυλον. Τὸ ἑναποθέτουν εἰς ἐπίπεδον μέρος· εἷς ἐκ τῶν παιζόντων φυλάττει τὸ τριπόδ, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ ὄρισμένον μέρος ἀπέχον ὡς ἔγγιστα 30 πήχεις ρίπτουν ράβδους διὰ τὰ τὸ κτυπήσουν. Καὶ ἐὰν δυνηθοῦν καὶ τὸ ρίψουν, τότε κατέρχονται ἀπὸ τῆς ἔδρας των καὶ προσπαθοῦν ἔξαπατῶντες τὸν φύλακα νὰ λάβουν τὰς ράβδους του. Οὗτος εἶναι ἔτοιμος μὲ τὸ φέσι του σιὸ χέρι νὰ κτυπήσῃ ὄντινα δυνηθῇ. Τοῦτον τὸν ὑποχρεώνει νὰ φυλάξῃ τὸ τριπόδ'. Καὶ ἂν δὲν δυνηθῇ, τότε οἱ ἄλλοι λαμβάνουν τὰς ράβδους των καὶ ξαναρχίζουσι ὡς πρότερον.

Ἐὰν ὅμως εἰς τὸ πρῶτον ρίξιμον δὲν δυνηθοῦν νὰ κτυπήσουν τὸ τριπόδ', τότε ὁ φύλαξ συλλέγει ὅλας τὰς ράβδους τὰς θέτει ὑποκάτω εἰς τὸν τρίποδα καὶ φυλάττει αὐτὰς μὴν τὰς κλέψουν. Ὅστις δὲ τολμήσῃ νὰ πλησιάσῃ ρίπτει ὁ εἰρημένος φύλαξ τὸ φέσι του κατ' αὐτοῦ καὶ ἂν τὸν κτυπήσῃ τὸν ὑποχρεώνει νὰ φυλάξῃ ἐκεῖνος τὸ τριπόδ', εἰδεμὴ πάντες τότε λαμβάνουν τὰς ράβδους των καὶ κτυποῦν ἀνὰ μίαν φροῶν μὲ αὐτὰς τὸ φέσι τοῦ φύλακος καὶ ἐπαναρχίζουσι τὸ παιγνίδιον.

23 Κλέφδες.

Ἐκλέγεται εἷς ἀρχηγὸς διοικητὴς ἔχων ὑπὸ τὴν διάθεσίν του ὄπλισμένους πινας, οἷς ἀποστέλλει πρὸς καταδίωξιν κλεπτῶν. Οὗτοι ἐξερχόμενοι καταδιώκουσι τοὺς κρυπτομένους κλέφδες καὶ ὄντινα συλλάβουν τὸν προσάγουσι ἐνώπιον τοῦ διοικητοῦ. Οὗτος τὸν ἀνακρίνει καὶ ἂν τὸν εὕρῃ ἔνοχον τὸν καταδικάζει εἰς ραβδισμόν. Τότε διατάσσει καὶ τὸν ρίπτουν κάτω, κρατοῦν τοὺς πόδας του καὶ ἀφοῦ τὸν ξυλίσουν παρὰ μίαν τεσσαράκοντα τὸν ἀπολύει. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται.

24. Τυφλομύγα.

Λαμβάνουν σχοινίον οὐτινος δένουν τὰ δύο ἄκρα καὶ κρατοῦν κύκλω ἰστάμενοι πάντες οἱ παίζοντες ἐντὸς δὲ τούτου εἰσάγουσι ἐκεῖνον τὸν ὄπτιον ἢ θελόν ἐγκρίνει καὶ δένουν μὲ μανδύλιον ἀσφαλῶς τοὺς ὀφθαλμούς του. Οὗτος περιστρεφόμενος ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ σχοινίου ζητεῖ νὰ συλλάβῃ τινα ἐνῶ οἱ ἄλλοι σιωπηλῶς γυρίζουσι. Τοῦτο δὲ ἐξακολουθεῖ νὰ πράττῃ

μέχρις ὅτου δυνηθῆ νὰ συλλάβῃ τινα, καὶ ὅστις συλληφθῆ ὑποχρεοῦται ἐκείνος νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς, μετὰ τοῦτον πάλιν ἄλλος ἕως ὅτου παύσουν.

25. Ὅμαδες.

Θέτουν ἐπὶ ἐπιπέδου πέτραν στρογγύλην, ἴσην μὲ αὐγόν, ἣν ὀνομάζουν *πίκον* καὶ μακρόθεν ρίπτουν πέτρας, πλάκας στρογγυλάς καλῶς εἰργασμένας, ὅστις δὲ δυνηθῆ νὰ κτυπήσῃ τὸν *πίκον*, ἐκεῖνος ἀρχίζει νὰ μετρᾷ μέχρι αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ ἀφίησιν τὰς πλάκας τῶν ὅπου εὐρέθησαν. Μετὰ τὸ μέτρον τοῦτο, λαμβάνει τὴν ὀμάδα του καὶ ρίπτει καὶ κτυπᾷ κατὰ σειρὰν τὰς τῶν ἄλλων ὀμάδας, ἀριθμῶν πᾶν κτύπημα, ἔπειτα ἐπανακτυπᾷ τὸν *πίκον*, ἕως ὅτου ἀριθμήσῃ μέχρι τῶν 20, καὶ τότε ἐξέρχεται νικητής, καὶ ἀρχίζει ὁ δεύτερος κτλ.

26. Πίκος.

Λαμβάνουν πέτραν στρογγύλην ἴσην μὲ αὐγόν, τὴν τοποθετοῦν εἰς ἐπίπεδον μέρος καὶ ἐπιθέτουν ἐπ' αὐτῆς οἱ παίζοντες παραδες ἴσης ποσότητος. Μακρόθεν (20 βήματα) ρίπτουν τὰ λεγόμενα *ταλιούργια*, ἅπερ εἶναι σανίδια δύο ἐνωμένα μὲ δύο ξύλινα καρφιά. Εἶναι κυκλικὰ μετροῦν μεγέθους καὶ γύρωθεν κατὰ τὰ ἄκρα φιλά, ἐπ' αὐτῶν δὲ διὰ νὰ μὴ ἀνοίγουν τὰ ξύλινα καρφιά καὶ πρὸς ἀσφαλῆ σύσφιγξιν τῶς δύο σανίδων καὶ διὰ νὰ γίνουν βαρεῖαι, ἔχουν καρφωμένον ἓν πέταλον ἀλογίσιον.

Ρίπτοντες οὕτω κατὰ σειρὰν τὰ ταλιούργια προσπαθοῦν νὰ κτυπήσουν τὸν *πίκον* καὶ ἅμα κατορθωθῆ τοῦτο εἰς οὖντος ταλιούρι τὰ χρήματα πέσουν πλησίον, ἐκεῖνος κερδίζει, ἀλλ' ἐὰν πέσουν πλησίον τοῦ *πίκου*, τότε ἐπαναλαμβάνεται τὸ παιγνίδιον.

27. Καγγέλια.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου μέρους θέτουν οἱ παίζοντες τὰ πέδιλά των εἰς ἴσην γραμμὴν. ἀπέχοντα ἀλλήλων ἕνα πῆχυν. Μετὰ ταῦτα εἰς ἕξ αὐτῶν ἀρχίζει νὰ πηδᾷ μὲ ἕνα πόδα καμπυλοειδῶς, χωρὶς ὅμως νὰ ἐγγίσῃ πέδιλον, διότι χάνει τὸ δικαίωμα τοῦ πηδᾶν καὶ τὸν διαδέχεται ἄλλος. Ἄφοῦ δὲ οὕτω πηδῶν διέλθῃ ὅλην τὴν σειρὰν τῶν πεδίλων τρεῖς φορὰς, τότε ἀρχίζει καὶ πηδᾷ ἄνωθεν αὐτῶν, καὶ ἂν κατορθώσῃ καὶ πάλιν νὰ διέλθῃ χωρὶς νὰ πατήσῃ τὸν ἕτερον πόδα ἐπὶ τῆς γῆς ἢ σκοντάψῃ ἐπὶ τῶν πεδίλων, λαμβάνει ὡς ἀνταμοιβὴν τοῦ κόπου του ἓν πέδιλον, κατόπιν τὸν διαδέχεται ἄλλος, τοῦτον πάλιν ἕτερος καὶ πράττει κατὰ τὸν προεκτεθέντα τρόπον ἕως ὅτου τελειώσουν ὅλα τὰ πέδιλα. Ὅταν δὲ μείνῃ ἕνα πέδιλον πρέπει τοῦτο

νά γυρίσουν δέκα φορές και νά πηδήσουν ἄνωθεν αὐτοῦ τρεῖς φορές. Ἀφοῦ τελειώσουν ὅλα, τότε συνάξουν ὅλα τὰ πέδιλα, θέτουν ὀρθίαν μίαν ράβδον μεγέθους ἑνὸς πήχεως και πέριξ αὐτῆς ἐπιστηρίζουν ὀρθια τὰ πέδιλα δι' ὧν σχηματίζουν λοφίσκον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου εἰς τὸ μέσον ὑψοῦται ἡ ράβδος. Τὸν λοφίσκον τοῦτον ἐξακολουθοῦν νά πηδοῦν πάντες οἱ παίζοντες και ὅστις τὸν ρίψει πηδῶν, τούτου τὸ πέδιλον λαμβάνει ὁ πλειότερα πέδιλα εἰς τὸ πήδημα κερδίσας και τὸ κρύπτει ὅπου θέλει και ὑποχρεοῖ αὐτὸν νά τὸ ἀναζητῆ ἕως ὅτου τὸ εἴρει και οὕτω τελειώνει τὸ παιγνίδιον.

28. Κλώκα (1)

Ἐν πρώτοις ἐκλέγουν δύο ἀρχηγούς. Ὁπισθεν τοῦ ἑνὸς τῶν ἀρχηγῶν τάσσονται πάντες οἱ παίζοντες κατὰ σειρὰν βασταζόμενοι ὁ εἷς ὀπισθεν τοῦ ἄλλου μετὰ τὰς χεῖρας εἰς τὴν ζώνην ἢ μέσην και σχηματίζουν τὴν λεγομένην κλώκα. Ὁ ἕτερος τῶν ἀρχηγῶν ἰστάμενος ἔμπροσθεν τοῦ πρώτου ἀρχηγοῦ προσπαθεῖ νά κλέψῃ κανὲν πουλί λέγων:—Θὰ τὰ φάγω. Ὁ ἄλλος ἀπαντᾷ:—Δὲ μπόρ'ς νά τὰ φᾶς. Οὕτω ἐξακολουθεῖ ἡ πάλη, ἕως ὅτου δυνηθῆ νά κλέψῃ ἀνὰ ἓνα ὅλα τὰ πουλιά και τότε τὸν διαδέχεται ἄλλος, αὐτὸς δὲ λαμβάνει τὴν θέσιν κλώκας.

1) Κλώκα κυρίως εἶναι ἡ ὀρνιθα ἢ ἔχουσα μικρά, ἢ λέξις πεποιημένη ἀπὸ τὸ κλώκ-κλώκ και μεταφ. ὠνομάσθη τὸ παιγνίδιον τοῦτο.

29. Στήν κεραμίδα.

Λαμβάνουν κέραμον και στήνουν αὐτὴν ὀρθοπλαγίως ἐπὶ τοίχου. Ἐτοιμάζει ἕκαστος τῶν παιζόντων λεπτοκάρνα ἢ καρύδια και ρίπτουν αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἄνω ἄκρον τῆς κεράμου κατὰ σειρὰν. Οὕτινος δὲ κτυπήσῃ εἰς ἓν ἐκ τῶν λεπτοκαρῶν ἢ καρῶν, ἐκεῖνος κερδίζει και λαμβάνει ὅλα τὰ ἔρομένα.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Α

1) *ἀγαπῶ*

Ἀγαπῶ σε καὶ ζουλιῶ σε.

Ἐλέγχω καὶ τιμωρῶ ἐκεῖνον ποῦ ἀγαπῶ.

(Π. Π. ἀγαπῶ).

2) *ἅγιος*

Φτωχὸς ἅγιος καντήλα δὲν ἔχ'.

Τὸν ἀδύνατον καὶ ἄσημον κανέννας δὲν τιμᾶ.

(Π. Π. ἅγιος 22, 30, 34)

3) *ἅγιος Παντελεήμονας*

Τυφλὸς Κουτσὸς στοῦν ἅγιον Παντελεήμονα.

Ὅταν πολλοὶ ἀπευθύνονται σέναν καὶ ζητοῦν ἢ δανεικὰ ἢ προστασία.

(Π. Π. ἅγιος Παντελεήμονας 1 κ. ἐ.)

4) *ἀγκάθι*

Ἀπ' τ' ἀγκάθι βγαίν' τριαντάφυλλον, κι ἀπ' τοῦ τριαντάφυλλου ἀγκάθ'.

Ἀπὸ τοὺς πονηροὺς γονεῖς γεννιῶνται χρηστὰ παιδιὰ κι ἀπτοὺς καλοὺς ἀνάξια.

(Π. Π. ἀγκάθι 3)

5) *ἀγράμματος*

Ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλον ἀπελέκητον.

Γιὰ τοὺς ἀμόρφωτους, ποῦ δὲν παραλλάσσουν ἀπὸ τἀπελέκητα ξύλα.

(Π. Π. ἀγράμματος 2)

6) *ἀδελφὸς*

—Ποιὸς σέβγαλι τὸ μάτι ς; — Ὁ ἀδελφός μ'.

—Γιατὸ εἶνι τόσο βαθειὰ βγαλιμένου.

Τῶν ἀδελφῶν ἢ ἐχθρα, ὅταν εἶναι πραγματικὴ, δημιουργεῖ βαθύτερα

κακὰ καὶ σπουδαιότερα· μῦθο ποὺ πιστεύεται πὼς τῶν ἀδελφῶν ἢ ἔχθρα εἶναι ἀπατηλή, οὐδὲ διαρκεῖ πολὺ χρόνον.

(Π. Π. ἀδελφός 24)

7) ἀκαμάτης

Πῆς τοὺν χαῖν (ὀκνηρὸν) γὰ σ' οὐρμηγεύει.

Ὁ τεμπέλης εἶναι ἱκανὸς γὰ σοῦ δώσει τις καλύτερες ὀρμήγιες, μόνο μὴ τοῦ πῆς γὰ δουλέψει.

(Π. Π. ἀκαμάτης 1. 2. 11. ὀκνός 25).

8) ἀκούω

Μαζὶ χορρατεῖονμι, χωριστὰ ἀκοῦμι.

Ὅταν δυὸ μιλοῦν καὶ δὲ συνεννοοῦνται.

(Π. Π. ἀκούω 25. 26. 43).

9) ἀκούω

Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ κερύσια, πάρε τὸ καλάθ' μικρό.

Μὴ πείθεσαι στὰ μεγάλα λόγια. Πίστευε ὀλίγα ἀπ' ὅσα πολλὰ ἀκοῦς.

(Π. Π. ἀκούω 50).

10) ἀλλάζω

Ἄλλαξ' ἢ χήρα — πάλι μὲ τὰ κείνα.

Γιὰ κείνους ποὺ ἀλλάζουν καὶ ξαλλάζουν μὲ τὰ ἴδια ροῦχα, μπαλώνον-
τας καὶ σιδερώνοντάς τα.

(Π. Π. ἐλλάζω 2).

11) ἀλέθω

Ἐμπᾶτι σκόλ' ἀλέσει, κι ἀλεστικά μὴ δόσι.

Γιὰ κείνο τὸ σπίτι ἢ τὸ κατάστημα ἢ τὴ δουλειά, ὅπου δὲν ὑπάρχει
τάξη καὶ ὁ καθένας κάνει ὅ,τι θέλει.

(Π. Π. ἀλέθω 7).

12) ἄλλος

Ἄλλα τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ, κι ἄλλα τῆς κοκκουβέργας.

Γιὰ τὴ διαφορὰ ποὺ ἔχουν δυὸ ἄνθρωποι ἢ δυὸ ἀντικείμενα.

(Π. Π. ἄλλος 62).

13) ἄλλος

Ἄλλα κι ἄλλα, κι τῆς Παρασκευῆς τὸ γάλα.

Γιὰ πράγματα ποὺ στὴν ἐπιφάνεια εἶναι ὅμοια, μιὰ στὴν οὐσία δὲν ἐπιδέχονται σύγκριση.

(Π. Π. ἄλλος 45).

14) *ἄλλοῦ*

Ἄλλοῦ τῶναιρου κι ἄλλοῦ τοῦ θᾶμα.

Ὅταν κανένας καρποῦται τοὺς κόπους ξένων.

(Π. Π. ἄλλοῦ 49).

15) *ἀνακατόνω*

Ὅποιους ἀνακατέβητι μὲ τὰ πίττωρα, τοὺν τρωῶν τὰ γουρούνια.

Γιὰ κείνους ποὺ πύσχουν ἔξαιτίας τῶν κακῶν συναναστροφῶν ποὺ κάνουν.

(Π. Π. ἀνακατόνω 8. 10. 12).

16) *ἀνεμομάζωμα*

Ἄνεμομαζώματα, διαβολουσκορηπίσματα.

Τᾶδिका κέρδη πάντα δὲν πιάνουν τόπο. Ὅπως ἔρχονται ἔτσι πηγαίνουν καὶ χάνονται.

(Π. Π. ἀνεμομάζωμα 3).

17) *ἄνδρας*

Κυρά μ' κατὰ τοὺν ἄντρας νὰ κοινᾶς τὴν οὐρά σ'.

Ἡ γυναίκα ἐπιτρέπεται νὰ περηφανεύεται ἀναλόγως μὲ τὴν ἀξία, ποὺ ἔχει ὁ ἄντρας της. Τὸ κούνημα τῆς οὐρᾶς, φανερώνει περηφάνεια καὶ ὑπερφροσύνη.

(Π. Π. ἄνδρας 54).

18) *ἄνθρωπος*

Καὶ σκυλί ἂν πάρος νᾶνι ἀπὸ μάντρα.

Στὴν ἐκλογή τῶν φίλων καὶ γνωστῶν καὶ τοῦ σκυλιοῦ ἀκόμα. πρέπει πολὺ νὰ προσέχει κανεὶς νᾶναι ἀπὸ καλὴ γενιά, ἀπὸ σόγι.

(Π. Π. ἄνθρωπος 3. Περβλ. καὶ γαμπρὸς 53, γενιά 8).

19) *ἀνήφορος*

Αἰτὸς ὁ ἀνήφορος θὰ ἔχ' καὶ κατήφορου.

Κάθε μεγάλη δυσκολία θὰ τὴν ἀκολουθήσει καὶ εὐκολία. Λόγος παρ-γοριᾶς, ἢ παροιμία Τουρκικῆ.

(Π. Π. ἀνήφορος] 12).

20) *ἀπλώνω*

Ἄπλωνι τὰ πουνδάρια σ' κατὰ τὸν πάπλωμα σ'.

Αὔξαινε τὰ ἔξοδά σου κατὰ τὰ οἰκονομικά σου μέσα. Τίς δουλειές σου ἄπλωνέ τες κατὰ τὰ οἰκονομικά ποὺ ἔχεις.

(Π. Π. ἀπλώνω 3).

21) *ἀπὸ*

Αὐτὸ θὰ βαστάξ' ἀπ' τὸν Μάη ὡς τὰ κεράσια.

Λέγεται γιὰ πράγματα μὴ στέρια, καὶ ποὺ δὲν βαστοῦν πολὺ, μάλιστα γιὰ ροῦχα.

(Π. Π. ἀπὸ 25. 74).

22) *ἀργὰ*

Κάλλια ἀργὰ παρὰ ποτέ.

Ὅταν κανένας δὲ μπορέσει νὰ κάμει ἐγκαίρως τὰ πρέποντα, εἶναι προτιμότερο καὶ παράκαιρα ν' ἀναπληρώσει τὴν ἔλλειψη παρὰ νὰ παραλείπει ὁλότελα κάθε ἐνέργειά του.

(Π. Π. ἀργὰ 3).

23) *ἄσπρα*

Τὸν ἔκαμι ἐνὸς ἄσπρου.

Τὸν ἐξευτέλισε, τὸν σκυλόβρισε.

(Π. Π. ἄσπρα 16).

24) *αὐτὶ*

Κ οἱ τοῖχοι ἔχουν φτιά κι τὰ ντουβάρια μάτια.

Πρόσεχε στὶς ὀμιλίες σου, γιὰτὶ ἀπὸ κεῖ ποὺ δὲν περιμένεις ἢμπορεῖ ν' ἀκουστῆς.

(Π. Π. αὐτὶ 18).

B

25) *βαφτίζω*

Βαφτίζω κι μυρώνου — ἄρα ζήσς κι δὲν ζήσς.

Γιὰ κείνους, ποὺ μὲ σπουδὴ καὶ ἀταξία κι' ἀπρόσεχτα κάνουν τὴ δουλειά τους. Καὶ γιὰ κείνους ποὺ κάνουν μιὰ δουλειὰ (ποὺ ἄλλοι τοὺς ἀναθέτουν), χωρὶς προθυμία καὶ ζῆλο γιὰ τὴν ἐπιτυχία της.

(Π. Π. βαφτίζω 3).

26) *βλέπω*

Κι' σὺ θὰ προκοψ', όταν θὰ δγιῶ τοῦ φτίμ' χωρὶς γυαλί.

Δηλ. καμὰ φορά.

(Π. Π. βλέπω 96, βλ. καὶ 95).

27) βουνὸ

Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲν ἀνταμώνιτι.

Γιὰ τὴν ἐλπίδα ποὺ πρέπει ν᾿ἄχει κανεὶς γιὰ τὰ μᾶλλον ἀπίθανα πράγματα.

(Π. Π. βουνὸ 5).

28) βρέχω

Βρέξι κώλον, γὰ γὰς ψάρια.

Ἄμα δὲν κοπιᾶσεις δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀπολαύσεις. Ἡ ἡδονὴ θέλει κόπους.

(Π. Π. βρέχω 13. 1).

29) βρίσκω

Πάρε μ' ὅταν μὲ ἰδεῖς, ὅταν μὲ γυρῶσεις γὰ μὲ βρεῖς.

Γιὰ τὴν προνοητικότητα, ποὺ πρέπει ν᾿ἄχει ὁ ἄνθρωπος.

(Π. Π. βρίσκω 36 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγὰς).

30) βρίσκω

*Ὅχ' ὅπου ξαίρς, ἀμὰ ὅπου βρεῖς.

Δηλ. κανεὶς πρέπει νὰ συμμορφώνεται μὲ τὶς περιστάσεις κ' ὄχι μὲ τὶς θελήσεις του ἢ τὶς ἐπιθυμίες του.

(Π. Π. βρίσκω 8, νόφη 40).

31) βρίσκω

Στὴν θάλασσα γὰ σὲ στείλουν νιαρὸ δὲ θὰ βρῆς.

Γιὰ τὸν ἀνίκανο, ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ φέρει μιὰ δουλειὰ τιποτένια κὶ εὐκόλη σὲ πέρας.

(Π. Π. βρίσκω 98).

32) βυζαίνω

Τοῦ ἡμιου τ' ἀρνὶ ἀπὸ δυὸ μάννες βυζάν'.

Ἐο ἀγαθὸς καὶ ἡμερος χαρακτηρὸ κερδίζει πολλά. Παντοῦ εἶναι συμπαθὴς.

(Π. Π. βυζαίνω 10).

Γ

33) γάμος

Πάρουν κὶ στοὺν γάμου σ', γὰ σὶ πεῖ: Κὶ τοῦ χρόν'.

Θ ρ α κ ι κ ἂ Γ'

Γιὰ κείνον, πού δὲ συμπεριφέρεται καλὰ καὶ δείχνεται ἀσυμβίβαστος μὲ τὰ πράγματα.

(Π. Π. γάμος 69).

34) *γελῶ*

Γέλα μι γὰ σι γελῶ, γὰ προνοῦμι τὸν καιρό.

Γιὰ κείνους, πού δὲν ἔχουν πῶς γὰ περάσουν τὸν καιρό τους, παρὰ ἀπατώντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καὶ μάλιστα γελῶντας ἕναν πού ἔννιωσε τὴν ἀπάτη.

(Π. Π. γελῶ 10).

35) *γελῶ*

“Ὀλ” μαλοῦσαν γὰ τὰ μέγα, κὶ γὰ ἔσκαζ’ ἀπ’ τὰ γέλια.

Γιὰ ἀδιάντροπους ἢ μωρούς, πού γελοῦν μαζί μὲ κείνους, πού τοὺς χλευάζουν.

(Π. Π. γελῶ 24).

36) *γελῶ*

Ἐκασι τσουκάλα—γὰ γελάει τὴν γκουτάλα.

“Ὅταν κανένας περιγελᾷ γεμᾶτος ἀπὸ ψευᾶδια, πού φέρνουν στὸν ἄλλο τὰ γέλια.

Σημ. Στὴ λέξι *ἀναγελῶ* ἀναγράφονται ὅλες οἱ ἀνάλογες παροιμίες.
τσοκκάλα—πήλινο ἄγγειο γὰ νερό.
γκουτάλα—μεγάλο κουτάλι.
 (Π. Π. γελῶ 33α, 34. 32) (4).

37) *γεμίζω*

Φασούλ στὸ φασούλ—γεμίζ’ τὸ σακκοῦλ’.

Γιὰ τὴν οἰκονομία.

Οἱ Τοῦρκοι λένε: δαμλὰ δαμλὰ γκοῦλ δλοῦρ !

(Π. Π. γεμίζω 14).

38) *γένεια*

Κείνους πού ἔχ’ τὰ γένεια, ἔχ’ κὶ τὰ χτένια.

Γιὰ τοὺς προνοητικούς.

(Π. Π. γένεια 21).

39) *γεννῶ*

Πάλι γέννοι ἢ κότα μας.

40) *γεράματα*

Γηράματα, σκουντάματα.

Σὰ φτάσουν τὰ γερατειά, τότες πολλὰ εἶναι τὰ βιάσινα. Ἡ παροιμία χι-
λιοειπώθηκε ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους κι ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς.

(Π. Π. γεράματα 5).

41) *γλώσσα*

Ἡ γλυκειὰ γλώσσα βγάζ' τοὺ φίδ' ἀπ' τὴν τρύπα τ'.

Μὲ τὰ μελίχια λόγια καὶ τὴν πειθῶ πετυχαίνουν δουλιὲς δυσκολώτατες.

(Π. Π. γλώσσα 6).

42) *γουδι*

Τοὺ γουδι τοὺ γουδουχέρ κι τοὺν κόπανου στοὺ χέρ.

Γιὰ τοὺς ἐπίμονους καὶ πεισματάριδες.

Κάποτε ἕνας ἐπέμενε πὼς θερίζουν μὲ τὸ ψαλλίδι. Γιὰ τὴν ἐπιμονή του
αὐτὴ τὸν ἔρριξαν στὸ πηγάδι καὶ ὅμως κι ἀπὸ κεῖ μὲ ὑψωμένο τὸ χέρι
ἔδειχνε μὲ τὰ δυὸ του δάχτυλα τὸ σχῆμα τοῦ ψαλλιδιοῦ.

(Π. Π. γουδι 7).

43) *γούννα*

Τῆς γούννας μου μαρίκ' εἶσι;

Γιὰ τὸν ξένον, ποὺ θέλει νὰ φαίνεται οικεῖος καὶ συγγενής.

(Π. Π. γούννα 3).

44) *γούννα*

Φάει γούννα πιλιάφ'.

Λέγεται γιὰ κείνους, ποὺ τιμοῦν τοὺς ἀνθρώπους ὅχι μὲ τὴν ἀξία τους,
ἀλλὰ μὲ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦν. Γνωστὸς ὁ μῦθος τοῦ Νασρεδίν—Χόιζα.

(Π. Π. γούννα 4).

45) *γουροῦνι*

Τοὺ γουροῦν κι τὴ μήτη τ' ἂν κόψ', πάλι θὰ σκαλίξ' τὴ γῆς.

Γιὰ τοὺς πεισματικούς κακοῦς χαρακτήρας, ποὺ τίποτε δὲν τοὺς ἀλλάζει.

(Π. Π. γουροῦνι 32).

46) *γυναίκα*

Θάλασσα κι πῦρ κι κακὴ γυνή.

Τὰ τρία μεγάλα κακὰ πίνω στὴ γῆ. Ἄλλου: τρύγος, θέρος, πέλεμος.

(Π. Π. γυναίκα 82).

47) *γυναίκα*

Τὸ εἶπι ἢ γυναίκα, τὸ εἶπι κι ὁ Θεός.

Τὸ πείσμα τῆς γυναίκας μοιάζει μὲ τὸ θέλημα Θεοῦ.

48) *γυρεύω*

Γυρέψεως μὴ δόσεως, κλέψεως, συγχωρήσεως.

Τὴν λέει λογοπαίζοντας ἕνας, πού πῆρε κρυφὰ κάτι ἀνῆκον σὲ φίλο του, π' ἀρνήθηκε νὰ τὸ δώσει, ὅταν τοῦ τὸ ζήτησε.

(Π. Π. γυρεύω 11).

49) *γυρίζω.*

Ἰσὸν ὅταν πῆγηνις, ἐγὼ γυροῦσα.

Ὅταν θέλει κανεὶς νὰ δείξει ὅτι ξαίρει καλύτερα ἕνα πράγμα ἀπὸ τὸν ἄλλον.

(Π. Π. γυρίζω 13).

50) *γύφτος*

Κασιβελος, ὅταν ἔχ' πιτιμέζ' δὲ μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ.

Κεῖνος πού ζεῖ σὲ φτώχεια, ὅταν ἔχει τίποτε ἀφθονο, τὸ ξοδεύει γρήγορα, μὴ μπορώντας νὰ τὸ φυλάξει.

(Π. Π. γύφτος 14).

Δ

51) *δάχτυλο*

Ὅποιον δάχτυλονσ' κι ἀν κόψ', τὸν ἴδιον πόνον θὰ ἔχ' ς.

Γιὰ τὰ παιδιά, πού δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ξεχωρίσει ὁ γονέας κι ἀν εἶναι καλὰ ἢ κακά, γιατί τρέφει τὴν ἴδια συμπόνια, γιὰ ὅλα τους.

(Π. Π. δάχτυλο 21. 'παρλλαγὰς αὐτόθι)

52) *δείχνω*

Λίγα εἶνι, πρὸς εἶνι, ὁ θεμιατὸς θὰ τοῦ δείξ'.

Μετὰ θάνατον φαίνεται ὁ καθένας τι ἔχει.

53) *διάβολος*

Διάβουλος δουλειὰ δὲν ἔχ'.

Πρέπει νὰ προνοοῦμε σὲ κάθε δουλειὰ γιὰ τὰ ἀπρόοπτα πού μπορεῖ νὰ παρουσιαστοῦν. Γιατὶ ἀπὸ κεῖ πού δὲν περιμένεις σοῦρχεται τὸ κακό.

(Π. Π. διάβολος: 12, 75α, 23α, 236, 24α, 81α, 87.)

54) **διάβολος**

— Πότι σκάν' ὁ διάβουλος;
— Ὅταν κλάνουν οἱ πεθαμέν'.

Γιὰ κείνους, πὸν ἐπιδεικνύουν πλούτη καὶ δύναμη, καὶ γενικά γιὰ τοὺς παινεσιάρηδες καὶ φτωχαλαζόνες, πὸν κανέναν σκάνει γιὰ τὸ τὸ θρόσος τους.

(Π. Π. διάβολος 99, 102.)

55) **διάβολος**

Οὔτε τοῖν διάβουλου νὰ δριῶ, οὔτε τοῖν σταυρό μ' νὰ κάμου.

Οὔτε νὰ συναντήσω τὸ κακό, οὔτε νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

(Π. Π. διάβολος 91 κτλ.) (Ἀναγραφή ὁμοίων βλ. στὴ λέξη δαίμονας).

56) **δικό μου**

Τὰ δικά μ'—τὰ λαλῶ τὴν θειά μ'.

(Π. Π. δικός μου 35. β.).

57) **δίνω**

Δὲν δίν' στοῖν Ἀγγίλου τ' θυμιάμα.

Δηλ. εἶναι βρωμερός, φιλόργυρος πὸν λογαριάζει τὸ ἔξοδο καὶ γιὰ λίγο θυμιάμα τοῦ πεθαμένου.

(Π. Π. δίνω 11. ἄγγελος 9).

58) **δίνω**

Τοῖν ἔδουσαν πρόσουπου, γυρεύει κι ἀστόρι.

Γιὰ τοὺς ἀπαιτητικὸς καὶ αἰθάρεις.

(Π. Π. δίνω 54).

59) **διψῶ**

Ὅταν ἡ αὐλή σ' διψάει, τὸν μαρὸ ἔξου μὴν τοῦ χύης.

Ἄν θέλεις νὰ βοηθῆς, βοήθα τοὺς συγγενεῖς σου καὶ φίλους καὶ τοὺς πλησιέστερους.

(Π. Π. διψῶ 7).

60) **δύο**

Δυὸ κι δυὸ κάνουν τέσσερα.

Ὅταν θέλουν νὰ κόψουν τὴν δμιλία, γιὰτὶ δὲ χωράει πιά συζήτηση.

(Π. Π. δύο 18).

61) *δυό*

Δυό τζιομπάζδες στο ἴδιο τοῦ σκοινί δὲν μποροῦν νὰ χωρέψουν.

Κεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια δουλειά, δύσκολα συμφωνοῦν μεταξὺ τους.
*11 παροιμία ἀπὸ τὴν Τουρκική.

(Π. Π. δυό 31).

62) *δώδεκα*

Κὶ σὺ μὲ τοὺς δώδεκα.

Δώδεκα εἶναι αὐτοὶ ποὺ κάνουν τὸ συμβούλιο τὸ κοινοτικὸ «ἡ δωδεκάδα».

Δηλ. καὶ σὺ ἰσομετρῶς τὸν ἑαυτό σου μὲ τοὺς ἐξέχοντας.

(Π. Π. ἄνδρας 34. βλ. σημείωση).

Ε

63) *ἑαυτοῦ*

*Κάθι πιτεινὸς στοῦ μπουκλούκ τ' λαλεῖ, καὶ
Κάθε ἕνας πέτεινος στοῦ μπουκλούκι τ' λαλάει.*

*Ο καθέννας στο περιβάλλο του μέσα δοῦ, χαίρεται καὶ κινεῖται, γιατί ἐκεῖ εἶναι γνωστός καὶ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀνιληπτός ἀπὸ τοὺς ἄλλους χωρὶς παρεξηγήσεις.

(Π. Π. ἑαυτοῦ 12. Πρβλ. οἰκειὸς 2).

64) *ἔρχομαι*

Μένα τὰ λές ; — *Γιὼ ἀπ' τὴν χαρὰ ἔρχομαι.

Γιὰ κείνους ποὺ ἀκοῦν τοὺς ἄλλους μὲ πεποίθηση, πὼς δὲ λένε σωσιά, ὅπως αὐτοὶ ξαίρουν.

χαρὰ=γάμος (Π. Π. 32)

65) *ἔξω*

Τὸν χάρισαν τῆς ἰλιᾶς τὸ μέσα καὶ τὰβγοῦ τ' ἀπέξ ν.

Γιὰ τοὺς εὐκόλα ἀπατωμένους.

(Π. Π. ἔξω 52, 49, 31, 53).

66) *ἔξω*

*Ἀπ' ἔξω κούκλα κι ἀπὸ μέσα πανούκλα.

Γιὰ κείνους, ποὺ φαινομενικὰ εἶναι καλοὶ, μὰ στὸ βάθος εἶναι γομάτοι κακίες.

(Π. Π. ἔξω 6.

67) ἔξω

Ἄπ' ἔξου ἅπ' τὸν χοιρό, πουλλὰ τραγοῦδια

Γιὰ τοὺς ἀνίδεους, ποὺ ἀνακατεύονται καὶ συμβουλεύουν, ποὺ ὅμως ποτέ τους δὲ δοκίμασαν τίς δυσκολίες μιᾶς δουλειᾶς.

(Π. Π. ἔξω 45).

68) ἔχω

Ἄλί! γὰ μὴν τῶχ' ἢ κούτρα γὰ κατιβάζ' φείρες.

Γιὰ κεῖνον, ποὺ ἀγαπᾷ γὰ δικαιολογείται, δῆθεν ἀπὸ παρακίνηση τῶν ἄλλων.

(Π. Π. ἔχω 8 κλπ.)

69) ἔχω

—Τέχεις Γιάνν; —Γὰ ἔχω πάντα.

(Π. Π. ἔχω 176).

Z

70) ζήλια

Ἡ ζούλεια γάταν ψώρα θ' ἀκολνοῦσεν ὄλ' ἢ χώρα.

(Π. Π. ζήλια 2)

H

71) ἡμέρα

Ἡ καλὴ μέρα ἀπ' τὸν πουρνὸ φαίνιτι.

Μιά δουλειὰ φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ της. Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ παιδί δείχνει τί θὰ γίνει.

(Π. Π. ἡμέρα 19, 20.)

72) θέλω

Κεῖνον δὲν τοῖν θέλουγ στὸ χωριό, κι αὐτὸς τοῦ παπὰ τοῦ σπίτ' ρουτάει.

Γιὰ τοὺς αὐθαδέις καὶ ἀδιάκριτους.

(Π. Π. θέλω 9, 19, 151 κ ἄ.)

73) θέλω

Ποιὸς τυφλὸς δὲν θέλ' τὰ μάτια τ'.

(Π. Π. θέλω 76).

74) θέλω

Ὅποιος δὲν θέλ' γὰ ζυμῶς, ὄλ' ἡμέρα κουσκινίζ'.

Γιὰ κείνους, ποὺ προφασίζονται γιὰ νὰ μὴ κάνουν κάτι τι.

(Π. Π. θέλω 76)

75) **θεωρία**

Θεωρία ἐπισκόπου καὶ καρδία μωλοῦ.

Γιὰ κείνους, ποὺ ἔχουν μὲν ἐμφάνιση ὅτι μποροῦν νὰ κάμουν τίποτε σπουδαῖο, μὰ εἶναι ἀνίκανοι γιὰ τὸ τίποτε.

(Π. Π. θεωρία 1)

76) **Θωμᾶς**

Εἶμι ἀπ' τοῦ Θωμᾶ τοῦ σοῦ.

Γιὰ τοὺς ἄπιστους ποὺ πάντοτε δείχνουν τὶς ἀμφιβολίες τους.

K

77) **καβγάς**

Ὁ καβγάς εἶταν γιὰ τὸν πάπλωμα

Γιὰ κείνους, ποὺ μαλώνουν φαινομενικὰ γιὰ κάτι, ἔχοντας στὸ νοῦ τους ἄλλο, ὅπως στὸ μῦθο τοῦ Ναστρατίν—Χόντζα.

(Π. Π. καβγάς 6)

78) **καθαρός**

Ὁ καθαρός οὐρανός ἀστραπεὺς δὲν φορβᾷτε

Ἡ τιμότης δὲ φοβᾷται τὶς συκοφαντίες. Ὁ τίμος ἄνθρωπος δὲν ἔχει φόβο ἀπὸ διαβολῆς.

(Π. Π. καθαρός 5)

79) **καινούργιος**

Καινούργιου μ' κόσκινου ποὺ νὰ σὶ κοιμάσω

Στὶς πρώτες ἡμέρες μιᾶς φιλίας ἢ καινούργιας φροσευῆς, ἢ νέας γνωριμίας.

(Π. Π. καινούργιος 8)

80) **καιρός**

Ἔχ' ὁ τροχός γυρίσματα

Γιὰ τὴν ἀστασία τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων

Π. Π. καιρός 28, 32 κ. ε. γυρίζω 9.

81) **καιρός**

Κάθι προῶμα στὸν κηρότ' κι' ὁ κελὶός τὸν Ἀἴγουστο.

Ἔολα τὰ πράγματα ταιριάζουν στὴν κατάλληλο στιγμή.

(Π. Π. καιρὸς 49)

82) **Κακὸς**

Κακὸς σκύλος, ψόφου δὲν ἔχ'

Γιὰ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μισητοὺς καὶ βλαβεροὺς, πὺ ζοῦν
γιὰ νὰ βλάπτουν διαρκῶς.

(Π. Π. κακὸς 20)

83) **Καίω**

Νὰ σὲ κάρω, Γιάνν'—νὰ σ' ἀλείψω μίξα νὰ γιάν'

Γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἔτοιμοι, ἀφοῦ σὲ βλάβουν, ὕστερα νὰ σὲ βοηθή-
σουν.

(Π. Π. καίω 45)

84) **Καίω**

Κοιτὰ στὸ ξηρὸ καίτητι κὶ τὸν χλωρὸ

Γιὰ κείνους, ποὺ ἄδικα παθαίνουν ἐξ αἰτίας ἄλλων.

(Π. Π. καίω 34. 37)

85) **Καίω**

Ὅποιος καεῖ στὸν τρομπά, φουάει κὶ τὸν γασούστ'

Γιὰ κείνους, ποὺ ἐφοῦ ζημιωθοῦν, ὕστερα προφυλάγονται.

(Π. Π. καίω 49 κ. ἐ.)

86) **Καλοκαιρινὸς**

Τὸ καλοκαιρινὸ τὸ μπουκλουῖκ', τὸ χειμωνιάτικον τὸ κατίκ.

(Π. Π. καλοκαιρινὸς 2. 9. καὶ χειμῶνας 2.

Κατίκ—θροφή *μπουκλουῖκ'*—ἀκαθαρσία, σκουπίδια.

87) **Καλὸ**

Κάμι τὸν καλὸ καὶ ρίξτε στὸ γιολό.

Ἔνα καλὸ, πάντα θὰ φέρει καλὸ. Κάνονιάς το μπι ρεῖ γὰρ κίς κάποτε
ἀνταπόδοση.

(Π. Π. καλὸ 19)

88) **καλὸς**

Στὴν ἀναβρουχιά καλὸ εἶναι κὶ τὸν χαλάζ'

Γιὰ κείνους, ποὺ ἀρκοῦνται καὶ στὰ ὀλίγα.

(Π. Π. καλὸς 56 κ.ἐ.)

89) *καλός*

Καλά εἶναι τὰ φαροδουμάνικα, μὰ τὰ φουράει ὁ δεσπότης

Γιὰ τοὺς φιλόδοξους, ποὺ δὲν ἐπιτυγχάνουν τὴν πραγματοποίηση τῶν φιλοδοξιῶν τους.

(Π. Π. *καλός* 24-30)

90) *καλός*

Χίλ' καλοὶ χωροῦν.

Ὅπου ὑπάρχει ἡ καλὴ διάθεση, τὸ πλῆθος δὲν εἶναι ἐμπόδιο.

91) *καρπός*

Κάθι δέντρον ἀπ' τὸν καρπὸ τ' φαίνεται.

Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ ὁ καθένας φαίνεται.

(Π. Π. *καρπός* 1)

92) *κασίδα*

Τὸ γαρόφαλον στ' αὐτὶ, κ' ἡ κασίδα στὴν κορυφή.

Γιὰ τὸν ἀναξίως περήφανο.

(Π. Π. *κασίδα* 3. 4)

93) *κατσίβελος*

*Τὸν κατσίβιλον σὰν τὸν ἔκαμαν βασιλιά,
πρῶτα κρέμασι τὸν μπαμπάτ'.*

Γιὰ τοὺς ἀχάριστους.

(Π. Π. *κατσίβελος* 1. γύφτος 25. ἀτσιγγανὸς 5.)

94) *κλαίω*

Νὰ κλαῖν οἱ χῆρες, νὰ κλαῖν κ' οἱ παντριμένις.

Γιὰ τοὺς ἀδίκους παραπονομένους.

(Π. Π. *κλαίω* 39)

95) *κλαίω*

Τραβᾶτι μι κι ἄς κλαίου, κι πάρτι κι τὴν ρόκα μ'.

Γιὰ τοὺς προσποιομένους τὸν διστακτικὸ, ἐνῶ ἔχουν διάθεση γιὰ κάτι.

(Π. Π. *κλαίω* 67)

96) *καμήλα*

Ἢ γκαμήλα γυρεύοντας κέρατα, ἔχασι κι τὰ φτιάτς.

Σὰν νὰ λέμε: γυρεύεις τὰ πολλὰ χάνεις καὶ τὰ λίγα. Γιὰ τοὺς πλεονέ-

χτες πὸν χάνουν γιὰ τὸ λίγο, τὸ πολύ. Εἶναι γνωστὸς ὁ μῦθος τῆς καμῆλας πὸν παρακάλεσε τὸ θεὸ νὰ τῆς χαρίσει κέρατα.

(Π. Π. καμήλα 12 (Βλ. καὶ Α', 66)

97) **καπνὸς**

Ἄμα δεῖς καπνὸ, ζήτα κι φορτιά.

Μιά διάδοση γιὰ κάτι, δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι δλότελα ψεύτικη, πίσω της κάτι θάκουστῆ.

(Π. Π. καπνὸς 8)

98) **καρύδι**

Μαζεῦνι κάθι καρδιάς καρύδι.

Ὅταν συναντῶνται λογιῶ λογιῶ ἄνθρωποι, πὸν δὲν εἶναι εὐχάριστο.

(Π. Π. καρύδι 3).

99) **κατήφορος**

Βρῆκε τυφλὸς κατήφορον.

Γιὰ κείνους, πὸν κατηγοροῦν καὶ παρασέρνουν καὶ τοὺς ἄλλους στὶς κατηγορίες.

(Π. Π. κατήφορος 2)

100) **κοιλιά**

Ξάει κοιλίες κι' κάμν' φανάρια.

Γιὰ τοὺς ἀκαμάτηδες καὶ ἀνιπρόκοπους.

(Π. Π. κοιλιά 50α)

101) **κοντὸς**

Κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλούια.

Φράση πὸν δείχνει τὴ διάθεση τοῦ λέγοντος νάβαι σύντομος.

(Π. Π. κοντὸς 17)

102) **κουπέλλι**

Κατὰ τὸν Μαστουργιάνν' κι' τὰ κουπέλια τ'.

Κατὰ τὸν ἄνθρωπο κ' οἱ δουλιές. Κατὰ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ παιδιὰ.

(Π. Π. κουπέλι 3).

103) **κόσμος**

Ὅ,τ' ὁ κόσμους κι' ὁ Κοσμάς.

Ὅπως φέρονται οἱ πολλοί, ἔτσι κι' ὁ ἕνας. Τὸ παράδειγμα τῶν πολλῶν,

δίδαγμα στους λίγους· ἢ γὰρ τοὺς συμπεριφερομένους ἀνάλογα μὲ τοὺς πολλοὺς.

(Π. Π. κόσμος 68).

104) *κοστίζω*

Θὰ σὶ κοστίσ᾽ ὁ κούκκος ἀηδόν᾽.

Ἐξοδα πολλὰ γὰρ ἀσήμαντα πράγματα. Κόποι μεγάλοι γὰρ τὸ τίποτε.

(Π. Π. κοστίζω 1).

105) *κουφός*

Κουφὸς δὲν ἀκούει, τὰ ταιριάζ᾽.

(Π. Π. κουφός 30, ἀκούω 45).

106) *κουφός*

Κουφοῦ καμπάνα κι ἂν χτυπᾷς, νεκρὸν κι ἂν θυματίζεις
καὶ μεθυσμένον κι ἂν κερνάς, ἄερα κοπανίζεις.

(Π. Π. κουφός 14).

107) *κουφός*

Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα—ὄλη μέρα βρόντα.

Γιὰ τοὺς ἀδιάφορους καὶ ἀναίσθητους, ποὺ κοφεύουν σιῶν ἄλλων τὴν παράκληση. Γιὰ τοὺς πεισματάρηδες.

(Π. Π. κουφός 14).

108) *κρεμῶ*

Κάθε ἀρνὶ ἀπ' τοῦ ποδάρι τ' κρέμιτι.

Ἀναλόγως τῶν πράξεων τοῦ ὁ καθένας τιμωριέται.

(Π. Π. κρεμῶ 10).

109) *κρεῖμα*

Κρεῖμα τὰ χάριτζια πῶκαμες Φανιώ.
κι τοὺν σουρμὲ ποὺ φόρησις, ριουντοῦ Κατιρινιώ.

Γιὰ μιὰ δουλειά, ποὺ ἀπαίτησε πολλοὺς κόπους καὶ τ' ἀποτελέσματά της εἴτανε τιποτένιο.

110) *κύων - σκύλος*

Σὰν τὴ γάτα καὶ τοῦ σκυλι μαλώνουν.

Γιὰ κείνους, ποὺ δὲν συβιβάζονται στὸν χαρακτήρα.

(Π. Π. κύων 8. σκύλος 17).

Λ

111) λαγός

Τὸν ἐπόσχτι λαγός με πατραχίλια.

Γιὰ τοὺς τερατολόγους καὶ ἀπατεῶνες, ποὺ ὑπόσχονται μεγάλα καὶ τίποτε δὲν κάνουν.

(Π. Π. λαγός 16. 2. τάζω 27).

112) λάσπη

Μὴ ρίχς πέτρα μέσα στη λάσπ'.

Μὴ ἀνακατεύεις μὴ δουλειὰ βρώμικη Μὴ πειράζεις ἕναν κακὸ ἄνθρωπο.

(Π. Π. λάσπη 9. 10).

113) λέγω

Ἄς μὴ λένε κυρὰ Μπίνα—κι ἄς γουφῶ ἀπὸ τὴν πεῖνα.

Γιὰ τοὺς ὑπερήφανους καὶ φιλόδοξους, ποὺ ἐνῶ πάσχουν φιλοδοξοῦν νὰ φανερώωνται στὰ μάτια τοῦ κόσμου μὲ μεγάλα φουμάρα.

(Π. Π. λέγω 25 κ. ἐ.)

114) λέγω

Τὰ λέγ' τὴν πεθερά, γιὰ νὰ τ' ἀκούσ' ἡ γέφ'.

Γνωστή ἡ παροιμία γιὰ τοὺς ὑπαινιγμούς, ποὺ κάνει κανεὶς ὄχι ἀπευθείας, ἀλλὰ πλαγίως.

(Π. Π. λέγω 41. 83.)

115) λείπω

Λεῖπ' ὁ Μάρτης ἀπ' τὴν Σαρακοστή;

Γιὰ κείνους, ποὺ ἀπὸ πουθενὰ δὲ λείπουν, ὅπως ὁ Μάρτης δὲ λείπει ἀπὸ τὴ Σαρακοστή.

(Π. Π. λείπω 14-16)

116) λείπω

Ἄλα τᾶχ' ἡ Ζαφειρίτσα, χαρὲς φέρητρες τῆς λείπει,

Γιὰ κείνους, ποὺ ἐπιδιώκουν μεγαλύτερα ἀπὸ τὴ θέση τους.

χαρὲς—εἶδος μεταξοτοῦ ὑφάσματος (Π. Π. λείπω 33. 37)

117) λόγος

Τραγὴ βούκα φάγ', τρανὸ λόγου μὴ λές.

Γιὰ τοὺς παινεσιώρηδες, καὶ αὐτοὺς ποὺ λένε πάντα μεγάλα λόγια, κί ἀνώτερα ἀπὸ τίς δυνάμεις τους.

(Π. Π. λόγος 83-85)

118) **λόγος**

Χίλια λόγια ἔναν παρᾶ

Γιαυτοὺς ποὺ μιλοῦν πολλὰ, δίχως σημασία.

(Π. Π. λόγος 201)

119) **λόγος**

Τὰ πολλὰ τὰ λόγια φτώχεια.

Γιὰ τοὺς φλύαρους.

(Π. Π. λόγος 186)

120) **λύκος**

Κατσιβελους παστιριμᾶ δὲν κάμν'

Γιὰ τοὺς λαίμαργους καὶ ἀχόρταγους, ὅπως ὁ κατσιβελος, καὶ γιὰ τοὺς πεινασμένους καὶ φτωχοὺς.

(Π. Π. λύκος 53)

121) **λύκος**

Ὁ λύκος τὴν τρίχα τ' ἀλλάζ'—ἀμιμὰ τὴν γνώση τ' δὲν ἀλλάζ'.

Γιὰ τοὺς ἀδιόρθωτους καὶ πεισματάρηδες.

(Π. Π. λύκος 66)

M

123) **μαθαίνω**

Μάθι γέρον γραμμата.

Ὅταν πρόκειται σὲ περασμένη ἡλικία νὰ ἀποχτήσει κανεὶς τίποτε, πικρὸ θέλει κόπο ἢ ποὺ δὲν τοῦ ταιριάζει.

(Π. Π. μαθαίνω 53).

124) **μαθαίνω**

Σὶ ὅποιον δάσκαλον καθ' ἑς, τέτοια γραμμата θὰ μάθς.

Τὸ παράδειγμα ἔχει μεγάλη ἐπίδραση.

(Π. Π. μαθαίνω 67. δάσκαλος 4).

125) **μαθαίνω**

Ὁ μαθημένους κώλους κ' εἰς τὸν βασιλειὰ μπροστά κλάν'.

Γιὰ τοὺς κακομαθημένους καὶ ἀναγώγους, ποὺ ὀπουδήποτε βρεθοῦν, ὅμοια συμπεριφέρονται.

(Π. Π. μαθαίνω 48. 49).

126) **μαθαίνω**

Ἐμαθι γὰ βιλιοιάζ', βρίζ' τὸν μάστοροί τ'.

Γιὰ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἡμιμαθεῖς, ποὺ μὲ τὰ λίγα ποὺ ξαίρουν αὐθαδιάζουν καὶ φλυαροῦν.

(Π. Π. μαθαίνω 25).

127) **μάννα**

Κατὰ μάννα κατὰ κύρη, κάμανε κί γινὸ Ζαφείρη.

Τὰ παιδιὰ θὰ μοιάζουν τοὺς γονεῖς. Τὰ μῆλα τῆς μηλιάς.

(Π. Π. μάννα 48).

128) **Μάρτης**

Γέλασι Μάρτης.

Γιὰ τοὺς σοβαροὺς καὶ κατσουφιάρηδες, ὅταν γελάσουν.

(Π. Π. Μάρτης 21 α.).

129) **μάτι**

Τὰ μάτια ποὺ δὲν φαίνονται, γλήγορα λησμοιοῦντι.

Γιὰ τὴ λησμονιὰ ποὺ ἀκολουθᾷ τοὺς ξενητεμένους.

(Π. Π. μάτι 60. 61 κ ᾱ.).

130) **μάτι**

Ἄντι γὰ βάλ' φρούδια, ἔβγαλι μάτια.

Γιὰ τοὺς ἀδέξιους ποὺ ἐπιχειροῦν κάτι καὶ δὲν τὸ πετυχαίνουν καὶ ἐπὶ πλεόν καὶ ζημιώνουν.

(Π. Π. μάτι 8).

131) **μεγάλος**

Τοῦ μεγάλου τοῦ καρᾶβ', ἔχ' κί μεγάλ' φορτοῦνα.

Τὰ μεγάλα ἔργα θέλουν μεγίλους κόπους. Δὲν πρέπει κανεὶς γὰ ἀποκαρδιώνεται μπροστὰ στοὺς μεγάλους κόπους, ὅταν πρόκειται γιὰ μεγάλα ἔργα.

(Π. Π. μεγάλος 15).

132) **μεθῶ**

Εἶδγι τὸν μινυσμένον ὁ τριλλὸς κί φοβήθηκη.

Τὰ καμώματα τοῦ μεθυσμένου εἶναι πάντα χειρότερα ἀπὸ τὰ καμώματα τοῦ τρελλοῦ.

(Π. Π. μεθῶ 5. 10).

133) μέλι

“Οποιοὺς ἀνακατιών’ τὸν μέλ’, θὰ γλύψ’ τὸν δαχτυλὸν τ’.

Δὲ μπορεῖ ν’ ἀποφύγει κανεὶς τ’ ἀνακάτωμά του σὲ κλεισιές, ὅταν βρεθῇ σὲ διαχειρήσεις χρημάτων.

(Π. Π. μέλι 47).

134) μοναχὸς

Τὸν λόκου τοῦ ρώτισαν: —Γιατί χοντροαῖν ὁ σβέροκος σ’ ;
Κὶ κείνος εἶπε: —Γιατὶ κάνω τὴ δουλειά μ’ μοναχὸς μ’.

“Αμα μπιστευτῆς στὸν ἄλλον τὴ δουλειά σου, γίνεται στραβή. Μόνος του κανεὶς καλύτερα ὑπηρετᾷ τὸν ἑαυτὸ του.

(Π. Π. μοναχὸς 11. 34. 40 καὶ ἄλ).

135) μοῖρα

Μαύρη μοῖρα κι ἄσπρη ψεῖρα, ποῦ σὶ ἤρα κι σὶ πῆρα.

(Π. Π. μοῖρα 31 α.).

136) μωρὸς

“Ένας τριλλὸς σὰ ρίχ’ μιὰ πέτρα στοῦ πηγὰδ’,
χρειάζουντι σαράντα γρουστικοὶ γιὰ νὰ τὴ βγάνουν.

Γιὰ τοὺς παράτολμους, ποῦ κάμνουν δουλειές ἀδιόρθωτες.

(Π. Π. μωρὸς 29 κ. ἄ.).

137) μωρὸς

Σκότουνι τριλλοὺς, πλήρουνι τζερεμέδες.

Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μ’ ὄλο ποῦ σφάλλουν, ἐπιμένουν τόσο ποῦ νὰ ἐρεθίζουν τὸν ἄλλον ὡς τὸ σκοτωμό.

(Π. Π. μωρὸς 150).

138) μωρὸς

Βίζουν τὸν τριλλὸ νὰ βγάν’ τὸν φίδ’ ἀπ’ τὴν τρέπα.

Γιὰ κείνον ποῦ τὸν μεταχειρίζονται ὡς ὄργανο, ν’ ἀποτελειώσει μιὰ δύσκολη ὑπόθεση, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δυστάζουν.

(Π. Π. μωρὸς 8).

N

139) νερό

Στοῦ γουδι νιαρό.

Ματαιοπονία. Ἄδικοι κόποι.

(Π. Π. νερό 40. 29.)

140) νύχτα

Τῆς νύχτας τῆ δουλειά τῆν εἶδγι ἡ ἡμέρα κὶ ντροπκναι.

Ὅ,τι γίνεται τῆ νύχτα δὲν ἔχει ἀξία, γιατί δὲν τοῦ λείπουν τὰ ψεγάδια ποὺ τῆν ἡμέρα φαίνονται καὶ προκαλοῦν τὰ γέλια τοῦ κόσμου καὶ τῆ ντροπή.

(Π. Π. νύχτα 46. 41-45)

Ξ

141) ξαίρω

— *Νὰ σὲ παντρέψουμι Ἀποστόλ;*

— *Σεῖς ξαίρωι μαστόρ;*

Γιὰ τοὺς ἄβουλους καὶ δίχως καμμιά θέληση ἀνθρώπους, ποὺ ὅ,τι τοὺς ποῦν τὸ δέχονται.

142) ξαίρω

Αὐτὰ τὰ ξαίρ' κ ἡ γάτα μας ἦ

αὐτὰ τὰ ξαίρ' κὶ τοῦ πιδι τῆς κοίνας.

Γιὰ προύγματα ἀσήμαντα.

(Π. Π. ξαίρω 107. 109.)

143) ξαίρω

Κάθε γουρνιά ξαίρ' τὸν καπνό της.

Κάθε σπίτι, κάθε ἀνθρώπος, ἔχει τὶς ἰδιαίτερές του σκοτοῦρες.

(γουρνιά — τὸ τζάκι. Π. Π. ξαίρω.)

144) ξύνω

Δὲν ἔχ' νύχια νὰ ξυθῆ.

Εἶναι πολὺ φτωχὸς καὶ ἀνίκανος

(Π. Π. ξύνω 6)

O

145) ὀμιλῶ

Στραβὰ νὰ κάτσουμι κὶ ἴσια νὰ μιλήσουμι.

Ὅταν πρόκειται νὰ εἰπωθῆ μιὰ ἀλήθεια.

(Π. Π. ὀμιλῶ 37, κρίνω 2-4-12.)

146) *ὄμοιος*

Ὅμοιους στοὺν ὄμοιον - κ ἢ κουπριά στα λάχανα.

Γιὰ τοὺς ὄμοιους ποὺ φιλιώνονται. Οἱ ἄνθρωποι συχνάζουν ὅπου τοὺς ταιριάζει καὶ ὅπου βρίσκουν τοὺς ὄμοιούς τους. Οἱ κακοὶ μὲ τοὺς κακούς, οἱ μέθυσοι μὲ τοὺς μεθύσους.

(Π. Π. ὄμοιος 6, 10.)

147) *ὄνομα*

Κάλλια νὰ βγεῖ τ' ἄνθρωπον τὸ μάτ', παρὰ τ' ὄνομα τ'.

Γιὰ κείνους ποὺ ἄδικα δυσφημίζονται.

(Π. Π. ὄνομα 11 κ. ἄ.)

148) *οὖγια*

Κατὰ τὴν οὖγια κὶ τοὺ παπί.

Ἄπο τὴν ἀξία τῶν γονέων κρίνει κανεὶς καὶ τὰ παιδιὰ.

(Π. Π. οὖγια 1. μάννα 61. 38. 80 κ. ἄ.)

Π

149) *πάθημα*

Τὰ παθήματα μαθήματα.

Ἄπο τὰ παθήματά του ὁ καθένας διδάσκεται. Ἄν δὲν πιάθεις, δὲ μαθαίνεις.

(Π. Π. πάθημα 1 κ. ἑ.),

150) *παινεύω*

Ποιὸς πηγάει τὴ νύφη μας ; — Ἡ τοιμπλιαροὺ ἢ μάννα της.

Γιὰ τοὺς τυφλωμένους ἀπὸ κάτι, ποὺ δὲν ἀφίνει νὰ δοῦν τὰ σφάλματά τους.

(Π. Π. παινεύω 27 κ. ἄ.)

151) *παντρεύομαι*

Ἡ μικρὸς μικρὸς παντρεύου, ἢ μικρὸς καλουγερέφου.

Ἡ κάθε δουλειὰ πρέπει νὰ γίνεται στὸν καιρὸ της τὸν κατάλληλο, ὅπως καὶ ἡ παντρεῖα καὶ ἡ καλογερισκὴ.

(Π. Π. παντρεύομαι 21).

152) παπᾶς

Τώρα πού βροίγαμι παπά, ἄς θάφουμι ὄσους μποροῦμι.

Γιὰ κείνους, πού ἄμα βροῦν μία εὐκαιρία κοιτοῦν νὰ τὴν ἐκμεταλλευτοῦν πέρα πέρα.

(Π. Π. παπᾶς 103 κ. ἑ.).

153) πατῶ

Τοῦ φίδ' ἄν δὲν τοῦ πατήχης τὴν οὐρά τ', δὲν σὲ πειράζ'

Μὴν ἐνοχλῆς τὸν κακό, νὰ μὴ σὲ πειράξει.

(Π. Π. πατῶ 9. 11.)

154) πεθερά

Οὔτε καλή, οὔτε κακή, οὔτε πηλένια πεθερά.

Ἡ πεθερὰ εἶναι πάντα μισητή, πού δὲν εἶναι ἀνεκτὴ καὶ χωματένια.

(Π. Π. πεθερὰ 20. 19.)

155) πεινώ

Ὁ πεινασμένος κοιμῶματα νειριάζιτι.

Γιὰ κείνους πού πλάττουν ἀπίθανες ἐπιτυχίες καὶ ἐλπίδες κούφιος.

(Π. Π. πεινώ 19.)

156) πέρσι

Κάθι πέρσ' κί καλύτερα.

Ὅταν οἱ δουλειῆς δὲν πᾶνε καλά.

(Π. Π. πέρσι 5).

157) πέρσι

Πέρσ' γόφσι, φέτους βρόμισι.

Γιὰ μὰ κακὴ δουλειά, πού τ' ἀποτελέσματά της βαστοῦν πολὺν καιρό.

(Π. Π. πέρσι 18 κ. ἄ.)

158) πέρσι

Πέρσι πιρπατοῦσι, φέτους ἀρκουδάει.

Γιὰ κείνους πού ἡ δουλειά τους πάει πίσω,

(Π. Π. πέρσι 19).

159) *περασμένα*

Τὰ περασμένα ξεχασμένα.

(Π. Π. περασμένα 4).

160) *πέτρα*

Ἐποια πέτρα κι ἂν γνῶρῖς, ἀπὸς κάτω θὰ τὸν βρῆς.

Γιὰ τὸν ἱκανὸ, τὸν πολυπράγμονα, ποὺ δὲν λείπει ἀπὸ πονηριά.

(Π. Π. πέτρα 31. 33).

161) *πέφτω*

Ἐπὶ δὲν πέφτ' μακρὰ ἀπ' τὴν ἀπιδιά.

Γιὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν παιδιῶν καὶ γονέων, ἀνθρώπων καὶ πράξεων τῶν.

(Π. Π. πέφτω 26 κ. ἄ.).

162) *πέφτω*

Σὰν τὴ γάτα ὄλου πέφτ' στὰ τέσσερα.

Σὰν τοῦ λάδ' ὄλου ἀπὸς πάγου πλέχ'.

Γιὰ τοὺς ἐπιτηδεῖους καὶ ἱκανοὺς γὰ ξεγλυστροῦν ἀπ' τὶς εὐθύνες.

(Π. Π. πέφτω 33. λάδι 2. 31. 33. ἀπανωλαδιά 1).

163) *πιάνω*

Πιάσ' τὸν τυφλό, βγάλ' τὰ μάτια τ'.

Ἐποιαν γίνεῖ ἕνα κακὸ ἀθεοῖπεντο, ἢ ὅταν ἐπιχειρεῖ κανεῖς γὰ ζητήσει ἀπὸ αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει.

(Π. Π. πιάνω 53. 54.)

164) *πίνω*

Θέλς, δὲν θέλς, πῆ, γάδαρε, μαρό.

Μὲ τὴ δυσκολία δουλειὰ δὲ γίνεται. Ἡ βία δὲ φέρνει ἀγαθὸ ἀποτέλεσμα

(Π. Π. πίνω 18. 19).

165) *πίττα*

Πέσε πίττα γὰ σὶ φάγου.

Γιὰ τοὺς τεμπέληδες, ποὺ περιμένουν ὄλα γὰ γίνουν μονάχα τοὺς, δίχως κόπο ἀτομικό.

(Π. Π. πίττα 27).

166) *πολὺς*

Ἐποια εἶναι πολλὲς μαμές, τὸν πιδὶ σουστὸ δὲν θὰν.

Ὄταν ἀνακατεύονται πολλοὶ σὲ μιὰ δουλειά, καὶ ἀργεῖ τὸ τέλος τῆς καὶ καλὸ δὲ βγαίνει.

(Π. Π. πολὺς 14. 21. κ. ἄ.).

167) *πολὺς*

Ὅποιους χαλεύει τὰ πολλὰ, χάν' εἰ τὰ λίγα

Γιὰ τοὺς ἀπληστους, ποὺ καμιά φορὰ χάνουν καὶ τὰ λίγα, κυνηγώντας τὰ πολλὰ.

(Π. Π. πολὺς 24).

168) *πολὺς*

Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ πετεινοί, ἀργεῖ νὰ ξημερώσει.

Ὅπου πολλοὶ γνωματεύουν γιὰ μιὰ δουλειά, ἡ δουλειὰ δὲν πάει καλά.

(Π. Π. πολὺς 38).

169) *πολὺς*

Ὅποιους κυνηγάει πολλοὺς λαγούς, κανένα δὲν πιάν'.

Γιὰ τοὺς πολυπράγμονες, ποὺ πουθενὰ δὲ μποροῦν νὰ στερεωθοῦν.

(Π. Π. πολὺς 28. 59).

170) *πολὺς*

Ἐνὶ πολὺ τὸν Κυριελέησον, τὸν βαρύνει καὶ ὁ παπᾶς.

Τὸν φλύαρο καὶ τὸν φορητικό, τὸν βαριέται κανεὶς, ὅπως ὁ παπᾶς τὸ πολὺ τὸ Κυριελέησον.

(Π. Π. πολὺς 70. 83).

171) *πολυτεχνίτης*

Πολυτεχνίτης καὶ γερομουσπίτης.

Γιὰ κείνον ποὺ δὲν κατασταλάζει σὲ μιὰ δουλειά, μὴ καταπιάνεται σὲ πολλές.

(Π. Π. πολυτεχνίτης 1 κ. ἑ.).

172) *πομπή*

Κάθισι πομπή στον δρόμον καὶ γελᾷ τὸν κόσμον ὅλον.

Γιὰ τοὺς ἀδιάντροπους, καὶ δίχως ὑπόληψη, ποὺ επικρίνουν τοὺς ἄλλους.

[Π. Π. πομπή 15-18].

173) *πομπή*

Ἐράνιφαν πουδιέχτισ'. σκιπᾶσκαν πουμπέχτισ'.

Καλυτέρευσε ἡ οικονομικὴ κατάστασί της, καὶ ὁ πλοῦτος σκέπασε τὰ σφάλματά της. Ὁ παρῶς τὰ σκεπάζει ὅλα.

[Π. Π. πομπή 5].

174) **ποταμὸς**

Ἄπ' τοῦ σιγανὸ ποταμῷ νὰ φουβᾶσι.

Ἄπὸ τοὺς ὑποκριτῆς νὰ προφυλίγεται. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ φαίνονται σιγανοὶ εἶναι πρὸ ἐπικίνδυνοι.

[Π. Π. ποταμὸς 4].

175) **πραματευτής**

Κ' ἡ Κοσκινοῦ τοὺν ἄντρα της μὴ τοὺςπραματευτάδες.

Γιὰ κείνους ποὺ θέλουν νὰ συνερίζονται τοὺς ἀνωτέρους τους καὶ νὰ τοὺς μιμοῦνται ἀδέξια. Γιὰ τοὺς ἐγωιστῆς.

[Π. Π.πραματευτής 9, πρβλ. 5. 7—12].

176) **πουλί**

— Πῶς, πᾶν, κόρακα, τὰ πουλιά σ' ; — Ὅσον πᾶν μαριζοῦν.

Γιὰ κείνους ποὺ οἱ δουλιές τους μέρα τὴν ἡμέρα δὲν πᾶν καλά.

[Π. Π. πουλί 16. παιδί 69].

177) **πρόβατο**

Ὅποιους γίνιτι πρόβατου, τοὺν τρώγ' ὁ λύκος.

Δὲν πρέπει κανεὶς νᾶναι μαλακὸς καὶ ὑποχωρητικὸς.

[Π. Π. πρόβατο 6].

178) **προγόνι**

Σὰν τὰ προγόγια τρώγουντι.

Γιὰ τοὺς ἐρεστικὸς ἀνθρώπους.

(Π. Π. προγόγι 2.)

P

179) **ράμμα**

Ἐχου γιὰ τὴν γούνα σ' ράμματα.

Δηλ. γιὰ τὰ ὅσα μούκανες κακὰ, θὰ σὲ πληρώσω μὲ τάντιστοιχα.

(Π. Π. ράμμα 3.)

180) **ρόκα**

Πολλὰ βάσανα ἔχ' ἢ ρόκα, ὡς πον ρὰ γιμίσ' τὸ σφουγγύλ.

Ἡ κάθε δουλειὰ ἔχει τῆς δυσκολίας της.

(Π. Π. ρόκα 4.)

181) **σημειωμένος**

Ἀπὸν σημειωμένον ἄνθρωπον, ρὰ σὲ φηλάει ὁ Θεός.

(Π. Π. σημειωμένος 2. 3.)

182) **σκαμνὶ**

Ἀσκαμνήσιον ποιδάρ' ἄν ἔπισι, καρυδέσιον στοῦν τόπου τ'.

(Π. Π. σκαμνὶ 2-10)

183) **σκουλήκι**

Μι τρώει τοῦ σκουλήκ'.

Δηλ. πάσχω καὶ ὑποφέρω ἀπὸ ὑποψία ἢ ἀπὸ ἀρρώστεια.

(Π. Π. σκουλήκι 3).

184) **σκυλήσιο**

Καλὸ τερεὶ σὶ σκυλήσιο πιτσι.

Γιὰ κείνους, ποὺ δὲν ἔχουν καλὸ χαρακτήρα μῶλο ποῦναι ἱκανοί.

(Π. Π. σκύλιος 2. 3.)

185) **σπέρονω**

Ἐκεῖ ποὺ δὲν σὶ σπέρονον μὴν φουτρῶνς.

Γιὰ κείνους, ποὺ ἀνακατεύονται σὲ ξένα ἔργα.

(Π. Π. σπέρονω 6-9. 23-24.)

186) **σπέρονω**

--Καλὴ μέρα. - Κ ρκιά σπέρονω

Ὅταν δὲν ὑπάρχει συνενόηση γιὰ μιὰ δουλειά.

(Π. Π. σπέρονω 2.)

187) **σιέλνω**

Τοῦν ἔστειλαν γιὰ μαμὴ κ' ἦρτε στὰ βαφτήσια.

Γιὰ τὸν βραδυκίνητο.

(Π. Π. σιέλνω 3, πέμπω 2, πηγαίνω 18).

188) *στρώνω*

Ὅπως στρώχ'ες, ἔτς θὰ πλαγιάχς,

Κατὰ τὴ συμπεριφορὰ σου θὰ πληρωθῆς. Κατὰ τὰ ἔργα σου ἢ ἀμοιβὴ σου.

(Π. Π. στρώνω 1 κ. εἴξ.)

Τ

189) *ταιριάζω*

Ἄν δὲν ταιριάζαμι, δὲν θὰ συμπεθεριάζαμι.

Γιὰ κείνους, ποὺ ἔχουν ὅμοιο χαραχτῆρα καὶ συμφωνοῦν.

(Π. Π. ταιριάζω 1.)

190) *τόπος*

Παπούτο' ἀπὸ τὸν τόπο σου κιῶς εἶν' καὶ μπαλωμένον.

Ἐραῖο εἶναι νὰ προτιμᾷ κανεὶς γυναῖκα ἀπὸ τὸν τόπο του κιῶς εἶναι καὶ μὲ σφάλματα καὶ ἐλείψεις.

(Π. Π. τόπος 30).

191) *τρώγω*

Φάτι μάτια μ', ψάρια, καὶ κοιλιὰ μ' περὶδρομον.

Ὅταν κανεὶς προσπαθεῖ ἀπὸ μακρυνὰ νὰ καρπωθῆ κατὶ ἀπροσπέλαστο.

(Π. Π. τρώγω 321).

192) *τρύπα*

Ἐκαμα στὴ θάλασσα μὰ τρύπα.

Ὅταν ἡ προσπάθειά τινος ναυαγῆ.

(Π. Π. τρύπα 2. 6 γυαλὸς 1, νερὸ 38)

193) *τρώγω*

Τοῦ καλὸ τᾶπίδ', τοῦ τρῶν' τὰ γουρούνια.

Ἡ δυστυχία μερικῶν νὰ ἀτυχοῦν, ἐνῶ εἶναι καλοὶ καὶ ἄξιοι, μοιάζει μὲ τᾶπίδι, ποὺ πέφτοντας ὄχιμο χίμου γίνεται ἕρση τῶν γουρουνιῶν.

(Π. Π. τρώγω 276 κ. εἴξ.)

194) *τυφλὸς*

Στοὺς τυφλοὺς μονόφθαλμος βασιλεύ.

Γιαυτοὺς ποὺ ἐπικρατοῦν ἀνάμεσα σὲ ταπεινοὺς καὶ ἄσημους.

(Π. Π. τυφλὸς 2).

195) τυφλός

Τυφλός, τυφλὸν ὀδηγᾷ.

(Π. Π. τυφλός 23, 22).

196) τυφλός

Τυφλοὶ γαῖδάρο τῆ νύχτα βουσκοῦν.

(Π. Π. τυφλός 15].

Υ

197) ὑπομονή

Με τὴν ὑπομονὴ γίνετι ἡ ἀγορεύειδα μέλι.

Ἡ ὑπομονὴ πάντοτε ἔχει καλὰ ἀποτελέσματα.

(Π. Π. ὑπομονή 14. ἀναγραφὴ ὁμοίων βλ. ἀγάλια 1).

198) ὕστερινός

Ἵστικῆ μου γνώσ', γὰ σ' εἶχα προῶτα.

Ὅταν μετανοεῖ κανεὶς γιὰ κάτι ποῦ δὲν τὸ σκέφθηκε ἐγκαίρως.

(Π. Π. ὕστερινός 36).

Φ

199) φαίνομαι

Τοῦ χωριῶ ποῦ φαίνετι, σουλαούζ' δὲ θέλλ'.

Γιὰ τὰ ὀλοφάνερα πράγματα δὲ χρειάζεται ὀδηγός, οὔτε συζητήσεις.

(Π. Π. φαίνομαι 25).

200) φεύγω

Φεύγει, ὅπως ὁ διάβουλος ἀπ' τὴν θυμιάμα.

Γιαυτοὺς ποῦ ἔχουν ἀφορμὴ ν' ἀποφεύγουν κάποιον ἢ κάποιο μέρος.

(Π. Π. φε γω 25).

201) φίλος

Με τοὺς φίλους φάγι, πρέ, ἀλισβεῖς μὴν κάμς.

Ἡ φιλία εὐκόλα διαλύεται, ὅταν μεσολαβῆσει τὸ συμφέρον.

(Π. Π. φίλος 5 β, δικός 8).

202) φιλῶ

Τοῦ χέρ' ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ δαγκ εἰς, πρέπ' νὰ τοῦ φιλίεις.

Πρέπει νᾶναι κανεὶς πολιτικὸς κ' ἐλαστικὸς. Ἡ εὐκαμψία τοῦ χαρακτῆ-
ρος εἶναι ὠφέλιμη.

(Π. Π. φιλῶ 20).

203) φοβᾶμαι

ἘΟ μουσκειμένος δὲν φοβᾶτι ἀπ' τὴν βροχή.

ἘΟποιος πάθει πολλά, δὲ λογαριάζει ἄλλα πιθανὰ παθήματα.

(Π. Π. φοβᾶμαι 12. 17. 19. 23)

204) φόβος

Φόβους φυλάει τ' ἀμπέλια.

Γιὰ τοὺς κακοὺς, ποὺ δὲν τολμοῦν ἐκ φόβου νὰ κάμουν τὸ κακό.

(Π. Π. φόβος 10. 18 α.).

205) φουρτούνα

ἘΟ καλὸς καρaboκῆρος σὴν φουρτούνα φαίνεται.

Γιὰ κείνους ποὺ ἀντιπαλαίουν τοὺς μεγάλους κινδύνους καὶ δὲ χάνουν τὸ θάρρος τους.

(Π. Π. φουρτούνα 2).

206) φτάνω

ἘΠ γάτα, ὅταν δὲν φτάν' τοὺ τζιγέρο, λέγ' πὸς βρονμάει.

Γιὰ κείνους ποὺ κατηγοροῦν ὅ,τι δὲν ἐπέτυχαν νὰ κερδίσουν μὲνες τὶς προσπάθειές τους.

(Ποβλ. Π. Π. φτάνω 2. 3, 10, 27).

207) φτώχεια

ἘΟπου φτώχεια, κεῖ καὶ γγρύνια.

Συνήθως ἡ φτώχεια γεννᾷ τὰ μαλώματα καὶ τὶς γγρύνιες.

(Π. Π. φτώχεια 37).

208) φυλάγω

ἘΟποιους φυλάει τὰ ροῦχα τ' ἔχ' τὰ μισά.

ἘΠ πρόνοια εἶναι καλή, καὶ ὁ προνοητικὸς σώζει τοὺλάχιστο τὰ μισὰ ἀπ' ὅ,τι ἔχει.

(Π. Π. φυλάγω 15).

X

209) χαβιάρι

Ἐὸν ποῦλσι γιὰ πράσινου χαβιάρ'.

Γιὰ τοὺς ἀφελεῖς καὶ εὐκολόπιστους, ποὺ τοὺς ξεφορτώνονται οἱ ἄλλοι μὲ ἓνα ψέμα.

(Π. Π. χαβιάρι 2).

210) *χαρὰ*

Ἄπάν' στή *χαρὰ* κ' ὁ *χαρτσίης*.

(Π. Π. *χαρὰ* 1. 6. 22).

211) *χατίρι*

Γιὰ τῆς *γαρουφαλιᾶς* τὸν *καῦμό*, πίν' ἢ *γλάστρα* τοῦ *μαρό*.

Γιὰ κείνους ποὺ πάσχουν γιὰ ξένες ἔγνοιες.

(Π. Π. *χατίρι* 2. βασιλικὸς 4. ἀναγραφὴ ὁμοίων στή λ. *ἀγάπη* 10).

212) *χέρι*

Κάλλια πέντι κί σὸ *χέρι*, *παρὰ* δέκα κί *καριτέρι*.

«Ἐν τῇ *παλάμη* καὶ οὕτω βοήσομεν».

(Π. Π. *χέρι* 25).

213) *χορός*

Πιάσκεις στοὺν *χορό*, *πρέπ'* νὰ βγάλς τὴν *ἀράδα* 'ς.

Γιὰ ὅσους χάνουν τὸ θάρρος τους σὲ μιὰ δυσκολία καὶ ζητοῦν ν' ἀφήσουν τὴ δουλειὰ στή μέση.

(Π. Π. *χορός* 14. 13).

214) *χορτάτος*

Χορτάτου τοῦ *σικλι* καὶ τὴν *πήττα* *ἀλάκιση*.

Γιὰ κείνον ποὺ ὅλα τὰ θέλει δικά του.

(Π. Π. *χορτάτος* 5 κ. ε. *χορταῖνω* 4 κ. ε.).

215) *χορτάτος*

Ὁ *χορτάτους* τὸν *ρησικὸ* δὲ τὸν *πιστεύει*.

Γιὰ κείνους ποὺ δὲ μποροῦν ἢ δὲ θέλουν, ν' ἀντιληφθοῦν τὴ δύσκολο θέση τῶν ἄλλων.

(Π. Π. *χορτάτος* 10).

216) *χτυπῶ*

Πάω τὸν *ένα*, *χτύπα* τὸν *ἄλλον*.

Δηλ. ὅταν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δὲν εἶναι κανένας ἄξιος γιὰ μιὰ δουλειά.

(Π. Π. *χτυπῶ* 16).

217) *χώρα*

Κάθι *χώρα* κί *ζακόνι*.

Γιὰ τίς συνήθειες καὶ ἔθιμα ποὺ ἔχει κάθε τόπος καὶ παραξενεύουν τοὺς ἄλλους.

ξάκονι—τρόπος, συνήθεια.

(Π. Π. χώρα 8, τόπος 12, 13, 11 α.).

Ψ

218) ψάλλω

Τὸν ἔψαλι τὸν ἀναβαλλόμενο.

Τὸν ὠνείδισε πολύ.

(Π. Π. ψάλλω 17).

219) ψύλλος

Ψύλλους (γυρεῖεις) στ' ἄχρρα.

Γιὰ κείνους ποὺ λεπτολογοῦν.

(Π. Π. ψύλλος 4, γυρεῖω 7).

220) ψωριάσης

"Ολοὶ μαζί, κι ὁ ψωριασῆς χωριστά.

(Π. Π. ψωριάσης 2).

Ω

221) ὄρα

Δείφει κακιά ὄρα, νὰ ζήγης χρόνια.

Μιά στιγμή ἤμπορεῖ νὰ φέρει τὸ πιὸ μεγάλο κακό. Καλὸ εἶναι νὰ προφυλάγεται κανεὶς ἀπὸ τὴν πιὸ μικρὴ ἀφορμὴ.

(Π. Π. ὄρα 13).

222) τρεῖς

Τρεῖς ἰφτά εἰκουσιένα, τὰ γρόσια εἶνι ξένα.

Φάει ἰσὺ δόσι καὶ μένα, καὶ μὴ σὶ μέλ' ἔσένα.

(Π. Π. τρεῖς 18, 17)

223) Γιάννης

Γιὰ τοὺς Γιάνν' μίσησα κι τοὺς 'Αγιάνν'.

224) θαῦμα

Μεγάλου θαῦμα τρεῖς μέρις.

(Π. Π. θαῦμα 3 κ. ἄ.).

225) κοντιός

Κοντιός ἀνθρώπους τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα βασιλεύ'.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΝΤΟΥΛΓΚΕΡΙΚΑ (1)

Α' Σοφιδιώτικα (*)

Α

- 'Αγκίδα=κορίτσι.
 "Αραξε=φέρε.
 'Αρχικούδας=κάλφας, εμπειροτέ-
 ζης.

Δ

Δέξιος=χριστιανός.

Ζ

- Ζαπεύω=κοιμῶμαι, πεθαίνω.
 Ζερόβος=Τούροκος.

Θ

- Θαλασσοπούλ'=ψάρι.
 Θωδωρή=ουῆζο, ρακί.

Κ

- Καρύδ'=σινιάκο, πού μετροῦν
 στάρι
 Κολορέντζο=τὸ ποσοστὸ πὸν λα-
 βαίνει ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀπὸ τοὺς
 χτίστες.
 Κούδας=χτίστης, ντουλγκέρης.
 Κούφιο=σπίτι.

Λ

- Λογυριστής=μυλωνᾶς. Φρ. παρά-
 τησε τὸ κουνδολικ καὶ σταμέβ λο-
 γυριστής=παράτησε τὸ ντουλ-
 γκερλικ κέγινε μυλωνᾶς.

Μ

- Μανεύω=τρώγω.
 Μᾶνο=τὸ ψωμί.
 Μανροζουμᾶς=καφειτζής.
 Μανροζοῦμ'=καφές.
 Μουχοῦσα=ἡ νοικοκυρά.
 Μουχός=νοικοκύρης, ἀφεντικός.
 Φρ. ξεσέρνει ὁ μουχός=ἐρχεται
 τ' ἀφεντικό.
 Πορτοκέλης=Ἑβραῖος;
 Πραχαλίζω=δουλεύω
 Πραχάλα=δουλειά. Φρ: Δὲ σταμέβ
 πραχάλα=δὲν ἔχουμε δουλειά.
 Πρηξοκοίλια=φασόλια.
 Πελεκᾶνος(2)=κεῖνος πὸν κόβει
 ξύλα.

Ξ

- Ξεσέρνω=ἐρχομαι.
 Ξέσυρε=ἤρθε.
 Ξοφλιάζω=λέγω.
 Ξυτὸ=τίζαμί.

Ν

- Ντινιάτκο=μερούσιο (ἡμερήσιο)

Σ

- Σταμεύω=κάθουμαι.
 Φρ: Σταμέψτε γὰ μαζέγονμ'=κα-
 θήστε γὰ φᾶμε.
 Σόρο=κρασί.

Τ

- Τσουλίζω=ξαίρω.

1) Πρβλ Λαογρ. Τ.Ζ'. σ 537 Α. Σάροου: Συνθηματική γλώσσα τεκτόνων και
 κτιστών ἐν Θράκη.

2) Σοφίδες=χωριὸ τῆς Θράκης, ἐπαρχίας Βιζύης.

Σημ.(²)—“Όταν γεννιούνται τὰ παιδιὰ στίς Σοφίδες (χωριό τῆς Βυζύης) τὰ χτυποῦν στό κεφάλι δλίγο καί λένε τὰ ἐξῆς : «Ἡ στή Καράσι μυλωνᾶς ἢ στή Βίβα πελεκᾶνος» ἢ Καράσι εἶναι χωριό μέ πολλοὺς μύλους καί ἢ Βίβα εἶναι βουνό ὅπου πελεκοῦν δηλ. κόβουν ξύλα γοντρά καί κατασκευάζουν λογῆς λογιῶ ἐργαλεῖα καί οἰκοδομήσιμο ξυλεῖα·

Ἄλέξαντρος Ἀμπατζόγλου

Β' Αἰνίτικα

(Ἐκ τοῦ Λεξικογραφικοῦ ἀρχείου).

Α

Ἄγγίδα (ἦ)—τὸ χορίτσι.

Ἄγγιδι (το)—τὸ χορόσι.

Ἄλεσμένα (τὰ)—ἀπόκρουφα τὰ ὁποῖα δὲν συμφέρει νὰκούση ἄλλος λ.χ. μὴ ξεφλιάζεις ἄλεσμένα.

Γ

Γκαλιούρης (ὁ)—ἦλιος. Φρ: Πραχαλίσετε, γιατί ὁ Γκαλιούρης κατσήλωσε=δουλεύετε, γιατί ὁ ἦλιος ἔδυσε.

Δ

Δικράνια (τὰ)—τὰ δάχτυλα.

Κ

Καισηλώνω=φεύγω

Κοτόφτερο (τὸ)=βρακί.

Κούδας=ὁ μάστορης, ὁ τεχνίτης καί κούδης. Φρ: Αὐτὸς ὁ μουχὸς εἶναι ὄρματους κούδας=καλὸς τεχνίτης.

Κουδίτικος, ισσα, ικο,=τεκτονικός, ἢ, ὄν—Ξεφλιάζω κουδίτικα=(ὀμιλῶ τεκτονικά).

Κοφίο (τὸ)=ἡ οἰκία.

Λ

Λαγόπουλο (τὸ)—τὸ παιδί.

Λαγῶς (ὁ)=ὁ νεανίας,

Λαμπῆρος (ὁ)=τὸρακί,

Μ

Μοχὸς (ὁ)=ὁ ἄνθρωπος καί ὁ ἄντρας.

Μοχοῦσα (ἦ)—ἡ γυναῖκα καί σύζυγος,

Ξ

Ξεφλιάζω=ὀμιλῶ, φανερώνω.

Π

Παντσαλωτὸ (τὸ)=παράθυρο.

Πέγιος (ὁ)=ναρκαλιές, τουμπεκί καί τὸ καπνόχορτο.

Πραχάλα (ἦ)=ἡ δουλειά.

Πραχαλίζω=δουλεύω.

Ρ

Ρόζω —ξω—ξα=ἔρχομαι, φέρω.

Σ

Σουρῶνω=πίνω, μεθῶ. Φρ. Τὸ καλοσοῦρωσε.

Σούρωμα (τὸ)=μεθύσι.

Σουρωμένος (ὁ)=μεθυμένος.

Σ αμεύω=ἔχω, ἔννοῶ.

Τ

Τσουζῶ—τὸ πίνω.

Ω

Ἔρωματος, ἦ, ὁ, (ἐπίθ.)=καλός.

Ἔρωματα=καλῶς.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

(συνέχεια ἀπὸ τὸν προηγούμενο τόμο)

Κ

Κλουθουγγρίζω—α) βραδύνω, προσπαθῶν ν' ἀποφύγω τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιβεβλημένου καθήκοντος. β) δὲν ἀπομακρύνομαι, ἀλλὰ καιροφυλακτῶ, ἵσως ἐπιτύχω εὐκαιρίαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθομένου.

Κοῦρα (ἦ)—ἡ λατρικὴ ἐπίσκεψις καὶ ἡ προσήκουσα δι' αὐτὴν ἀμοιβή.

Κουράζουμι—ἀποκάμνω, ἀπαγορεύω.

Κοργιόζους—ἀστεῖος, ὁ προκαλῶν γέλωτα.

Κουρνιαχτός (ὄ)—κοριορός.

Κούνια (ἦ)—αἰώρα καὶ τὸ λίκνον ὅπερ λέγεται καὶ **μπισίκι**.

Κουρούνα—εἰς τὴν φρ: ἔγινε ἢ ἦλθε κουρούνα δηλ. πολὺ μεθυσμένος.

Κουνῶ—κινῶ β) θέτω εἰς κίνησιν τὸν ἐπὶ τῆς αἰώρας καθήμενον. γ) διεγείρω τὸν νωθρόν: κούνιστουν λιγάκι. δ) τοῦ κουνάει τοῦ πράμα ἢ τὴν δουλειά—δὲν τὴν τελειώνει ἀλλ' ἐπιφέρει πάντοτε ἀναβολάς: ἐπὶ τῶν δικολάβων! Κούνιστην τὴν δουλειά—προσπάθησον νὰ ἀναβληθῇ.

Κουμάρ, πουτήρ, μαστραπᾶς, μπιλίόρ, κανκί-τσιάσκα, συνώνυμα.

Κουλυμπῶ—κολυμβῶ, κουλύμ—τὸ κολύμβημα.

Καθιρνῶ—ἀντὶ καθαρίζω.

Κουλυμπήθρα—ἡ κολυμβήθρα.

Κουλτσίδα (ἦ)—ἡ ἐλζίνη β) καὶ πᾶς ὅστις ἔχει τὰς ιδιότητας αὐτῆς, ὁ προκολλώμενος καὶ μὴ φεύγων καίπερ ἀπιδιωκόμενος ἀπὸ τινος π. χ. «μὴ γίνισαι κουλτσίδα.»

Κούτσουρου—αἱ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ κορμοῦ τῶν δένδρων ὑλολειπόμεναι ρίζαι. β) τὰ κλήματα τῆς ἀμπέλου: πόσα κούτσουρα ἔχ τ' ἀμπέλι; σ' Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀστείας εὐχῆς:

Νὰ ζήχς νὰ γηράχς, κ' ἐν ἀμπέλ ν' ἀγουράχς,

Χίλια κούτσουρα νὰ ἔχ, κὶ μιὰ ρῶγα σταφύλ νὰ μὴν ἔχ!

γ) ὁ νωθρὸς τὸν νοῦν' χονδροκέφαλος.

Κουτσούλια (ἦ)—τὸ περιττωμα τῶν πτηνῶν καὶ ὁ. Κουτσουλῶ.

Κουρεύω—κείρω φρ. νὰ κουρεύησι—νὰ μοῦ χαθῆς.

Κουριμάδα (ἦ)=κοτ' εὐφημ. τὸ τοῦ ἀνδρὸς μῶριον.

Κούφιαλου (τὸ)=ὁ ἕνεκα τῆς ἐξαντλήσεως τῶν σωματικῶν του δυνάμεων καταντήσας ἀνίκανος νὰ ἐργασθῆ γέρον ἢ γραιῖα περιφρ.

Κριὰς (τὸ)=κρέας

Κουδουρδίξω=δὲν δύναμαι νὰ μένω ἥσυχος, κάμνω τρέλλες.

Κλουτσῶ=λακτίζω. φρ. κλουτσῶ τὴν τύχημ'—ἀφίνω νὰ με διαφύγη ἔκτακτη εὐκαιρία. φρ. τοὺν κλούτσηξαν=τὸν ὑποσκέλισαν καὶ ἔλαβον αὐτοὶ τὴν θέσιν του.—**Κλουτσια**=τὸ λάκτισμα.

Κλουτσουσκούφ=τὸ παίγιον, ἐν ᾧ διὰ τῶν ποδῶν ἀποτινάσσουν τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς πινος τῶν συμπαικτόρων.

Κουρκοῦτ =ἡ μάζα, ὁ χυλός. Τὰ μυαλά του εἶναι σὰν κουρκοῦτ, δηλ. δὲν ἔπηξαν ἀκόμη ἐπὶ ἡλιθίου.

Κινόνου=κενόνω-κενῶ μόνον εἰς τὴν φρ. κένουσ' τοῦ φαγί.

Κόφτου=κόπτω. Ἴτι κόφτ' κὶ ράφτ;=Ἴτι φλυαρεῖ. Κόφτ' τοῦ κεφάλιτ' =ἔχει κρῖσιν· ἢ γλῶσσαιτ' κόφτ' σὰν ψαλίδ=εἶνε πολὺν εὐγλωττος· τῶ-κουφι λάσπ=ᾤχετ' ἀπιῶν· θὰ σοὶ κόφου τοὺν βῆχα σ'=θὰ σὲ παύσω ἀνθαδιάζοντα· νὰ σοὶ κόψ!! κατάρρα· ἔκουσα καρφιά =δηλ. τὴν νύκτα ἐκρύωσα.

Κουμμάτ=τεμάχιον-ἓνα κουμμάτ ψουμί. β) μουσικὸν τεμάχιον· ἄς μᾶς παίξουν κὰν καλὸ κουμμάτ. γ) ἐν μέρει—κουμμάτ νὰ ἔρχι στὸν λογαριασμό· κουμμάτ κουμμάτ νὰ τρώηται. δ) ὀλίγον π. χ. κουμμάτ ἀκόμα ἂν ἀργοῦσες θὰ σφραλνοῦσα τ' ἀργαστήρ. ε) ἔμεινι κουμμάτ.

Κουμματιάξω=μιστύλλω. τέμνω εἰς τεμάχια, ἀφανίζω, τὸ κουμμάτιασε=τὸ ἔκομε μικρὰ τεμάχια, τὸ κατὰστρεψε.

Κουρζυκὺθ (τὸ)=κροκό;=τὸ μετὰ τὸ ξάνσιμον ὑπολοιπόμενον ἀκίθαρον μαλλίον.

Κουκουμνιαύκα καὶ κουκουβάγια=ἡ γλαῦξ.

Κουκῶνα=ἡ οἰκοδέσποινα-ἡ κυρία. β) φθειρα κατ' εὐφημ. φρ: τοῦ λόγουτ' ἔχ κονκῶνες.

Κουτσός=ὁ χωλός. β) ἐλαττωματικὸς οὐχὶ πλήρης· κουτσοπλῦσ'. Κουτσοῦλαχος=οὐχὶ γνήσιος, οὐχὶ πλήρης.

Κουλός=ὁ ἔχων βεβλαμμένην τὴν χεῖρα.

Κουρδέλα—ἡ ταινία. β) καὶ ἡ γνωστὴ ἀσθένεια.

Κουρμί (τὸ)=σῶμα, χαμένου κουρμί ὕβρ. χαμένε ἀνθρωπε, καὶ ὁ Ξενοφ. ἐν Ἑλλ. λέγει: «Τὰ δὲ ἐλευθέρα σώματα πάντα ἀφῆκε Λύσανδρος».

Κουμάχη (τὸ) = ὄρνιθών. β) ὕφασμα φρ. αὐτὸς ὁ ἔμπορους ἔχει καλὰ κουμάσια = ὄραϊα ὑφάσματα.

Κανναβάτσα (κάνναβις) = χονδρὸν ὕφασμα ἐκ καννάβεως.

Κουρουφέξαλα (τὰ) καὶ **κουλουβάχατα** = ἀσήμαντα, ἀνάξια λόγου.

Κλήθρον (τὸ) δένδρον ἄκαρπον = σκληθρον.

Κουντὸς = χαμηλός, μικρὸς τὸ δέμας. Φρ. ὁ κουντὸς ὁ ἄνθρωπος τρεῖς βολὲς βασιλέβ τὴν ἡμέρα. β) μικρός, κουντὸς ψαλιμὸς = λίγα λόγια καὶ κοντολογία. Κουνταίνω = μετβ. κάμνω τι κοντόν· σμικρύνω· ἀμετβ. ἐγὼ σμικρύνω. Φρ. Τὰ θοῦχα μ' μοὶ κόντεψαν. γ) πλησιάζω, προσεγγίζω· κοντέψαμι στοῦ χουριὸ = προσηγγίσαμεν.

Κουμπουλὸγ καὶ **κουμπουσχοῖν** = κομβολόγιον.

Κόμπους (ὁ) = ὁ κόμβος β) ἡ οὐσία τοῦ ζητήματος: Ἴδὼ εἶναι ὁ κόμπους. — Ἐνα κόμπους κρυσί = μίαν σταγόνα. — Τὸ γιαιρικὸ νὰ τοῦ πέρς ἀπὸ τρεῖς κόμπους τὴν ἡμέρα.

Κουτσι καὶ **Καλιάσκα** εἶδη ἀμαξῶν, ἅπερ κατὰ πρῶτον μετέφερον ἐξ Εὐρώπης πρὸς ἰδίαν χρῆσιν οἱ μεγιστάνες τοῦ κράτους καὶ τινες ξένοι πλούσιοι. Ὁ ἠνίοχος = Κουτσιάζης.

Κουβάρ (τὸ) = τὸ περιτετυλιγμένον ἐν εἴδει σφαίρας νῆμα, ὃ ἐλικών. Φρ. μαλλιὰ κουβάρια = τᾶκαμαν θάλασσα, συνώνυμα.

Κριθαρίτσι (τὸ) = ἡ γνωστὴ ἐπὶ τῶν βλεφάρων ἀσθένεια.

Κούσπους = τὸ ὑπόλειμμα τῆς σησάμου, ἐξ ἧς διὰ τοῦ πιεστηρίου ἀφηρέθη τὸ ἔλαιον. Ὁ κοῦσπος χρησιμεύει ὡς τροφὴ τῶν βουβάλων κατὰ τὸν χειμῶνα. β) καὶ πᾶν φαγητὸν ἄπαχον: ἔγεινι κούσπους.

Κουπέλ (τὸ) = ὁ ὑπηρέτης καὶ **κουπέλα** ἡ ὑπηρέτρια.

Κουπάνα (ἡ) = σκάφη τόσον ἡ ζυματικὴ, ὅσον καὶ ἡ πλυστικὴ β) καὶ οἱ πλυντήρες τῶν ἐν τῇ ἔξοχῇ κρηνῶν.

Κόπανος (ὁ) = ξύλινον ἐργαλεῖον, δι' οὗ κτυπῶσι τὰ ἅπερ πλύνουσιν ἐνδύματα αἱ γυναῖκες.

Κουττάβ (τὸ) τὸ νεαγνὸν τοῦ κυνὸς = ὁ σκύλαξ.

Κουνιάδους καὶ θηλ. **κουνιάδα** = ὁ καὶ ἡ γυναικαδέλφη, νέα λέξις.

Καμάρα (= τόξον).

Κουρνούφουλιὰ = φωλιὰ κορωνῶν, ἀρχαῖον χωρίον παρὰ τὸ Σουφλίον.

Κόνισμα (τό) = εἰκόνησμα.

Κουροῦπ (τό) = πήλινον ἀγγεῖον διὰ γλυκά.

Κουτὸς = ἠλίθιος, ἄμυαλος καὶ ἡ προῶξις **κουταμάρα** = ἀνοησία.

Κουτῶ = τολμῶ: — "Ἄν κουτᾶς ἔλα· ἢ καὶ ἀναλ. ἂν ἔχς κότου ἔλα.

Κουπέλ (τό) = δοῦλος, ὑπηρέτης.

Κουλλικ (τό) = κόλλιξ τὸ κουλλοῦρι καὶ πᾶν ὅ,τι ὁμοιάζει μὲ αὐτὸ κατὰ τὸ σχῆμα.

Κουντούρα = ὑπόδημα πλ. κουντούρια-συνών· φυλλάρια-γιμνιά-πουδήματα παπούτσια, κατίρια ἐννοεῖται μὲ διαφορὰν ἀπ' ἀλλήλων.

Κόντα (ἡ) = (ἡ κόνιδα) τὰ φάρια τῶν φθειρῶν καὶ ἄλλων μικρῶν ἐντόμων.

Κόντιασα = ἐγέμισα κόντες (κονίδιασα).

Κουνιάρ (τό) = ὁ κοντὸς· ξύλον μακρὸν καὶ λεπτόν.

Κρασουπατέρας = ὁ ἔκδοτος εἰς τὴν μέθην.

Κῶχ (ἡ) = γωνία.

Κρανωζούμ = ζυμὸς τοῦ κράνου καὶ ὁ ἀραιὸς καὶ ἄνοστος οἶνος.

Κριῖμα = ἁμάρτημα· νάχης τὸ κριμά μου· ἐπιφ. Κριῖμα! = ὡς οὐκ ὄφειλε.
Τι κριῖμα ; = Τι ἀδικία ;

Κλαίου καὶ **Κλαίγου** = κλαίω-κλάψα = κλάψιμον. Κλαψαράς μεγεθυντ. Τραβάτε με κ' ἄς κλαίω· ἐπὶ τῶν προσποιουμένων ὅτι δὲν θέλουσι τι.

Κιγδίζω = κοπανίζω τὸ κρέας εἰς λεπτότατα τεμάχια = κιγμάς.

Κριββάτ = ἡ κλίνη β') τὸ φέρετρον· καὶ τὸ περιβάλλον αὐτὸ ὕφασμα λέγεται κρεββατογύρισμα.

Κόμα = κατὰ συγκοπὴν ἀντι ἀκόμη. — Κόμα ἐδῶ εἶσι ;

Κώντικας = ὁ κῶδιξ

Κότος = θάρορος, τόλμη, εἰς τὴν φροσ.: — "Ἄν ἔχ κότου ἄς ἔρτ. καὶ ρῆμα **κουτῶ**. — "Ἄν κουτάει ἄς τοῦ πῆ.

Κουμμάτ (τό) = τεμάχιον. — Εἶνι ἓνα κουμμάτ! = ἐκτάκτου καλλονῆς· μουσικὸν τεμάχιον. — "Ἄς μᾶς παιξ κανένα καλὸ κουμμάτ. — Εἶνι ἓνα κουμμάτ μάλαμα· καὶ εἶνι ἓνα κουμμάτ ;...

Κάμπους (ὁ) = πεδιάς.

Καπίνας (ὁ) = ἡ βάτος ἐν χωρίῳ Τοκμάκ,

Κάμπια = ἡ κάμπη.

Κουμπιάζω—μοι ἔρχεται εἰς τὸν λαιμὸν κόμβος, δὲν δύναμαι νὰ καταπίω ἡσυχά· β) ὁμιλῶ οὐχὶ συνεχῶς, ἀλλὰ διακεκομμένως.

Κοιλόρφανους (ὁ)—οὗ ἀπέθανεν ὁ πατήρ πρὶν ἢ οὗτος ἴδῃ τὸ φῶς.

Κάτανας (ὁ)—ἵππος Οὐγγρικός μεγαλόσωμος.

Κουραχάνια—ἀνοησία. Δὲν ἀκούω τέτοια Κουραχάνια.

Κρουμμὺδ—τὸ κρόμμυον β) αἱ ρίζαι τῶν ὀρχοειδῶν φυτῶν.

Κρούου—τὸ κρούος β) ἡθ. κρούα λόγια—ψυχρά, προξενοῦντα δυσαρέσκειαν. Κρούους ἄνθρωπος—ὁ μὴ ἀγαπῶν νὰ σχετίζεται. κρούμπλαστρο—ἄνθρ. ψυχρός.

Κρούω—κρούω παρὰ τοῖς χωρικοῖς, παρ' ἡμῖν κτυπῶ. —Κρούξ τὴν θύρα λέγει ὁ χωρικός· ἡμεῖς· χτύπα τὴν πόρτα.

Κληματαριά—ἡ ἀναδενδράς παρὰ τοῖς χωρικοῖς, παρ' ἡμῖν ἐπικρατεῖ ὁ τουρκ. τύπος *ἀσμάς*.

Κληματσίδα (ἡ)—ὁ σχοῖνος.

Καλονάρχους—ἀντὶ κανωνάρχης καὶ καλαναρῶ τὸ ρῆμα.

Κουρὸς—κωφὸς μεγεθυντ. Κουφαρίδα· ἐπιτατ. θεόκουφος.

Κουρτίνα (ἡ)—τὸ παραπέτασμα.

Κρίνα (ἡ)—κυτόιον.

Κατρᾶν (τὸ)—κατράμιον

Κρύβου—κρύπτω· παρμ.: Ὅποιους κρύβ τὰ ροῦχάτ' ἔχ τὰ μισά· κρυφτὸ καὶ κρυβιθίτζ—κρυπτίνδα, τὸ γνωστὸν παίγνιον· κρυβιτσούρα—κρυψών. —Τοῦ σπίτι μας ἔχ πολλὰς κρυβιτσούρες.

Κρυφὸς—κρύφιος· β) μυστικός. εἶνι πολὺ κρυφός· γ) κρυφίως ἐνεργεῖ τὰς ὑποθέσεις του, ὕπουλος· κρυφὰ ἐπιρ. ἀντὶ κρυφίως.

Κάρτου—τὸ $\frac{1}{4}$ καὶ ἐπὶ τὸ τουρκικώτερον *τσεγρέκ*.

Καραγάτσι (τὸ) ἡ πτελέα.

(Ἐκολουθεῖ)

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο

ΤΩΝ ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΑΝ. ΘΡΑΚΗΣ

(συνέχεια ἀπὸ τὸν προηγούμενο τόμο)

Μ

Μαγαράς = σπηλιὰ μυθική στὰ παραμύθια.

(Ἰδ. Α. Βυζ. Σκ. μέγαρον).

Μάγκανος (ὁ) καὶ τὸ μάγκανο = τὸ ἐργαλεῖο, ποὺ τὰ κοράσια τεντώνουν τὸ πανὶ γιὰ κέντημα.

Μαγερευτούρα = λέξη, ποὺ ἀπιντᾶ μονάχα στὸ αἶνιγμα: Καρακάξα μακρονούρα, λήγορα μαγερευτούρα (τιγάρι).

Μαγνάδ' (τὸ) = σκέπασμα τοῦ κεφαλιοῦ πολὺ πολὺ ψιλό. (Μαγνὸς — μαγνάδι) (Ξανθοῦδιδ.) παρετυμ.

Μαγνίζω = 1) κρατῶ τὴν ἀναπνοή μου καὶ βάζω δύναμη, γιὰ νὰ κάμω τὴ φυσική μου ἀνάγκη. 2) Βάζω πολὺ κόπο νὰ τελειώσω μιὰ δουλειά.
— Καταμάγνισα νὰ τὸ τελειώσω. — Μάγνισε πολὺ νὰ τὰ βολέψ'. — Πολὺ ἂ μαγνίσ', κουζούμ' σί, νὰ τὰ βγάλς πέρα! — Τί μαγνίζς, μπρέ, ἔτσ' ;

Μαγοῦλες (οἱ) = τὰ μάγουλα.

— Τὴ φίλσε στὶς δυὸ μαγοῦλες γτης κῆπεσαν δυὸ τριαντάφλα. — Τί μαγοῦλες ἔν αὐτές; — Μαγοῦλες νὰ τίς φιλής. — Οἱ μαγοῦλες μου μὲ πονοῦν.

Μαγουλίκα (ἡ) = μιὰ ταινία, ποὺ κρατᾶ τὸ σκέπασμα τοῦ κεφαλιοῦ μὲ τὸν ἀνθρεῶνα.

Μαγκώνω = πατῶ τὸ χέρι μου ἀνάμεσα σὲ δυὸ πόρτες ἢ παράθυρα ἢ ὀπουδήποτε καὶ σταματῶ τὸ αἷμα.

— Μάγκωσε τὸ χέρ' ντου. — Μάγκωσα τὸ δάχτυλό μ'

Μαδίζω = 1) σκοροπῶ.

— Μάδσαν τὰ φύλλα ντης — Μὲ μάδσε τὰ μαλλιὰ μ'.

2) μαλώνω, ὄνειδίζω.

— Ἄ τὸν μαδήσω γώ. — Μάδσε τὸν νὰ κοιμάτ'. — Μὲ μάδσε ὁ ἄντρας μου.

3) φιλονικῶ.

— Σήμερα μάδσαμ' πὲ τὴ Μαυροδέσσα. — Τί μαδίζτε, λεγώ ;

Μαδισμένος (ὁ) κείνος ποῦ ἔχει μαλώσει.

—Εἶμαστε μαδισμέν'. —Σά μαδισμέν' πορπατοῦν.

Μάδισμα (τὸ) = τὸ μάλωμα,

—Δὲ θέλω μαδίσματα. —Τὰ μαδίσματα δὲ μ' ἀρέξνα μένα. —Πὲ τὰ μαδί-
σματα, πὲ τὰ μαδίσματα, ἔφαγάνα τὴ γυναίκα.

Μαθὲ καὶ **μαθὲς**. σύνδ. βέβαια, ἀλλά, μήπως, μπροστὰ στὶς προτάσεις ὡς ἐπιβεβαιωτικό.

—Ποῦ εἶσα μορὴ; —Μαθὲς εἶσα σὺ, ποῦ ἦρα γώ; —Μαθὲς χωρὶς γνώσ'.
—Μαθὲς τὸν δῶκες νε ἕνα μπαρά; —Μαθὲς τὸ ἤξαιρα γώ. —Μαθὲς τὸ
ἔλεγα γώ.

Μάζαλ' (ἡ) = νερὸ βρασμένο μὲ πίτουρα, ποῦ βουτοῦν τὰ νήματα γιὰ νὰ
τὰ κάνουν πὸ λεῖα.

Μαζαλιάζω = βουτῶ τὰ νήματα στὸ νερὸ, ποῦναι ἀνακατεμένο μὲ πίτουρα,
γιὰ ν' ἀποχήσουν μιὰ σκληράδα καὶ ζαράδες, καὶ γιὰ νὰ κορδώνουν.

Ἔτσι ὑφαίνουν τὰ σγουρὰ μεταξωτὰ πανιά.

—Ἐχω νὰ μαζαλιάσω τὸ πανὶ μ'. —Μεῖς μαζάλιασαμ'.

Μαζίτσα = Φιλήντας Γλ. Β. 71. λέγει: μικρὴ μάζα.

Μαζώνω καὶ **μαζώνω** = μαζεύω.

—Μεῖς μάζωξαμ' τὰ σταφύλια μας. — Πὰ νὰ μαζώξ' ξύλα. — Τί μαζώνω
μαρῆ; — Ἄ μαζώξω χορτάρια καὶ τσάννα γιὰ τὴ σιὰ. — Μάζωξε τὸν παρὰ τ'
γιὰ νὰ τὸν φάνα οἱ γαμπροὶ τ'.

Μάϊνα = παιγνίδι παιδικό. Ὅσοι παίζουν χωρίζονται σὲ δυὸ ἀντίθετα στρα-
τόπεδα καὶ κυνηγοῦν οἱ μὲν τοὺς δέ, ὅταν μπαίνουν στὴν περιφέρειά
τους· ἄλλοῦ: σκλαβάκια.

Βλέπε περιγραφὴ παιγνιδιοῦ Χατζοπούλου Θρακ. Τ. Γ'. σ. 294.

Μαῖχόσκο (ὁ) = ξυνᾶτος, νόστιμος.

—Ἄμμα μαῖχόσκο φαγὶ μᾶς ἔκανες ἀά! —Τὸ φαγὶ τῆς εἶταν μαῖχόσκο.

Μάκενα (ἡ) = μηχανή, κάθε μηχανή, ὕστερα πονηριά.

—Τί μάκενα πάλ' μᾶς κοῦρτσες = τί πονηριά μᾶς ἔστησες. —Αὐτὸς γοῦλο
μάκενες βγάξ' καινούργιες (= πονηρίες).

Μακαριά (ἡ) = τὸ δειλνο ποῦ δίνεται ὕστερα ἀπὸ τὴν κηδεῖα τοῦ πεθα-
μένου. 2) καὶ τὰ κόλυβα ποῦ μοιράζουσι γιὰ μακαρισμὸ τοῦ πεθαμένου
στὶς 40, ἢ στὸς 3 μῆνες, ἀπὸ σπῖτι σὲ σπῖτι σ' ὅλο τὸ μαχαλά.

Μακάριτ' (τὸ) = γαιοῦρι· ἀπὸ ποῦ ἡ λέξι δὲν ξαίρουσε. Οὔτε ὁ Φιλήντας
γράφει τίποτε γιὰ τὴ λέξι.

—Σήμερα ἔκαναμ' μακάριτ'.

Μακροσκοινίζω—1) δένω μακρὸ σχοινί, ἀπλώνω μακρὸ σχοινί. 2) ἀργοπορῶ, βραδύνω, ἀναβάλλω.

—Τί τὸ μακροσκοινίζῃς καὶ σὺ τόσο πολὺ; Κάν' τί ἂ κάνς. —Γὼ δὲ τὸ μακροσκοινίζω.

Μακρογαδούρα (ἦ)—παιγνίδι παιδικό, ποὺ τρία - τέσσαρα παιδιά πηδώντας μὲ ὄρμη ἀνεβαίνουν πάνωσ' ἄλλα τρία-τέσσαρα παιδιά σκυμμένα, ποὺ νὰ σχηματίζεται ἀληθινὸ μακρὸ γαδούρι. Στὸ παιγνίδι αὐτὸ, ἀφοῦ καβαλικέψουν αὐτοὶ ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἀντίθετο στρατόπεδο, ὁ ἕνας τους μετροῦ ἀπὸ τὸ ἕνα ὡς τὰ σαράντα δίχως ἀναπνοή. Ἐν τὸ κατορθώσει αὐτὸ δίχως διακοπὴ τῆς ἀναπνοῆς, νὰ μετρήσει δηλαδή ὡς τὰ 40, νικᾷ καὶ αὐτοὶ ποὺ παίζουσι μαζί ξαναπηδοῦν στὴ μακρογαδούρα, ἂν δὲ κόψει τὴν ἀναπνοή του νικιέται τὸ στρατόπαιδό του, καὶ κάνει τότε αὐτὸ τὴ μακρογαδούρα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πηδοῦν πάνω της. Βλ. Θρ.

Τ. Γ' σ. 289, περιγραφή Χατζοπούλου.

Μακροσκελίζω—ἀπλώνω τὰ σκέλια μου μακρῶς.

Μαλακοπρόσωπος (ὀ)—ποὺ ἔχει μαλακὸ πρόσωπο, δηλ. ποὺ δὲν ἐπιβάλλεται καὶ παίρνει μὲ τὸ μαλακὸ τοὺς ἄλλους. (ἀρχ.—ὑπομαλακίζόμενοι.) —Μαθὲς ἄνθρωπος μαλικοπρόσωπος. —Αὐτόννα λές, αὐτὸς δὲν κάν', ἔνε μαλακοπρόσωπος. —Τόσο μαλακοπρόσωπος δὲ γίνεται.

Μαλακοπροσωπιά (ἦ).

Πὲ τὴ μαλακοπροσωπιά τ' ἔχασε τὸ μπαρά τ'. —Μαλακοπροσωπιά πολὺ πολὺ δὲ χρειάζεται.

Μαλάζω—ἀνακατεύω μέσα στὰ χέρια μου.

—Μὴ μαλάζ' μπρὲ τὴ γκάτα. —Τὴ μάλαξε, τὴ μάλαξε, τὴν φῆγε.

Μαλακά (τὰ)—τὰ μαλακά μέρη τοῦ κορμιοῦ.

—Ἔπεσε στὰ μαλακά—δὲν ἔπαθε τίποτε. —Μαλακά νὰ περταϊτῆς—προσεχτικά.

2) τὰφοδεύματα.

—Νὰ φᾶς τὰ μαλακά μ', —Νὰ χιυπᾶς τὰ μαλακά σ' γροθιές. —Μαλακά θὰ φᾶς! —Δὲ μπορεῖς τίποτε νὰ κάνς.

Μαλακὸς—αὐτὸς ποὺ εὐκόλα ὑποχωρεῖ, ὁ ἀσθενικὸς χαρακτήρας.

—Μαλακὸς ἄνθρωπος αὐτός, —σπλαχνικὸς, ὑποχωρητικὸς.

Μαλακόνω—μαλακύνω.

—Τὸν μαλάκωσα λιγάκ'—τὸν κατεπράϋνα. —'Α μαλακὸς' κι αὐτός—θὰ καταπραῖνθῆ.

Μαλακὸς (ὀ)—ἥσυχος.

—Μαλακὸς ἄνθρωπός, πολὺ μαλακός.

Μαλλίτκος—ὁ φτιασμένος μὲ τὸ μαλλί.

—Τὰ μαλλίτκα ροῦχα μας τὰβαλα στὸ σεντοῦκ'. —Τὰ μαλλίτκα γιάννια μ'.

—Ἄλλα μας τὰ ροῦχα ἔνε μαλλίτκα,

Μάλυστρο=ἐργαλεῖο τοῦ βαρελᾶ χρήσιμο γὰρ νὰ σιάζον τὰ σανίδια (ὀμαλίζω).

Μαλώνω=μὲ λόγια ὀνειδίζω.

—Πολὺ τὸν μάλωσα. —Νὰ μαλώνω δὲ θέλω. —Τί μαλών'ς λεγώ;

Ἔπειτα=πιάνομαι σὲ μαλώματα.

—Μάλωσαν σήμερα--καὶ μεῖς μάλωσαμ' μαυτόν να.—Ἐνε νε νὰ μὴ μαλών'ς πὲ τέτοιον ἄθροπο;

Μαμαλίγκα=ὀμὸ ψωμί ἢ ζυμαρικό σὰν εἶδος πηχτῆς μὲ ἀλεῦρι, νερὸ καὶ ξύδι. Ζυμαρικό τῶν χωριανῶν.

—Σὰ μαμαλίγκα γένκε τὸ ψωμί. —Μαμαλίγκα ἔκανες ἢ ψωμί; Ἔτσι λεγότανε κι ὁ ἀνίκανος νὰ τελειώσει μὰ δουλειά.—Μαμαλίγκα καυτός!—Ἄμμα μαμαλίγκα ἄαα !!

Μαμουλίγκα=παιδικὸ σαλάκι γὰρ τὸ χειμῶνα.

Μαμουῦκ (τὸ) - ὁ κεκρύφαλος, περιτύλιγμα τοῦ κεφαλιοῦ (Ἄριστ. Λυσιστρο. 530).

Μαμουκῶνω=περιδένω τὸ κεφάλι μου μὲ κεκρύφαλο.

Μαμουκωμένος=ὁ δεμένος μὲ τὸ μαμουῦκ.

Μάν' (ἡ)=ὁ θυμός, ἡ ὀργή, ἡ σκάση.

—Γὼ δὲν κλαίγω ποὺ μῆδραν, μόν' πὲ τὴ μάν' μου κλαίγω. --Πὲ τὴ μάν. ντου κτριῖνε. —Ἄ σκάσω πὲ τὴ μάν' μου. —Τὸν ἔχω μάν'. —Θαρρεῖς τὸ βιότ' μάν' τὸν ἔχ'. —Μάν' ἔχς' τὸ μπαρά σ' καὶ τὸ σκομίζς;

Μανὲ (ἡ)=γιαγιά.

Μανὲ λεγώ.—Ἡ μανὲ μ' γῆρτε.

Μάνέεε!=θαμαστικὸ στὴ ντροπή.

Μάνέεε λεγώ!! Γοὺ στὴ ντροπή!

Μάνι-μάνι=γρήγορα.

—Ἄντε ἔλα μάνι-μάνι νὰ φκιάσουμ' τὴν πῆττα. —Μάνι-μάνι τρέξε νὰ δγῆς.

—Ἔλα μάνι-μάνι νὰ ζημώσς.—Μάνι-μάνι γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλ'.

Μανιώουμ'=θυμώνω, ὀργίζομαι.

—Πὲ τὸ τίποτε μανιώνται. —Ἄ μανιωθῆ, ἀ ξεμανιωθῆ. —Σὰ μανιώθηκες, τι ἀ σὲ κἀνω καὶ γώ; —Λυτόν να ἄφσε τον, μανιώνται καὶ ξεμανιώνται.

Μανίτσα=ἡ μαμή.

—Φωνάξετε, λεγώ, τὴ μανίτσα! —Καλὴ μανίτσα ἔχομ'!

Μαξούλ (τὸ)=ἡ σοδειά.

—Τὸ φετνὸ μαξούλ' μας ἔνε καλὸ. —Δὲν ἔχομ' καλὸ μαξούλ'.

Μαντραγῶνα=μεταλλεῖο κρυφὸ, ὅπου συνηθέστατα πῆγαιναν νὰ σκάψουν γὰρ θησαυρό.

—Πῆγαν γὰρ μαντραγῶνα. —Μαντραγῶνα θάρρεψες πῶς ἔχω;

Μαρμαροδίμιτο—μιά παραλλαγή ἀπὸ τὰ πολλὰ εἴδη τῶν ὑφασμάτων ποῦ ὑφαιναν. Μ' αὐτὸ τὸ ὑφασμα ἔκαναν πετσέτες τοῦ τραπεζιοῦ, τραπεζομάντηλα καὶ ἄλλα. Τὸ φράσιμό του θὰ περιγράψωμε σὲ ιδιαίτερη μελέτη γιὰ τὰ Θρησκωτικὰ ὑφάδια.

Μαραγγιάζω—ζαρώνω, μαραίνομαι.

—Μαράγγιασε σὰ σῦκο. —Μαράγγιασε κῆγινε σὰ μούσιουλο. —'Α μαραγγιαστή. —Μαραγγιάσχε τὸ λουλούδι. —Τὸ μούτρο της μαραγγιάσχε κῆγινε σὰ φύλλο.

Μαράζ (τό)—πάθος πιουτοῦ, ἀρρώστεια παντοτεινή.

—Πὲ τὸ μαράζ ντου πέθανε. —'Εχ' μαράζ' ὁ καημένος.

Μαργώνω—τὸ παλιὸ *μαρκῶ*, μουδιάζω.

—Μάργωσαν τὰ ποδάρια μ'. —Μάργωσε τὸ κορμί μ'.

Μαρίτσες—τὰ μικρὰ στρειδάκια, ποῦ ἔχουν σχῆμα σπειροειδές.

Μαρκιοῦμ'—μηρουκῶμαι. (Βλ. Φιλήντα Α' τ. σ. 220).

—Μαρκέται σὰν κατοίκα.

Μαρμαρούζω—μαρμαίρω, λέγεται γιὰ τὴ μαρμαρυγή, ποῦ πετοῦν τὰ κεραμίδια τῆς στέγης, ὅταν φλογίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιον. 2) γίνομαι ἄσπρος καὶ ψυχρὸς σὰ μάρμαρο.

—Μαρμαρούζνα τὰ ντουβάρια τῆ σπιτιοῦ. —Πόψε μαρμαρούσνα τᾶστρα. —Τὸ φεγγάρ' μαρμαρούζ' σὰ διαμαντικό. —Τὸν εἶδε καὶ μαρμάρσε πὲ τὸ θυμὸ.

Μάσα—τὸ τραπέζι (*mensa*).

—Φέρ' τὴ μάσα μπρέ. —'Η μάσα μας δὲν ἔν' μεγάλ', μόν' χορφεὶ πολλοὶ καλοί.

Μασάλια—τὰ ἀφηγήματα, οἱ ἱστορίες δίχως ἔννοια.

—Τί μασάλια πάλ' μᾶς κουπανᾶς. —'Αμ μα μασάλια ἄ !! —Τί πολλὰ μασάλια μᾶς λές, παιδί μ'. —Αὐτὸς ὅλο μασάλια μᾶς λέει.

Μαραίνουμ'—μαραίνομαι ἀπὸ τὰ βάσανα.

—Μαράθκα, λέγω Σουλτή, μαράθκα. Μὲ μάραινε ἢ χηργιά. —Σὰ μαραμέν' τὴ γλέπω. —Μαράθκε ἢ καημέν'.

Μαρούλια (τά)—τὸ γνωστὸ λαχανικό. Τῆ λ. λέμε καὶ ἀπὸ θυμὸ καὶ ἀγανάχτηση ἀποκρούοντας κάτι ποῦ λέει ἔνας: *μαρούλια !!!* δηλ.—τί εἶναι αὐτὰ ποῦ λές. Ὁμοια εἶναι καὶ ἡ λ. τὰ *προύσα!!* Γραμμ. Φιλήντα § 1226 *lactuca amaraula*.

Μασούρια (τά)—πηγία ψηλὰ καλάμια, ποῦ σαυτὰ τυλίγουν τὶς κλωστές· λέγονται καὶ *καλάμια*.

Μασουριάζω—περιτυλίγω στὰ μασούρια κλωστές.

—'Α μασουριάσω, ὅπως καὶ ὁ *καλαμιάσω*.

Μασούριασμα καὶ καλάμιασμα.

—Σήμερα εἶχε μασούριασμα. —Τὸ μασούριασμα ἔν παιδί μ' κοπιαστικό.—'Ὅλ' τὴ μέρα ἂ μασουριάζεις ;

Μασιά=ἡ πυράγρα.

—Πὲ τὴ μασιά πιάστον να. —Τὸν ἔδρα (ἔδειρα) πὲ τὴ μασιά. —ἂ σὲ κόφω μιά πὲ τὴ μασιά. Σημαίνει καὶ κείνον ποὺ γίνεται ὄργανο τῶν ἄλλων.
— Τί μασιά ἔνε αὐτός! —Τὸν ἔκαναν μασιά.=δηλ. ὄργανο.

Μασκαρεύγω - μασκαρεύγουμ'=ἔναν τὸν κάνω μασκαρά, τὸν ντροπιάζω, τὸν ἐξευτελίζω.

—Μὲ μασκάρεψες μορή. —Μασκαρεύκες μοναχός σου. —Γοὺ θεγέ μ' μασκαρεύκαμ' λεγῶ, πὲ τὸν ἀνθρώπο τ'.

Μασταλαγίδα (ἦ)=φούσκα ποὺ βγαίνει στὴν ἐπιδερμίδα ἀπὸ ζούλιγμα λ. γ. σὲ κείνους ποὺ πρώτη φορὰ σκάβουν ἢ κόβουν ξύλα.

Ματοκοπῶ=αἵματοκοπῶ.

—Ματοκόψε ὁ τόπος=μαύρισε τὸ μέρος ἀπὸ τὸ σταμάτισμα τοῦ αἵματος.

Ματζούν'=ἓνα γιατρικό ἀπὸ βρασμένα χόρτα, ποὺ ὠφελεῖ στὸ καθάρισμα τοῦ αἵματος.

—Δόστον ἓνα ματζούν'! —Τὸν ἔκανα ματζούν'.

Ματσουλίζω (ματσουλῶ) τρώγοντας κάνω τὸν ἦχο τοῦ χτυπήματος τῶν χειλιῶν. Χτυποχειλῶ.

—Τί ματσουλίζεις μπρὲ σά... —'Εμεῖς ματσούλιξομ' καλά.

Ματσούκα=maxuca (Βλ. Φιλ. 44, Α'). Τὸ μεγάλο ξύλο ποὺ δέρονουν.

—Σὰν ἀρπάξω τὴ ματσούκα θά διῆς !

Μαστροχალαστής=κείνος ποὺ δὲν κάνει γιὰ τίποτε.

—'Λστοννα κιαυτόν, μαστροχალαστής ! —Τί μαστροχალαστής ἔν αὐτός!

Μαστραπῆς=μπακιρένιο ποτηρι γιὰ νερό.

Μάτα καὶ ματά=μετά, ξανά, ἔπειτα, πάλι· συντίθεται μὲ ρήματα συχνὰ πολὺ: ματατρώγω, ματαπίνω, ματαιέρχομ', ματανιώνω, ματατοπίζομ', ματαβουτῶ, ματρβάζω κλπ.

Μάτ' (τό)—μάτι· πληθ. *μάτια*. 2) τὸ μάτι τῶν φυτῶν. 3) ἡ ζήλια.

—Τὸ κακὸ μάτ' τὸν ἔφαγε. —Κακὸ μάτ' νὰ μὴ σὲ δῆ. —Τὸ ἔφαγε τὴ κόσμου τὸ μάτ'. —Κακὸ μάτ' ἔχ'=βάσκανο μάτι. —Μῆκανε πὲ τὸ μάτ'=μὲ ἔκλεισε τὸ μάτι, μοῦ δῶκε σημάδι. —'Εχ' κακὸ μάτ'. —Καλύτερα νὰ βγῆ τὸ μάτ' σου, παρὰ τῶνομά σ' (παροιμ.)

Σύνθετα: *μαυρομάτα, καστανομάτα, γαλανομάτης, ἀνοιχτομάτης, στραβομάτης, αὐγαμάτια, γκουρλομάτης, ματόπονος, ματόκλαδα, ματοσίνορα.*

—Μάτια ποὺ δὲ γλέπονται λήγορα λησμονιοῦνται. φρ. παροιμ.

Ματιάζω = βασκαίνω, βάζω στο μάτι.

— Τὸν μάτιαξαν. — Ἄ τὸν ματιάξνα. — Ἄ σὲ ματιάξνα, μωρή.

2) σημαδεύω.

— Τὸν μάτιαξα καὶ τὸν χτύπησα. — Δὲ ματιάξ' καλά. — Τῆ μάτιαξα καὶ τὴν δίνω μιά, πάρτην κάτ'.

Μανρομάτα = κάποιο φυτό, ποὺ στὴν κίτρινη στεφάνη του ἔχει κάποια μαῦρα σημάδια, σὰ μάτια.

Μανροτήγανο = ἀρρώστεια ἀνθρώκος, καλαγκάθι, νταλάκι, ποὺ γιαντρεύεται μὲ τὸ κίψιμο.

Μαχμουντιέδες = νομίσματα χρυσᾶ τοῦ Μαχμούτ.

Μαχαῖρ' (τὸ) = μαχαῖρι.

— Ἔχς μαχαῖρ' τρῶς πεπόν'. — Αὐτουνοῦ τὸ μαχαῖρ' κόβ'. = δηλ. ὁ λόγος του περνᾶ. (Βλ. Φιλήντ. Γλ. Β' σ. 182.)

Μάχουμ' = πολεμῶ, ἐχθρεύομαι.

— Αὐτόνα γὼ τὸν μάχουμ' = τὸν ἐχθρεύομαι.

Μαχῶ = σύνθετον τριζομαχῶ, πρεμαχῶ, λαμπουρομαχῶ. Σημαίνει ὑπερβολή!

— Ἡ νύφ' πρεπομαχοῦσε! — Λαμπουρομαχῆς πιά. — Πρεπομάχσε σήμερα ἢ γέκκλησιά.

Μεγιές (τὸ) = μὲ ὑγεῖες, ποὺ ἔγινε οὐσιαστικὸ καὶ παίρνει καὶ τὸ ἄρθρο καὶ σημαίνει τὴν ἐπίσκεψη, ποὺ κάνουν ὅταν πᾶν νὰ συγαροῦν σὲ ἀραβωνιάσματα.

— Ποῦ πάτε λεγῶ; — Πᾶμ' στοῦ μεγιές. — Μεγιές! = εὐχή. — Ἄντε μὲ γιές.

Μελανιάζω = μανρίζω.

— Τὸν μελάνιασα τὸ κοριμτ' πὲ τὸ ξύλο. — Ἄ σὲ μελανιάσω. — Μὲ μελάνιασε στίς τοιμπιές.

Μελανιά — ἡ μουτζούρα τῆς μελάνης, ποὺ τὸν παλιὸ καιρὸ ἦταν μαύρη.

— Τὶ μελανιές ἔν αὐτὲς λεγῶ;

Μελάξ' = βελάζει κλαίει τὸ παιδί.

— Πὲ τὸ πουρνὸ πιά μελάξ' τὸ παιδί, δὲν τὸ γλέπνα νε;

Μελαφός = ὁ ὑπόμαυρος.

— Τρῶμ' μελαφὸ ψομί. — Τὸ ψομί μας ἔγινε μελαφὸ.

Μεριοχάρτια ἢ καὶ *ψυχοχάρτια* τῶν παπάδων. = Κομμάτια χαρτί, ποὺ πάνω γράφουν τὰ ὀνόματα τῶν πεθαμένων μιᾶς οἰκογένειας, καὶ ποὺ τὰ μνημονεύουν οἱ παπάδες τὰ ψυχοσίββατα.

Μεροδοῦλ' *μεροφάγ'* = φράση γιαντοῦς, ποὺ ἔχουν ἡμερομίσθιο, ὅσο ποὺ νὰ φτάνει γιὰ τὸ φαγὶ τῆς ἡμέρας.

Μερακόνουμ' = ἔχω μεράκια, φροντίδες, πάσχω ἀπὸ φροντίδες.

—Τὶ μερακώθηκες τόσο! —Λέν πρέπ' δὲ καὶ τόσο νὰ μερακῶνται κανεῖς.

Μερτικό = (τὸ) μερίδιο.

—Πάρ', ὀγλομή', τὸ μερτικό σ'. —Τὸ μερτικό μ' δὲν τὸ πῆρα. —Γοῦλ' ἔχνα τὸ μερτικό ντους. Ἡ καθεμὰ πὲ τὸ μερτικό ντης. (Αὐτὰ λέγονται στίς μοιρασίες.)

Μερώνω = ἡμερώνω, κίνω τὸ παιδί νὰ σωπάσει, τὸ ἥσυχάζω.

—Μέρωσ' τὸ παιδί, λεγώ! —Τὸ μέρωσα τὸ παιδί. —Λέν εἶσαι ἄζια νὰ μερώσ' ἓνα παιδί.

Μεσάλα (ἦ) = τὸ τραπεζομάντηλο.

—Βάλ' τὴ μεσάλα στὸ τραπέζ'. —Ἡ μεσάλαμ' ἔν μεγάλ' γιὰφτὸ τὸ τραπέζ'.

Μεσαργιά = (ἦ) τὸ μέσο μέρος τῆς πολιτείας.

Μετὰκ (τὸ) ξυλένιο δοχεῖο ποὺ μεταγγίζουσι κρασί ἢ μοῦστο, τὸ *μετάγγιον*.

—Φέροτὸ μετὰκ'. —Ἐβαλαμ' τὸ μετὰκ' πὲ κάτ' πὲ τὸ στουράκ'.

Μετάδοσ' = (ἦ) ἡ μετάληψη.

Μέτρος (τὸ) = τὸ μέτρο.

—Πὲ τὸ μέτρος τάγδρασα. —Πὲ τὸ μέτρος γοῦλα νὰ γίνται.

Μήγαρ = ἔρωτ. καὶ ἀρνητικὸ μόριο, σὰν τὸ ἀρχαῖο μὴ γάρ.

—'Α πᾶς μωρή; —Μήγαρ δέ! = ὄχι! —Μὴ γάρ ἂ νᾶρτ' = δὲ θὰ ἔρθει. Μὴ γάρ σένα ἂ ρωτήσνα = δὲ θὰ σὲ ρωτήσουν.

Μήδε = ἀντι τοῦ μήτε.

—Λέν ἔχ' μήδε κουκούτσ' μυαλό. —Μήδε ντροπή, μήδε τσίπα.

Μηδετίποτε (τὸ) = τίποτε, δλότελα τίποτε, καμμιά αἰτία, ἀφορμή.

—Πὲ τὸ μηδετίποτε μαλώννα. —Μωρή, πὲ τὸ μηδετίποτε νὰ πιανόστε! = νὰ μαλώνετε χωρὶς τὴν παραμυρὴ αἰτία.

Μηλαδέρφ' ἢ μηλαδρέφ' = ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἀπὸ μάννα ἢ πατέρα ἄλλον.

—'Η μηλαδερχή μ' ἔνε. —Ἐστειλα στή μηλαδελφή μ' νὰ γορέψω.

Μηρῶ = μηνύω, πληροφοροῦν, ἀναγγέλλω, μὲ τρίτο πρόσωπο ἐκφράζω τὰ παρόπονά μου.

—Μὲ μήνυσαν ποὺ θὰ νᾶρτ'. —Τὴν μήνσα νὰ μὴ ντὸ κίν'. —Τὴν μήνσα χίλια λόγια. —'Α τὴν μηνύσω γώ, νὰ διοῦμ' τι θὰ πῆ.

Μικούτσκος = πολὺ μικρός'

—Ἐχω ἓνα μικούτσκο παιδί. —Τὶ μικούτσκα τὰ ψωμά ντης! —Λόμ' λεγὼ τὸ μικούτσκο τὸ νταβά σ'. —Ἐχω ἓνα μικούτσκο μπακιρ, δὲν ἔχω ἄλλο.

Μιλίνα = μὲ φύλλα ἀπὸ ζυμάρι καὶ χόρτα ἢ μὲ τυρὶ ἢ μὲ γλυκό.

—'Η μιλίνα μας γίνζε καλή. —Ἐκαναμ' μιὰ μιλίνα... πού..! (πολὺ ὄραϊα!)

Μιλινόβιτσα = ἡ βίτσα ποὺ πλάθουσι τὰ φύλλα γιὰ τὴν πῆττα —τὴ μιλίνα.

- Μιλῶ*=ὀμιλῶ. —Μεῖς δὲ μιλοῦμ' αὐτόν να. —Μίλ'σαμ' λιγάκ'.
- Μιλιά*=ὀμιλία, σιωπή.=Τὰ μάτιατ' μιλοῦνα!
—Σὺ μιλιά! =Σάπαγορεύω νὰ μιλήσεις.
- Μιλημένος*=ὁ εἰδοποιημένος.
—Τὸν ἔχω μιλημένο. —Ἔνε μιλημένος.
- Μιμίγκα*=ὁ ἄνθρωπος ποὺ ξεψαχνίζει ὅλα καὶ σιγοπιίνεται.
—Τὶ μιμίγκα καὐτός!
- Μιμίδ'*=ἄπειρία, πλήθος.
—Κόσμος μιμίδ'! —Κεῖνο ἦνταν κόσμος πολὺς, νὰ, μιμίδ'.
- Μιμιδίω*=δοκιμάζω ἀνατριχίλλα στὸ κορμί μου.
—Μιμίδσαν τὰ κομμάτια μ'. —Μιμιδίζ' τὸ κορμί μ'.
- Μινίκ'*=σκυλάκι.
—Σὰν τὸ μινίκ' πάει πὲ πίσ'.=ὁ δουλικὸς ἄνθρωπος.
- Μίσηλο*=(μήμηλον) παιγνίδι παιδικό.
Βλέπε περιγραφὴν παιγνιδίου Χατζοπούλου Θεολ. Τ. Γ'. σ. 292
- Μισάδ'*=σανίδι τοῦ βαρελιοῦ.
- Μιτάργια* (τὰ)=τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ἀργαλειοῦ, ποὺ εἶναι φτιαγμένα μὲ νήματα· μαὐτὰ γίνεται τὸ ἄνοιγμα τῶν νημάτων τοῦ στημονιοῦ, ποὺ μέσα τους περνᾷ ἡ σαγίτια.
- Μισιά* (ἡ)=τὸ μῖσος (μισθὸς ἔργον).
—Μισιά πιά τὸν ἔχω αὐτονὰ τὸν ἄνθρωπο =Τὸν μισῶ. —Μισίσκε πὲ τὰ καμώματα τ'. —Τὸν μίς'σα καὶ γώ κ' ὁ κόσμος γούλος.
- Μισίσκλια* (τὰ)=μισοσκέλια. Τὸ πιστὸ χοίρινο κρέας, ποὺ χωρίζομε ἀπὸ τὰ σκέλια τοῦ γουρουνιοῦ.
- Μισταργός*=ὁ ἐργάτης μὲ μισθό.
- Μνιαγουρίζω*=Βγάζω τὴ φωνή μου σὰν τὴ γάτα.
—Τὶ μνιαγουρίζ' σὰ τὴν κάτω;
- Μιστὸ* (τὸ)=καλωσύνη
—'Α κὰς ἓνα μιστὸ παιδί μ'. — Μιστὸ ἔν νὰ δείνς τὸ φτωχό, —Τὴ φτωχοῦ ὅ,τι κὰς, μιστὸ ἔν.
- Μοῖρα*=κομμάτι ἀπὸ κρέας καὶ τὸ ἴδιο τὸ κρέας.
—Δὸς τοννα μοῖρες, νὰ διῆς ποὺ τίς καταχωνιάζ'. δουλειά μονάχα μὴ τὸν λῆς.
—Πολὺ γαπᾶς γλέπω τίς μοῖρες. —Μιά μοῖρα δέ με δῶκες,—Δὸμ' καὶ μένα, λεγώ, μιά καλή μοῖρα.
- Μοιράσ'* (τὸ)=ἡ κληρονομιά, τὸ χῶρισμα.
—'Α πάρτε νε μοιράσ'; —Τὸ μοιράσ' μας ἔνε λίγο. —Τὶ μοιράσ' ἂ πάρουμι μεῖς,

ποῦ ὁ μπαμπάς μας δὲ μᾶς φῆκε τίποτε. — Ἐφαγε τὴ κόσμου τὸ μοιράσ'.
— Μοιράσ' γὼ κόμ' δὲν ἔφαγα σὰν καὶ σένα.

Μόρκο—τὸ ἰώδες.

— Μόρκη μελάν'. — Πέμνε μόρκο τὸ παιδί πὲ τὸ κλᾶμα. — Μόρκος κόπκε πὲ τὸ θυμό τ'.

Μορτή—ἡ δεκάτη ἀρχαία λέξι (Ψάλτης, πρβλ. Κοραῖ εἰς Ἴσοκρ. Πλαταϊκόν, 19).

Μοσκοβολῶ—μυρίζω ὠραῖα, πολὺ.

— Ἡ μιλίνα μοσκοβόλεσε. — Μοσκοβολᾶ ὁ μπαχτσέ ντους. — Μοσκοβόλεσε ὁ τόπος !! — Μοσκοβόλεσαν τὰ λουλούδια.

Μουντός—ἀρχαῖον μυνδόσ' γιὰ κείνα ποῦ χάνουν τὴ διαφάνειά τους, λ. γ. γυαλικά, καθρέφτες.

— Τί μουντός καθρέφτης ! — Μουντὸ τὸ χρωμα, δὲν τὸ θέλω.

Μολύβ' (τό)—κάθε πρᾶμα βαρὺ.

— Σὰ μολύβ' βαρὺ τὸ παιδί σ'. — Μολύβ' νὰ ἦταν δὲ θὰ μὲ βάραινε τόσο.

Μολυβιάζ'—γίνεται βαρὺ σὰ μολύβι.

— Τὸ ψωμί μολυβίασε. — Ὁ ἄρρωστος μολυβίασε=ὑπομαύρισε.

Μονοιάζω—ἁμονοῶ, συμφωνῶ.

— Δὲ μονοιάζω σὰ προγόνα=δὲ συμφωνοῦν σὰν ἀπὸ δυὸ πατέρες ἢ μητέρες.
— Σὰ δὲ μονοιάζετε ἂ σᾶς διώξω.

Μόνω—(ὁμόω) ὁρκίζομαι.

— Μόσε νὰ σὲ πιστέψουμ'. — Ἄ μόσω γιὰ ! — Σὰ δὲ μόσεις δὲ σὲ φίνω. — Ἐμωσε στὰ σωστά ! — Δὲ μόνω γώ. (* Ἀμόνω στὴ Σωζόπολη).

Μοσκίζω—μυρίζω ὠραῖα.

— Μόσκισε τὸ σαραγλί σας. — Μοσκίτ' ἢ πῆττα σας. — Μόσκισε πάλ' ἢ μιλίνα σας.

— Ὑστερα βρωμᾶ.

— Ἀμ μα μόσκισε ἄ ! Σὰ χαλὲς μοσκίτ' τὸ σπῖτ' σας. — Μοσχίτ' ἄσκημα.

Μοσκιὰ (ἡ)—μυρωδιά.

— Ἐβαλαμ' καὶ μοσκιὰς στὰ κόλυβα.

Βρυσιά.

— Ἄντε μοσκιὰ! =παλιογυναίκα, λεύτερη, πρόστυχη. — Μοσκιὰ δὲ καυτή!

Μουλώνω—σιωπῶ.

— Σὺ νὰ μουλῶνς. — Ὅποιος μουλῶν' δὲ χάν'. — Νὰ μουλῶνς, γιὰτί σὰ νᾶρω κει ! — Μούλωξε καὶ σκάσε!

Μούλωμα—σκεπάστρα, μαντίλλα, καλύπτρα.

Μουκίζω = πειράζω ἕναν κινώντας τὰ χεῖλια μου.

—Τί με μουκίζεις μορή; — Τὸν μούκσα, γιατί με μούκσε καὶ κείνος.

Μούτιος = ἄνθρωπος σὰ γυναῖκα.

Μουνίκακας = τὸ ἴδιο.

—Κι αὐτὸς ἔνε ἕνας μουνίκακας!

Μουντώω = θολώνω. (Μουντάδα (ἦ) = θολούρα).

—Ὁ καθρέφτης σας μούντωσε. — Σὰ μουντώσ' τί νὰ τὸν κάνεις;

Μουρμούρα = φλυαρία.

—Εἶσαι καὶ σὺ μιὰ μουρμούρα! — Ἐ καὶ σὺ μουρμούρα! — δηλ. πού διαρκῶς με μουρμουρίζεις καὶ με τρώγεται.

Μουρμουρίζω = φλυαρῶ.

—Ὅλο μουρμουρίζ' πιά. — Ἐ μὴ μουρμουρίζεις δὰ καὶ τόσο. — Μὴ μουρμουρίζετε εἶπα!

Μουρμούρα (ἦ) = ὁ φλύαρος.

— Ἐ μουρμούρα καὶ σὺ! = φλύαρε.

Μουρουγλή (ἦ) = ἀνόητη.

— Τὴ μουρουγλή αὐτὴ θὰ γλέπουμ';

Μουῖστος (ὀ) = τὸ γλεῦκος, τὸ ζουμι πού χύνεται ἀπὸ τὸ λινό, ὅταν πατοῦν τὰ σταφύλια. Τὸ μουῖστο τὸν θειάφιζαν καὶ τὸν κρατοῦσαν σὲ ἀγγελία ξεχωριστὰ, γὰ νὰ φτιάνουν ὅλη τὴ χρονιά πελετέδες καὶ μουστολαμπάδες καὶ μουσταλενριές.

Μούσκεμα = βρέξιμο μεγάλο.

— Ἐγίνα μούσκεμα = βρόχηκα πέρα πέρα. — Ἄ γίν' μούσκεμα, βρέχ'. Τὸ ἴδιο: ἔγίνα λούτζα.

Μουσκεύω = βάζω στὸ νερὸ καὶ βρέχω πολλές ὥρες.

— Μούσκεψα τὰ ρουῖχά μ' πὲ βραδύς. — Πόψα θὰ μουσκέψω τὰ ρουῖχα καῦρω θὰ τὰ βγάλω.

Μουσάνδριγια ἀρχ. μεσάνδηρα = ἕνα ντουλάπι μεγάλο μέσα στὸν τοῖχο, ὅπου ἔροχιναν τὴν ἡμέρα τὰ στορώματα τοῦ ὕπνου.

Μουστολαμπάδα = μιὰ λαμπάδα ἀπὸ μουῖστο, πού σχηματίζεται με τὸ βούτηγμα μιᾶς κλωστής σκεπασμένης με ψύχες καρυδιῶν μέσα στὸν πελετέ, ὅπως ἡ κλωστή τοῦ κεριοῦ, μέσα στὸ βραστὸ κερὶ.

Μουσκάρ = μουσχάρι, τὸ παιδί πού δὲν παίρνει γράμματα, ὁ ἄνθρωπος πού δὲν ἀντιλαμβάνεται.

— Αὐτὸς ἔνε ἕνα μουσκάρ· αὐτόννα ἀ ρωτήσουμ'; — Σὰ μουσκάρ με κυττάζ'.

— Μὴ γλέψς σὰ μουσκάρ. — Οἱ ἀθρῶπ' ἔνε τοάφκοι = περιεργοὶ πὲ κάτ' πὲ τὸ βῶκο μουσκάρ' γυρεῦνα.

Μουσουνίζω=ἀναπνέοντας φουσῶ με τὴ μύτη, ποὺ ἀκούγομαι στοὺς ἄλλους.

— Διές τοννα πῶς μουσουνίζῃ. — Μὴ μουσουνίζεις, γιατί σταναχωρέθκα — Σάν τρῶνα δὲ μουσουνίζνα, ἄκσες!

Μουσταλευριά (ἦ)=ὁ πελτές, ὅπως τὸν λένε, ποὺ γίνεται με μούστο κομμένο μ' ἄσβέστι, καὶ με νισεστέ, ποὺ ἔφτιαχναν με στάρι.

Μοῦτρα (τά)=πρόσωπο.

— Κρέμασε τὰ μοῦτρά τ' μιὰ πῆχ'=σκυθρώπασε. — Μοῦτρα γιὰ δάσκαλος!
— Ἐχ'ς μοῦτρα κέρκεσαι κόμα μπροστά μ', μορῆ; — Πῆρε τὰ μοῦτρα ντης κῆφυγε. — Νά στά μοῦτρα σ'=προσβολή.

Μουτσουφλω=περιπαίζω καὶ βρίζω με λόγια ἄσκημα.

— Μὴ με μουτσουφλῶς.

Μουχάν' (λ. τ. mouhan)=τὸ φουσερὸ τῶν γανοτζήδων.

— Φυσῶ σάν τὸ μουχάν'=ἀναπνέει βαρειά.

Μουχλα (ἦ)=1) ἡ σαπίλλα. 2) ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἀγαπᾷ νὰ κινεῖται.

— Ἄντε καὶ σὺ μουχλα! — Παλιομούχλα!

Μουχλιάζω=σαπίζω.

— Τί μουχλιάζεις κλεισιμένος μέσα; — Μούχλιασα νὰ κάθουμ' μέσα. — Πάμ' ὄξω λιγάκ', γιατί ἂ μουχλιάσουμ'.

Μπάγουρος (δ)= (πάγουρος ἀρχ. ἑλλ.) αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν οὐρὰ «πεπηγυῖαν» β' συνθετ. ἔχει τὴν οὐρά. (Φιλήντας Ναυτ. Ἑλλ. φύλλ. 17. 28 Φεβρ. 1930 σ. 383).

— Ἄ σὲ φάγ' ὁ μπάγουρος. — Ἄ φωνάζω τὸν μπάγουρο νὰ σὲ φάγ'.

Μπάμπουλας (δ) (Βλ. Γνω. Γ. Α' Φιλ. σ. 216 Βαβούλα).

Μπάμπω (ἦ)=1) γριά.

— Ἡ μπάμπω κάθε μέρα δὲ μπάει στά τσάννα (παροιμία)=κάθε μέρα δὲν ἔχουμε ἐπιτυχίες.

2) εἶδος φασολιῶν νερόβραστων.

— Σήμερα ἔχουμ' μπάμπες.

Μπαμπόγρια=ἡ ἔσχατόγρια.

Μποχτσαλίκ'=τὰ δῶρα τοῦ γαμπροῦ στὴ νύφη.

Μπαμπράκς=ὁ πυκνομάλλης κι ἀχτένιστος. βροσιά.

— Ἄιντε μπαμπράκ'!

Μπάρεμ=τοῦλάχιστο.

— Ἐλα μπάρεμ σὺ! — Δόμ' μπάρεμ λίγο φομί.

Μπαρντάκ=τὸ μικρὸ σταμνὶ καὶ κουμάρ'.

Μπατάκα=ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀναξιόχρεος.

— Τὴ μπατάκα τ' πὲ κει νά... — Αὐτὸς ἔνε μιὰ μπατάκα πού... — Μὲ τέτοια μπατάκα καταπάσκες;

Μπεξεροντίζω = βαρύνομαι.

—Μπεξέρσαμ' νά τρωί' γοῦλο κρέας.

Μπελιγράτια = εἶδος λουλουδιοῦ.

Μπελονιάζω = περῶ στή βελόνα τήν κλωστή.

—Μπελόνιασε μ', μωρή, πού δέ γλέπω. —Δέ γλέπς νά μπελονιάσ'ς.

Μπήγω = 1) βυθίζω στή γῆ κάτω. 2) ξυλίζω. 3) φωνάζω,

—Τόν ἔμπηξα στό ξύλο = ἔδειρα. —Μπήξε, μωρή, τή φωνή σ'. —Ἐμπηξα μιά φωνάρα!

Μισοκερίτσα = αὐτή πού πέρασε τή μισή ζωή της.

—Μισοκερίτσα γυναίκα καυτή, τί νά σέ κάν'.

Μπατακώνομ' = πέφτω στό βουῦρο (μπατάκ), ζημιώνομαι ὡς τήν καταστροφή.

—Μπατακώθηκα πάει. —Μπατακώθηε ὁ ἄνθρωπος, πάει!

Μπατακώνω = ἀφανίζω, ζημιώνω.

—Τόν μπατακώσε τόν ἄνθρωπο. —'Α σέ μπατακώσ' μπρέ, αὐτός. —Δέ τόν μπατακώνω γώ.

Μπατοής (ὀ) — ὁ μέγας ἀδελφός.

—'Ο μπατοής μου ἦρτε. —'Α τὸ πῶ τὸ μπατοήμ'.

Μπλάστρο = τὸ ἔμπλαστρον.

Μπλαστρώνω = λερώνω.

—Μπλάστρωσε δῶ νά, ἔκανες σά ντὴ χρειγία. —Μᾶς καταμπλάστρωσε!

Μπλοῦγγα (ῆ) = βαθουλὸ μέρος καὶ γιομάτο νερό. Καὶ παιγνίδι *μπλοῦγγες*.

Βλ. περιγραφή Χατζοπούλου Θρακ. Τ. Γ' σ. 291.

Μπλοῦμ μπλοῦμ = ὁ ἦχος πού βγαίνει ἀπὸ τήν στάμνα ὅταν χτυπᾶς τὸ τὸ στόμα της μὲ τὸ χέρι σου. Φρ. *μπλοῦμ μπλοῦμ* τὰ τσουκάλια πού βροντοῦν τὰ καλαμάρια. Ἡ φράση αὐτὴ εἶναι ἀπὸ παιγνίδι παιδικό. (Βλ. περιγραφή Χατζοπούλου Θρακ. Τ. Γ' σ. 295).

Μπράζγκα = σφενδόνα μὲ πανί, (σφοντόνα) πού τὰ παιδιά πετοῦσαν στοὺς πετροπολέμους πέτρες. Ὑπῆρχε σφεντόνα, καὶ μὲ ἓνα καλάμι σχιστὸ στήν μιὰν ἄκρη, ὅπου ἔβαζαν τὰ πετράδια.

Μπογιαμάς (ὀ) = κρασί μαῦρο πού γίνεται ἀπὸ μαῦρο σταφύλι, τὸ *παπάζ-καραλίκι*.

—Μαῦρο σά μπογιαμάς. —Οἱ μπογιαμάδες μου ἔνε καλοί. —Πούλσα τὸ μπογιαμά μ'.

Μπολάκιμ δά = 1) πῶς ὄχι.

—Μὴ λάχ' καὶ δέν τήν βροῦμ'. —Μπολάκιμ δά.

2) εἶθε.

—Μπολάκιμ' δά νά νᾶρτ = εἶθε νᾶρτει. —Νά δώσ' ὁ Θεὸς μπολάκιμ δά!

Μπομπή—τὸ πόμπευμα.

Μπομπές—τὰ λόγια τὰ πομπευτικά καὶ οἱ πράξεις οἱ πομπευτικῆς.

—Γοῦ στὶς μπομπές !! —Τὶς μπομπές σου κίτταξε νὰ σκεπιάς'ς.

Μπομπεύω—πομπεύω, περιγελῶ, ἐξευτελίζω.

—Τὴ μπομπέψαν τὴ μασκαροῦ. —Δὲ μπομπεύουμ' γὼ πὲ τὰ λόγια σ'. —Μὲ μπομπέψετε, λεγῶ.

Μποπιτίσ' (τὸ)—ἄγγελο νεροῦ ἢ κρασιοῦ μ' ἕνα χέρι.

—Ποῦν τὸ μποπιτίς, μωρή ;—Ἐνα μποπιτίς κρασι εἶπγε!.

Μπορετό—βολετό.

—Δὲν ἔν μπορετό αὐτό.

Μπομπό (τὸ)—τὰ κουφέτα, τὰ ζαχαρικά-ζαχαρωτά.

—Ἐλα γὼ τὸ παιδί μ' νὰ τὸ δώκω μπομπό. —Μπομπό ἴφφερα τὸ παιδί μ'.

Μπόσκερο (τὸ)—τὸ κάτω ἀπὸ τὸ στῆθος μέρος τοῦ κορμιοῦ.

Μπροστήνω—ἀντιστέκομαι μὲ λόγια (ἐμπρὸς—ἴστημι).

—Γιατί μὲ μπροστήνται=ἐναντιώνονται. —Μὴ τὸν μπροστήνης, μπρέ, μικρὸς εἶσαι σῦ.—'Α τὸν μπροστήνω, ἄς μὴ χτυπᾷ.

Μπόσκογος—ὁ ἄδειος ἄνθρωπος, ὁ κοῦφος, ὁ ἄμναλος.

—Τί μπόσκογος ἄνθρωπος εἶσαι σῦ. —Τί μπόσκα λόγια ἔν αὐτά. —'Αμια μπόσκα λόγια ἔν αὐτά...

Μπομπόκ (τό)—ὁ κάλυκας καὶ μπιμπίκ, καὶ μπιμπικιάζω.

—Μπιμπίκασε τὸ κορμί μ'—ἀνατρίχασε, ἔβγαλε μικρὰ μπιμπίκια ἀπὸ τὸ ρήγος.

Μπούζουρος (ὁ)—ἡ παπαρούνα, ὁ κατακόκκινος.

—Σὰ μπούζουρος ἔγινε. —Κόπτε μπούζουρος πὲ τὸ θυμότ'.

Μπούζα—κοιλιά, στομάχι.

—Πρόσζε ἡ μπούζα μ'. —Μπαμπά, μπούζα θέλω=θέλω βραστή κοιλιά. —'Αμ καὶ γὼ θέλω, παιδί μ' (εἶταν χῆρος), μὰ δὲν ἔχ'.

Μπουμπούν'—ἀπὸ τὸ bubbone—κακὸ σπυρὶ στάχαμνά.

Μπουμπούνα—ἡ βρογχί, ἡ φλόγγα.

—Ἔχω μιὰ μπουμπούνα στὸ κεφάλ' μου=δυσκολία. —'Ὀχ μπουμπούνα ποῦ ἄναψε στὸ κεφάλ' μου=φροντίδα μεγάλη.

Μπουμπουνίζω (στὸ γ' πρ.)—βροντᾷ ὁ οὐρανός.

—Μπουμπουνίζε. —'Ας μπουμπουνίζ' ὅσο θέλ'. —Σὰ μπουμπουνίζ' καὶ τί;

2) Δίνω ἕνα μπάτσο δυνατό, ποῦ βροντοῦν τὰφτιά.

—Τὸν μπουμπουνίζα ἕνα να (μπάτσο) ποῦ τὸν πῆγε καπνός,

Μπρούμα ἐπίρρ.

—Ἔπεσε μπρούμα καὶ τσάκσε τὴ μύτ' ντου.

'Αντίθετο τὸ ἀνάσκελα.

3) πέρδομαι με δυνατό ἦχο. 4) ἀνάβω τὴ σόμπα.

—Τὸν μπουμπούνιζα! —Τὴν μπουμπούνιζα τὴ σόμπα!

Μπουρμάς==βραχιόλι. Στὰ χωριά φοροῦν γυάλινους μὲ πολλὰ χρώματα.

Μπρέκ==θαυμαστικό, ἐέ.

—Μπρέκ, ποῦ ἦσα; —Μπρέκ κιντί!!

Μπροστέλα (ἦ)=ποδιά. Φιλ. Γλωσσ. Τ. Γ' σ. 181.—ἦ πιστιὰ (ὑπουργίς) παρανοήθηκε σὲ *προσελίνα* (πρὸ καὶ σέλα) *προστελίνα*, *μπροστινέλα*, *μπροστέλα*. δηλ. ὁλότελα τὸ ἐνάντιο· κατὰ τοῦτο εἶπανε καὶ *πισελίνα* καὶ *πισινέλα*.

Μυγάρ' (τὸ)=ἡ μικρὴ μύγα.

—Γιόμισε μυγάρια τὸ ξύδ'. —Τί μυγάρια ἔν αὐτά; —Τὰ μυγάρια πλούθαιναν.

Μυζήθριγια=μυζήθρα.

Μυροκοπιῶ=παραεωδιάζω, βρωμῶ.

—Μυροκόπες=βρώμισες. —Μυροκόπε ὁ τόπος=μόσχισε παντοῦ, βρώμισε παντοῦ.

Μυρισμάδα=μυρωδιά, βρώμα καὶ κατ' εὐφημ. εὐωδία.

—Τὸ τυρὶ ἔχ' μιὰ μυρισμάδα! —Μέ ἦρτε μιὰ μυρασιμάδα. —Πολλὲς μυρισμάδες μὲ ἦρταν.

Μουτσοκλαίγω=κλαίγω μὲ παράπονο, λέγω κλαίγοντας τὰ παράπονά μου.

—Μουτσόκλαψε, μουτσόκλαψε καὶ τὴν δῶκαν τὰ δέριφρα νης. —Δὲ μπά νὰ μουτσοκλάψς καὶ σὺ λιγάκ'.

Μύτ'=κάθε ὄξω μέρος, ἡ μύτη τοῦ προσώπου.

—Ἡ μύτ' ντου πονεῖ.—Ἐύσ' τὴ μύτ' ντου.—Ἐχωσε τὴ μύτ' ντου καυτός. —Παντοῦ θὰ χάσ' τὴ μύτ' ντου.—Ἡ μύτ' ντου νὰ πέσ' δὲ θὰ σκύψ' νὰ τὴν πάρ'. =ὁ περήφανος. —Πιάσκε πὲ τὴ μύτ'. —Τί σήκωσες τὴ μύτ' τσου μορή;=τί ὑπερηφάνεῖς. —Νασά μύτ'=γιὰ τὸν περήφανο. —Πὲ τὴ μύτ' ντου στάζ' χολή=ὁ κακός.

Μῶλτσα=βρώτις (ἦ λ. σλαβική).

—Τὸν ἔφαγε ἡ μῶλτσα.

Μῶλτσοφαγόμενος—Αὐτὸς ποὺ τὸν ἔφαγαν οἱ μῶλτσες. Αὐτοὶ ποὺ τὸ πρόσωπό τους ἔχει πάθει ἀπὸ βλογιά. Συνήθως τὰ ροῦχα, ποὺ τὸ καλοκαίρι τὰ τρώγει ὁ σκῶρος.

Μῶμιτσες=(λ. σλαβική)· ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἀξίζει τίποτε.

—Μῶμιτσες καυτός.

Μωρή=κλητ. ἐπιφώνημα στὶς γυναῖκες.

—Ἐλα, μορή, Δοχτινῶ. —Ἀκοῦς, μορή, δουλιές!! —Τῆν, μορή, πὲ σένα.

(Ἐκολουθεῖ)

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΕΣ

ΣΕ ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΛΕΞΕΣ

Ἄρχη τοῦ τελεφταίου τέταρτου τοῦ περασμένου αἰῶνα, ὄντας παιδί ἀκόμα, νὰ ποῦμε, βρέθηκα σ' ἓνα χωριό, στὰ Προποντιακὰ παράλια τῆς Θράκης πού λέγονται ἀπ' τὸ Ροδοστό ἴσαμε τὴν Περίσταση μ' ἓνα ὄνομα Γανόχωρα. Τὸ χωριὸ ἀπτό ρωμαίικα λέγεται *Κούμπαγο*, μὰ οἱ δασκάλιοι τὸ λέγανε *Κούμβαορ*. Ἡ λέξη βέβαια εἶναι τούρκικη: *Κοῦμ μπαγή* καὶ σημαίνει *ἀμμουδένιο ἀμπέλι*, γιατί τ' ἀμπέλια του καὶ γενικά ἡ γῆς εἶναι ἀμμουδένια σ' ἐκεῖνα τὰ κατὰγιαλα.

Ἐγὼ βέβαια δὲν εἶμαι ὁ ἀρμόδιος νὰ ψάλλω τὴν ὁμορφιά του, μὰ οὔτε εἶμουνα τότε σὲ ἡλικία νὰ κάμω συστηματικὴ ἔρευνα τοῦ γλωσσικοῦ του ιδιώματος. Μόνο μερικὲς λέξεις πού λέγανε, μοῦ κάμαν ἐντύπωση καὶ τίς κράτησα στὴ μνήμη μου. Τώρα λοιπὸν θὰ τίς ἀναφέρω ἐδῶ καὶ θὰ προσπαθίσω νὰ ἐξηγήσω τὴν ἀρχὴ τους, γιατί ἀξίζει τὸν κόπο.

Τὴν καρδερίνα (Ἰταλ. *gardelino*) τὴ λέγανε *πλαγγιά*. Τὸ *πλαγγιά* δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο *ὑπολαῖς-ὑπολαῖδα*. Τὸ ἀρχαῖο *ι* καὶ *υ* ἐδῶ ξεπέφτει κανονικά στὴν Ἑλληνικὴ (Φιλην. Γραμμ. § 397 καὶ 400). Ἐπειδὴ ἡ συλλαβὴ *πο* γίνεται *που* κανονικά στὴ νέα Ἑλληνικὴ (Φιλην. ΓΓΕ. V' 58) λ. χ. *ποκάμισο* > *πουκάμισο*, *πυλάρι* > *πουλάρι*, *ὑποχρῶζει* > *πουχνίζει* (Πόντος Γ.Γ.Ε. α', 166) κτλ. τὸ *ου* ἀπτό ἀποσιωπᾶται στὰ βόρεια ιδιώματα, καὶ τὸ *ιδίωμα* τοῦ *Κούμπαγου* εἶναι βόρειο, λοιπὸν τὸ ἀρχαῖο: *ὑπολα-* γίνεται ἀπτοῦ κανονικά *πλα-*, τὸ δέφτερο μέρος ἔπρεπε νὰ γίνεῖ κανονικά *-ίδα* ἢ *-γίδα*, τὸ πῶς ἔγινε *-γγιά*, ἀπτό ἔρχουμε νὰ ξηγήσω.

Κατὰ τὸ σχῆμα *ἡ ἀγελᾶς* > *ἡ ἀγελάδα* καὶ *ἡ ἀγελιά* (< ἀγελαία) εἶπανε *ἡ κορασίς* > *ἡ κορασίδα* καὶ *ἡ κορασιά*, *ἡ ἀκίς* > *ἡ ἀκίδα* καὶ *ἡ ἀγκισ*, *ἡ ἄλυσις* > *ἡ ἄλυσίδα* καὶ *ἡ ἄλυσιά*—«Στὸ μάβρο τότε δένουν κόβειτ' ἡ ἄλυσιά.» Δ. τραγ.—κτλ. ἔτσι λοιπὸν εἶπανε καὶ στὸ *Κούμπαγο* *πλαγίς* > *πλαγίδα* καὶ *πλαγγιά*, ἀντὶ *πλαγιά*, γιατί πρὶν ἀπ' τὸ *γ* ἀναπτύσσεται τὸ μυττόπνοο *υ*, πού τὸ γράφουμε κἀπτό *γ* λ.χ. *γ* > *υγ* = *υγ* (γρούφεται *γγ*): *ἴγλα* > *ἴγγλα*, *μογιλάλος* > *μογγίλαλος*, *ἀσπάραγος* > (ἀ)σπαράγγι, *φαγέλι* > *φραγγέλι*, *βίγλα* > *βίγγλα*, *λέγω* > *λέγγω* (Καπαδοκ.) *δεντρογαλιά* > *δρουγγάλια* (Μπουντιώνας), *ἀγράβανο* > *ἀγγάβανο* (Κρήτη), *λαγόνι* > *λαγγόνι*, *τρώγλη* > *τρούγγλα* > *τῆς τρούγγλας* > *ἡ στρούγγλα* (Κεφαλ. Τσιτσελή), > *ἡ στρούγγα* (κοινὸ) *τρώγω* >

τριώγω (Καπαδοκία), πύργος > πύργος (Χίο), φραγόσσυκα > φραγόσσυκα, φραγοστάφυλα > φραγγοστάφυλα, καταφύγι > καταφύγι, ἀγοριίδα > ἀγοριίδα (Θήρα), ἄγωρος > ἄγωρος, ἡ ἀγοριφή > τὸ ἀγοριφί, αἶγα > αἶγα (= δεντροία, κίτρινη βιόλα), πρόσφυγας > πρόσφυγγας κτλ. ἔτσι καὶ πλαγιά > πλαγγιά.

Ἄλλη λέξη ἄκουσα τὰ ἀγλαβάτα. Ἔτσι λέγανε κάτι μεγάλα κερύσια κόκκινα. Ἄφτὸ βέβαια δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ ἀβγολάτα μὲ τὴ μετάρθεση: ἀγλουβάτα καὶ μὲ τὴ φωνοσυρμὴ (ου+α > α+α): ἀγλαβάτα.

Ἄφτὲς οἱ δύο λέξεις μοῦ ἔκαμαν τότε ἐντύπωση καὶ τίς θυμοῦμαι ἴσαμε σήμερα. Ἐπειδὴς ὁμως λέγανε κι ἄλλες πολλές λέξεις ποὺ τίς συνάντησα κατόπι στὰ Θρακικὰ τοῦ φίλου καθηγητοῦ Πολυδωροῦ Παπαχριστοδοῦλου καὶ πολλὲς ἀπ' ἄφτὲς ἔχω ἐρημνέψει, ἀποφύσισα τώρα νὰ ἐτυμολογήσω, ὅσες μπορέσω ἀπὸ τὸ ὠραῖο γλωσσάριό του, ποὺ δημοσιέβει στὰ «Θρακικὰ».

Κάμνω λοιπὸν ἀρχὴ ἀπ' τὸν Α' τόμο σελ. 223 καὶ πέρα.

Ἄβραδίνα τούρκικα avrad θὰ πεῖ ἡ γυναίκα, ἡ σύζυγο avradin (τὸ τελικὸ ν λαρυγγικὸ) ἡ σύζυγό σου, avradini τὴ σύζυγό σου' ἀπ' ἄφτὸ εἶναι τὸ Θρακικὸ ἀβραδίνα=σύζυγο, γυναίκα.

Ἄγοιὰ—ἄγρωσις, λέγεται καὶ ἀγοιάδα' τὸ ἐπιστημονικὸ ὄνομα ποὺ τῆς δίνει ὁ Λινναῖος εἶναι: cynodon dactylon (Χελδράιχ - Μηλιαράκη, ἔκδ. Κολλάρου Ἄθ. 1926, σελ. 126).

Ἄθέρας (ὀ) καὶ ἀθήρα (ἦ)—τὸ πιὸ λεπτὸ καὶ καθαρὸ στρώμα τοῦ ἀπάνω ἀγέρας καὶ κατόπι κατὰ ἐπέκταση τοῦ νοήματος καὶ διαστέβρωση μὲ τὸν ἀθήρα σήμανε στὴ νέα ἐλληνικὴ τὸ διαλεχτὸ καὶ πιὸ λεπτὸ ἀπὸ κάθε προῖμα δηλ. τὸ ἄκρον ἄωτον, τὸν ἀνθό, τὴν ἄχνη, τὴν πάσπαλη καὶ τὰ ὅμοια. Ἄπ' ἄφτὰ λοιπὸν βγήκανε καὶ τ' ἄλλα μεταφορικὰ νοήματα, ποὺ τόσο ὁμορφα τὰ καταλογίζει ὁ κ. Παπαχριστοδοῦλου.

Ἄλιπανάβατος—τὸ ψωμί ποὺ τοῦ λείπει ἡ ἀνάβαση ἢ ζύμωσις' τὸ α εἶναι νόθο στερητικὸ, γιατί ἐδῶ ἔφτανε καὶ μόνο τὸ λιπανάβατος χωρὶς τὸ α. Ὡστόσο ἀπὸ παρετυμολογία σὲ μιὰ λέξη, ποὺ ἔχει φυσικὰ μέσα τῆς νόημα ἀρνητικὸ, βάζουμε κάποτε στὴν ἀρχὴ καὶ ἓνα ἀρνητικὸ καὶ στερητικὸ α γιὰ πιότερο δυνάμωμα ἢ ξεδιάλυμα τῆς ἄρνησης λ. χ.:

Ἄξεκάρφωτος > ἄξεκάρφωτος, ξυπόλυτος > ἄξυπόλυτος, ξεμάλλιαρος > ἄξεμάλλιαρος, ξεβράκωτος > ἄξεβράκωτος, ξετσιπίωτος > ἄξετσιπίωτος, θανάσιμος > ἀθανάσιμος ὀχτρος, ξέπλεγος > ἄξέπλεγος, μωρία > ἀμωρία κατὰ τὰ: ἀμναλία, ἀνοησία, κι ἀπ' ἄφτὸ ἴσπερα ἄμωρος κατὰ τὸ ἀμναλος κτλ. ἔτσι καὶ τὸ λιπανάβατος γίνεται ἀλιπανάβατος.

Ἄμμά εἶναι τὸ ἀν μὴ > ἀμμή > ἀμμά (σύγκρινε ἀκόμη > ἀκόμα, ἀντίκει > ἀντίκειρα, ἀγάλι > ἀγάλια, ἀλί > ἀλιά, ἐκεῖ > ἐκιά, δὴ > δά. ἦνί > νά (τὸ δειχτικὸ), ταχύ > ταχιά, πῆ > ἐπῆ, ἔτσι > ἔτσά κτλ..

Ἐπιπέφυκτος ἔτσι μὲ *η* τὸ γράφει ὁ Π. στὰ Θρακικά Α' σ. 228, μού φαίνεται ὅμως πὼς εἶναι τὸ *μυπέφυκτος* καὶ ἔγινε ἐδῶ παρετυμολογία πρὸς τὸ *μη* τὸ ἀρνητικό, ποὺ εἶναι τὸ ὁμοιονόημο.

Ἐπιπέφυκτος—ο (ἀπό+φάδι)· γιατί τὸ *b* τὸ χορδοχηρὸ ἀντι τὸ *π* τὸ ἀχορδόηχο: ἀπόφαιδος, κοίτα Φιλην. Γ.Γ.Ε. α', 215—216.

Τὸ *ἀμπουρία*—*τζουμπουρία* εἶναι τὸ τούρκικο *abur*—*zibur*.

Τὸ ἀνακούκοντα εἶναι ἀπὸ τὸ Ἑσυχιανὸ *κλωκυνά* μὲ τὴν πρόθεση *ἀνά* καὶ μὲ τὴν μετάθεση τῶν φτόγγων ἔνεκα τὸ ὑγρὸ κοινῶς: ἀνακούκοντα.

Ἐπιπέφυκτος εἶναι ἀπὸ τὸ ποὺ λέγεται ἐπιστημονικά: ἐπιπέφυκτος=ἀπτολεξεί: κοκκίνισμα τοῦ δέρματος.

Ἐπιπέφυκτος(ης) εἶναι τὸ κοινὸ ἀνεπιπέφυκτος μὲ τὴν ἀνομοίωση τοῦ δέφτερο *τ* σὲ *θ*, ἔνεκα τὸ προηγούμενο *τ* προβλ. παραστάτης > παραστάτης (Κύθιο).

Ἐπιπέφυκτος εἶναι τὸ ἐπίρρημα *ἐπιπέφυκτος*. Τὸ ἀρχικὸ *ε* γίνεται συχνὰ *α* στὴ νέα ἑλληνική: ἐργαλεῖο > ἀργαλεῖο, ἐγγυλία > ἀγγυλία, ἐντάμα > ἀντάμα, ἐνάμισυ > ἀνάμισυ, ἐγγάστρι > ἀγγάστρι, ἐγγίζω > ἀγγίζω, ἐγγόνι > ἀγγόνι, ἔντερο > ἀντερο κτλ. ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐπιπέφυκτος > ἀπιπέφυκτος (Φιλ. Γραμ. § 407).

Ἐπιπέφυκτος καὶ ποῦξενος εἰμὲς τὸ λέμε: ὄξενος καὶ ἀπόξενος καὶ ἀπτός φαίνεται, εἶναι ὁ σωστός τύπος δηλ. ὄξενος (=ξινός) καὶ ἀπόξενος (=τὸ ὄξενος μὲ τὴν ἐπίταση τῆς πρόθεσης ἀπό) τέλος τὸ ἀρχ. ὄξενος (μὲ *ι* ἐννοεῖται Γρ. 1450) ἔγινε νεοελλ. ὁ ξινός, δηλ. τὸ ἀρχικὸ ὄ τὸ πήρανε γιὰ ἀρθρο· προβλ. ὀλίγος > ὀλίγος, ὀλερός ('Ηουχ.) > ὀλερός, ὀλωλός > ὀλωλός, ὀνουφρης > ὀνουφρης κτλ. στὸ ὄξινός ὁ τονισμὸς στὴ λήγουσα κατὰ τὰ ἄλλα μὲ—*ος* λ. χ. ὀπισινός > ὀπισινός κτλ. (Φιλην. ΓΓΕ. γ'. 203—204. Γραμ. § 397).

Ἐπιπέφυκτος εἰμὲς τὸ λέμε *πιστιά* εἶναι τό: ὀπισθία (λωρίς) (ΓΓΕ. γ', 48—52) χωρὶς τὸ ἴσως τοῦ Στ. Ψάλτη. Στὴν Κρήτη λένε *ἀπιστιά* τὴν ἀψιδιά. Γίνονται δηλ. τὰ κανονικὰ φτογγικὰ παθήματα καὶ ἔτσι παρομοιάζοντας ἢ λέξη μὲ μιὰν ἄλλη γνωστότερη παίρνει ἀφτηνῆς τὴ μορφὴ παρετυμολογικά: ὀπισθία > ἀπισθία > ἀπιστιά (=πιστιά). ἀψιδιός: ἀψιδιός > ἀπισθία > ἀπιστιά (=ἀψιδιά). (Φιλην. ΓΓΕ. α', 222—224).

Ἐπιπέφυκτος εἰμὲς τὸ λέμε *ἀπλοχωρῶ*. Τὸ *ἀπλοχωρῶ* πρέπει νὰ τὸ μεταχειριζόμεστε στὴ σημασία ποὺ μεταχειρίζονται λίγο ἄλλα τὰ *ἀπλώνω*: ἕνας λεχτικός τύπος λ. χ. δὲν *ἀπλώνεται* ἀλλὰ *ἀπλοχωρῶ*, ἐνῶ μιὰ γυναίκα λ. χ. δὲν *ἀπλοχωρῶ* ἀλλὰ *ἀπλώνεται*.

Ἐπιπέφυκτος ὁ τύπος φαίνεται εἶναι ὁ ἰταλικὸς *primo* μὲ τὸ προθεματικὸ *a-*, ἂν εἶτανε ὁ ἀρχ. ἑλλην. *προῦμος*, δὲν ὑπαρχε λόγος ν' ἀποσιωπηθεῖ τὸ *μ* πρὶν ἀπὸ τὸ *ν* προβλ. στάμνα, ράμνος, κάμνω, Κόμνος, λάμνω κτλ. ὁ τύπος ἄλλωστε *προυνέλλα* φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν κατάλ. πὼς εἶναι ὁ

ιταλικὸς τύπος *prunella*. Πρέπει ὅμως νὰ ξεδιαλυθεῖ ἂν εἶναι ἐν. θηλ. ἢ ἀπροῦνα ἢ πληθ. οὐδ. τὰ ἀπροῦνα. Ὁ τόνος βέβαια δείχνει πὺς εἶναι θηλ. ἔχει καὶ ὁ Ψάλτης ἀπροῦνες μετὰ τὴ σημασίᾳ τοῦ καρποῦ, μὰ ἐδῶ ἔπρεπε νὰ ξεδιαλυθεῖ τὸ γένος, γιατί ὑπάρχουν τύποι: τὰ προῦνα, τὰ ἀποῦνα, τὰ ἄπουνα, τὰ τσάπουνα κτλ.

*Αρὰν-ταράν = ἄνω-κάτω· εἶναι φράση τουρκικῆ.

*Αργίτα = ἀργοπορία· ἔγινε κατὰ τὸ ὁμοιόφθογγο *ὄργιτα* = ὄργη, πού ἀφτὸ ἔγινε πάλε ἀπὸ τὸ ὁμοιονόημο *μάριτα* = κάκιωμα κτλ., ὅλα τοῦτα ἔχουν πρωτότυπο τὸ *χάριτα* = *χάρις* *χόρη* (Χατζηδάκης).

*Αριίδα· ἢ δέφετερη σημασία του δὲν εἶναι καθαφτὸ ὁ πισιός, ἀλλὰ ἢ *φιέρινα* τοῦ ἀνθρώπου· στὴ σημασίᾳ τοῦ πισινοῦ φαίνεται πὺς ἔγινε παρανόημα ἀπ' τὴ βουσιά: τῆς μάνας σου τὴν *αριίδα* (εὐφημισμὸς ἀντί: *τόν κ...*)

*Αργιά. Θέλει μετὰ *ι*, γιατί, ναί μεν τὸ θηλυκὸ τοῦ ἀρὸς εἶναι στὴν καθαρὴ βουσα τό: *αρεῖα* (πρὸβλ. *γλυκὸς* - *γλυκεῖα*), ἀλλὰ στὴ βυζαντινὴ κάνει *αρέα* (πρὸβλ. *πλατέα*), ἐπομένως στὴ δημοτικὴ θὰ κάνει *αριά* (μετὰ *ι*) (ΓΓΕ. α', 182 - β', 147).

*Ασκιὰ (ἦ)· εἶναι ἀπὸ τό: *μιὰ σκιὰ*, ὅπου τὸ τελικὸ *α* τοῦ *μιὰ* παίρνεται ὡς ἀρχικὸ τῆς δέφετερης λέξης *σκιὰ* καὶ ἔτσι γίνεται *ασκιὰ*: πρὸβλ. *μιὰ βδέλλα* > *μι' ἀβδέλλα*, *μιὰ χελώνα* > *μι' ἀχελώνα* κτλ. καὶ τ' ἀρχαῖο *ὅποια τια* > *ὅποιά τια* > *ὅποϊ' ἄττα* καὶ κατόπι μόνο *ἄττα* = *τινά*. (Φιλήν. Γραμματ. σ. 407): ἄλλοῦ πάλι λένε *δοσκιά* δηλ. κάτου ἀπὸ *σκιὰ* ἀπ' *δοσκιά*.

*Ασμάς = κληματαριά· εἶναι λέξη τουρκικῆ καὶ σημαίνει καθαφτὸ: *κρεμασταριά* ἀπ' τό: *ἀσάριμ* = κρεμνῶ.

*Ατσαλος βέβαια δὲν εἶναι τὸ *ἄκαλος* (Ψάλτη Θρακ. σελ. 44) εἶναι τὸ *ἀτάσταλος* > *ἀτάσταλος*. Ἀποσιωπᾶται τὸ πρῶτο *τ* γιὰ ἀνομοίωση, πρὸβλ. *πεντήντα* > *πενήντα*, *τεῖν' τα* > *ἴντα*, *Σταχτούρης* > *Σαχτούρης*, (*σάχη* ἢ *στάχη* στὸ Μωριά καὶ *σαχτάρι* στὸ Πόντο), *κλεφτάτα* > *κλεφάτα* (Χατζηδ. ΜΝΣ. α', 422), *κρατίτερο* > *κρακτερο* (Λεξιγγρ. ἀρχ. Ε', 74) *ἄτραχος* > *ἄραχος* (Κάρυστο)-(Φιλ. Γραμ. σελ. 86, στὴν ἀνέκδοτη Γρ. μου § 350, 19 ἔχω πολλὰ παραδ. καὶ ἀπ' τὴ νέα καὶ ἀπ' τὴν ἀρχ. ἑλληνικὴ): καὶ τότε τὰ δυὸ *αα* γίνονται ἕνα: *ἀτάσταλος* > *ἀάσταλος* > *ἄσταλος*: κατόπι τὸ *σι* γίνονται κατὰ μετὰθεση: *τσι λ. χ. στυλώνω* > *τσουλώνω* (ἀρχ. προφ. *υ* = *υ*), *σιυφός* > *τσουφός* (Παπαζαφειρόπουλος), *σιουπί* > *τσι(ου)πί* (Μυτιλήνη), *σιουπώνω* > *τσιουπώνω* (Πόντος), *ἔσιτία* > *τσιτία* (Πόντος), ἄλλα παραδ. βλ. ΓΓΕ. β', 196—197 στὴν ἀνέκδοτη Γρ. (§ 257) ἀκόμα πιὸ πολλὰ.

*Αφνός < *ἀχνός* < *ἀτμός*: γιὰ τοῦτο βλέπε Φιλήν. Γραμ. σ. 253· στὴ νέα Γραμματικὴ μου πού εἶναι ἀνέκδοτη τὰ ξεδιαλύνω πολὺ καλύτερα.

*Αφτριγιά: εἶναι ἢ κοινή: *ἄφτρια* καὶ γίνεται *ἄφτρια* κατὰ τὰ ἀρχαῖα *ἀθλήτρια*, *ψάλτρια* κτλ., γιατί στὴ νέα ἑλληνικὴ διασταβρώθηκαν οἱ κατὰ-

ληξες -τρα και -τρια προβλ. *υφάντρια* και *υφάντρα*, *κλέπτρια* και *κλέφτρα* κτλ.

Άχαμνά (μέλη)· είπαμε (Γρ. § 1226), πώς τὸ οὐσιαστικὸ παραλείπεται και παίρνει τὴ θέση του ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς· λ. χ. *ποντικὸς* (μῦς), δημοσία ὁδὸς > δημοσιά, ἀγοραστικὸ (σωματεῖο), ἄβυσσος (= ἄβυθος) θάλασσα > ἄβυσσο, ἡδύοσμος μίνθη > δυόσμος. συγκεραστὸς χόνδρος > συγκεραστὸς (τὸ πλιγοῦρι στὴν Κρήτη). *denarius numas* > δηνάριο κτλ.

Τὸ *ἀχαμνὸς* εἶναι τὸ *χαῦνος*, πὸν τὸ ὑποταχτικὸ *υ* τῶν διφτόγγων *αν ευ*, ὅταν μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς προσφορᾶς ἔγινε *β*, προφέρθηκε σὰ *μ* πρὶν ἅπ' τὸ *ν*, ἔγινε δηλ. μυτόπνοο γιὰ ἀφομοίωση· λ. χ. *εὐνοστη* > *ἐμνοστη*, *εὐνοῦχος* > *μνοῦχος*, *εὐλαῦνω* > *λάμνω*, *εὐρενω* > *ρεμνω*, ἔτσι και *χαῦνος* > *ἀχαμνὸς* (Φιλ. Γρ. § 245).

Ὁ τονισμὸς στὴ λήγουσα εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα μέ—*νός*: *ζωντανός*, *χτεσινός* κτλ. [κοίτα παραπάνου γιὰ τὸ *ἄξιμος* > *ὄξιμός* σελ. 357].

Βαγίζω ἢ *λεξ*. παράγεται ἀπὸ τὸ: *βαῖς* (= κλαδί τοῦ φοίνικα, δηλ. τῆς χουρομαδιῶς) και εἶναι Κοπτική *bai*· ἀρχικὰ σημαίνει πὸς τὸ κλαδί, δηλ. ἢ *βαῖς* λυγᾶ ἅπ' τὸ κάρπισμα· ἅπ' τὸ κλαδί πέρασε και στὸ δέντρο, πὸν λυγᾶ, πὸν γέρνει ἅπ' τοὺς καρπούς· κατόπι ἅπ' τὸ δέντρο τὸ νόημα τοῦ *βαγίζω* (= *λυγῶ*) πέρασε και σὲ κάθετι πὸν λυγᾶ, πὸν γέρνει, πὸν πλαγιάζει, ὅπως πολὺ ὠραῖα ἀπὸ τὸ τελεφιαῖο νόημα μᾶς τὸ λέει ὁ κ. Π. Παπαχριστοδούλου.

Βαράκ ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ: *waraq* (= ψιλοῦτσικα φύλλα χρυσοῦ). Ὁ Ἡσύχιος ἔχει τὴ λέξη *βάραξ* (= φύραμα και μᾶζα)· ὁ κ. Μ. Στεφανίδης τὰ ξεδιαλύνει πολὺ ὁμορφα στὸ Λεξικογραφικὸ Ἄρχειο, τόμ. 5', σελ. 212—213.

Βαρεμένος εἶναι μετοχὴ δυὸ ρημάτων: τοῦ *βαρῶ* (= *χτυπῶ*) και τοῦ *βαρύνω*, ὥστε ἢ *βαρεμένη* = *ἐγκυα* (ἀπὸ τὸ *κύω*) γυναῖκα εἶναι ἅπ' ἀπὸ τὸ δέφτερο· τὰ λήμματα πρέπει νὰ εἶναι δύο μὲ ὁλότελα διαφορετικὰ νοήματα.

Βεζενές λέξη ἀραβικὴ, *vezne* (= ζυγαριά)· ἐμεῖς τὸ πήραμε ἅπ' τοὺς Τούρκους μὲ τὴν ἐπένθεση τοῦ *ε* ἀνάμεσα ζ και ν ἔνεκα τὸ δέφτερο *ε* προβλ. *hazné* > *χαζενές*. *sübhé* > *σονμπεχές*, *ânepniá* > *ἀνεπενιά* (Πάνορμο), *séftlo* > *σέφτελο* (Πόντος) κτλ. και τ' ἀρχαῖα *Ἐομῆς* > *Ἐρεμῆς*, *Τελεμησῆς* > *Τελεμησῆς* κτλ.

Βέργα ἅπ' τὸ λατινικὸ *virga* ραβδί, βίτσα, κλαδί, κλωνὶ κτλ. Τὸ ἄτονο *ig* γίνεται στὴ νέα Ἑλληνικὴ *er* μὲ ὁποιοδήποτε ψηφὶ κι ἂ γράφεται τὸ *i* λ. χ. *ἀγκυρίδα* > *ἀγκερίδα* (ἢ *ἀγκλίτσα* στὴ Νάξο), τουρκ. *virgan* > *βεράνι*, *γηρατειά* > *γερατειά*, *Ἐρῆνη* > *Ἐρήνη*, *λυγηρὸς* > *λυγερός*, *κυρᾶ* > *κερά*, *ξηρὸς* > *ξερός*, *κηρὶ* > *κερὶ* κτλ. (βλέπε τα ὅλα Φιλην. ΓΓΕ. γ', σ. 131-135).

Τὸ ἰταλ. εἶναι *verga*, ἀλλὰ ἐμεῖς δὲ λέμε -*ga*, ἐνῶ ἔχουμε φτόγγο *γγ* και *γκ*, λέμε -*γα*, πὸν θὰ πει πὸς μαζὶ μὲ τὸ ἀρχ. Ἑλλ. Γ, πὸν προφερότανε *g*, γίνανε *γ* και ὅλα τὰ Λατινικὰ *g* πὸν εἴχανε περάσει στὴν Ἑλληνικὴ λ. χ. *bīga* > *βίγυ*, *dogā* > *δόγα*, *paganus* > *παγανός*, *tuga* > *ροῦγα*,

legatus > λεγάτος, magulum > μάγουλο, gula > γούλα, targa > τάργα, sagitta > σαγίτα, exagium > ξάγι κτλ.

Βοθηστής (=βοηθηστής) ὁ ἀνοιχτότερος φτόγγος ὁ ἀφομοιώνει τὸν κατοπινό του ἰ (η) κι ὕστερα τὰ δυὸ ο γίνονται ἓνα λ. χ. Μανοήλης > Μανώλης, ὀγδοήγτα > ὀγδόγτα, πρόμα > προῶμα, τὸ εἶχα > τόχα κτλ.

Παραστραταίει κατὰ τὸ φαινόμενο τὸ γοητεύω > γητέβω (ἀντὶς τὸ κανονικὸ γοτέβω), μι ἐδῶ γίνεται ἀποχωρισμὸς τῆς πρώτης συλλαβῆς ἀπὸ παρετυμολογικὴ παρανόηση, εἶπαν δηλ. μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ μεταβατικοῦ φτόγγου γλ: γογητέβω καὶ θαρρώντας τὸ γὸ πὼς εἶναι ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία: γὼ γητέβω τὸ εἶπανε καὶ τ' ἄλλο γητέβω.

Βολά εἶναι ἀφτὴ ἡ βολή πού παίρνει στὸ τέλος α ἀντὶ η ἀπὸ τὸ ὁμοιόνημο φορά γίνεται δηλ. συμφυρμὸς βολή+φορά > βολά.

Βόχα καὶ ἀνομοίωση ἀπ' τὸ buffa (=πνοή)· προβλ. βοέφος > βρέφος (Κύπρος), βάφτιση > βάχτιση (Λαογρ. θ', 152)..

Βούκα ἡ λέξις εἶναι λατινικὴ bucca καὶ σημαίνει στόμα, σαγώνι, μάγουλο κτλ. Bucca rapis λατινικὰ σημαίνει ἀκριβῶς ἀφτὸ πού ἔμεῖς λέμε βούκα, ὥστε εἶναι κατὰ ἔλλειψη τοῦ rapis· τὸ λένε ὁμως καὶ βοικιά λατιν. buccia.

Βούτη, τὸ λένε καὶ βουτίνα εἶναι ἡ βυτίνη τῶν Ταραντίνων. Ἀπὸ τὸ βουτίνα ἀποκόβεται ἀπὸ παρετυμολογία ἡ τελευταία συλλαβὴ να, γιὰ τὴ θεωρεῖται πὼς εἶναι ἡ δειχτικὴ λεξούλα νά (ἀρχ. ἡρί) καὶ γίνεται βούτη. Κατὰ τὸ σχῆμα προβατίνα > προβάτα, Σταματίνα > Σταμάτα εἶπαν καὶ τὴ βουτίνα καὶ βούτα (=βούτη).

Βουσί (=βυτίον)· τὸ ον εἶναι ἀρχαία προφορὰ τοῦ υ, πού διατηρήθηκε ἀπὸ τὸ γειτονικὸ β· λ. χ. βυζιά=βουζιά, βύζουνας=βούζουνας, βρούβω=κρούβω, θρούβω=θρούβω, κισσύβιον=κισσοῦβι (ξύλινο ποτήρι) κτλ. προβλ. καὶ τά: μυνδός=μυντός, μυστάκι=μουστάκι, θρούμβα=θρούμπα, Κύμη=Κούμη, πικτίζω=φουχτιάζω, σκῆφος=σκοῦφος, κύτρα=κοῦτρα (Γ.Γ.Ε, α', 25) κτλ. κτλ. κτλ.

Βυζάστρια ἡ κατάληξη -τρια εἶναι ἡ ἀρχαία, προβλ. μαθίτρια, ποιήτρια, φοιτήτρια κτλ., πού συνεπάρθηκε στὴ νέα Ἑλληνικὴ μὲ τὴν κατάληξη -τρα, γιὰ τὸ βυζάστρια στὴν κοινὴ μας τὸ λένε: βυζάστρα· προβλ. ψέφτρα > ψέφτρια, κλέφτρα > κλέφτρια κτλ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ (*)

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ὁ Θρακικὸς Ἑλληνισμὸς εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους ὅτι κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς δουλείας του διετήρησεν ἀκμαῖον τὸ φρόνημά του χάρις εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ τὰ λαμπρὰ σχολεῖα τὰ ὁποῖα συνετήρει. Ἐπὶ τόσα ἔτη οὐδέποτε ἔσβησεν ἡ παιδεία, οὔτε ἔλειψαν ὀλοτελῶς τὰ σχολεῖα. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι μετὰ μεγάλης δυσκολίας συνετηροῦντο ταῦτα διὰ τοῦ ὀβολουῦ καὶ τῶν πτωχοτέρων καὶ τοῦ παγκαρίου τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἐκάστοτε ἐνεφανίζοντο φιλόμουσοι καὶ φιλοπατρίδες Θραῖκες, οἱ ὁποῖοι συνέβαλλον διὰ γενναίων εἰσφορῶν εἰς τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων, ὅπου τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ—καὶ τὰ πτωχότερα, ἐμάνθανον γράμματα. Οἱ τοιοῦτοι γενναῖοι δωροὶ καὶ φιλόμουσοι συμπολίται εἶναι ἀναρίθμητοι. Καὶ ὅμως παραμένουν ἄγνωστοι εἰς τὸ Πανελλήμιον, μολονότι τὸ ἔργον τῶν εἶναι φωτεινόν, καὶ λαμπρὸν τεκμήριον τῆς φιλοπατρίας τῶν πλουτούντων ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι κερδίζοντες καὶ μεγαλυνόμενοι οἰκονομικῶς ἕνα πόθον καὶ ἕνα ὄνειρον εἶχον πάντοτε ἐν αἰτίλλῃ, ὅπως καταφαίνεται λαμπρῶς ἐκ τοῦ βίου τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους, νὰ συντρέχουν τὴν θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῶν ὁμοφίλων τῶν παντοιοτρόπως, εἴτε διατηροῦντες εὐαγῆ ἰδρύματα, εἴτε σχολεῖα παντὸς εἴδους καὶ πάσης βαθμίδος, εἴτε νοσοκομεῖα, εἴτε ἐκκλησίας διὰ δωρεῶν μεγάλων, αἵτινες ἀπέφερον ἀρχετὰ ποσὰ διὰ τὴν συντήρησιν πλουσίου διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν κοινοτικῶν σχολείων.

Δὲν ὑπάρχει πόλις καὶ κωμόπολις τῆς Θράκης μὴ ἔχουσα νὰ ἐπιδείξῃ τοιοῦτους γενναίους ἀνδρας, οἱ ὁποῖοι συνέδραμον τὰ σχολεῖα καὶ τὰ παντὸς εἴδους πνευματικὰ κέντρα τῶν κοινοτήτων.

Τὰ Θρακικὰ δημοσιεύοντα τὰς ἀποσταλείσας πληροφορίας καὶ εἰδήσεις, αἵτινες θ' ἀποτελέσουν τεμῆρια διὰ τὸν μέλλοντα νὰ περιγράψῃ ἔκτενῶς τὰ τῆς παιδείας ἐν Θράκῃ κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς δουλείας, παρακαλοῦν καὶ πάντα δυνάμενον νὰ παράσῃ παρόμοια στοιχεῖα, ὅπως ἀποστείλῃ ταῦτα εἰς τὸ *Θρακικὸν Κέντρον* πρὸς δημοσίευσιν, εἰχονταὶ δὲ ἕνα καὶ ἡ Σεβ. Κυβέρνησις εὐαρεστηθῆ νὰ διευθετήσῃ ἐπὶ τέλους τὰ διάφορα κληροδοτήματα τῶν Θρακῶν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν σχολείων τῆς Θράκης καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀγαθὴν καὶ ἱερὰν τῶν διαθετῶν ἐπιθυμίαν.

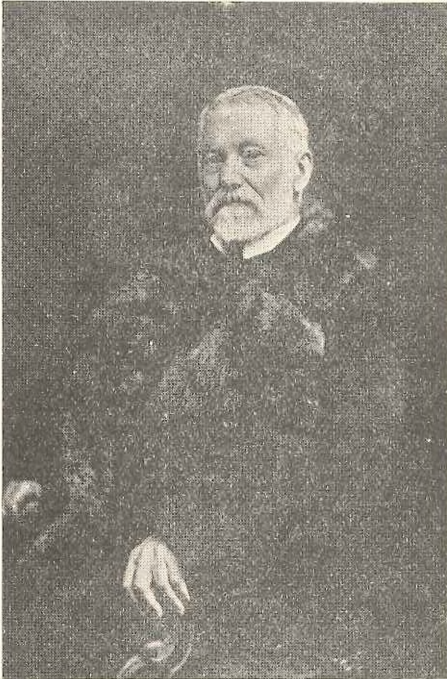
Λ. Θ.

(*) Τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» ἀποτίον φρόνον τιμῆς πρὸς τοὺς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εὐεργετήσαντας τὰ φιλανθρωπικὰ ἢ ἐκπαιδευτικὰ τῆς Θράκης καθιδρύματα, ἠθέλησε ὅπως συγκεντρώσῃ τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ διὰ τῶν «Θρακικῶν» φέρῃ εἰς τὴν δημοσιότητα εἰς αἴδιον μνημόσυνον καὶ παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς νεωτέρους. Ἀπετάνθη ὅθεν πρὸ ἔτους περίπου εἰς τοὺς μητροπολίτας Θρακικῶν ἐπαρχιῶν, εἰς τὰ ἐπιτοχικὰ συμβούλια τῶν διαλυθεισῶν Μητροπόλεων τῆς Ἀνατ. Θράκης καὶ εἰς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐνόμιζεν, ἠδύναντο νὰ παράσχουν σχετικὰς πληροφορίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

Οἱ Ζαρίφηδες κατάγονται ἀπὸ τὴν Προκόνησο—τὰ Μαρμαρονήσια¹⁾— καὶ ἀπὸ τὸ Πασαλιμάνι. Ἐκεῖνος ποὺ θεμέλιωσε τὸ νομὰ τους εἶναι ὁ Γιάννης Ζαρίφης. Αὐτὸς ἐδημιούργησε οἰκογένεια καὶ θεμέλιωσε γενεὰ καὶ ἔδωκε στὸ γένος ἀπογόνους διαλεχτοὺς.

Γεώργιος Ζαρίφης

Πρῶτο ἀπ' ὅλα τὰ παιδιά του εἶναι ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, ποὺ γεννήθηκε στὸ Μέγα - Ρεῦμα τῆς Πόλης στὸ 1806.

Ἦταν οἱ μαῦροι ἀκόμα χρόνοι, ποὺ ἡ δουλεία τοῦ γένους σιένευε περισσότερο καὶ βάρυνε τὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους. Σὲ τέτοια χρόνια ὁ Γιάννης Ζαρίφης ἐμπορευότανε στὴν Πόλη. Ἐὸ ἐμπόριο πῆγαινε πολὺ καλά καὶ πρόκοβε ὡς ὅτου ἀπόχτησε ἀρκετὴ περιουσία, τόση, ποὺ δὲν ἄφινε τὴν εὐκαιρία, ἀγαθοπροαίρετος, νὰ δείχνει τὴ μεγάλη του ψυχὴ, κάνοντας καλά. Ἔτσι κοντὰ στ' ἄλλα του καλά, ἀνακαίνισε στὸ χωριό του δυὸ ἐκκλησίες στὰ 1780, ποὺ σωζότανε ἀκόμα ὡς τὰ τελευταῖα στὴν Προκόνησο.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ εἶχε φανῆ καὶ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία, ποὺ πάσχισε νὰ φωτίσει τὸ ἔθνος, πὼς δὲ χάθηκε ἡ

ἐλπίδα γιὰ τὴν ἐλευθερία του, καὶ δούλεψε νὰ μυήσει τοὺς διαλεχτοὺς τοῦ γένους σὺς ἐνέργειές της καὶ τοὺς σκοποὺς της. Τότε καὶ ὁ Γιάννης Ζαρί-

Παρὰ πλείστον εἶχομεν ἀπαντήσεις αἰτινες καὶ δημοσιεύονται ἤδη· δυστυχῶς ὅμως εὐρέθησαν καὶ τινες καὶ δὴ ἐπιστήμονες καὶ μορφωθέντες διὰ κληροδοτημάτων εὐεργετῶν, οἵτινες οὔτε ἀπάντησιν ἠθέλησαν νὰ δώσουν. Ἀποφεύγοντες νὰ δώσωμεν τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὴν κοινὴν τῶν Θρακῶν καὶ τῶν ὀμογενῶν περιφρόνησιν, περιορίζομεθα εἰς τὴν ἀπλὴν τῶν πραγμάτων διαπίστωσιν. Σ. Θ. Κ.

1) Ὁ φίλος Γερουσιαστὴς κ. Μ. Σταμούλης μᾶς πληροφοροεὶ τὰ ἑξῆς: «Τὰ νησιά τοῦ Μαρμαρά δὲν τὰ ἐλέγαμε Μαρμαρονήσια οὔτε καὶ ἀπὸ Μαρμαρινούς τὰ ἤκουσα νὰ λέγονται ἔτσι. Τὸ Πασαλιμάνι (Ἀλώνη Ἑλληνησιτὶ) ἦτο νησι ἄλλο ἀπὸ τὴν Προκόνησον τὴν κοινῶς Μαρμαρά».

φης ανακατώθηκε καὶ μυήθηκε στοὺς κρύφους σκοπούς της, καὶ ὠρκίστηκε νὰ δουλέψει γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἔθνους, ὅπως καὶ ὅσο μπορέσει.

Κι ὅταν ἀναψε τὸ τουφέκι καὶ ὁ Μωριάς κήρυξε τὴν ἐπανástαση, ἀναγκάστηκε καὶ αὐτὸς καὶ ἡ φαμίλια του ὅλη νὰ μπαρκαριστῆ κρυφὰ γιὰ τὴν Ὀδησό, φεύγοντας τὸν ἀφρευκτο ἀφανισμό της.

Τότε πάνω στὸ μπαρκαρίσμα χάθηκε κέν' ἀπὸ τὰ παιδιά του—ὁ Νικόλαος, ποὺ τότε γλύτωσε ἢ παραμάνα του στὴν Τήνο. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Γεώργιος Ζαρίφης—μεγαλούτσικο παιδί, φοίτησε στὸ μεγάλο σχολεῖο τοῦ Ρισελιὲ στὴν Ὀδησό. Σπουδάζοντας ἔδειξε τόση ἐπιμέλεια καὶ προκοπὴ, ποὺ πῆρε βραβεῖο νὰ σπουδάσει δωρεὰν στὰνῶτερα σχολεῖα.

Ἡ ἐπανástαση πῆρε τὸ δρόμο της πλιά. Μέσα στὰ ἑπτὰ χρόνια τὸ ἔθνος πάλαιψε καὶ χαροπάλαιψε, ὡς ποὺ ἔφτασε ἡ ὥρα τοῦ λυτρωμοῦ του. Ὁ Μωριάς λεύτερος ἄρχισε νὰ συμμαζεύει τὰ ξηνητεμένα του παιδιά. Ὁ Καποδίστριας πρῶτος κατέβηκε νὰ ὀργανώσει τὸ βασίλειο καὶ νὰ βάλει σὲ τάξη τὸ Ρωμαῖικο. Σὲ τέτοιον καιρὸ κατέβηκε καὶ ὁ Γιάννης Ζαρίφης μὲ τὴ φαμίλια του ἀπὸ τὴν Ὀδησό. Τότε καὶ ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, τὸ μεγάλο του παιδί, σπουδαγμένο καὶ γραμματισμένο—καλαμαρὺς σοιστὸς—διωρίστηκε ἀπὸ τὸν κυβερνήτη γραμματέας στὴν Καρύταινα, βοηθὸς τοῦ διοικητή.

Μὰ ὁ Γεώργιος Ζαρίφης σὲ λίγον καιρὸ βαρέθηκε. Πῶς μποροῦσε ἕνας νέος ἄνθρωπος σὰν καὶ αὐτόν, νὰ κλειστῆ μέσα στὸ γραφεῖο γιὰ νὰ γράφει ἀναφορὲς καὶ νὰγωνίζεται γιὰ ξένες ἔγνοιες; Γιὰ τέτοιες δουλιὲς δὲν ἦταν. —«Ἐγώ, ἔλεγε, δὲν εἶμαι πλασμένος γιὰ γραφιάς. Νιώθω νὰ μὲ τραβᾶ τὸ ἀλλοσφερίσι καὶ ὄχι ἡ καρτέκλα τοῦ γραφιά, θέλω ἐμπόριο.»

Τὸ ἐμπορικό του δαιμόνιο καὶ ἡ ἐξυπνάδα του δὲν τὸν ἄφιναν νὰ ἡσυχάσει μέσα στὸ γραφεῖο του. Τί ἦταν γι'αὐτὸν μιὰ τέτοια θέση, ποὺ ὅλη ἡ Ἑλλάδα—μιὰ φούχτα ἀκόμα—τὸν στένευε καὶ τὸν ἔπνιγε. Ὁ μικρὸς της ὀρίζοντας τοῦ φάνηκε πολὺ στενὸς γιὰ τίς νεανικὲς του φιλοδοξίες. Καὶ γρήγορα-γρήγορα τὰ παράτησε κέφυγε πίσω γιὰ τὴν Πόλη.

Τὸν τραβοῦσε ἡ Πόλη! Ἐκεῖ ὅπου γεννήθηκε, καὶ ὅπου ὁ ὀρίζοντας μεγάλος καὶ ἀπέραντος τοῦδινε φτερὰ νὰ πετάξει. Συνήθιζε νὰ λέγει: «μεγάλη γκιόλα, μεγάλη ψάρια», ποὺ θὰ πῆ μεγάλος τόπος, μεγάλες ἐλπίδες.

Καὶ φτωχὸς, δίχως ἄλλο ἐφόδιο ἀπὸ τὴ σπουδὴ του καὶ ἀπὸ τὴν κλίση του στὸ ἐμπόριο, ρίχτηκε στὴ δουλειά.

Τὰ χρόνια κεῖνα ἕνα σπῆτι μὲ δουλιὲς μεγάλες, ποὺ φούντωσε καὶ φάνηκε καὶ ἑξακούστηκε στὸ ἐξωτερικό, ἦταν τοῦ Δημήτρη Ζαφειρόπουλου. Ὁ Ζαφειρόπουλος, ἕνας ξεχωριστὸς ἄνθρωπος μέσα στὴν Πόλη, εἶχε μεγάλο ἐμπόριο μὲ τὴν Εὐρώπη. Παντοῦ ἦταν τὸνομά του γνωστὸ κοὶ δουλιὲς του πήγαιναν καλά, ὅταν φάνηκε ὁ Γεώργιος Ζαρίφης μπροστά του.

—«Σὲ παίρνω στὴ δουλειά μου, τοῦ εἶπε». Κι ὁ νέος αὐτός, γεμάτος

ὄρη καὶ ξυπνάδα, ἄρχεψε τὸ στάδιό του εὐχαριστημένος. Γιατὶ ἔμπαινε μέσα σὲνα σπίτι, ὅπου ἡ κλίση του εὗρισκε ὀρίζοντας ἀπλωμένους.

Καὶ δουλεύοντας κάμποσα χρόνια ὁ Ζαρίφης τοῦ Ζαφειρόπουλου ἀπόχτησε τὴν ἐχτίμησή του καὶ τὴν ἀγάπη του τόση, ποὺ γιὰ τὸ χαρακτηῖρα του καὶ τὴν ἀξία του, ὁ προϊστάμενός του ἀπεφάσισε νὰ τοῦ δώσει καὶ τὴ θυγατέρα του. Μὰ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ πρὸς καιρὸ ἦρθε νὰ τὴ σταματήσει ἡ κακὴ μοῖρα, ποὺ ὠρθώθηκε μπροστά του.

Οἱ δουλιὲς τοῦ οἴκου Δημήτρη Ζαφειρόπουλου ναυάγησαν μονομιᾶς, ὅπως ἡ ἀναπίντεχη τρικυμία βουλιᾶζει καὶ τὸ πιὸ δυνατό καράβι. Ὁ καπετάνιος ἔπεσ' ἔξω καὶ τὰ μουτσόπουλα πᾶν κατ' ἀνέμου. Ὁμοῦς στὴν τρικυμία φαίνεται ὁ γενναῖος. Ὁ Δημήτρης Ζαφειρόπουλος ἔσβησε κ' ἐχάθη, μὰ ὁ Γεώργιος Ζαρίφης δίνοντας φτερὰ στὸ πνέμα του καὶ βλέποντας τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς του νὰ μὴ χάνεται οὔτε στὶς τρικυμίες, καταπαύστηκε καὶ τὸνομά του νὰ ὑψώσει καὶ τὸνομα τοῦ Ζαφειρόπουλου νὰ σώσει ἀπὸ τὴν καταστροφή καὶ τὴν ἀφάνεια. Καὶ σὰ μυαλὸ δημοουργικὸ ποὺ ἦταν, σχεδίασε κἄστρωσε ἕνα πρόγραμμα δουλιᾶς μὲ τοὺς γιουὺς τοῦ καταποντισμένου προϊστάμενου του. Μιὰ ἀτυχία γι' αὐτὸν δὲν ἦταν ἴποτε. Γιατ' ἔξαιρε πὼς τὸ ἐμπόριο ἔχει καὶ πολλὰς ἀτυχίες. Καὶ σὲ λίγον καιρὸ φάνηκε τι μπορούσε νὰ πραγματοποιήσει ἕνα μυαλὸ τετράγωνο σὰν τὸ δικό του, ποὺ τὸ βοηθοῦσε ἡ σπουδὴ καὶ ἡ μάθηση.

Καὶ νὰ τώρα μέσ' ἀπ' τὴν Πόλη ἀπλώθηκαν τὰ νήματα—σὰν τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης—μιας μεγάλης δουλιᾶς, ποὺ δέθηκαν μὲ τὰ πιὸ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης. Μὲ τὸ γυῖο τοῦ πενθεροῦ του Ζαφειρόπουλου Στέφανο, ἔδωσε ἕνα μεγάλο σπίτι, μὲ ὑποκαταστήματα στὴ Λόντρα, στὴ Μασσαλία, στὴν Ὀδησσό, στὸ Γαλάτzi. Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης ἔμεινε στὴν Πόλη, νοῦς καὶ κλειδί τῆς δουλιᾶς. Ὁ Στέφ. Ζαφειρόπουλος τράβηξε στὴ Μασσαλία. ὁ ἀδελφός του Μιχαὴλ Ζαρίφης ἐγκαταστάθηκε στὸ Λονδῖνο, ὁ Ἀλέξανδρος Ζαρίφης στὴν Ὀδησσὸ καὶ ὁ Ἰορδάνης στὸ Γαλάτzi τῆς Βλαχίας. Δηλαδὴ παντοῦ ὅπου ἀνθοῦσαν ἐλληνικὲς παροικίες κἄμπόριο Ἑλληνικὸ μεγάλο, ποὺ σάσιτιζε τοὺς Εὐρωπαίους. Καὶ τὸ κατὰστημα ὠνομάστηκε «Ζαρίφης καὶ Ζαφειρόπουλος».

Σὲ λίγον καιρὸ τὸ ἐμπόριό τους πῆρε μπροστά. Ἡ τύχη τοὺς εὐνόησε καὶ τὰ κέρδη τους μεγάλα τοὺς ἀνάδειξαν σ' ὅλη τὴν Τουρκιὰ καὶ τοὺς ἔκαμαν γνωστοὺς σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Ὁ Γεώργ. Ζαρίφης εἶχε ξεχωριστὴ ἐξυπνάδα στὰ τραπεζητικά. Ἐννιωθε μιὰ κλίση ν' ἀνακατεύεται στὰ συναλλάγματα καὶ στὰ δάνεια καὶ σὲ κάθε δουλειά, ποὺ ἤθελε ξεχωριστὴ διάθεση νὰ τὴν συλλάβει καὶ νὰ τὴν ἐκτελέσει ἐπιτυχημένα. Κι ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὸ ἐμπόριο στοὺς ἄλλους, αὐτὸς δόθηκε νὰ κάνει τὸ μαγαζέρι καὶ ν' ἀνακατεύεται στὸ παυγνίδι τῶν χρηματιστηρίων.

Ἡ φήμη του ἀπλώθηκε πολὺ ὥς που τὸν κάλεσαν στὸ παλάτι. Ὁ Σουλτάνος τὸν ἔκαμε δεξιὸ χέρι, γιατί ἦταν ὁ πιὸ ἐπιτήδειος νὰ τοῦ βροῖσκει χρήματα ὅσες φορὲς τὸ ταμεῖο τοῦ Κράτους—καὶ τότε ὄχι βρισκότανε σὲ δυσκολίες. Κι ὁ Ζαρίφης δούλευε γρήγορα πλουτίζοντας κι' ὁ ἴδιος.

Εἴκοσι σωστὰ χρόνια κράτησε αὐτὴ τὴν ἐμπιστευτικὴ θέση στὸ παλάτι μέσα τοῦ Σουλτάνου. Τὸ μυαλό του σ' ὄλη αὐτὴ τὴν ἐποχὴ μηχανεύτηκε πολλά, καὶ πολλὰ πέτυχε δανείζοντας στὸν Τούρκικο Χαζινέ. Ὡς που βαρέθηκε πιὰ κι ἀποτραβήχτηκε. Γιατὶ ἀπὸ τὴ δουλειὰ κι ἀπὸ τίς σχέσεις του μὲ τὸ παλάτι, πῆγε νὰ χάσει καὶ τὴν ἐλευθερίαν του.

Στὰ εἴκοσι αὐτὰ χρόνια τῆς ἀκούραστης δουλιᾶς, πέτυχε πράματα μεγάλα. Μὲ τὸ κοφτερὸ καὶ γρήγορο μυαλό του δημιούργησε ὅλα τὰ μεγάλα τραπεζητικὰ ἰδρύματα τῆς Τουρκίας, πού πρόκοψαν μέσα στὴν Πόλη καὶ πλούτησαν.

Σαράντα σωστὰ χρόνια μέσα στὴν Πόλη ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς δουλιᾶς, ἡ ψυχὴ σὲ κάθε κίνηση, σὲ καθ' ἑπιχείρησιν.

Ἔτσι πλουτίζοντας εἴρισκε τὸν καιρὸ νὰ κίμνει κι ὅλα τὰ καλὰ πού σχεδιάζε μὲ τὸ καλαπροαίρετο μυαλό του.

Ὁ Γεώργ. Ζαρίφης ἦταν μεγαλόδωρος καὶ πονετικός. Κανεὶς δὲ γύριζε προσπέφτοντας στὸ ἔλεός του. Πάντα θιᾶβρισκε ἀποκοῦμπι στὴ μεγαλοδωρία του. Κι ἂν ξόδευε σαράντα χιλιάδες λίρες τὴ χρονιά γιὰ το σπίτι του—ὅπως λένε τὰ τεφτέρια του—οἱ τριάντα χιλιάδες ἀπ' αὐτὲς ἦταν δωρεές. Δωρεές σὲ σχολεῖα, δωρεές σὲ παιδιὰ πού σπούδαζε, δωρεές σ' ἐκκλησίες, σὲ φαρμίλιες δυστυχησμένους καὶ ξεπεσμένους, δωρεές σὲ κοινότητες, δωρεές στὰ Πατριαρχεῖα.

Εἶναι μοναδικὸ φαινόμενο στοὺς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ λαχταροῦν τὰ γοῖμματα, νὰ λαχταροῦν νὰ δοῦν τὸ γένος μορφωμένο, ὅπως κήρυξε κι ὁ Κοραΐς λέγοντας, πὼς τότε θὰ νοιώσωμε τὴ δουλειὰ μας, ὅταν γνωρίσωμε τοὺς πρόγονούς μας στὰ σχολεῖα καὶ στὰ βιβλία. Καὶ ὁ Γεώργ. Ζαρίφης μὲ τὰ ἴδια ἰδανικά, ἄνοιγε τὰ ταμεῖα του, γιατί φιλοδοξοῦσε νὰ δῆ τὸ γένος νὰ πηγαίνει μπροστὰ στὰ γοῖμματα καὶ τὴν παιδείαν. Καὶ ξόδευε ἀλύπητα. Ἀναφέρουν πὼς ἡ γυναίκα του, καλοκάγαθη κι ἀνοιχτοχώρα καὶ τούτη, ἀνησυχοῦσε μὲ τίς τόσες του δωρεές, καὶ συχνὰ τὸν ὠνείδιζε πὼς σπαταλοῦσε. Καὶ βγαίνοντας πολλὲς φορὲς τὰ πόβραδα στὴν ἀκροθαλασσιά, κεὶ στὰ Θεραπειὰ, ὅπου ὑψωνότανε τὸ παλάτι του, πλάγι στὸ κῦμα τοῦ Βοσπόρου νὰ περδιαβάσει καὶ νὰ νάνακατευθῆ μὲ τὸ λαὸ συντροφευμένος μὲ τὴ γυναίκα του, ἔκανε καλωσύνες κρυφὰ κι ἀπὸ τὰ μάτια της. Τόσο ἀγαποῦσε νὰ μοιράζει τὰ πλούτη του καὶ τὰγαθὰ του.

Στὴν ψυχὴ του βαθεῖα ἦταν χαραγμένο: *Κάνε πάντα τὸ καλό, μὴ κριβεὶς τὰ πλούτη σου, γὰσαι πλούσιος στὴν καρδιὰ καὶ στὸ φτωχὸ ἀνοιχτοχέρους.*

Ὅμως ποτὲ δὲ φιλοδόξησε νὰ γίνεται γύρω στὸν ὄνομά του θόρυβος. Οὔτε μὲ σύστημα ἔκανε τίς εὐεργεσίες του ὑψώνοντας λ. χ. ἓνα νοσοκομεῖο ἢ ἓνα μεγάλο σχολεῖο γιὰ νὰ γράψει τὸν ὄνομά του μὲ χρυσὰ γράμματα, ὅπως πολλοί. Ὅχι, τέτοιος φιλόδοξος δὲν ἦταν. Ἀπλῶ βουτοῦσε τὸ χέρι του στὸ ταμεῖο του καὶ χάριζε. Χάριζε νὰ ὑψώσουν τὴ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, καὶ ψηλὰ στὸ Ἱστορικό Φανάρι, ἀπ' ὅπου φώτιζε, φωτίζει καὶ θὰ φωτίζει τὸ γένος σὰν τὸ Φάρο τὸ πέλαο. Ἐδῶκε ἀμέτρητα γιὰ τὰ ἐθνικά Νοσοκομεῖα τοῦ Βαλουκλή ἢ τοῦ Πέραν δίχως θόρυβο καὶ σούσουρο μεγάλο, γιὰ νὰ στηθοῦν καὶ νὰ ζήσουν. Καὶ μὲ τὸν ὄνομά του ὑψωσε σχολεῖα, πού μετὰ τὸ θάνατό του τὰ διατηροῦσε ἢ σεβάσμια γυναῖκα του: Τὰ νηπιαγωγεῖα τῆς Προύσης καὶ τῶν Θεραπειῶν.

Αὐτὸς ἴδρυσεν τὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα μέσα στὴν ἀκρόπολη τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βουλγαρίας—τῆς Φιλιππούπολης⁽¹⁾.— Ἐκεῖ ὡς τὰ 1908 ἑλληνισμὸς ἀνθηρότατος μὲ ἐκκλησίες καὶ πολλὰ σχολεῖα ἀνθοῦσε καὶ πρότευσεν τὰ γράμματα, τίς τέχνες, τίς ἐπιστῆμες καὶ τὸ ἐμπόριο. Τὰ διδασκαλεῖα αὐτὰ ἔβγαζαν τοὺς δασκάλους καὶ τίς δασκάλες πού χρειάζονται ὅλος ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας καὶ τῆς ἄλλης Βουλγαρίας καὶ διέδιδαν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν Ἑλληνικὴ παιδεία. Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης τὰ προοίκιε μὲ δωρεὰ χιλίων λιρῶν χρυσῶν τὸ χρόνο, χαρίζοντας τὰ εἰσοδήματα καὶ τὸ μεγάλο χτῆμα πού εἶχε στοὺς Σοφάδες τῆς Θεσσαλίας.

Τὰ Ζαρίφ. Διδασκαλεῖα ἔσβησαν ἔκτοτε. Ἡ ἀνάλογη πίστωση τῶν χιλίων λιρῶν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, πού ἀπαλλοτριώσε τὸ χτῆμα, ἀναγράφεται τὸν προϋπολογισμό του κάθε χρόνο, καὶ τώρα πλὴν σχηματίσθηκε ἓνα κεφάλαιο ἀπὸ τότε μεγάλο ὄχι μόνον νάναυσταθοῦν μέσα στὴ λεύθερη Θράκη, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκμάσουν καὶ νὰ θριαμβεύσουν μὲ τὴν ἴδια πνοή, πού εἶχαν ἄλλοτε πρὶν καταστραφοῦν.

Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης ἀποθνήσκοντας στίς 17 Μαρτίου 1884, ἄφινε στὴ χήρα Ζαρίφη κληρονομία τὴν ἐπιθυμία του νάποτελειώσῃ αὐτὴ ὅτι ὁ ἴδιος σχεδίαζε καὶ δὲν πρόφτασε νὰ πραγματοποιήσῃ.

Ἔτσι μὲ τὸν ἀδερφὸ τῆς Στέφ. Ζαφειρόπουλο, εὐεργέτη κι αὐτὸν τοῦ Ἔθνους, ἔστησαν τὸ Κεντρικὸ Παρθεναγωγεῖο τῆς Πόλης κι ἀγόρασαν στὴν Πρίγκηπο τὸ μεγαλόπρεπο χτῆριον, ὅπου ἐγκαταστάθηκε τὸ ὄρφανοτροφεῖο. Ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιά του, σὰν πέθανε ἢ χήρα μητέρα τους, δὲν ἔχασαν τὰ ἰδανικά τῶν γονέων τους καὶ ἀδιάκοπα συντηροῦσαν τὰ ἰδρύματα αὐτά

Μὲ τέτοια ἰδανικά ἐπλούτησε καὶ ἀπέθανε ὁ Ζαρίφης. Ὁ Ἄνδρέας Συγγρὸς μεγάλος εὐεργέτης τοῦ γένους σταπομνημονεύματά του—γιατί

1) Βλ. Θρακικά Τ. Β. (Α-Β') σ. 106-117. Κ. Μ. Ἀποστολίδου «Τὰ ἐν Φιλιππούπολει Ζαρίφ. Διδασκαλεῖα».

γνωρίζοτανε καλά μὲ τὸ Γ. Ζαρίφη καὶ ἔμποριο ἔκαμαν καὶ φιλία εἶχαν— λέγει τὰ ἐξῆς: »Ὁ καθένας πὺν τὸν γνώριζε ἀπὸ κοντὰ καὶ μπόρεσε νὰ τὸν ἐκτιμῆσει μποροῦσε καὶ νὰ βεβαιώσῃ πὺς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε ἀπέραντη καλοκαγαθία, εἰλικρίνεια, καὶ ἦταν πολὺ σπουδαῖο στοιχεῖο στὴν Πόλη, στὸ Λονδίνο καὶ στὴν Μασσαλία.»

Τέτοιος ἔζησε ὁ Γ. Ζαρίφης. Τὸνομά του γραμμένο ἔχιοτε στὴν ψυχὴ τοῦ κάθε Ἑλληνοσ, πὺν νιώθει τὸ ἀγαθὸ, θὰ μείνει ἀλησμόνητο στοὺς αἰῶνες. Θὰ λάμπει μέσα στὸ στερέωμα, ὅπου λάμπουν ὄλων αὐτῶν τὰ ὄνοματα, πὺν μὲ κάθε τρόπο εὐεργέτησαν τὸ ἔθνος.

Πολυδ. Παπαχριστοδούλου

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΑΡΑΣΛΗΣ

Ὁ Γρηγόριος Γρηγορίου Μαρασλῆς ἐγεννήθη ἐν Ὁδησσῷ τῷ 1831 ἐκ πατρὸς Γρηγορίου Ἰωάννου Μαρασλῆ, Φιλιππουπολίτου καὶ ἐκ μητρὸς Ζωῆς Θεωδωρίδου Κωνσταντινουπολίτιδος. Ὁ πάππος αὐτοῦ Ἰωάννης Κωνσταντίνου Κοϊμτζῆ ἦτο ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τῶν: Νικολάου καὶ Γεωργίου Κωνσταντίνου Κοϊμτζῆ, οἵτινες κατὰ τὴν τετάρτην δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἐγκατέστησαν ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν. Καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ εὐδοκιμήσαντες ἐν τῇ νέᾳ των πατρίδι ἐγένοντο γενάρχοι πολυμελῶν οικογενειῶν, αἵτινες ἀναδειχθεῖσαι ἐν τῇ ἐμπορίᾳ διεκρίθησαν ἐπὶ φιλανθρωπία, φιλογενεῖα καὶ φιλοθρησκῶ. Ἐκάστη ὁμῶς οικογένεια ἔλαβεν ἴδιον ἐπώνυμον· καὶ οἱ μὲν τοῦ Νικολάου ἀπόγονοι ἐπωνομάσθησαν Κοϊμτζόγλου, ὑφιστάμενοι καὶ νῦν ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίνῳ, οἱ δὲ τοῦ Γεωργίου-Κοιμτζόπουλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐν Μόσχᾳ Ἀντώνιος ὁ φιλικὸς καὶ οἱ τοῦ Ἰωάννου-Μαρασλῆδες. Τὸ ἐπώνυμον Μαρασλῆς προσέλαβεν ἤδη ὁ πάππος αὐτοῦ Ἰωάννης ἐκ τοῦ παρὰ τῇ δεξιᾷ τοῦ Ἐβρου ὄχθη κειμένου τῆς Φιλιππουπόλεως προαστείου, καλουμένου Μαρασίον, ἐνθα κατόκησε κατ' ἀρχάς.

Ὁ Ἰωάννης Κωνσταντίνου Μαρασλῆς ἐγένετο καὶ κτίτωρ τοῦ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἡρειπωμένου ἐκ πυρκαϊᾶς μητροπολιτικοῦ ἐν Φιλιππουπόλει τῆς ἁγίας Μαρίνης ναοῦ, εἰς ὃν ὑπήγετο τότε ἐνοριακῶς τὸ προάστειον στερούμενον ἰδίου ναοῦ, ὡς ἐδήλου καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ναοῦ κειμένου τάφου του ἀκόλρουθον ἐπιτύμβιον:

«Τὸν Ἰωάννην κτίτορα τῆδε καλύπτει λίθος.

Τὶ βλέπεις με, ὦ θεατά; Ὁ κόσμος εἶναι μῦθος»,

ὅπερ ἐσφύζετο μέχρι τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ ναοῦ τῷ 1855. Ἦ τοῦ ναοῦ ὁμως ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν γενομένη κρυφίως ἄνευ σουλτανικοῦ φερμανίου ἀνέγερσις ἐξήγειρε τὸν χόλον τῶν Τούρκων καὶ ἐπίνεγκε τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰωάννου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα μετὰ πολλὰς θυσίας ἔτυχε χάριτος καὶ ἐπετράπη αὐτῷ ἢ εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του ἐπάνοδος.

Γρηγόριος Μαρασλῆς

Ὁ Ἰωάννης συνεζεύχθη μετὰ τῆς ἐκ Στενιμάχου Φωτεινῆς, ἐξ ἧς ἐκτίησάτο πολλὰ τέκνα, ἐν οἷς καὶ πρεσβύτερον τοῦ Γρηγορίου Χατζῆ Σκάρλον, ἔμπορον (καφαντζῆν), ὅστις ἐκ τῶν προκρίτων τῆς κοινότητος τυγχάνων διετέλεσε καὶ δημογέρον αὐτῆς, ὡς ἐκ τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως διαπιστοῦται. Εἰκάζεται δὲ ὅτι οὗτος εἶναι ὁ κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἀπαγχονισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων Μαρασλῆς, καταγγεληθεὶς ὡς μέλος μυστικῆς ἐταιρείας (τῆς Φιλικῆς), ἀποσκοπούσης τὴν ἀπὸ τῆς δουλείας ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Ὁ Γρηγόριος Ἰωάννου Μαρασλῆς νεαρός ἔτι ἀποκατέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα καὶ ἐνυμφεύθη· πλουτισθεὶς δὲ διὰ τῆς ἐμπορίας ὑπεστήριξεν ἐκεῖθεν γενναίως τὰς ἐν Φιλιππουπόλει πολυμελεῖς τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐξαδέλφων του οἰκογενείας, ὅπερ ἐξηκολούθει ποιῶν καὶ ἐξ Ὁδησοῦ βραδύτερον, ὅπου ὀριστικῶς ἐγκατέστη. Ἐν τῇ νεοδημιῳ πόλει ὁ Γρηγόριος ἐκέρδισε πολλὰ ἔκ τε τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐμπορικῶν του ἐπιχειρήσεων καὶ ἔκ τῆς ἀγορᾶς καὶ μεταπωλήσεως οἰκοπέδων ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς πόλεως, πρὸς αἰλκυσσε δὲ ἀμέριστον τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐκεῖ ἐγκαταστάντων ὁμογενῶν διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑπηρεσίας του καὶ τὴν ἀγαθοεργίαν. Ἐκ τούτου ἠξιώθη ν' ἀναδειχθῆ πρόεδρος τῆς συσταθείσης *Φιλανθρωπικῆς ἑταιρείας*, ἣτις ἀντικατέστησεν ἐν Ὁδησῶ τὴν διαλυθεῖσαν *Φιλικὴν* μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἐγχειρήματος τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν καταδίωξιν τῶν μελῶν της.

Ἡ φιλανθρωπικὴ ἑταιρεία, ἣς τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου μέλη ἦσαν ὁ Ἰωάν. Αὐβρόσιος, Ἀλέξ. Μαῦρος καὶ Ἀλέξ. Κουμπάρης, ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς Φιλικῆς, συνεδρίαζε δὲ τακτικῶς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ προέδρου της Γρηγορίου Ἰωάν. Μαρασλῆ, διατελοῦσα εἰς διηνεκὴ ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς πρέσβεις ἰκέτας αὐτῆς παρὰ τε ταῖς ἀπανταχοῦ Ἑλληνικαῖς κοινότησι καὶ ταῖς αὐλαῖς τῶν τότε μεγάλων δυνάμεων, τοὺς ἀοιδίμους Δημ. Σχινᾶν, Μιχ. Νάζον, τὸν Εἰρηνοπόλεως καὶ Βατοπεδίου Γρηγόριον, τὸν Κοραῆν, τὸν Σκαρλᾶτον Παπαρρηγόπουλλον, τὸν Ἰάκωβον Ρίζον καὶ ἄλλους λογάδας καὶ μεγαλεμπόρους τοῦ γένους. Κατῶρθωσε διὰ τῶν ἀτρύτων ἐνεργειῶν της ἑκατομμύρια ρουβλίων νὰ εἰσπράξῃ παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τινῶν ξένων, ἅπερ πάντα διέθηκεν ὑπὲρ τῶν διαφυγουσῶν τὸ Τουρκικὸν φάσγανον εἰς τὴν ξένην χιλιάδων οἰκογενειῶν καὶ πρὸς ἀγορὰν πολεμεφοδίων ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος. «Εἰς τοιαῦτα βαρύτερα ἔξοδα ἔπρην ἡ ἑταιρεία ἡμῶν, — ἔγραφον οἱ ἑταῖροι τῷ 1821 πρὸς τὸν ἔφορον Κισνοβίου Μαρίνον Στρατῆν, — ὑπὲρ τοῦ γένους, εἰς τὰ ὁποῖα μόνον βασιλικὴ χάσσα ἠμπορεῖ ν' ἀνθέξῃ». Ὅθεν δικαίως ὡς ἡ ἀνωτάτη κεντρικὴ ἀρχὴ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν κοινοτήτων, αἵτινες εἰς αὐτὴν ὡς εἰς Ἄρχειον πάγον ἠφροσίβαλλον τὰς ἀναφυομένας ἐν ἑαυταῖς διαφοράς, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ σφρομένων ἐπισήμων ἐγγράφων.

Ἐν τοιοῦτῳ οἴκῳ καὶ περιβάλλοντι ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ὁ ὑπὸ κάλλους σώματος καὶ ψυχῆς περφοικισμένος φύσει Γρηγόριος Γρηγορίου Μαρασλῆς. Ἐπόμενον ἄρα ἦτο οὐχὶ μόνον νὰ διαφυλάξῃ τὰς οἰκοθεν ἐμφυτευθείσας αὐτῷ ἀρετὰς τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς φιλοπατρίας κατὰ τὸ περὶ κληρονομικότητος τῶν φυσιολόγων ἀξίωμα: «αἱ τε ἔμφυτοι καὶ ἐπίκτητοι τῶν ἀτόμων ἀρεταὶ διαφυλάσσονται παρὰ τοῖς ἀπογόνοις των διὰ τῆς κληρονομικότητος», ἀλλὰ καὶ ν' ἀναπτύξῃ αὐτὰς εἰς τὸν ὕπατον κατὰ τὸ ἀνθρωπί-

νας δυνατὸν βαθμὸν. Οὕτω ζάπλουτος αὐτὸς ἐκ κληρονομίας διατελῶν καὶ βασιλικῶς αἰέποτε ζῶν κύριον σκοπὸν τοῦ βίου του ὤρισε τὴν ἀγαθοεργίαν καὶ διένεμε τὰ πλούτη του ἀδρᾶ τῇ χειρὶ εἴτε ὡς δήμαρχος τῆς Ὀδησοῦ εἴτε ὡς μυστικοσύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας εἴτε ὡς ἰσόβιος πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Ὀδησῶ παροικίας εἴτε ὡς πρόεδρος ἢ μέλος ἀπειραορίθμων ἐν Ρωσσίᾳ φιλανθρωπικῶν ἐταιρειῶν εἴτε ὡς ἄπλοῦς πολίτης εἴτε ὡς τέκνον τῆς ἀθανάτου Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ὁ Γρηγόριος Γρηγορίου Μαρσαλῆς ἐσπούδασεν ἐν τῷ τότε ἀκμάζοντι ἐν Ὀδησῶ λυκείῳ Richelieu, ἐν ᾧ ἐξεπαιδεύθησαν πρότερον καὶ ἄλλοι Ἕλληνες λογάδες διαπρέψαντες ἐπὶ τῆς πρώτης ἐν Ἑλλάδι βασιλείᾳ (Παπαρηγόπουλλοι, Δραγούμης, Λεβίδης καὶ λοιποί). Ἀποφοιτήσας τοῦ λυκείου τῷ 1850 καὶ τὰς σπουδὰς του ἐν Εὐρώπῃ συμπληρώσας, ὄθεν καὶ ἡ γλωσσωμάθειά του, ἐπέδωκεν εἰς τὸν δημόσιον βίον. Ἐν τοῖς διαφόροις δημοσίοις ὑπουργήμασιν, εἰς ἃ διωρίσθη, παρέσχε τρανὰ δείγματα τῆς μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ περινοίας δραστηριότητός του. Ἐκ τούτου ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ συμβούλου καὶ τῷ 1878 ἐξελέγη ὁμοθυμαδὸν δήμαρχος τῆς Ὀδησοῦ, ἣν ἐπὶ δεκαεπταετίαν ὅλην διώκησε καὶ μετὰ τῆς ἱστορίας ἧς συνέδεσεν ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του καταστήσας αὐτὸ σύμβολον οὕτως εἰπεῖν παντὸς καλοῦ, ἀγαθοῦ καὶ καὶ ὠφελίμου.

Ὡς δήμαρχος ὁ Γρηγόριος οὐ μόνον ἠνώρθωσε τὰ ἐλεεινὰ τῆς πόλεως οἰκονομικά, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς αὐτὴν νέαν ὄλως ὄψιν καὶ διὰ ποικίλων κοινῆς ἀνάγκης καὶ ὠφελείας ἔργων κατέστησεν αὐτὴν ἐφάμιλλον πρὸς πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς μεγαλόπολεις. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Ὀδησὸς ἠτύχησε ν' ἀποκτήσῃ πάντα τὰ στοιχεῖα εὐνομουμένης καὶ πεπολιτισμένης πόλεως, ἥτοι τροχιοδρόμους, ἠλεκτρικὸν σταθμὸν, θαυμασίας λεωφόρους, ὑδραγωγεῖον, θέατρον, μελόδραμα, ἀγορὰν ζῶων, μηχανικὰ πλυντήρια, ἀπολυμαντήρια, δημόσια λουτρά, ὑδροθεραπευτήρια, νοσοκομεῖα, ψυχιατρεῖα, σχολεῖα, ἀναγνωστήρια, γυμναστήρια, παιδικοὺς κήπους, φυτείας, λιμενικὰ ἔργα κτλ. τ. ἔ. πάντα τὰ ἀπαραίτητα εἰς μεγαλόπολιν τεχνικά, ἐξωραϊστικά, ἐξυγιαντικά καὶ κοινωνικὰ ἔργα, δι' ἃ δικαιοτάτα ἐπωνομάσθη ἡ νέα παρὰ τῷ Εὐξείνῳ Παλμύρα.

Ἄλλ' ὁ μεγάλθυμος καὶ δημοφιλῆς δήμαρχος οὐδαμῶς ἐφείσθη καὶ τοῦ ἰδίου του πλούτου πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς πόλεως ἴδρυσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ λαϊκὴν βιβλιοθήκην καὶ ἀναγνωστήριον, λαϊκὸν σχολεῖον, νυκτερινὸν ἄσυλον, παιδικὰ συσσίτια, κηπουρικὴν σχολὴν, γηροκομεῖον, ἐκκλησίας καὶ ἄλλα, διατρανῶν τὴν γενναιοδωρίαν καὶ τὴν ἐλευθεριότητά του, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἄκραν καλαισθησίαν καὶ φιλοκαλίαν του. Καὶ ἐν γένει, δυνατὸν εἰπεῖν, οὐδὲν κοινωφελὲς ἐν τῇ πόλει ἐγένετο ἔργον οὗ δὲν συμμετέσχεν ὀπωσδήποτε ὁ κλεινὸς ἀνὴρ.

Ἄλλ' ἐὰν ὁ Γρηγόριος ἀνεδείχθη τοιοῦτος ὡς Ρῶσσος πολίτης καὶ δῆ-

μαρχος, οὐχ ἦρτον καὶ ὡς Ἕλληνας δὲν ὑστέρησε πρὸς τὴν ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνικὴν παροικίαν. Κατόρθωσε διὰ τῶν μέσων του ν' ἀναγνωρισθῆ δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἢ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὑφισταμένη Ἑλληνικὴ κοινότης, ὡς νομικὸν πρόσωπον, ἣς τὰ συμφέροντα πολλαχῶς ὑπεστήριξε· πρὸς ἄξιον δὲ τῶν πόρων της ἐδωρήσατο αὐτῇ ὀλόκληρον πολύτιμον οἰκίαν, πρὸς δὲ ἀνήγειρε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν γηροκομεῖον, ἐξ οὗ καὶ Ἰσόβιος ἐπίτιμος πρόεδρος τῆς κοινότητος ἀνεκηρύχθη.

Ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ δὲν ἐλησμόνησε καὶ τὴν γενέτειραν τοῦ πατρὸς του οὐδὲ τὴν μεγάλην πατρίδα του. Πρὸς ταῖς ἀνευ ἐπιδείξεως κατὰ χρόνους ἀρωγαῖς του εἰς διάφορα ἐν Ἑλλάδι φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα ἔκτισεν ἐν μὲν τῇ Φιλιππουπόλει καὶ ἐν τῷ Φαναρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰς περιβλέπτους φερωνύμους αὐτοῦ ἀστικὰς σχολάς, ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τὸ διδασκαλεῖον καὶ τὸν ζωολογικὸν κήπον. Ἀλλ' ἢ σπουδαιότερα πασῶν τῶν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του χορηγιῶν ἦτο ἡ ἴδρυσις τῆς Μαρσαλείου βιβλιοθήκης, εἰς τὴν ἔκδοσιν ἣς ἑκατομύρια κατηνάλωνε.

Στοχαζόμενος ὅτι τὸ ἔθνος ἡμῶν, ὅπως σταδιοδρομήσῃ πνευματικῶς, ἔδει σύμπαν νὰ γνωρίσῃ βαθύτερον καὶ λεπτομερέστερον τὴν πνευματικὴν τῆς Δύσεως πρόοδον, ἐχορήγησε τὰ μέσα πρὸς ἑξελλήνισιν ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων καὶ λογίων καὶ φιλόκαλον ἐκτύπωσιν τῶν ἀρίστων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων πάντων τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διακρινομένων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν. Διὰ πάσας ταύτας τὰς πρὸς τὸ ἔθνος εὐεργεσίας του, τὸ μὲν Ἑλληνικὸν κράτος ἐτίμησε τὸν γενναϊόδωρον ἄνδρα διὰ τοῦ μεγαλοσταύρου, ἢ δὲ τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία καὶ τὸ ἔθνος ἀνεκήρυξε μέγαν ἐθνικὸν εὐεργέτην. Ὁ Γρηγόριος Γρ. Μαρσαλῆς ἀπέθανεν ἐν Ὀδησσῷ τῷ 1907 μὴ καταλιπὼν, ὥσπερ καὶ ὁ συγγενὴς του Ἀντώνιος Κομιζόπουλλος, ἀπογόνους ἑλλείπει ἀρρενογονίας, ἀλλὰ τὸ κλέος καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν εἶναι ἄφθιτοι*.

- Κ. Μυρτ. Ἀποστολίδης δ. φ.

(*) Βιβλιογραφία:

- 1) Κῶδιξ τῆς ἱεραῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως (1781-1845)
- 2) Τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐν Φιλιππουπόλει ρουφείου τῶν ἀμπατζήδων (1685-1857)
- 3) Ὑπόμνημα περὶ τοῦ τῆς Φιλιππουπόλεως χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ Κ. Μωραβένωφ (βουλγαριστὴ ἐν χειρογράφῳ) ἀπὸ τοῦ ἔτους 1860.
- 4) Γρηγόριος Μαρσαλῆς ὑπὸ Α. Μάλτου, ἐν τῇ Θερακικῇ ἐπετηρῆδι ἔτ. 1897, Ἀθῆναι, σελ. 173-180.
- 5) Πανηγυρικὸν τεύχος ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς ὀγδοηκονταετηρίδος τῆς Ἑλλ. παλιγενεσίας ἐν Ὀδησσῷ, 1901.
- 6) Ὁ Ἑθνικὸς εὐεργέτης Γρηγόριος Μαρσαλῆς, βιογραφία αὐτοῦ ὑπὸ Σκαρλάτου Κωνταντινίδου, ἱατροῦ καὶ διευθυντοῦ τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἐφημερίδος «Γιδήσεις τοῦ Αἴμου», Ἀρ. 580, Ἀύγ. 14, ἔτ. 1901.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΠΑΙΔΕΣΤΟΥ

Κατὰ τὸ 1870 ὑπῆρχεν ἐν Παιδεστῶ Ἑλληνικὴ Σχολὴ μὲ ἓνα διδάσκαλον, ἓνα δημοδιδάσκαλον καὶ δύο παιδονόμους, διατηρουμένη ἀπὸ τὰ περισσεύματα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τίποτε ἄλλο. Κατόπιν ἡ Κοινότης ἐσχημάτισεν κτηματικὴν περιουσίαν μὲ προσόδους 600 περὶπου λίρας κατ' ἔτος, ἐκτὸς τῶν διπλασιασθέντων περισσευμάτων τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ κατήρτισεν Ἑλληνικὴν Σχολὴν ἑπτατάξιον, ὡς καὶ Παρθεναγωγεῖον τετρατάξιον καὶ νηπιαγωγεῖον, ἅπαντα καλῶς κατηρτισμένα. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ κτίρια τῶν σχολείων ἦσαν ἐντελῶς κατεστραμμένα, παρουσιάσθησαν μεγάλοι εὐεργεταὶ καὶ ἀνήγειραν νέα τοιαῦτα.

Κωστάκης Θεοδωρίδης

1) ΚΩΝΣΤ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Πρῶτοι οἱ κληρονόμοι τοῦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ, δύο μετὰ τὸν θάνατόν του ἔτη, ἐκ τῆς περιουσίας του ἔκτισαν εἰς τὸ Κοινοτικὸν οἰκόπεδον, λιθόκτιστον καὶ μεγαλοπρεπὲς Παρθεναγωγεῖον «Τὰ Θεοδωρίδεια».

Ὁ Θεοδωρίδης ἦτο εἰς ἐκ τῶν μεγαλύτερων ἐμπόρων δημητριακῶν οὐχὶ μόνον τῆς Παιδεστοῦ ἀλλ' ὀλοκλήρου τῆς Θράκης, συνεργαζόμενος μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν λιμένων, ὅπου διὰ μεγάλων ἱστιοφόρων ἀπέστειλε ὀλόκληρα φορτία γεννημάτων. Διετήρει καὶ Τραπεζικὸν κατάστημα ἀντιπροσωπεῦον τὰς κυριώτερας ἐν Κων]πόλει Τραπεζὰς καὶ οἴκους Τραπεζιτικούς. Διετέλεσεν εἰς τῶν κυριωτέρων ἰδρυτῶν καὶ πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου. Ἀπέθανεν ἐν Παιδεστῶ τῷ 1908 ἑβδομηκοντούτης.

Γεώργιος Θεοδωρίδης

Ὁ υἱὸς τοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ συνετέλεσεν εἰς τὴν μετὰ θάνατον δωρεάν τῶν εκπαιδευτηρίων περὶ ὧν ἀναφέρομεν ἀνωτέρω καὶ ἔδρασεν ἐπωφελῶς εἰς τὰ κοινοτικὰ πράγματα τῆς Παιδεστοῦ καὶ ὡς πρόεδρος τοῦ ἐκεῖ ἀναγνώστηριου «ἡ Βισάνθη», Μετέπειτα διωρίσθη πρόξενος τῆς Ρωσίας καὶ εἰργάσθη ἐθνοφελῶς κατὰ τὴν Βουλγαρικὴν κατοχὴν καὶ κατὰ τὸν διωγμὸν τῆς Θράκης. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1918 εἰς ἡλικίαν 45 ἔτων.

2) ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

2) Ὁ ἀείμνηστος ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Πασχάλη, ἔκτισε τὴν κεντρικὴν Σχολὴν τῶν Ἀρρένων «Γεωργιάδειον» ἀρρεναγωγεῖον ἐπίσης λιθόκτιστον προωρισμένην καὶ διὰ Γυμνάσιον, προικίσας συνάμα αὐτὴν μὲ 12.500 λίρας Τουρκικῆς χρυσῆς, κατατεθειμένας εἰς ρούβλια εἰς τινὰ ρωσικὴν Τράπεζαν ἐν Ὁδησῶ, ὅπου καὶ εἰργάζετο. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1916 εἰς τὸ νοσοκομεῖον «Εὐαγγελισμός». Ἔως οὗτοῦ ὅμως γίνονται τὰ τυπικὰ τῆς διαθήκης ἐπῆλθεν ὁ Μπολσεβικισμός καὶ μαζί μὲ ὅλην τὴν Ἐθνικὴν καταστροφὴν ἐχάθησαν καὶ αὐτὰ.

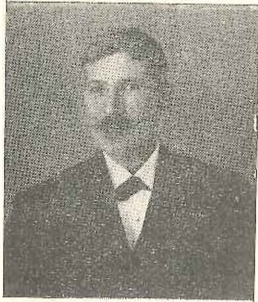
Κατήγετο ἀπὸ ἔντιμον καὶ καλὴν οἰκογένειαν τοῦ Χατζηγιώργη. Ὁ πατὴρ του εὗρεθεις εἰς δύσκολον θέσιν, μετέβη δὲ εἰς Κων]πολιν μετὰ τοῦ υἱοῦ του Σταύρου, μικροῦ τότε, ὅστις μὲ στενοχώριαν κερδίζων τὰ πρὸς τὸ ζῆν, κατώρθωσε νὰ ἀποφοιτήσῃ ἀπὸ τὴν Μεγάλην Σχολὴν. Ἐπειδὴ τότε οἱ χαλβάδες ἦσαν πολὺ περιζήτητοι εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἐπρομηθεύοντο μεγάλην ποσότητα ἀπὸ τὴν Κων]πολιν, ὁ πατὴρ του (εἰδικὸς τότε, διότι κατασκεύαζε ἄλλοτε ταχίνια ἀπὸ σουσάμια) συνεβούλευσε τὸν υἱὸν του Σταύρον νὰ μεταβῇ εἰς Ὁδησόν. Μετέβη λοιπὸν οὗτος ἐκεῖ καὶ χωρὶς προστασίαν καὶ κεφάλαια διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τιμότητός του κατώρθωσε ἐκ τῶν μικρῶν νὰ προαχθῇ καὶ νὰ καταρτίσῃ τὸ μεγαλύτερον ἐργοστάσιον Ταχινοποιίας καὶ Χαλβάδων, προμηθεύων καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ρωσίας. Κατόπιν προσεκάλεσε καὶ τὸν ἀδελφὸν του ἀπὸ τὴν Παιδεστὸν καὶ συνεφώνησαν ὅτι δὲν θὰ σχηματίσουν οἰκογενεῖας καὶ δὲν θὰ νυμφευθοῦν, ἀλλὰ μέχρι τέλους ὅ,τι κερδίσουν θὰ εἶνε προωρισμένα πρὸς προικοδοτήσιν τῶν Σχολείων τῆς πατρίδος των Παιδεστοῦ. Διὰ τῆς ἐργασίας των κατώρθωσαν νὰ καταρτίσουν περιουσίαν περὶ τὰς 35.000 Λίρας χρυσῆς. Κατ' ἔτος ἔστελλε τὸν ἀδελφόν του νὰ προμηθεύεται σουσάμια ἀπὸ τὴν Θράκην πρὸ παντός δὲ ἀπὸ τὴν Μερσίνην τῆς Κιλικίας.

3) ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Παιδεστῶ. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τοῦ σχολείου τῆς πατρίδος του, μετέβη εἰς Ἰάσιον τῆς Ρουμανίας πλησίον τοῦ πατρὸς του καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ὁδησόν, ὅπου ἴδρυσεν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Σταύρου ὡς γράφομεν ἀνωτέρω ἐργοστάσιον χαλβάδων, βιομηχανίαν ἄγνωστον τότε ἐν Ρωσίᾳ, τὴν ὁποίαν προήγαγον εἰς βαθμὸν ἐπίζηλον. Ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν Ζώτου ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Τέκνα δὲν ἀπέκτησε καὶ ἀπέθανεν ἐκ καρκίνου ἐν Ὁδησῶ τῇ 2 Νοεμβρίου 1913 εἰς ἡλικίαν περίπου 60 ἐτῶν.

Ἦτο ἄνθρωπος ἐργατικός, πρῶτος καὶ ἀγαπητὸς εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν παροικίαν τῆς Ὀδησσοῦ καὶ εἰς τοὺς γνωστούς του Ρώσους. Ζῶν ἔκτισεν ἰδίᾳς δαπάναις καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του τὸ Γεωργιάδειον ἀρρεναγωγεῖον. Διὰ τῆς διαθήκης του ἀφήκεν 25000 ρούβλια χρυσᾶ, κατατεθέντα εἰς τὸ ἐν Ὀδησσῷ ὑποκατάστημα τοῦ Crédit-Lyonnais, ἐπὶ τῷ ὄρω τοὺς τόκους νὰ καρποῦται ἡ σύζυγός του ἕφ' ὅσον ζῆ, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν της νὰ περιέρχωνται εἰς τὸν ἐθνικὸν στόλον.

Γεωργιάδης Πασχάλης

Ἡ σύζυγός του ἀπεβίωσεν ἐν Καραγάτς (Ὁρεσιάδι) τῇ 13 Ἰουνίου 1923. Τὰ ἀνωτέρω 25000 ρούβλια θὰ ἔλαβον πιθανῶς τὴν τύχην ὄλων τῶν καταθέσεων παρὰ ταῖς Τραπεζαῖς ἐν Ρωσίᾳ

4) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἀπὸ τοῦ 1870 καὶ προηγουμένως πρὸς κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων της ἡ Κοινότης διὰ τὴν συντήρησιν τῶν Σχολείων ἐξέδιδε κατ' ἔτος λαχεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἰσεπράττοντο περὶ τὰς 100 Λίραι χρυσᾶι. Τοιαῦτα λαχεῖα ἐστέλλοντο καὶ εἰς τοὺς ἐν τῷ ἔξωτερικῷ εὐποροῦντας πατριώτας. Πρὸ τοῦ 1850 ἐκ Παιδεστοῦ ὁ Κωνσταντινίδης ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ υἱοῦ του εἰς τὴν Βλαχίαν πρὸς ἐργασίαν, καὶ κανεὶς δὲν ἐγνώριζε κατόπιν τίποτε περὶ αὐτοῦ. Μετὰ παρέλευσιν ἑτῶν διερχόμενος ἀπὸ τὸ Γιουργέβον τῆς Βλαχίας Παιδεστινὸς τις συνομιλῆξ τοῦ μικροῦ, συνητήθη μετ' αὐτοῦ καὶ ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν ὅτι ἦτο ἀρχετὰ πλούσιος καὶ ὅτι ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμήσεως παρὰ τῇ κοινωσίᾳ Ἑλλήνων καὶ Βλάχων, καθόσον ἦτο καὶ Πρόεδρος τοῦ ἀκμᾶζοντος τότε Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Ἐξακολουθητικῶς τῷ ἐστέλλοντο λαχεῖα, δὲν ἐλαμβάνετο ὅμως οὔτε ἀπάντησις του οὔτε καὶ ὀβολός. Ὅτε ὄλως αἰφνιδίως λαμβάνει μίαν ἡμέραν ἡ Κοινότης ἐπιστολὴν ἐνὸς Τραπεζίτου ὁμογενοῦς ἐκ Βουκουρεστίου διὰ τῆς ὁποίας ἀνήγγελεν, ὅτι ὁ ἀποθανὼν ἐν Γιουργέβῳ ὁμογενὴς Κωνσταντινίδης ἀφίνει διὰ διαθήκης εἰς τὴν Κοινότητα Παιδεστοῦ Λίρας 2000, χρῶρις νὰ ἀναφέρῃ τίποτε περισσότερον. Τὸ ποσὸν τοῦτο εἰσεπράχθη ἀμέσως.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΕΠΙΒΑΤΩΝ

1) ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ.

Ὁ ἡγεμὼν οὗτος τῆς Μολδαβίας τῷ 1815 Ἰουνίου 16, τὸ τρίτον ἔτος

τῆς ἡγεμονίας του, καθώρισε ὅπως ἀποστέλλωνται κατ' ἔτος 500 λέϊα εἰς τὴν ἐν Ἐπιβάταις Ἐκκλησίαν ὁσίαν Παρασκευὴν ἀπὸ τὴν Μονὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τῆς Μολδαβίας, ὅπου ἀναπαύονται τὰ ἱερὰ λείψανα τῆς Ὀσίας Παρασκευῆς τῆς Ἐπιβατινῆς.

2) ΑΓΓΕΛΗΣ ΒΑΛΛΗΣ ΚΑΜΙΝΑΡΗΣ

Ἐγεννήθη τῷ 1781 ἐν Ἐπιβάταις, ἀπεβίωσεν τῷ 1856 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐτάφη ἐν Ἐπιβάταις εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἐκκλησίας ὁσίας Παρασκευῆς, συμφώνως τῇ διαθήκῃ του, ἀντίγραφον τῆς ὁποίας σώζεται εἰς τὸν κώδικα τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας Ἐπιβατῶν (Νῦν Νέων Ἐπιβατῶν—Παξὲ Τσιφλίκ—Θεσσαλονίκης). Ἐτῶν 14, τῶν γονέων του εὐπορούντων, μετέβη εἰς Μολδαβίαν ἀκολουθήσας τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς ταξειδεύοντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ μέσου Ἐπιβατῶν. Ἐκεῖ ἐν Ἰασίῳ προήχθη καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον Καμινάρης, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη, καὶ ἔγινε μέλος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Ἀποθανόντων τῶν τριῶν τέκνων του καὶ τῆς συζύγου του κατῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔζησε δὲ καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Τζιβαλιῇ.

Ἀφιέρωσε δὲ (2000) δύο χιλιάδας λίρας χρυσᾶς Τουρκίας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Ἀρσένων τῆς Πατρίδος του, ἐκ τῶν τόκων τῶν ὁποίων ὥριζε πεντακόσια (ἀριθ. 500) γρόσια νὰ διανεμῶνται εἰς ἐλέη κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ ἄλλα 500 γρόσια τὰς παραμονὰς τοῦ Πάσχα (διὰ τὸν ἴδιον σκοπόν).

3) ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ

Μέγας εὐεργέτης Ἐπιβατῶν καὶ τοῦ Ἔθνους. Ὅρα Θρακικῶν Τόμος Α', σελ. 483—492 καὶ Τόμ. Β', σελ. 372—383.

4) ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΥΛΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

(ἀνεψιὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Ἀγγελῆ Βαλλῆ.)

Ἐγεννήθη ἐν Ἐπιβάταις τῷ 1809 καὶ μετέβη εἰς Κων/πολιν ἐμπορευθεὶς βούτυρα, ἀπεβίωσε τῷ 1880 ἐν Ἐπιβάταις καὶ ἐτάφη εἰς τὸν αὐλόγυρον τῆς ἐκκλησίας Ὀσίας Παρασκευῆς κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ἀφιέρωσε τρεῖς χιλιάδες (ἀριθ. 3000) λίρας χρυσᾶς Τουρκίας καὶ ἀκίνητα ἀπὸ ἑπτὰ (7) μαγαζιά εἰς Ζινδάν-Καπῆ (Κων/πολεως) ἑκατὸν ἑβδομήκοντα (170) ἄσπρα (μερίδια) εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς Κοινότητος Ἐπιβατῶν.

Ὅμοίως καὶ ἡ σύζυγός του Ἄννα ἀφιέρωσε χιλίας (1000) λίρας χρυσᾶς Τουρκίας εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς Πατρίδος των.

Ἀντίγραφον τῆς διαθήκης τοῦ Βασιλείου ὑπάρχει εἰς τὸν κώδικα τῆς ἐκκλησίας Νέων Ἐπιβατῶν.

5) ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Ἀφιέρωσεν ἑπτακοσίας (700) λίρας χρυσᾶς Τουρκίας μὲ τὴν ὀρθὴν διαταγὴν ὅπως ἐκ τῶν τόκων τοῦ ἀφιερώματος ἐκπαιδεύεται ὁ ἀριστεύων μαθητὴς τῆς πατρίδος του Ἐπιβατῶν.

Ἀντίγραφον τῆς Διαθήκης του ἐν τῷ αὐτῷ Κώδικι.

6) ΑΣΠΑΣΙΑ ΠΑΝ. ΒΑΛΛΗ

(Θυγάτηρ τοῦ Παναγιωτάκη Θεοχ. Βαλλῆ.)

Ἀφῆκε τῷ 1885 λίρας χρυσᾶς Τουρκίας ὀκτακοσίας (800) πρὸς ἀνέγερσιν τῆς νέας ἐκκλησίας Ὀσίας Παρασκευῆς ἐν τῇ πατρίδι της Ἐπιβάταις.

7) ΑΦΕΝΤΟΥΛΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΑΤΖΟΥΛΟΥ

(τὸ γένος Κωστῆ Ἐλευθεροπούλου.)

Ἀφῆκεν ἑκατὸν πενήκοντα (150) στρέμματα ἀγρούς εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ὀσίας Παρασκευῆς, τῆς πατρίδος της Ἐπιβατῶν.

Πολλοὶ δὲ πατριῶται ἀφιέρωσαν τὸ ὅλον εἴκοσι ἕξ ἀγρούς (26) ἀποτελοῦντας, τετρακόσια ἑννεήκοντα ὀκτῶ (498) στρέμματα εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Χάλλης Κων/πόλεως, τὰ ὅποια ἔφερον ἐτησίως τριάκοντα πέντε (35) λίρας χρυσᾶς Τουρκίας.

Τὸ ἀφιέρωμα τοῦτο ἀργότερον ἐλάμβανεν ἡ ἐν Φαναρίῳ Κων/πόλεως Μεγάλῃ Σχολῇ τοῦ Γένους.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

Ἀποθανὼν κατὰ τὸ 1880 ἀφῆκε χιλίας λίρ. Τουρκίας χρυσᾶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΣΤΡΑΝΤΖΑΣ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΑΓΛΘΟΒΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν κωμόπολιν Στραντζάν τῷ 1816· ἀφοῦ ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Ν. Λογάδην εἰς τὴν Μ. τοῦ Γένους σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λειψία Ὁρθοδ. Ἑλλ. Κοινότητος ἀπὸ τοῦ 1847 ἐπὶ πέντε ἔτη, εἶτα σχολάρχης τῆς ἐν Πάτμῳ σχολῆς καὶ ἀκολούθως προσκλήσει τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰακώβου ὑπηρέτησεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀλεξανδρείας· ἀκολούθως δὲ ἐδίδαξεν ἐν τῷ

ἐν Σμύρνῃ παρθεναγωγείῳ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς. Ἀποθανὼν τῇ 1ῷ Αὐγούστου 1883 ἐν Σμύρνῃ, ἐκληροδότησε τὴν μὲν βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐθαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης, τὴν δὲ περιουσίαν αὐτοῦ ἐκ 50 χιλ. φράγκων πρὸς διατήρησιν τῆς ἐν τῇ πατρίδι του Στράντζη σχολῆς. Ἡ περιουσία αὕτη σύγκειται ἤδη ἀπὸ 11 μετοχᾶς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, τὴν δὲ ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης εἶχεν ὁ ἐνταῦθα σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΜΕΤΡΩΝ

ΦΩΤΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ

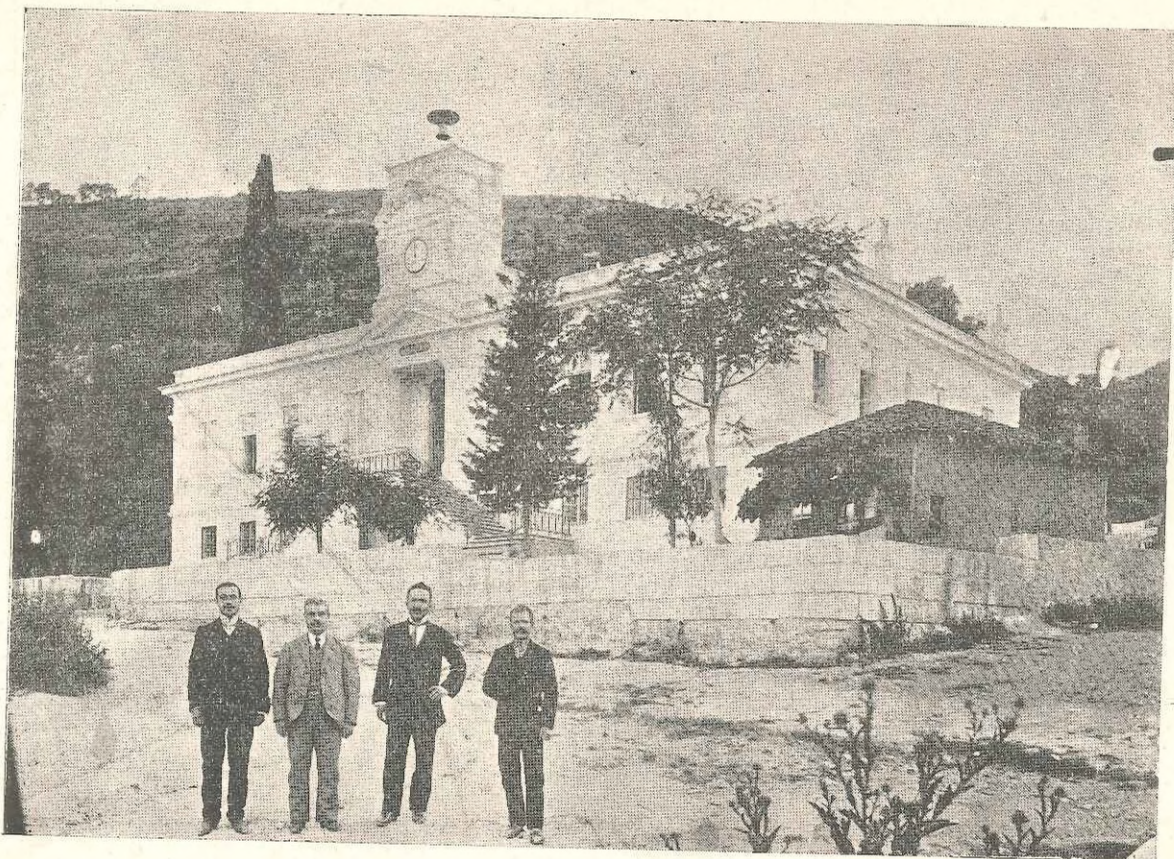
Μέγας εὐεργέτης τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Μετρῶν (Τσατάλτζας) ἐγεννήθη αὐτόθι τὸ 1814, καὶ ἀνδρωθεὶς ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον ἀποικιακῶν καὶ δημητριακῶν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1884 ἐνταφιασθεὶς ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ παρθεναγωγείου. Παχύσαρκος ὢν ἀπεκαλεῖτο παρὰ τῶν κατοίκων Φωτάκα. Κατὰ παρασχεθείσας παρὰ τοῦ πρώην δημάρχου κ. Στ. Σπυροπούλου πληροφορίες, ὁ αἰμίμητος κατέθεσεν ἀναποσπᾶστος παρὰ τῇ Ἐθν. Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος 10 χιλ. λ. Τ. χρυσᾶς εἰς ὄνομα τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου κοινότητος Μετρῶν, ὅπως ἐκ τῶν τόκων αὐτῶν ἐκπαιδεύεται Μετρινὸς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον. Ἐκτὸς αὐτῶν ὅλην τὴν ἄλλην του περιουσίαν ἐν οἷς δύο μεγάλας ἀποθήκας καὶ οἰκίαν ἐγκατέλιπεν ἐπίσης ὑιῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος καὶ ἐξ αὐτῶν ἠγορήσθη τὸ παρὰ τὰς Μέτρας τοιφλίκιον Κιοξελῆ (25 χιλιάδων στρεμμάτων). Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων δὲ ἐκτίσθη ἡ ἐν Μέτραις Φωτάκειος Σχολή, χρησιμοποιοιμένη ἀπὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ὡς Διοικητήριον, καὶ παραπλεύρως τῆς Σχολῆς ἡ Φωτάκειος βρύσις. Ὁμοίως ἐκτίσθη μεγάλη δεξαμενὴ πλησίον τῆς θέσεως Τοπουκλή τσεσμέ. Συγχρόνως ὤρισεν ὅπως κατ' ἔτος 15 λίραι χρυσαῖ δίδονται εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ζῶν ἔκαμε διαφόρους δωρεὰς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν κοινότητα Μετρῶν διὰ τεμένη καὶ βρύσεις, ὡς καὶ εἰς τὰ πέριξ χωρία.

Κατὰ τὸ βιβλίον κληροδοτημάτων τοῦ κ. Ζερβοῦ (σ.1322) ἐκ τοῦ κληροδοτήματος φέρονται 3 ὁμολογίαι κατατεθειμέναι παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ, ἐν ὄλῳ Δρ. 168107.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν εὐεργετῶν τῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Μητροπόλεως ἐφυλάσσοντο καὶ εἰς πᾶσαν μεγάλην ἑορτὴν καὶ ἄλλην κατάλληλον εὐκαιρίαν ἐμνημονεύοντο, οἱ ἐξῆς εἶναι οἱ μεγάλοι εὐεργεταί.

ΦΩΤΑΚΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΜΕΤΡΩΝ

1) ΝΕΙΛΟΣ Ο ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ

Ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει. Ἐψηφίσθη τῷ 1866 Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ τότε ἀπὸ Ἀρχιμανδρίτης ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Πενταπόλεως, ἡ ἐκλογή του ὁμῶς ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ ζ'. Τῷ 1872 ἀπῆλθεν εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἔνθα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1887 ἀπεβίωσε. Τῷ 1865 διαμένων ἐν Ρουμανία ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κοινότητα Καλλιπόλεως ὡς δωρεάν του ἐκτὸς τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ σκευῶν διὰ τὰς ἐκκλησίας, καὶ πεντακόσια (500) καισαρο-βασιλικὰ φλωρία, ποσὸν σχετικῶς μέγα διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

2) ΙΩΑΚΕΙΜ Ο ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

Ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀνήκων εἰς τὴν ἐπιφανῆ οἰκογένειαν τῶν Βουλγαριδῶν. Ἐκυβέρνησε τὴν ἐπαρχίαν Καλλιπόλεως ἀπὸ τοῦ 1795 μέχρι τοῦ 1835. Τὸν αἰμίμηστον τοῦτον Καλλιπόλεως Ἰωακείμ σύμπασα ἡ Ἐπαρχία ἐθεώρει ὡς ἅγιον καὶ κυριολεκτικῶς ἐλάτρευεν, ὡς ἤκουσα πολλῶν γερόντων διηγουμένων περὶ τῶν Χριστιανικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν. Ἰδρυσεν ἐν τῷ τωρινῷ χωρίῳ Βαίριῳ περὶ τὰς δύο ὥρας ἀπέχοντι τῆς Καλλιπόλεως τὸ μονίδιον τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους. Ὄρισε δὲ διὰ διαθήκης του χρονολογημένης ἀπὸ 8 Μαΐου 1834 ὅπως τὸ περισεῖον εἰσόδημα ἐκ τοῦ μοναστηρίου διατίθεται εἰς τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Καλλιπόλεως καὶ εἰς ἀγορὰν βιβλίων διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἄλλων ἀναγκαίων τῆς σχολῆς. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του συνεστήθη τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον (Σχολαρχεῖον) τῆς Κοινότητος.

3) ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Ο ΠΡΕΣΠΩΝ

Ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐχρημάτισε δὲ καὶ ἀπέθανε Μητροπολίτης Πρεσπῶν. Διὰ διαθήκης του ἀπὸ τοῦ 1843 χρονολογημένης κατέλιπεν εἰς τὴν Κοινότητα Καλλιπόλεως τὴν Βιβλιοθήκην του, τῆς ὁποίας τὰ βιβλία συμποσούμενα εἰς τριακοσίους τόμους ἔφερον ἅπαντα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τὸ ἐξῆς ἰδιόχειρον αὐτοῦ σημεῖωμα : «Καὶ τότε Πρεσπῶν Καλλινίκου ἀμερωθή ἐν τῇ τῆς πατρίδος σχολῇ ἐν ἔτει ὡμγ Φεβρ. β. (*)».

(*) Περὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Κοινότητος προκειμένου, σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἦτο ἀρχετὰ πλουσία, περιλαμβάνουσα 1500 καὶ πλέον τόμους σπανίων ἐκδόσεων. Τὴν τακτοποίησιν τῶν βιβλίων τούτων καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ σχετικοῦ καταλόγου ἀνέθηκε κατὰ τὸ 1894 ὁ τότε Καλλιπόλεως αἰμίμητος Δωρόθεος Μομμελής εἰς τὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εὐδοκίμως διδάξαντα ἐν ταῖς σχολαῖς Καλλιπόλεως καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀποβιώσαντα αἰμίμηστον διδάσκαλον Κωνστ. Α.

Ἐκτός τῆς βιβλιοθήκης κατέλιπε καὶ χρηματικὴν περιουσίαν ἐκ 56500 γροσίων, ἐξ ὧν 10000 τῇ Ἑλλην. σχολῇ Καλλιπόλεως, 10000 τοῖς πτωχοῖς, 4000 εἰς τὰς τέσσαρας ἐκκλησίας, 500 τῷ ἀρχιερεῖ, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὰς ἱερὰς μονὰς καὶ σκήτας τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

4) ΔΡΑΚΟΣ ΚΑΙ ΑΣΗΝΕΘ ΒΟΥΛΓΑΡΙΔΑΙ

Οἱ δύο οὗτοι ὁμότιμοι σύζυγοι ἤκμασαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰῶνος, ἄπασαν δὲ τὴν περιουσίαν αὐτῶν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν ὑπὲρ τῆς Κοινότητος τῆς πατρίδος των διέθεσαν, δικαίως δὲ καὶ προεπόντως καὶ ὀφειλομένως τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς εἰς αὐτοὺς ἀπεδίδοντο, καθ' ὅσον οὗτοι μετὰ τοῦ θείου των Ἰωακείμ τοῦ Καλλιπόλεως ἦσαν οἱ πρῶτοι μεγάλοι εὐεργέται τῆς Κοινότητος.

5) ΤΖΕΦΡΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

καὶ ἡ σύζυγός του Σουλτάνα ἡ μετέπειτα Συγκλητικὴ μοναχί.

Οἱ ἀείμνηστοι οὗτοι Ἰζεφρῆς καὶ Σουλτάνα ἐξόχως φιλοπίτριδες καὶ εὐεργετικοί, ζῶντες ἔτι ἀπέδειξαν τὴν χριστιανικὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ ἀπήλαυσαν τὴν γλυκυτάτην καὶ μακαριστοτάτην ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐδαιμονίαν, ἀξιοθέντες νὰ ἴδωσι ζῶντες τὸ δένδρον τῆς εὐεργεσίας καὶ ἀγαθοεργίας ὅπερ ἔσπειραν ριζοῦμενον, θάλλον καὶ ἀποφέρον καρπούς καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνοντας εὐλογοῦντας τὸ ὄνομά των. Οἱ ἀοίδιμοι οὗτοι καὶ ἀείμνηστοι ἄμιοροι παιδείας, ὡς οἱ πλεῖστοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πρεσβεύοντες ὅμως ὅτι ἡ ἐκ τῶν σχολείων ὠφέλεια εἶνε ἀνωτέρα πάσης ἄλλης, διέθεσαν ἅπασαν τὴν κινήτην καὶ ἀκίνητον αὐτῶν περιουσίαν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς πατρίδος των καθιδρυμάτων. Κληροδότιμα Ἰζεφρῆ καὶ Σουλτάνας ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοινότητος ἐκ 3000 περίπου εἰκοσαφράγκων ὑπάρχει κατατεθειμένον παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ. Ὀλόκληρος ἡ ἀγορὰ τοῦ λιμένος Καλλιπόλεως ἀπετελεῖτο ἀπὸ κτήματα τῆς Κοινότητος ἀ-

---

Κωνσταντινίδην, ὅσας ἐπιμελῶς ἐτοξιδέτησεν εἰς μεγάλας καὶ εὐρυχώρους βιβλιοθήκας, τὰς ὁποίας ἐδώρησε τότε ὁ μέγας εὐεργετὴς τῆς Κοινότητος ἀοίδιμος Δημήτριος Κώστας. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη πλουτισθεῖσα θραδύτερον κοὶ μεγαλυνθεῖσα διὰ τῆς δωρεᾶς τῆς βιβλιοθήκης Μπρασλῆ, τοῦ μεγάλου τούτου ἐθνικοῦ εὐεργέτου, καὶ καταστᾶται σεβαστὴ καὶ μεγάλης σημασίας καὶ σπουδαιότητος διὰ τὰ περιεχόμενα φιλολογικὰ, φιλοσοφικὰ, ἱστορικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα καὶ τὰ χειρόγραφα αὐτῆς, ἐγένετο δυστυχῶς παρανάλωμα τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1916, ὅποτε ὅλοι οἱ Ἕλληνες Καλλιπόλεως καὶ Χερσονήσου ἦσαν ἐκτοπισμένοι ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ Ραιδεστόν, κατὰ τὴν ὁποίαν πυρκαϊάν ὅλη ἡ ἄνω συνοικία μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς μεγάλων ἐκκλησιῶν, σχολείων καὶ μητροπόλεως ἀπετεφρώθησαν.

φιερωνθέντα ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων Δράκου Βουλγαρίδου, Τζεφρῆ Ἰωάννου καὶ Ἰωακείμ Σκαρλατίδου περὶ οὗ κατωτέρω.

6) ΙΩΑΚΕΙΜ ΣΚΑΡΛΑΤΙΔΗΣ

Ὁ αἰοίδιμος οὗτος γεννηθεὶς ἐν Καλλιπόλει, πρωίμως μετέβη εἰς τὴν ξένην καὶ διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ἱκανῶς πλουτήσας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα καὶ κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους ἐγένετο ὠφέλιμος εἰς τοὺς συμπολίτας του. Πρῶτον ἔργον αὐτοῦ ἦτον ἡ ἴδρυσις ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς πόλεως ἀτμομύλου, διὰ τοῦ ὁποίου ἀφ' ἑνὸς μὲν παρέσχεν ἐργασίαν εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπολλαπλασίασε τὰ κεφάλαιά του. Δεύτερον ἔργον αὐτοῦ ἦτο ἡ ἀνοικοδόμησις παρὰ τὸν λιμένα μεγάλης λιθίνης οἰκίας (Ξενοδοχεῖον τῆς Εὐρώπης) μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν δύο μαγαζίων, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τῆς Κοινότητος. Ἐπεσκεύασε καὶ ἠυτρέπισε τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας Μπαλουκ παζαρίου, ἔκτισεν ἐν Βαϊρίῳ σχολὴν δημοτικὴν καὶ μέχρι τοῦ θανάτου του διετήρει διδάσκαλον ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου του ταμείου καὶ πολλὰς ἄλλας ὠφελείας καὶ ἐλεημοσύνας ἐν τε τῷ φανερῷ καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ διέπραττεν ἐπὶ δλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Ἀπεβίωσε τὸν Μάρτιον τοῦ 1888. Ἀπασαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ διέθεσεν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Νοσοκομείου Σμύρνης, χωρὶς ὅμως νὰ λησμονήσῃ καὶ τὴν γενέτειράν του ὑποχρεώσας τὸν κληρονόμον αὐτοῦ εἰς ἐκτέλεσιν οἰκτῶν διατάξεων τῆς διαθήκης ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐκτέλεσις τῶν διατάξεων τούτων θὰ παρουσίαζε μεγάλας δυσκολίας καὶ περιπετειὰς ἀτελευτήτους ἐκρίθη συμφερότερος ὁ συμβιβασμὸς μεταξὺ τοῦ Νοσοκομείου Σμύρνης καὶ τῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως, ἐξ οὗ ἡ τελευταία ἐκαρπώθη περιουσίαν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν ἀξίαν ἄνω τῶν τρισχιλίων λιρῶν.

7) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΚΩΣΤΑ

Ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Κώστας ἐγεννήθη ἐν Καλλιπόλει ἐκ γονέων οὐχὶ πλουσίων, ἀλλὰ καλῶν Χριστιανῶν. Ἐἶνε δὲ καὶ οὗτος αὐτοδημιούργημα, διότι νέος ἔτει ἤσθάνετο μεγάλην κλίσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὸ ὁποῖον πράγματι ἠὺδοκίμησεν ἐξελιχθεὶς ἀπὸ μικρέμπορος εἰς μεγαλέμπορον ἐν Καλλιπόλει καὶ ἰδίᾳ τῶν σιτηρῶν καὶ τοῦ καναβοσπόρου. Μετὰ τὴν εἰρήην δὲ μεγάλου εὐεργέτου Νικολάου Ζωγραφίδου, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω, ἴδρυσεν τὸν ἕτερον ἀτμόμυλον, τὸν ὁποῖον ἀργότερον ἐπλούτισε μετὰ τὰ τελειότερα ἐξ Εὐρώπης ἐργαλεῖα καὶ κυλίνδρους, ἀναδείξας αὐτὸν ἕνα τῶν πρῶτων ἀτμομύλων τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, παρέχων οὕτω ἐργασίαν εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ἀπέθανεν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1909 ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Θεραπευτηρίῳ ὁ Εὐαγγελισμὸς εἰς ἡλικίαν 68 ἐτῶν, καταλιπὼν διὰ διαθήκης κα-

τατεθειμένης ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἅπασαν τὴν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν περιουσίαν του εἰς τὸν ἐν πᾶσιν ἀντάξιον διάδοχόν του θετὸν υἱὸν καὶ ἀνειμένον του κ. Ἀθανάσιον Κώστα ἐμπορευόμενον ἤδη ἐν Ἀθήναις. Ἐκτὸς τῶν διαφόρων δωρεῶν, τὰς ὁποίας ζῶν ἔτι ἔκαμεν εἰς τὴν Κοινότητα Καλλιπόλεως ἐπεσκεύασε καὶ ἠΐτρειψε τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, ἴδρυσε δύο κλῖνας ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑθνικῶν καὶ Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων ἐπ' ὀνόματι Δημητρίου καὶ Πηνελόπης Κώστα, καὶ τελευταίως διὰ τῆς διαθήκης του διέταξε τὸν γενικὸν κληρονόμον του Ἀθ. Κώστα νὰ καταθέσῃ ἀναποσπᾶστος παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπέζῃ δύο χιλιάδας (2000) λίρας Ἀγγλίας ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως ὡς κληροδότημα Δημητρίου καὶ Πηνελόπης Κώστα. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ χήρα αὐτοῦ Πηνελόπη ἐξηκολούθησε τὸ εὐεργετικὸν καὶ φιλόφρονον ἔργον της ἀκολουθοῦσα τὸ γραφικὸν «ἐσοκρίπσεν, ἔδωκε τοῖς πένησι κλπ.», διότι ἐκτὸς τῶν καθ' ἑκάστην φανερῶν καὶ ἀφανῶν ἐλεημοσυνῶν της διένεμε κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων διάφορα χρηματικὰ ποσὰ εἰς τὰς πτωχικὰς οἰκογενείας, ἀνήγειρεν ἐκ βάρθρων ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἁγ. Δημητρίου τὸ παρεκκλήσιον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Παναγιᾶς Ἰβήρων, προσθέσασα διάφορα πέριξ αὐτοῦ δωμάτια διὰ τοὺς ἀπόρους ξένους καὶ προσέφερε διάφορα χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὰς ἐπείγουσας ἀνάγκας τῆς Κοινότητος. Ἡ Πηνελόπη Κώστα ἀπεβίωσε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1914.

Ὁ γενικὸς κληρονόμος τοῦ ἀειμνήστου Δ. Κώστα κ. Α. Κώστας ἐκτελῶν ρητὴν θέλησιν τοῦ θείου του, ἤρξατο κατὰ τὸ 1914 τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀνοικοδομίσεως μεγαλοπρεποῦς κωδωνοστασίου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐκ πελεκητῶν λίθων, διὰ τὰς ὁποίας ἔδαλάνησε περὶ τὰς 1000 λίρας, δυστυχῶς ὅμως ἡ ἀνοικοδόμησις ἐματαιώθη συνελεῖα τοῦ ἐπελθόντος κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1915 καταναγκαστικοῦ ἐκπατρισμοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ Καλλιπόλεως, ὅλον δὲ τὸ ἔτοιμον ὕλικόν τοῦ κωδωνοστασίου ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν κρατούντων.

8) ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΩΓΡΑΦΙΔΗΣ

Γέννημα καὶ ὁ ἀειμνήστος οὗτος μέγας εὐεργέτης τῆς Καλλιπόλεως, νέος ἔτι ἀνεχώρησεν εἰς Χοδεΐδαν τῆς Ἀραβίας, ὅπου διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀποκτήσας ἀρκετὸν πλοῦτον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα καὶ ἴδρυσε μετὰ τοῦ Δημ. Κώστα τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα ἀτμόμυλον. Ζῶν ἔτι ὁ ἀειμνήστος, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ συνεταίρου του, κατέθηκεν ἀναποσπᾶστος παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοινότητος Καλλιπόλεως δύο χιλιάδας (2000) λίρας Ἀγγλίας ὑπὸ τὸν

ὄρον νὰ νέμεται τοὺς τόκους αὐτῶν ἢ χήρα αὐτοῦ Ζαφειρώ ἐφ' ὄρου ζωῆς καὶ μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς νὰ περιέρχονται εἰς τὴν Κοινότητα οἱ τόκοι.

Ὁ ἀείμνηστος Νικόλαος Ζωγραφίδης ἀπεβίωσεν ἐν Ἐδέσῃ τῷ 1927.

Εἰς τοὺς μεγάλους εὐεργέτας τῆς Καλλιπόλεως κατατάσσονται κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἐφοροδημογεροντίας οἱ ἀείμνηστοι Δημήτριος καὶ Μαρία Μητσοῦ, ἀπέναντι τῶν χρηματικῶν δωρεῶν καὶ μεγάλων ἐκδουλεύσεων πρὸς τὴν Κοινότητα, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐμπορευομένων υἱῶν τῶν Μιχαὴλ καὶ Ζαφειρίου Μητσοῦ. Ἐπίσης ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Μεγάλος, ὅστις ἐδώρησεν εἰς τὴν Φιλόπτωχον Ἀδελφότητα τὸν ἐξοχικὸν αὐτοῦ μέγαν κήπον, ὅστις ἐχρησίμευσεν ὡς κέντρον ἐξοχικῆς συναθροίσεως τῶν κατοίκων.

Κ. Λουῖζος ἀρχιμανδρίτης

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΑΙΝΟΥ

Ἡ πόλις Αἶνος, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ, γνωστὴ ἐν Θράκῃ τόσον ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ὅσον καὶ τῆς τῶν νεωτέρων χρόνων, ὡς λαβοῦσα λίαν ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, καθὼς τελευταίως καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῶν διωγμῶν τῶν κατοίκων αὐτῆς, ὅτε πολλὰς εὐκολίας παρέσχε εἰς τοὺς ἐκείθεν διερχομένους κρύφα καὶ φανερά, εἶναι μία ἐκ τῶν ὀλίγων πόλεων ἐν τῇ λεκάνῃ τοῦ Αἰγαίου, αἵτινες διετήρουν Σχολεῖα καὶ λοιπὰ εὐαγῆ ἰδρύματα, οὐχὶ ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ αἰῶνι τῶν φώτων καὶ τῶν γραμμιάτων, καὶ ἄλλὰ πολὺ προγενέστερον, τοῦτέστι ἀπὸ τῶν δύο τελευταίων τεταίρων τοῦ προπαρελθόντος 18ου αἰῶνος, ὅτε ἐμφανίζεται ὡς Κοινότης καλῶς συντεταγμένη καὶ κανονικῶς λειτουργοῦσα μὲ κώδικας καὶ σφραγίδας (*) τῶν Σχολείων τῆς, εἰς τὰ ὁποῖα ἐδίδασαν ἐν τῇ διαρρέουσι τοῦ χρόνου διάφοροι διδάσκαλοι τοῦ Γένους, ὡς ὁ Φιλαλήθης καὶ ἀργότερα ἐπὶ τῆς Ἀρχιερατείας Ἀνθίμου τοῦ Τσατίσου, Ἱεράρχου τὰ μάλα τιμῶντος τὰ γράμματα καὶ λίαν ἐπιμελουμένου τῶν τε διδασκόντων καὶ διδασκομένων, Ἀν. Χριστίδης, Μιχαλόπουλος, Χατζόπουλος καὶ ἄλλοι πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ ἑλλόγιμος κ. Βασίλ. Μυστακίδης εἰς τὴν περὶ τὸ μελετᾶν καὶ ἐρευνᾶν ἀγαθὴν μέριμναν τοῦ ὁποίου πολλὰ περὶ ἐπιγραφῶν αὐτῆς, καθὼς καὶ παρὰ τοῦ μακαρίτου Γεωργ. Λαμπιάκη, εἰς διάφορα περιοδικὰ ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐγράφησαν.

(*) Σφραγὶς τῆς Κοινότητος Αἶνου ἐξεπυπώθη εἰς τὸ τέλος τοῦ παραρτήματος τοῦ Γ' τόμου.

Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ παραλείψωμεν ν' ἀναφέρωμεν ὅτι ἡ πόλις τόσον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅσον καὶ ἀργότερον κατὰ τὴν ἐμπορικὴν τῆς ἀκμῆν, διετήρει ἐκτὸς τῶν καλῶν τῆς Σχολείων καὶ Νοσοκομείων ἐξ εὐχρίθμων κλινῶν, καὶ Ἀναγνώστηριον «ὁ Εὐαγγελισμὸς», λειτουργοῦν ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τῆς λαμπρᾶς ἐκ δύο χιλ. περίπου τόμων βιβλιοθήκης, πλουσίας εἰς βιβλία σπανίων ἐκδόσεων καὶ χειρογράφων ἐπὶ μεμβράνης καὶ Εὐαγγελίου τοιοῦτου τοῦ θου ἢ κατ' ἄλλους τοῦ θου αἰῶνος, μόνου ἐξ ὄλων διασωθέντος ἐκ τῆς τελευταίας καταστροφῆς καὶ ἀποσταλέντος μετὰ θησαυροῦ ὀλοκλήρου ἀμφίων καὶ ἱερῶν σκευῶν τῶν περικαλλῶν καὶ πλουσιῶν τῆς Ναῶν, ὧν τινες τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, εἰς Ἀθήνας. Ταῦτα πάντα ἐναποτεθέντα εἰς τὸ Ἀρχ. Χρ. Μουσεῖον (τμήμα χειρογράφων), προσερχονται ἐκ δωρεῶν διαφόρων φιλογενῶν καὶ φιλομούσων, ὡς Νεοφύτου Δούκα, Βλαχούτση Μαρσασλῆ, Κωνστ. Κουτσουρέλη, Χαριλάου καὶ ἄλλων.

Πόροι ἐξ ὧν διετηροῦντο ταῦτα πάντα, ἰδιαιτέρως δὲ τὰ Σχολεῖα, ἦσαν κατ' ἀρχὰς αἱ διάφοραι προσφοραὶ καὶ οἱ τόκοι τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου, ὃ ἐκέκτητο ἡ Κοινότης, ἔχουσα κατὰ τὸ ἔτος 1842 προϋπολογισμὸν ὑπὲρ τὰς 200.000 γρ., ποσὸν ὄχι μικρὸν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀναγραφόμενον εἰς τὸν Α. κώδικα αὐτῆς, τὸν φέροντα χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ φθάνοντα μέχρι τοῦ ἔτους 1860, μὴ ὑφιστάμενον δὲ ἤδη, ἀλλὰ συγκαταστραφέντα μετ' ἄλλων πραγμάτων κατὰ τὴν πρὸ ἐτῶν πυρκαϊᾶν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως, παρὰ τὰς ὑπερανθρώπους προσπαθείας πρὸς διάσωσίν του, λόγῳ τῆς ἀξίας ἣν εἶχε καὶ τῆς ἰδιαιτέρας σημασίας διὰ τὴν Κοινότητα. Ἀργότερα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1850 καὶ ἐντεῦθεν δωρεὰς αἱ ὁποῖαι ἀπετέλεσαν καὶ τοὺς παγίους πόρους αὐτῆς καὶ διάφορα κληροδοτήματα τῶν τέκνων τῆς, κατὰ σειρὰν καὶ ὄνομα κατωτέρω ἀναφέρωμεν.

Α) Τοιαύτη εἶναι τοῦ ἀειμνήστου *Μητροπολίτου Αἴνου Σωφρονίου*, πολλὰ λατρευθέντος παρὰ τοῦ ποιμνίου του, ἀποθανόντος κατὰ τὸ ἔτος 1855 καὶ ἐγκαταλειπόντος ὑπὲρ τοῦ Ναοῦ «Παναγία Ἐλεοῦσα», χρησιμεύοντος τότε καὶ ὡς Μητροπολιτικοῦ τοιοῦτου, μίαν χρυσοῦφαντον καὶ διὰ πολλῶν μαργαριτῶν πεποικιλμένην Ἀρχιερατικὴν Στολὴν, ἀνήκουσαν τῷ θείῳ Αὐτοῦ Πατριάρχῃ Καλλινίκῳ μετ' Εὐαγγελίου ἐπιχρῶσους καὶ ἄλλων.

Β) Τοῦ φιλογενεστάτου αὐτῆς τέκνου *Ἰωβ* (*) *Ἀρχidiaκόνου τοῦ Ἱεροσολυμητικοῦ θρόνου* εἰς τριάκοντα (30) χιλ. γροσίων κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1850 πρὸς τὰ Σχολεῖα καὶ Νοσοκομεῖα αὐτῆς, καθὼς καὶ ἐτέραν ἐκ 5.700 ἀργ. ρουβλίων κατατεθέντων ὑπ' αὐτοῦ πρὸς 4^ο καὶ

(*) Ὅρα καὶ σ. 116 παρόντος τόμου.

ἀναποσπάστως εἰς τὴν ἐν Ὀδησσῷ Ρωσ. Αὐτοκρατορικὴν Τράπεζαν σὺν τριακοσίαις (300) εἰς τὸ κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου, τάξαντος κηδεμόνα αὐτῶν τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων καὶ Κυριάρχην τοῦ Κύριλλον, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου ἐναπέθεσε καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 987 καὶ ἡμερ. 27 Φεβρουαρίου 1851, γραμματίον.

Ἐπίσης τοῦ αὐτοῦ φιλογενοῦς καὶ φιλοπάτριδος τέκνου τῆς ἐτέρα δωρεὰ ἐκ 5800 ἀργ. ρουβλίων κατατέθη εἰς τὴν ἰδίαν Τράπεζαν τῆς Ὀδησοῦ ὁμοίως ἀναποσπάστως καὶ τῷ ἰδίῳ τόκῳ 4⁰/₁₀, ἐξαποστείλαντος τὸ γραμματίον καταθέσεως ὑπ' ἀριθ. 6266 καὶ ἡμερ. 16 Νοεμβρίου 1853 διὰ τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς ἐν Κων. πόλει Κ. Χ'Γ. Κωνσταντινίδου πρὸς τὴν Ἐφορείαν τῆς πόλεως, ἵνα ἐκ τῶν τόκων τῆς συντηρῶνται τὰ εἰρημένα καταστήματα. Συνώδευσε δὲ αὐτὸ διὰ μιᾶς λίαν ταπεινόφρονος ἐπιστολῆς, πλήρους νουθεσιῶν καὶ χριστιανικῆς ἀγαθότητος, διὰ τῆς ὁποίας, ἀφοῦ ἔκαμε μνεῖαν καὶ τῆς τελευταίας του ταύτης δωρεᾶς, παρεκάλει τὴν Κοινότητα, ἵνα ἔναντι αὐτῶν ὄλων οὐδέν τι πλέον ποιῇ ἢ κατ' ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἑνα μνημόσυνον μετ' Ἀρχ. λειτουργίας εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατὰ τὴν 6ην Μαΐου, ὅτε νὰ μνημονεύωνται τὰ ὀνόματα αὐτοῦ καὶ τῶν γεννητόρων του.

Τὸ μνημόσυνον αὐτὸ μετὰ τῆς λειτουργίας μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ἐκκένώσεως τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ἀνελλειπέστατα καὶ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας ἐτέλει ἢ κατὰ καιροὺς Ἐφορεία τῶν Σχολείων εἰς τὸν Ἀρχαῖον Βυζαντινὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ, τὸν ὑπάρχοντα ἐντὸς τοῦ περιβόλου αὐτῶν, τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μὴ ὑφισταμένου, ἅτε καταστραφέντος ὑπὸ πυρκαϊᾶς. Ἀνήρχοντο δὲ μετ' αὐτὸ πάντες εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν τελετῶν τοῦ Σχολείου, ὅπου διενέμοντο τὰ κόλλυβα καὶ καφῆς μετὰ γλυκοῦ, τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου ἐκφωνοῦντος κατάλληλον λόγον.

Αἱ δύο ὡς ἄνω δωρεαὶ σὺν τῇ ἀναχωρήσει τῶν κατοίκων τῆς Αἴνου διὰ τὸν ἴδιον καὶ τὸν αὐτὸν λόγον τῶν πολεμικῶν γεγονότων, ἐπέπρωτο νὰ ἀπωλεσθῶσι.

Γ'. Τοῦ φιλογενοῦς τέκνου τῆς ἀειμνήστου *Κωνσταντίνου Κουτσουρέλη*, γεννηθέντος ἐν Αἴνω, Ἑλληνοσ ὑπηκόου, καὶ προξένου ἐν Ἰόππῃ, ἐγκαταλιπόντος διὰ διαθήκης λίρας Τουρκίας χρυσᾶς χιλίας (1000) πρὸς ἴδρυσιν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Αἴνω Σχολῆς ἀρρένων καὶ θηλέων κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ τόπου, «ἵνα ἐκπαιδεύωνται ἐν αὐτῇ δωρεὰν πίντες οἱ πτωχοὶ καὶ ἄποροι νέοι καὶ νέαι, χωρὶς ν' ἀποκλείωνται αὐτῆς οἱ Ἕλληνες καὶ Ἕλληνίδες ἔξ ἄλλων μερῶν», αἵτινες διὰ τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης του, λατροῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Χαρ. Μαζαράκη, κατετέθησαν μετὰ θάνατον του εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος μετατραπεῖσαι εἰς

δραχμὰς πρὸς 25, 42 καὶ ἀποτελέσασαι οὕτω τὸ ποσὸν τῶν Δραχ. 25.394 καὶ 58/100 ἐπὶ τόκῳ $5\frac{1}{2}\%$ μειωθέντι ἀργότερον πρὸς 4% **διαρκῶς ἀποδοτέας αὐτουσίαις.**

Ἐκτὸς τῆς χιλιολίου ταύτης δωρεᾶς ἐδώρησε τῇ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν του ἰδρυθησομένη Σχολῇ καὶ ἅπασαν τὴν συλλογὴν τῶν βιβλίων του, παρήγγειλε δὲ ἐν τῇ διαθήκῃ του εἰς τοὺς δύο κληρονόμους ἀδελφούς του Γρηγόριον καὶ Ἰωάννην, ἕαν καὶ οὗτοι διανύσωσι τὸν βίον τῶν ἄγαμοι ν' ἀφήσωσι τὴν ἢν ἐγκατέλειπεν αὐτοῖς χρηματικὴν περιουσίαν εἰς τὴν ἰδίαν Σχολὴν πρὸς ἐπαύξησιν τῶν πόρων της καὶ ἑσαεὶ διατήρησιν, οὐδὲν καὶ οὗτος ἀπαιτήσας παρὰ τῶν συμπολιτῶν του, εἰ μὴ κατ' ἔτος τὴν 21ην Μαΐου ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου νὰ τελῶσι μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς του. Τὸ μνημόσυνον τοῦτο ἐπίσης ἀνελλιπῶς ἐτέλει ἡ Ἐφορεία τῶν Σχολείων ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ «ἡ Μεταμόρφωσις».

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω παγίων ἐκ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων πόρων, ἡ Κοινότης εἶχε καὶ δύο ἄλλας καταθέσεις ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις μίαν, ἐκ 15.853,50 ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ναοῦ «Παναγία Ἐλεοῦσα» καὶ ἑτέραν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ναοῦ «Ἁγιος Νικόλαος» προερχομένας ἐκ πωλήσεως τῶν διασωθέντων ἱερῶν σκευῶν τῶν ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ἐν ἔτει 1866, ὅτε ἐκίησαν ἀμφοτέρω οἱ Ναοὶ καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς πόλεως μετὰ τῶν πλουσιωτέρων Ἐνοριῶν ὅπου ἔκειντο οὗτοι. Ἀπὸ τότε σημειωτέον ἄρχεται καὶ ἡ κακοδαιμονία τῆς πόλεως συμπληρωθεῖσα ἀργότερον διὰ τῆς μεταβιβίσεως τοῦ πάσης φύσεως ἐμπορίου της, διαμετακομιστικοῦ ἰδίως, εἰς Δεδεαγάτζ, ἀποσυρθέντων τῶν ξένων ἐμπόρων, τῶν δὲ ἰδικῶν της τέκνων, ἰδιαίτερος τῶν διακρινομένων εἰς τὸ ἐμπόριον, διαφρευσάντων σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἄλλας πόλεις.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τριῶν μεγάλων Εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν ἔχει ἡ Κοινότης καὶ ἄλλα της τέκνα νὰ συγκαταλέξη μεταξὺ αὐτῶν: τὸν μακαρίτην *Μιχαὴλ Φαρριανὸν* γεννηθέντα ἐν Αἴνῳ καὶ ἐκ τῆς ἡρωικῆς νήσου τῶν Ψαρῶν ἔλκοντος τὸ γένος πατρόθεν, ἀναλαβόντα κατὰ τὸ ἔτος 1911 τὴν ἐκ βιάθρων ἀνέγερσιν τῆς Σχολῆς τῶν θηλέων, τῆς ὑπαρχούσης τοιαύτης μὴ ἐπαρκούσης εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας, διὰ δαπάνης 250 τουρκικῶν χρυσῶν λιρῶν, καὶ δόντα ἀμέσως μετὰ τὴν καταδράσιν της ποσὸν τι διὰ τὰ προκαταρκτικὰ ἔξοδα, τοῦ ἔργου μὴ ἐκτελεσθέντος λόγῳ τῶν ἐπακολούθησάντων πολεμικῶν γεγονότων.

Ἐπίσης διὰ μυστικῆς διαθήκης συνταχθείσης κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει ὑπὸ τοῦ μακαρίου τῇ λήξει Μητροπολίτου Αἴνου τότε Ἰωακείμ, ἀνδρὸς πολλὰ μοχθήσαντος διὰ νὰ προικίσῃ τόσον τὴν πόλιν Δεδεαγάτζ, καθὼς καὶ τὴν Αἴνον καὶ τὰ χωρία αὐτῆς διὰ Σχολείων νέων ἀνταποκρινομένων πλήρως πρὸς τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας, ἐγκατέλειπε τῇ Κοινότητι Αἴνου ἐγκαθιστῶν αὐτὴν κληρονόμον μετὰ τῆς

συζύγου του Ἀρτεμισίας, χιλίας λίρας τουρκικὰς ὑπὸ τὸν ὄρον, εἰς ἐπιζήσῃ αὐτοῦ νὰ νέμηται τοὺς τόκους, μετὰ θάνατόν της δὲ παρήγγειλε καὶ συνίστα αὐτῇ, ἵνα μιμουμένη τὸ παράδειγμά του, τὴν ἦν θὰ ἐκληρονόμει παρ' αὐτοῦ περιουσίαν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου σκοποῦ νὰ διαθέσῃ, κατατεθειμένην εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος.

Δυστυχῶς λόγῳ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἐπισυμβάντων μεγάλῳ, πολεμικῶν γεγονότων καὶ τῆς ἐκβάσεως αὐτῶν καὶ ἡ περιουσία αὕτη ἐξηνεμίσθη καὶ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀμφοτέραι αἱ δωρεαὶ αὗται.

Καὶ τελευταῖον τὸν ἐρίτιμον ἐν Ἀθήναις συμπολίτην μας κ. Ἐπ. Χαρίλαον ἀποστείλαντα διὰ τὰς ἀνάγκας της μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν του κατ' Αὐγούστον τοῦ 1920 τῆς πατρίδος του, ὅτε ἐξ εὐγνωμοσύνης αὕτη καὶ δημότην τοῦ Δήμου Αἴνου ἀνεκίρῳξε καὶ ἀνέγραψε ἐν τοῖς Δημοτολογίοις αὐτῆς, ὀκτῶ (8) χιλιάδας δραχμὰς χρυσᾶς τότε καὶ ἐπαρκῆ ποσότητα ἀρίστης ποιότητος μαλλίνου ὑφάσματος πρὸς ἐπένδυσιν πάντων τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ὀρφανῶν τῆς τε πόλεως καὶ τῶν χωριῶν αὐτῆς, καθὼς καὶ ἄλλης ἴσου ποσοῦ, μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ πλείστου μέρους τῶν κατοίκων της ἐνταῦθα.

Τὰς ἀνωτέρω δωρεὰς καὶ κληροδοτήματα καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, μεθ' ἐτέρας τοιαύτης τῆς ἐν Πειραιεῖ φιλοπάτριδος οἰκογενείας Πριμίδου ἐκ μιᾶς οἰκίας, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς Ἱερὰ Μητρόπολις τῆς πόλεως καὶ ἄλλων μικροτέρων τινῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἀναφέρομεν, χρὸς ἐθεώρησε ἡ τέως Κοινότης Αἴνου διὰ τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου της, ὑφισταμένου ἐνταῦθα, ἀντιπροσωπευομένη ἤδη, νὰ φέρῃ εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος διὰ τῶν ἀγαπητῶν «Θρακικῶν» τὸ μὲν πρὸς αἰώνιον μνημόσυνον τῶν μακαρία τῇ λήξει Εὐεργετῶν αὐτῆς καὶ δωρητῶν, τὸ δὲ πρὸς ἔπαινον τῶν ἐπιζώντων καὶ μίμησιν.

Ἐκ τῶν Γραφείων

τοῦ Ἐπαρχιακοῦ ἐν Ἀλεξανδρουπόλει Συμβουλίου Αἴνου.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἡ ἐπαρχία Ἀλεξανδρουπόλεως εἶνε ὅλως νέα, σύστασιν λαβοῦσα ἀπὸ τοῦ 1922. Ἡ πόλις καὶ αὕτη δὲν εἶνε ἀρχαία, ἀριθμοῦσα κυρίως κοινωτικὴν ζωὴν ἀπὸ τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1878. Εὐεργέτης αὐτῆς εἶνε ὁ αἰείμνηστος Ἀντώνιος Λεονταρίδης, καταγόμενος ἐκ Μαρωνείας καὶ ἐμποροχρηματιστῆς ἐν Ἀλεξανδρουπόλει, ἀποθανὼν τὴν 24ην Νοεμβρίου 1912. Οὗτος κατέλιπε ζῶν καὶ μετὰ θάνατον διὰ διαθήκης τὰ ἐξῆς κληροδοτήματα Κοινοτικά:

1) Φρ. χρ. 60.000 κατὰ δύο αὐτοῦ Συμβόλαια τῶν ἐτῶν 1907 καὶ 1908

πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἰδίᾳ τοῦ μεταξὺ Κομοτινῆς καὶ Φερρῶν, διὰ συντηρήσεως γεωργικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς.

2) 40 Ὁμολογίας Ἑθν. Δαν. τῶν 120.000.000.—40 Ὁμολογίας Ἑθν. Δαν. τῶν 130.000.000, ἀπάσας ἀναποσπάστους ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐκπαιδευτηρίων Ἀλεξανδρουπόλεως - Δεδαγάτς.

3) Τὸ νῦν κτίριον τοῦ Γυμνασίου Ἀλεξανδρουπόλεως—τότε Ἀνωτέρας Ἀστικῆς Σχολῆς Ἀρρένων—στοιχίσαν, ὡς λέγεται, λίρας Τουρκικᾶς χρυσᾶς χιλίας (1.000).

4) Διὰ τῆς κυρίως διαθήκης αὐτοῦ, 25ης Φεβρουαρίου 1912, κατέλιπεν ἔτι λίρας Τουρκ. δισχιλίας (2.000) ὑπὲρ τῆς ὡς ἄνω Λεονταριδείου Σχολῆς, ὡς καὶ τὸ εἰσόδημα τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ μαγαζείου ἐπὶ γηπέδου τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων. ὑφ' οὗς ὄρους ἀναγράφει τὸ σχετικὸν τοῦ Μεχμεμί-Σερῆ Χοτζέτιον. Ὁ ἀείμνηστος ἦτο βαθμοῦχος καὶ παρασημοφορημένος ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ὑπὸ δὲ τῆς Ἑλληνικῆς τῷ εἶχεν ἀπονεμηθῆ ὁ Χρυσοῦς Σταυρὸς τοῦ Σωτήρος.

† Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως Γερβάσιος.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΔΟΣ (1)

Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις. Ἐσπούδασε τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν δαπάναις τῆς Κοινότητος Ἀδριανουπόλεως ἐν Γερμανίᾳ, ἐδίδαξεν εἰς τὴν Ἑλλ. Σχολὴν Ἀδριανουπόλεως, καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Διετέλεσε Διευθυντῆς τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χάλκης, καὶ καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου. Διὰ τῆς πολυετοῦς ἐργασίας του καὶ τῆς μεγάλης οἰκονομίας ἀπέκτησε περὶ τὰς 200 χιλ. χρ. δραχμὰς, τὰς ὁποίας μετὰ τὸν θάνατόν του μέρος, καὶ μέρος μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του Μαργιορῆς, διέθεσεν ὑπὲρ τῶν Σχολῶν Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ ἀείμνηστος Χρ. Παπαδόπουλος ὄχι μόνον ὄλην τὴν περιουσίαν του διέθεσε ὑπὲρ τῆς Σχολῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως μετέβαινεν αὐτόθι κατ' ἔτος ἐπὶ δὶμήνον καὶ ἐδίδασκεν εἰς τοὺς τελειοφοίτους τοῦ Γυμνασίου τοὺς προωρισμένους διὰ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, παιδαγωγικὰ καὶ ἄλλα μαθήματα.

1) Ὅρα περὶ αὐτοῦ καὶ σ. 492 Ἐθνικῶν Τ. Α'

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΜΑΚΡΑΣ ΓΕΦΥΡΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΗΣ

Ὁ Ἀνδρέας Νικολάου Λαμπαδαρίδης ἐγεννήθη ἐν Μακρᾷ Γεφύρᾳ (Οὐζοῦν-κιοπροῦ), ἐκ καλῆς καὶ εὐπορούσης σχετικῶς οἰκογενείας περὶ τὸ ἔτος 1840. Ἐκ μικρᾶς του ἡλικίας ὡς φαίνεται παρέμεινεν ὄρφανὸς ἀνατραφεὶς παρὰ τῆς θείας του. Ἀφοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παιδικῆς του ἡλικίας μετῆλθεν ἐν Μακρᾷ Γεφύρᾳ τὸν πλανόδιον μικροπωλητὴν κουλουροπώλην (σιμτσιῆν), μετηνάστευσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἶνε ἄγνωστον ἐπὶ πόσον χρόνον παρέμεινεν ἐκεῖ καὶ τί ἐπαγγέλματα μετῆλθεν.

Εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν τὸν εὐρίσκομεν ἐγκατεστημένον εἰς τὸ Κάϊρον εὐφῆμως ἐργαζόμενον ὡς καπνέμπορον καὶ ἐργοστασιαρχὴν σιγαρέττων καὶ ἔχοντα στενάς φιλικὰς σχέσεις μὲ ἄλλον Θράκα ὁμογενῆ ἐν Αἰγύπτῳ, τὸν ἐκ Κομοτηνῆς Νέστορα Τσανακλῆν.

Ἡ εὐεργετικὴ πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, ἀρχίζει νὰ ἐκδηλοῦται κατὰ τὸ 1901 κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τύπον βοηθημάτων καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἀνοικτῶν σχολικῶν προϋπολογισμῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, βραδύτερον δὲ ὡς χορηγοῦ πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν ἀνεγειρομένων ἐκεῖ Ἀρρεναγωγείου καὶ Παρθεναγωγείου, ἅτινα τιμῆς ἕνεκεν ὀνομάσθησαν Λαμπαδαρίδεια ἐκπαιδευτήρια, καὶ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν αὐτῶν (1).

Ἡ ἐνδεδεχθῆς ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων της μέριμνα τοῦ πλουσίου τέκνου της καὶ ἡ ἐλπίς περὶ γενναιοτέρων ἐπιχορηγήσεων, ἤγαγε τὴν κοινότητα Μ. Γεφύρας ν' ἀνακηρύξῃ κατὰ τὸ 1904 τὸν Ἀνδρέαν Λαμπαδαρίδην μέγαν εὐεργέτην αὐτῆς.

Πόσον ἄξιος τῆς τιμῆς αὐτῆς ἦτο ὁ ἀειμνήστος Λαμπαδαρίδης, διεπιστώθη τρανῶς μετ' ὀλίγα ἔτη, ὅταν, ἐπισυμβάντος τὴν 9ην Ἰουλίου 1907 τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἠνοιχθῆ ἡ μυστικὴ διαθήκη του, τῆς ὁποίας καὶ ὁ ὑλικὸς ἀλλὰ καὶ ὁ ψυχικὸς καὶ πνευματικὸς πλοῦτος ἔχει κατὰ τὸ μεγαλειῶδες.

«Ὁ μόνος μου πόθος ἀπὸ τριακονταετίας, γράφει εἰς τὴν διαθήκην του, καὶ ὁ μόνος σκοπὸς τοῦ βίου μου, ὅστις διέσχευσεν ἐντίμως, ὑπῆρξε νὰ φανῶ ὠφέλιμος ὡς οἱ πρόγονοί μου εἰς τὴν πατρίδα μου Μακρὰν Γεφύραν καὶ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μου. Τὸ ἔργον μου τοῦτο διὰ τῆς παρουσίας μου διαθήκης συμπληρῶ καὶ ἐπεκτείνω, φρονῶν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις τῆς ὁποίας ἐστερήθη κατὰ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως σχολείου ἐν τῇ πατρίδι μου, καὶ αἱ πρακτικαὶ γνώσεις ἐν τῷ βίῳ εἶνε οὐ μόνον Ἑθνικαὶ ἀσπίδες τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης, ἀλλὰ καὶ φρουροὶ τῶν ἀπαρα-

1) Ζῶν προσέφερον ἐτησίως ὑπὲρ τῶν Σχολῶν 160 λίρες καὶ τὸ εἰσόδημα ἀκινήτου ἀνερχόμενον εἰς λίρας 74.

γράφτων δικαιωμάτων τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἐν τῷ ὑποδοῦλῳ «Ἑλληνισμῷ».

Εἰς ποῖον ἀκριβῶς ποσὸν ἀνῆρχετο κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θανάτου του ἡ ὅλη περιουσία του δὲν ἐξηκριβώθη. Οὔτε καὶ ἡ σημερινὴ ἀξία της εἶνε γνωστή. Ἀπὸ τοῦ 1921 ἡ ὅλη διαχείρησις αὐτῆς ἔχει ἀφεθῆ ἑς ἐντιμότατον μὲν, παρήλικα ὅμως, ἐκτελεστήν τῆς διαθήκης. Κατὰ τὴν μᾶλλον πιστευτὴν μαρτυρίαν—τοῦ Κωνσταντίνου Ἀναστασιάδου, τοῦ συντάκτου τῆς διαθήκης, —αὕτη ἀνῆρχετο κατὰ τὸ 1907 εἰς εἴκοσι ἐννέα χιλιάδας καὶ πεντακοσίας περίπου λίρας αἰγυπτιακῆς. Συνέκειτο δὲ κατὰ τὸ ἥμισυ περίπου ἐκ κινήτων ἀξιῶν καὶ μετρητῶν καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἐξ ἀκινήτων, κειμένων ἐν Καίρῳ. Ἡ ἐν Μακρῷ Γεφύρῳ περιουσία του ὑπελογίσθη εἰς 1200 λίρας. Κατ' ἄλλας ἐν τούτοις ἐπισήμους πληροφορίας τὸ κληροδοτήμα δὲν ὑπερέβαινε τὰς εἴκοσι δύο χιλιάδας λιρῶν.

Ἐκ τῆς ὅλης αὐτῆς περιουσίας ἐλάχιστα ποσὰ ὁ ἀείμνηστος Λαμπαδαριδῆς ἐκληροδότησεν ὑπὲρ τῶν συγγενῶν του καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων. Τὴν ὑπόλοιπον κινήτην καὶ ἀκίνητον περιουσίαν του ἀφῆκεν εἰς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως τὰ 85 % ἐκ τῶν προσόδων αὐτῆς διατίθενται ὑπὲρ ἰδρύσεως καὶ συντηρήσεως ἐμπορικῆς ἐν Μ. Γεφύρῳ, σχολῆς ὡς παραρτήματος τῶν αὐτόθι Λαμπαδαριδεῶν ἐκπαιδευτηρίων τὰ 10 % παραμένουσιν εἰς τράπεζαν πρὸς ἀΐξισιν τῶν κεφαλαίων καὶ τὰ 5 % χρησιμοποιεῖ τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον δι' ἰδίας αὐτοῦ ἀνάγκας.

Ἐπειδὴ ὅμως διὰ τῆς τοιαύτης διαθέσεως τῆς περιουσίας του προέβλεπεν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ οἱ πόροι τῶν Λαμπαδαριδεῶν ἐκπαιδευτηρίων ἤθελον ὑπεραυξηθῆ, διατάσσει τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης του, ἵνα διὰ τῶν περισσευόντων εισοδημάτων τῆς κληροδοσίας του προβῶσιν εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν παραρτήματος τῶν Λαμπαδαριδεῶν, ἥτοι ἐλληνικῆς ἐμπορικῆς σχολῆς ἢ ἐργαστηρίου πρὸς ἐκμάθησιν τέχνης τινὸς ὑπὸ τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς πατρίδος του.

Ὅτι λαμπροὶ καὶ ἀγλαοὶ θὰ ἦσαν οἱ καρποὶ τῆς πλουσίας ταύτης κληροδοσίας ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Θράκῃ, εἰὰν δὲν ἐμεσολάβει ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀνταλλαγὴ τῶν ἑλληνοτουρκικῶν πληθυσμῶν, δὲν ὑπάρχει ἡ ἐλάχιστη ἀμφιβολία. Κατόπιν ὅμως τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς τοῦ 1922 καὶ τῆς μειώσεως τῶν προνομίων τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου, αἱ πρόσοδοι τοῦ κληροδοτήματος τούτου μένουσιν ἀδιάθετοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐν Καίρῳ ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους τοῦ Ἀν. Λαμπαδαρίδου νὰ θεωρήσωσιν ὡς ἀτονίσασαν τὴν διαθήκην καὶ νὰ προσβάλωσι τὸ κῆρος αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ 1925 ἤγειραν ἀγωγὴν κατὰ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης ἐν Αἰγύπτῳ, ζητοῦντες ὅπως τὰ ὑπὲρ τῶν Λαμπαδαριδεῶν ἐκπαιδευτηρίων κληροδοτήματα τοῦ θείου των, περιέλθουν εἰς αὐτούς. Ἐξ

ἄλλου τελευταίως ὑπὲρ τοῦ ἰδίου κληροδοτήματος προβάλλει ἀξιώσεις καὶ τὸ Οἶκον. Πατριαρχεῖον.

Δεδομένου τοῦ τρόπου καθ' ὃν παρ' ἡμῖν ἐρρυθμίσθησαν τὰ περιουσιακὰ δικαιώματα τῶν ἐν Τουρκίᾳ κοινοτήτων καὶ νομικῶν προσώπων, δὲν χωρεῖ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἡ τύχη τοῦ Λαμπαδαριδεῖου κληροδοτήματος θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν τύχην τῶν ἄλλων δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπιγραμμaticῶς ἀπεικόνισεν εἰς τὸ ὀγκῶδες ἔργον τοῦ «Ἐθνικὰ Κληροδοτήματα καὶ Δωρεαί» ὁ ἀκαταπόνητος Δωδεκανήσιος Δρ Σκεῦος Ζερβός, ὅταν ἦτο πληρεξούσιος Ἀθηῶν-Πειραιῶς εἰς τὴν Δ' Ἐθνοσυνέλευσιν.

Μ. Σαραντῆς

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΞΑΝΘΗΣ

1) *Παναγιώτης Στάλιος*, γεννηθεὶς ἐν Ξάνθῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ, αἰῶνος, ἀπέθανεν ὀγδοηκοντούτης ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη.

Ἔδρασε πολλαῶς, διατελέσας ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μέλος τῆς τότε Δημογεροντίας καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἐφορείας Ξάνθης. Διὰ τοῦ ἀπείρου πλούτου αὐτοῦ ἰσχύων παρὰ τοῖς τότε ἄρχουσι Τούρκοις, διεξεδίκησε καὶ κατέλαβε τὸν χώρον τοῦ νῦν Νεκροταφείου, τὸν ὁποῖον καὶ δι' ἐξόδων του ἀτομικῶν περιετείχισε. Ἐπίσης ἀνήγειρεν ἰδίους ἀναλώμασι τὸ ἐν Ξάνθῃ (δδὸς Ματσίνη) κτίριον, χρησιμοποιηθὲν τότε μὲν ὡς Νηπιαγωγεῖον, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης καὶ ἐντεῦθεν ὡς Γυμνάσιον. Σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ πατρῶζων υἱὸς αὐτοῦ Ζαφείριος τοῖς ἔγχεσι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπόμενος, ἀνήγειρεν ἐξ ἰδίων του τὴν ἐτέραν πλευρὰν τοῦ Νηπιαγωγείου (νῦν Γυμνασίου).

2) *Μιχαὴλ Ματσίνης*, γεννηθεὶς ἐν Ξάνθῃ τῷ 1789 ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 84 ἐτῶν ἐν Ξάνθῃ.

Καὶ οὗτος ἔσχε μεγάλην δρᾶσιν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἑλλ. Ὀρθοδόξου Κοινότητος Ξάνθης. Μέχρι τῆς ἐποχῆς του δὲν ὑπῆρχε σχολικὸν κτίριον ἐν Ξάνθῃ, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ συνηθροίζοντο εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Τιμίου Προδρόμου (νῦν Μητροπολιτικοῦ) καὶ ἐκεῖ ἐδιδάσκοντο τὸ Ψαλτήριον καὶ τὴν Ὀκτώηχον. Ὁ ἀείμνηστος Μιχ. Ματσίνης ἀνήγειρε δι' ἰδίων του ἐξόδων τῷ 1863 τὸ κτίριον τοῦ πρώτου δημοτικοῦ σχολείου Ξάνθης, τὸ ὁποῖον καὶ νῦν φέρει τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν.

3) *Θεόδωρος Ζαλάχας*, γεννηθεὶς ἐν Ξάνθῃ, ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Χαλκηδόνι Κωνσταντινουπόλεως.

Ζῶν ἴδρυσεν ἰδίους ἐξόδους Νηπιαγωγεῖον ἐν τῇ Συνοικίᾳ Σαμακοβίου Ξάνθης (νῦν Ζ' Δημοτικὸν Σχολεῖον Ξάνθης).

Διὰ διαθήκης αὐτοῦ, συνταχθείσης ἐνώπιον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γεν. Προξένου τῆ 24ῃ Σ)βρίου τοῦ 1884 ἐδώρησε: α') τρεῖς ἀποθήκας εὐρισκομένας ἐν Ξάνθῃ, ἵνα ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τούτων συντηρηθῇ τὸ Ζαλάχειον Νηπιαγωγεῖον. Ἡ διαχείρισις τῶν ἀποθηκῶν τούτων διενηργεῖτο κατὰ ρητὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου παρὰ τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου Ξάνθης, τοῦ κατὰ καιρὸν Προξένου τῆς Ἑλλάδος καὶ δύο τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ διαθέτου. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ξάνθης τὸν Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἀντικατέστησεν ὁ κατὰ καιρὸν Γυμνασιάρχης Ξάνθης, ἀποφάσει τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Θράκης. Ὁ νῦν Μητροπολίτης Σεβ. κ. Πολύκαρος ἅμα τῷ διορισμῷ του εἰς τὴν Μητρόπολιν Ξάνθης, ἀναλαβὼν τὴν προεδρείαν τῆς Διαχ. Ἐπιτροπῆς τοῦ Ζαλαχείου Κληροδοτήματος, οὐδὲν περισσεύμα εἶρεν. Διὰ τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ ὅμως καὶ τῶν ἀόκνων προσπαθειῶν του παρὰ τῇ Κυβερνήσει, κατώρθωσε ν' ἀπαλλάξῃ τὰς ἐν λόγῳ ἀποθήκας ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἐπιτάξεως· ἔκτοτε δὲ μετ' ἄκρας φειδοῦς διαχειριζόμενος τὰς προσόδους τῶν ἀποθηκῶν, κατώρθωσε καὶ συνέλεξε περὶ τὰς 250 χιλ. δραχμῶν, προτιθέμενος, ἵνα ἀνεγείρῃ δι' οὐτιῶν, τῇ ἀρωγῇ ἐννοεῖται καὶ τοῦ Κράτους, νέον δημοτικὸν σχολεῖον ἐν τῇ Συνοικίᾳ Γυμναστηρίου (Σαμακαβίου). β') 100 χιλ. δραχμῶν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλ. Γραμμάτων, ὅπως ἐκ τῶν τόκων τοῦ ἄνωθι ποσοῦ, κατατεθειμένου παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ, σπουδάξωσι μερίμνῃ τοῦ ρηθέντος Συλλόγου τρία ἢ καὶ πλείονα τέκνα, ἔξ ὧν τὸ ἐν ἤθειεν εἶσθαι ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ διαθέτου. Ἄτυχῶς μέχρι τοῦδε ὁ ρηθεὶς Σύλλογος, παρὰ τὴν ρητὴν θέλησιν τοῦ μακαρίτου Ζαλάχα, οὐδένα Ξάνθιον ἐσπούδασε. Ἐσχάτως κατόπιν ἐνεργειῶν τῆς Διαχ. Ἐπιτροπῆς τοῦ Κληροδοτήματος καὶ ἰδίᾳ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, ὁ Σύλλογος πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλλ. Γραμμάτων ὥρισε 400 δραχμὰς μηνιαίως εἰς τινὰ νέον χρηστοῦθη μαθητὴν τοῦ Γυμνασίου Ξάνθης καὶ συγγενῆ τοῦ ἀοιδίμου Ζαλάχα.

4) *Σεβαστὸς Κωνσταντίνου Κακλαβατζῆς*, γεννηθεὶς ἐν Ἀβδήροις ἀπέθανεν ἐν Δράμα τῷ 1913 πρόσφυξ, φεύγων τοὺς Βουλγάρους.

Διὰ διαθήκης κατέλιπεν εἰς τὰ σχολεῖα Ἀβδήρων (Μπουλούστρας) τρία καταστήματα.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΔΟΥΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατ. Θράκης. Ἀπὸ παιδικῆς ἔτι ἡλικίας διεκρίνετο διὰ τὴν ἰδιοφυΐαν, τὴν ἔκτακτον δραστηριότητα καὶ

τὰ Ἑλληνοπροεπῆ του αἰσθήματα ἐφ' ᾧ, δικαίως, τὸ μέλλον τῷ ἐπεφύλασσε τὴν μᾶλλον ἐπίζηλον ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν.

Ὡλισμένος μὲ πρωτοφανῆ πρωτοβουλίαν καὶ ἐνεργητικότητα, πρωτοστατῶν εἰς πᾶσαν ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶν ἔργον ἐθνοφελές, διὰ τοῦ δαιμονίου αὐτοῦ ὅσον καὶ διὰ τῆς παροιμώδους δραστηριότητός του, δὲν ἤργησε, νεαρός ἔτι, ν' ἀναδειχθῆ ὁ πρῶτος μεγαλοβιομήχανος τῆς γενετέρας του καὶ τῆς τότε ἀνθούσης περιφερείας της καὶ καταστῆ οὕτω καθ' ὄλην τὴν Ἄνατ. Θράκην παγκοίνως γνωστός καὶ εἰς πάντας σεβαστός, λίαν δὲ ἐπικαίρως ἢ Γαλλικῆ Κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν ὡς προξενικὸν αὐτῆς πράκτορα ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ τότε Ἑλληνικωτάτῃ ταύτῃ πόλει τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

Ἄπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἰδίως ἄρχεται ἡ κοινωνικὴ καὶ δὴ ἡ πολιτικὴ δράσις τοῦ ἀνδρός.

Ἐφωδιασμένος οὕτω διὰ τῶν ὡς ἂν ἀρειῶν καὶ προσόντων ὁ ἀείμνηστος Δημ. Δοδόπουλος χωρεῖ ἀκάθεκτος πρὸς τὴν εὐρέως ἐνώπιόν του διανοιγμένην καὶ εὐδοίωνα ὅλως ὑποσχομένην ἀτέρμονα τοῦ Κερδῶν Ἐρμού λεωφόρον, ἐπιτυχῶς ὑπερπηδῶν πᾶν ἐμπόδιον.

Ἴδρῦει ποικίλας βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, ἔνθα πλεῖστοι συμπατριῶται του, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείματος, διὰ τῆς ἐργασίας των ἐξασφαλίζουσι τῶν οικογενειῶν των τὸν ἄρτον. Περιθάλλει ἐνδεεῖς πάσης ἐθνικότητος, καὶ ἀποστέλλει εἰς Ἀθήνας καὶ Κων)πολιν, ὡς τροφίμους του, ὁρφανὰ, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν των.

Ἐνισχύει κατ' ἔτος τὰ πενιχρὰ ταμεῖα πολλῶν σχολῶν καὶ φιλανθρωπικῶν σωματείων, ἐξ ὧν ἔβριθε τότε ἡ φιλόμουσος γενετέρά του, καλύπτων πολλάκις καὶ τὰ τυχὸν παρουσιαζόμενα ἑλλείματα αὐτῶν, παντὸς κοινωνοφελοῦς ἢ ἐθνοφελοῦς σκοποῦ γινόμενος οὕτω ὁ πρόθυμος ἐμψυχωτής. Ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν ἐν Ἀθήναις.

ΑΛΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΘΡΑΚΕΣ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΞΕΝΟΚΡΑΤΑΙ

Ὁ Ἀθανάσιος Ξενοκράτης ἐγεννήθη ἐν Σαμακοβίῳ τῷ 1789 καὶ ἀπέθανεν ἐν τῷ κτήματι του Paserea παρὰ τὸ Βουκουρέστι, ἐτάφη δὲ ἐν τῷ κτήματι του Draganesti, δύο ὥρας ἀπέχοντι τοῦ Βουκουρεστίου ἐν τῇ αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν οἱ ἀδελφοὶ Ξενοκράται ἀνήγειραν ἐντὸς τοῦ κτήματος τούτου. Ὁ θάνατός του ἐπῆλθε τῷ 1871.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ξενοκράτης ἐγεννήθη τῷ 1803 ἐν Σαμακοβίῳ καὶ ἀπέθανε τῷ 1876 ἐν Draganesti ταφεὶς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς ἐκκλησίας.

Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ἦλθον εἰς Βουκουρέστιον κατ' ἀρχὰς δὲ ἐπηγγέλλοντο τὸν ἔμπορον τῶν γουναρικῶν, κατόπιν δὲ ἡσχολοῦντο καὶ μὲ τὴν γεωργίαν, ἀγοράσαντες κτήματα γεωργικά. Τὸ Dragapnesti τὸ μεγαλύτερον, περίπου τριῶν χιλιάδων ἔκταριων, ἠγοράσθη παρὰ τοῦ πρίγκηπος Καντακουζηνοῦ.

Δὲν θὰ ἦσαν ἄμοιροι παιδείας, ἂν καὶ οὐδὲν γραπτὸν ἐκ μέρους των σάζεται, ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ σχηματισθῇ γνώμη ἀκριβής. Ὅτι ὅμως ἦσαν ἄνθρωποι ἐθν. ιδεωδῶν φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, καθὼς μέλη τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν μάχην τοῦ Λαγατισανίου καθὼς ἱερολοχίτης ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην, ἐθεώρει δὲ μέγα κἀνημα τὴν αὐτοθυσίαν ταύτην καὶ κατὰ τὰς ἐορτὰς περιεφέρετο μὲ τὸν χιτῶνα τῶν ἱερολοχιτῶν, καθὼς τὸν παριστᾷ καὶ ἡ φωτογραφία του, γενομένη ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Εὐρέθῃ ἐπιστολῇ τοῦ Θεοδώρου πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Βιζύης, πρὸς ὃν ἀποστέλλει 15 χιλιάδας γροσίων καὶ ὑπόσχεται νὰ ἐπισκεφθῇ προσεχῶς τὴν πατρίδα του. Εἶχον δὲ ὑποσχεθῆ οἱ Ξενοκράται τὴν ἀνέγερσιν σχολείων εἰς Σαμακόβιον, ἀλλὰ τὴν ὑπόσχεσιν των δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἐκτελέσωσι.

Ὁ ἐπ' ἀνεπιᾷ γαμβρὸς τῶν Ξενοκρατῶν, ἰατρὸς Κυριαζῆς, εἶχεν ὑποσχεθῆ καὶ αὐτός, καθὼς ἐκτελεστῆς τῆς διαθήκης τῶν Ξενοκρατῶν, νὰ μεταβῇ εἰς Σαμακόβιον καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν θέλησιν τῶν θείων του, κατὰ τινα εἰς Κων)πολιν ἐπίσκεψίν του, ὅτε ἐπιτροπὴ τῶν Σαμακοβιτῶν μετέβη πρὸς συνάντησίν του τῷ 1893.

Ἐν Βουκουρεστίῳ εἶχον εὐρύχωρον οἰκίαν, τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν θάνατον των προώρισαν διὰ νοσοκομεῖον, τὸ ὁποῖον ἤρchiσε νὰ λειτουργῇ τὸ 1881 καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἦτο τὸ καταφύγιον παντὸς ἀπόρου ἑλληνοσυνήντος ἐν τῇ ξενίᾳ. Τὸ Ξενοκράτειον νοσοκομεῖον δυνάμει 35—40 κλι-

Ἀθανάσιος Ξενοκράτης

ἄν ἔκλεισε τὰς πύλας τοῦ 1921, μὴ ἀρκοῦντος τοῦ κληροδοτήματος πρὸς συντήρησιν τῶν ἀρρώστων, κατόπιν τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῶν γεωργικῶν κτημάτων παρὰ τῆς Ρουμ. Κυβερνήσεως καὶ διανομῆς αὐτῶν εἰς τοὺς χωρικοὺς. Σήμερον χρησιμοποιεῖται εἰς τὸν στεγασμὸν νηπίων μᾶς φιλαν-

Κωνσταντῖνος Ξενοκράτης

θρωπικῆς ἐταιρείας καὶ διατηρεῖ μόνον ἓνα ἱατρὸν δίδοντα συμβουλὰς, φάρμακα καὶ ἐπιδέσμους εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην αὐτῶν ἀπόρους.

Οἱ ἀδελφοὶ Ξενοκράται ἀφῆκαν ἐπίσης καὶ κληροδοτήματα εἰς τὴν Ρουμανικὴν Ἀκαδημίαν πρὸς βράβευσιν φιλολογικῶν ἔργων, πᾶσαν δὲ τὴν περιουσίαν τῶν ἀφιέρωσαν εἰς ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς, μὴ καταλιπόντες εἰς τοὺς συγγενεῖς οὐδέν.

Τὸ μόνον ἀφέλιμον διὰ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ὑπῆρξεν ἢ προικοδοτήσις τῆς ἀνεμῆς τῶν Ἑλένης κατὰ τὸν μετὰ τοῦ ἱατροῦ Κυριαζῆ γάμον τῆς.

Ὁ Γεώργιος Κυριαζῆς ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ, ἐγκατασταθεὶς δὲ εἰς Βουκουρέστι διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἀσύλου «ἡ Πριγκίπισσα Ἑλένη».

Ἐπῆρξε μία προσωπικότης ἱστορικῆς ἐνδιαφέρουσα, εἶναι δὲ καὶ αὐτὸς ἔθνικος εὐεργέτης καὶ ἐζημιώτισεν ἔφορος τοῦ Ξενοκρατείου νοσοκομείου.

Εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν εὐρίσκειται ὁ χιτὼν τοῦ Ξενοκράτους δωρηθεὶς παρὰ τῆς οἰκογενείας του. Αἱ Ἀθῆναι ἔχουν καὶ ὁδὸν Ξενοκράτους.

Ὁ κ. Σκεῦος Ζερβὸς εἰς τὸ μνημειῶδες ἔργον του «Ἐθνικὰ κληροδοτήματα καὶ δωρεαί» (Ἀθῆναι 1925) ἀναφέρει εἰς σελ. 232 καὶ ὑπ' ἀρ. 662 περὶ τοῦ κληροδοτήματος Κωνσταντίνου Ξενοκράτους τὰ ἑξῆς: Ποσὸν α') 15.000 φρ. ἐτησίως, β') τὸ προῖον τῆς πωλήσεως ξιλίας περιοδικῶς. Κληροδοχοὶ καὶ σκοποὶ α') Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τοῦ πτωχοκομείου 1.000 φρ. ἐτησίως, τὰ δὲ λοιπὰ καθ' ὑπόδειξιν τῆς Βουλῆς. β') Ὁ Ἐθνικὸς Στόλος.

Ὅροι τῆς διαθήκης: Τὰ δύο κτήματα Δραγατσάνι καὶ Ρούσχα νὰ διευθύνωνται ὑπὸ τοῦ ἰσοβίου ἐκτελεστοῦ Κυριαζῆ, ὅστις θὰ ἐκτελῇ ὅλους τοὺς ἄλλους ὅρους τῆς διαθήκης. Μετὰ τὸν θάνατον θὰ ὑποδείξῃ τὸν ἀντικαταστάτην του, ὅστις μετὰ τοῦ δημάρχου Βουκουρεστίου καὶ τοῦ κοσμητοροῦ τῆς

ιατρικῆς Σχολῆς θὰ ἐκτελῶσιν ὅλους τοὺς ὄρους. Μέχρι τοῦ 1891 τὰ ποσὰ ἐστέλλοντο ἀνελλιπῶς. Τῇ ὑποδείξει τοῦ ἐκτελεστοῦ ἰδρυθῆ ἐν Μεσολογγίῳ Παρθεναγωγεῖον Ξενοκράτειον. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦ αὐτοῦ 1893, ἀναλαβούσης τῆς ἐπιτροπῆς τὴν διαχείρησιν, ἡ Ρουμανικὴ Κυβέρνησις προέβαλεν ἐνστάσεις μὴ ἀναγνωρίσεως τῶν κληροδόχων ὡς ἠθικῶν προσώπων. Ἡ σύζυγος τοῦ μακαρίτου προσεπάθησε νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν διαχείρησιν. ὅπως ἐκτελῇ τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀπέθανεν πρὶν κανονισθῆ τὸ ζήτημα τῷ 1897. Οἱ κληρονόμοι αὐτῆς δεσποινίδες Ξενοκράτους καὶ κυρία Χάϊτα ὑπεσχέθησαν τὰ αὐτὰ, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις παρεκκύνοντο καὶ ἐγένετο ἀπόφασις προσφυγῆς εἰς τὰ δικαστήρια τῷ 1905. Κατόπιν συμβιβασμοῦ μετὰ τοῦ κ. Χάϊτα, ἡ πρεσβεία ἀνεκοίνωσεν ἀπὸ 6 Μαΐου 1922 ὅτι τὰ κτήματα ἀπηλλοτριώθησαν, καὶ προσεκλήθη ὁ κ. Χάϊτας νὰ λάβῃ τὸ τίμημα, ἀφοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἄρη τὴν ὑποθήκην, ἣν εἶχεν ἐγγράψῃ κατὰ τὸν συμβιβασμὸν 250.000 φράγκα. Ὁ κ. Χάϊτας προὔτεινε καὶ πάλιν νὰ πληρώσῃ ἀμέσως εἰς μετρητὰ 250.000 καὶ νὰ λάβῃ τὸ ἀντίτιμον εἰς χροῶγραφα παρὰ τῆς Ρουμανικῆς Κυβερνήσεως. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν ἔλαβεν ἀπόφασιν».

Ὅμοίως εἰς σ. 480 ἀναφέρει ὑπ' ἀρ. 850 διὰ κληροδότημα τοῦ ἰδίου. «Περιοσιὰ 350.000 Λεῖ. Σκοπὸς Φιλανθρωπικὸς καὶ Ἐθνικὸς Στόλος. Κατεβλήθη μετὰ συμβιβασμὸν».

ΚΙΡΚΟΣ ΚΑΙ ΦΩΤΕΙΝΗ ΞΕΝΟΚΡΑΤΟΥΣ (1)

Τὸ Πανεπιστήμιον ἐγνώρισε δι' ἐγγράφου τοῦ ἀπὸ 24,16 ἀριθμ. 2041]811 ὅτι οἱ διαθέται κατέθεσαν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν δραχμ. 70860, ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοινότητος Χαμοκοβίου (ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Σαμακοβίου) (Σ.Δ.Θ.) Θράκης πρὸς διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν περιπτώσει καταργήσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, οἱ τόκοι νὰ παραδίδωνται εἰς τὴν σύγκλητον δι' ὑποτροφίας δύο νέων ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βιζύης. Ἡρωτήθη τὸ προξενεῖον Ἀδριανουπόλεως ὡς καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἀλλ' οὐδὲν σχετικὸν κεφάλαιον ἀνευρέθη ἐν τῇ Τραπεζίῃ, παρὰ δὲ τοῦ Προξενείου ἀπάντησις δὲν ἐλήφθη.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΓΚΑΛΟΣ (2)

Διαθήκη τῷ 1886. Θάνατος τῷ 1889. Ἡ περιοσιὰ κεῖται ἐν Ὁδησσῷ. Ἐθνικὴ Τράπεζα. Ποσὸν ρούβλια 20.000 ἢ δραχ. 65508,30.

(1) Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ζερβοῦ (ἀρ. 663) καταχωροῦνται τὰ ἀνωτέρω, δι' ἃ δὲν ἔχομεν ἄλλας πληροφορίας.

2) Ὅμοίως Ἀρ. 664.

Κληροδόχος αἱ σχολαὶ Μεσημβρίας (ἄλλα ποσὰ διατέθησαν ὑπὲρ διαφόρων ἄλλων ἰδρυμάτων ἐν Ἑλλάδι καὶ Ὀδησσῶ, ἐγκαίρως εἰσπραχθέντα ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων).

Ὅροι διαθήκης: Διαρκῆς κατάθεσις ἐν τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ. Οἱ τόκοι ἐτησίως ὑπὲρ τῶν σχολῶν Μεσημβρίας ἐν ὅσῳ θὰ εἶναι αὐταὶ ἑλληνικαί. Ἄλλως νὰ χρησιμοποιῶνται δι' ὑποτροφίας νέων ἐκ Μεσημβρίας πρὸς σπουδὰς πρακτικῶν ἐπιστημῶν ἐν Εὐρώπῃ καθ' ὑπόδειξιν τῆς Συγκλήτου τοῦ Πανεπιστημίου καὶ κατόπιν διαγωνισμοῦ προκηρυττομένου ὑπ' αὐτῆς.

Ἐνέργειαι: Ἐξεδόθησαν διαρκεῖς ὁμολογίαι ἐκ δρχ. 62867,80 ἀπὸ 14—2—1890 ἀρ. 14714 καὶ ἐκ δρχ. 2640,50 ἀπὸ 25—4—1890 ἀριθ. 14854 ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ὑπουργείου ὑπὸ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, ὧν οἱ τόκοι ἐστέλλοντο διὰ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκκλησίας καὶ Παιδείας πρὸς τὸ Προξενεῖον Πύργου διὰ τὰς δικαιοῦχους Σχολὰς. Τῷ 1909 τὸ προξενεῖον Πύργου ἐπέστρεψε τὰς ἐπιταγὰς τῶν τόκων τοῦ Α' καὶ Β' ἑξαμήνου 1908 ἐκ φρ. 1227,35 καὶ 1209,40 ὡς μὴ λειτουργουσῶν τῶν Σχολῶν Μεσημβρίας. Τῷ 1915 ἐγένοντο διαβήματα πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν τόκων δι' ὑποτροφίας ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Τῷ 1915 οἱ τόκοι ἦσαν δρχ. 7860 κατὰ τὴν δήλωσιν τῆς Τραπεζῆς, τῇ δὲ 31—12—1921 δρχ. 24892. Ἐτησίως δρχ. 2620,30.

Κατόπιν διαβήματος τοῦ φοιτητοῦ Ζωτιάδου ἀνενεώθησαν τὰ διαβήματα πρὸς ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς Εὐρώπην.

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἐγεννήθη ἐν Στενιμάχῳ περὶ τὰ 1830. Πολὺ μικρὸς ἔχασε τὸν πατέρα του καὶ ὄρφανὸς ἐπροστατεύθη ὑπὸ τοῦ ἐκ μητρὸς θείου του ἐν Φιλιππουπόλει Χριστοδούλου Κασιόγρα. Ἐσπούδασεν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον μετέβη εἰς Κων)πολιν ἔνθα ἔξυπνος, τίμιος καὶ ἐργατικὸς, ἤρχισε τὴν ἐμπορικὴν του δραστηριότητα μετὰ ἐπιχειρήσεις, ἐξ ὧν ἐδημιουργήθη ἡ μεγάλη περιουσία του, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησε πρὸς τὸ καλὸν τῶν συγγενῶν του, τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ἐν γένει εἰς φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Κατὰ τὸ 1893 διέθεσε τὸ ἥμισυ τῆς τότε περιουσίας πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἐν Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Χρυσοβεργείων διαμερισμάτων, δαπανήσας περὶ τὰς 35 χιλ. χρυσᾶς λίρας Τουρκίας, τὰ ὁποῖα ἔκτοτε ἐδώρησε εἰς τὰ Ἑθνικὰ Φιλανθρωπικὰ Καταστήματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν ὄρον ὅπως 400 λ. Τ. χρυσᾶ διδονται κατ' ἔτος εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του Στενιμάχου, καὶ ὧν τὸ σημερινὸν εἰσόδημα εἶναι περὶ τὸ ἑκατομμύριον δραχμῶν.

Ὁ Χρυσοβέργης ὑπῆρξε μέγας καὶ ὑπέρροχος εἰς ὅλα. Ἄσπιλος εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πλοῦτου του, ὑποδειγματικός εἰς τὸν ἰδιωτικὸν του βίον,

Χρυσοβέργης Γεωργίου

ζωντανὸν παράδειγμα ἀρετῆς καὶ μιμήσεως δι' ὅλους τοὺς περὶ αὐτόν. Τὴν περιουσίαν του — μικρὰν σχετικῶς μὲ τὸν κύκλον τῶν κυβερνητικῶν του ἐρ-

γασίων—δὲν τὴν ἀπέκτησε δι' ἀδικιῶν μεθ' ὧν ἐμπορικῶς συνηλλάσσετο, με καταπιέσεις, με τοκογλυφίας, με κλοπίας, με ἀδηφαγίαν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων.

Ἀπέθανεν τὴν 25ην Αὐγούστου 1899 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὡς Μέγας Ἐθνικὸς Εὐεργέτης ἐτάφη ἐν Μπαλουκλῆ ἀπέναντι τοῦ τάφου τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ὅπου καὶ τελεῖται τὴν 27ην Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους ἐπίσημον μνημόσυνον.

Γαμβρός του ἐπὶ ἀνεπιβῆ ἦτο ὁ Ἐθνικὸς εὐεργέτης Σ. Σιδερίδης.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ

1) ΑΝΤΩΝΙΟΣ Π. ΚΟΜΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Περὶ τοῦ φιλικοῦ καὶ εὐεργέτου τῆς Φιλιππουπόλεως Ἀντων. Κομιζοπούλου ἀρκετὰ ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κ. Μυρτίλος Ἀποστολίδης εἰς Σ. 128—139 τοῦ ἐπὶ τῇ Ἐκατονταετηρίδι τῆς Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας τεύχους τῶν Θρακικῶν. Ἦδη, προστιθέμεθα, ὅτι ἡ σημερινὴ περιουσία τοῦ κληροδοτήματός του, διὰ τὴν δωρεὰν σπουδῆν ἐν τῇ Ριζαρείῳ σχολῇ νέου ἐκ Θράκης ἀνέροχεται κατὰ τὸ μητρῶον τῶν κληροδοτημάτων Ἐπιτομίου Παιδείας (1930) εἰς Δρχ. 759 χιλ. Ἡ λειτουργία ἀργεὶ καθόσον δὲν καθωρίσθη ἔτι ὁ τρόπος καθ' ὃν θὰ προσλαμβάνεται ὑπότροφος ἐκ τῆς διαλυθείσης Κοινοτήτος Φιλιππουπόλεως.

Κατὰ νεωτέρας σημειώσεις τοῦ κ. Μυρτ. Ἀποστολίδου σημειοῦμεν ὅτι ὁ Κομιζόπουλος κατήλθεν, ὡς φέρεται εἰς τὸ ἀρχεῖον Ρώμα, τῷ 1819 εἰς Ἀγκῶνα καὶ μετὰ ὀλιγοήμερον διαμονὴν ἐπέστρεψεν εἰς Ρωσσίαν.

Κατὰ σημείωσιν τοῦ ἰδίου τὸ ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου πλακὸς ἐπιτύμβιον τοῦ κτίτορος τῆς Ἀγίας Μαρίνης (1) Ἰωάννου Κωνσταντίνου Κοϊμζῆ εἶχεν:

«Ἦ βλέπεις με, ὦ θεατά ; ἐνθάδε κρύπτει λίθος
τὸν Ἰωάννην κτίτορα· ὁ κόσμος εἶναι μῦθος».

Ὁ κ. Β. Α. Μυστακίδης ἐπιφέρει τὰ ἐξῆς:

Εἰς τὰ *Θρακικῶν τὸ ἑκτακτον τεύχος* τοῦ εὐφήμου λόγου ὄντος περὶ τοῦ μακαρίτου *Ἀντ. Κομιζοπούλου* (σ. 132 κ. ἐξῆς) εἶναι ἀνάγκη κατ' ἐμὲ κριτὴν, ἵνα προστεθῇ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ φίλου μου καὶ συμφοιτητοῦ Στεφ. Μεζεβίου, τοῦ ἐκ Στενιμάχου, γραφέν λαμπρὸν ἐν εἴδει ἄρθρου ἐκτενὲς σημείωμα ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἀρετὴ παραδειγματικὴ*.

Ἐν τούτῳ περὶ τῆς διαθήκης τοῦ Γεωργίου Ριζάρη ὁ ἐν Μόσχᾳ ἐγκατεστημένος ἱππότης *Ἀντώνιος Παύλου Κομιζόπουλος* ὁ ἐκ Φιλ(π)πόλεως... ὁμολογεῖ αὐτῇ γνώμῃ καὶ προαιρέσει, ὅτι τὸ ἐν τῇ Διαθήκῃ ἐγγραφόμενον ποσὸν 100.000 ρουβλίων ὡς ἦδη ὑπ' αὐτοῦ πληρωθὲν καὶ δις ἐπαναλαμβα-

1) Ὅρα σ. 132 Θρακικὰ παράρτημα Γ' τόμου.

νομένης τῆς φράσεως «ὅτι τὸ παρὰ τῷ κ. Κομιζοπούλῳ κατατεθειμένον ποσὸν τῶν 100.000 ρουβλίων ἂ. εἶχε πρὸ πολλοῦ τραβηχθῆ» δὲν εἶναι ἀληθὲς καὶ ὁμολογεῖ ὅτι κατὰ λάθος τοῦ Ριζάρη ἐγράφη... Λοιπὸν τὸ στέλλει, προσθέτει δὲ καὶ ἕξ ἑαυτοῦ τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ καὶ 12.000 δραχ.

Τοῦτο ὁμολογεῖται διὰ πράξεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου, ἐπισήμου, ἐν ἣ ὑπογράφει καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ Ἄρειου Πάγου Κλονάρης καὶ ἡ σπανία τιμότης...

Τὸ ἄρθρον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐπιθεωρήσει Ἀθηνῶν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδροπούλου διευθυνομένη ὑπ' ἀρ. 261 ὑπογράφεται τῇ 15 Ἰουλίου 1886 ὑπὸ τοῦ Μεζεβίρη.

Ὅμοιον παράδειγμα τιμότητος εἶναι τελευταῖον τὸ τοῦ μακαρίτου Μιχαλάκη Πορτοκάλου (πενθεροῦ τοῦ στρατ. Μαζαράκη Αἰνιῶνος) μέλους τοῦ Ε. Μ. Συμβουλίου καὶ ἐφόρου τῆς Μ. Γ. Σχολῆς, ὅστις προσελθὼν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα μετὰ τοῦ Ἰκονίου Ἀθανασίου παρέδωκε 1100 λίρας χρ. ἃς εἶχε μυστικὰ παρ' αὐτῷ κατατεθειμένας ἄνευ ἀποδείξεως κτλ. ! Ἴδου τιμότης.

Τὰ λοιπὰ λέγονται ἐν τοῖς Θρησκευτοῖς.

2) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ

Τῇ 12 Δεκεμβρίου 1931 ἀπέθανεν ὑπερεβδομηκοντούτης ἐν Ἀθήναις ὁ Φιλιππουπολίτης Δημήτριος Μιχαὴλ Γκιουμουσγκερδάνης, μέλος τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατικῆς τῶν Γκιουμουσγκερδανέων οἰκογενείας, πολλαπλῶς δρασάσης κοινωφελῶς καὶ ἐθνικῶς ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Θράκῃ. Ὁ μακαρίτης ἀκολουθῶν τὰς παραδόσεις τῆς ἱστορικῆς του οἰκογενείας, διεκρίνετο διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα ἀμετάπτωτον ἐνδιαφέρον του, πρὸς δὲ διὰ τὸ καλοκάγαθον καὶ ἀγαστὸν ἦθος του καὶ τὴν ὑποδειγματικὴν πρὸς τοὺς οἰκείους στοργήν. Διετέλεσεν ἐπὶ ἔτη ὑποπρόξενος τῆς Ἰσπανίας ἐν Φιλιππουπόλει μέχρι τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεώς του. Ἀναγκασθεὶς κατὰ τὰς μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν συνθήκας, κατέλιπεν οἰκογενειακῶς μετὰ δακρύων τὸ πατριον ἔδαφος, ἀποζημειωθεὶς προσηκόντως ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐπιτροπείας διὰ τὴν μεγάλην ἐπὶ τῆς Ροδόπης κτηματικὴν του περιουσίαν. Τελευταία φιλανθρωπικὴ του πράξις ἦτο ἡ ὀλίγη πρὸ τοῦ θανάτου του χρόνῳ γενναία εἰς τὸν γενικὸν διοικητὴν Μακεδονίας κ. Γονατῶν δωρεὰ του ἕξ ἐνὸς ἑκατομμυρίου καὶ πεντακοσίων χιλιάδων δραχμῶν, πρὸς ἀγορὰν ἰατρικῶν ἐργαλείων καὶ συντήρησιν κλινῶν τινῶν ἐν τῷ φθισιατρικῷ Θεσσαλονίκης, χάριν τῶν καταφευγόντων εἰς αὐτὸ πρὸς περιθάλαμιν τῶν ἐκ Βουλγαρίας προσφύγων.

Ἡ εὐγενὴς τῶν Γιουμουσγκερδανέων οἰκογένεια ἔδρασεν ἐν Φιλιππου-

πόλει ἐπὶ ἓνα ὄλον αἰῶνα, τὸν παρελθόντα, καὶ ἐπὶ τρεῖς γενεάς της. Ὁ γενάρχης της Ἀθανάσιος Χατζηδημητρίου Γκιουμουσκερδάνης, εικάζεται κατὰ τοὺς κώδικας τοῦ ἐν Φιλιππούπολει ρουφετίου τῶν ἀμπατζήδων, ὅτι ἐγκατέστη εἰς τὴν πόλιν λήγοντος τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἐκ τινος μικρασιατικῆς πόλεως. Ὁ πατὴρ του Χατζηδημητρίου ὡς μαϊστῶρ ἀμπατζῆς φαίνεται ὅτι συνηλλάσσειτο ἀπὸ πολλοῦ πρὸς

Μιχαὴλ Γκιουμουσκερδάνης

τὴν Φιλιππούπολιν, ὅπου εἶχεν ἀποστείλει ἀντιπρόσωπον τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Χατζηγεώργιον, διότι ἡ Φιλιππούπολις τότε ἦτο τὸ κέντρον ἐξαγωγῆς ἀμπάδων καὶ ἐρίων εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁ Ἀθανάσιος διεκρίθη ταχέως ἐν τῷ ἐμπορικῷ του σταδίῳ, φερόμενος μεταξὺ τῶν πρώτων ἐξαγωγέων καραμπατζήδων καὶ νυμφευθεὶς τὴν Ζωὴν θυγατέρα τοῦ εὐπατρίδου Φιλιππουπολίτου Μιχαὴλ Κύρου, εἰσήχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἐξ ἧς τότε ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου οἱ πρόκριτοι - δημογέροντες

πρὸς διοίκησιν τῆς κοινότητος. Ἐν τοῖς κώδηξι τῆς ἱερᾶς ἑλληνικῆς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἀναντιᾶ πολλάκις ἡ ὑπογραφή του ὡς μετέχοντος τῶν ἐν τῇ Μητροπόλει ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου συγκροτουμένων συμβουλίων περὶ τῶν κοινῶν. Ἀπέθανε τῷ 1838 ἀφείς τρεῖς υἱούς, τὸν Μιχαήλ, Δημήτριον καὶ Γεώργιον καὶ τέσσαρας θυγατέρας, ὡς ζῶν, λαμπρῶς ἀπεκατέστησεν. Ἐν τῷ ἐπιτιμβίῳ του ἐπιγράμματι φέρεται ὡς «ἀνὴρ γενναῖος καὶ μάλα φιλόπατρις.»

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των ἀνέλαβον τὴν ἐμπορικὴν ἐργασίαν οἱ τρεῖς υἱοὶ του ἐν συνεταρισμῷ, ἦν ἀναπτύξαντες ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐκτίσαντο πλοῦτη πολλά. Μετὰ δὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ Δημητρίου τῷ 1856 ὑπὸ Τούρκου καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Γεωργίου, ἀναλαβὼν τὴν ἐργασίαν μόνος ὁ πρεσβύτερος Μιχαήλ, ἀπέδειξε τὸ δαιμόνιον ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα. Ἐτόρπη εἰς παντὸς εἶδους ἐπιχειρήσεις, ἐμπορικὰς, βιομηχανικὰς καὶ τραπεζιτικὰς, ἀπασχολῶν ὑπὲρ τοὺς χιλίους ὑπαλλήλους καὶ ἐργάτας, ἐξ οὗ ἐγένετο ζάπλουτος καὶ μεγάλην ἰσχὺν ἐκτήσατο παρὰ ταῖς τοπικὰς ἀρχαῖς, ἦν ἐχρησιμοποιοῦν ἀείποτε πρὸς ὠφέλειαν τῶν χριστιανῶν ὅλης τῆς ἐπαρχίας. Ἐκλεγείς ἔνεκα τῆς ἥς ἀπήλασε δημοφιλίας παρὰ πᾶσι βουλευτῆς Φιλιππουπόλεως τῆς πρώτης ἐπὶ σουλτάνου Ἀζίζ τουρκικῆς βουλῆς, ἥς ἐξελέγη παμψηφεί καὶ πρόεδρος, ἔλαβε διὰ σουλτανικοῦ φερμανίου τὸν τίτλον τοῦ βέη μετὰ τῶν ἐπακολουθουσῶν τὸ ἀξίωμα προνομιῶν. Κάτοχος τῆς τουρκικῆς γλώσσης καὶ βαθύς τῆς τουρκικῆς νοοτροπίας γνώστης, πρὸς δὲ καὶ ἀπολαύων καὶ τῆς εὐνοίας τῆς ὑψηλῆς πύλης τοσοῦτον ἔκτοτε ἴσχυε πολιτικῶς, ὥστε οὐδεμία ἀπόφασις ἐλαμβάνετο ἐν τῷ διοικητηρίῳ ἄνευ τῆς γνώμης αὐτοῦ. Πόσους χριστιανούς καὶ δὴ τῶν Βουλγάρων δὲν ἔσωσεν ἔκτοτε ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἀγχόνης; Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιβολῆς του καὶ τῶν παρακλήσεων πρὸς τὸν ἀποχωρήσαντα ἀπὸ τῆς Σίικας στρατάρχην Σουλεϊμάν-πασᾶ, ὃν ἐπὶ ἑβδομάδα ἐξένισεν ἡγεμονικῶς ἐν τῷ οἴκῳ του, πιθανῶς δὲ καὶ δώροις ἐδέκασεν, ἀπέτρεψε καὶ τὸν επικείμενον τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν τούρκων βομβαρδισμῶν ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῶν Ρώσων τῷ 1878.

Οὐχ ἦττον καὶ ἡ ἐθνικὴ τοῦ Μιχαήλ-βέη εἶναι ἀνεκτίμητος. Ὅτε ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πεντηκονταετίας ὁ πανσλαβισμὸς ὑψωσεν ἀπειλητικὴν καὶ θρασεῖαν τὴν κεφαλὴν κατὰ τε τῆς ἐκκλησίας μας καὶ τοῦ γένους καὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἐξέλεξεν ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χειραφετήσεως καὶ ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως τῶν Βουλγάρων, οἱ Ἕλληνες Φιλιππουπολίται συνεσπειρώθησαν περὶ τὸν Μιχαήλ καὶ βοηθούμενοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς πρὸς τὸ πατριαρχεῖον καὶ τὴν ὑψηλὴν πύλιν ἐντόνους ἐνεργείας των κατώρθωσαν νὰ διαφυλάξωσι τὰ εὐαγγῆ των ἰδρύματα καὶ νὰ διασώσωσι τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα ἀπὸ τοῦ βιαίου ἐκβουλγαρισμοῦ της. Ἀλλ' ὁ Μιχαήλ βέης δὲν ἦτο μόνον φιλάνθρωπος ἀναδείξας πολλοὺς τῶν ὁμογενῶν, οὓς εἶχεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ

του και άλλους διὰ τῆς ἠθικῆς ἢ τῆς ὀλικῆς ὑποστηρίζεώς του, ἦτο και φιλόμουσος· πρὸς τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ, ἦν ἐτησίως παρεῖχεν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ἐν Φιλιππουπόλει Ἑλλ. Κοινότητος και εἰς τὰ τοῦ Στενιμάχου, Παζαρτζικίου, Χασκόβου και Δεσμὲν-δερέ, ἴδρυσεν ἐν Φιλιππουπόλει ὑπὸ τὸν οἰκόν του εἰς μνήμην τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου τὴν φερώνυμον δημοτικὴν σχολήν, ἦν συνετήρει ἰδίᾳ δαπάνῃ. Πρὸς δὲ πολλοὺς τῶν μαθητευόντων ὑπεστήριξε και ἀδρᾶ ὑποτροφία ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις και ἐν Εὐρώπῃ τοὺς ὁμογενεῖς ἰατροὺς Μιχ. Βλάδον, Σωτ. Ἀντωνιάδην, Διαμαντόπουλον και Πεντεβέλην, ὧν οἱ δύο πρῶτοι ἐγκαταστάντες ἐν Φιλιππουπόλει οὐ μόνον ἐξήσκησαν εὐδοκίμως και φιλανθρωπῶς τὴν θεῖαν τοῦ Ἴπποκράτους τέχνην, ἀλλὰ και τοῦ προστάτου των τὸ παράδειγμα ἀκολουθοῦντες, ἀνεδείχθησαν στυλοβάται τῆς ἑλληνικῆς παιδείας και ὑπέρμαχοι τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ὡς δημογέροντες και ἔφοροι τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος. Ὁ Μιχαὴλ βέης ἀπέθανε ἐν βαθεῖ γήρατι τῷ 1880 καταλιπὼν τοὺς δύο υἱοὺς του Ἀθανάσιον και Δημήτριον και τέσσαρας θυγατέρας, αἷς ζῶν ἀπεκατέστησε προικίσας ἡγεμονικῶς. Τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἀμείβον αὐτὸν διὰ τὰς πρὸς τὸ ἔθνος και τὴν ἐκκλησίαν ὑπηρεσίας του ἐτίμησε διὰ τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ Σωτήρος, οἱ δὲ υἱοὶ του πρὸς αἰώνιον μνημόσυνον ἔστησαν τὴν μαρμαρίνην του προτομὴν ἐπὶ τοῦ οικογενειακοῦ των τάφου ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς Φιλιππουπόλεως.

Ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος και ἡ ἐπελθοῦσα μετ' αὐτὸν πολιτικὴ ἐν τῇ χώρᾳ μεταβολὴ παρέλυσεν τὰς μεγάλας ἐμπορικὰς τοῦ βέη ἐπιχειρήσεις· ὅθεν οἱ δύο υἱοὶ του διαλύσαντες τὰς τας περιορίσθησαν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς κληροδοτηθείσης αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς των μεγάλης κτηματικῆς περιουσίας. Πρῶτον δὲ μέλημα αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των ἦτο ἡ ἐξασφάλις τῆς λειτουργίας τῆς φερωνύμου σχολῆς του, ὑπὲρ ἧς ἐδωρήσαντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα ἱκανὰ ἀστικά κτήματα, ὅπως ἐκ τῶν ἐτησίων αὐτῶν προσόδων συντηρητῆται εὐπροσώπως ὑπὸ τῆς κοινότητος ἢ σχολῆς. Ὁ Ἀθανάσιος, ἐν ᾧ οὐκ ἦν δόλος, διετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου του (1905) ἰσόβιος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος δημογέρον, ἀντιπροσώπευσε δὲ και τὴν Ἀρχίαλον ἐν τῇ βουλῇ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Κατέλιπε δύο θυγατέρας, ὃ δὲ Δημήτριος δύο θυγατέρας και τὸν ὑστερότοκον υἱόν του Ἀθανάσιον, ἐγκαταστάνια ἐσχάτως ἐν Ἀθήναις. Αἰωνία ἔστω ἡ μνήμη πάντων τούτων τῶν εὐεργετῶν και στυλοβατῶν τῆς ἐκλιπούσης ἑλληνικῆς κοινότητος Φιλιππουπόλεως.

Κ. Μυτζ. Ἀποστολίδης.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΜΟΥΡΚΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Μαδύτῳ καὶ ἀπέθανεν ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1931 ὀγδοηκοντιούτης. Παιδιόθεν μαθητεύσας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἀνηγορεύθη κάλφας (ἐμπειρικός ἀρχιτέκτων), ἅμα τῇ συστάσει τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἐγκατέστη εἰς τὴν Φιλιππούπολιν μετὰ τοῦ διδασκάλου τοῦ ἀρχικάλφα Κωνσταντινουπόλιτου Γαϊτανίδου, οὗ καὶ γαμβρός ἐγένετο ἐπὶ θυγατρὶ. Ἐν Φιλιππουπόλει ὡς κάλφας καὶ ἐργολόβος διεκρίθη ἀμέσως ἐπὶ εἰλικρινείᾳ καὶ τιμότητι προτιμώμενος τῶν συναδέλφων τοῦ ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν. Ἐκπῆσε διάφορα κτίρια, ἐν οἷς καὶ τὸ μέγαρον τῆς Ἑλληνικῆς Μητροπόλεως (1890), ἀνέλαβε δὲ καὶ τὴν ἐργοληψίαν τοῦ μεγάρου τῆς Μαρσαλείου σχολῆς (1900) ὑπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα Δημ. Ἀνδρόνικον. Φύσει ἀγαθὸς καὶ μείλιχος τὸν χαρακτήρα ἠγαπᾶτο ὑπὸ πάντων τῶν γνωρισάντων αὐτὸν καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν κτιστῶν καὶ ξυλοργῶν, οἷς προεΐμα ἐν ταῖς ἐργασίαις του. Κατὰ τὰς ἀνθελληνικὰς ταραχὰς τοῦ 1906 ἀναγκασθεὶς οἰκογενειακῶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔπεσε θῆμα τῆς ἀπληστίας τοῦ συναιτέρου τοῦ Βουλγάρου καὶ συνιδιοκτῆτου ἐξ ἡμισείας τοῦ μεγάλου καὶ νεοκτίστου λουτρῶνος «τούρου Συμεῶνος». Ὁ συνιδιοκτῆτης ἰδιοποιήθη τὸν λουτρῶνα διὰ χρέος δῆθεν πρὸς αὐτὸν τοῦ μακαρίτου ἐπὶ τῇ βίσει χρεωστικῶν ὁμολογιῶν φερουσῶν πλαστογραφημένην τὴν ὑπογραφήν του. Μετὰ χρονίας δίκας καὶ μεγάλας δαπάνας ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τέλος τὸ ἀδίκημα, ἀλλὰ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς καταδίκης τοῦ πλαστογράφου κατὰ σύστασιν ἰσχυρῶν παραγόντων ἐδέχθη ὁ μακαρίτης συμβιβασμόν, καθ' ὃν ἀπέναντι μικρᾶς ἀποζημιώσεως ἀπώλεσεν ὀριστικῶς τὸ μερίδιόν του ἀπὸ τοῦ προσοδοφόρου ἐκείνου κτήματος. Προαποθανούσης τῆς συζύγου του ἄτεκνος ὢν ἀφῆκε διὰ διαθήκης τὴν κτηματικὴν του περιουσίαν, μίαν διώροφον οἰκίαν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως, ἀξίας 500 χιλ. δραχμῶν, εἰς τὸ ἔθνος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θὰ στεγασθῇ ἐν αὐτῇ διασκευαζομένη καταλλήλως τὸ Ἑλλ. προξενεῖον πρὸς ἐξοικονόμησιν ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν δαπανωμένων ἐνοικίων, καὶ μὲ τὸν ὅρον νὰ δίδονται κατ' ἔτος 3,000 δραχμαὶ διὰ τὰ ἕκ Μαδύτου ὄρφανά.

Κ. Μ. Ἀπ.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΒΑΡΝΗΣ

Πολλοὶ συνετέλεσαν λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς Κοινοτήτός μας ὡς μιᾶς τῶν ἐξεχουσῶν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἧτις χάρις εἰς τὰ κληροδοτήματα, τὰς δωρεὰς καὶ τὴν ἐθνικὴν των δωρᾶσιν κατώρθωσε νὰ συντηρήσῃ ἀξιοπρεπῶς μέχρις ἐσχάτων τὰ εὐαγῆ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματά της, δι' ὧν ἐμορφώθησαν καὶ ἑλληνοπρεπῶς ἀνετράφησαν γενεαὶ ὀλόκληροι, διατηρήσασαι ἀκλόνητον τὸ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Θεησκείαν καὶ τὴν Πατρίδα

αἴσθημα, παρὰ τὰς παντοειδεῖς πῆσεις καὶ τοὺς διωγμοὺς οὓς ὑπέστησαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης ἐκτιμῶσα δεόντως τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα των, δὲν παρέλειπε νὰ ἀποτίη τακτικῶς τὸν πρὸς αὐτοὺς ὀφειλόμενον φόρον εὐγνωμοσύνης, τελούσα τὰ μνημόσυνα αὐτῶν κατὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τελετὴν τῶν Ἑτῶν Ἱεραρχῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σύλλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι Βαρναίων τιμῶν καὶ γεραίων τὴν μνήμην των συνεχίζει μετὰ ζήλου τὸ ἐπιβεβλημένον τοῦτο καθήκον διὰ μνημοσύνου τελουμένου κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἐκάστου ἔτους.

Αἰσθανόμεθα ἰδιαιτέρας χαρὰν, ὅτι διὰ τῶν ἐγκρίτων «*Θρακικῶν*» μᾶς παρέχεται ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ἀποθανατίσωμεν τοὺς εὐεργέτας καὶ δωρητὰς τῆς Κοινότητός μας. Δυστυχῶς λόγῳ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς κατελύθη αὕτη καὶ ἐξεπατρίσθημεν, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ συναποκομίσωμεν τὰ ἀρχεῖα, ἐξ ὧν νὰ ἀρυσθῶμεν στοιχεῖα διὰ τὴν βιογραφίαν των. Περιοριζόμεθα ὅθεν νὰ περιγράψωμεν δι' ὀλίγων ἐκείνους, τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τῶν ὁποίων γνωρίζομεν ἐκ παραδόσεως.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ὁ *Παρασκευᾶς Νικολάου* ἀνεκηρύχθη καὶ ὑπῆρξε μέγας εὐεργέτης τῆς Κοινότητος, διότι διὰ διαθήκης, ἰδιοχείρως γεγραμμένης, κατέλειπεν ἅπασαν σχεδὸν τὴν κολοσιαῖαν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιουσίαν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Βάρνης. Ἰδρυσεν τὸ νοσοκομεῖον *Παρασκευᾶ Νικολάου* ἐξ 20 κλινῶν, φαρμακείου καὶ ἐκκλησιδίου, ὅπερ ἐπροίκισε μὲ κεφάλαιον κατατεθὲν εἰς ῥωσικὴν τράπεζαν, οἱ τόκοι τοῦ ὁποίου διετίθεντο διὰ τὴν συντήρησίν του. Ἀνήγειρεν ἐκ βάρων τὸν περικαλῆ ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου κοσμηθέντα μεγαλοπρεπῶς δι' εἰκόνων ἐξαιρέτου ῥωσικῆς τέχνης καὶ ἀμφίων πλουσίον. Ἰδρυσεν δύο ὑποτροφίας παρὰ τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, μίαν διὰ τὴν θεολογικὴν καὶ ἑτέραν διὰ τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν, μὲ τὴν παραγγελίαν νὰ προτιμῶνται τὰ τέκνα τῶν συμπολιτῶν του, χάρις εἰς τὰς ὁποίας πλεῖστοι Βαρναῖοι ἐμορφώθησαν καὶ ἀνεδείχθησαν καλοὶ ἐπιστήμονες καὶ τέλος διέθεσε ποσόν, οἱ τόκοι τοῦ ὁποίου διετίθεντο πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς τῆς ἰδρυθείσης εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Νικολάου.

Νεαρώτατος, εἰς ἡλικίαν μόλις 14 ἐτῶν, ἐγκατέλειψε τὴν γενέτειράν του κατὰ τὸ 1812 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, καταλαβὼν συντόμως πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐμπόρων τῆς πόλεως ἐκείνης, ἧς ἀνεκηρύχθη καὶ ἐπίτιμος πολίτης.

Ἀπεβίωσε καὶ ἐκηδεύθη ἐν Ὀδησσῷ κατὰ τὸ 1862, κληροδοτήσας γενναῖα ποσὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Ὀδησοῦ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Βάρνης τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἔνεκεν ἀνέθησε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ εἰς φυσικὸν μέγεθος εἰς τὸ παγγάριον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Νικολάου καὶ εἰς τὴν αἰθουσαν τοῦ Νοσοκομείου, ἀνήγειρε δὲ μεγαλοπρεπῆς κενοτάφιον ἐντὸς τοῦ παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ κηφαρίου μετὰ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

Ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς :

Τήνδε Παρασκευᾶς πόλιν
ἔκπαγλα Νικόλεω παῖς
Κοσμήσας νηῶ
νουσοκόμῳ τε δόμῳ
Τηλόθι μὲν νουσοῖσι δαιμόσι
πάρος κείτ' ἐν Ὀδησσῶ.
Εὐλογίης κοσμέων
λάρνακα νεκροδόχον.
Νῦν δὲ πόθῳ φθιμένοιοι
κένανδρον δειμάτο κείνῳ
ὄρφανικῇ πατρὶς
μνήμα ὀλοφυρομένη,
Ὡς ἄντις καὶ ἔπειτα πάτρων
ἠθέλησεν ἀγαλλεῖν,
Καὶ πτωχοὺς φιλέειν
καὶ τὰ θεοῖα σέβειν
ὠξστ

Καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης:

Βουλήματι δ' ἐκείνου
ἀναγράφει καὶ τὰ ὀνόματα
τῶν ἐν Ὀδησσῶ ἐκτελεστών
τῆς διαθήκης Ἰωάννου Δούμα,
Κριωνᾶ Π. Νικολάου καὶ
Πολυβίου Παππαδάτου,
καὶ τῶν ἐνταῦθα
ἐπιμελητῶν καὶ ἐπιτρόπων
Πάγκου Γεωργίου
Βασιλείου Σουλῆνη
Στεφάνου Θεοφάνους
Εὐσταθίου Γεωργίου
καὶ
Ἀθανασίου Χαριτοπούλου
Ἐν ἔτει σωτηρίῳ
ὠξστ
Ἰουνίου ε'.

Κατὰ τοὺς ἀνθελληνικοὺς διωγμοὺς τοῦ 1906 καὶ 1914 ἀνηπάγησαν τὸ τε Νοσοκομεῖον καὶ ἡ ἐκκλησία παρὰ τῶν βουλγάρων, οἷτινες ὡς ἄλλοι βάνδαλοι ἐξηφάνισαν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ κενοταφίου, ἀντικαταστήσαντες αὐτὴν διὰ βουλγαρικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις τῆς Ῥωσσίας ἐσφειρερίσθη τὸ πρὸς συντήρησιν τοῦ Νοσοκομείου κατατεθειμένον κεφάλαιον, καθὼς καὶ τὸ τῶν ὑποτροφῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ οὕτω τὸ Νοσοκομεῖον παραμένει ἀπὸ τοῦ 1906 κλειστὸν καὶ αἱ ὑποτροφίαι ἀναγκαστικῶς κατηργήθησαν.

Οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐγκατασταθέντες Βαρναῖοι, μνήμονες τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ γεραροῦ τούτου τέκνον τῆς Κοινότητός των, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν στέρησιν τῶν κληροδοτημάτων του, ἐξακολουθοῦν ν' ἀποτίουν τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης των, διὰ μνημοσύνου τελοιομένου κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἐκάστου ἔτους.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΛΗΝΗΣ

Ὁ Βασίλειος Σουλῆνης, εὐεργέτης τῆς Κοινότητος, διὰ διαθήκης συντεταγμένης ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κατέλιπε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Βάρνης, δι' ἧς ἰδρύθη ἡ Σουλῆνιος δημοτικὴ σχολή, διευθυνομένη ὑπὸ εἰδικῆς ἐφορείας, πρόεδρος τῆς ὁποίας ἦτο καί, κατὰ τὴν διαθήκην του, ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ κατὰ καιροὺς Μητροπολίτης «Ἑλλήν τὸ γένος καὶ τὴν καρδίαν.» Ἐξασφάλισε δὲ τὴν λειτουργίαν τῆς σχολῆς δι' ἐπαρκοῦς κεφαλαίου εἰς ἀκίνητα. Καὶ ἡ σχολὴ αὕτη, μετὰ τῶν προσοδοφόρων κτημάτων της, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ λειτουργεῖ ὡς βουλγαρικὴ δημοσίαι, λησμονηθέντος τελείως τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ χορηγητοῦ αὐτῆς.

Ἐκ Μακρινίτης τῆς Θεσσαλίας καταγόμενος ἐγκατεστάθη ἐν Βάρνῃ ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον ἀποκτήσας σημαντικὴν περιουσίαν, τὸ ἕτερον μέρος τῆς ὁποίας κατέλειπεν ὑπὲρ τῆς ἰδιαίτης πατρίδος του Μακρινίτης. Ἐγρημάτισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐφορος τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων. Ἀπεβίωσε καὶ ἐκηδεύθη ἐν Βάρνῃ κατὰ τὸ ἔτος 1876.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΩΣΗΦ ΕΚ ΣΕΡΡΩΝ

Ἐποίμανε τὴν Ἐπαρχίαν Βάρνης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1830 μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπιουμβάντος ἐν ἔτει 1849. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἀνηγέρθη ἡ Μητρόπολις, ἡ ἐκκλησία τῆς Μητροπόλεως, ἡ Ἀλληλοδιδασκτικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή, εἰς ἃς συνεκεντρώθησαν τὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λειτουργοῦντα γραμματοδιδασκαλεῖα. Ἐπαινεῖται ἐν γένει ἡ αὐστηρότης καὶ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησίς του.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ ΕΚ ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ

Διεδέχθη τὸν Ἰωσήφ μετατεθεὶς ἐκ Πρεσλαβίας.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του διωργανώθη ἡ Κοινότης καὶ ἡ Δημογεροντία ἐπὶ βάσεων συγχορησιασμένων. Ἦρχισαν νὰ τηρῶνται βιβλία καὶ ἀρχεῖα τακτικὰ καὶ νὰ ἐκδίδωνται βαπτιστικά, τὰ στελέχη τῶν ὁποίων σώζονται μέχρι σήμερον. Ἀπεβίωσε καὶ ἐκηδεύθη ἐν Βάρνῃ κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1864.

Ἐκ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ

Συλλόγου τῶν ἐν Ἑλλάδι Βαρναίων

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σελ. 150—Λέον νά μνημονευθῆ ὅτι ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης περὶ *Σωζοπόλεως Κωνσταντινίδης Κ. ζῆ* ἐν ἐσχάτῳ γήρατι ἐν Τεργέστη ὡς συνταξιούχος τοῦ ἐκεῖ Ἑλ. Ἐμπορ. Ἐπιμελητηρίου ἢ τῆς Ἑλλ. Κοινοτήτος, ὡς ἄλλοτε ἐπληροφορήθημεν δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἰδίου. Πᾶσαι δὲ αἱ ἐργασίαι καὶ αἱ συγγραφαὶ του, δημοσιευθεῖσαι καὶ μὴ, εὗρισκονται ἐν τῇ Ἑθν. Βιβλιοθήκῃ—τιμῆμα χειρογράφων—ἐνθα κατετέθησαν ὑπὸ τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου, πρὸς τὸ ὁποῖον εἶχον σταλῆ μὲ τὴν παράκλησιν νά τοῦ ἀποδοθῆ ὁ τίτλος τοῦ διδάκτορος τῆς Φιλοσ. Σχολῆς.

Αἱ κατατεθεῖσαι ἐργασίαι εἶναι πολλαί, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν τὴν σημασίαν των. (H. Δ.)

Σελ. 177—Ὁ διδάκτωρ τῆς νομικῆς Gianfrancesco Gamelli (καὶ ὄχι Ganelli ὡς κατὰ παραδρομὴν σημειοῦται) Careri, ἔζησε κατὰ τὰ ἔτη 1651-1752, καὶ ὁ κύριος Zerì ἐν τῇ Rivista Marittima τόμος 37^ο, τὸν ἀποκαλεῖ τὸν πρῶτον Ἰταλόν, ὅστις ἔκαμε ταξίδιον πέριξ τῆς γῆς. Ἡ περιγραφὴ τῶν ταξιδίων του δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον Ἰταλιστί, μετεφράσθη Ἀγγλιστί καὶ ἐξετυπώθη εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν τουλάχιστον τρίς, ἐπίσης μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη Γαλλιστί (A. A. Σ.).

Σελ. 374—Εἰς τοὺς εὐεργέτας Παιδεστοῦ δέον νά προστεθῆ τὸ ὄνομα τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 Δημοσθένους Κωνσταντινίδης.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΣ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

- Ἀββὸς ἀρχιεπίσκοπος Καντοβουγίας σ. 101.
 Ἀβροζέλης σ. 231.
 Ἀβρολέβα σ. 232.
 Ἀγαθάγγελος σ. 87, 132.
 Ἀγαθαγγέλου χρησιμοί σ. 100.
 Ἀγαθόβουλος Γρηγόρ. σ. 376.
 Ἀγαθόπολις σ. 159, 166, 250.
 Ἀγγελος Ἄλβας σ. 111.
 Ἀγγελος Χριστόφορος σ. 116.
 Ἀγγέλου Χ' Κοσμῆς σ. 30.
 Ἀγγέλου Χρυσάφης σ. 30.
 Ἀγία Εἰρήνη (μονὴ Ἄνδρου) σ. 11.
 Ἀγία Μαρία, (γυναικ. μονὴ Ἄνδρου) σ. 9.
 Ἀγία Τζήνα σ. 54.
 Ἄγιον ὄρος σ. 7, 83, 85, 87, 100, 101, 113, 379.
 Ἄγ. Ἀθανασίου Μονὴ σ. 71.
 Ἄγ. Ἰωάννης ἐκκλησία Χίων ἐν Κων)-πόλει σ. 36, 38, 42.
 Ἄγιος Ἰωάν. Θεολόγος Ἄνδρου σ. 7.
 Ἄγιος Κυπριανός, μονὴ Ἄνδρου σ. 11.
 Ἄγ. Παντελεήμων, μονὴ Αἴνου σ. 45, 71.
 Ἄγ. Στέφανος, μονὴ Ἄγ. Ὀρους σ. 101.
 Ἄγ. Παῦλος, μονὴ Ἄγ. Ὀρους σ. 101.
 Ἄγιου Γεωργίου μονὴ ἐπὶ Ροδόπης σ. 22.
 ἀγλαβάτα σ. 356.
 ἄγουρος σ. 223.
 ἀγριά σ. 356.
 Ἀγοιάνης σ. 66, 79, 81.
 Ἀγχιάλος σ. 38, 70, 158, 160, 161, 162, 164, 165, 169, 171, 250, 403.
 (Νέα) Ἀγχιάλος σ. 250.
 Adalbert σ. 77.
 Ἀδριανούπολις σ. 15, 41, 42, 45, 60, 62, 63, 85, 88, 89, 100, 104, 117, 158, 159, 177, 178, 179, 373, 388.
 Ἀετὸς (Τοιρκῆς), παιδιὰ σ. 291.
 Ἀετὸς πολ. Θρακ. σ. 168.
 Ἀζίζ σουлт. σ. 401.
 Ἀθαμάν σ. 81.
 Ἀθανάσιος, ὁ Ἀθωνίτης σ. 97.
 Ἀθανάσιος, μητροπολίτης Κίου σ. 36.
 Ἀθανάσιος, ἐπίσκοπος Λεβελτοῦ σ. 158.
 «Ἀθηνᾶ», σχολὴ ἐν Θράκῃ σ. 45.
 Ἀθῆναι, σ. 93, 94, 129, 130, 209, 225.
 Ἀθηνόδορος (Ἀθηναῖος) σ. 195.
 Ἀθυρα σ. 3, 4, 5, 6, 7, 36.
 Ἀθύρας ποτ. σ. 3.
 Ἀθως σ. 5, 25, 89, 91, 97, 98, 99, 100, 101.
 Αἰάδαβα σ. 227.
 Αἰγαῖον σ. 66, 67, 73, 196, 206, 383.
 Αἴγυπτος σ. 25, 62.
 Αἰκατερίνη Α' σ. 129, 132, 133, 134, 146, 148.
 Αἶμος σ. 66.
 Αἶνος σ. 44, 45, 46, 47, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 383, 385, 386.
 Ἀκουσίλωος, ἄρχων Ἀπολλωνίας σ. 153.
 Ἀλβανία σ. 96, 131.
 Ἀλεξάνδρεια σ. 62, 103, 104, 283.
 Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς σ. 260.
 Ἀλεξανδρούπολις σ. 387.
 Ἀλέξης ἀντρωμένος σ. 259.
 ἄλισβιρίς σ. 329.
 Ἀλμυρὸς σ. 61.
 Ἀλπάτης (ἄλμπάνης) σ. 58.
 Ἀλτόρφη σ. 104.
 Ἀμαστρο σ. 283.
 Ἀμβρόσιος, ὁ Χίου σ. 38.
 Ἀμβρόσιος Ἰωάν. σ. 369.
 Ἀμηάγγιχτος σ. 357.
 Ἀμόδοκος σ. 195.
 ἄμπατζῆς σ. 19, 31.
 ἄμπόφαδος σ. 357.
 Ἀμυγδολιά (χωρ.) σ. 47, 49, 62, 71.

- ἀμώνω σ. 274.
 ἀναβόλι 271.
 ἀναβρουχιά σ. 313.
 Ἀνάπλι σ. 252.
 Ἀναστασιάδης Φώτιος σ. 377.
 Ἀναστασιάδης Κων. σ. 390.
 Ἀνδράνεια σ. 3.
 Ἀνδρόνικος (Ἀρχιμανδρίτης) σ. 145.
 Ἀνδρος σ. 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 38.
 Ἀνθεια σ. 247.
 Ἀνθιμος Ἐλασσῶνος σ. 21.
 Ἀνθιμος ἠγοῦμ. Σκαλωτῆς σ. 50.
 Ἀνθιμος Σ' Πατρ. Κων)πόλεως σ. 38, 47, 50, 60, 71.
 Ἀνθιμος Ζ' Πατρ. Κων)πόλεως σ. 29.
 Ἄννα Ἰβανόβνα σ. 143, 145.
 Ἀντιόχεια σ. 41.
 Ἀντίπατρος σ. 195.
 Ἄντρος σ. 284.
 Ἀντώνιος Ἀτσιάγος σ. 97.
 Ἀντώνιος ὁ Χαρίλαος σ. 45.
 Ἀπατεύρια (χωρ. Ἄνδρου) σ. 10.
 Ἀποίκια (χωρ. Ἄνδρου) σ. 9, 10.
 Ἀπολλινάριος, ὁ ἐκ Λαοδικείας σ. 39.
 Ἀπολλωνία (ἴδ. καὶ Σωξόπολις) σ. 67, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 247.
 Ἀπολλώνιος σ. 208.
 Ἀπόλλων σ. 193, 208, 247.
 Ἀποστολίδης Γερμανὸς Σηλυβρίας σ. 37.
 Ἀποστολίδης σ. 73, 74, 75, 77, 78.
 Ἀπότρητα σ. 39.
 ἄτρούνα σ. 357.
 Ἄπρω (Μητροπόλις) σ. 70, 71.
 Ἀραξέα σ. 2, 82, 211, 212, 219, 220, 221, 222.
 Ἀραξεία σ. 74.
 Ἄραξον (πολ. Θράκ.) σ. 74.
 Ἀργιδανα σ. 227.
 ἄργελλα σ. 224.
 ἄργιλλος σ. 224.
 ἄργιλος σ. 223.
 Ἄργιλος (πόλ.) σ. 223.
 Ἄργισσα (πόλ.) σ. 224.
 ἄργος σ. 224.
 (μεγαλιός) Ἀργυρόπουλος σ. 60, 71.
 Ἀργυρόπουλος Δημ. σ. 61, 71.
 Ἀρετζιού σ. 55.
 Ἀρετῆ σ. 265.
 Ἀριαπείθης σ. 80.
 Ἀριστράθης σ. 80.
 ἄριδα σ. 357.
 Ἀριόμαζος σ. 80.
 ἄρκοιυδάει σ. 323.
 Ἄρκτος σ. 148.
 Ἀρμανλί σ. 178.
 Ἀρναούτκιοϊ σ. 15.
 ἄρριζικός σ. 252.
 Ἄρτα σ. 4.
 Ἀρτάκη σ. 45.
 Ἄρτεμις σ. 225.
 Ἀρτεμίσιος (μῆν) σ. 225.
 ἄσα σ. 224.
 ἄσμάς σ. 358.
 ἄσταρτζῆς σ. 31.
 Ἀσιάρτης σ. 225.
 Ἄσταρις σ. 225.
 Ἀστελέβα σ. 232.
 Ἀτάργατις σ. 225.
 Ἀτζημιὰ σ. 270.
 Ἀτζεμοπούλα σ. 269, 270.
 Αὐγούστη 132.
 Αὐγουστος Β' (Σαζωνίας) σ. 143.
 Αὐγουστος Γ' (Πολωνίας) σ. 145.
 Αὐλουβεισταβάκης σ. 80.
 Αὐλούζενης σ. 80.
 Αὐλούσελμις σ. 80.
 Αὐλουτράλης σ. 80.
 Αὐστρία σ. 27, 136, 144.
 Ἄφουσειδάμα σ. 82.
 Ἄχμέτ πασᾶς-παπουτζῆς σ. 168.
 Ἄχρις σ. 92, 95, 108, 131.
 Ἄψηλοῦ (χωρ. Ἄνδρου) σ. 7.
 Βαβυλώνα σ. 265.
 Βαϊριον (χωρ.) σ. 379.
 Βαλδέκη σ. 93, 114.
 Βαλδεκινὸς σ. 93.
 Βαλέριος Οὐβερ σ. 94.
 Βαλῆ Παν. Ἀσπασία, σ. 376.
 Βάμβας Νεόφ. σ. 36.
 βαράκ σ. 359.
 Βάρνα σ. 168, 404, 406, 407.

- Basapanirius σ. 77.
 Βασιλειος Ἀγγάλου σ. 88.
 Βισίλειος, ὁ Σμύρνης σ. 70.
 Βισίλειος, ἱερεὺς, ὁ ἱερομνήμων σ. 30.
 Βισιλεώνικον (Χίου) σ. 36.
 Βασιλικὸ σ. 250.
 βασσάρα σ. 224.
 Βασσαρις σ. 224.
 Βατοπέδιον, (μον. Ἄγ. Ὁρους) σ. 61.
 Βατράχιος σ. 117.
 Βάτταλος σ. 273.
 Βαφείδης Φιλάρετος, μητροπολ. Ἡρακλείας σ. 88, 123.
 Wachten, (διοικητ. Σωζοπόλεως σ. 169.
 (Κυρὰ) Βδοκιὰ σ. 268.
 βεδυ σ. 224.
 βεζενές σ. 359.
 Βέλιου Γιαννάκης, πρωτομαίστρω τῶν
 καυταντζήδων σ. 24.
 Βενδιδαῖος σ. 225.
 Βενδίδεια σ. 225.
 Βενδίδειον σ. 225.
 Βενδίδωρος σ. 80.
 Βένδης ἢ Βενδῖς σ. 225.
 Βενετία σ. 258.
 βεργί (τὸ), παιδιὰ σ. 238.
 Βερισάδης σ. 195.
 Bergagger σ. 104.
 Βερνέδας σ. 94.
 Βερνουδάκης ὁ Χῖος σ. 37.
 Beschewliew (Βούλγαρ. καθηγ.) σ. 73.
 Wertheim σ. 137, 138, 139.
 Βήσσαι σ. 72, 79.
 Βησσοὶ σ. 186.
 Βησσαπάρα σ. 28.
 Βάνωρ σ. 195.
 βίγλα σ. 273.
 βιγκλάτορας σ. 273.
 Βιέννη σ. 18.
 Βιζύη σ. 36, 43.
 Βιθης σ. 82.
 Βυθινοὶ σ. 225.
 Βίλνα σ. 37.
 Winkelmann σ. 118.
 Winneburg, κόμ. σ. 137.
 Βισβίσης Ἀντών. (καπεταν.) σ. 56.
 Βισβίζη Δόμνα σ. 71.
 Βίστρας σ. 80.
 Βισύρας (ἤφως Θρηξ) σ. 80.
 βίσων σ. 225.
 βιτσιῶ σ. 233.
 Βιττεμβέργη σ. 120.
 Βλαχ α σ. 170.
 Βλαχόπουλο (τὸ μικρὸ) σ. 258.
 Βλεμμύδης σ. 41.
 Βοδενά σ. 48.
 Βολταῖος σ. 129.
 Βόναςος σ. 225.
 Βοριπογράδσκο σ. 72.
 Βόσπορος σ. 65, 129, 169.
 Βουθρωτῶν σ. 96.
 Βουκουρέσι σ. 374.
 Βούλγορις Εὐγένιος σ. 96.
 Βουλγαρίδαι Ἀράκος καὶ Ἀσίηνθ. σ.
 380.
 Βουργάρα σ. 267.
 Βούσβατις σ. 225.
 βόχα σ. 360.
 Βρέα σ. 225.
 Βρεγέδαβα σ. 227.
 Βρία σ. 225.
 Βριαντική σ. 225.
 βριζα σ. 226.
 Brugman K. σ. 206.
 βρυγχός σ. 226.
 βρύττα ἢ βρύτια σ. 226.
 βρύτων ἢ βρύτος σ. 226.
 Βυζάντιον σ. 129, 153, 125.
 Βυρτεμβέργη σ. 104, 124, 140.
 Γαβριήλ ἡγοῦμ. Σκαλωτῆς σ. 49, 71.
 Γαβριήλ ἀρχιεπίσκοπ. Ἀχριδῶν σ. 108.
 Γοβριήλ ὁ Ἰωαννίνων σ. 92.
 Γαβριήλ Βεθλὲν ἡγοῦμ. Τρανσυλβανί-
 ας σ. 144.
 Γαλατᾶς (συνοικ. Κωνπόλεω.) σ. 26, 36,
 42.
 Γαλικία σ. 136, 141, 143, 144.
 Γανία σ. 226.
 Γάνος σ. 226.
 γάνος σ. 226.
 Γανόχωρα σ. 226, 355.
 Γάπαρης Στ. σ. 94.
 Γαύρειον σ. 5, 8.

- Γεδεών Ι. Μ. σ. 4, 12, 39, 45, 71.
 γελαντζής σ. 279.
 Gamelli Cateri Φραγκίσκου Ἰωάν. σ. 177
 Γεράσιμος ὁ Ζικύνθιος σ. 61.
 Γεράσιμος ὁ Σκυθουπόλεως σ. 46.
 Γεράσιμος Χαλκηδόνος σ. 21.
 Γερβάσιος Ἀλεξανδρουπόλεως σ. 388.
 Γερλάχιος σ. 102.
 Γερμανία σ. 94, 136, 137, 141, 145, 148.
 Γερμανός (Θεοτοκᾶς), μητροπολ. Αἰ-
 νου σ. 48.
 Γερμανός, ὁ Ἡρακλείας σ. 36.
 Γερμανός Αἰνου σ. 71.
 Γεωργιάδης Ἀναστασία. Φιλιππουπολί-
 τής σ. 217.
 Γεωργιάδης Σταύρος σ. 373.
 Γεωργιάδης Πασχάλης σ. 373, 374.
 Γεώργιος (εἰήτωρ) ὁ Αἰνου σ. 62.
 Γεωργίου Χρυσοβέργης σ. 397, 398.
 Γιάννης ὁ Σαρακιανός σ. 259.
 Γιάννινα σ. 214.
 Γιαγιτζής Δημ. Νικόλαος σ. 24, 34.
 Γιομέλος Νεόφ. ἡγούμε. ἐν Νέα μονῇ
 Χίου σ. 37.
 γκεμιτζής σ. 286.
 Γκιγκας Ἀλέξ. μέγας διερμηνεύς σ. 60.
 Γκιουμουσγκερδάνης Μιχ. σ. 400.
 Γκιουμ. ὁ Γκερδάνης Χ΄ Δημητρίου
 Ἀθαν. σ. 24, 401.
 γλάνος σ. 226.
 Γλύκαινα σ. 20, 71.
 Γοβερδάρογλους Ἀθαν. σ. 24.
 Göte σ. 129.
 Γουναρᾶς σ. 19, 31, 58.
 Γούναρης Κυριάκου Κωνστ. σ. 24.
 Γουσταῦος Ἀδόλφ. σ. 129, 130.
 γρεβάδ σ. 68.
 Γρηγοριάδης Θεμιστοκλ. σ. 376.
 Γρηγόριος Αἰνου σ. 60.
 Γρηγόριος Λεκαπόλεως σ. 61.
 Γρηγόριος Ἰωαννίνων σ. 62, 71.
 Γρηγόριος (ἴδ. Κωνσταντινίδης) σ. 43.
 Γρηγόριος ὁ Ἡρακλείας σ. 38.
 Γρηγόριος, ὁ Δρύστρας σ. 10.
 Γρηγόριος, ὁ Μεσημβρίας σ. 11.
 Γρηγόριος Ε΄, πατριάρχης Κων. πόλεως
 σ. 12, 28, 41, 42.
 Γρηγόρ. Σ΄ πατρ. Κων. πόλεως σ. 379.
 Γρηγόριος ΙΓ΄, πάπυς Ρώμ. σ. 109.
 Γρηγόριος Εἰρηνοπόλεως καὶ Βατοπε-
 δίου σ. 369.
 Grimmelshausen J. Hans σ. 129.
 δάβα σ. 227.
 Δάδας σ. 187.
 Δαλματία σ. 95, 96.
 Δαμασίππη σ. 68.
 Δαμάτ Ἀλλή πασᾶς σ. 95.
 Δαμιανός Παρασκευᾶς, Σινωπεύς σ.
 132.
 Δανιὴλ διδάσκαλ. σ. 170.
 Δανιὴλ (μητροπολ. Σύρου) σ. 36.
 Δανιὴλ Παλαιολόγος (ιερομόναχ. ἐξ Ἀ-
 θηνῶν) σ. 109.
 Δανιὴλ Καστρήσιος (ἴδ. καὶ Καστρή-
 σιος) σ. 110.
 Δανούβιος σ. 226.
 Δαπόντε Κ. σ. 55, 71.
 Δαρδανέλλια σ. 47, 177.
 Δαρδάνιοι σ. 79.
 Δαρζάλας σ. 80.
 Δαρμάριος Ἀνδρ. σ. 108.
 δαχτάνι σ. 264.
 δαχτανοφρύδα σ. 268, 270, 274, 282.
 δαχτανοφρύδι σ. 268.
 Δεβελτὸς (πόλ.) σ. 158.
 Δεδεαγάτς σ. 45, 47, 48, 71.
 Δέρκων σ. 3.
 Δερμὲν-δερε σ. 402.
 Detschew (Βούλγαρος) σ. 74, 75, 76, 79,
 198, 211, 212, 221, 224.
 δευτερόπρυμα (τὸ) σ. 286.
 Δημητράκοπουλος Ἀνδρ. σ. 87, 112,
 132, 133.
 Δημήτριος ὁ Λιτσιζαῖος σ. 88.
 δίβα σ. 227.
 Διδαξέλημις σ. 80.
 Διζάλας σ. 80.
 δικαιοκρίτης σ. 27.
 Διονύσιος Δ΄ σ. 51.
 Διονύσιος, μητροπολ. Ἀνδρου σ. 14, 15.
 Διονύσιος Β΄, ἀρχιεπίσκοπ. Ἀνδρου
 σ. 12.

- Διονύσιος Γ', ὁ Βαρδαλῆς, Πατριάρχ.
σ. 4, 5.
- Διονύσιος Ε'. Πατρ. Κων)πόλεως σ. 37.
- Διονύσιος, μητροπολ. Φιλιπ)λεως σ. 18.
- Διοσκορίδης σ. 232,
- Δογὰ Ἀσσάρ (χωρ. Θράκ.) σ. 45.
- Δοδόπουλος Π. Δημ. σ. 392.
- δολγκέρης σ. 31.
- Δομεᾶν σ. 82.
- δομεᾶν σ. 212.
- δοξάρι σ. 279.
- Δούκας Νεόφ. σ. 384.
- Δούκας Αἰνίτης σ. 56.
- Δουλείνον σ. 96.
- Δοντζόγλου Γρηγ. σ. 34
- Δορίσκας σ. 67.
- Δοσίθεος (συγγραφεύς) σ. 49.
- Δοσίθεος, πατρ. Ἱερουσολύμων σ. 166.
- Δουλήζελμης σ. 80.
- Δούναβις π. σ. 81
- Δούσμανης Γ' σ. 94.
- Δρινσεΐλας σ. 80.
- δρομί σ. 278.
- Δρύστρα σ. 10.
- δυότσα σ. 296.
- Δώνιον σ. 3.
- Δωρόθεος, ἡγούμε ἐν Ἀθῶν σ. 109.
- Εbersdorf σ. 137, 138, 139, 140, 141.
- Ἐβρούζελμης σ. 231.
- Ἐβρος π. σ. 44, 64, 65, 66, 67, 68, 69,
71, 174, 191, 197, 367, 383.
- Ἐδερνέ καποῦ σ. 41.
- Ἐζέροβο (χωρ.) σ. 72, 73, 197.
- Εἰρηνοῦπολις σ. 369.
- Ἐλλάδιος Ἀλέξανδρος ὁ Λαρισιαῖος σ.
88.
- Ἐλασσὸν σ. 21, 22
- Ἐ ευθερόπουλος Βασίλ. Λογοθέτης σ.
375.
- Ἐλευσις σ. 193.
- Ἐλικᾶν σ. 193.
- ἐμβατικί σ. 12.
- Ἐμμανουήλ ἱερούς Σακελλάριος σ. 24,
30.
- ἔντεα σ. 226.
- Ἐξαμίλιον σ. 3
- Ἐξ Μάρμαρα σ. 36.
- Ἐπιβάται σ. 375, 376.
- Ἐπιδουρίον Λάκων σ. 108.
- Ἐρασμος σ. 117.
- Ἐρβόνη σ. 135.
- Ἐρμούπολις (Σύρου) σ. 28, 39.
- Ἐρριτικός Β' σ. 136.
- Ἐρριτικός Γ' σ. 131.
- Ἐσκι Σταμποῦλ σ. 177.
- Ἐσκι Τζαμί σ. 179, 180.
- Εὐαγγελίδης Τρύφ. σ. 85.
- Εὐαγγελική Σχολή Σμύρνης σ. 37.
- Εὔβοια σ. 94.
- Εὐγενικός Μάρκος, πατριάρχης Κων)πόλεως σ. 18.
- Εὐγένιος, ὁ Φιλιππουπόλεως σ. 22.
- Εὐγένιος Ἰβηρίτης σ. 61.
- Εὐλόγιος Κοιρῦλλας Λαυριώτης σ. 83.
- Εὔμολος σ. 193.
- Εὐξείνος Πόντος σ. 3, 67, 73, 150, 153,
154, 157, 195, 196, 206,
- Εὔριπος σ. 93.
- Εὐστρατιάδης Ε. Λεοντοπόλεως σ. 59.
- Ἐχέμαχος σ. 117.
- Ζαβίρας σ. 88, 100, 103.
- Zabri σ. 231.
- ζακόνι σ. 331.
- Ζαλάχας Θεόδ. 391.
- Ζάλμοξις σ. 80, 228, 231.
- ζαλμός σ. 228, 231.
- Ζαντιάλας σ. 80.
- Ζαρίφης Γεώργ. σ. 362, 363, 365, 366,
367.
- Ζαρίφης Γιάννης σ. 362, 363, 364.
- Ζαφειρόπουλος Δημ. 363, 364.
- Ζαφειρόπουλος Στέφ. 364, 366.
- Ζεβίλιμος σ. 82.
- Ζεβυθίδες σ. 231.
- Ζεΐτα σ. 82.
- Ζειπούσης σ. 82.
- ζεΐλα σ. 231.
- ζεΐρα σ. 231.
- Zeltner Georg. σ. 144.
- Ζένις σ. 211.

- ζετραία σ. 231.
 ζῆλα σ. 214, 219, 222.
 Ζιβελσούρδος σ. 82.
 Ζιβιλέτζης σ. 82.
 Ζίβυθις σ. 82.
 Ζικίδεβα σ. 227.
 Zimbarn σ. 231.
 Ζισνούδεβα σ. 227.
 Zöllner 'I. 'Αλεξ. σ. 140.
 ζόμβρος σ. 231.
 Jordanis σ. 227.
 Ζουμπρος σ. 231.
 Ζυβοιθίδες σ. 82.
 Ζυγομαλά; 'Ιωάν. σ. 88, 107, 108, 129.
 Ζυπόιτης σ. 82.
 Ζωγραφίδης Νικόλ. σ. 381, 382, 383.
 Ζώϊλος, ὁ "Ανδρου σ. 7.
 Ζωοδόχος Πηγὴ (μονὴ "Ανδρου) σ. 5, 8.
 *Ηπειρος σ. 96.
 *Ηραῖον τὸ πρὸς Εὔξεινον σ. 67.
 *Ηράκλεια σ. 3, 21, 36, 38, 110, 123.
 *Ηρακλείτσα σ. 39.
 *Ησκο σ. 82.
 ἴσκο σ. 222.
 *ΗΣύχιος, ἡγουμ. μονῆς 'Αββᾶ Θεοδο-
 σίου σ. 101.
 Θαλῆς (ἄρχων 'Απολλωνίας) σ. 153.
 Θάμιρις σ. 193.
 Θαραπειά σ. 286.
 Θάσος σ. 47.
 Θεοδωρίδης Κων. σ. 372.
 Θεοδωρίδης Γεώργ. σ. 372.
 Θεόδωρος (Αἰνίτης) ὁ Ζιβός σ. 61.
 Θεοδώρου Στουγιάννης σ. 30.
 Θεοδωρόπουλος σ. 3.
 Θεόκλητος (Ἐιερμος) σ. 90.
 Θεόκλητος ('Ιβηρίτης) σ. 97.
 Θεολόγου, μονὴ ἐν Πάτρῳ σ. 111.
 Θεολόγου μονὴ σ. 110.
 Θεόπαμπος (Αἰνίος) σ. 59.
 Θεοφάνης Προκόποβιτς. μητροπολίτης
 σ. 133, 143.
 Θεσσαλία σ. 17, 25, 38.
 Θεσσαλονίκη σ. 48, 61, 110.
 Θηκαρά; σ. 97.
 Θολοποτάμι (χωρ. Χίου) σ. 37.
 Θράττης σ. 232.
 Θωμάς, δεσπότης *Ηπείρου σ. 62.
 'Ιάκωβος, ὁ Φιλαδελφείας σ. 42.
 *'Ιάκωβος (Μηλοῖτης) σ. 108.
 *'Ιάκωβος, ὁ Νεοκαισαρείας σ. 89.
 *'Ιάκωβος, 'Αθηνῶν σ. 91.
 *'Ιβήρων μονὴ ἐν 'Αγ. *Ορει σ. 85, 86,
 89, 90, 101, 109.
 *'Ιγνάτιος, *Ηρικλείας σ. 71.
 *'Ιεζεκιήλ Βελιγιδιώτης σ. 4.
 *'Ιένη σ. 132.
 Γιερά ο. 213.
 *'Ιερά σ. 36.
 *'Ιερεμίας σ. 121.
 *'Ιερεμίας πατριάρχης σ. 108.
 *'Ιερεμίας Πελαγωνίας σ. 108.
 *'Ιερεμίας Β', πατριαρχ. Κων)πόλεως
 σ. 102.
 *'Ιερόθεος (διδάσκαλ.) σ. 90.
 *'Ιεροσαλήμ σ. 16, 385.
 *'Ιησουῖται σ. 144.
 *'Ιλλυριοὶ σ. 81.
 *'Ιμβρος σ. 47.
 Idstein σ. 134, 135.
 *'Ιπλόμαχος σ. 216.
 *'Ισαάκ ('Αββᾶς) σ. 90.
 *'Ισκον σ. 81, 82.
 *'Ισκος (πόλ.) σ. 77.
 *'Ιστρος σ. 186.
 *'Ιστρος (πόλ.) σ. 154, 155.
 *'Ιφιγένεια σ. 225.
 *'Ιφικράτης (στρατηγ. 'Αθην.) σ. 195.
 *'Ιωακείμ Β', πατρ. Κων)πόλεως σ. 36,
 37.
 *'Ιωακείμ Γ', πατρ. Κων)πόλεως σ. 37
 399.
 *'Ιωακείμ Καλλιπόλεως σ. 379, 386.
 *'Ιωακείμ ('Ιεροδιδάσκαλος) σ. 90.
 *'Ιωάννης 'Ανδρ. Swallius σ. 140.
 *'Ιωάννης ἱερεὺς πρωτονοτάριος σ. 24,
 39.
 *'Ιωάννης ἱερεὺς Σακελλαρίου σ. 24, 30.
 *'Ιωάννης πρωτομαίστωρ τῶν γουναρά-
 δων σ. 24.

Ἰωάννης ΙΒ', πατρ. Κωνπόλεως σ. 161.
 Ἰωαννίκιος ὁ Βυζαντίου σ. 20.
 Ἰωαννίκιος, ὁ Δήμου σ. 91.
 Ἰωαννίκιος Φιλιππουπόλεως σ. 22, 26.
 Ἰωάννινα σ. 61.
 Ἰωάννου Προδρομοῦ μονὴ ἐν Σωζοπό-
 λει σ. 165.
 Ἰωάννου Χ' Σκάρολος σ. 24, 31.
 Ἰωάσαφ σ. 98.
 Ἰωάσαφ ὁ Ἀγγιάλου σ. 22.
 Ἰώβ (Αἰνιός) σ. 46.
 Ἰωσήφ (ἰδ. Λεφάκη) σ. 42.
 Ἰωσήφ μητροπολ. Σερῶν σ. 406.
 Ἰωνία σ. 56, 209.

Κυβάρνα (Λεϊμὴν ἐν Βουλγαρίᾳ) σ. 285
 καγγέλια (παιδιά) σ. 299.
 Cagnat σ. 196.
 καζαντζής σ. 31.
 κιάση; σ. 31.
 καθέτω σ. 285.
 Καίνιμαρκ σ. 93, 94.
 Καίρης Μιχαήλ σ. 15, 38.
 Καίρης Π. Σερραφίμ σ. 15.
 Καίρειον (ὄρφανοτροφεῖον) σ. 9.
 Κάριεος σχολή σ. 9.
 Κασάρεια σ. 21.
 Κακλαβατζής Κων. σ. 392,
 καλαμάζω σ. 273.
 Κάλσμις σ. 247.
 κιλανάρχους σ. 339.
 Καλιάκρα σ. 285
 καλιάσσα σ. 337.
 Κάλιξτος (θεολόγος) σ. 104, 105, 120.
 Καλίτσες (παιδιά) σ. 280.
 Κάλπιτος (Μαγκάλις) σ. 154, 155.
 Καλλιμάχος Ἀλέξ. σ. 374.
 Κυλλίνικος ὁ Πολυανῆς σ. 100.
 Καλλίνικος ὁ Πρεσπῶν σ. 379.
 Καλλίνικος Ε'. Νικαίας σ. 12.
 Καλλίνικος πατριάρχ. Κωνπόλεως σ. 42
 Καλλίνικος ὁ Σωζοπόλεως σ. 167.
 Καλλιούπολις σ. 3, 39.
 Καλλιόπολις σ. 177, 178, 377, 379, 380,
 381, 382, 383.
 Καλογεράς Κωνστ. ὁ Προύσης σ. 7.
 Καλογερίδης Νεόφ. σ. 36.

Καμινάρης Βαλῆς Ἀγγελῆς σ. 375.
 καμπάδικη λιούρα σ. 247.
 κανακαρία σ. 258.
 Καντοβριγία σ. 116.
 Καντιμετζής Γιαννάκης σ. 24.
 καπίνας (ἢ βάτος) σ. 338.
 Καπνίων σ. 117
 Καππαδοκία σ. 12.
 Καραγάτς σ. 374.
 καραγάτσι σ. 339.
 Καρατζᾶς Βεγλέρβεις σ. 165.
 Καριαί (Ἀγ. Ὄρος) σ. 85, 100, 101.
 καρένια σ. 235.
 Κάρολος Γ' σ. 92, 129, 145.
 Κάρολος ὁ τῆς Νεβέρ σ. 130, 131.
 Καρούλι σ. 273.
 Καρπάθια σ. 186.
 Καρύδια στή ζούρα (παιδιά) σ. 291.
 Καρυτινὸς Νικ. σ. 91.
 Κάσσανδρος σ. 68.
 Καστέλι σ. 268.
 Καστορία σ. 46.
 Καστήριος, ἀρχιμανδρίτης Ἰβηρίτης
 σ. 106, 111, 112 (ἰδ. καὶ Δανιήλ).
 καταδάνω σ. 272.
 κάτινας σ. 339.
 Καταστροφή (μονὴ ἐν Ἀνδρῶν) σ. 9.
 Καταφύγι (μονὴ ἐν Ἀνδρῶν) σ. 7.
 κάτεργο σ. 263.
 κατοίβελους σ. 308, 314, 318.
 Κάτω Κάστρον Ἀνδρῶν σ. 8, 10, 12, 13
 Καύκασος σ. 181.
 καυτανιζής σ. 19, 31.
 κεραιμίδια, (παιδιά) σ. 300.
 Κεναάν πασάς (βεζύρης) σ. 166.
 Κεραμεὺς Δανιήλ σ. 41.
 Κεραμεὺς Π. Α. σ. 55, 56.
 Κέρκυρα σ. 95, 96.
 Κερσοβλέπτης σ. 80, 195.
 Κετρόπορις σ. 80.
 κῆμος σ. 232.
 Κηρύκος Ἀγ. σ. 8.
 κηγδ ζου σ. 338.
 κιομπρὴν (κυπρίνος) σ. 68.
 Κλείνοβο (χωρ. Θεσσαλίας) σ. 25.
 κλέφδες (παιδιά) σ. 298.

- κλήθρου σ. 337.
 κληματσίδα σ. 339.
 κλίνη σ. 267.
 κλουτσουσκούρ (παιδιά) σ. 336.
 κλόκα (παιδιά) σ. 300.
 Κνήτη Χρ. σ. 4.
 κουδουριτζω σ. 336.
 Κοζάνη σ. 99.
 Κοζειλας σ. 80.
 κουλάρφανος σ. 339.
 κοϊμετζής σ. 31.
 Κοίμησις Παναγίας "Ανδρου σ. 7.
 Κόϊνακας (παιδιά) σ. 293.
 Κοινή (χωρ. Χίου) σ. 42.
 Κοκόσις "Εμμαν. "Αγγελής σ. 24, 30.
 κολαβρισμός σ. 282.
 Κόλαβρος σ. 232.
 κολομιός σ. 271.
 Κομιζόπουλος "Αντ. σ. 371, 399, 400.
 Κομνηγός "Ιωάν. Καλογιάννης σ. 17.
 Κομοτηνή σ. 389.
 Κονιμέδαβα σ. 227.
 κόντα (κόνιδα) σ. 308.
 Κοντάεσδος (ποτ.) σ. 66.
 Κόντης "Αθαν. σ. 88.
 Καντογιάννης σ. 88.
 Κοντοειδής "Αθαν. σ. 132.
 Κοραής "Αδαμ. σ. 40, 42, 369.
 κοργιόζους σ. 335.
 Κόρθιον σ. 12, 13.
 Κορράδος "Ορνειος σ. 104.
 Κορυδαλλεύς σ. 41.
 Κοσιμάς (Πατρ. Κων)πόλεως) σ. 5.
 Κοσιμάς Αἰτωλός σ. 87.
 κότος σ. 338.
 κίτσα (ιχθ.) σ. 69.
 Κότυς Ε' σ. 78, 195, 197.
 κουκουμνιαύκα σ. 336.
 κουλασούζος σ. 329.
 Κούλελη Βουργιάς σ. 171.
 κουλίκ σ. 338.
 κουλτσιδα σ. 335.
 κουμάρ σ. 335.
 κουμάσι σ. 337.
 Κουμάδεβα σ. 227.
 Κουμιλιές (παιδιά) σ. 297.
 Κουμιτάρης "Αλέξ. σ. 369.
 κουπάνα σ. 337.
 κουραχάνια σ. 339.
 κουριμάδα σ. 336.
 κουρκλιά σ. 251.
 κουρνούφουλιά σ. 337.
 κοῦρος σ. 223
 κουρουκῦθ σ. 336
 κουρούπ' σ. 338.
 Κουρουτσεσμέ σ. 15, 26.
 κούσπους σ. 337.
 κούτρα σ. 311.
 κουτσό σ. 337.
 κουτσαίτζης σ. 337.
 Κουτσουρέλη Κ. (Αἴνιος) σ. 46, 384, 385
 κούφταλου σ. 336.
 κόχη σ. 240.
 κρανοζούμ' σ. 338.
 Kretschmer σ. 71, 185, 187, 206, 210, 212
 Κρήτη σ. 39, 38, 285.
 κριθαρίτσι σ. 337.
 κρίνα (ή) σ. 339.
 Κριτόβουλος ὁ "Ιμβριος σ. 66, 71.
 Κριτόπουλος Μητροφάνης σ. 87.
 Κριτόπουλος Κόμνος σ. 104, 105, 106,
 124.
 Κριτόπουλος Θωμάς σ. 104 καὶ Γεώρ-
 γιος
 Κροτονίκη σ. 68.
 Κρούσιος Μαρτίου σ. 86, 102, 103, 106,
 107, 108, 109, 110, 118, 121, 123,
 165.
 Κρυβίτσες, (παιδιά) σ. 290.
 Κρωβύζοι σ. 186.
 Κύζικος σ. 50.
 Κύλα σ. 3.
 Κυπρίνα (χωρ. "Ανδρου) σ. 11.
 Κύπρος σ. 42.
 Κυριστζής Γεώργ. σ. 395.
 Κύριλλος Φιλιππουπόλεως σ. 22.
 Κύριλλος πατρ. "Ιεροσολύμων σ. 335
 Κύριλλος πατρ. ὁ ἐκ Βερροίας σ. 49.
 Κύριλλος "Ε'. πατρ. Κων)πόλεως σ. 15,
 17, 21, 41.
 Κύριλλος ὁ Σηλυβρίας σ. 37.
 Κύριλλος ὁ Αἴνου σ. 51, 71.
 Κύριλλος ὁ Λούκαρις, πατρ. σ. 103.
 Κύριλλος, πατρ. "Αλεξανδρείας σ. 104.

- Κύρου Μιχαὴλ Δημήτρ. σ. 21, 401.
 Κωνσταντινίδης, ὁ ἐκ Ραιδεστοῦ σ. 274, 408.
 Κωνσταντινίδης Γρηγόριος ὁ Β ζύης σ. 42.
 Κωνσταντινίδης Χατζηγεώργιος σ. 385.
 Κωνσταντῖνος Μονομάχος σ. 38.
 Κωνσταντῖνος, ὁ Νεοκαισινρείας σ. 36.
 Κωνσταντῖνος ὁ ἀπὸ Σιναιίου, πατρ. Κων)πόλεως σ. 9.
 Κωνσταντῖνος Ε', πατρ. Κων)πόλεως σ. 42.
 Κωνσταντῖνος ὁ Οἰκονόμος σ. 17, 24, 30, 31.
 Κωνσταντῖνος ὁ Προύσης σ. 6.
 Κωνσταντίνου Χ' Νικόλαος ἐκ Στενιμάχου σ. 30.
 Κωνσταντῖνος ὁ Χίου σ. 48.
 Κωνσταντινούπολις σ. 34, 5, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 36, 37, 38, 44, 46, 49, 60, 61, 70, 107, 111, 159, 160, 161, 163, 165, 166, 168, 170, 178, 180, 372, 373, 375, 376, 377, 385, 389, 390, 391, 392, 397, 399, 403.
 Κώντικας σ. 338.
 Κώστα Δημήτριος καὶ Πηνελόπη σ. 381.
 Κώστας Ἀθαν. σ. 382.
 κώχ' = κώχη σ. 338.
- Λακωνία σ. 26
 Λακωνική σ. 25
 Λαμπαδαρίδης Ν. Ἄνδρ. 389, 390
 Λαμπουσιάδης Γ. σ. 172
 Λάμυρα (χωρ. Ἄνδρου) σ. 6
 Λάμψακος σ. 178, 233
 Λάρισα σ. 8
 Λαύρα, μονὴ Ἀγ. Ὁρους σ. 85, 103, 111.
 Λαυρέντιος ὁ ἀπὸ Μεδίων σ. 166
 λέβα σ. 232
 Λεβάδεια σ. 232
 Λεβάντης σ. 271
 Λέβεδος σ. 232
 Λεβὴν·Λέβηνα σ. 232
 Löwenstein-Wertheim-Rochefort, ἡγεμὼν σ. 136
 λέβης·λεβίας·λέβιον σ. 232
 Λειψία σ. 111
- Λεονταρίδης Ἀντών. σ. 232
 Λεόντιος ἱερομόναχ. σ. 10
 Λέρρος σ. 50
 Λέσβος σ. 57
 Λεφάκη; Ἰωσήφ Μεσημβρίας σ. 3, 12, 16.
 Λῆμνος σ. 66
 Λιθουανία σ. 124
 λιούρα=λύρα σ. 217
 λιούραιζης σ. 248
 Λίσσος ποτ. σ. 225
 Λιτίτσα σ. 48
 Λῖνος σ. 193
 Λοθομερία σ. 136
 λογάρι σ. 258, 269, 282
 λογουριστής σ. 333
 Λονδίνον σ. 111
 Λούδζοκιοῖ (χωρ. Θράκ.) σ. 45
 Λούθηρος σ. 102, 123
 λουτρό (παιδιά) σ. 288
 Λυκόφρων σ. 57
 Λυσίμαχος, βασιλεὺς Θράκ. σ. 154, 155
- Μαβιανὸς σ. 284
 μαγαζητζής σ. 57
 μαγαράς σ. 340
 μαγερευτούρα σ. 340
 Μαγκλαβίτης Ἰωαν. σ. 60, 71
 μάγκανος σ. 340
 μαγκώνω σ. 340
 μαγνάδ' σ. 340
 Μαγνησία σ. 57
 μαγνίζω σ. 340.
 μαγουλίκα σ. 340
 Μαγυάροι σ. 136
 μαδίζω σ. 340
 Μάδυτος σ. 3, 177,
 μάζαλ' (ή) σ. 341
 μαζαλιάζω σ. 341
 Μαζαράκης Χαρ. σ. 385
 μαζίτσα σ. 341
 μάινα σ. 341.
 Μάινα (παιδιά) σ. 294.
 Μαισάδης σ. 187
 Μαῖτρο (χωρ.) σ. 49, 71.
 μαῖχόσκος σ. 341
 μακαριά σ. 341

- Μακάριος σ 4
 Μακάριος, ὁ Ἄνδρου σ. 7
 Μακάριος Λαπόντες Μάκολας σ. 14
 Μακάριος Τουρνόβου σ. 21
 μακάρι' (τὸ) 341
 Μακεδονία σ. 66, 67
 Μάκρη σ. 66
 (ἡ) μακρογαδούρα (παιδιά) σ. 289,
 Μάλυρα σ. 178.
 Μαλκόδξης σ. 71
 μαλλίτικος σ. 342
 μάλλιστρο σ. 343
 Μάλτα σ. 253
 μαμαλίγκα σ. 343
 μαμούκ σ. 343
 μαμουλίγκα σ. 343
 μάν (ἡ) σ. 343
 μανδάκης σ. 232
 (ἡ) μανέ (=γιαγιά) σ. 343
 Μανέτας σ. 284
 Μάνη σ. 25
 μανίτσα (=μαμή) σ. 343
 Μανουήλ Μαλσεξός σ. 39
 Μανουήλ Σακελλάριος, ὁ Φιλιππουπό-
 λεως σ. 20
 Μανουήλ πατρ. σ. 101
 μαντραγώνα σ. 343
 Μάξιμος Καρεῶν Λαύρας σ. 100
 μαξούλ σ. 343
 Μαρασλῆς Βλαχούτσης
 Μαρασλῆς Γρηγ. σ. 31, 367, 368, 370,
 371.
 Μαρασλῆς Κ. Ἰωάν. σ. 367
 Μαρία Θηρεσία σ. 131.
 Μαρίτσα π. σ. 243, 246
 μαρίτσες σ. 344
 μαρκιοῦμ' (=μηρυκῶμαι) σ. 344
 Μάρκος ὁ Λαρισαῖος σ. 88
 μαρμαροδίμιτο σ. 344
 Μαρώνεια σ. 45, 387.
 μάσα (ἡ) σ. 344
 Μασαλία σ. 33
 μασάλια σ. 344
 μασταλαγίδα σ. 345
 μαστραπᾶς σ. 263
 Ματθαῖος Αἴνου σ. 71
 Ματθαῖος Κυζίκου σ. 50, 71
 Ματθαῖος (Σάξων Βαρῶνος) σ. 95
 Ματθαιοῦ, μητροπολ. Βιζύης σ. 36
 ματιάζω σ. 346
 ματοκοπῶ σ. 345
 Ματσίνης Μιχ. σ. 391
 ματσούκα σ. 345
 ματσουλίζω σ. 345
 Μαύρη θαλ. σ. 65, 245
 Μαυρίκιος Φίλιππος Κορίνθιος σ. 108
 Μαυροκορδατός Ἀλέξανδρ. σ. 166
 Μαυρομάτης Ἰωάσαφ. ἀρχιμανδρ. ἐν
 Βουδαπέστη σ. 60
 Μαῦρος Ἀλέξ. σ. 369
 μαυροτήγανου σ. 346
 Μαχμούτ, σουλτάνος σ. 168
 μάχουμ' σ. 346
 Μεγαλιός σ. 50
 Μεγάλος Κωνσταντ. σ. 383
 Μέγα Ρεῦμα (Κων|τόλεως) σ. 12, 37,
 362.
 Μεγίστη Λαύρα (μονὴ Ἁγ. Ὄρους) σ. 4
 Μεθόδιος, πατρ. ἐξ Ἡρακλείας σ. 110
 Meckel Γεωργ. σ. 93, 114
 Μελάχθων σ. 102, 104, 117, 121
 μελάζ' σ. 346
 μελεγκούνι σ. 236
 Μελενιά σ. 277
 Μελένικον σ. 97
 Μελέτιος (Πελοποννήσιος) σ. 90
 Μελέτιος (ἐξ Αἴνου πατρ. Ἱεροσολύ-
 μων) σ. 60, 71
 Μελέτιος, πατρ. Ἀντιοχείας σ. 12
 Μελέτιος Ἡρακλείας σ. 21
 Μελέτιος Νύσσης σ. 21
 Μελιτηνὴ σ. 12, 13, 14, 15
 Μελκὼν Χ'' Κυριάκος, πρωτομαῖστωρ
 τῶν ἀμπατζήδων σ. 24.
 Μελομβρία σ. 225.
 Μενδρινός Ἰδ. Μητρενός σ. 10.
 Μενεβρία σ. 225.
 μεριδοχάρτι σ. 346.
 Μεσαθούριον (χωρ. Ἄνδρου) σ. 8.
 μεσάλα σ. 347.
 μεσαργιά σ. 347.
 Μεσαρία (χωρ. Ἄνδρου) σ. 10

- Μεσημβρία σ. 3, 8, 10, 11, 12, 15, 16,
 31, 48, 151, 155, 158, 160, 164, 165,
 169, 225, 250, 397.
 Μεσολόγγι σ. 55.
 μετάκ (τὸ) σ. 347.
 Μέτραι σ. 3, 4, 5, 6, 7, 36, 377, 378.
 Μεχμεδ (Σαδῆ) σ. 62, 71.
 μηγάρ σ. 347.
 Μήδεια σ. 3, 107.
 Μηδοσάδης σ. 187.
 Μηδόσακκος σ. 80.
 μηλαδέλφ' σ. 347.
 Μεντρινός σ. 5, 6, 10.
 Μηντρινός Ἀγαθᾶγγελος σ. 9.
 Μηντρινός Ἀντών. σ. 8.
 Μηντρινός παπᾶ Αὐξέντιος σ. 7.
 Μηντρινός Γερμανός (ἡγοῦμ. μονῆς
 Παναχράντου ἐν Ἄνδρω. σ. 7.
 Μηντρινός Παπᾶ-Δημήτρης σ. 8.
 Μηντρινός Ἰγνάτιος, ἱερομόναχος σ. 7, 8.
 Μηντρινός Παπᾶ-Ἰωάννης σ. 8.
 Μηντρινός Παπᾶ-Λεονάρδος σ. 7, 8.
 Μηντρινός Νεῖλος σ. 3, 4.
 Μηντρινός Νικόλ. σ. 6, 7, 9.
 Μήρτζου Ἐλευθ. σ. 46.
 Μήτοκος Ἐραουῖλος, ἀρχων Ἀπολλω-
 νίας σ. 156.
 Μητροφάνης, ὁ Ἄνδρου σ. 7.
 Μητροφάνης, ἑδ. Κριτόπουλος σ. 102,
 103.
 Μητροφάνης σ. 104, 105.
 Μητροφάνης Κων)πόλεως σ. 107.
 Μητσού Δημήτριος καὶ Μαρία σ. 383.
 Μίδας σ. 194.
 Μικρ. Ἀσία σ. 65.
 Μικρά Γέφυρα (χωρ.) σ. 389, 390.
 μιλίνα (ἡ) σ. 347.
 μιλινόβιτσα σ. 347.
 μιμίγχα σ. 348.
 μιμίδ σ. 348.
 μιμιδίξω σ. 348.
 μινίξ' σ. 348.
 μίρμηλο σ. 348.
 Μίρμηλον (παιδιά) σ. 292.
 μισάδ' σ. 348.
 μισιά (ἡ) σ. 348.
 μισίσκλια σ. 348,
 μισοκερίτσα σ. 352.
 μιστό (τὸ) σ. 348.
 Μισύρι σ. 238.
 Μιτυλήνη σ. 56.
 Μιχαήλ Ἄπρω σ. 70, 71.
 Μιχαήλ Γλαβᾶς σ. 160, 161.
 Μιχαήλ βέη σ. 402.
 Μιχαήλ Σίσιμαν σ. 162.
 μιιάτσα σ. 296.
 Μογλενά σ. 37.
 μοίρα σ. 348.
 μοιράσ' σ. 348.
 Μοισία σ. 184, 194, 196.
 Μολδανία σ. 132, 145.
 Μολδοβλαχία σ. 27, 62.
 Μολις σ. 225.
 Μόλτζε σ. 169.
 μολυβιάζει σ. 349.
 Μολῶχ σ. 225.
 Μονεμβασία σ. 252.
 μονουίζω σ. 349.
 (ὀ)μόνω σ. 349.
 μόροχο σ. 349.
 Μοροζίνης σ. 93, 94, 97.
 μορτή σ. 349.
 μοσσιά σ. 349.
 μοσκίζω σ. 349.
 μόσυν σ. 231.
 Μόσχα σ. 37, 62, 91, 132, 170.
 Μοσχίων σ. 13.
 Μουδανιά σ. 45.
 μουκίζω σ. 350.
 μουζωμα σ. 349.
 μουλώνω σ. 349.
 μουμπτζῆς σ. 31.
 μουνίκακας σ. 350.
 μούνιος σ. 350.
 Μῦνιχ (στρατηγός) σ. 145.
 Μουράτ Α' σ. 164.
 Μουρκίδης Ἰωακείμ σ. 403.
 μουρούνα (ψάρι) σ. 65.
 Μοῦσαι σ. 193.
 Μουσαῖος σ. 193.
 μουσάνδριγχα σ. 350.
 μουσουνίζω σ. 351.
 Μουσπιώνας Ἀναστ. ἐξ Ἰωαννίνων σ. 61
 μουσταλαμπάδα σ. 350.

- μουτσουφλῶ σ. 351.
 μουχάν' σ. 351.
 μπαγούρος σ. 351.
 μπαγτσεβάνης σ. 57.
 μπαίρι σ. 245.
 μπακάρι σ. 5.
 μπακτζεβάνης (ἴδε καὶ μπαγτσεβάνης)
 σ. 31.
 μπαμπράκς σ. 351.
 μπάρεμ σ. 351.
 μπαροντάκ σ. 351.
 μπατάκα σ. 351.
 μπατακόνουμ' σ. 352.
 μπατσῆς σ. 352.
 μπαχτσές σ. 272.
 Μπαλάνυς σ. 41.
 Μπαλουκλί σ. 37.
 μπεγλεκτζῆς σ. 19.
 μπεζάσης σ. 58.
 μπελιγράκα σ. 252.
 μπερμπέρης σ. 268.
 Μπίσης Ἰωαννίκιος σ. 8.
 μπλαστράνω σ. 352.
 μπλούγγα σ. 352.
 μπλουγγες (παιδιά) σ. 291.
 μπλούμ-μπλούμ τὰ τσουκάλια (παιδιά)
 σ. 295.
 Μπογάζι σ. 250.
 Μπογάτσικο σ. 99.
 μπογιμάς σ. 352.
 μπολάμι δά σ. 350.
 μπόσκερο (τό) σ. 353.
 μπόσκος σ. 353.
 Μπουγιούκ-ντερέ σ. 286.
 μπούζα σ. 353.
 μπούζουρος (δ) σ. 353.
 μπουκλούκ σ. 310, 313.
 Μπουλάιρ σ. 178.
 μπουμπούν' σ. 353.
 Μπουμπουλίνα σ. 56
 μποχτσαλικ σ. 351
 μπράζκα σ. 352
 μπρούμτα σ. 353
 μπουρμάς σ. 354
 μπρέκ σ. 354
 μυγάρ (τό) σ. 354
 Μυριόφυτον σ. 3, 37, 38, 39
 μυροκοπῶ σ. 354
 Μυσία σ. 66, 233
 Μυστακίδης σ. 108
 Μωάμεθ Β' σ. 18, 165
 μώλτσα σ. 354
 μώμτσες σ. 354
 Μωριᾶς σ. 276
 Νύζος Μιχ. 369
 Ναθαναήλ σ. 8
 Νάουσα σ. 99
 Νάπης 232
 Ναπολέον Βοναπάρτης σ. 25
 νάπος (τό) σ. 232
 Νασσανία σ. 134, 135
 Ναυκίδης (ἄρχων Ἀπολλωνίας) σ. 153
 Ναύπακτος σ. 4
 Νδομοῦζ δερέ (χωρ. Θράκ.) σ. 45
 Νέα Μονή (Χίου) σ. 36, 37, 38, 39
 Νέανδρος σ. 117
 Νεῖλος (ἄρχιερεῖς) σ. 5, 6, 7
 Νεῖλος ὁ Πενταπόλεως σ. 379
 νευριάζομαι σ. 323
 Νεκτάριος ὁ ἀπὸ Αἴνου σ. 61
 Νεοκαισάρεια σ. 36
 Νεόφυτος Β', πατρ. Κων]πόλεως σ. 47.
 Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης σ. 88
 Νεόφυτος ἱεροδιδάσκαλος σ. 90
 Νερενέα σ. 211, 217, 221, 222, 223
 Νερε(σ)νεΐα σ. 74, 75
 Νερένης σ. 211
 νεροφάγωμα σ. 264
 Νιάδα σ. 252
 νιαρό (=νερό) σ. 305, 309, 321, 324, 331
 Νίκαια σ. 12, 21.
 Νικηφόρος σ. 97
 Νικηφόρος Ρωμανός σ. 129, 130, 131
 Νικηφόρος (ὁ Λέσβιος) ὁ Φιλιππουπό-
 λεως σ. 23, 31
 Νικηφόρος, πατρ. Κων]πόλεως σ. 70
 Νικηφόρος (ὁ Λιτίτης) σ. 48
 Νικηφόρος ὁ Χίου σ. 38
 Νικόδημος, ὁ Βοδενῶν σ. 48
 Νικόδημος ἱερομόναχ. σ. 10, 11
 Νικολάου Παρσικευᾶς σ. 404, 405
 Νικομήδεια σ. 49
 Νικόπολις (Θράκης) σ. 196

- Νίκων ὁ μετανοεῖτε σ. 97
 Νίκων (Μοσχοβίας) σ. 62
 Νιοχώρι σ. 286
 νταβραντζῶ σ. 240
 νταλάκ' σ. 243
 ντουβάρι σ. 304
 ντουγούνι σ. 236
 Ντούναβις σ. 255
 Νυρεμβέργη σ. 104, 111
 Νύσσα σ. 21
 νυφοστόλι σ. 248
- Ξάνθη σ. 391
 Ξανθιανή σ. 66
 Ξάνθος (Αἰνίτης) σ. 62
 (τὸ) ξέβα σ. 251
 Ξένη σ. 71
 Ξενοκράτης Ἀθ. σ. 393, 394, 395
 Ξενοκράτης Κων. σ. 393, 394, 395
 Ξενοκράτους Κίρκος καὶ Φωτεινή σ. 396
 Ξηροκρήνη σ. 41
 Ξηροπόταμον, μονὴ Ἁγ. Ὁρους σ. 17
 ξόμπλι σ. 277
 Ξύλανδρος σ. 117
 ξυλόχτενο σ. 273
- Ὀδησσός (Βάρνα) σ. 31, 153, 154, 155,
 168, 368, 370, 371, 373, 385, 396,
 405.
 Ὀδόμαντες σ. 80
 Ὀδρῦσαι σ. 78, 127
 Οἰκονόμος Κωνσταντ. ὁ ἐξ Οἰκονόμων
 σ. 42
 Οἴσκοι (πόλ.) σ. 81
 Οἴσκος ἰδ. Οἴσκοι σ. 81
 Ὀλλανδία σ. 111
 Ὀλυμπος σ. 193
 Ὀρλώφ σ. 129
 Ὀρφεύς σ. 193
 Ὄσκιος (Ἰωσήφ) ποτ. σ. 211
 Οὐγγαρία σ. 136, 143
 Οὐγια σ. 322
 Οὐνία σ. 144
 Οὐζούν Κιουρκού σ. 178, 389
 Οὐσκαυδάμα σ. 82
- Παζαρτζίκ σ. 402
- Παῖσιος Φιλιππουπόλεως σ. 17, 22, 23,
 24, 25, 27, 29, 30, 31, 34
 Παῖσιος, πατρ. Ἀλεξανδρείας σ. 62, 71
 Παῖσιος, ὁ Σωζοπόλεως σ. 168
 Παλαιολόγος σ. 63
 Παλαιολόγος ἀρχιμανδριτῆς Ἰβηρίτης
 σ. 106
 Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος σ. 66
 Παλαιολόγος Δημήτρ. σ. 66
 Παμμέγιστοι Ταξίαρχαι (μονή) σ. 12
 Παμφυλία σ. 206
 Πάμφυλον σ. 3
 Παναγία Βουργάρα ἐν Μεσαριᾷ Ἁγ.
 δρεν σ. 10
 Παναγία Θεοσκεπάστη σ. 8
 Παναγία Κουρνά ἐν Χίφ σ. 38
 Παναγία Σκαλωτή (μονὴ ἐν Θράκη)
 σ. 47.
 Παναγία Ταξιδιάρα σ. 52
 Πανάγιος τάφος σ. 46
 Παναγιώτης Γρηγόριος πρωτομωίστωρ
 μπακάληδων σ. 24
 Παναχράντου μονὴ ἐν Ἄνδρω σ. 569
 Πάγκαλος Ἀντών. σ. 396
 Πανταλία (πόλ.) σ. 196
 Πάντας σ. 80
 Παντοβασιλίτσα σ. 52
 Παντοδύναμος Ἀναστάσιος σ. 88
 Παπαδημητρίου Χ' Κωνσταντῖνος σ. 24
 Παπαδόπουλος σ. 388
 Παπαδόπουλος Κεραμεύς σ. 4, 39
 Παπαρηγόπουλος Σκαρλ. σ. 369
 παραδεισοκλειδί σ. 239
 Παρασκευόπουλος Ἀναγν. σ. 247, 250
 Παρθένιος, ὁ Αἰνου σ. 49
 Παρθένιος, ἐξ Ἀθηνῶν πατριάρχ. σ. 60
 Πίριον σ. 233
 Παρίσης Ἀντώνιος (Ζωγράφος) σ. 9.
 Παρασσός σ. 193
 Πασάροβιτς σ. 95, 96, 99
 Πάτμος σ. 41, 110, 111
 Πάτριαι σ. 62
 Παχώμιος ὁ Τουρναβίτης σ. 90
 Παχώμιος Ρουσόνας σ. 170
 Πειραιεύς σ. 225
 Πέκιον σ. 131
 Πελαγονές σ. 235

- Πελαγονία σ. 108
 πελεμῶ σ. 279
 Πελοπόννησος σ. 22, 25, 26, 62, 93, 95, 129.
 πέλιτη σ. 233
 πέλιτης σ. 233
 раенiа σ. 231
 Πέντε πέτρες (παιδιά) σ. 292
 Περίστασις σ. 3, 37, 38, 355
 Περίτης σ. 255
 Πέτρος Μέγας σ. 91, 99, 131, 132, 133, 144.
 Πετρούπολις σ. 132, 143, 145
 πήδημα (παιδιά) σ. 291
 Πηρούλας σ. 80
 Πετράκη σχολεῖον σ. 11 ἐν Ἀθήναις
 πίκος (παιδιά) σ. 299
 πирγелиάζω σ. 287
 Πισάνης σ. 96
 πισμανεύω σ. 253
 Πιτύα σ. 233
 Πιτνόεσσα σ. 233
 Πιτύεια σ. 233
 πιτύη σ. 233
 Poinsett (στρατηγός) σ. 169
 Πολίτης Νικ. σ. 88, 132
 Πολιτογλου Γεωργ. Ἀθαν. σ. 24, 34
 Πολλῆς σ. 80
 Πολυτομβία σ. 225
 Πολυανῆ σ. 100, 132
 Πολύευκτος Ἅγιος σ. 12
 Πολύκαρπος μητροπολ. ἐκ Γανοχώρων σ. 406
 Πολωνία σ. 141, 143, 145
 Πορταϊτισσα (μονή) σ. 89
 Πορτοκάλογλους Μιχελάκης σ. 400
 Πορφύριος (ἡγούμε. μονῆς Ἁγ. Ἰωάννου παρὰ Σωζόπολιν σ. 166
 Πορφύριος μητροπολίτης σ. 406
 πουγγί σ. 271
 Πουγγιάς σ. 10
 Раиpудeвa (=Φιλιππούπολις) σ. 271
 πουνέντης σ. 271
 Πρέβεζα σ. 96
 Πρέσπαι σ. 379
 Πρίαπος σ. 233
 Προκοπόβιτς σ. 132, 145
 Προποντίς σ. 3, 65
 Προῦθος σ. 92, 131
 Προῦσα σ. 7, 179, 244, 258.
 Πύργος (Εὐξ. Πόντ.) σ. 70, 71, 150, 166, 170, 147.
 Πρώτος Λωρόθεος σ. 41, 42.
 Ραιδεστός σ. 3, 36, 355, 372, 874.
 Ραϊκήλος σ. 57, 71.
 Ραλιῶ (σὺ) Δημ. Μαλκεδέζη σ. 50, 71.
 Ράλλης σ. 71.
 Ραλλίδης σ. 96, 129.
 Ranke (ἱστορικός) σ. 96, 124.
 Ράνου Γεωργ. Πέτρος σ. 24, 30.
 Ραφαήλ (ιεροδιάκονος) σ. 90, 97.
 Ρηβούλας σ. 80.
 Ρήλας ὄρ. σ. 211,
 Ρίγα (ἡ) σ. 91.
 Ρίζος Ἰάκωβος σ. 369.
 ριντζιπέρης σ. 57.
 Ροδόπη σ. 22, 81.
 Ροδόλφος αὐτοκράτωρ σ. 109.
 Ρόλις σ. 82, 83.
 Ρολιστινέας σ. 197, 198, 199, 200, 202, 207.
 Ρολισθενιός σ. 210, 217, 219, 220, 221, 222.
 Ρόμβος ποτ. σ. 68.
 ρομφαία σ. 233.
 Ροριστινέας σ. 83.
 Ροστόχιον σ. 130.
 Ρουθῆναι σ. 136, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145.
 Ρουτάνος Παχώμιος ἴδε Παχώμιος σ. 165.
 ρουφέι σ. 19, 23.
 Røfler σ. 231.
 Ρώλης σ. 80, 210.
 Ρωλιθένης σ. 210.
 Ρωλιτσι(ι)νέας σ. 74.
 Ρωμονία σ. 170.
 Ρωμυλία Ἀνατολική σ. 171.
 Rochefort σ. 137.
 Ρωσσία σ. 27, 37, 133, 136, 143, 144, 145.

- Σαβάζιος σ. 233, 234.
 Σάβοι ἢ Σαβάζιοι σ. 234.
 Σαβός σ. 233.
 Σαδάλας σ. 80.
 σαζάνι (εἶδ. ἰχθ. Ἐβρου) σ. 68.
 Σάθας σ. 88, 103, 132.
 σαῖτα (παιδιά) σ. 273, 291.
 Σάλας σ. 80.
 Σαλμοδησός σ. 231.
 σαλμός σ. 228.
 Σαλονίκη σ. 263.
 Σαμακόβι (χωρ.) σ. 393, 394.
 Σαμουήλ, ὁ Φιλιππουπόλεως σ. 31, 34.
 Σαμοθράκη σ. 47.
 Σαναός (πόλ.) σ. 234.
 σανάπης σ. 234.
 Σαξωνία σ. 137.
 Σαοὺλ παπᾶ-Πέτρος σ. 24, 30.
 Σαράντα Ἐκκλησίες σ. 288, 367, 392.
 σαραντάμερο σ. 264.
 Σαράντης Ἀρχιγένης σ. 375.
 Σαραντῆς Μ. σ. 391.
 Σαράπανα (τὸ) σ. 234.
 Σαραπάρης σ. 234.
 Σαραπάρης σ. 234.
 Σαρδική σ. 196.
 Σαριζα (Ἀποικίων μονή) σ. 9.
 Σαρουχάν σ. 56, 71.
 σάρπος σ. 234.
 σαφριδάκι σ. 260.
 Σβιατοσλαῶς Θεόδωρ. σ. 160, 161.
 Σελιμὲ σ. 179.
 σέμπα (τὸ) σ. 251.
 Σερόφ Μπουρνου σ. 15.
 Σεραφεῖμ Ἀντιοχείας σ. 41.
 Σέρβια σ. 62, 99.
 Σέργιος ὁ Μακροῦτος σ. 167.
 Σερέντζια σ. 3.
 Σερούτιος σ. 38.
 Σέρραι σ. 99.
 Σεῦθις (βασιλ. Θρακῶν) σ. 182, 195.
 σήκαλις σ. 226.
 Σηλυβρία σ. 3, 17, 22, 26, 37, 39, 225, 376.
 σημειωμένος (ἀνθρ.) σ. 327
 Σιαμελίκ σ. 233
 Σιάτιστα σ. 99
- Σιδερίδης Σ. σ. 399.
 Σικίδαβα σ. 227.
 Σίμων (Ἰουδαῖος) σ. 177, 195.
 Σινᾶ ὄρ. μετόχιον σ. 8.
 Σινώπη σ. 234.
 Σίπκα σ. 401.
 σιστριπᾶνι [παιδιά] σ. 297.
 Σιτεια σ. 36.
 σιφέρ σ. 245, 273.
 σκαλις σ. 234.
 σκαλμίδιον σ. 234.
 σκαλμός σ. 234.
 σκάλωψ σ. 234.
 Σκαλωτὴ [μονή] σ. 49, 50, 51, 55, 71.
 σκαματιζω σ. 264.
 σκάρκη σ. 234.
 Σκαρλατίδης Ἰωακείμ σ. 381.
 σκατοκουμπλιά σ. 290.
 Σκαρφιδᾶς [ποτ.] 160, 164.
 Σκελαβρία σ. 225.
 Σκλαβούζι Θεοδοσίου Ἰωαν. σ. 21, 30.
 Σκόμβρον ὄρ. σ. 211.
 Σκόμιον σ. 81.
 Σκόπελος σ. 90.
 Σκόπια σ. 48.
 Σκουλικίδης Πλάτων σ. 36.
 Σκύθας σ. 69
 Σκυθίδες-Ἀμαζόνες σ. 234
 Σκυθούπολις σ. 46
 Schleize σ. 137, 139
 Σμυρνάκης Γεράσ. σ. 4
 Σμύρνη σ. 37, 38, 177, 272.
 Σουηδία σ. 95, 143
 Σουλίδης Βασίλ. σ. 406
 Σουλινᾶς σ. 250
 Schiller σ. 129
 Σουλεϊμάν πασᾶς σ. 401
 Schulenburg σ. 96
 Σοῦσα σ. 285
 σουλτανένια σ. 276
 Σοῦττος σ. 41
 Σοφινός Μανουήλ σ. 61
 Σπάρ (βαρῶνος) σ. 94
 Σπυρίδης Περάκη Λεόντιος σ. 11
 Σπυρίδος Περάκη Γεηγόρ. (Μεσημ-
 βρίας) σ. 3, 10, 12
 Στάλιος Παναγ. σ. 391

- (παπᾶ) Σταμάτης σ. 88
 Σταμούλης Ἀναστάσ. σ. 39
 Σταυρίδης Σταῦρ. σ. 376
 Στενίμαχος σ. 30, 208, 297, 402
 Στεφανίτζης σ. 88
 Στράντζα σ. 376, 377
 Στρασβοῦργον σ. 104
 Στρατηγόπουλος Ἰωάν. [νοτάριος] σ. 6
 Στρατῆς [Αἰνίτης] σ. 56
 Στρατῆς Μαρίνος σ. 369
 Στρομών σ. 80
 συβαίνω σ. 279, 280
 συκαλόβον σ. 234
 συνάπτῃς σ. 234
 συντυχιά σ. 253
 Συρόπουλος σ. 63, 71
 Συρόπουλος Συρόπουλ. σ. 46
 Συρόπουλος Ἀγγελ. σ. 46
 Σῦρος σ. 36
 Σχότζ σ. 119
 Σχενδός Μιχ. σ. 132
 Σχινᾶς Δημ. σ. 369
 Σωζόπολις σ. 150, 157, 158, 163, 164,
 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171,
 247, 250
 Σωπαϊκή σ. 72
 Σωφρόνιος, ἀρχιμανδ. μονῆς Ἀββᾶ
 Θεοδοσίου σ. 101
 Σωφρόνιος ὁ Ἐλευθεροπόλειος σ. 40
 Σωφρόνιος, ὁ Χίου σ. 36
 Σωφρόνιος, πατρ. Κων]πόλεως σ. 38
 Σωφρόνιος, ὁ Αἰνου σ. 384
- Ταῖφας σ. 245
 Ταλιάνια [ψάρια] σ. 65
 Ταουσάνικη λιούρα σ. 247
 Τάσας σ. 80
 Τάρταροι σ. 162
 Τάτορες σ. 28
 Τάτορος σ. 275, 276
 TaccHELLA E O. [ἰατροικὸς] σ. 170
 ταχτατζῆς σ. 31
 Τεάρος [ποτ.] σ. 66, 69, 71
 Τενεάς σ. 82
 Τενεάς σ. 80
 Τένεδος σ. 57.
 Τζέφρης Ἰωάννου σ. 380.
- Τζήνα σ. 71.
 τζιγέρι σ. 333.
 ἰζουμπάξης σ. 310.
 Τζόνη Χ΄ Πούλος σ. 24, 34
 ἰζορπαιζῆς σ. 19, 31.
 Τζιπαλή [ἐνορία Κων]πόλεως σ. 12.
 Τίλαταῖοι σ. 81.
 Τελέξυπια σ. 74, 212, 213, 214.
 Τιλτεάν σ. 74, 81, 82.
 Τιλτεανή σ. 211, 219.
 Τιτάν σ. 81.
 τιτανισμός σ. 231.
 Τοκάια σ. 99, 132.
 Tomaschek σ. 77.
 Τόμις σ. 155
 τόπι [τί], παιδιά σ. 289.
 Τορέλλη σ. 235.
 τουλκέρης σ. 58.
 Τούρνοβον σ. 21.
 Τράλης [ἴνομ] σ. 80.
 τραμουντάνα σ. 253, 281.
 Τρσπιζοῦς σ. 70.
 Τρῆρες σ. 81.
 Τριβυλλοὶ σ. 81, 186.
 Τριγώνης Μακάριος σ. 4.
 Τρίκη σ. 17, 25.
 τριπόδ' [τὸ] σ. 291.
 τρίτσα σ. 296.
 Τρίχας γιοφύρι σ. 255.
 Τσαδῆρι [μονή] σ. 50, 51.
 τσακάτι σ. 285.
 Τσανακλῆς Νέστωρ σ. 389.
 Τσατάριζα σ. 34.
 Τσάτσος Ἀνθιμος ὁ Αἰνου σ. 384.
 τσελεμπῆς σ. 19.
 τσερβούλι σ. 296.
 τσιονκίτσα σ. 239.
 Τσιουκμάν'ς [ὁ] παιδιά σ. 298.
 τσιτιγιόν' (τὸ) σ. 237.
 τσουκάλα σ. 306.
 Τυβίγγη σ. 104, 109, 110, 120.
 Τυρολόη σ. 3.
 τυφλομύγα σ. 298.
- Ἵψηλάντης σ. 27, 41.
 Ἵψηλὸν [χωρ. Ἀνδρου] σ. 8.

- Φαβρικίου [Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη] σ. 4.
 φαδιάζω σ. 273,
 Φορόπουλος Ἰωακείμ, σ. 39.
 Φεραὶ σ. 172, 173.
 Φιλαδέλφεια σ. 42.
 Φιλάμμων σ. 193
 Φιλαλήθης σ. 171, 383
 Φίλιππος Ἀμύντου σ. 195
 Φιλιππούπολις σ. 17, 18, 23, 24, 26, 28,
 29, 30, 31, 72, 178, 208, 216, 366,
 367, 368, 371, 397, 399, 400, 401,
 402.
 Φιλόθεος Καισαρείας σ. 21
 Φιρμιλιανὸς ὁ Σκοπίων σ. 48, 71
 Philow [Βουλγαρ.] σ. 73
 Φραγκ. Πόρτος σ. 107
 Φραγκφούρτη σ. 123, 132
 Φραντζῆς [ἱστορικὸς] σ. 62, 71
 Φρειδερίκος σ. 119
 φύσα σ. 296
 φώγειν σ. 235
 Φώκαια σ. 57
 Φωτεινὸς Γρηγ. σ. 37, 38, 39, 40
- Χάϊν σ. 302
 Χάλις σ. 231
 Χάλκη σ. 36, 166
 Χαλκηδῶν σ. 21, 36, 48
 Χάλκης Θεολογ. Σχολή σ. 38, 39
 Χάσκοβο (χωρ. Φιλιππουπόλ.) σ. 72.
 Χαμίτ Β' σ. 180
 Χαμοκόβι, ἴδ. Σαμακόβι σ. 396
 Χαρίδημος Ὁρειτῆς σ. 175
 Χαρίλαος Ἐπ. 387
 χάρτζι σ. 216
 χαρτσῆς σ. 331
 Χάσκοβο σ. 402
 Χατζῆ-Βισβίτσινα-Δόμνα σ. 55, 56
 Χ''-Ἀνδρέας σ. 45
 Χ'''-Γιαννάκης Δημήτριος σ. 30
- Χ'' Γιαννάκογλου, ἔφορος Σχολῆς «Ἀθηνᾶ» σ. 46
 Χ'' Λασκαράκης ἔφορος Σχολῆς «Ἀθηνᾶ» σ. 46.
 Χ'' Μανώλης, ἔφορος Σχολῆς «Ἀθηνᾶ» σ. 46
 Χ'' Στογιάννου Χριστόδουλος σ. 24
 Σ'' Στοϊτζου Χριστόδουλος σ. 24
 Χ'' Χαρίλαος σ. 45
 Χατζόγλου Δημ. Ἀφεντούλα σ. 376
 Χαντζόπουλος Ν. Κωνστ. σ. 288, 283
 Helmstadt σ. 104
 Henrico II, XII, XXX, XXXV, LI, LVI, XLII, σ. 137
 Heinricus Fridericus Comes in Löwenstein σ. 137
 Heinricus XII, κόμης σ. 137
 Heinse σ. 122
 Heinricus XXIX Ruthenus, κόμης σ. 137
 Herder σ. 129
 Χερρόνησος σ. 3
 Χίος σ. 36, 37, 38, 40, 41, 43, 48, 60, 252, 272
 Χινσεὶν πασᾶς σ. 168, 169
 Χριστιανὸς Ἰωαν. Haynisch σ. 139.
 Χριστιδῆς Ἄν. σ. 383.
 Χριστόπολις σ. 61.
 Χριστόφορος Ἄγγελος σ. 104.
 Χριστόφορος Ἰωαννίτης σ. 90.
 Χρῦσανθος Ἱεροσολύμων σ. 3.
 Χρῦσανθος Πατριάρχης σ. 60, 61.
 Χρυσάφη Ἀναστάσιος σ. 30.
 Χρυσομαστραπᾶς σ. 268.
 Χρυσόφα [ἰχθύς] σ. 69.
 Χυρσοῖς σ. 117.
 Χῶναι (χωρ. Κορθίου Ἄνδρου) σ. 12, 13.
- Ψαρριανὸς Μιχαὴλ σ. 386.
 ψήφες (παιδιὰ) σ. 296.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΘΕΟΚΛ. Ο ΠΟΛΥΕΙΔΗΣ

- σ. 85 στ. 6 ἄνω γρ. εἰς τὴν μνήμην μου
 σ. 85 » 3 κατ. » ἐφεξῆς
 σ. 85 » 9 » » ἄνειροπόλησεν
 σ. 86 » 9 » ἀλλ' αὐθις ἐτέθησαν γρ. τινὲς τῶν ἀναγραφῶν ἐγράφησαν
 σ. 86 » 11 » γρ. ἐθέσαμεν (?)².
 σ. 90 μέσ. «πρὸς τοῦτον, γρ. πρὸς τοῦτον»
 σ. 91 » συλλαβῶν τὸ σχέδιον, προσθ. τῆς κατακτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 σ. 94 » «ἀλλ'. γρ. ἀλλ.
 σ. 94 στ. 5 κατ. ἀντὶ Ichweneke γρ. Schwenke
 σ. 95 » 8 » γρ. Schulenburg
 σ. 97 » 5 » » τὶς ἕτερος—Πολυείδους;
 σ. 98 » 9 ἄνω » Ἄρηης.
 σ. 98 » 8 κατ. » πρὸς Πέτρον τὸν Κλαίρκιον περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ὁρθ. Ἀνατ. Ἐκκλησίας καὶ τῶν γινομένων ἐν αὐτῇ θαυμάτων (Ἀθῆναι 1884) σ. 54—55. συνέβη δὲ τοῦτο τὸ θαῦμα τὸ 1758 (βλεπ. σ. 51) σχολοχοῦντος τοῦ Εὐγενίου.
 σ. 99 στ. 5 ἄνω γρ. XVIII αἰῶνα
 σ. 101 » 16 κάτ. ἐνταῦθα ἀνήκει ἢ ἐν τῇ ἐπομένῃ σελ. ὡς 1 τεθεῖσα σημείωσις
 σ. 102 » 14 » γρ. καὶ ὡς εἰς κοινὸν
 σ. 105 » 5 ἄνω ἀντιγράφων, γρ. ἀπτογράφων
 σ. 105 » 15 κάτ. γρ. ecclesia
 σ. 108 » 7 » » Θ'.
 σ. 108 μέσ. ἐπεσκέψαντο προσθ. πολλοὶ
 σ. 109 στ. 9 ἄνω γρ. Ἐργέστου στ. 4 κατ. Διερευνήσας ἐπιμελῶς εὖρον ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὧδε :...«τάχου Γαβριὴλ ἐξ Ἀθηνῶν προστάτου.
 σ. 111 οἱ ἀριθ. ἐν ταῖς ὑποσημ. εἰσὶ κατ' αὐξ. 5 καὶ οὐχὶ 6 τὸ 3 πλεονάζει
 σ. 112 στ. 11 ἄνω γρ. 1731⁽³⁾ γρ. ἐν Κασέλλῃ
 σ. 112 » 18 μέσ. διαγ. τὸ⁽³⁾ καὶ προστίθεται τῷ ἐπομ. στιχ. μετὰ τὴν παρένθεσιν⁽⁴⁾
 σ. 112 » 13 κάτ. γρ.⁽⁵⁾
 σ. 112 » 11 » »⁽⁶⁾

- σ. 114 στ. 8 κάτ. γρ. λαμβικά
 σ. 114 » 13 ἄνω » ἀνθόλλι' ἄττα
 σ. 114 » 17 » » ἐπωφελέστατον
 σ. 114 » 4 κάτ. » ἀκαδημεικός
 σ. 115 » 9 ἄνω ἀντι τοῦ ὁποίου, γρ. ἐκείνου, μέσ. τοῦ λόγου μό-
 νον, διαγράφτ. τὸ μόνον
 σ. 119 » 15 » γρ. ἀχαλιναγώγητος
 σ. 119 » 5 κατ. ἀναδιοργανωθῆ.
 σ. 128 » 9 » διαγρ. τὸ (ῆ) ἢ γραπτέον μετὰ ἓνα στίχον.
 σ. 128 » 17 κατ. γρ. ἀντὶ Σ, L
 σ. 128 » 4 » hocordine, χωρίσον hoc ordine
 σ. 130 » 15 οἱ Ἕλληνες, γρ. Ἕλληνες
 σ. 131 σημ. 4 αὕτη γὰ μετατεθῆ εἰς τὴν σελ. 132 ὡς 1.
 σ. 132 στ. 2 ἄνω γρ. ἐγκαλιπὼν
 σ. 132 » 14 » » λεγομένοις (1)
 σ. 132 » 22 » » (2)
 σ. 132 » 14 κατ. » (3)
 σ. 134 » 5 » ἀντι sic γρ. sinceritatis
 σ. 135 » 7 ἄνω ἐν ἀρχῇ πρόσθ. κατὰ λάθος ἢ εἰκὼν ἐτέθη ἐν τέ-
 λει τοῦ 16 κεφ. γρ. ἀκαδημεικός
 σ. 136 » 1 » γρ. Löwenstein
 σ. 135 » 12 » » οὔτοι
 σ. 136 » 18 μέσ. » Λοδομερίας
 σ. 136 » 11 κατ. » Λαγκραβίων
 σ. 137 » 14 » » Ἑρῶτικοί
 σ. 139 » 3 ἄνω » omnigenae
 σ. 139 » 5 » » Schmidius
 σ. 139 » 5 κατ. » Narisci
 σ. 143 » 14 μέσ. ἀσκόπως γρ. ἐνστόχως
 σ. 144 » 1 ἄνω Λοδομερίας πρόσθ. ἐν τέλει τῶν σημειώσεων.

Περὶ προγενεσιτέρων ἐνεργειῶν ἐπὶ τοῦ ἡγε-
 μόνος τῶν Ῥουθῆνων Ὅστωρ Κωνσταντί-
 νου Β', ὅστις μετὰ τῶν διαμαρτυρομένων καὶ
 τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ πατριάρχου Ἰερεμίου,
 συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Βίλνῳ τῷ 1599, ἐκφρά-
 σασαν τῷ πατριάρχῳ τὸν πόθον «τοῦ ἐνωθῆ-
 ναι μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἕνεκα τῆς ἀγιότητος
 τῆς διδασκαλίας αὐτῶν καὶ τὴν ἀποστροφὴν
 αὐτῶν εἰς τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης ἔνωσιν». Βλ.
 Παπαρρ. ἱστ. τόμ. ε, II σ. 64—67 ὑπὸ τοῦ
 μακ. Καρολίδου προσθήκη.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

ΕΝ ΤΩ «Ο ΑΠΟ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ ΦΙΛΗΠΠΟΥΠΟΔΕΩΣ ΜΗΤΡ. ΠΑ·Ι·ΣΙΟΣ»

σελ.	17	σημ.	ἀντί :	ἐκδοθὲν τὰ	γραπτέον :	ἐκδοθέντα
»	17	» 3×5	»	βα Αελ	»	βασιλ. κλ.
»	18	στιχ. 4	»	1891	»	1819
»	21	» 31	»	καταδιώξας	»	καταδιώξει
»	22	» 22	»	1810	»	1818
»	30	» 25	»	Σκλαβούς	»	Σκλαβούιας
»	31	» 6	μετὰ τό :	(μεταξουργῶν) προσθετόν 2		
»	31	» 16	ἀντί :	πάππου	γραπτέον :	θείου

ΕΝ ΤΩ «ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΑΡΣΣΗΣ ΤΩΝ ΘΡΑΚΩΝ»

σελ.	181	στίχ.	7	ἀντί ;	Βακτρέων	γραπτέον :	Βακτρίων	
»	181	»	7	»	won	»	von	
»	186	»	7	»	ἀπεχώρησαν	»	ἀπεχώρισαν	
»	187	»	3	»	κάτωθεν ὑμῖν	»	ἡμῖν	
»	188	»	5	»	ἀνωθεν δηλός	»	δειλός	
»	189	σημ.	6	στίχ. 9	Δισκοδουματεραί	»	Δισκοδουρατεραί	
»	190	»	»	14	Dala-tarva	»	Dala-darva	
»	190	»	4	»	1 μετασηματισμένοι	»	μετεσηματισμένοι	
»	191	στίχ.	11	ἀντι :	Μορανικῶν	»	Μορανικῶν	
»	192	»	16	»	ὡς ρίζαι	»	αἱ ρίζαι	
»	192	»	26	»	ἐπιγραφαι	»	αἱ ἐπιγραφαι	
»	196	»	22	»	Πανταλία	»	Πανταλία	
»	197	Τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ δακτυλίου γράμμα Ζ στοιχειοθετικῇ ἀνάγκῃ ἀπεδόθη διὰ τοῦ Ι, ἐνῶ τὸ ἀρχαῖον Ζ παρίσταται διὰ τοῦ Ι μετ' ἐκτεταμένων τῶν ὀριζοντίων κεραίων.						
σελ.	198	στίχ.	8	ἀντί :	Βρίζεντς	γρ.	Βρίζενις	
»	198	»	11	»	οἶνοι	»	οἶονει	
»	198	»	22	»	Ἦσκους	»	Ἦσκοος	
»	199	»	27	»	Τιλεγύπτης	»	Τιλεζύπτης	
»	199	σημ.	4			»	Deutung	
»	201	στίχ.	24	»	ἐκ Τιλεζύπτης	»	ἐκ Τιλεζύπτης ἐμὲ	
»	201	σημ.	2	στίχ. 3	»	φ-ως-οι	»	φ-οι-οι
»	201	»	3	»	2 ος ἢ ae	»	οι ἢ ae	
»	202	στίχ.	7	»	ΜΙΔΙΕΡΑ	»	ΜΙΟΙΕΡΑ	
»	204	»	13	»	(υῖόν)	»	(υῖού)	
»	204	»	31	»	Fsko	»	Esko	

σελ. 204	σημ. 1	στίχ. 2	ἀντί	Tautau	γρ.	Tauta
» 206	στίχ. 20	»	»	τοζότην	»	τοξότην
» 207	» 12	»	»	ὄντως	»	ὄντος
» 208	» 22	»	»	ἔπραζεν	»	ἔπραξεν
» 211	» 8	»	»	ἢ Νερένειος ἀπαλειπτέον τὸ ἦ		
» 211	» 18	»	»	Αὐλουζένις	γρ.	Αὐλουζένης
» 216	» 6	»	»	ἄγομαι	»	ἄγαμαι
» 216	σημ. 2	»	»	Ἴπποκράτους	»	Ἴσοκράτους
» 220	στίχ. 3	κάτωθ.	»	ἀνατομικήν	»	ἀνατολικήν
» 222	» 25	»	»	Λεξιρίπος	»	Λεξιρίπος
» »	» 20	»	»	βασσάρεως	»	βασσάρειος
» 227	σημ. 6	στίχ. 1	»	ἄπαξ	»	δις
» »	» 10	Προσθετέον τό :	«Philippus urbemque nominis sui in Thracia que (=quae) dicebatur Pulpudeva Philippopolin reconstruens nominavit.			
σελ. 228	σημ. στίχ.	4	ἀντί :	Μορκελλίνω	γρ.	Μαρκελλίνω
» »	» »	13	»	Pulpudeva	»	Pulpudeva
» 229	» »	4	»	Πουλπουδένα	»	Πουλπουδένα
» 233	ἢ παραπομπή	15	ἀποδοτέα εἰς τὸ	Σαβύς-τοῦ θεοῦ	τελῶν	
» »	»	16	»	»	»	τοῦ εἰδοῦ σαβοῖ
» 234	»	1	»	»	»	σανάπης-μέθυσος
» »	»	2	»	»	»	Σαναός κατὰ Σιράβωνα
» »	»	3	»	»	»	σαραπάρης
» »	»	5	»	»	»	σάρπυς-μόσυν
» »	»	6	»	»	»	σκάλμη-ξίφος
» »	»	7	»	»	»	σκάροχη-ἀργύρια
» »	»	8	»	»	»	τιτανισμὸς-παιανισμὸς
» »	»	9	»	»	»	τιτανισμὸς-παιωνισμὸς
» 235	»	1	»	»	»	τορέλλη-ἔσχατόγερος
» »	»	2	»	»	»	φῶγε θᾶσσον
» »	»	3	»	»	»	πεφωγμένοι ἰσχάδες
» »	»	5	»	»	»	φάγανον
» 256	στίχ. 9	ἀντί	ΤΑ 360	ἀνάγνωθι	ΤΑ 630.	

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Γ' ΤΟΜΟΥ

Π Ρ Α Γ Μ Α Τ Ε Ι Α Ι

	Σελίς
<i>Ἀνδρεάδου Ἰωάννου, Ἀρχιμανδρίτου.</i> Χῖοι Μητροπολίται Θράκης	36— 43
<i>Ἀποστολίδου Κ. Μυρτίλου.</i> Ὁ ἀπὸ Σηλυβρίας Φιλιππουπό- λεως Μητροπολίτης Παΐσιος	17— 35
<i>Τοῦ αὐτοῦ.</i> Περὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν.	181—235
<i>Κουρίλα Εὐλόγιου Δαυριώτου.</i> Θεόκλητος ὁ Πολυεΐδης καὶ τὸ Λεύκωμα αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ Φιλελληνισμὸς τῶν Γερμανῶν	84—149
<i>Κουριίδου Κωνσταντίνου Γ.</i> Ἡ ἐπιγραφή τοῦ χρυσοῦ δα- κτυλίου τοῦ χωρίου Ἐξέροβο	72— 83
<i>Κωνσταντινίδου Κ.</i> Ἡ Ἀπολλωνία Σωζόπολις νῦν καλουμένη.	150—171
<i>Δαμπουσιάδου Γ.</i> Ὀδοιπορικὸν	172—176
<i>Μυστακίδου Β. Α.</i> Θρακικὰ ἸV Αἶνια (Ἐπιστολὴ Μητρο- πολίτου Κυρίλλου, Παρεκκλήσια, Ἐξωκλήσια. Χατζή- Βιζβίτζιαινα Δόμνα, Συντεχνίαι, Αἶνιοι ἐπίσημοι κλπ.) V Αἶνος, Ἐβρος, Ἀλικαί, Ἰχθυοτροφεῖα.	44— 69
Καὶ πάλιν ἡ Μητρόπολις Ἄπρω.	70
Εἰς τὸν ἐν Πύργῳ Ἀγχιάλου Ἱερὸν Ναόν	70
Σύλλαβος	71
<i>Πασχάλη Δημητρίου Π.</i> Τρεῖς ἐν Θράκῃ ἀπὸ τοῦ ἸΖ' μέχρη τοῦ ἸΘ' αἰῶνος Ἱεράρχαι : Μετρῶν καὶ Ἀθύρων Νεΐ- λος Μηντρινός, Μεσημβρίας Γρηγόριος Σπυρίδος, Ἰω- σήφ Λεφάκης	3— 16
<i>Σ. Α. Α.</i> Ἀφήγησις τοῦ ταξειδίου τοῦ Δρος Ἰωάννου Φραγκί- σκου Gamelli Caregi κατὰ τὸ 1693—4.	177—180

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ—ΓΛΩΣΣΙΚΑ

<i>Ἀμπατζόγλου Ἀλεξάνδρου.</i> Λεξιλόγια τῆς Θράκης. Ντουλγέ- ρικα Σοφιδιώτικα	333—334
<i>Θρακικὰ Ἀρχαῖκα Τραβούδια . . . . .</i>	239—246
<i>Δαμπουσιάδου Γεωργίου.</i> Γλωσσάριο Ἀδριανουπόλεως	335—339
<i>Λεξιλόγια τῆς Θράκης Αἰνίτικα. . . . .</i>	334
<i>Παπαχριστοδοῦλου Μόσχου</i> Θρακιώτικα τραγούδι.	236—238

<i>Παπαχριστοδούλου Πολυδ.</i> Παροιμίες Ἀδριανουπόλεως.	301—332
<i>Τοῦ αὐτοῦ.</i> Γλωσσάριο Σαράντα Ἐκκλησιῶν	340—354
<i>Παρασκευοπούλου Ἀναγνώσιη.</i> Τραβούδια Σωζοπολίτικα	247—287
<i>Χατζοπούλου Κωνστ. Ν</i> Σαράντα Ἐκκλησιῶν Σύμμικτα Λαο- γραφικά (Παιδιαί).	288—300
<i>Φιλήντα Μ.</i> Ἑτυμολογίες σὲ Θρακικὲς λέξεις	355—360

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Εὐεργέται τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ.	361
<i>Παπαχριστοδούλου Πολυδώρου.</i> Γεώργιος Ζαρίφης	362—367
<i>Ἀποστολίδου Μυρτίλου Κ.</i> Γρηγόριος Μαρασλῆς	367—371
Εὐεργέται Ραιδεστοῦ	372—374
» Ἐπιβατῶν	374—376
» Σηλυβρίας	376
» Στράντζας	376—377
» Μετροῶν.	377
<i>Λουίζου Κ.</i> Ἀρχιμανδρίτου. Εὐεργέται Καλλιπόλεως.	377—383
Εὐεργέται Αἴνου.	384—387
» Ἀλεξανδρουπόλεως	387—388
» Ἀδριανουπόλεως	388
<i>Σαραντῆ Μ.</i> Εὐεργέται Μακροῦς Γεφύρας	389—391
Εὐεργέται Εἰάνθης	391—392
» Σαράντα Ἐκκλησιῶν.	392—393
Ἄλλοι Θράκες Εὐεργέται : Ἀδελφοὶ Ξενοκράται.	393—396
Κίρκος καὶ Φωτεινὴ Ξενοκράτους.	396
Ἀντώνιος Πάγκαλος.	396—397
Χρυσοβέργης Γεωργίου.	397—398
Εὐεργέται Φιλιππουπόλεως Ἀντ. Κομιζόπουλος	399—400
<i>Κ Μυρτίλου Ἀποστολίδου.</i> Δημ. Μιχ. Γκιουμουσκερδάνης	400—403
» » Ἰωάν. Μυρκίδης	404
Εὐεργέται Βάρνης.	404—407

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

408

Εὑρετήριοις ἀλφαβητικῶς πίναξ Κυρίων ὀνομάτων καὶ ἰδιωματι- κῶν λέξεων	409—425
Διορθώσεις	426—430

Ε Ι Κ Ο Ν Ε Σ

Ἐπογραφή Παΐσιου Φιλιππουπόλεως	27
Ἐπογραφή Αἴνου Κυρίλλου	51
Δακτύλιος χωρίου Ἐζέροβο	72
Ὁ πτωχὸς βασιλεὺς (Εἰκὼν ἐκ τοῦ λευκώματος Θεοκλήτου Πο- λυείδους)	149
Ἡ Σωζόπολις	151
Γεώργιος Ζαρίφης	362
Γρηγόριος Μαρασλῆς	368
Κωστάκης Θεοδορίδης	372
Γεώργιος Θεοδορίδης	372
Πασχάλης Γεωργιάδης	374
Φωτάκειος σχολὴ Μετροῶν	378
Ἄθην. Ξενοκράτης	394
Κωνστ. Ξενοκράτης	395
Μιχ. Γκιουμουσκερδιάνης	401

Εἰς τὰ «ΘΡΑΚΙΚΑ» δημοσιεύεται πᾶσα ἐργασία πρωτότυπος, ἀφορῶσα τὴν ἀρχαιολογίαν, ἱστορίαν, γεωγραφίαν τῆς Θράκης ὡς καὶ γλωσσικὰ κείμενα, γλωσσάρια καὶ λαογραφικαὶ συλλογαὶ πάσης φύσεως, ἀποκαλύπτουσαι τὴν Θρακικὴν ψυχὴν καὶ τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν Θρακῶν.

Τὸ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ παρακαλεῖ θερμῶς τοὺς ἔχοντας νὰ ἐπιφέρουν διορθώσεις ἢ προσθήκας εἰς τὰ δημοσιεύόμενα γεγονότα καὶ πρόσωπα τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὅπως ἀποστείλωσι ταύτας εἰς τὰ γραφεῖα αὐτοῦ (Βουλῆς, 20), διὰ νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Δ' τόμου θὰ δημοσιευθοῦν συμπληρώσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὰ ἐν τῷ τεύχει τῆς ἑκατονταετηρίδος δημοσιευθέντα περὶ τῶν σχολῶν, τῶν λογίων, τὴν βιβλιογραφίαν, κ.τ.λ.

Τὸ Περιοδικὸν ἀνταλλάσσεται μὲ πᾶν ὄμοιον.

Πλήρεις σειραὶ τῶν «ΘΡΑΚΙΚΩΝ» ὑπολείπονται ὀλίγισται καὶ τιμῶνται δεδεμένοι (Α, Β, Γ τόμος μετὰ παραρτήματος) δρ. 600.

Μεμονωμένος ὁ Β' ἄδետος Δρχ. 150 δεμένος Δρχ. 175

ὁ Γ' » » 100 » » 125

Παράρτημα Γ' Τόμου » » 85 » » 100

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προστίθενται τὰ ταχυδρομικά.

Τὸ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ εἰδοποιεῖ τοὺς ἔχοντας περισσότερα ἀντίτυπα τοῦ Α' καὶ Β' τεύχους τοῦ Α' τόμου τῶν «Θρακικῶν» ὅ,τι τὰ ἀγοράζει ἀντὶ 75 δρ. πρὸς συμπλήρωσιν σειρῶν.

Τὰ «ΘΡΑΚΙΚΑ» πωλοῦνται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ ΘΡΑΚ. ΚΕΝΤΡΟΥ καὶ εἰς ὅλα τὰ κεντρικὰ βιβλιοπωλεῖα.

Διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ «ΘΡΑΚΙΚΑ» παρακαλοῦνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι ν' ἀπευθύνωνται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ, Βουλῆς 20.